BIBLIOTECA NAZ.LE
XXV*
A
71
NAPOLI

XI. M. 15
101.

88
0
10

PETRI LABBE
SOCIET. JESV
ELOGIA SACRA,
THEOLOGICA & PHILOSOPHICA, REGIA, EMINENTIA, ILLVSTRIA, HISTORICA, POETICA, MISCELLANEA,

Acceſſere

STEPHANI PETIOT
PANEGYRICI DVO,

Alter
De RVPELLA
expugnata,
Alter
De DELPHINO.

Juxta Exemplar Gratianopolitanum multo correctius illo qvod erat excuſum Venetiis.

Præfixa eſt
Adverſus hujus Characteris contemptores præfatio
CHRISTIANI WEISSII.

BIBLIOTECA NAZIONALE

LIPSIÆ,
Sumptib. JOH. FRIDER. GLEDITSCH.
Anno M. DC. LXXXVI.

Ad

BENEVOLUM LECTOREM

PRÆFATIO

CHRISTIANI WEISII.

CUm in Germania primum recudendus eſſet elegantiſſimus hic ſcriptor, Bibliopola credidit, operam ſuam vel gratiorem fore Lectoribus, vel magis excuſatam neſcientibus, ſiqva præfatio perluſtrantium feriret oculos: Idqve negotium mihi convenire putavit, qvod annis abhinc novem de Argutis Inſcriptionibus peculiari egiſſem Libello, ſimulqve hujus Scriptoris non mentionem modo feciſſem, ſed excerpta qvoqve ſatis larga ſubjeciſſem. Et ſanè qvi ſemel laudare ſuſtinui Auctorem, in hoc dicendi genere incomparabilem, ut nunc de univerſo hoc charactere paulo dicerem accuratius, adduci potui qvàm facillimè. Præſertim qvod Juris publici jam fiunt Inſtitutiones meæ Oratoriæ, qvas aliqvanto parcius attingere juſſi. Dictionem Argutam, hoc fortè loco melius ſive commendandam, ſive judicandam. Et ſuperioribus annis editionem adſpexi in folio expreſſam. Gratianopoli in Delphinatu anno 1664. neſciens tum haberi qvoqve Editionem Venetam in forma octavâ anni 1674. qvam ſeqvi nunc libuit. Sæpe tamen optavi, ut iſta Verborum & inventionum amœnitas lucem apud nos haberet apertiorem. Eſt enim Labbæus in iſta qvidem Dictione planè ſingularis, & ut ſingulari utar Voca-

bulo, planè Heroicus. Qvippe Scriptores qvicunqve palmam ſuis anteceſſoribus faciunt dubiam, tribus ſive partibus ſive gradibus ſuam teſtantur præſtantiam: qvod habent *aliqvid heroici, aliqvid eruditi, aliqvid Oratorii:* qvod utinam agnoſcerent Juventutis Magiſtri, qvorum vana ſæpe cura in Auctoribus imitandis conſumitur. Heroica ſunt, qvæ dicendi gratiam Auctoritatem, Admirationem continent aliis inimitabilem: ſive qvid contribuat ingenii & memoriæ felicitas, ſive temperamenti ratio melioribus organis animum inſtruat: nam in cauſas inqvirere, qvarum effectus aſſeqvi non licet, ſupervacuum videtur. Erudita ſunt, qvæ profundiorem rerum vel notitiam vel experientiam ſapiunt, & ſcribi à nemine poſſunt, qvi ſimilem rebus induſtriam non impenderit. Oratoria deniqve vocabulorum obſervantiam, membrorum ordinem, uno verbo, externam veſtem præ oculis habent. Et ea vero eſt cauſa, tam paucos eſſe Cicerones, cum in Scholis tantum non omnibus Juvenes velut in ejus verba jurare jubeantur; pauciores eſſe Curtios, cujus ſtylum multi auditoribus credunt non inſtillandum, ſed infigendum, vel inſculpendum; pauciſſimos eſſe Tacitos, cum Politici neminem forte venerentur, niſi Oraculis adeo ſolidis innutritum. Nam hærent in Cortice ſive Oratoriâ ſive Philologicâ, & ubi de verbis, de Periodis, de connexionum ordine vel ad nauſeam egerunt, nemo eſt, qvi animo vim conferat heroicam, nemo qvi Auctorum eruditionem & experientiam aſſeqvatur.

Idem vereor, ne contingat in Labbæo noſtro, ſiqvis

ſiqvis imitandi gratiâ pervolvere has Inſcriptiones conſtituat. Nam ex qvo Maſenius Argutiarum fontes aperuit, facile oſtendi poteſt, qvid in his luſibus valeant Locus Contrariorum, Alienatorum, Comparatorum, Alluſionum: ſimul è Dn. Balbini Doctrina, qvam in Libello meo ſecutus ſum *p.587.* qvomodo ſuccedat Linearum admirandarum inventio, Regulis oppido perſpicuis exponitur. Sed ut reſpondeat Ingenii amœnitas & acrimonia: ut eruditæ & circumſpectæ meditationes ſint in promptu, ne illi qvidem in aliis efficient, qvi tanqvam Heroes, in ſuo genere, toti naſcuntur, toti intereunt. Examinem⁹ Noſtrũ; qvam facilia ſæpè, qvam humilia, qvã ſingulis nota, proponit? qvibus tamen tacita ineſt vis, & occultum prorſus faſcinũ, ut ne inſano qvidem labore paucas excogitare lineas liceat, qvarũ tam arguta, & jucunda ſit præſtantia. Hoc nimirum eſt agnoſcere qvid Heroici.

Sed contemnitur à nonnullis hic ſcribendi character, qvod diſcedit à Stylo veterum, & homines Panegyricis adſvetos, reliqvis & didacticis præcipuè ſermonibus reddit inutiles.

Eqvidem ut Veteribus tribuamus ſcribendi hanc conſvetudinem, qvam ſibi ſumpſit Labbæus, nemo perſvadebit. Si enim argutiis datum aliqvid paſſim fuit, aut illa conſiſtunt in Sententiis & Epithetis h. e. in ſolida & virili amœnitate, aut ſi placuerunt Alluſiones & Contrariorum vel Alienatorum collationes, raro eaſdem adhibitas, nec pleno flumine effuſas deprehendimus, ut totum Sermonem, qvin & omnes Lineas ea ludendi ſolertia occuparet. Cur autem Ciceronis & Cæſaris ævo ſublimia iſta & ænigmatica non

probarentur, intelligi facilè poteſt. Iſti enim tum florebant maximè, ſi plebejis in foro ſuam probarent eloqventiam. Inde qvo qvis eſſet in dicendo apertior & facilior, tanto promptioribus gaudebat audientium ſuffragiis. Poſtea vero, qvo magis à Plebejorum uſu diſcederet Latinitas, eo libentius inclinaverunt ingenia vel ad ſublimitatem, vel ad profundiores luſus: qvod ſufficeret, ſcripta commendari eruditis & intelligentibus. Neqve tamen ad extremam hanc argutandi licentiam perventum eſt, donec in Jeſuitarum Societate prodirent ingenia, qvæ cum perpetuis occuparentur Panegyricis & Elogiis, multa etiam diſſererent de miraculis, commodiſſimum deprehenderunt iſtum Stylum, ad exprimendam rerum magnitudinem, provocandamqve aliorum admirationem. Præſertim ſi qvi verſarentur in Gallia vel Italia, qvæ Nationes vel per Indolem lingvæ ſuæ trahuntur ad argutias. Jam penes qvos eruditæ Vernaculæ conſiſtit uſus, qvin aliqva pro lubitu introducere, novamqve ſibi conſvetudinem formare qveant, dubium mihi videtur nullum: niſi vernaculæ ſuum eripere velimus Privilegium. Sit Scriptio veteribus incognita, dummodo non ſit barbara, nec meliorum hominum careat applauſu. Diſpliceat ingeniis moroſis, ſi pluribus interim & politioribus jucunda videatur & commendanda. Enimvero cum Aloyſius Juglaris *in Præfatione ad Elogia CHRISTI JESU* verbis uteretur in Areopago Grammaticorum odioſis, aliam & benigniorem qværi debere interpretationem ſemper credidi: Nam ita loqvitur: *Genus hoc ſcriptionis*

nis noſtro ſeu natum ſeu renatum in ſeculo pleraqve nobilitavit ingenia. Periodos tamen, qvi qværis & Latini medullam ſermonis, aliam omnem officinam adito. Acutus videri qvi vult, ſæpe Latinus eſſe non poteſt. Libera Poëſis hæc ſuis propemodum Legibus vivit, vel cum Grammaticorum injuriâ tolerat plerumqve barbariem. Interim qvid ſibi velit in ænigmaticâ hâc locutione, tanto faciliusjudicavi, qvo ad iſtas argutias acceſſi propius. Qvod dicit *natum* hoc Genus noſtro ſeculo, rectè correctivam addit vocem, *renatum eſſe.* Non enim priſcis ignotæ fuerunt argutiæ, ſed argutiarum exceſſus novitatis qvicqvam continet. *Periodi*, qvas qværi non vult, forte Rhetorum luſus ſpectant, qvi Ciceronem inciſis ſuis diſtingvere ſolent. *Latini medulla Sermonis* ſatyricè accipitur pro Phraſibus à Nizolio collectis, à qvarum non analogia, ſed uſu & conſvetudine diſcedit loqvendi ſublimitas. Dum *acutos negat latinos eſſe poſſe*, pro Latinis forte intellexit ſolos Ciceronianos: dum *tolerandam* dicit *barbariem*, non veram eam & genuinis Grammaticis inviſam approbaverit, ſed feſtivo velut joco rigidos eos Cenſores exagitaverit, qvi omnem ſcribendi licentiam intra priſcorum limites conſtringunt, nec ingeniis id indulgent, qvod ſibi ex antiqvis nemo negavit, meditandi & eloqvendi liberam & peculiarem elegantiam. Ut paucis omnia complectar: Siqvid in Elogiis occurrat Solœciſmorum, ſiqvid admiſceatur novæ Latinitatis, qvod in Famiani Stradæ Belgicis Decadibus, communis ille cavillator Scioppius exagitavit, non id ſcriptionis, ſed ſcribentis eſt

Ac miſera foret Latinitas, ſi exprimendis acuminibus ita non ſufficeret, qvemadmodum priſci Epigrammatum Scriptores, Panegyriſtæ, Satyrici, aliiqve ſuis luſibus ſufficere potuerunt. Diſcamus ludere, ſed ſi prius in noſtrâ poteſtate ſit verborum ea copia & analogia, qvibus ludendi facultas commendatur.

Id vero magis urget corrumpi reliqvum ſtylum, nec in docendo vel narrando multum proficere, qvos alludendi hæc conſvetudo penitus infecit. Nec diſſimulo Celeberr. Thomaſium, Præceptorem meum, dum viveret, in paucis fideliſſimum, gravi aliqvando Oratione, meum represſiſſe impetum cum totis qvaſi viribus ruere viderer in argutiarum luſus, qvod fore præſagiret, ut epiſtolis, hiſtoriis & diſſertationibus concinnandis multo fierem ineptior. Et niſi Oratoria Profesſio, jam ſedecim abhinc annis mihi commiſſa, me continuo revocaſſet ad captûm auditorii, & ad uſum vitæ, fortaſſis nunc præſagii me premeret eventus. Tametſi verba ſæpius inclinant ad dictionem ſublimiorem, qvàm vellem: qvod an adſcribendùm ſit ſtudio, an ingenio, nimis tardè nunc inqvirerem. Cæterum ipſe Labbæus nec literas ſcribere, nec Theſes Philoſophicas proponere potuit, qvin loco etiam intempeſtivo & alieno admiſcerentur argutiæ: claro indicio ſemipoëticam hanc ſublimitatem aliis non conducere, qvi magnam in genere Demonſtrativo laudem noluerint reportare: ſed eſſe iſtos in diverſo genere perficiendos, ubi verba ſint plana, ſimplicia, perſpicua, cognoſcendæqve veritati accommodata. Interim ea non efficient, ut è manibus extor-

extorqveri patiamur has elegantias. Sicut enim in qvovis ſtudio nimium abit in vitium; ita contemni vix poterit, qvi modeſtam hic & temperatam Induſtriam argutiis adhibeat. Neqve ſtatim proponuntur imitanda, qvæ exhibentur legenda. Hortos ingredimur, non ut diſcamus plantare, ſed ut fruamur ſpectaculo alienis manibus excitato. Sic Inſcriptiones floribus luxuriant, qvos ſpectare ſatis eſt qvicunqve demum plantandi curam ſuſcipiat. Planè ut Poetarum Scripta leguntur à multis, qvibus in mentem non venit effundere poemata. Si tamen qvis ingenio gaudeat, excolendis argutiis nato, magnum laboris compendium eſt, in promptu habere Scriptorem, in hoc ſtudio celebrem. Ego certe qvoties Inſcriptio poſtulatur, feliciorem vix ſentio ſcribendi venam, qvam ſi Labbæi nonnulla vel oculis fugitivis fuerint perluſtrata. Ita pyrites pyritem calefacit, candela candelam accendit.

Sed video qvid objici poſſit ulterius. Dum enim in hoc genere valet acutus æqvivocationum luſus, qvi continuis laborare videtur abſurdis, etiam ubi juſta interpretatio rem ſatis clarè exponit: factum eſt, ut nimius alludendi pruritus, cum incideret in argumentum ſacrum, nimiam ſibi indulgeret catachreſin, ac in fervore hoc poetico parum interdum abeſſet à ſcandalo. Notum eſt, qvid ſibi aliqvando indulſerit, qvi forte non ſeriò, & ut in cathedra diſputatoria Paradoxon hoc defenderet, ſed per excedentem Elogii licentiam finxerit *creatam Trinitatem.* Ipſe Labbeus aliqvando benigniorē meretur interpretem.

* 5

tem. e.g. cum *p.59.* de Franciſco Saleſio prædicat: *Innocentiam ei fuiſſe ſimilem, quæ fuiſſet Adamo innocente*, rigidus profectò verborum ſenſus ne ſtare qvidem poteſt ſalvis Catholicorum principiis, qvi nunqvam ſtatuent, Saleſium natum ſine peccato, qvemadmodum Adamus ſine peccato, & ideo innocentiſſimus fuerat creatus. Ipſa qvoqve Saleſii mentio in memoriam mihi revocat Orationem huic Sancto Pragæ in Eccleſia Salvatoris *ab Udalrico Pokagio, Soc. Jeſ.* habitam d. 29. Januarii 1682. Is enim, ut è Scripto judicari poteſt, in argutiarum genere verſatiſſimus, &, qvemadmodum paginarum allegata probant, L'Abbæi noſtri ſedulâ Lectione ad ſimilem inveniendi felicitatem excitatus, dum intellexiſſet, Saleſii faciem ei fuiſſe ſimillimam, qvam Pictores, neſcio an Auctoritate Nicephori tribuunt Chriſto, capto inde ingenii luſu, ſic orditur Orationem: *Neſcio qvid dicam hodie; ara veſtra Religioſiſſimi Patres, totum me perturbat, totum imago percellit. Aut hæc, qvæ aræ medium pectus animat, imago, eſt effigies Chriſti; & ſic non erit forte Saleſii; vel eſt Saleſii, & ſic non erit Chriſti. Si tantum Chriſti? ego ingenuè fateor; de Saleſio cogitavi. Si tantum Saleſii? non eſt illius, de qvo audivi. Si Chriſto uni & ſoli geminus eſſe poteſt; Tam gemellum ego ſemper habui Chriſto Saleſium, ut crediderim non poſſe in feſtivitate Saleſii, ſimulacrum proſtare niſi Chriſti; nec in ſacra hac æde Salvatoris, aliam effigiem ſpectari debere, qvam Saleſii. Nimirum diviniſſime Saleſi! video Te à primo Tui exortu, non Saleſium, ſed Parrhaſium! tuum vivere, fuit pingere. Nec ſangvinem à Majoribus accepiſti, niſi pro colore; nec lac à Matre, niſi pro candore; nec membra, niſi pro membrana. Pinxiſti,*

& Chri-

& Chriſtum in Te expreſſiſti adeo, ut ſi Cæſari Baronio fidem negare velimus, Te adeo Chriſto fuiſſe ſimilem, ut nec in Adam peccâris; negare certè non poſſimus, qvod baptiſmalem fontem inſpiciens, videre Te potueris, Chriſtum videndo; hoc etiam Narciſſo felicior, qvod illum imago perdidit, Te reſtituit. &c. Ita finit: *Bis ſoli vos habetis Chriſtum: ſemel in Saleſio, iterum in Chriſto: bis Saleſium: ſemel in Chriſto, deinceps in Saleſio.*

At enimvero ſi qvid in his formulis diſplicere qveat rigido cenſori, non eſt, cur univerſa Scriptio paucorum luat exceſſus: ſi præſertim id obſervetur, qvod in Libello meo profert titulus, ubi Inſcriptiones voco Poëſin hodiernorum Politicorum, ſimulqve adeo characterem hunc maximè reſtrictum volo ad Regum, Principum, hominumqve civilium negotia. Nam & noſtrum L'ABBEUM jucundius legi, & utilius in partibus poſterioribus qvàm in prioribus expertus mecum fatebitur. Eoqve nomine ſemper mihi placuit Franciſcus Macedo Profeſſor Patavinus, qvi Picturas Venetæ Urbis, ut nominat, variis Inſcriptionibus eſt perſecutus, anno 1670. Venetiis publici fecit juris.

Sicut enim placet arguta Scriptio, ſic ſimul afficit argumentum luſibus & argutiis commodum. Ut Lector ſciret, qvis eſſet, qvem laudarem, & cur doluerim, in editione mearum Inſcriptionum incognitum mihi librum fuiſſe, libet hic addere primum Exemplum Duci Dominico Contareno dicatum.

Tibi

TIbi, ô Princeps, Domine Contarene,
non fortuna, ſed meritis:
qvi cum Princeps ſis natus,
maluiſti, ac meruiſti eſſe electus.
Imperio Reipublicæ dignus; anteqvam potitus.
Major judicio Senatus,
Qvam officio Principatus.
In urbe libera ſponte acceptus
invito nemine,
lubentibus omnibus.
Prius deſignatus ſecretis votis,
qvàm publicis ſuffragiis.
Jure amorem ſeqvente?
An præeunte?
certè comitante:
ſinguli te ſibi præpoſuerunt.
Tu omnes Tibi.
Omnium calculis approbatus,
qvod omnibus eras numeris abſolutus.
Scopus omnium votorum.
Ita ut aberraret à Scopo:
qvi ad te non collinearet.
Imperas in Republica tanqvam Civis;
Et Patriæ Pater, & Filius.
Dominaris, & Amaris:
Dirigis, & Diligis.
Regis, & regeris Imperium
in communem utilitatem.
Nihil tibi arrogas proprium in Urbe,
Præter Urbanitatem.
In ſalſo dulcis, in fluido conſtans,
in Leone humanus.

Cornu

Cornu petis neminem,
præter Lunæ Turcicæ Cornua.
Amabilitatem præſtas,
ut abundet cum Amore Annona.
Nulli Genti contigit Princeps ſimilior;
Liberæ liber:
Severæ gravis:
Incorruptæ integer:
Prudenti ſapiens:
Religioſæ pius:
Animoſæ magnanimus.
Forti ſtrenuus:
Nobili ſplendidus: Jucundæ amabilis:
Serenæ tranqvillus.
Par Urbi Dominus.
Illa Emporium Mercium.
Tu virtutum.
Illa exponit opes:
Tu dotes:
Illa hoſpitalis: Tu benignus:
Illa perfugium miſerorum:
Tu ſolatium.
Illam admirantur Exteri:
Te Cives colunt.
Te venerantur Advenæ,
Incolæ ſuſpiciunt.
Qui Venetias veniunt viſendi cauſa
Te, ac Urbe juxta ſpectando
fruuntur.
Uno differs à Republica, cum dolore omnium,
Mortalitate.

Illa

Illa æterna eſt: Tu mortalis.
Sed eo excellis:
Qvod tam te amat Respublica,
Ut vellet te ſuâ immortalitate donare,
ſi liceret.
Nemo eſt Civis,
qvin annos de ſuis detrahere optet,
ut Tibi reddat:
Ut cum Republicâ viveres,
Ac perennares.
Hoc eſt demum in omnium cordibus vivere,
Et omnium Virtutum fontes poſſidere.

Sed ut revertar ad Diſcurſum, qvia multis prodeſſe dixi hujus generis libellos, ut voluptatis & admirationis materiam captarent, dulciqve velut Saccharo ſtudia ſua moroſiora condirent, non immerito ſingulis oppono Aloyſii Juglaris judicium, qvos forte ſubitum dulcedinis caperet faſtidium. Sic enim loqvitur in ſua Præfatione: *Cave ne obſonium hoc panem putas. Genus hoc cibi excitandis ingeniis natum eſt, non paſcendis. Niſi cum moderatione ſumatur, nimium avidis mentibus nauſeam creat. Perpenduntur hæc non percurruntur; ideo cum violentiam qvandam legenti inferant, à qvo, non qvamcunqve, ſed omnem attentionem expoſcunt, diu tolerari non poſſunt. Flores hi ſunt, carpuntur pro ſe ſinguli ſummis digitis, non tota immiſſa falce metuntur. Ubi unum & alterum delibaris Elogium, ne faſtidire alia debeas, novam famem expecta.*

Cæterum data nunc eſt opera, ne contemni poſſet character hic: nam de artificio jam diligentiſſimè ſcripſit Maſenius: poſt qvem & ego timidè ſcri-

ſcripſiſſem, niſi peculiaris me adegiſſet cauſa, cujus patrocinium nunc denuo ſuſcipere nihil attinet. Ad eos tamen nunc dirigi debet Oratio, qvi hactenus efficiunt, ut Inſcriptionum omnia ſint plena: rati jam ſatisfactum artificio; ſi Lectori lineæ proponantur inæqvales. Nam habet hoc genus aliqvam præ verſibus licentiam, ut poſtqvam in vocabulo promittitur emphaſis, nihil uſum ejus impediat: cum ex adverſo in carmine ſcanſionis neceſſitas aliqvam injicere ſervitutem videatur. Interim qvævis licentia compenſari vult aliqva difficultate. Si removentur ipſa verborum impedimenta, gravior adeſſe debet alluſionum & argutiarum vis. Si nullum eſt vocabulum, qvod collocari in hâc tabulâ non potuiſſet: caveamus, ne Lectori ſuccurrat vox, qvæ adhiberetur elegantius. In verſu nos cruciant dictionum Syllabæ, in hâc Poëſi nos diſtineant argutiarum diſcrimina. Id imprimis putidum eſt, ſenſum adeo fovere diffluentem, ut intra qvartam lineam vix intra ſe redire poſſit. Argutum vix eſſe poteſt, qvod prolixum eſt. Ipſa brevitas & Ellipſis, qvæ Brevitatis Mater audit, ſæpe valet pro dictione arguta. Et vero nunqvam ego me patior adigi ad Inſcriptionem, niſi ſuppetat meditandi otium. Qvi ſubito vult effundere lineas, raro condit ſententias: Cui omnia placent verba, vereor, ut placeat judicio. Sed qvorſum ſcribo talia? Qvi Scriptorem hunc legent, ultro intelligent, qvibus ſive ſpatiis, ſive circulis hoc genus circumſcribatur: Qvi genuinas argutias ne adſpexerunt qvidem, id à ſe non impetrabunt, ut monitis meis immo-

rentur

rentur. Tu Lector Benevole, qvi nunc ad Auctorem hunc properas, & partem præcipuè Politicam tuis ſtudiis commodam credis, ut ingenium hujus admireris, tuum explores, rogo. Scribebam calamo feſtinantiſſimo, qvalis eſſe debet, cum occupatus amico roganti ſatisfacit, è Muſeo Gymnaſii Zittavienſis. Poſtridie Cal. Septemb. 1686.

POM-

POMPEJO VARESIO,
ARCHIEPISCOPO ADRIANO-
POLITANO,

SS. D. N. CLEMENTIS X,
ET SANCTÆ SEDIS,
Ad Sereniſſimam Rempublicam Venetam,
Apoſtolico Nuntio.

APOSTROPHE NUNCUPATORIA.

Diu ſudarunt ſæcula
Ut magnum darent Orbi Pompejum.
Diutiùs eniti debuit Roma, ut Maximum.
Et meritò. Qvia ſat citò, ſi ſat benè
Vareſius eſt.
Sanè magnitudinem nominis imples majori
Numine,
Heros Verè Romane.
Cùm ex eo ſis Genere, cujus Nobilitas Soli coæva
Sortem communem, aut eluſit, aut vicit.
Nam rara gloria: nec tamen in tam longo ſtemmate variata
Tot dedit probatos, qvot genitos,
Ac ſemper electam freqventiam.
Ut jam in ea decus ſit Infimum, tam ſæpè fuiſſe
Supremos;

** Et

Et ubiqve occurrat, qvod eminere poſſit,
Niſi inter paria cenſeretur.
Viſæ naſcenti Charites, & Majora Numina ob-
ſtetricari
Ut novo conſortio, hinc Majeſtatem,
Indè amorem, amabili, ſed verendo vultu
ſpirares.
Excelſo corpori excelſam animam infudiſti.
Nec enim aliuş, tantum Auguſtale decuit In-
qvilinus.
Svaviſſimo Genio formam ſociaſti longè gra-
tiſſimam,
Qvalem ſibi adſciſcerent Cœlites,
Et Virtus propè Divina.
Nimirùm ſortem invidam, & Viris ſemper ad-
verſam fœminam
Ne metueres, ſed ſervire cogeres, vel ingratiis
Majorem humana ſpeciem, & ſupra mortalem
dedere Superi,
Nec dediſſent, niſi ut mortalibus omnibus
Aliqvandò Imperares.
Igitur ut ſupremum attingas Orbis culmen
Et proximum Deo caput attollas
Omnes dignitatum Gradus glomerato greſſu
percurrens,
Honorum Zodiacum feliciter emetiris
Solis labores mox æqvaturus
Strenua celeritate, radioſa Virtute
Semper fato ſuperior
Sivè dehiſcas Perygeus, ſive aſſurgas Apogæus.
Siqvidem affuere duodecim ſigna, totidem mu-
nerum qvibus effulges

Ut

Ut abſolutam virtutis toties exercitæ Orbitam deſignarent.

Geminos dedit Gemina ſignatura;

Libram Rota Romana

Cui inſidens, at ſemper immotus, jura dabas Orbi,

Et fata hominum manu inconcuſſa librabas.

Aqvarium, & Piſces, habuiſti in Fluminum, & lacuum Præfectura.

Cui dum à Secretis adeſſes, arcana Sapientiæ docuiſti

Sqvammigerum populum, aliis mutum, tibi Vocalem

Sinceris occinere laudibus.

Hinc Peruſiæ, Anconæ, Romæ Præturam

Summo jure gerens, ſumma Virtute,

Ne inermis, ac minus tuta Majeſtas viléſceret,

Armatam ſceleſtis Themidem objeciſti;

Vim ab Ariete vindicans,

Cujus impacto capite disjiceres cominùs:

Arcum à Sagittario.

Ut laceſſita Nemeſi laceſſeres eminùs;

A Tauro robur, & fortitudinem,

Ut infractus exciperes, & ſuſtineres Interritus,

Ac ſemper victrix Aſtrea regnaret.

Nec defuit Beneventi Scorpius,

Qvem inoffenſo pede elideres,

Maligno qvippe ſidere, totam propè nimisqve vicinam

Tabifica lue depaſcente Parthenopem,

Populos qva Vigilantia, qva authoritate ſervaſti

Oſtendens dominari Sapientiam Aſtris, licet Invitis.

Nec mirum, ſi melior Æſculapius, contagioſum
Scorpii Virus
Benevento eliminaveris, qvi Romæ prius
Summo aſſidens adverſus lethalem hæreſium peſtem Tribunali
Cancrum coegeras opportunè retrogradùm,
In ſuas trans Alpium juga Celticas latebras,
Orbe Orthodoxo plaudente,
Exanimem retrudere Janſenium
Qvi auſu Nefario, in Capitolii viſcera vix non irrepſerat.
Jam verò dum Adriaco in Æthere
Intaminatis, Parthenia integritate, fulges honoribus
An Virginem exhibes in Leone?
Ceu Vaticana fundas Deo plenus Oracula,
Ceu privato contubernales digneris alloqvio;
Tam ingenua Sapientiam ornas verecundia,
Tanta authoritatem facilitate temperas
Ut Romam in te lubens Venetus veneretur, ut Matrem
Innocuam amet ut Virginem.
Et verò non manſveſcit Leo Regalis, niſi Virginis in ſinu
Qvam violari ducit Indignum, Vereri Vile,
Revereri decorum.
Qvid plura? In maximo Terrarum Orbis Sapientum Athenæo
Dum cedendo Imperas, tacendo peroras, cunctando feſtinas
Feliciter ſapis, nedùm Impunè

No-

Novoqve portento ſupremum Jus tueris ſine Injuria,
Qvia non Patris ſupercilio, ſed materna, imo Virginea ſvavitate.
Tot hactenus ſigna prætervecto,
Unus ſupereſt Capricornus,
Sidus Regnaturis benè ominoſum.
I ergo felix, ut totam compleas Orbitam,
Complebis hercle: Ni Cœlum ruat
Siſtere Phœbus neqvit.
Roma reducem adorabit. Nam circulum, qvà cepiſti, debes abſolvere,
Imperium Cœlo terrisqve ſpondent, fideli Horoſcopo
Genus, Patria, Species, Geſta, Virtus Invicta.
Aves ſunt optimæ. Non illæ qvidem rapaces Aqvilæ,
Jovis ſæpè criminum adminiſtræ;
Sed Romæ melioris, Innocuæ, Caſtæ, Piæ, Grataeqve Ciconiæ,
Qvæ ut Vaticanis olim Turribus Orbis ſaluti excubent
Felici dudùm rudimento excubant in Vareſiis.
Profectò ne ſuum fatidicæ tuæ Teſſeræ omen deſit,
Fecit Adrianus Cæſar, qvi nomen tuis daturus Inſulis,
Ciconiam ſibi inſculpſit in Symbolum, adjecto lemmate
PIETAS AUGUSTA

Qvidni ergo avidus Orbis omen capiat?
Aut qvid metaphoram aucupetur à Sole, Sideribusqve longinqvis?
Ut ut naſcentem te ſors dixerit Pompejum,
Adultum Gentilitia Virtus, & Pietas Auguſta
Dicet Auguſtum.
Ita Vovet, in fidem obſeqvii,
Dum redivivum ſub tantis auſpiciis
LABBÆUM, tanto nomini
Dicat & conſecrat.

NICOLAUS DE CARIS.

SAN-

SANCTISSIMO
ALEXANDRO VII.
SUPREMO ECCLESIÆ
PRINCIPI,

Audax Elogii genus,
Laudare eum velle, qvi ſupra omne Elogium eſt.
Ex qvo aſcendiſti Cathedram Petri, infra te eſt omne ſolium;
Ex qvo accepiſti claves Petri, infra te eſt Cœlum ipſum.
Ex qvo geris vices Chriſti, ſolus Chriſtus ſupra te eſt.
Nec ſuperas tantùm cæteros, ſed te ipſum;
Major es Alexander Fabio,
Major ſeptimus Chyſio,
Et Montes domeſtici altiores effecti,
Vincunt cacumina montium, & attingunt Cœlum.
Extulerunt te ad hoc faſtigium humana ſuffragia & divina;
Deſtinabaris Romanæ Tiaræ anteqvam Tiaram gereres:
Credebaris dignus cum adhuc Nuncium ageres:
Et Nuncius Pontificis jam eras Nuncius tui;
Fuere qvi dicerent brevi hic Nuncius Nuncios mittet:
Fuit Princeps Lutheranus, cujus hæc ſententia eſt,
Si Spiritus divinus eligat Pontifices, hunc eliget:
Si homines, falletur Roma, niſi hunc eligat.
Innocentius Decimus moribundus,

Eo momento qvo animus penè Propheta eſt,
Prædixit te ſucceſſorem ſuum, & penè Te vidit.
Scilicet hoc Magnarum rerum privilegium eſt,
Videri ante ortum, & deſiderari poſt obitum;
Et Tu viſus es Romanus Pontifex, anteqvam eſſes:
Et Te ante ſuffragia jam elegerant vota.
Præpararunt te huic dignitati virtus, ſcientia, prudentia;
Ac virtus non mediocris erat, ſed qvalis eſt probitas
Dixerunt te Sanctum ipſi hæretici,
Et vulgo appellatus es Sanctus, nondum Sanctiſſimus,
Ornabant probitatem ſcientiæ, & illas probitas;
Sciebas politiores literas, & illæ ſciebant te.
Creditus es futurus alter Damaſus,
Et Damàſus hodie Alexander eſt.
Nec ſterilis erat ſcientia tua, ſed negotioſa.
Vidiſti Monaſterii collectum orbem in Legatis orbis,
Tractaſti cum illis negotia Regum, & Regnorum,
Examinaſti jura, didiciſti myſteria;
Exploraſti ingenia nationum; & illæ explorarunt te,
Placuiſti orbi, Paſtor orbis futurus,
Placuit Romæ conſenſus populorum,
Et vocem orbis approbavit vox Dei.
Electus ergo es, qvi penè ante electus jam eras,
Proximus eras Tiaræ, cum illam attigiſti,
Addita tibi eſt Authòritas, non dignitas,
Et penè declaratus eſſes Papa non factus,
Niſi Pontifices declararet Deus.
Et nunc talem te habet orbis, qvalem optabat,
Conſecravit Alexander Fabium, non mutavit,

Talis

Talis es Pontifex qualis Nuncius eras;
Major authoritate, idem virtute,
Addita eſt dignitas meritis, non merita dignitati.

AUDAX ELOGII GENUS.

Laudare eum velle qui ſupra laudem eſt,
Offero volumen Elogiorum, nec ſatis offero,
Solus Alexander volumen Elogiorum eſt.

SANCTITATIS VESTRÆ,

Humillimus, & Addictiſſimus
ſervus

PETRUS L'ABBE',
Soc. JESU.

ADMODUM REVERENDO
PATRI

PAULO OLIVA

SOCIETATIS JESU,
VICARIO GENERALI.

OLIVA SVAVITATIS EFFICACIS SYMBOLUM.

ELOGIUM.

NUlla ferè arbor nobilior eſt olea, nullus liqvor oleæ liqvore pretioſior; hæc arbor coronat victores, hic liqvor Sacerdotes ungit, & Reges; aut hæc arbor intra Cœlum eſt, aut ejus liqvor defertur ad Cœlum; inde Ampulla venit, qvæ Clodoveum Chriſtianiſſimum fecit; inde oleum illud lætitiæ, qvo divinus Spiritus unxit hominem Deum; nec ungi ab alio debuit homo DEUS niſi à Deo; nec alio liqvore, qvàm oleo, nec aliunde allato niſi à Cœlo.

Omitto plurimas Olivæ laudes, & unam explico, Olivam ſvavitatis efficacis ſymbolum eſſe: fabula eſt Pallas inventrix oleæ, & Dea pacis, ac belli; fabula qvoqve Alcides monſtrorum domitor; at nec fabula eſt olea pacis, ac belli teſſera, nec clava Herculis ex olea, vincens homines lenitate, & monſtra domans fortitudine.

Hiſtoria eſt olea victrix diluvii, qvo victus eſt mundus; vidit Columba eminentem ex aqvis Olivæ ramum, collegit blando ore, & arbor obtulit;

tulit; eo ramo coronavit victorem Noemum, & arcam victricem; qvid ſvavius Oliva, & Columba, qvid fortius? utraqve triumphavit de diluvio & de mundo.

Ænigma erat egreſſa ex forti dulcedo, & fortitudo ex dulcedine; ſolvis hoc ænigma nomine, & moribus tuis, Vir Reverendissime, in te dulcedo fortis, in te fortitudo dulcis eſt; in pulpitis ſacris, in libris editis, in colloqviis privatis, in regendis aliis, ſeverus & blandus, fortis, & lenis, ſvavis, & efficax es. Declarat hæc omnia gentilitia Oliva tua; hæc ſvavitatis efficacis ſymbolum eſt, & tu ſvavis adeò, & efficax es, ut inde nomen, & indolem trahas.

Ac primùm in ſacris pulpitis Orator eloqvens olei inſtar inſinuas te auribus, ne pervadis animos, delinis affectus: delinita voluntas trahit ſeipſam, dum trahitur à te; poſſet nolle trahi ſi vellet, & trahitur qvia vult; ut tamen trahi velit, invitatur à te, & penè trahitur; victa voluntas à te, & victrix ſui ſeqvitur nutus ſuos, & tuos; eadem domina ſui, eadem ſubdita, & tu dum ſvaviter attrahis, & fortiter vincis, àdjuvas dominium voluntatis, & penè es affectuum Dominus.

Audivit te Roma loqventem mellea, & Ambroſium credidit, pronuntiantem gravia, & Leonem putavit, intonantem fortia, & arbitrata eſt Paulum alterum loqvi: Audivit te auditor idem ſine tædio, pluribus annis ſine faſtidio; & tu idem vetus, & novus, tam nova, & novo ſemper modo dixiſti, ut dum audiebaris idem, pene alter ſis creditus; ſic oleum affuſum cibis ita

eos

eos afficit,ut novo ſapore fallat palatum,dum fallit cibum.

Nec minus eloqvens es ſtylo, qvam verbo, nec minus olei, & ſvavitatis efficaces habent libros, qvos publicos facis; ſic ſcriberet Iſocrates ſi Chriſtianus eſſet; ſic Demoſthenes ſi eſſet Catholicus: Ita Tullius ſi argumenta mutaret; redivivos facis magnos authores, repræſentas antiqvam eloqventiam, & addis novam; atqve ut Ambroſius Iſocratem, Chryſoſtomus Demoſthenem, Hieronymus emendat Ciceronem; ſic tu emendas profanam eloqventiam, & facis Chriſtianam.

At qvam ſvavis conſpectus tuus! qvam amabilis conſvetudo, qvam blanda converſatio! nemo te aſpexit cui vidiſſe ſemel ſat fuerit; nemo adivit ſemel, qvi adire ſæpius non optarit; nemo à te receſſit mœſtus, nemo exivit iratus, nemo adivit malus, qvem bonum non feceris, nemo bonus, qvi melior non redierit; nemo conſilium petiit, cui honeſta non ſvaſeris; nemo dubitavit, qvem eruditum non reddideris. Diu Romanum oraculum, & publica Echo fuiſti: audivit te aliqvando oraculum ipſum, & penè conſuluit; qvod addo commune eſt, & tamen illuſtre, fuere qvi ex remotis Provinciis Romam venere ut te conſulerent: fuere qvi reduces in Patriam gloriarentur vidiſſe ſe Romam, & Olivam: fuere qvi adderent adiviſſe ſe, & vidiſſe ſvavitatem ipſam, & efficaciam.

Qvæ hactenus dixi publica ſunt omnibus qvi te norunt, qvod addo peculiare eſt iis, qvi tibi ſubſunt;

ſunt; ſvavis eſt, & efficax modus regendi qvem exerces, & qvem doces: Et qvidem hunc eſſe optimum regendi modum omnes dicunt, pauci intelligunt: ſcilicet non adeò facilis eſt temperatura lenitatis, & fortitudinis; imperare aſpera, & lenire; imperare aſperis aliqvando ingeniis, & aſpere non urgere; regere ferocem eqvum, & non pungere, currentem & non cohibere; cunctantem & non ſtimulare; blandum eſſe, & ſeverum, lenem, & fortem; ſvavem, & efficacem; hæc duo extrema qvi aptare ſciat, hunc ego Rectorem animorum, & penè Regem appello.

Atqve hæc eſt ars tua, SAPIENTISSIME OLIVA, hoc myſterium artis, ſvaviter regere, & efficaciter: hæc duo ut facias, facis tria, ſcis qvid imperes, & qvibus ſubditis, & qvibus modis: ſcis finem, & media qvibus itur ad finem, ſcis ſcopum, & ſagittas qvibus feriendus eſt ſcopus; ſcis pacem & pugnas, & qvibus armis pugnandum.

Qvid imperare poſſis nemo definire poteſt, vix tu ipſe: nihil grande, nihil arduum eſt, & heroicum qvod imperium tuum fugiat, aut excedat: qvos fines præfixit ſibi homo DEUS, ii ſunt fines tui, major gloria Dei, ſalus animorum, auxilia ad ſalutem, ſcientiæ omnes, & virtutes, ſupplicia, exilia, cruces & mortes: hæc eſt materia imperii tui; aut terminos non habet authoritas tua, aut limites dignitatis ſunt limites mundi.

Imperas ſubditis ingenioſis, eruditis, Religioſis: neqve ejusdem indolis ſunt ſubditi tui, neqve ejusdem gentis; nullus ferè populus eſt qvi tibi non ſit popularis, nulla gens, cui tu non ſis ipſe

gen-

gentilis; aliter regendi ſunt Itali, aliter Germani, aliter Indi: Alia eſt indoles Europæ, alia Aſiæ, alia Africæ, & Americæ; & plerunqve indolem terrarum ſapit indoles hominum: nec ejusdem gentis ingenia ejusdem ſunt genii: Ponderandæ igitur ſunt nationes, & nationum indoles; qvid poſſint ſinguli ſubditi, & qvid velint; qvid poſſint velle, qvid velint poſſe; invitandi ſunt ut velint, adjuvandi ut poſſint; qvale ingenium debet eſſe Rectoris! ſuperare omnia ingenia debet, inſtar olei, qvod affuſum omnibus liqvoribus vincit omnes liqvores.

Qvis artes enumeret, qvibus eget ars regendi? qvis induſtrias induſtriæ, qvis ſapientias hujus ſapientiæ? hic impellendus ut currat, hic retinendus ne currat; hic invitandus præmiis, hic terrendus minis, hic aptus imperio, hic obſeqvio; hic ſuperabit onus impoſitum, hic vincetur ab onere; hic Spartam reget, hunc Sparta regeret; hic vir omnium officiorum, hic paucorum; qvam ardua res eſt animos regere! ars artium eſt, & ſapientia ſapientiæ regere ſvaviter, & efficaciter.

Hæc tamen eſt ars tua, VIR SAPIENTISSIME, audaciùs aliqvid dico, & abſolvo, imitatur ars tua gratiam victricem, & penè gratia eſt; ſed externa, & adminiſtra internæ; atqve ut illa olei inſtar ſvavis eſt ut animum ſubeat, ſubtilis ut pervadat; ſublimis ut attollat, modeſta ut deprimat; congrua ut voluntati ſe aptet, blanda ut delectet,

potens

potens ut adjuvet: ſic delectans ut perſvadeat, ſic perſvadens ut vincat, ſic vincens ut non cogat: imitaris arte tua hæc officia gratiæ; adeo gratus animorum Rector, ut penè ſis gratia: & dum perſvades ſvaviter, dum vincis efficaciter, oleum, & Olivaes. Ego ſi pateris ſum ex animo

ADMODUM REVERENDÆ PATERNITATIS VESTRÆ,

Humillimus & obſeqventiſſimus ſervus & filius

PETRUS L'ABBE', Soc. JESU.

NO-

NOBILISSIMO ILLUSTRISSIMOQVE
DOMINO
DN. HENRICO D. D. S.
BAR. D. B. ET D. ETC.

QValis hæc modeſtia tua, VIR NOBILISSIME, *velle bene mereri de me, & nolle laudari à me; conferre beneficia, & velle illa neſciri; imperare ſilentium, & beneficiis loqvi; nolle referri à me etiam verba; nolle revelari ipſum etiam nomen; & pluris æſtimare ſilentium meum qvam beneficium tuum.*

At hæc iniqva conditio eſt, ut ſis beneficus velle me ingratum eſſe; velle exercere pulcherrimam virtutem, & nolle exerceri à me; velle gratias apud te liberales eſſe, apud me ſteriles; & tamen ideirco plures ſunt Charites ut dum una loqvitur, altera reſpondeat, & dum duæ beneficia conferunt, tertia grates rependat; Tu Charites omnes vis eſſe tuas, & nullas meas.

Fallor, hæc vera beneficentiæ natura eſt, dare ut des; dare gratis; dare ut alter accipiat, non ut referat; dare ut vincas alterum, non ut alter te vincat; dare beneficium non inſtar pilæ ut redeat; nec qvaſi ſementem ut tibi creſcat, ſed ita dare alteri, ut non des tibi; dare ut liberale munus, non ut avarum fœnus.

Verùm eæ qvidem ſunt leges beneficentiæ; at leges etiam ſuas habet grati animi virtus; qvarum hæc prima eſt æſtimare beneficium apud ſe; altera, explicare foris; tertia, pugnare cum amabili æmulo, rependere majora ſi poſſis, ſaltem paria, ſaltem minora, ſaltem verba. At qvæ hæc injuria tribuentis? velle eloqventem eſſe dum tribuit, velle alterum mutum eſſe dùm accipit; velle opprimere accipientem, & nolle ut qværatur ſe opprimi,

velle

velle alterum vincere, & nolle ut fateatur ſe vinci.

Hæc qvanqvam ita ſint, vide qvantum tribuam liberalitati tuæ; volo ingratus eſſe ut ſis magnificus: taceo igitur non beneficia tua tantùm, ſed teipſum, & nomen tuum; non laudo nobilem illam corporis palæſtram, majeſtatem illam greſſus, & geſtus; frontem illam, os illud, vultum illum; verùm eloqvens eſt hæc tota ſpecies tui; declarat te vultus tuus etiam invitum; videri non potes, & neſciri; oſtendunt ſe dotes animi tui per indicia corporis; & nobilitas hoſpitis ſpectatur in elegantia hoſpitii; accuſa igitur teipſum ſi appares; neqve accuſata centem me?

O ſi liceret mihi per te laudare animum tuum! exhiberem illum non qvalem habent qvi ſolum habent; ſed qvalem nobilis indoles reddit, & qvalis ille nobilem indolem perficit; proponerem illum ornatum virtutibus, & ornantem virtutes; deſcriberem illum inſtructum ſcientiis, & ſcientias inſtruentem; oſtenderem illum generoſum, juſtum, conſtantem ſub inconſtante fortuna, & ſub inaeqvali ſemper æqvalem.

Saltem ſi illuſtriſſimam familiam tuam laudari à me, & nominari permitteres, oſtenderem illam pugnantem pro liliis, & inter lilia ſedentem; ſagatam, & togatam, infulatam pluribus infulis rubentem pluribus purpuris, pugnantem pro fide, & pro Rege, & pro utroqve vincentem; numerarem ſæcula nobilitatis tuæ; deducerem ſangvinem illum qvo vivis; ex venis

*** *nobi-*

nobilibus; venit ad te purpureus, & purpura dignus intra te eſt.

Omitto hæc omnia qvia jubes, & morem gero imperiis tuis penè illicitis; ſi tamen hic liber poſtqvam in lucem exierit dicat ſe eſſe in ære tuo, id dicet qvod neqve ego impero, neqve impedio, impedivi qvamdiu fuit meus; poſtqvam publicus effectus eſt, non eſt magis meus qvam tuus. Ignoſce, VIR NOBILISSIME, *ſi fefelli te, nominavi te, dum non nominavi, id debuit facere.*

Addictisſimus & humillimus
ſervus

PETRUS L'ABBE.
SOC. JESU.

NO-

NOBILISSIMO, ILLUSTRISSIMOQVE DOMINO

D. DIONYSIO SALVAGNIO BOESSIO,

Regi ab interioribus Conſiliis, & in ſuprema rationum Fiſci curia apud Delphinates Primario Præſidi.

ELOGIUM.

FAcile Elogii genus dum ille qvi laudatur totus Elogium eſt, dum eſt Orator ſui etiam tacitus, dum ipſum nomen inſtar eſt laudis, & dum profertur, aut ſcribitur, Panegyricum facit.

Tale eſt nomen tuum, ILLUSTRISSIME SALVAGNI, qvod ſeptem ætates, centum Proavos, & Patrias laudes repræſentat, ac tuas: latent ſub eo nomine majores tui, & apparent in Te; videntur dum aſpiceris, audiuntur dum loqveris; laudantur dum laudaris: appellant omnes nomen tuum, & ad vocem unam centum Salvagnii qvaſi totidem Echones reſpondent.

Longum eſſet ire per ſingulos Majores tuos: paucis verbis omnes ſimul enumero, geſſerunt illi omnes honorum titulos, floruere ſub violis, rubuere ſub roſis, ornarunt utramqve purpuram, illuſtrarunt ſagum, & Togam: plena eſt Rationum Curia cui præſides, Salvagniorum honoribus: ignorat partem Hiſtoriæ Gallicæ, qvi ignorat decora Gentis Salvagniæ.

Sed qvid ego proſeqvor laudes alienas, malo dicere tuas; tametſi alienæ dici non debent qvas feciſti proprias; vivunt in Te Majores tui, & tu in illis, redivivos facis dum vivis, Colligis omnes intra Te, & addis Te illis, Majores tui ſunt, neç Tu tamen es minor. Omitto tamen externa omnia, etiam domeſtica, & de Tuo Te laudo; nemo benè dives eſt alienis divitiis, hæc vera magnitudo eſt magnam eſſe de ſuo.

Nec tamen enumero omnia decora tua, integris libris op⁹ eſſet, qvales Tu Libros ſcripſiſti; ex multis laudibus tuis duas eligo, ſapientiam elegantem, & Politicam; eruditam & negotioſam; hoc demùm eſt ſapientem eſſe, ſapere utraqve ſapientia; ſatis eſſe poſſet altera aliis, una non ſufficit Tibi.

Et prima qvidem ſapientia tua qvalis eſt, & qvam illuſtris: æqvaſti magnos Poetas nondum annos viginti natus, & poteras vincere niſi prætuliſſes veritatem fabulis, & maluiſſes facere magna qvam fingere: At qvalis modeſtia, & qvam ſenex in Te juvene? Interpretatus es opera aliena, qvi poteras ſcribere digna interprete: ornaſti commentariis dicta aliena qvi dictare poteras ornanda ab aliis; donaſti Roma Philonem Biſantium, & dignus eras qvem Philo donaret Græcia.

Difficile eſt Poetam eſſe & Oratorem: utramqve laudem nec mereri Maro potuit, nec Cicero; neqve ille bonus Orator, neqve iſte bonus Poeta fuit. Aſſecutus es utramqve laudem, & Poeta eximius, & Orator facundus; teſtes eloqventiæ tuæ eſſe poſſunt orationes illæ publicæ, qvas

qvas habuiſti cum publica laude, teſtis illa qvæ Urbanum VIII. Summum Pontificem admiratorem habuit, & qvæ Gallici Oratoris, & Romani nomen Tibi promeruit.

Neqve eloqvens tantùm ſapientia tua, ſed politica eſt, mirata eſt Roma eloqventiam tuam, & ſuſpexit prudentiam; perſvaſiſti Romanæ Curiæ Reges Chriſtianiſſimos filios Eccleſiæ natu maximos eſſe, & primos. Appellaſti Reges Francorum liberatores Italiæ, defenſores Romæ, & Pontificum Protectores. Declaraſti obedientiam Regum Galliæ filialis obſervantiæ teſtimonium eſſe, non legale homagium.

Laudavit utramqve ſapientiam tuam, eloqventem, & politicam Eminentiſſimus Cardinalis Richelius in Commentariis rerum ſuarum; conſignavit publicis monimentis factum illuſtre ne periret; propoſuit annis venturis, ut exemplum eſſet. Qvam illuſtris hæc ſapientia tua, qvam vir tantus ſcriptis ſuis inſeruit, & partem Hiſtoriæ ſuæ eſſe voluit! fuiſti Romæ Orator Regius, & Richelius penè eſt Orator tuus.

Amavit eandem ſapientiam tuam Eminentiſſimus Julius Mazarinus, eamqve Regiis Conſiliis adhibere voluit! Scilicet prævidebat vir ſagaciſſimus qvale ornamentum allaturus eras Curiæ Gallicæ, qvi tantùm attuleras Romanæ; ſed Tu modeſtè ea excuſaſti qvæ Te penè accuſant, prætuliſti amorem Patriæ gratiæ aulicæ; & maluiſti Gratianopolitanus eſſe qvam aulicus.

Nec ingrata Gratianopolis gratiam habet amicitiæ tuæ, amat Te Civem, & veneratur Præſidem;

præeſſe

præeſſe Te gaudet Rationibus Regiis, & vellet præſidere ſuis: Numerat Te inter ornamenta ſua, & penè miracula: deſcripſiſti olim ſeptem miracula Patriæ tuæ, & penè octavum es.

Addo aliqvid in rem tuam, ac meam; ſcripſiſti verſibus miraculum D. Mariæ Viminalis ad Pagum Vinaicum nuper editum: ſtillavit multo ſangvine ſalix ab hæretico die B. Virgini ſacro male inciſa, ſenſit injuriam illatam Deiparæ Arbor ſine ſenſu, & Tu Arboris dolores ſenſiſti. Amas ſcilicet Dei Matrem, & illa Te amat. Ego voti erga Deiparam reus offero illi votivum opuſculum, & illius Patronum Te opto: negare non potes hoc Officium Virgini, & Patrocinium mihi, qvi ſum ex animo.

Addictiſſimus Tibi ſervus

PETRUS L'ABBE.

VITA

STEPHANI PETIOT
SOCIETATIS JESU

PANEGYRICI DUO,

Alter
De RUPELLA
expugnata,
Alter
De DELPHINO.

PANEGYRICUS LUDOVICO XIII. DICTUS.

ATtigiſti gloriæ verticem, REX INVICTISSIME; adepta es votorum ſummam, fortunatisſima Gallia; tenes faſtigium dignitatis, Chriſtiana Religio. Bellum illud aliqvando confecimus, ad qvod unum toto ſæculo communia omnium vota, privata ſingulorum ſtudia, publica comitiorum conſulta, Sacrorum auguſta ſolemnia, Regum expeditiones innumeræ, multorum terra, mariqve contentio præliorum, belli, pacisqve qvotidiana conſilia, Reipublicæ demum totius rationes, motus, ſenſus univerſi referebantur; ne qvis posſit ambigere, qvin hoc uno cardine fortuna civium, ſors Galliæ, majeſtas imperii niteretur. Habet ſuperbia ſuos gradus: ad extremum devolvitur, poſtqvam pervenit ad primum; qvi non novit ultrà creſcere, ruere cœpit, nihilq́; tam propinqvum eſt caſui, qvàm qvod eſt ſummũ: Cœlum ipſum, qvo nihil altius occurrit aſpectui, fatum expectat; & momento ſæpisſimè perit, qvòd ægrè ſæculum peperit. Sic illa jacent tot annis ſudata perduellium propugnacula, disſipatæ ſunt ingentes illæ Britannorum claſſes; utrorumqve juncta cum extrema rerum deſperatione incredibilis audacia corruit; terræ, maria, tempeſtates ſuccubuerunt fortitudini regiæ: locis demum univerſis profligata Rebellio, ſimul omnia ſibi ſenſit præter inferos eſſe concluſa. Qvæ immenſitas gloriæ, naturam totam unius triumphi pompa traducere, elementis omnibus imperare! Qvod ſi adhuc aliqvis ex illa furioſorum hominum turba, qvi humanæ fidei deſer-

ſertores ſenſim à divina deficiunt, de æternitate hujus imperii dubitavit, fateatur errorem ſuum hodiè, poſtqvam illud videt perduellionis ruinis impoſitum; feliciqve commutatione fatorum, à REGE LUDOVICO, immortalitatem regni, nominisqve Gallici confirmatam, ex qvo hæreticus deſertor occubuit. Cui enim Cœlum aut lubentiùs laboret, aut glorioſiùs, qvam ei principi, qvi Numinis hoſtes evertit? Qvem alium coronet ambitu ſæculorũ, & temporum, qvàm eum, à qvo tot laureis coronatur? Delubris eos coluit antiqvitas, qvi iſtis minora feciſſent, & pro Diis habiti ſunt apud ſuos, qvi tecum REX FORTISSIME, comparati vix homines viderentur. Qvot tu ergò fana, ſi vixiſſes illis temporibus, neqve te ad felicitatem noſtram fata ſervaſſent, qvas ædes, qvo numine conſecraſſes? Qvam Religionem populis attuliſſes? Non cives, ut aliorum ſolebant, ſic tuum funus expectaſſent, tempus illud ſacrificiis occupaſſent, ipſe vivus habitaſſes in templis, auxiſſes orbis ceremonias, & aris impoſitus, qvibus auribùs noſtras preces nunc percipis, eisdẽ omnium vota gentium accepiſſes. Verùm tu qvi ſolidis abundas laudibus, hac inani ſuperſtitione non indiges. Non creſcit mendacio veritas, ad ſuperos vita, non fama nos evehit. Tuis major es incrementis, qvàm fictæ religionis encomiis; mavis ſublimi demiſſione majeſtatem tuam extollere, qvàm abjecta ſuperbia, & ſordido faſtu deprimere. Gaudes conſcientiæ bonis, nullaq; præterea re, qvàm virtute, vis cæteris eminere mortalibus, adeoqve divina cùm facias, humanam ſortem non erubeſcis. Faceſſat ergò vana hæc ſpecies religionis, vetat ipſa religio regis laudes ſacrilegio proſeqvi: qvàm ſunt illa deformia, qvæ crimine calamiſtrantur: virtus

virtus virtute laudatur, nunqvam conſecratur à vitio. Votis publicis oratores alii ſuorum principum facta commendent, faciam ego ut intelligant univerſi te, tuis factis, REX AUGUSTISSIME, vota mortalium ſuperaſſe, & ſi vota univerſorum, qvantò magis mea unius præconia ſuperaſti? qvidqvid tamen de te dixerimus, dictum erit magnificè, qvia nihil feciſti humiliter, & demiſsè; toties ampliſſimè laudaberis, qvoties verè, qvæ geſſeris, narrabuntur; rurſusqve toties vera de te audies prædicari, qvoties recitabuntur ampliſſima. Ornaſti tu facta: corrumpet qvi meliùs ornare voluerit. Mitto igitur eſſe ſollicitum de cultu orationis, poſtqvam tantus eſt ſplendor in ipſa materia. Narrabo ſine multo apparatu qvos hoc bello hoſtium populos viceris; qvam rupem, qvam Rupellam expugnaris; qvas procellas, & maria fregeris. Sed adhuc neceſſe eſt ſcire, qvòd dicendi initium, qvem modum facere debeam: non qvod laudes tuas, qvæ ſunt immenſæ, credam ullis terminis definiri poſſe: ſed ne infinita fiat oratio, ſi in proferendis tuis trophæis, velim ire per ſingula. Seqvar igitur in ſcribendo ordinem agendi tuum, & cùm magnitudinem hoſtis, qvem oppreſſiſti, demonſtravero; tùm pugnæ genus exponam, ſeriemqve victoriæ.

Hoſtis erat vincendus ille, qvi ſuopte ingenio ſemper elatus, nunc certè longo virium ſuarum uſu, & fortitudinis experimento, ſuprà modum tumidus, certior ſibi ſemper de victoria, qvàm de prælio videbatur. Erat communis omnium ſenſus, Rupellam temeritate & audacia tentari poſſe; qvæ hinc arduis qvidem propugnaculis, foſſa præcipiti,

pendenti vallo, continuato aggere, lenta palude, molitione multiplici incluſa eſſet; illinc verò latisſimo, altisſimoqve freto munita, cui projectæ turres incumberent, & objicerentur portæ, transverſis cratibus, horrenti ferro, armatis navibus, feralibus, tormentis, ineluctabili catena vallatæ: adeò multiplici carcere debuit, anteqvam moreretur, includi rebellio! qvæ ſe virtute tueri non potuit, debuit machinis, & qvæſita munitione defendere. Qvot dementia vallis indiget? ſeipſam innocentia ſine cuſtode tutatur; impietas nullo arcium munimento ſecura eſt. Mediis ſoluta Rupella vivebat in vinculis; ſemper pavida, qvia ſemper rea; ſemper de præſidio ſollicita, qvia conſcientia ſceleribus ſemper obſeſſa. Accedebat vis annonæ incredibilis, vini, frumentiq; numerus ingens, apparatus deniqve rerum omnium toto ſæculo meditatus. Nimirum omnia ſibi neceſſaria timor putat. Præſtò erat exercitꝰ in Occitania; reliqvi ſigno dato in caſtro venturi, palàm & publicè dicebantur. Subſidiorum præterea opportunitates innumeræ, robur Angliæ conjuratæ, præſidiarius miles erat intra mœnia receptus, ut pugnarenr exteri, cives ſine periculo triumpharent. Non obſcura erant jurata ſociorum auxilia, & cæterorum hæreticorum variis locis factiones; petebatur hæreſeos caput, qvisqve manum objectabat. Procerum etiam qvorundam, ut rumor tulit, enormes conjurationes celebrabantur, confœderatorum dignitas (ſi in proditione patriæ aliqva dignitas eſſe poteſt) famam, nomenqve ſceleribus colligebat; qvem deterrebat atrocitas facti, facientis authoritas invitabat. Immenſas qvasdam habet vires ad perſvadendum nobilitas generis. Ad hæc infinitis bellorum ſumptibus Regis

exhau-

exhauſtum erat ærarium, nobis tum claſsis nulla, qvadriremes jampridem dimiſſæ, caritas annonæ hoc tempore ſumma, frugum interitus, urgens fames, graſſantes morbi, peſtis locis omnibus multa: malos premebamus, malis obruti: obſidebamus paucos, omnes obſesſi: vix licebat vivere & vincere volebamus. Augebat infinitè ſuperbiam hoſtium longa belli experientia; qvippe qvi non ſolùm olim ſæpè, modò cum Anglis, modò cum Batavis; partim cum Hiſpanis, partim cum Luſitanis conflixiſſent: ſed & nuper Regis claſſem tùm Oceani, tùm Mediterranei maris copiis inſtructisſimam duobus præliis fortiter ſuſtinuiſſent. Qvis in tanto apparatu Rupellæ ſenſus? Eò devenerat impudentisſima civitas jam dudum cæteris gentibus cladis metum inferre, regum purpuram, leges, & oracula conculcare; Reipublicæ ſuccum, & ſangvinem exhaurire; cædes, & incendia circumjectis regionibus & agris objicere; antiqvas Druſiaci prælii, Dionyſiaci, Jarnacenſis, Moncontoriiqve tragœdias renovare facilè poſſet. Tantum erat in impudentia roboris, tantum virtutis in ſcelere! Rupella reginam agebat imperare docta, qvæ nunqvam parere didicerat: adminiſtrabat omnia ſumma authoritate, cœtus provinciales indicebat, publica comitiá convocabat, militem tùm domeſticum, tùm externum conſcribebat, provincias, præfecturasq; dividebat, jus cudendæ monetæ ſibi arrogabat, inurebat ſigillo, ferebat edicta, imperabat pecunias, portoria exigebat, in omnia demum tyrannico dominatu invadebat, ut incertum videri poſſet, plusne Regi per authoritatem, an ſubdito per crimen, audaciamq; liceret. Horrebat immaniter Rupes iſta, celſaq; fronte creſcebat in dies, ut ponderoſiùs

 rueret:

rueret: periculis ſuperbiam animabat, erigebatur denunciatione bellorum, vel ipſa ſangvinis ſpecie paſcebatur; decernere videbatur illi triumphum, qvicunq; prælium indicebat; majorq; perſvaſione qvàm robore nunqvam ceſſabat ab injuria, ne cauſæ bellorum interirent; ſcelus alebat qvotidiè, ut vel crimine prælia naſcerentur. Qvis tandem hanc arrogantiam, hos ſpiritus frangerent? neſcit timere, qvæ tanta ſperat, neſcit cadere, tot victoriis inſtituta. Ubi periculum, inqvit, ſi noluero periclitari? ubi hoſtis, ſi ipſa mihi non fuero inimica? didici vincendo qvid poſſim. Sic plena ſui Rupella ſe impudenti ore jactabat.

Movebat illud nos qvidem, cùm nobiſcum funus iſtud domeſticũ viveret, per tamen venerabamur fateri dolorem noſtrum, miſeriæq; majoris metu, vix licebat in cõmuni miſeria vultum portare fortunæ. Sedebat enim in regni viſceribus virus illud, qvod ſine miſerabili pectoris totius laceratione nõ poterat evomi, qvodq; niſi evomeretur, Reſpubl. non poterat conſervari. Oppreſſerunt Pannonas Hunnii, Græcos Turcæ, Italos Oſtrogothi, Hiſpanos Viſigotti, Syrios & Ægyptios Saraceni, ſed illorum immanitas cum rebellium hæreticorum furore comparata, humanitas dici poſſit. Ferebamus jugum Franci, qvæq; cæterarum gentium ſervis dat Gallia libertatem, ipſa ſervitutem à ſubditis qvodammodò tolerabat, adeò probrum illud imperii, nec ferri poterat, nec auferri. Qvid? non deſperat propterea Carolo IX. ſed año milleſimo qvingenteſimo ſeptuageſimo ſecundo colligit totum robur imperii, floremq; nobilitatis, conſcribit numeroſum exercitum, vim tormentorum maximam rotat, immenſos ſumptus facit, Ducem Andegavenſem copiis

præ-

præficit, qvi illo bello Rex Poloniæ electus, felici ſceptrorum ordine, venerandum Henricorum nomen, & ſeriem aucturus erat; & ab Sarmatico illo tyrocinio major venturus ad Galliæ principatum. Is Rupellam advolat, caſtra metatur, copias explicat, urbem vallat. Proh tempora, qvam me labem refricare coegiſtis! Erat in armis pro Rege, Regis ipſius frater, Dux præſtantisſimꝰ: arma Rex Navarræ conjunxerat, Henricus ille nondum magnus, qvi & ipſe feliciter ſucceſſit in regnum: aderant viri Principes Condæus, Contynꝰ, Duces Montispenſerii, Guyſii, Aumalæ, Niuernenſes, Longauillæi, Bullionii, aliiq; totô regno proceres infiniti: accurrerat ex mandato regio fortiſſimus ille Biro cum cohortibus octodecim, turmis eqvitum ſeptem, machinis muralibus undecim. Qvid præterea? qvinqvaginta millibus armatorum Rupellenſes obſidentur, tormentis ſexaginta nulla intermiſſione murumqvatientibus urbs oppugnatur, parte alia ſuffocatur, alia qvaſſatur: fit labes ingens, & à vetuſto urbis fonte ad Evangelii propugnaculū, qvod vocant, mœnia lacerantur: turris Cognienſis à fundamentis evertitur novies in urbem irrumpitur, novies Rupella collata in unum omniū ſigna ſuſtinet. Qvid tandem? cecidit in irritum totus ille qvam magnus fuerat apparatus, ſtetit Rupella nondum benè deguſtata, fuſæ obſidentium copiæ, mutilati non pauci, trucidati innumeri, obtrita prima acies, lacerata proxima, territa, diſſipataq; poſtrema, viri principes multi miſerabiliter cæſi, miſſa è tormento pila Dux Aumalæ interfectus, Dux ipſe Andegavenſis penè illa clade implicatꝰ, niſi excuſſum in illum plumbum, fidelis armiger nomine Vinſius, interjecto corpore recepiſſet; ac demum undecim

a 5 millia

millia noſtrorum, calamitoſa ſtrage deleta. O rupem hominibus inacceſſam! O formidabilem hoſtem! O inexpugnabilem civitatem! qvi pugnantium cumuli! ſed qvi tumuli ſepultorum! acceſſerunt innumeri, facilè fuit numerare qvi receſſerunt. O rupes! O clades! O funera! illa tamen Rupella, rupes illa, ille victor populus, populus ille tot ferè palmarum, qvot capitum, tibi LUDOVICE, relinqvitur debellandus. Hic habes Cannas Hannibal, hic Actium Auguſte, hic Ciliciam Alexander, hic Carthaginem Scipio, hic Pharſaliam Cæſar. Accedant recentes omnes expugnatores arcium, & ampullati rerum geſtarum amplificatores, ſuas expeditiones conferant cum obſidione Rupellæ. Verrucam jactant unum ſcilicet terræ jugerum. *De qvo qvis viſo dicere posſit, ubi eſt?* Oſtendam ſuam oſtentant illudne receptaculum paucorum de navi hominum, & exilium piſcatorum? Rhodum inſulam memorant, ſed interceptam, & Chriſtianorum Principum auxilio deſtitutam: Juliodunum afferunt, ſed vaſto murorum ambitu difficilè ad tuendum: Melitam prædicant, ſed belli caſibus ſuperiorem; Viennam loqvuntur, ſed inexpugnabilem Solimano: Metas celebrant, verè metas, qvas antiqvo opere malè munitas, Carolus tamen Qvintus centum armatorum millibus fretus non potuit transgredi: Nos Rupellam dicimus expugnatam à LUDOVICO, cæteris omnibus inſuperabilem: Rupellam, inqvam, non vaſtam amplitudine, non deſertam infreqventia, non preſſam anguſtiis, non rudi defenſam milite, ſed in Regni finibus ſitam, confœderatis gentibus finitimam, omnibus belli præſidiis opportunam; veteri qvidem, ſed multò magis recenti munitione formidandam: cujus

cujus portus non ſit accerſitus, foſſaq; qværſitus ut Antverpiæ; non incommodus, & difficilis, ut Iccius; non periculoſus; ut Oſtendæ; non vaſtus, ut Gratiæ ſinus: ſed tum loci natura, tum arte omni firmatus, ut incertum eſſet plus naturæ deberet, an arti, dum ars natura ſuperaſſe, naturam nullum arti locum reliqviſſe videretur. Tantus nimirum eſſe debuit, qvi ad arma Regem tantum adigeret; alteri enim ſit invictus neceſſe eſt, qvemcunqve LUDOVICUS oppugnat, qvi cæterorum ducum deſperationem in victoriam vertit, & per acervatos confectorum hoſtium cumulos, ſuorum currus agitat triumphorum.

Metuenda qvidem erat difficultas cingendæ civitatis, procelloſiſſima præſertim anni tempeſtate; timendus hoſtilis exercitus, qvi aderat è Regione Rupellæ, Anglus ille mari cedere neſcius infinitis navalibus prçliis, victoriisq; ſuperbus: moram feciſſet alteri, locus ipſe, qvi ſtagnanti palude ſimul inſalubris, atqve ſubſidens, ſolus obſeſſuris erat relictus: occurrebat ingenium accolarum, qvorum maxima pars, ut erat hæreſis labe corrupta, ob ipſam qvoqve viciniam poterat eſſe ſuſpecta: commovebant omnes, priſcæ tùm externorum, tùm civium noſtrorum hiſtoriæ, qvi tot, tàmq; numeroſis exercitibus inſtructi toties fruſtrà cum Rupella contenderant: videbat Rex ipſe rebellium horrea cumulari expilatorum populorum commeatu, ſpolia provinciarum in urbem qvotidiè comportari, qvodqve gravius erat, non prælio rem poſſe confici, ſed locum, ſtagna, paludes, æſtuaria, turbines, imbres, procellas, terras, maria, deſperatosqve rebelles eſſe antè ſuperandos, qvàm Rupella potiretur. O difficultates immenſas! ò inextricabiles ſeries præliorum, laboresqve

que perpetuos! quem non iſta moles rerum oppreſſiſſet, quæ Regis animum omnibus difficultatibus celſiorum erexit! An putatis hoc aſpectu negotiorum, bellorumq; nexibus eſſe commotum? audite quæ dixerit, dicturi ſæculis, quæ audiſtis. Ibo, inquit, ibo majoribus meis major, & nobile poſteris argumentum; tulit ſuperior ætas, quod ſecutura non feret, pereant, aut pareant, quos Deus noſtro ſubjecit imperio; ad pedes cadat, qui mecum ad manus venerit, & infelix congreſſu nobilitetur interitu. Hæc oracula lituit, & buccina commutavit, conclamatum eſt ad arma, contractus exercitus, Rex ipſe nondum è gravi morbo receptus, cum lectiſſima nobilitate fudit ſe Pariſiis, militem rapuit, Rupellam advolavit, tenuit, cinxit, perdidit. In qvo qvid primum nos mirari jubes, Imperator; exordium belli, an exitum? celeritatem adventus, an conſtantiam obſidionis? hoſtis audaciam, an fortitudinem tuam? utrumque certè ſtupore digniſſimum, niſi quòd teneor promisſi reus, & neceſſe videtur ſeriem recitare totius belli, cujus difficultatem expoſui: nos ſatis ſuperq; hoſtis audivit, te videat aliquando: gaudeat Rupella de robore, dum te intueamur hoc altero orationis loco, de illius contumacia triumphantem.

Erat, ut diximus, conciſus æſtuariis locus, in quo uno caſtrametari Rex poterat, paludes interjectæ admodum inſalubres, cœlum craſſum, ſolum lubricum, ſtagnum murum. Proh ſuperi, per quot bella, ad unum bellum eſt ventum! Quoties certatum eſt, ut ſemel certare liceret; ſtagna oppugnavimus primùm, antequàm procellas expugnaremus, hæſit in palude noſtræ militiæ rudimentum, ut in Oceano victoria tota

tota conſiſteret. Solum arriſit diſciplinæ, cœlum affulſit victoriæ, locus ipſe viſus eſt dediſſe locum virtuti. Caſtra montibus vallaverit Hannibal, Tamerlanes in urbis modum ædificarit, Attila militaribus pellibus obruerit, ſarcinis Græci, curribus Germani, teſtudine Romani ſe texerint: tu, Rex inclyte, qvi nolebas ſuffurari victoriam, in aperto campo ſediſti: In hac, inquam, æquata planitie noſter explicatur exercitus, ut hoſtis implicaretur; Inferuntur ſigna, ne lateret adventus, urbs ex itinere ſalvatur, adeò expetebatur. Dum hæc geruntur vidi ſortiri vultu perduellem terrere geſtu, ſpe ipſa diripere. Nutaſti, credo, furioſa rebellio, cum te foris LUDOVICI JUSTITIA, domi conſcientia ſceleris obſideret; impalluiſti, quæ ruborem amiſeras, nunquam alba magis (quippe te urbem Albam prædicas) quàm cum alba Imperii Lilia ſuſpexiſti. Sed quò à rege diſceſſimus? immò verò quo Rex diſceſſit à nobis? avolavit celeritate victoriæ, en jam toto Rupellæ ambitu ſe majeſtas illa diffudit. Virtus nullis limitibus continetur, ſed impatiens clauſtri, ultrò ſe jactat ſui nominis, & numinis explicatrix. Parum fuerat ſcilicet labore ſuperaſſe loci naturam, niſi artem victor noſter ingenio ſuperaret. Toto igitur continenti propugnacula jubet excitari, aggeres extrui, vallum duci, triumq; leucarum circuitu, Rupellam foſſis juxtà, & interpoſitis ſtatiunculis, ad communicationem armorum circumſcribi. Sequuta eſt Ducis imperium celeritas operis inuſitata, hic vallum ferre, ille cæmenta convehere, lapideſque portare, palum alius defigere, alius humum egerere, ceſpite moliri tectum, fingere, inducere, cumulare, exaggerare; ſui quisq; gradus obliviſci, dignitatem labore metiri,

metiri,meritum opere, major ille prædicari,qvi actuoſior, ille præfici, qvi plus aliqvid perfeciſſet,per ſe qvisqve demum contendere, ne illo laboris certamine vinceretur. Addebas interim fatigatis alacritatem humanisſime PRINCEPS, omnium onera vultu portabas, laborem nutibus ſublevabas, opus laudibus compenſabas. Qvid éxtuliſtis tantopere priſca monumenta Dionyſium, qvòd ſexaginta millia operarum exerceret, cum mœnibus areas Syracuſanas ambibat? qvid Neronem hiſtorici, qvòd humeris corbem ferret, cum Iſthmum Corinthiorum perfodiebat? qvid Caracallam,annales,qvòd ſemper laboris initium faceret,cùm in caſtris agebat? qvid Manuelem Comnenum, Græci, qvòd ſaxa veheret, cum Dorylæum renovabat? qvid Conſtantinum, Romani, qvòd terram foderet, cum magnificentisſimi templi fundamenta jacebat? LUDOVICUM habent Galli, qvi ſingulis militibus adlaboret, tantum ipſe conficiens operis,qvantum imperet univerſis: architectus in opere, miles in vallo, dux in agmine, ubiqve Auguſtus. Sed, ut video, dedignaris hanc laudem, ſapientiſſime REX. Tua tantùm eſſe putas, qvæ tecum nullus alius fecerit; mavis ferre virtutis, qvàm laboris encomium, illa in te egregia, hic tibi communis cum milite fuit. Pugnaverat Imperator ingenioſa compoſitione caſtrorum, reliqvum erat, ut diſciplina, & ordine militiæ triumpharet: ſcripſit ergò militibus ſuis eas leges, qvæ ut ſibi ſcriberentur contendere ipſi debuiſſent; docuitq; priùs vincere morum integritate,qvàm firmitate nervorum. Et qvidem qvisqvis in hæreticos pugnaturus eſt, debet virtute, qvàm manu certare validiùs. O novam bellorum faciem, novumq; genus oppugnationis! hactenus creditum

erat

erat perverſo, & præpoſtero præliorum uſu, bellum ſine cæde, ſine facinore, ſine contumelia numinis geri vix poſſe; ſed ex qvo noſtrum militem vidimus à cruore, à libidine, à convicio tàm alienum, credi cœpit inter ipſa arma, locum eſſe virtuti, ſcelusq; non ſtipendiarium eſſe belli, ſed voluntarium adminiſtrum arbitrii. Qvid qvod totum exercitum concolori veſte donavit, ut qvi corporis cultu ſimiles eſſent, ſolo animorum ornatu diſtingverentur, & qvantum alii bombyce, & purpura nitere amant: tantùm ipſi virtute cæteris eminerent: Ibant olim milites in aurea veſte ſub Antiocho, in picta chlamyde ſub Sertorio, in purpura ſub Clomene, in expolitis armis ſub Cæſare, in rubenti ſcuto puniceo ſub Ageſilao, in fibulatis auro caligis ſub Aureliano, in amictu argentea cruce ſignato ti ſagulo ſub Artaxerſe, in candenti tunicâ ſub Cyro, ſub Conſtantino. Ierunt noſtri ſub LUDOVICO, in veſte non ad delicias molli, non ad pompam ambitioſa, ſed ad militare robur & pugnam accincta: ferro, non auro miles indiget, bellum ardore geritur, non nitore.

Intereà dum veſtem militum contemplamur, nudata eſt ſuis arboribus, vitibus, hortis, ſegete, ſepibus tota, qvæ ad Rupellam eſt, planities, diſtributus in claſſes, & manipulos exercitus, defixa ſigna, obtentæ pelles, ſubſtructa longo ambitu propugnacula duodecim inter ſe foſſis continuata; diſpoſitæ ex intervallo, vigilibus, & excubiatoribus ſtationes deſcriptiones multiplici, rotundæ, qvadratæ, extantes, depreſſæ, projectæ, ſubductæ, lunatæ, cyclicæ, hemicyclicæ, triqvetræ, qvadrangulares, variæ: perduellis deniqve civitas omni à terra aditu prohibetur, cavendum eſt tantùm, ne

eva-

evadat Oceano. Nondum, ut fatear, qva parte vaſtiſſimó ſinu alluitur, concluſa erat, ſed adhuc ſedebat in portu, qvia portum nondum claſſe tenebamus; qvamvis enim ex utroqve littore fortisſima caſtella objicerentur, unde multa uno ordine tormenta in navigia detonarent, pervium tamen erat mare, & facile ultrò citròq; commercium. Qvis hanc Rupellenſi eripiat facultatem? Venerunt qvidem in ſuppetias exteri, ut hoſtem ab inſulis noſtris expellerent, ſed ſeriùs appulerunt, ſive qvòd graviores naves ducerent, ſive qvòd obſeſſam inſulam (qvam ream eſſe omnes intelligunt) unus LUDOVICUS JUSTUS poſſet abſolvere. Etſi verò noſtra felicitas invidit illis victoriæ gloriam, hoc tamen fortiſſimi judicandi ſunt, qvòd ſoli mare tenuerint, qvòd eos non expectaverit Anglus, qvòd nullus obſtiterit? & qvi tardiùs veniſſent, priùs vicerint hoſtem, qvàm viderint; eſt inexperti temerè in negotia ruere: lentè feſtinare, ſapientis. At at, dum iſta præſidia moras trahunt, tenet Oceanum Rupellenſis, eripienda ſunt illi maris effugia. Huc agite veſtros myoparones, minutiſſimosq; pontones Armorici, huc ſcaphulas, & lembulos Aquitani; huc aphractula, & actuariola Cantabri; plus Gallus poterit in liburnis, quàm in rotundis & conſtratis navibus Anglus. Ita factum eſt, non ſine omnium ſtupore, navigioſis lembulis, myoparunculis vectariolis, velocibus, celeribusq; curſoriis mare tenuit LUDOVICUS annum ipſum pugnare paratus, ſi hoſtem is animus habuiſſet. Qvis credat epibadibus cataphractas, lintribus roſtratas Britannorum claſſes ſuſtineri potuiſſe? Fuerit illud ad fortitudinis ſpecimen, erit quod ſequitur ad terrorem.

Non

Non ſatis erat claſſibus inſultaſſe, niſi inſuper inſultaſſet Oceano: machinatus eſt igitur aliqvid, quod homines ſatis mirari non poſſent, ipſa maria pertimeſcerent. Intelligitis qvò mea ſpectat oratio, jamqve ſuſpicitis ædificatum in æquore vallum illud, carceribus frænatos impetus indomiti hactenus pelagi, ne rebelles à jugo ſe liberos fortè putarent, ubi mare libertatem amitteret. Quis poſterorum cùm legerit, humano conſilio factum putet? qvis perduellium cùm viderit, neget pelagũ juſtitiæ ſtipendiis militaſſe? qvis barbarorum cùm acceperit, teſtes oculos non adhibere volet ad fidem? Illi ipſi qvi qvotidiè videbant formidabiles illas moles, qui pedibus calcebant, qui milita-res in illis excubias agebant, ſuis ſenſibus non credentes eò laborabant perſvaſione pertingere, quò Regis fortitudo pervenit. Jacienda moles erat, quæ totum ſuſtineret Oceanum, nec ventorum quaſſata turbinibus, nec fluctuum aſſultibus verberata, nec æſtus inundationibus ſuperfuſa obrutaqve titubaret. Pii principis erat hoc patrare miraculum, nemo id ſi maximè vellet, præſtare potuit, præter LUDOVICUM XIII. qvi primus voluit, quod potuit ſolus. Mare impatiens operis videbatur, niſi immenſi laboris patientia victum eſſet; diſceretq; per gradus ſubigi, & ſævientis freti inclementia imperioſo fræno coerceri. Unius numinis mutare ſedes elementorum, æternoſq; rerum curſus obice temporario ſiſtere: paret Deo natura omnium parens, cæteris hominibus imperat. Summa erat altitudo maris, ſed altius adhuc Regis ingenium; rapidus vortex, ſed ſtabile conſilium Ducis; dubii caſus, ſed certus, & conſtans militis animus; varii undeqvaqve metus, ſed una omnium ſpes facilius eſſe noſtro

Principi, quæ vellet efficere, qvam qvæ efficeret, velle, qvi rerum ſucceſſus ſua voluntate definiens, etſi majora, qvàm cæteri omnes, feciſſet in Gallia, fecerat tamen ſemper minora, & minora viribus ſuis. Qvid? jaci cœpit illius prodigii rudimentum qva parte fretum erat anguſtius, ſatis longo tamen intervallo ab urbe diſſitum, ne ſi remotius eſſet, architectorum laborem vinceret profunditas alvei; ſi vicinus, labore hoſtium vinceretur, & noceret propinqvitas teli. Principio igitur defixæ ſunt ad continendam futuram ſtrucem parte omni trabes ingentes, aliæ tranſverſæ, & decuſſatæ, ut demiſſos lapides ingenioſis qvaſi brachiis amplecterentur; erectæ aliæ, ut primos impetus frangerent, vndas ſupercilio deterrerent: qvædam in qvadrum ductæ, commiſſæqve qvadrando, ſtabiliendoqve operi, qvædam in propedem, talumqve projectæ, ut illa machinarum declivitate, molliqve dejectu clementiùs fluctus exciperentur, ipſosqve inoffenſos inoffenſa molitio refunderet pelago. Ingeſta ſubindè generis omnis ſaburra, maxima vis lapidum temerè jacta in profundum, ſuperaddita cumulo prægrandia pondera, nondum tamen oppleri potuit barathrum, ſed dum helluatur accepta, novis pabulis inhiat, qvin ponderibus attollitur, effunditur, & amplificatur in vinculis: inſaturabilis nempè qvædam eſt fames, inexplebilis alveus, & alvus Oceani parte omni fauces aperit, qvà pabulum objeceris, hàc vorabit, & ſaturitate voracitatem accendet. Qvis illius intemperantiæ modus ſit, & finis difficultatum? oppoſita quidem fluctus eluctabantur repagula, ſed adhuc ſoluta machinatio ſine compagibus erat, ſine commiſſura, ſine cæmento ſuis tantùm librata, firmataqve ponderibus;

hia-

hiabat malè materiatus murus, aqvas tranſmittens; conſerti ſine ordine lapides, cùm fluctibus volvebantur, & trahebantur in præceps; temeraria demùm, & indigeſta illa ſubſtructio, nullo nixa fundamento, hoſti riſus ciebat, metum afferebat militi, animos addebat Regi, qvî malit cum natura luctari, qvàm cum fortuna triumphare. Neqve verò diu ſtetit ſine nexu fabrica, ſed ſeipſas aqvæ prodiderunt, qvæ dum ſe in rimas ſaxorum inſinuant, & crudum parietem interluentes tentant inconditam laxare compagem, ſecum cœnoſam uliginem convectabant, & luto qvovis glutine tenaciori congeriem aridam officiosè adſtringebant: pervium murum repererant, ſed aqvis ſuccedentibus limo incruſtatum relinqvebant: tranſibant fluctus nunqvam redituri, & rimas implebant, qvi labes facturi videbantur immanes. Qvid porrò? Hactenus ſucceſſerat labor, ſed (ut fert natura magnorum operum) difficultas creſcebat in manibus, & qvæ fuerat initio maxima, major erat in progreſſu: Etenim quò magis ab utroqve littore molitio recedebat, hoc gurges altior erat, & qvemlibet aggerem vaſta vorago ſorbebat avidiùs, æſtus ipſe turbulentiùs agebatur, inſana fluctuum volumina medio alveo atrociùs bacchabantur, noſtraqve repagula quaſi ſibilos explodebant, mugitibus indignabantur. Jam deficiebat materia, qua tàm ingens charybdis impleretur, & niſi latomiæ fuiſſent, ſupra qvàm credi poteſt, uberes, & fœcundæ, periculum erat, nè lapidum penuria fabrica noſtra penderet, ſed tàm dives vena fuit, ut ipſa ſaxa ſub manum, ferrumque ſubole ſcere viderentur, cæduum eſſe dixiſſes lapidum nemus, qvod depaſtum ſylveſceret, grandeſceret imminutum: Hac tam fertili, &

 copio-

copioſa officina fretus maturare cœpit Imperator obſidionem aqvarum, lapidicinas recentes aperiri jubet, novas rupes exſcindi, omni contentione opus urgeri, conferri fragmina montium, ſylvas adhuc ingeri, totas terras undis inferri, glebas ſaxis, ſaxa aggere, aggerem nemore, nemus ſcopulis, ſcopulos montibus acervari obviam; igitur materiam pro ſe qvisq; rapere, molaria pondera in mare volvere, terræ penetralibus pelagi viſcera ſaburrare, elementum elemento confundere. Stetit illa tandem vaſta, operoſaq; ſubſtructio, veluti porticus toto eminens pelago continenti ordine fabricæ, niſi qvòd in medio ſalo apertus erat tolerabilis aditus, ne omninò maria deſperarent. Nolebas enim prohibere, REX PRUDENTISSIME, ne fluctus laberentur ulteriùs, ſed cohibere rebellionem, ne itèrum elabi poſſent; duxiſti qvippe ab utroq; littore molitionem directam, ſed medio alveo pendere juſſiſti obruptum opus; aggeremqve continuare noluiſti, ut omnes intelligerent, non qvantum poſſes, ſed qvantum velles, feciſſe te, qvi poteras æſtum frænare, qvia juſſiſſes, cui viam faceres, qvà volebas. Iter undis reliqviſti, ut rupto muro contumacem urbem cumulati fluctus invadentes, pergerent ad rebelles tuæ fortitudinis nuntii, ſpumantique fremitu loqverentur, qvàm ægrè, ſinuoſeqve tranſiiſſent; Qvanqvam enim medio moles hiaret Oceano, defendebas tamen intervallum illud, multiplici lignearum machinarum ordine, & hinc qvidem qvà ſe mare latiùs aperit, longa ſerie candelabrorum, ut vocant, naufragiis prælucebas: inde verò qvà itur in urbem, demerſis onerariis, junctoqve navium inædificatarum rudente, hiatum incluſeras, ut nullus accederet, qvi firmitatem operis non probaret,

ibiq;

ibiqve fortior eſſe videreris, ubi vel robur muri defeciſſet. Sic mare navibus, fræno, machinis, obice, milite, ponderibus tenuiſti. O convulſos cardines rerum; O domitas naturæ vires! O humana miracula! hæſit in lubrico firmiſſima moles! non fluctuavit impoſita fluctibus! vortices fregit ipſa non fragilis! ruentis pelagi fremitus audiit ſtatio, ſurda, quæ dum obluctatur Oceano, argumentum furoris eſt hoſti, exemplum conſtantiæ militi. O nunquam audita prodigia! ſtant aquæ! fluctus ipſi pendent! credo admiratione librati, contrà natant terræ, non nutant tamen, ſed in naufragio portum tenent! Noſtri milites pedibus ire, quà nulla præceſſit exemplo, nulla ſequutura ſit ætas ingenio! tormenta rapere quà vortice rapitur unda citatior! excitare tempeſtates in ſicco! portum in tempeſtatibus collocare! ignes in aquis accendere! terris maria ſociare! Eſt adhuc in iſta oppugnatione, quòd plura quàm expectaremus regem perfeciſſe miremur, nec illis ſimilem extitiſſe, qui nihil detrectent, dum nihil impleant operis. Satis erat nobis, ſi ſuperioribus annis prætendi freto catena ferrea potuiſſet, quæ maris commercium interdiceret hoſtibus; ut autem Rex tot onerarias in mare demergeret; ut tot muralibus machinis, miſſilibusque littus utrumque defenderet: ut trabes illas ſolidiſſimas nexis capitibus excitaret; ut crudo aggere, glebisque ſtructilibus tàm firmum luctamen procellis objiceret: ut ſuper his molibus, fluctuantique vallo ſuum armamentarium collocaret; ut ſine claſſe claſſem Anglorum, claſſem undarum, claſſem turbinum retardaret, nullus auſus eſſet corpore. Rex ſolus votis omnibus major, reflantibus licet Aquilonibus, & contra nitentibus fruſtrà tempeſtatibus perficere potuit. Quoties

enim procellas infremuiſſe putandum eſt, & immanes aquarum moles noſtris molibus oppoſuiſſe? ut canes, ſic fluctus objectis lapidibus adlatrabant: morſu invadebant, ſed inani; Irruebant odio turbulenti, recedebant metu exalbeſcentes, & ſpumei, viſo hoſte timidi, qui antè pugnam tumidi ferebantur. Alii repulſam iniqvè ferentes, immani ſe ſupercilio tollere, vallum ſaltu tranſmiſſuri: alii verſo in ſuccedentes undas furore, eas vorticibus abſorbere, tardare, & fugare ſe invicem, ut poſtremum agmen in bello ſiſti, fugariq; ſolet, cum fractum primum occurrit; Illi ruere acriùs, & toties victi, toties rebelles, renovare conflictum; Iſti demum deſpondentes animo ſe victrici moli ſubmittere, & tumore in reverentiam mutato libare oſcula, blandiſque illapſibus adulari. Scio multis olim fluminibus impoſitos pontes, & ſæpè calcatam à magnis Imperatoribus aquarum eſſe ſuperbiam, ſed hi omnes, aut in opere ſtatim, aut brevî ab opere corruerunt. Junxit Helleſponti quondam anguſtias connexa claſſe celebris ille Perſarum ductor, ſed quid factum illud habet miraculi, cum hæſit nativa claſſium ſedes? ſimili navium contabulatione Bajanum ſinum ſtravit tertius ab Auguſto Imperatore, ſed utrum majus videatur, puppes intuliſſe, vel terras Oceano? fecit in Munda flumine Julius Cæſar ſtrage cadaverum aggerem, ſed ipſi fluctus mutavere colorem ſuum illum obicem erubeſcentes; Adiit quoque Tyrum Alexander navigabili ponte juncturus inſulam continenti, ſed diù fluctuavit illud opus ſine fundamento, idque ſemel hoſtis incendit, non ſemel æſtus abripuit. Legimus etiam ſaxeis pilis caſtigatam à Trajano, & Conſtantino Danubii Rheniq; ferociam, ſed arduum non eſt fluviis ſi-

lenti-

lentibus inſultare: aquas Bajas ad Arvernum lacum deducere tentavit Nero, ſed hoc potiùs conducti foſſoris inventum eſt, quàm Romani Imperatoris, qui tantillo tamen negotio victus opus abjecit. Uni quippè LUDOVICO conceſſum eſt ex omnibus hominibus, non augere rivos, non foſſas ducere, non aquas avertere, non pontes jungere, non naves copulare, non paludes exhaurire (in quo quæ poteſt eſſe tanta victoria?) ſed ipſos fluctus, quàm ſpurci ſint, maria quàm procelloſa, tempeſtates quàm turbulentæ obice facto concludere. Velit fortaſſe in laudis iſtius partem Maximianus Imperator accedere, quem Rhetor Belga neſcio quis, Galliarum urbem portu inſignem oppugnaturum, defixis in ſinus aditu trabibus, ſaxiſq; ingeſtis, invium navibus locum reddidiſſe commemorat: at illa clauſtra (ut ejusdem rhetoris verbis utar) qui primus inſiluit, æſtus irrupit; totaq; hæc objecta fluctibus moles, quaſi ſigno dato ac peracta ſeſſione dilapſa eſt. Nefas eſt autem ſimile quidpiam de noſtri principis opere ſuſpicari, ibit miraculum Iſte ad poſteros; ſeſeque ferent immortali ronte noſtra repugula fortiora procellis omnibus, ipſoq; profundo profundiora. Optarint majores noſtri, ut iſtud aliquando fieret, quod ipſi facere nequiverunt: ſcient nepotes fieri poſſe, quod factum eſt: furoris ſui terminum invenerit pelagus, terminus hic terminum non habebit: monumenta fient, poſtquam clauſtra eſſe deſierint: pœnas, qui vivunt, rebelles ſentient, qui venturi ſunt aliquandò pertimeſcent: docebitur omnis ætas ſpontè verti elementa, ut rebellionem evertant, ruere fluctus, ut hæreticos obruant, qui pati noluerint Regis imperium, quod mare ſuſtinuit.

Sed parco prædicare victoriam, quamdiu cum hoſte pugnatur. Ecce enim Anglus turbat adhuc, quantum ſuperiori bello ad Rheam inſulam imminutus eſt viribus, tantùm crevit audacia, ſuperbus dum corruit; animoſus dum mulctatur. Nondum ſe à proxima clade receperat, cum victoriis noſtris inſtitutus ad prælium tentavit ſemel atq; iterum noſtras vires primò facta excurſione, tùm ſimulato impetu perrumpere magis repagula. O Stolidum, & Abderitam! qvaſi cùm firmiſſimo muro, cùm numeroſisſimo exercitu, cùm potentisſimo Rege, illum ſuſtinere non poſſemus, cujus claſſem anteà ſine navibus fregeramus. Quamquam ut video, furor rebellium ad iſtam impudentiam animatus eſt. Erexerunt enim pro muris proditores patriæ Rupellenſes vexilla Britannica; ô infamiam! victos, victi ipſi vocarunt in auxilium, ô dementiam! Lutheranos Calviniſtas, cives exteros, Galli Anglos, ô deſperationem ultimam! ea vos ſigna ſuſtuliſſe (nefarii deſertores) quæ recens noſtro militi ludibrio fuerant! ſcilicet illa vos oportuit explicare, tùm ut barbarorum eſſe, non Francorum illud ſcelus oſtenderetis, tùm ut rex noſter duos hoſtes uno bello conficeret; ſic enim viſus eſt eodem tempore Gallos in Anglia, Anglos in Gallia vincere. Venit fulminaſter Anglus, ſtetit in conſpectu citrà ictum tamen, quia ferire noluit, ſed aſpici: proſpecta noſtra mole hæſit attonitus, illàc ſuos milites aditum inventuros non credidit, quà vix ipſi fluctus viam haberent, ratus occluſum eſſe navibus mare, patere naufragiis. Explicate tandem Britanni, conſilium veſtrum, quæ cauſa adventus fuit? quæ tam diuturnæ moræ: quis arcanum illud aperiat? advolaſtis celerrimè, diutisſime

mè ſtetiſtis in anchoris: vela explicuiſtis, animos contraxiſtis: ſigna multa, ſignifer nullus apparuit: Leopardos vidimus in vexillo, lepores experti ſumus in prælio: quàm ſimiles vobis, Angli, quàm veſtris navibus diſſimiles extitiſtis? vos animo pumiliones, illæ coagmentatione proceræ, hoc ſolum habuiſtis cum illis ſimile, quòd illæ tardæ ad motum erant, vos ad prælium tardiores. Ænigma fuit adventus veſter, planè ducendi fuerant divinatores, qvi ſolverent. Alii non Naumachiam, ſed Bacchicam expeditionem eſſe dicebant vino Aquitanico metuendam, in qua plus meri fundendum eſſet, quàm ſanguinis: Alii viſendæ obſidionis, alii [illegible]ndæ veniæ gratia, nemo prælii cauſa veniſſe ſuſpicabatur. Qui ſemel fractus eſt hoſtis, contemnitur, non timetur: ac niſi prædones in noſtras inſulas emiſiſſetis, dubitare potuimus, eſſetne hominibus vacua claſſis veſtra, quæ in Oceano velut in mare mortuo iners, & otioſa conſiſteret. Puduit illos tandem ignaviæ ſuæ: reverti in Angliam ſine vulnere noluerunt, facturi plagis fidem audaciæ. Quis eos fortes putaret, niſi provocante hoſte pugnaſſent? quis cum Gallis crederet contendiſſe, niſi vulnerati redirent? Simulacrum ergò exhibuere prælii, quod ut magnum non fuerit, fuit tamen honorificum nobis, Rupellenſibus, Britannisque fatale, deduxere naves in aciem, explicuere vexilla, machinas diſpoſuerunt. Gratulari ſibi tàm beatam diem milites noſtri, ſe victores dicere, ex quo pugnare liceret, increpare tarditatem hoſtiũ, votis occupare conflictum, equites littus tueri, pedites molẽ, alii Rupellenſibus opponi, qvi exciperent erupturos, alii ad Anglos præmitti, qui ſegnes irritarent: quid? laceſſitus Anglus celoces incendiarias ipſe frigidus

 in

in nos miſit: ſignum dedit buccina, ſed receptui: tonitrus tormentorum edidit, quanquam non ſurdi eramus ad prælium: fragore pugnavit, & ſibilo, ſed contra ventos: bombus fuit præterea nihil. Tormenta audivimus, non ſenſimus: ignes aſpeximus, ſed fatuos: fumum vidimus, ſed qvi nobis ſplendorem afferret, hoſti eliceret lacrymas: ardebamus animo, dum pice, ſulphureque lucebat: lucebamus in armis, dum Andabata pugnabat in tenebris. Quid tu interea, LUDOVICE? qua diligentia ſimulanti pugnam Anglo occurriſti? qua prudentia tot naufragos ignes avertiſti? qua providentia terra, mariqve legiones inſtruxiſti? quàm aptè librari machinas, quàm opportunè diſplodi imperaſti? quàm unus fuiſti, quam multiplex? quam diverſus in uno, quàm unus in omnibus, cum ſimul Anglos laceſſeres, ſimul Rupellenſes obſideres, ſimul de utrisque triumphares? Ecquem verò nobis de tua ſalute metum injectum putas, cùm tot periculis caput objiceres, & tuo capiti ſalus totius Galliæ verteretur? Meminimus militi ſpeculam tibi editam molienti, undè citrà periculum periclitantes videres, iratum imperaſſe te opus illud continuò deſtrui, cumque omnes, à te deprecarenrur periculum, addidiſſe. Nolle te æſtimari de milite, nec per quæ triumpharent cæteri, vincere; ſed per quæ ipſe vinceres, cæteros in otio triumphare. O ſi animus ille pugnaſſet, quæ exempla militi, quæ argumenta dediſſet hiſtoriæ? Sed qui hunc ardorem aſpexit, incendium timuit, imò tuo unius conſpectu ſubactus hoſtis receſſit in fluctus, ne ſi appuliſſet, pateretur in terra naufragium.

Quid ad hæc fœdifragus Rupellenſis, toto mari prohibitus, terris omnibus depulſus, orbe concluſus angu-

anguſto, & orbe excluſus univerſo? quas reſtes jugulis attemperabat? quas in mari voragines ad præcipitium veſtigabat? Imminebant Urbi per gyrum duodecim horrenda propugnacula, quæ terrerent aſpectu, fulminibus terrerent: cernebantur tumulis impoſitæ longis ſuſpectibus ſpeculæ: ardui foſſarum anfractus deſcenſu ipſo difficiles, aſcenſu inſuperabiles occurrebant: videbant incluſi perduelles, enormia ſibi quotidie parari ergaſtula, ſtataria caſtra dies lætos in pellibus ducere, diſpoſitas eſſe omni parte excubias: objiciebantur pro lorica caſtrorum munitiones lunatæ, cæmentitiæ gerræ, crudæ opere ceſpitio ſubſtructiones, caſæ ſubterraneæ, valla protuberantia: patebant liliata Galliæ ſigna, quæ vel ſuo candore perſtringerent rebellium oculos: ſuccedebant ſibi majori portento, quam fide continuata miracula. Prætereà nulli acceſſus niſi ad pugnam; nulli exitus, niſi ad exitium; nulla colloquia, niſi ad deditionem faciendam; miles undique, & undiq; miles: arcem foſſa, foſſam vallum, vallum ſpeculæ, ſpeculas ſtatio, ſtationem deſperatio, deſperationem furca uno mortis tenore, ordineq; foſſis, aggere, vallo, ferro, cuneis, agmine, quid facerent? ſed hæc tantum mali præludia. Accedebat ultima, fames, telum quo nullum eſt in bello credulius, quia ſimul ignavè & atrociter perimit. Jam commeatus omnis erat abſumptus, herbarum fibris ſolati erant inediam; radices in hortis, mures in rutis cæſis domorum, canum, equorumque morticina defecerant in ſtabulis: frixum, elixumque atro jure corium, & maceratas ocreas devoraverant; lethales venenorum ſuccos in cibum verterant; in deliciis erat cicuta, auro toxica vendebantur; citrà pretium erat, quod citrà horrorem

rem dici non poteſt, difficiliùs erat vivere, quàm perire: & in funeſto illo mortis vitæq; confinio, nec vivere licebat, nec mori. Nihil tàm præſens, quàm fatum, nihil tàm remotum erat: longa tabe longiora crimina mulctabantur: vita trahebatur ambage malorum, & multiplicatis funeribus multiplicabatur in pœnam mors deniq; cum vita conſenſerat, illa ut votū, hæc ut ſupplicium fieret. Tam miſerè hæretici vivunt, tàm ægrè rebelles intereunt. Reptabant in compitis homines ſtrigoſi, macilenti, capulares, ſine carne pelles, exanguia ſilicernia, tenues umbræ, imitationesq; vivorū, pallida mortis exordia, inanes corporū folles, oſſium malè congeſta compago, continuati oſſib⁹ nervi, vacui ventres, & queruli; viri, non jam viri, ſed ferales hominū larvæ. Malè ominoſus erat occurſus civium, creſcebat mutuo aſpectu calamitas, dum quisq; legit exaratā in alteri⁹ fronte capitis ſui ſententiam, & tanquam in mortis ſpeculo, imminentis funeris imaginem intuetur: alter alteri mœſtū divinæ ultionis fiebat exemplum. Se morti occurriſſe putabat, qui in fratrem inciderat: omnes longa macie torridi videbantur, mulctati reorum vultus, cadaveroſæ frontes, recedentes oculi, conſutæ genæ, jejuna labia, otioſi dentes, & longi, ſubductū mentum, hiantes fauces, & aridæ. Digni erant tali jejunio jejuniorum noſtrorum irriſores. Qvid plura? vel ipſa mors viſa eſt laboraſſe fame, ita ventre inſaturabili omnes halluabantur, in urbe funeribus funera cumulabantur: mors deſierat eſſe terrori civibus, quam uſu quotidiano domeſticaq; conſuetudine familiarem habebant: timore ſublato deſperatio ſuccedebat: calcabantur temerè, & ſine horrore mortuorum acervi: non lugebant aliorum mortem, qui ſuam expectabant: nihil filius patris

obitu

obitu movebatur, quia naturam fortuna mutaverat: Unum omnium votũ perire citò; metus longiùs vivere; ſolatium quamplurimos ſocios mali futuros. Projecta jacebant intereà in ſepulchralibus viis ſine ſepulchro cadavera, & nuda humo, nuda oſſa volvebantur: Cœlo tegebantur corpora, quorum animæ ápud inferos flammabantur: domus in ſepulchra tranſierant, tamen erant omnes inſepulti; nulli, qvi efferrent, aderant, ſoli occurrebant, qui efferrentur, heredes morientibus nulli, nihil ipſis etiam vermibus jure funerum relinquebatur: qui bonis ſuccederet, nullus erat, malis univerſi ſuccedebant. Prætereà dicebatur receptos Anglos, eò veniſſe furoris, vel cruentis hominum artubus paſcerentur: ferales neſcio quas matres, quo effuderant utero, eodem filios recepiſſe: alios corpus ſuũ aluiſſe minuendo: inventum eſſe puerum, qui famem crudis demortui fratris carnibus ſatiaret: ſalita eſſe diſtractorum qvorundam militum membra, ſimiliaq; voracitatis portenta occultè memorabantur. Rupella deniq; in carnarium verſa erat: veros Tydæos & Menalippos, renovatas Buſiridis aras, furioſaque Diomedis præſepia videbamus. Nulla in Urbe ſalus, quot cives, tot Sandapilarii: tot Maſſaghetum popæ, tot carnivori Cyclopes, tot eſſe funeſti carnifices credebantur. Hic amiſſum filium in mortuorum acervo quaſi publico ſpoliario quærere: hic enectum fame abjicere; hic diſcerptum, & laniatum ſuſpicari; Omnes denique plus caninam libidinem dentium, quàm mortem ipſam, famemque timere: Quid, inquam, facerent? in reſtim rei ſumma redierat; ſola ſupererat obſeſſo, aut clementia principis, ſed noluit experiri: aut proprii ferri voluntarius rigor, ſed clam perire non meruit.

Ubi

Ubi grandes illi ſpiritus, quibus noſtros exercitus difflare poſſe credebatis Hæretici? ubi folles illi minarum, magnificæque verborum pompæ? ubi ſupercilium illud, cui tantæ victoriæ, tantæque tragœdiæ nitebantur? O rerum converſiones! ò improviſam calamitatem, tantis tamen criminibus debitam! ò famem! ò furorem! ò lanienam! Fidem jam habeo annalibus, cùm Cambyſis exercitum referunt eò fame fuiſſe compulſum, ut decimus quiſque miles ſortitò mactaretur, ferculum inhumanum futurus: non inficior eò veniſſe calamitatis Romanos, cùm obſiderentur ab Alarico, ut in Circenſibus ab Honorio Imperatore flagitarent, humanæ carni pretium poneret: non nego Caſſilinos eò anguſtiarum redigi potuiſſe, ut apud illos mus ducentis nummis unus venierit, cùm Hannibal immineret: non revoco in dubium Calageritanorum inediam, qui, ne in Pompeii manus venirent, uxores ſuas, liberosque ſale condierunt ad pabulum; non duarum mulierum illarum furorem, quæ Romæ, oppugnante Urbem Vitige, ſeptem ſuprà decem milites jugulatos devorarunt: non Judæorum decantatam illam cladem, qui abſumptis denique omnibus, ad ſterquilinia cœnumque converſi ſunt. Fidem horum omnium facit Rupellenſis calamitas. Saguntinam, Peruſinam, Meliæam, Conſtantinopolitanam, Lydiam, Hieroſolymitanam, Potidæam famem datur aliis legere, nobis datur intueri, dum Rupellenſem videmus. Negotioſus interim in otio miles noſter habitabat in tecto, ſine armis præliabatur, Urbem obſidebat oculis, ludens vallabat, pacem alebat hoc bello, bellum hac pace conficiebat, relinquebat hoſti moriendi ſpatium: Quanquam eos perire noluiſti, Clemen-

mentiſſime Princeps, qui ſponte perierunt, ne tuo beneficio viverent: perditos ità perdidiſti, ut ultrà ſævire non poſſent, neque tamen ità ſæviſti, ut omninò perderentur: Iratus es illis, ne diutiùs furerent; latisſimo ambitu concluſiſti, ne premerentur, vallaſti, ut cuſtodires; cuſtodiſti ſinè cæde, ut ipſi ſua ſponte cederent, feciſti denique ſine invidia ſangvinis, quod à me dictum ſine invidia mendacii nulla poſteà natio crederet. Prædicabitis poſteri bellicoſam illam quietem, & pacem expugnatricem, dum agros ſangvine naufragos, terras cædibus erubeſcentes, exhauſtas habitatore provincias, fluvios mactato cadavere retardatos, famoſaſque laniena victorias duces barbari prædicabunt. Sunt illa gladii lucra, non ſceptri; furoris irritamenta, non belli præſidia: virtute, non crimine bella geruntur: cruore victor impotens, clementia moderatus vincit. Ergò noſter Imperator pace maluit incruenta, quam funeſta palma potiri; maluit vincere, quam necare.

Non te movet hæc pietas, deſperata Rebellio? reſiſtis adhuc tot fracta virtutibus? Cede Rupella, cede clementiæ, niſi parueris ceſſura juſtitiæ. Vive Regi, vel morere tandiu rea, quandiù clauſa: tàm improba, quàm hæretica; diſce occumbere, cum pudore, quæ ſine fronte vixiſti; diſce cadere, quæ toties cecidiſti. Anglus deſperat, Soubiſius exulat, Rohannus tenetur, mare concluditur: omnia te ad exitium rapiunt, fames enecat, Rex obſidet, conſcientia exanimat, quid dubitas? pone ſuperbiæ metas, pone modum audaciæ. Reſtitiſti rebellis, cedendum eſt principi. Ceſſit, portas aperuit, Regem accepit. Triumphate Galli, LUDOVICUS ſuperavit: fortitudini

regiæ

regiæ ignava ſuperbia, pietati perfidia, pertinacia neceſſitati ſuccubuit. Imminebat hyems, abſumptus erat omnis commeatus; reditum parabat in Angliam tàm ſæpè fractus Britannus; Accedebat in dies ad regia caſtra voluntarius miles; exaggerabatur magis magisque moles in Oceano; audiebantur in urbe miſerabiles morientium voces, muliebres ejulatus, clamores inconditi, triſtesque vagitus projectorum infantium: populabatur urbem totam cumulatis funeribus fames: cives ad viginti millia extrema inedia intererant: nihil intererat hoſtem acciperet Rupella, an retineret; graſſabatur pejor omni malo deſperantis militis im̃anitas; omnia ſibi licita putabat furor publicus, ubiq; dabantur funeſtæ tragœdię: citiùs ſepulcra, quàm domos: cadavera, quàm homines inveniſſes; mors locis omnibus occurrebat. Proh funeſtum, tragicumq; ſpectaculum! Tandem Rupella tot oppugnata calamitatib⁹ expugnata eſt: ſubmiſit ſe Principi, triumphatorem admiſit. O nobilem ac fortunatã Victoriam! ô triumphum nulla ætate ſilendum! quo Aquitania pondere, quo opprobrio Gallia, qua peſte Religio liberaris! annũ obſidio tenuit, victoria ſæculis omnib⁹ permanebit: Vivet typis Rupella, quæ criminibus occidit: ſibi perierit, poſteris non peribit: corruit noſtro tempore, æternitati ſtabit. Huc ſtylum, huc nobiles curas hiſtorici. Narrate populis rebellium funus daturũ immortalitatem hiſtoriæ: fatum neſcient ſcripta, quæ fatum hoc ferent. Quantus accedat ſplendor annalibus, cùm reverendis ducum noſtrorum nominibus augebuntur, & populorum exempla fient memorabilia facta Gallorùm? Attollet ſe in mediis hiſtoriæ monumentis ſereno vultu, ætate vegeta, egregià dignitatẽ DOMINUS Re-

Regis frater, qvi multò plus, qvàm cæteri omnes læ-
tatus eſt ob bellum illud confectum, cui felix ipſe ini-
tium dederat: ardebat ille quidem conficere opus tàm
arduum, ſed illud intellexit unius Regis felicitati ac
fortitudini reſervatum. Et qvidem argumentari poſ-
ſumus ex tàm beatis exordiis, qvid facturus fuiſſet in
progreſſu: & vel ex hac una expeditione conjicere,
qvæ Regis fuerit de optimo fratre opinio; ſum̃æ qvip-
pè difficultatis eſt, magnis rebus dare principia, & pe-
ritiſſimi architecti jacere ingentis fabricæ fundamen-
ta. Eminebit præterea immortali charactere Henrici
Borbonii, Condæi Principis inclytum nomen, qvi cùm
Regis curas externis ſimul & civilibus bellis diviſas eſ-
ſe videret, ejuſdem auſpiciis profectus eſt in Galliam
Narbonenſem, & belli gloriæqve ſocio celeberrimo
illo duce Monmorancio, cujus qvot hoſtes, tot victo-
riæ memorantur, repreſſit fortiter conjuratos hæreti-
cos, ſigniferum factionis obſedit. Montem Regium,
Fanum Severi, Caſtronovum, Calvam Braſſacùm, Creſ-
ſelium, Caſtrum Urbem, & Mazametæ vallis penta-
polim occupavit: cæpit ad triginta qvà Urbes, qvà
Caſtella rebellium, qvodq; ſuperat admirationem tri-
duo Apamiam illam ampliſſimam, munitiſſimamqve
civitatem expugnavit: qvantùm deniqve Rex impe-
ravit, tantùm implevit, ut hoſtes intelligerent, nihil
principum viribus, nihil Regum imperiis eſſe difficile.
Tum ſublimi ſe vultu efferet poſteritati venerandus
Cardinalis Richellæus, qvi virtute, qvàm nomine diti-
or, cū cæteri manu, ferroq; rem gererent, exemplo, con-
ſilioq; pugnabat: incompatabili vir ingenio, ſingulari
prudentia, pietate ſpectabili. Habuerint ſanè conſpicu-
os Pontifices majores noſtri: non invideo, dum unus ſit

inſtar omnium Richellæus. Oppoſuit olim Italia ſuum tyrannis Ægidium prudentiſſimum Antiſtitem, Gallia Turpinum Saracenis, Hiſpania Ximenem Mauris, Aquitania Geraldum Lamovicenſem Anglis, Bohemia Joannem Pragenſem Huſſitis, Hungaria Gregorium Martinuſium Ferdinando, Dania Abſalonem Londeſium Slavis, Germania Huldericum Hungaris: unum deinceps noſtra tempora omnibus opponet hæreticis Richellæum. Neque verò hîc ſtabit curſus annalium, quia non ſtetit hîc animus, & fortitudo Gallorum. Legentur quoque cum admiratione Caroli Valeſii Ducis Engoliſmenſis præclarè facta, qui cùm Rupellæ admoviſſet exercitum, antè Regis adventum urbem cinxit, & jamdiu emeritus, de Gallia tamen benè mereri non deſiit, laborem labore continuans belli principio junxit exitum, perpetuum hoſti, vel otio certamen indixit, etiam, cùm ceſſaret, occupatus. Stuporem præſertim legentibus afferes Schomberge præſtantiſſime, cujus incredibilis ad bellum animus mihi quoque addit animum ad dicendum. Sed ferro ſtylum manu ingenium vincis, ſivè enim te procelloſiſſimo mari credis, cymba vectus exigua, & turbines, tempeſtates, naufragia, claſſes hoſtiles, mortem eluctatus ad obſeſſas inſulas penetras: Sivè cum parva militum manu confertas Britannorum copias & præſidia fundis, majora quædam homine facere videris, & nos quaſi miraculis quibusdam opprimere. Venies etiam in partem laudis Marilliace, quia veniſti in partem laboris, ſcient ventura tempora quos hoſtes ad Rheam fregeris, quæ pericula adieris, quæ Galliæ trophæa erexeris. Tuque Thoraſi invictiſſime, quem dudum geſtio nominare, tu, quandiu manebunt

bunt literæ (manebunt autem perpetuò) tandiu vindex patriæ, hæreticæ ultor audaciæ, Dux citrà invidiam maximus uno omnium ore prædicaberis. Eſto, Rheæ inſulæ propugnacula evertantur, ſtabunt tuæ gloriæ monumenta, neque verò poterat tanta virtus loco tàm anguſto contineri, cui laudis campus parabatur immenſus. Vigebunt denique memoria ſæculorum omnium cæteri nobiles Galli, quorum animis etſi defuerint hoſtes, nullo tamen tempore defuturæ ſunt laudes. Obiecit illis Rex maria? ſine navibus tranſmiſerunt. Anglos oppoſuit? continuò profligarunt; molem in æquore fieri imperavit? Oceani altitudinem cumularunt. Quis hoſtes conſtantiùs expectavit? quis fortiùs excepit? quis celeriùs occupavit? quis invaſit audaciùs? quis animoſiùs fudit? Mirabuntur exteræ nationes, ſtupebunt poſteri, Religio triumphabit. Diſcent hæc miracula pueri, juvenes recitabunt, viri conabuntur imitari, ſenes narrare gaudebunt, ætas nulla commendare deſinet. Pictor vel ipſa tantarum rerum umbra ſuas tabulas illuſtrabit: Sculptor victorias illas durabit in marmore: mirabitur eloquentiam Orator hujus unius argumenti magnitudine ſuperari: Poeta, cui hæc ſolida ſuppetent, ceſſabit inania prodigia fingere. Dabitur demum omnibus prædicare; quæ pauci fecerint, paucis facere, quæ prædicent univerſi. O te ergò non tuorum minùs, quàm tua ipſius virtute fœlicem! TER MAXIME LUDOVICE: Tuis enim triumphis, quanta ſunt, quàmque præclara dudum facinora militant, qui ut majora fecerint quàm auſi eſſemus optare, quoties tamen in te unum intuentur, fatentur ultrò ſe infinitis gradibus minora feciſſe, quàm ipſe ex-

 emplo

emplo fieri poſſe docueris. Univerſi demum rapiuntur in tuas unius laudes, & cùm à nobis alium audiunt commendari, percontari ſolent. Regemne vidimus? tùm in manus ſumpto radio hàc Rupellam deſcribunt, & ducto orbe concludunt, illàc maria derivant, iſthàc objectam molem ædificant, ordine caſtra componunt, aciem terra, mariqve inſtruunt, Anglos procul oſtendunt, ac demum te ſingulis locis miracula dividentem exprimunt. LUDOVICUS, inqviunt, idem in vallo, idem in agmine, idem in claſſe, idem in aggere, idem locis omnibus adeſt, pugnat, triumphat, qvæ cùm recitant, attonito auditore vallantur, qviſqve gaudet, vel ipſa videre tuæ ſimulacra victoriæ.

QUID ſupereſt, niſi ut te ſupereſſe velimus imperio Ludovice? addant vitæ tuæ Superi annos, quos patriæ reddidiſti: dent LUDOVICO ſempiternum imperium, reddant ſempiternum imperio LUDOVICUM. Vivat nobis, vivat poſteris, vivat omnibus; ferat vitam, qvam rebelles amiſerunt; aut ſi nobis debetur heres aliqvis tantæ virtutis, det Rex optimus ſobolem ſe optimo melioré, ne qvis unqvam ſuccedat in regnum, qvi non ejus virtuti ſucceſſerit. Qvicunqve deinceps venturi ſunt ad imperium Galliæ (venturi ſunt autem, qvos ex te Rex dederis) meminerint qualis in imperio fueris, nec aliud qvàm Ludovici nomen ferant, dùm virtutibus impleant nomen illud Auguſtum, qvod virtuti conſecravit antiqvitas, poſteritas conſecrabit æternitati. Toties placebit, qvoties recitabitur nomen illud, cum liliis, & palmis natum: nomen venerandum, ſemper antiquum, ſemper novum. Nullus ſit finis LUDOVICORUM. Jam qvid à nobis exigis INVICTISSIME PRINCEPS, qvi tibi totum deberi intelligis, qvod

qvod poſſumus? gratias referam, ſed laudatoris munus ſuſcepi; laudem? ſed agendæ ſunt gratiæ; & qvamvis feceris, qvæ ab omnibus prædicari debeant, effeciſti tamen, ne qvis ea prædicare poſſet, qvia non minori virtute noſtra præconia ſuperaſti, qvàm clauſtra rebellium. Utinam toties victor, ſaltem ſemel triumphares. O ſi mos ille vigeret adhuc, quo ſolemni pompa victores portabantur in urbem, quantus fuiret Imperatoris noſtri triumphus? quæ gentium acclamationes? quæ monumenta victoriarum? Iret ante currum depreſſo collo, ſubjectis cervicibus, ſubacto vultu condemnata rebellio; currum traherent ſimul vincti, ſimul victi cum Rupellenſibus Angli, frontibus famulari jugo conjunctis; ſuccederent agmina vitiorum uno ſimul omnia loro devincta, cæſaq; flagello virtutum. Hic tractus ſonanti compede livor ringeret; fremeret audacia ſine telo: jaceret arrogantia ſine ſupercilio: morderet invidia ſine dente; debaccharetur impietas ſine voce, mœſta hæreſis ſine viribus agmen clauderet. Qvi plauſus intereà, quæ in te laudes à circunfuſis militibus conferrentur? Tu Benearnus, tu Ciſalpinus, tu Tranſalpinus, tu Aquitanicus, tu Britannicus, tu Gallia dignior, tu Patre felicior, tu Henrico Magno major LUDOVICUS feſtis vocibus dicereris. Splendidi præterea tituli, laureati lenniſci, ſublimes imagines præferrentur. Ebore redderetur infelix Rupella pretio majori qvàm merito, viverent adhuc in adamante, qvos in campo jugulaſti, cælatura, qvàm vita nobiliores; Topatiis, & amethyſtis ſplendorem adderent virtutum tuarum inſculpta miracula, emineret in auro ſublime propugnaculum Ludoviceum: aſſurgerent juxtà in argento

Aureliacenſe, Matilliacenſe, cæteraque tàm nunc pretioſo, quàm anteà preſſo molimine firmamenta: præirent de conjuratorum manibus extorta ſigna ſuperbiæ; toties victi Bukincamii ſimulacrum ferream domito collo cætenam trahens, pedibus, manibusque revinctis, ſplendum fieri pompæ ludibrium. Nectare ſpumaret artefactus Oceanus, vallo non jam ceſpitio, ſed adamantino circumcinctus, lapillorum obicibus ambroſii fluctus allidereutur, imbres gemmeos frangeret moles in auro, erudito labore fundata. Alii denique LUDOVICO ponerent obeliſcos, ut Seſoſtri: alii columnas erigerent, ut Trajano: tabulas illi fingerent, ut Alexandro: arcus illi flecterent, ut Conſtantino: Pyramides qvidam excitarent, ut Nino: qvidam currus jungerent, ut Cæſaribus; plurimi ſtatuas erigerent, ut victoribus innumeris. Sic LUDOVICE JUSTISSIME triumphares. Quamquam, ut fatear, hæc minora ſunt meritis, neque ulla reperiri poſſunt emblemata, qvibus tanta Majeſtas exæquetur. Non obeliſci in metum efformati Regis gloria metas neſcit: non columnæ, quæ deorſum baſi nituntur, cœlo nomen illius innititur: non tabulæ, qvæ pigmentis collucent, virtus iſta factis, non coloribus illuſtratur: non arcus, qvi curvantur, atqve flectuntur, recta hic diſciplina militis, influxa conſtantia ducis: non Pyramides qvæ puncto terminantur, LUDOVICI victoriæ terminos nullos agnoſcent: non currus, qvi præterlabuntur, non præteribit hoc factum, non ſtatuæ demùm, qvæ obmuteſcunt, tanta prodigia non ſilebunt. Triumphaſti de ingeniis hominum, qui cùm ſe impares rebus tuis omnibus exornandis agnoſcant, in earum ſingulis ſinguli parti-

partibus occupabuntur. Neqve verò propterea, ulla erit in iiſdem factis enarrandis ſimilitudo dictorum, ſed in una victoria omnes variè triumphabunt. Quia tantùm unus effeciſti, quantùm univerſi laudare poſſint. Dicent alii pietatem illam ſpectabilem, qua exercitui prælucebas: alii fœlicitatem ſcribent, qva toties vincebas, quoties prodibas in aciem: alii prudentiam in conſiliis celebrabunt; alii fortitudinem in factis extollent; multis concluſus, & ſubjugatus Oceanus; multis merſus, & profligatus Anglus; omnibus Rupellæ fames, & funus occurret. Jam quàm copioſa dicendi vis ex foſſis caſtrenſibus eruetur? quàm arduam ſuggerent illa propugnacula? quàm ſublimem religio? quàm longam obſidionis infracta conſtantia? quàm magnificam tuus in Urbem ingreſſus? omnes poſtremò mirari poterunt ſe dixiſſe, qvod aliorum nullus attulerit, pauciora tamen ab univerſis eſſe comprehenſa, qvàm unus fecerit LUDOVICUS. Tuum eſt æſtimare, Rex præſtantiſſime, cum tuis laudibus non ſufficiant univerſi; num venia dignus videar, ſi de te paucisſima dixerim. Fors erit (ſi quidem opera noſtra placuerit) vt aliqvandò majora audeam. Perge modò perduellionis reliqvias inſequi, perge buſta illa patriæ, noſtris malis inflammata, noſtris diu conſervata cineribus, aut disſipare conſilio, aut cæde, ſangvineqve reſtinguere. Compede deſperatio, non gratia cohibetur. Et ſanè ſi mulctare pergis beneficiis perduelles, periculum eſt, ne præmiis invitati qvamplurimi addantur numero deſertorum, pluresqve tandem hoſtes, qvàm cives ſis habiturus. Memineris te eſſe JUSTUM. Juſtitia pœnas, & præmia dividit: nunc pœnam beneficio ſuſtinet, nunc gratiam

pœnis, ſuppliciisqve commutat. Age, age, paucio-r reſtant quàm feceris, & tamen nimis multa ſuperſunt: ægrè virtutes, facilè vitia propagantur. O qvandò licebit dicere. Omninò vicimus: Nullus rebellis tota Gallia ſupereſt: nullum graſſatur bellum civile: nullus inter nos vivit hæreticus. Licebit certè, licebit aliqvandò, licebit brevî. Hoc omnes optamus: Hoc Chriſtianus orbis expectat. Hoc propitium Numen continentibus, teſtatisſimisqve miraculis pollicetur.

GENETHLIACVS DELPHINO.

TRIVMPHATE GALLI, plaudite confœderati, trepidate hoſtes, cedite perduelles, fremite barbari: VISITAVIT DOMINVS ANNAM, ET CONCEPIT, ET PEPERIT. Licet enim oratori Chriſtiano, qvibus HEBREÆ qvondam ANNÆ poſt cœleſte puerperium acclamatum eſt vocibus, ijsdem in communi omnium lætitia, argumento non admodum diſſimili, ANNÆ quoq; AVSTRIACÆ feliciſſimo partui gratulari. Non ſemper eadem Cœli facies,; iam ſerenum nubilo conditur, mox tranquillo fœdum mutatur. Poſt longa ſæpè ſitientis terræ ieiunia, erumpit aquarum diluvium & quæ modò raræ, nunc denſæ nubes largiſſimos imbres effundunt, quibus arva imprægnantur arentia. Annus iam tertius ſuprà vigeſimum agebatur, ex quo Chriſtianiſſimo Regi ſobolem coniunctis vocibus precabamur, ſed ipſa vox clamando defecerat; iam exhauſta erant omnium vota, cùm acciſis denique rebus, quaſi profuiſſet ad extremum virium deveniſſe, ut ad faſtigium gloriæ conſcenderemus; noſtra tandem deſideria cumulatiſſimè Deus explevit, fecitque munificientia ſua, ne nos, qui paulò antè nihil audebamus ſperare, modò quidquam vltra optare poſſimus. Illuxit enim aliquandò dies illa tanto antè à Superis deſtinata, fortunata regno, grata civibus, exteris ſplendida, optata bonis, inviſa perfidis, nulli certè expectata, quæ regia nos prole donavit; ac proindè nemo non videt quantæ à nobis Deo referendæ ſint

gratiæ, cum non minùs turpe ſit beneficii authorem diſſimulare, qvàm ipſius beneficij penitus obliuiſci. Accedit præterea gaudij ſeges immenſa; nam ſi quando plebeiæ, vilique familiæ nova proles adjicitur, par eſt unumquemque lætari: ſtatuite, precor, ubi non terræ filius aliquis de vulgo, ſed auguſtus infans de regio ſanguine, isque non poſt alterum, ſed primus, nec paucis menſibus, ſed plurimis poſt matrimonium annis naſcitur, quanta omnium animos lætitia incendere debeat. Cæteri quippè liberi naſcendo ſortiuntur humilem plerumque fortunam, vel certè mediocrem, in hunc terrarum orbem quaſi projecti, ne vacuus relinqvatur: tenui ſub lare vivunt parentibus additi ad laborem, à quibus denique non tàm opum, quàm miſeriarum relinquantur hæredes: Regum autem filii ipſo ortu ſplendidiſſimi ſtatim conſecrantur imperio, ut poſtmodum fata hominum tractent, inter quos ſedent ut Patres, eminent ut ſoles, coluntur ut Numina. Atque illud habet præterea Princeps Gallia ſingulare, quòd ubi DELPHINUM ſuſcipit, ſimul Eccleſiæ deſtinat PRIMOGENITUM FILIUM. Potentiſſimum fidei defenſorem, firmiſſimum Evangelii Columen, orbi demum univerſo è Chriſtianiſſimis illis Regibus unum, quem neſcio plus gentes verè Catholicæ venerari ſoleant, quam auitæ religionis hoſtes ubique pertimeſcant. Quæ ſi omnia ſcribendo perſequi velim, quemadmodum nullis hoc beneficium terminis clauditur, ita finem nullum hæc oratio ſit habitura: modus tamen adhibendus eſt aliquis, ſi minùs gaudio, at certè ſtylo, in quo ſane non labor exiguus. Quid enim mihi aſſumam ex tàm ampla rerum ſylva? quid primum inſtitu-

ſtituam? quid poſtremum? Dicam civium acclamationes, & plauſus? offerunt ſe mihi gemitus hoſtium. Galliam prædicem? Deus gratias repoſcit. Finitimorum principum gratulationes, & officia referam? DELPHINUS noſter mihi ſalutandus occurrit. Hujus ego dignum imperio vultum deſcribam? quæritis audire, quæ paſſim de eo feruntur præſagia. Ità non habeo quid dicam, ubi tanta eſt dicendi materies. Quid? Duo certè, quæ hoc ex Natali præſertim effulgent, præterire non debeo, ſcilicet regiæ domus gloriam, & Galliæ totius felicitatem, quæ breviter hac oratione perſtringam; de multis pauca, ſed pro meis viribus multa. Præſertim cùm unus omnia complecti noluerim, nè ſubirem eorum invidiam, quos in partem glorioſi laboris venturos eſſe confido: nec non mihi metuendum foret, né cum cæteræ Galliarum Provinciæ ad regias DELPHINI cunas officioſæ, & venerabundæ certatim accedunt, ſi longiùs morarer, ſeriùs mea ſe ſiſteret Aquitania, & ad obſequium procederet extrema, quæ prima videtur imperio.

Magna fuit ſemper conjugibus cupiditas prolis, quòd hæc nuptiarum meſſis eſt, & quaſi flos thalami, ſocialis amoris fructus, parentum communis animus, prætioſque reliquiæ, Parentes quippè gaudent in liberis, veluti nativo quodam in ſpeculo, ſe ipſos intueri, & proprio arridere ſimulacro. Nam cum ſit amans ſui natura mortalium, ſuam ut ſemper contempletur imaginem, ſeſe effingit in altero. Quid, quod ſucceſſione ſobolis gentilium nomen propagatur in ævum, continuantur generis ſtemmata, unoque ſanguine ſurgunt populi nepotum, in quibus quædam immortalitas ſeritur, ut quod natura non conceſſit homi-

hominibus, diu vivere. id ipſi procreatione liberorum conſequi videantur, per quos ſuum etiam ultra funus diutiſſimè, ſi minus toti certe parte ſui quadam, eaque optima ſuperſtites manent. Vivunt ex parentibus filii; ſed, & viciſſim filii parentibus vitam reſtituunt, dum naturam, quam ab iis naſcendo traxere, tradunt ſuccedentibus ſæculis, & incorruptum majorum nomen ad ultimas ætates longa prolis ſerie transferunt. Accedit robur, & firmamentum familiæ quæ, ut arbor luxurioſa radicum propagine, ſic numeroſa pulchraque ſobolis præſidio nititur. Quantus enim ex nobili filiorum corona paternæ gloriæ ſplendor additur? quanta etiam reverentia accerſitur? quia non modo conſpectu ſuaves, coloquio, officiiſque jucundi ſunt ſed hoc vel maximè parentibus utiles filii, quod eorum amore nihil fortius, nihil fidelitate robuſtiùs. Timetur quiſquis poſteros relinquit nominis vindices & poteſtatis aſſertores: omnium patet injuriis, qui nullum habet hæredem dignitatis, & famæ. Quare ſolemne fuit cunctis propemodum gentibus, ubi proles deficeret, naturam arte fulcire, & peregrinos ſucceſſores accerſere, ut ruentis familiæ caſum ingenioſo ſupplemento vitarent. Propterea Oſirim Dionyſius in Ægypto, Pandides Ægeum, & Theſeum Ægeus in Græcia, Adamas in Caria Alexandrum, Hildericum in Gallia Sigebertus, Aurelius in Hiſpania Veremundum, Luitprandus in Inſubria Carolum, Theodoricus in Italia Herulorum Regem in filium adoptavit. Neque Romani hoc loco prætereundi, quibus plures ne liberi fuerint aſciti, quàm geniti, jure dubitet, qui legerit hac arte Tiberium Auguſto, Claudio Neronem, Piſonem Galbæ acceſſiſſe; familiis inſertas ple-

raſquefamilias, Octavianam Iuliæ, Æmilianam Africanæ; & Nervæ Trajanum,& Trajano Adrianum, &Antonium Adriano,& infinitos demum alios ab aliis adoptione quæſitos. Nempe majores noſtri hoc ſuæ orbitati remedium afferendum putarunt, ut ſi liberos natura negaret, ſolertia pareret, ac intelligeret unusquisque, quo proprii loco filii debeant haberi, poſtquam tanti fuerint. vel alieni. Sed quid profanis utimur, qui divinis abundamus? Gentibus olim Numini mancipatis ſummi beneficii loco promittebatur *longævum ſemen*, & fœcunda progenies: iis verò, quæ in ſcelera proruiſſent, Deus ad ſummum dedecus juxta, & acerbiſſimam pœnam, *ſine liberis vulvam & ubera* interminabatur *arentia*; adeò ut maledicto quodam afflatus, & veluti de cælo tactus videretur, quisquis priſcis illis temporibus careret ornamento ac ſolatio liberorum; & quantò matres ſuos tunc partus glorioſiùs numerabant, jactantes prægnantis uteri pompam, tantò ſteriles fœminæ ferebant acerbiùs infamiam ſolitudinis, & areſcentium viſcerum probra. Incedebant mœſtæ, demiſſo vultu, veſte lugubri, ſine nomine, quia ſine ſobole, orbi penè inviſæ, quòd orbi haberentur ingratæ. Aliæ ſuam ſortem in ſylvis miſerabiliter lamentari: aliæ Cœlum precibus urgere,& qua ſacrificiis prolem quærere; aliæ fœtus alienos ſibi etiam ſubrogare, & ancillarum puerperio ſuæ ſterilitatis labes implere: Tantus omnibus amor,& deſiderium prolis.

Jam intelligis, Rex Auguſtiſſime, jam Regina ſapientiſſima vides, quantum Majeſtati veſtræ decus acceſſerit, ex quo vobis nobilen filium, communem parentem nobis, Galliæ Auguſtum olim Regem pro-

cre-

creaſtis. Auxit vos tandem hoc Deus munere, quo nullum majus, hoc quidem rerum ſtatu, aut ipſe concedere vobis, aut vos ab ipſo condendere poteratis. Fuerit is magnus dolor tandiu caruiſſe fructu connubii; abundè ſané diuturnam mœſtitiam Deus hoc pignore compenſavit, quo ſimul veſter nobilitatus eſt thalamus, ſimul expletum deſiderium, ſimul firmatum imperium: ò gratiam ſingularem! ò beata tempora! ò nox expectata miracula! Meminimus quæ regium animum triſtitia premeret, cum ſibi ſuſcipiendæ prolis ſpes nulla foret poſt tàm longa annorum ſterilium ſpatia. Et verò non poterat Rex optimus non vehementer dolere, cùm recogitaret Regum tota Europa nemini, præterquam ſibi, deeſſe filium & aulam hæredum vacuam oculis luſtrando, principum identidem cæterorum natales acciperet. Quis tibi tum animus, LUDOVICE tùm ſenſus orbitatis domeſticæ? quis præterea nęvus fortunæ? Magna feceras huc usque Princeps Invictiſſime, imò omni prorſus fide majora; ſed quò celſiùs tua de virtute creverat, eò naturæ injuria videbatur atrocior, quæ ſummo ei invidebat, quod ipſi paſſim plebi concedit. Querebaris, tua ut ſolitudo altiùs emineret, & qui longè latèque fines amplificabas imperii, mirum erat domum te augere non poſſe. Jam Majeſtatis tuæ Numen ubique diffuderas, jam bella civilia ineluctabili pace mutaveras, jam erexeras ſocios, & ruptorum fœderum vulnera ferro ſanaueras, jam virulentam hæreſeos ſaniem deterſeras & rebellionis arcem everteras, jam ad Rupellam hoſtibus procellisque ſuperior altas maris voragines fatali mole compleveras, jam non minùs foris, quàm domi victor

con-

continuatis laureis prærupta Alpium juga tranſmiſeras. Immortalia ſanè facta, nobileſque victoriæ; ſed operoſiùs aliquid tibi moliendum reſtabat; efficere tui ſimilem. Ita in tanto rerum apparatu hòc minùs fœlix videbaris, quia ſolus: neque enim ſatis erat tibi vis immenſa, non claſſium robur, & exercituum numerus non imperii florentiſſimi gloria, non amor tuorum, non ſocietates exterorum, non cumuli triumphorum, quandiu deſiderabatur filius, qui vultus patris referret, hæres, qui tantæ pondus gloriæ ſuſtineret. Quidquid magnificè fortuna tribuiſſet, putabas exiguum, quòd felicitati tuæ ſuum nondum addidiſſet natura ſuffragium. Audiebas tu quidem paſſim Invictus exteris, Juſtus ſubditis, omnibus Triumphator. Alii te rerum reſtauratorem, alii Domitorem hoſtium, alii immenſi Regnatorem Oceani, alii Galliæ Numen alterum, Progugnatorem Italiæ, Britanniæ Fulmen, Iberiæ, Germaniæquæ Terrorem, Europæ totius Arbitrum appellabant: Partem verò hactenus vocare nemo potuerat, niſi quandò Pater Patriæ dicebaris; dulce adhuc aberat parentis nomen, quo indigebas uno, qui tàm multis abundabas.

Parte alia Reginam, qua non melior altera, videbamus pari mœrore confectam, Divis, hominibuſque ſupplicem, humi proſtratam, nunc Deo dicatas ædes pedibus adeuntem, nunc in vulgi turba demiſſe ſacra myſteria uſurpantem, nunc clàm ſubeuntem cœnobia virginum, & religioſa captantem ſilentia, quo Cœlum ſuis aliquandò precibus vinceret, & indé ſtirpi regiæ ſurculum duceret; undè ſciret antiquum illorum candorem Galliæ Regibus defluxiſſe. Nam tametſi infinitis gloriæ titulis coruſcabat, & magni Regis filia,

ma-

majoris ſoror, maximi conjux, cæterorum denique Regum, vel conſangvinea, vel affinis, omnia ferè Europæ diademata ſuo ſanguini avita cognatione ſciret eſſe conjuncta; quoniam tamen nondum Regis mater in tanta ubertate ſceptrorum orbitatem domeſticam deplorabat, in mœſtam ſolitudinem frequens aula tranſierat, declinabat ipſa populi conſpectum, à quo ſibi Regem poſtulari ſentiebat, ingemiſcebat ſe non parere principem tot principibus ortam, & quæ magni nominis famam ſuperaverat, majorum exemplo virtutum vivum ſui exemplum poſteris non poſſe relinquere. Sed hunc denique mœrorem excepit gaudium poſtquam Regi filium peperit: O Galliam tibi, ANNA, vel hoc momine immortali nexu devinctam, quòd eam Delphini natalibus feciſti regnis omnibus clariorem! o ſupra modum illuſtrem Reginam, ex quo noſtro dediſti novum ſidus Imperio!

Si quis ſuperioribus annis hujus prolis augur, & prænuntius acceſſiſſet, quos ille riſus excitaſſet in plebe? quos in ſermones incidiſſet, qui rem omninò deſperatam vaticinando promitteret? Res enim erat hujusmodi, ut eam vix quisquam optare nedum expectare auderet. Scilicet cùm id maximé noſtræ omnium preces, ſupplicationeſq; ad hanc diē incubuiſſent, ceciderant tamen huc usque irritæ, & incredibile videbatur quod tot annos fruſtra petieramus, Deum in hæc tempora reſervaſſe. Votis ardentibus ſucceſſerat triſte ſilentium, & longis feſſi clamoribus, Cœlum, quòd ad noſtras preces pridem obſurduiſſe credebatur, erubeſcebamus adire; quin ipſi, quod ſperare vetabamur, metuebamus etiam loqui. Memini enim, ante annos ſeptem, cum Burdigalæ eſſes, REGINA AUGU-

AUGUSTISSIMA, & illuſtris Doctorum Academia, tui ſalutandi cauſa, ex officio conveniſſet, vetitum fuiſſe oratori, jam & dicendum parato, ne quam de Delphino vocem mitteret, cujus tum adeò nulla ſpes erat, tibi ut non tã benè precari quàm illudere videretur, quiſquis intempeſtivam illius faceret mentionem. Anno verò proximè elapſo, cùm primùm te gravidam rumor vulgaſſet, qui ſermones ultrò, citròque ſunt habiti? quæ plebis conjecturæ fuerunt? quæ civium judicia? qui ſenſus exterorum? illi dicere ſparſam de induſtria fabulam ad exploranda vulgi ingenia; illi ſuſpicari hanc inter belli moleſtias nobis fingi materiam gaudii; illi ridere in ſinu, etiam in angulis cavillari; nemo fidem adhibere prodigio. Ut enim, quod quiſque timet, citò credit, ita ægrè ſibi perſuadet accidiſſe, quod vehementiſſimè cupit. Et ecce diffidentiam noſtram divina largitio: deſiderium beneficii magnitudo; expectationem omnium tua, noſtraque felicitas ſuperavit. Didicimus fieri potuiſſe, quod factum eſt, & te jam noſtram, ANNA, fatemur eſſe, poſtquam nobis diceris mater, Mater verè Magna, quæ Reges paris, Galliæ verè Regina, quam amplificas. O quanta es modò quæ paucis antè menſibus de te tàm modicè ſentiebas! quantùm emines, quæ latebas! imò qualis, quantuſque tuus, idem, & noſter per te LUDOVICUS occurret omnium oculis? quùm charus ſubditis? quam formidabilis hoſtibus? Qvid enim Rex ſuopte ingenio generoſiſſimus non perficiat illo Heroe ſubnixus? quid viciſſim Heros filius hoc patre non audeat? Erit aliquis, qui Galliam, vel non exoptet amicam, vel non pertimeſcat adverſam? & cum uni pridem noſtro pareant

omniaPrincipi,quidquam aliquandò conjunƈto Principum duorum obſiſtat imperio? Ibit venerabilis, & altero tantò major, qui ſemper maximus fuit; tuumque, Regina, fatebitur eſſe,quod crevit; nos utrique veſtrum, quod adeo ſumus felices, referemus acceptum, illamque diem claro notabimus calculo, qua noſtro in orbe ſurrexit ille Parelius. O nonas Septembres nobis æterna memoria retinendas! Obſervarunt quidem alii religiosè ſummorum virorum natales; diem illam Perſæ perpetuò ſacram habuerunt, qua Xerxes acceſſit imperio, eam Syracuſani ſemper coluerunt, quæ Timoleontem,eam Athenienſes, quæ Socratem peperit: Romanis quoque dies illa quotannis ſolemnis fuit, qua urbis fundamenta jaci cœperunt; nec non Idus Juliæ Julii Cæſaris ortu inſignes, Kalendæ Januariæ Titi: Decembres Nervæ, Novembres Adriani, Aprilis Antonini, Februariæ Conſtantini claræ natalibus olim Romæ magna cum pompa celebrari conſueverunt. Nobis verò ſemper illa dies dicetur ſuprà cæteras omnes beata, quæ regio præluxit Delphini partui: illa nobis in anni circumflexu redibit gratiſſima omnium, quam utinam placeret in poſterum dici Delphiniam, ut in Aſia quondam feſtam quamque diem à Mutio libertatis vindice,Mutiam nuncupatam legimus: illamque Cyrus lucem, qua Sacas memorabili ſtrage delevit, Sacam de ipſorum nomine voluit appellari. Quamquam hæc adhuc exigua, illi nos diei meliora precemur, quæ nobis affulſit optima. Luceat illa Sole perpetuo, quin etiam novis fulgoribus augeatur; immortalibus faſtis emineat, & orbi Chriſtiano recurrat ſemper auguſta.

Ac

Ac certè quemadmodum jucundior nulla nobis illucеſcere potuit, ità nulla quoad recordari poſſumus, majorem Galliæ lætitiam attulit. Qvis non riſit cum auctum filio LUDOVICUM accepit? quis non oculos ſuſtulit, cum is nuncius ad aures pervenit? ſed quantæ ubique extiterunt ſigna lætitiæ! Exaudiebantur paſſim confuſæ turbarum clangoribus civium acclamationes, feſtis undique pyris lucebant compita, ludis theatra perſonabant ingenioſis. Cœlum coruſcabat miſſilibus ignium jocis, tellus mugiebat repetitis fragoribus tormentorum, ſibi quisque domum gratulabatur illam diem, Deo miraculum referebat. Quid dicam redimitas emblematibus ſtatuas, & pyramides ſulphureis jaculis fulgurantes? Qvid ſuſpenſos artificioſis nubibus ſoles, & pluvias vini jucundas? quid dies noctibus continuatos, & noctes accenſis funalibus perturbatas? Hic florum congeſtæ meſſes, illic extructæ dapibus turres; Hic tripudiantium chori, illic convivantium globi: nec ſatis erat vinum capacibus haurire poculis, niſi ſolutis etiam doliis funderetur. Parum videbatur erogare pecuniam, ſpargebatur in vulgus: adeo quisque rerum ſuarum obliviſcebatur, cùm Delphini meminerat. Quæ ſatis ego mirari non poſſum, cum mihi redit in mentem, qui nuper erat vultus Gallorum: enim vero deformes non ita pridem, & ſqualidi videbamur quia foris bella ſæviebant atrocia, domi urgebant occulta mala. Jam plebeculam demeſſuerat dira fames & ecce non longè poſt lues ſummis æquè, ac infimis metuenda ſupervenit: lues remiſerat, bellum ſucceſſit, quo nullum ante funeſtiùs: itaque nobis vita trahebatur multiplici, ac tortuoſa negotiorum

 am-

ambage. Sed hunc vultum cum fortuna mutavimus, metus omnis abſceſſit, poſtquam DELPHINUM aſpeximus, qui ſedabit procellam temporis, otia reducet antiqua, populos faciet inconcuſſa pace concordes.

At enim liceat mihi à privatis regiæ domus honoribus orationem deducere ad commune Galliæ bonum, & poſt aulæ delicias noſtram quoqve fortunam diligentiùs contemplari. Qualem tandem futurum arbitramur hunc puerum, quem DEUS extra ordinem nobis conceſſit, LUDOVICUS XIII. perfecta jam ætate genuit, ANNA AUSTRIACA poſt ardentiſſima vota concepit? Mos fuit antiquus naſcentium Principum partus curioſiùs inſpicere, & ex natalibus conjicere quid cuique fata ſervarent. Quam quidem divinationem nonnulli ex ſiderum obſervatione ducebant, uti fertur Tiberius Auguſtus imperium prædixiſſe Caligulæ: nonnulli arripiebant ex ſomniis, uti Cyri gloriam ex eo conjeciſſe narratur Aſtyages, quòd ejus mater ſibi dormienti viſa eſſet ex ſe palmitem fundere, quo tota latè Aſia tegeretur; nec non Philippo præcognita dicitur Alexandri virtus, quòd ſibi in ſomnis leone fœta occurriſſet Olympias. Id ipſum alii ſe colligere poſſe putarunt, ſubitos rerum eventus interpretando, quemadmodum Auguſtus dextri fulminis jactu deſtinatus perhibetur imperio: alii ex notis quibusdam à natura impreſſis vaticinando, quomodò Scanderbeko Principi tot hoſtium victori ea figura gladii, quam toto ejus brachio natura longè deſcripſerat, invictæ fortitudinis præſagium fuit: alii ex verbis ipſi argumentando, quæ à ſe primùm frangere ſolent infantes; ita quòd Rex Pyrrhus ma-

ternis adhuc appenſus uberibus geſtiendo, βούλομαι primùm dixiſſet, ea ſtatim vox tranſiit in omne audaciæ Quid conſulta dicam oracula? quid ab ortu quæſita mendacia? quid captata ab avibus auguria, & adhibita tempeſtatum, dierum, horarum examina, partuſne contigiſſet amœno vere, an rigida hyeme? Kalendis, an Idibus? die Jovi ſacra, vel Palladi? Infinitæ olim divinandi artes, ſed totidem quoque fallendi: plurimæ fati conjecturæ, ſed incertæ omnes, & vanæ.

Quare valeant dubia Aſtrologiæ judicia; valeat Hetruſca veterum diſciplina: nobis nec coitiones, declinationeſve ſiderum aſtrolabio colligendæ, nec lituo deſcribendæ Cœli plagæ, nec evocanda carmine Manium ſpectra, nec adeundus Apollo, vel conſulentus haruſpex ad auguranda Delphini noſtri miracula. Prodit ſe ſatis illa Majeſtas ſuorum ſplendore nataliū, nec celſam illius indolem metiri debemus peregrinis artibus; quia nefas eſt cœleſte fatum ſcrutari ſuperſtitione mortali, & quod Numen ipſum comprobavit, revocare ad ſortem. Quis enim dubitet auguſtam hanc prolem divinitùs eſſe conceſſam, cujus cauſa toties immortali Deo ſolemniter ſupplicatum eſt? toties litatum? quas non opes in mendicos effuſas, quas non preces in Cœlum emiſſas, quibus non templa donis, quibus non ſacrificiis altaria cumulata cognovimus, paternis ut Rex aliquando frueretur hŏnoribus? Nemo noſtrum non ſæpè vocavit venturam prolem, nemo non genua flexit, & ſupplex adiit Superos, ut noſtræ tandem orbitati conſultum vellent, quia hæc ſumma votorum, unum omnium deſiderium, Galliæ naſci DELPHINUM. Quo ſi gaudemus demum, gau-

demus profecto Dei munere, à quo cùm nihil fluat, quod non omninò ſit abſolutum, an non ab eo Principe tantum ſperare oportet, quantum à proprio numine tribui conſuevit? Atque nos idcircò Deus huc usque protraxit; hæc moleſtæ ſuſtentationis origo.

Inquirebamus nuper quamobrem poſt tàm longam à liberis ſolitudinem, is denique Regi obveniſſet: Atque illi quidem cauſabantur magnitudine operis, & longis rerum ingentium moris; nihil perfectum exiſtere ſubitò; vulgus hominum citò naſci, quaſi nullius momenti; Reges ad mundi gubernacula comparatos in lucem difficiliùs erumpere, & longa fingi meditatione naturæ. Illi morem Numinis afferebant, quod ſua quidem beneficia prolatando commendat, nos verò diſſimulando exercet; ita fidem probari noſtram, erudiri conſtantiam, nec non quæ ſeriùs, ac difficiliùs obtinentur, diligentiùs conſervari. Nonnulli ſecùs interpretantes præclarè factum arbitrabantur, ne, quàm ardenter à nobis regia proles ab ipſo ſtatim Regis connubio afflagitabatur, tàm celeriter prodiret, quod LUDOVICUS noſter tum admodum juvenis, ſi filium ſuſcepiſſet, brevi regni ſocium habiturus fuiſſet, nec orbis duobus ſufficere potuiſſet, qui uni penè videretur auguſtus. Nonnulli vertebant ſe ad arcana naturæ, quæ ſeipſam interdum excuſſo corpore vegetat, poſt otium actuoſior, cùm ipſa mutetur corporis habitudo, & ætas ſuccedat ætati; hìc enim aliquando ſeges eſt, ubi fuerat ſolitudo. Aliàs demùm alii inſperati memorabant cauſas eventus; mihi tamen ſic ſemper animo perſuaſum, tamdiu negatam optimo Regi ſobolem, ut cum ejus obtinendæ ſpes omnis

omnis corruiſſet, certò liqueret, quis tanti beneficii auctor eſſet habendus, ipſique fateremur hunc puerum non tàm enitentis naturæ labore, quàm indulgentis dono providentiæ genitum. Quod intellexiſſe te, Rex præſtantiſſime, ſatis indicaſti, cùm recèns editum regiis manibus excepiſſe diceris, non ut primis indulgeres amplexibus, & paternum nomen oſculis initiares ſed ut credidorem agnoſceres, & Cœlo delapſum pignus Numini conſecrares. Nec multò poſt audivimus Reginam (cujus quoties nomen incidit, offert ſe mihi ſtatim divina quædam pietatis effigies) hoc prædulci onuſtam pondere proceſſiſſe ad aram, & inter ſolemnia ſacra flexis genibus, religione ſingulari, ſanctis perfuſam lacrymis Deo partus ſui dicaſſe delicias; ne cui liceat in poſterum dubitare, quin acceptum ſit à Numine, quod ab utroque parente videmus Numini redditum.

Quippe neuter ignorabat Deo ſemper placuiſſe primitias, quas profana etiam antiquitas vanis Deorum ſimulacris offerendas putavit. Nàm & Sabinos veteres accepimus Deo Termino pubeſcentium ſegetum comportaſſe manipulos, & Iſidi recentium uvarum ſanguinem libaſſe Sacerdotes Hetruſcos, Græci præterea Veſtæ frugum principia; Romani Jovi Feretrio nova offerebant hoſtium ſpolia: quin matronis ſolenne fuit prima muliebris mundi ſyrmata de templorum tholis ſuſpendere, nec Theſeum puduit Apollini Delphico comæ naſcentis exordia conſecrare. Superſtitioſa iſthæc, & vana, ut tum ferebant tempora. Vos, parentes optimi, quibus auguſta de Cœlo mens, antiqua pietas, vera religio, vero, æternoque Numini obtuliſtis puriores primitias thalami, nec ali-

ena dediſtis, ſed veſtra, proprium ſcilicet ſanguinem, communem vitam, ipſa denique viſcera. In quo quid impenſiùs admirari nos decet, tuam LUDOVICE fidem, an tuam ANNA pietatem? doni magnitudinem, an dandi modum? Magnum eſt quod dediſtis, ſed effundebat ſe veſter animus ad majora, & largiendi voluntate quàm facultate ditiores, regium donum, quo nihil potius habuiſtis, proſequuti eſtis lacrymis, auxiſtis affectibus. Sed hæc Deo ſecreta patuerunt, nobis non licet tàm altos ſcrutari ſenſus; ſatis eſt, quem vos ipſi tacitè devovebatis, vidiſſe aris oblatum, & ſuſpenſum manibus, quem corde gerebatis infixum. O ſolium Delphino dignum! O dignum altaribus ferculum! Suos quondam Principes, cum naſcebantur, Scythæ clypeo extulerint, ad belli præludium; ſuos Athenienſes ſacerdotalibus infulis texerint, ad pacis auſpicium; Perſæ adverſo Soli oppoſuerint, ad religionis ſpecimen; Romani humi ſtraverint, ad miſeriarum exemplum; Turcæ militari vexillo, ad jactantiam; Græci purpurea chlamyde, ad pompam; Parthi caſſide ad ferociam exceperint: Delphinus aris erat imponendus, ad æternum pietatis regiæ monumentum.

Sed quò mea ſenſim ſe ſubduxit oratio? mihi de noſtra omnium felicitate dicere meditandi nova ſemper occurrunt miracula. Quæro tandem, in quem virum ſit evaſurus Princeps his natus auſpiciis, his cæremoniis inauguratus? Ingentia ſunt, non humilia Dei dona, minora quidem opibus ſuis, ſemper tamen meritis hominum celſiora; ac proindè munifico Numini facit injuriam, quisquis ab eo putat aliquid concedi mediocre. Memores eſtote, Galli, quantum acce-

acceperitis victorem in Philippo Auguſto, quale ſidus in Divo Ludovico, quos parentum preces noſtro quondam imperio pepererunt: Prædicate Ægyptii, qualem videritis in Joſepho moderatorem, quem Deus effœtæ Patris ſenectuti conceſſerat: Dicite Hungari, qualem habueritis Regem in Stephano, cujus natalibus præluxit cœleſte prodigium: Referte Hebræi, qualem ſuſceperitis in Iſaaco Patrem, in Samuele Judicem, in Joanne Solem, quos ſterili prognatos thoro univerſus orbis ſuſpexit. Nihil eſt à Cœlo commune, à quo, qui nobis Delphinus exiit, non poteſt non eſſe Magnus. Quamquam hæc ſi abeſſent divina ſuffragia, ſufficerent puero exempla domeſtica, cùm ſangvinis ille degener eſſe non poſſit, nec à Rege Chriſtianiſſimo, Religioſiſſimaque Regina quiſquam edi non optimus. Ut fructus arborum naturam ſeqvuntur, ſic ferè liberi parentum mores imitari ſolent, & non vultum tantùm, ſed indolem quoque ferre ſimillimam. Jam ex utraque ſtirpe quanta Delphino ſeſe offerunt incitamenta virtutis, nolim à me quidquam hoc loco per aſſentationem dictum, quia nec virtus calamiſtro, nec cothurno veritas indiget; verùm ut hæc mendacio creſcere non poteſt, ità non debet premi ſilentio. Eo ſub Rege nos vivimus, cujus non modo quiſque optet imperio ſubjici, ſed ut ſubjiciatur etiam contendere debeat: nimirum illius vita, ſi æquiùs æſtimetur, cenſenda eſt magna quædam virtutum theſis, & veluti collegium miraculorum. Si dixero bonitate incredibili, altiſſima prudentia, æquabilitate perpetua, eximia pietate, ſumma fortitudine præditum; minus, quàm debeam, prædicem; quia, quæ reliquis Principibus laudi ſingula tribuuntur, in noſtro

uno mirabiliter coeunt univerſa. Qvem non ſuo ſtatim vultu recreat,ſi comparet? qvem non demeretur, ſi dignatur alloqvio? Paſcit intuentium oculos, & licèt magno jam nomine totum latè orbem impleverit, tamen contra qvàm cæteris accidit,major ſemper conſpicitur, qvàm ſoleat prædicari: adeò ut, qvi Regem nunqvam viderint,ſummo ejus videndi deſiderio teneantur; majori metu amittendi, qvi vident: abripitur, ad eum quiſqvis accedit, & quæ eſt divinarum rerum natura,ità ſibi omnes affixos tenet, nemo ut ab eo non recedat invitus, quiſqvam vix avelli poſſit. Quamqvam illa Majeſtas etiam abſens coli ſolet, quos enim ſua non præſentia reficit,rerum geſtarum fama percellit: etiam iniquiſſimos quoſqve ſuæ gloriæ obtrectatores ità perſtringit,ut incertum ſit, pluſne diligatur à ſubditis, an prædicetur ab hoſtibus.

Quid ergò jam Reginæ virtutes dicendo commemorem. quas ſanè multas, maximasqve eſſe oportet, poſtqvam Rex tantus eas ſuſpexit, omnes tacito quodam inſtinctu palam efferunt. In ea qvippè non modò acre viget ingenium, ſed tàm caſti prætereà mores elucent, tàm egregia fides, tam ſolida pietas, tàm inſignis manſvetudo, ut cùm dignitatem ſummæ fortunæ retineat, nihil ſuprà communem ſortem aſſurgat, eaqve ſit omnium vox, ſi qvis Reginam in media turba aulicorum internoſcere velit, facilè cogniturum,dum obſervet modeſtiſſimam omnium. Cultu ſimplex omnem longè ornatum ſuperat, ſemper animo tranquilla neſcit aulæ ſtrepitum, omnibus deniqve virtutibus cumulata facit, ne nos Clothildes, Blancas, Radegundes, Eleonoras,Eliſabethas, Margaritas, Catharinas majoribus noſtris invideamus, poſtqvam tenemus

mus ANNAM, qvæ paucas ſibi Reginas vidit æquales, nullam habuit gloria ſuperiorem. Eqvidem quoties Regem, vel Reginam intueor, exiſtimo videre me ſpirantem honeſtatem, radiantem ſapientiam, arridentem humanitatem, ſedentem conſtantiam, liberalitatem erumpentem, imperantem juſtitiam, religionem triumphantem, quæ in utro majora ſint, difficile eſt comparando judicare: in utroqve profectò ſunt tanta, quanta ſummis Principibus optari poſſunt.

Qvarè veſtrum eſt, Galli, ex ea ſemente meſſem æſtimare, qvam collegiſtis; magna ſiquidem vis eſt in genere, propterea qvod communione naturæ, non modò parentum ſangvis derivatur in venas ſuccedentium liberorum, ſed ipſa eorundem virtus in mentem quoqve transfunditur; adeoqve ſi qvantæ ſunt in utroqve parente tum ingenii, tum virtutis dotes, tantas poſtmodum in regio Delphino viſuri ſumus, (qvod par eſt unum quemqve noſtrum ſperare) quis omnibus retrò ſæculis Princeps major, meliorqve ſurrexit? Si Patris vigilantiam obtinet, qvis ſolertior? ſi Matris dignitatem, quis ſpectabilior? dum illius clementiam referet, qvem non vincet officiis? dum hujus modeſtiam imitabitur, cui non occurret auguſtus? Accedat ad Regis fortitudinem, cuncta ſuo adjunget imperio: ſuccedat Reginæ pietati, nullum non rapiet virtutis exemplo: Æqvet Ludovici juſtitiam, qvid non illo Legiſlatore moderatum? Excipit Annæ ſapientiam, qvid non illo Rege perfectum? utriuſqve demum retineat indolem, videbimus gravitatem urbanitate, modeſtia principatum, majeſtatem popularitate conditam; & quidqvid habet Gallia nobilitatis, & gloriæ, quidqvid Hiſpania amplitudinis, & famæ, in hoc uno collectum ad mundi dominium. At-

Atque hunc vigorem, hoc imperium toto jam illius vultu eminere audio (neque enim fas omnibus eò teſtes afferre oculos) Regem ſpirare dicitur adhuc infans; jam affuſus genis lepos, & dignitas, quæ Principum eſſe ſolet; jam fronti decus impreſſum, cujuſmodi Heroem decet; jam fulgor inditus oculis, qui ſidereum, & cœleſte aliquid ſapit. Cernitur uterque parens unius in ore; excelſum caput attollit, quaſi thoro, vel in cunis jacens, regno emineat; figit obtutus imperterritos, quaſi gentes jam nutu terreat ſuo brevi ferro domandas: manus explicat audaces, quaſi ſceptris aptare velit; teneriter firma exercet brachia, quaſi præludat hoſtium fatis. Ecquem verò metum circumjectis hinc inde nationibus barbaris incuſſum fuiſſe putamus, ubi primum de Delphino audivere? An non ipſis viſi ſunt priſci illi Gallorum Reges, tot gentium ſuperbi victoriis, quorum imperio univerſus ferè terrarum orbis ſuccubuit, hoc infante renaſci? O Galliam hac in primis prole felicem! Nunc longas tibi, Regina, partus moras ignoſcimus, quas tam glorioſo fœnore reparaſti: jam intelligimus non nimis diù expectatum fuiſſe, qui tantus futurus erat; quin eò gratior acceſſit, quò ſerior; eamque tu, Mater Auguſta, tardiùs emittere debuiſti, ut ex ſangvine jam maturo coaleſceret fortior. Siquidem ad concipiendum difficilis, lenta etiam partu fuiſti; & cùm ad annos tres, & viginti fœtum ſuſcipere diſtuleris, in decimum præterea menſem geſtaſti utero, tum quia Principes non eadem, qua cæteri, celeritate funduntur, & qui Rege prægnans eſt uterus, ægrè patitur tam ſuperbo ſe onere liberari; tum quia operoſum eſt, quidquid excellit, & longo ſpatio cuditur, quod æternitati ſacratur. Sic uniones videmus ava-

ro Cœlo ſingulas ſudari lentè; ſic elephantũ toto biennio uterũ ferre, & fœtum moliri; ſic leonem poſt longos naturæ conatus unum edi partu generoſo,ſed raro.

Hoc unum ad felicitatem Galliæ ſempiternam optandũ reſtat, ut eum ad multos annos ſuperſtitem videamus, quẽ, ut liceret aliquando conſpicere,diu multumq; contendimus; & longiùs tantò vivat Delphinus, quantò cœpit vivere ſeriùs. Quod ipſum,& ſi futurum ſemper ſperavi, maximè ex quo dubitat nemo, quin hunc Regi filium Deus ſingulari quodam munere conceſſerit: tamen auget multò etiam magis ſpem meam eximia Regis pietas,qui eundem vix dum alvo materna conceptum,Virgini Deiparæ, unà cum ampliſſimo regno,ſolemni ritu conſecravit. Hic enim, LUDOVICE,præterire non poſſum inſigne illud religionis tuæ monumentum,qvod, dum hominum genus erit, nulla non ſæcula prædicabunt. Jam tibi deſideratæ prolis ſpes non inanis affulſerat,jam pretioſo fœtu Regina diſtendi cœperat, cùm tu miraculi intelligens, ut beneficium,qvod pietate merueras,pietate rependeres, idqve cum fœnore,non modò pignus acceptum, ſed & præterea univerſum,qvàm latè patet,GalliarumImperium, Auguſtiſſimæ Dominæ nexu perpetuo devoviſti; ne qvos haberes in ſubditis,qvos illa ſui neſciret eſſe mancipii.Imò vero juſſiſti nos tuæ devotionis eſſe conſortes,& tecum ad pedesMagnæ mundi Imperatricis procidere, ut gratiam, quæ pertinebat ad omnes, ſinguli agnoſceremus,& tum Regni dedicatio perfecta haberetur,cum eam quiſque voluntario firmaſſet obſequio. Etſi enim tu,qui omnium in te fortunas colligis, unus ſpondere poteras pro omnibus, & Rex magnus perſonam implere humilium famulorum;tamen,ne cogi videre-

deremur ad ſervitutem, dum nos inaugurabas ad ſanctitatem, decuit, ut ipſi tuum non minùs ſpontè imitaremur exemplum, qvàm facilè ſeqveremur imperium. Quale fuit illud ſpectaculum, qvamq; jucundum, cùm ſe infinita toto regno vis hominum, ordines univerſi, cœtus, ſocietátes, collegia, municipia, caſtra, urbes, provinciæ ad Almæ Virginis aras ipſo die, quo Aſſumptæ in Cœlum triumphus agitur, effuderunt! Atq; hinc Rex ſuo major Imperio, inde Regina fætu gravior magnifico in genua procubuerunt, ut ſimul omnes Galliam potenti Cœlorum Reginæ, ſimul venturam prolem Auguſtæ Dei Matri, uno conſenſu voverent. O magnũ præludium gloriæ! O benè, ac feliciter auſpicatã Delphini ſortem! Sic regius Infans nondum terris monſtratus, Cœlo militare dicit, prius initiatus; quam eductus: antè ſuperis addictus, qvàm nobis editus; ſponſores iidem fuerunt, qui parentes, regni obſes idem, qui hæres. Ecqvid hoc infante beatiùs, quem citiùs Virginis manus excepere, quam obſtetricis? quid Maria tutrice ſecuriùs, cui ſe Deus ipſe regendum dedit? Hæc imperium Delphino, hæc Delphinum ſervabit Imperio. Quod ſi noſtra adhuc exaudiuntur omnium vota, nemo certè illo feliciùs regnavit, nemo diutiùs vixit. Ille ſibi gentes, quas bellicus furor toto orbe diviſit, conciliabit univerſas: ille ſubditis, quos habebit innumeros, omnibus ſuperſtes erit: ille cum Leonibus Leopardos, cum Liliis Aquilas im̃ortali pace componet; ille barbaram gentem Othomannorum, & nocturnum creſcentis lunæ fulgorem extinguet: ille ad orientem juxtà, & occiduum ſolem ſuæ Majeſtatis numen diffundet: ille victoriis orbem terrarum peragrabit, Clodovæis illuſtrior, Pipinis fortior, Carolis felicior, Philippis Auguſtior,

or, Henricis major, Ludovicis (ſi qvid eorum addi poteſt pietati, & nomini) etiam melior. Ergo vivat, qui nobis divinitus extitit Delphinus, & tot annos vivat, qvot naſcituro vota concepimus. Vivat, donec nullum hoſtē Gallia ſentiat, nullum Europa patiatur hæreticum, nullum Eccleſia non ſibi ſubditum videat. Vivat ſecundus Regi, qui genuit, Reginæ ſimilis, quæ peperit; Gallia major, quæ flagitavit. Superi, qui dederunt, æternùm ſervent; cives, qvi petierunt, patrem ſentiant; exteri, qui timuerunt, victorem ferant; fœderati, qui exoptarunt, triumphantem videant. Diu expectatus, nunquam recedat; miraculo genitus, miraculis fulgeat; Cœlo delapſus, terris imperet, Ludovicus meruit, Ludovicum æquet; Anna obtinuit, Annam feliciter; Gallia ſuſcepit, Galliam amplificet. Auguſtæ proli anni mille, Imperatori novo coronæ mille, Delphino Gallico victoriæ mille: ut pacem reducat, ut hoſtes conterat, ut oppreſſos liberet, ut Eccleſiam protegat, ut mundo imperet, Delphinus Vivat. Hæc ſunt tuorum vota, Rex Chriſtianiſſime, hæ publicæ omnium, tibi, tuoqve ſangvini fauſta precantium acclamationes. Det tibi Deus ætatem, quam mereris, Delphino, quam cupis. Illius ortu ità gaudemus, ut unum nunquam audire velimus interitum. Vivat ille diù tibi, tu nobis ſemper. Imperet in ævum, dum ſerò capeſſat imperium. Alios enim à te, Ludovice, Gallia Principes; alios à te mundus, Anna, Dominos poſtulat: quantumvis multos dederitis, pauci videbuntur, quia rarum omne, qvod optimum. Date filios, videatis nepotes, & talem ſenectutem, quam ſibimet optet pronepos, cernat in proavo; tam fœcundam Borboniæ gentis ſeriem Gallia numeret, quæ nullum finem habeat, orbem impleat univerſum.

FINIS.

VITA, ET ELOGIA
BEATÆ VIRGINIS.
CARMEN VOTIVUM AUTHORIS.

Lugduni afflictus morbo langvebat Alexis,
Et morbus lethalis erat: conceperat ignem
Succingens membrana latus, saniesq́; putreſcens
Sub pleura nocuum tuber conflaverat, & mors
Intra tuber erat; vix ſpiritus æger ad auras
Exibat lentè, febrisq́; & tuſſis acuta
Intercidebant laceræ ſuſpiria vitæ,
Et mucrò ſingultus erat: miſeratus Alexin
Mellinus, lacrymis primum, deinde orè locutus;
At tu, inqvit, magnæ ſupplex fac vota Parenti;
Mors votum de morte timet; ſi ſtamina vitæ
Protrahat, acturum votivo Carmine grates,
Et memori elogio magnæ præconia vitæ,
Verbaqve dicturum ſoli bene cognita Verbo.
Audiit, & dextra, nutuqve locutus Alexis,
At tu verba præi Melline, & concipe votum,
Ipſe ſeqvar, dicamqve animo qvæ tu ipſe loqveris;
Spectat corda Deus, tacitæqve ſilentia lingvæ,
Et voces ſine voce audit: tùm hæc dixit uterqve.
Diva Parens, ex qvo magno commune Parenti
Pignus habes, ſponſamqve elegit Spiritus almus,
Perſonis cognata tribus, communia jura,
Et Sceptrum commune tenes, vitæqve, necisqve

Arbitra, longævæ metas producere vitæ,
Et metas arctare potes; dulciſſima mater
Si juvenes annos moribundi extendis Alexis,
Si febrim extingvas, & læſæ incendia pleuræ,
Promittit memores votivo carmine grates,
Laudesqve, & titulos, & ſacræ ſymbola vitæ.
Verbaqve dicturum, qvæ Verbum ut dicere poſſet
Humanam aſſumpſit lingvam, Verbumqve Parentis
Penè fuit Verbum Matris.
Si fatale tamen momentum advenit, & hora,
Hora placet, ſed ne fatalis terreat horæ,
Adde animos metuenti animæ, libramqve ſeveri
Judicis exonera noxarum mole mearum,
Et meritis ſuppone tuis; Te ſupplice victus
Emendat decreta Deus.
Hæc dixere duo, & ſolus promiſit Alexis;
Interea ſenſim febris, tuſſisqve reſedit,
Detumuit nocuum tuber, vallemqve reliqvit,
Et locus eſt ubi tuber erat: redivivus Alexis
Perſolvit meritas præſenti carmine grates
Seriùs, & poſtqvàm ſolvit vult debitor eſſe
Et voti ſupereſſe reus.

ELOGIUM PRIMUM.
AB ÆTERNO ORDINATA SUM.

AB æterno ordinari debuit opus æternum;
Ante tempora inchoandum erat, cui tempus non ſufficit;
Cæteris operibus momentum ſatis eſt, & pars Opificis;
Totum Deum occupavit hoc opus;
Infiniti laboris opus erat, ſi Deus operando laboraret:
Scilicet deſignanda erat Verbo Mater Verbi,

Deus

Deus nihil extra ſe videt æqvale ſibi;
Accedit ad æqvalitatem Dei Mater Verbi.

II.

FIGURÆ MARIÆ.

PRæluſit tanto operi Deus per minora opificia,
Rudimentum fuere Mariæ antiqvæ feminæ;
Oſtendendæ plures erant, ut qvam vellet Verbũ eligeret;
Colligendæ erant intra unam virtutes omnium:
Et Sara, & Rachel, & Judith, & Eſther,
Figuræ fuere Mariæ, ſed minores,
Unum eſt qvod omnibus defuit Matrem eſſe, & Virginẽ;
Debebatur hic honos Matri Dei, non alteri:
Nec naſci niſi ex Virgine Deus debuit,
Nec Virgo Mater eſſe debuit niſi Dei.

III.

MARIA REVELATA PATRIARCHIS.

REvelavit Deus hanc Matrem antiqvis temporibus,
Et pars ſalutis erat credere Matrem Dei:
Colebatur à Patribus Mater Dei futura,
Offerebantur preces Virgini pariture:
Tradebatur hæc pietas à Patre filiis, ab illis Nepotibus:
Natæ ſunt Congregationes Virginis anteqvam ipſa naſceretur:
Singulæ familiæ ſodalitia erant, & domeſtici ſodales.
Diſcite ſodales ſervire Virgini natæ:
Patres veſtri ſervierunt futuræ.

IV.

PARENTES VIRGINIS.

PArentes Virginis ſteriles erant,
Tales eſſe oportuit, ut partus Virginis miraculum eſſet:
Sanctiſſimi Parentes citra Prolis crimen filiam genuere:

Cæteri conjuges priùs infanticidæ qvam Parentes,
Prolem maculant dum progenerant,
Et Mater occidit, dum concipit:
Sola Maria omnis maculæ expers,
Maternum uterum pulchro honeſtavit ingreſſu,
Et natalem ſinum conſecravit, dum exiit.

V.
CONCEPTIO IMMACULATA.

N*E maculam Originis contraheret filia Adami,*
Deum vidit eo momento, qvo alii privantur jure videndi,
Excluſit peccatum hic clarus Dei *intuitus,*
Excluſit gratia, qva eo momento fuit plena:
Nec violavit legem Originis, qvæ ante legem præviſa fuit:
Exceperat Legislator eam fœminam, qvam matrem eligeret,
Et debuit excipi ne prolem macularet dum concipit,
Sic ſola virgo proles fuit parentis Adami, non peccantis:
Sic Sola Adami filia, lutum Adami non oluit:
Eo momento beata, qvo omnes ſumus miſeri:
Et tunc filia amicitiæ, cum nos iræ.

VI.
MARIA INTRA UTERUM MATRIS.

N*Eqve eo momento nuda in lucem prodiit;*
Venit cum Regina omnis ſupellex virtutum,
Et Maria dives uno momento fuit.
Nemo ſanctorum hujus momenti gratiam æqvavit.
Et Maria cæteris momentis omnes Cœlites vicit;
Scilicet augebat gratias, & augmenta gratiarum;
Nec magis numerari augmenta poſſunt, qvam momenta.
Ne qvære qva arte ſaperet, qvæ nondum ſentiebat;
Sapiebat infuſa Sapientia, non acqviſita;

Et

Et impeditis ſenſibus ſolo operabatur intellectu :
Supplente Deo officia ſenſuum , & imagines rerum.

VII.

NATIVITAS VIRGINIS.

N*Ihil pulchrius unqvam Sol vidit naſcente Virgine,*
Nihil extra ſe nobilius aſpexit Deus :
Lætantur longævi Parentes, & ignorant qvod ſperant ;
Qvid ſi Avos Dei ſe ſcirent, & Deum Nepotem !
Qvid faceret Natura ſi futura ſciret !
Naturæ nativitas eſt hic ortus Mariæ,
Non ſatis dixi, ortus eſt Gratiæ.

VIII.

PRÆSENTATIO IN TEMPLO.

T*Riennis Virgo ingreditur templum, templo major,*
Et major eſt gloria domus ſecundæ, qvam primæ;
Qvam pii Parentes qvi ſua Deo vovent, & ſeipſos !
Qvid facerent ſi futura præſcirent !
Ingreſſæ ſunt cum Maria omnes virtutes,
Et ingredi non debuit Regina ſine aula ;
Ne qvære qvalem vitam in templo egerit,
Qvalem decebat Matrem Dei futuram ,
Et conceptura Deum corpore, jam concipiebat mente,
Legebat in Prophetis Matrem Dei futuram & ſeipſam ;
Mirabatur alienum privilegium, & neſciebat ſuum.

IX.

MATRIMONIUM VIRGINIS.

U*T partus Virginis myſterium eſſet.*
Deſponſatur homini ſponſa Dei.
Hic eſt Joſephus Mariæ maritus :
Inæqvalis ſi Pater eſſe deberet,
Non inæqvalis Verbi Miniſter.
Nec inæqvalem facit fortuna fabri,

Spes Davidis adfabrum, & Virginem redactæ erant,
Nec tamen decreverant.
At ô novum Matrimonii genus !
Junxere hæc vincula non carnes ſed mentes !
Sic palmæ nubunt non radice, ſed vertice.

X
ANNUNCIATIO.

MIttitur Angelus ad Virginem Angelis parem, & majorem,
Salutat gratia plenam, & implendam Deo;
Petit aſſenſum ut priùs concipiat mente, qvam carne:
Recuſanti titulum Matris ſine titulo Virginis
Declarat concepturam non de alieno, ſed de ſuo:
Obumbraturum Spiritum ut ſponſum, non maritum.
Tùm vero ancillam ſe vocat Mater Dei futura:
Fiat inqvit mihi ſecundùm verbum tuum,
Dixit, & verbo conceptum eſt Verbum.
Olim hæc vox fecerat mundum, nunc facit hominem Deũ.

XI.
VISITATIO.

NEc mora, pergit per aſpera montium Virgo Deo plena,
Impellente Deo, & Matrem portante dum portat;
Ingreſſa domum Cognatæ induxit ſecum Conſangvineum Deum;
Salutant ſe invicem parvuli nondum nati;
Exultant captivi, & liberi
Et Joannes intra uterum penè exercet officium Præcurſoris:
Prophetant Matres ſpiritu parvulorum,
Et Zacharias Propheta legis ultimus, & Gratiæ primus,
Qvem alii venturum prædixerant, annuntiat præſente.

XII.

XII.

IOANNES BAPTISTA.

NEmo hoc Præcone taciturnior, nemo vocalior fuit:
Vix conceptus loqvelam abſtulit Patri, & reddidit:
Nondum homo hoſpitem Deum excepit humanis nutibus:
Totis triginta annis tacuit, ut diſceret loqvi:
Poſt tantum ſilentium nihil niſi vox, & clamor fuit;
Nec lingva tantùm, ſed omnibus membris Præco,
Digito Agnũ Dei oſtendit, totum deinde dextera tetigit
Trunco etiam capite vocalis Herodem terruit:
Deniqve occiſus ad lymbos Martyr, & Præcurſor ivit:
Vir omnino magnus, & ſolo Deo minor:
Debet primam vitam Eliſabethæ, & ſecundam Mariæ.

XIII.

NATIVITAS VERBI.

INterea deſcribebat Orbem Auguſtus, ut vectigalem faceret
Et numerabat homines Deus, ut omnes redimeret,
At eheu, qvale diſcrimen Dei, & hominis!
Patent urbes omnes Auguſto, & clauduntur Deo.
Caret loco per qvem factus eſt omnis locus:
Naſcitur inter dedecora Antri Dominus Cœli:
Clamate immortales Angeli ſilente natura;
Et Verbum caro factum eſt, *qvale miraculum!*
Verbum Patris ſilet, qvale myſterium!
Verbum Matrem Virginem facit, qvale prodigium!
Erant Joſeph, & Maria mirantes;
Puto niſi miracula faceret, ipſe miraretur Deus.

XIV.

PASTORES.

NUntiatur Paſtoribus Nativitas, & tacetur Regibus:
Scilicet agebant vigilias, & amat vigiles Deus;

Accurrunt, ingrediuntur, mirantur;
Agnoſcunt Agnum ab Origine mundi occiſum,
Docentur iterùm pro mundi ſalute occidendum:
Qvid dixerint, puto neqve ipſi narrare ſcirent,
Silentium, & admiratio vocis inſtar fuit:
Donarunt tamen Agnum Agno, & Matri Ovem
Placuit ſimplicitas puero, & ſe deinceps appellavit Paſtorem.

XV.
REGES.

QVam difficile latet Deus, qvi ubiqve eſt,
Apparet in Antro, ſub fœno, & ſub nibilo,
Agnoſcunt tres Reges intra ſpeluncam Aulam,
Inter fœnum, & paleas thronum, & in throno Deum,
Advolvuntur ad pedes Infantis, & ſe fatentur minores;
Poſt adoratum Infantem pene adoraſſent Virginem,
Niſi fides docuiſſet Matrem Dei eſſe, non Deam:
Deniq; per aliam viam reverſi ſunt in regionem ſuam,
Venerant Reges Ethnici, & revertuntur Chriſtiani;
Primam viam oſtendit ſtella, & fides ſecundam.

XVI.
CIRCUMCISIO.

AVidus redimendi homines Homo Deus,
Offert partem ſangvinis, & qværit à Patre an ſit ſatis;
Negat Pater ſufficere hoc pretium, qvamvis infinitum,
Admiſſum eſſe vadimoniū ea lege, ut cautio moreretur:
Placere tamen primitias ſangvinis qvaſi Arrham pretii:
Abſolvendum negotium, cum totum pretium ſolveretur:
O dura belli, & pacis rudimenta!
O nomen Jeſu pretioſum, qvod tanto ſangvine emitur!
O qvanti venditur mea ſalus!

Elicuere

Elicuere ſanguinem Joſephus & Mater, & lacrymas miſcuere.

XVII.
PURIFICATIO.

ABſtinet publico Virgo qvaſi Mater impura,
Et nihil erat Maria purius niſi ſolus Deus.
Poſt qvadragenos dies ſiſtunt Infantem Deo, & erat Deus,
Redimit Mater filium, & Pater vendit :
Alieno pretio non egebat, qvi emebatur ſuo ;
Columba filius erat & Agnus, & Mater turtur,
Amplectitur Simeon ſalutare Dei, & ſalvum ſe clamat :
Adorat Infantem Anna, & penè parturit :
Intereà fit ſupplicatio, & erat ſupplex Deus ;
Nullus hanc ſupplicationem æqvavit triumphus :
Pars ſupplicationis erat Chriſtus, & ſpectator Deus.

XVIII.
FUGA IN ÆGYPTUM.

AT qvale illud myſterium! monetur à Deo fugere Deus,
Et cogitur exul eſſe, cui patria eſt omnis locus :
Docere nos voluit exilium eſſe qvidqvid non eſt cælum,
Et nos mundi hujus hoſpites eſſe non cives :
Nec tamen Ægyptus ignota Joſepho eſt ;
Exul illic alter Joſephus, & pene Rex fuit,
Exularunt cum eo Joſephus, & Jeſus,
Et nondum homo uterqve, jam exul fuit.

XIX.
DUODENNIS IN TEMPLO.

DUodennis auditor in Templo, & Doctor,
Ea dixit de Deo qvæ Deum ſapiebant non Puerum :
Et poterat ex doctrina agnoſci eſſe Deus ;
Niſi Magiſtros malè puduiſſet eſſe diſcipulos :

Admirans Mater abſentiam filii interrogat cauſam.
Obmutuit, cum filius de Patre æterno reſpondit.
Nec mora rediit ad fabriles operas Doctor legis;
Ne qvære qvid totis triginta annis egerit,
Latuit, & erat ſubditus illis;
Difficilis lectio tot annis doceri debuit.

XX.
CHRISTUS FABER.

EXercent artem lignariam Joſephus, & Jeſus,
Ponit tyrocinium Deus ſub homine,
Diſcit aliqvid qvi nihil ignorat,
Docetur fingere rotas qvi finxit ſtellas;
Aſpicit laborantes Mater, & ſegmenta colligit;
At heu dedolant Arbores olim Cruces futuras!
Et mortis, ac vitæ hæc officina eſt;
Joſephe non attingeres Arborem
Si ſcires mortem latere in arbore,
Nec tu Mater fragmenta colligeres;
Scit Chriſtus, & mortis olim futuræ jam faber eſt.

XXI.
VITA CHRISTI PRIVATA.

AT qvalis hæc vita divina, & ignota?
Scilicet amat latere Deus, & intra ſe eſſe;
Ante orbem conditum Deus intra ſe vixit;
Et ſibi ipſe mundus, & domus, & ſocius fuit:
Idcirco tres intra Deum Perſonæ ſunt, ne ſolus ſit Deus.
Imitatus ſeipſum ut Deum, homo Deus.
Totis triginta annis apud Matrem latuit,
Nec tamen ſolus fuiſſe dicendus eſt dum cum Matre fuit,
Nec ſolus eſſe poteſt qvi Deus & homo eſt,
Scilicet ſocius erat homo Deo, & homini Deus.

XXII.
VALEDICIT MATRI ITURUS AD VITAM PUBLICAM.

HIs ferè Verbis valedixit Matri Verbum Patris :
Vocor ad vitam publicam, nec deſero tamen privatam,
Miſcebo utramqve, & publicus ero, & occultus,
Dedi annos triginta vitæ occultæ, tres dabo publicæ ;
Inviſam te identidem, & tu identidem ſeqveris me,
Pars eris laboris mei, & ego tui,
Colligam diſcipulos, eorum tu qvoq; Mater eris :
Fiat, inqvit Virgo, & amavit, & flevit.

XXIII
NUPTIÆ CANENSES.

NOndum aderat miraculorum hora, niſi Maria adfuiſſet.
Evocavit miracula, qvæ evocaverat Deum.
Deerat vinum Convivis, & Deus ipſe Conviva erat,
Deeſſe aliqvid non debet, ubi adeſt Deipara ;
Proponit filio defectum, nec repulſam paſſa deſperat :
Monet famulos exeqvi mandata filii etiam ſubirati ;
Nec mora, pulchro miraculo aqvæ vertuntur in vina ;
Mirantur famuli hauriri vinum ex aqva :
Et clamant puteum mutatum eſſe in dolium ;
Scilicet, ignorant Matrem eſſe qvæ rogat, & Deum qvi imperat.
Qvi nunc aqvas vertit in vinum, mutabit vinum in ſeipſum.
Bibitur interea opiparè, & bibuntur miracula.
Nec mirum ſi vinum eſt optimum, qvod eſt miraculum.

XXIV.
MIRACULA VITÆ PUBLICÆ.

MIraculo opus eſſet ut numerari poſſent miracula,
Dum loqvitur, aures ſurdis; dum aſpicit, oculos cœcis,
Dum tangit, pedes claudis reſtituit;
Paralyſis, hydrops, lepra,
Morbi erant dum permitteret, ſanitas cum juberet;
Mors ipſa mirata eſt reddi ſibi vitam, vel invita;
Miratus Dæmon *ipſe tot miracula,*
Credidit Deum *eſſe qvi faceret, &* Deo *non credidit.*

XXV.
DOCTRINA CHRISTI.

AT qvalis illa doctrina, qvam appellat ſuam, & non ſuam?
Mea doctrina, ajebat, non eſt mea;
Si tua eſt ò Chriſte, qvomodo non tua;
Et ſi non tua, qvomodo tua?
Qvid eſt tam tuum qvam Tu?
Et qvid tam non tuum qvam Tu? ſi es alicujus qvod es?
Tua non erat ut hominis, tua erat ut Dei.
Verba erant Verbi, & Verbum eſt Patris;
Sic tua doctrina erat, & non tua
Doctrina *erat pronuntiantis hominis, &* Dei *loqventis!*
Humana vox erat, & verba divina.

XXVI.
VALEDICIT MATRI ITURUS AD CRUCEM.

NUnc deniqve divellor à te Mater, & penè divellor à me:
Vocor ad mortem, & moriendum eſt Deo pro homine,
Promiſi ab æterno hanc mortem, cum vadem me dedi;
Deeſt homini unde ſolvat, & cautioni ſolvendum eſt:
Hic erit ordo paſſionis meæ, & tuæ:

Inſtituam

Inſtituam hodie convivium mei, & tu ſæpe veſceris me;
Tradar ab uno ex meis, & amicum appellabo dum tradet;
Accuſabor, flagellabor, damnabitur Deus ab homine:
Deniqve videbis me morientem, & mori voles.

XXVII.
CONSPECTUS LUGUBRIS.

IBat oneratus Cruce ad Crucem Deus,
Ferebat victima lignum in qvo erat moritura:
Succubuit medio in itinere ſub onere Arboris:
Heu qvale pondus qvo opprimitur ipſe Deus!
Vidit cadentem filium Mater, & à filio viſa eſt:
Obſtupuit, expavit, defecit;
Suſtinuit deficientem filius dum ipſe deficit;
Hodieqve oſtenditur peregrinis deliqvii locus.

XXVIII.
MARIA JUXTA CRUCEM.

STabat juxta Crucem Maria altior cruce:
Filius patibulum Matri, Mater filio patibulum erat:
Crux erat oppoſita cruci:
Duplex, & una arbor gemina & una victima:
Ne qvære qvid paſſa ſit filio patiente:
Graviora perpeſſa eſt qvam omnes Martyres:
Sæpius moritura niſi miracula feciſſet ut Mater viveret,
Qvi contra ſe miracula fecit ut mori poſſet.
Deniqve aſpexit morientem, & mori voluit:
Excepit ulnis refixum è cruce filium,
Et qvæ vivum genuerat penè enixa eſt mortuum.

XXIX.
MARIA IN TRIDUO MORTIS.

MAria hoc triduo penè exanimis fuit;
Scilicet ſecutus erat animum filii, animus Matris;
Uterq; ad limbos ivit, uterqve ad Corpus rediit;

Nec

Nec dubito qvin accelerarit reditum filii
Qvæ acceleraverat adventum Verbi.

XXX.
RESURRECTIO FILII, ET APPARITIO MATRI.

R*Evixit poſt triduum Filius, & cum Filio Mater,*
Huic primæ apparuit qvæ prima meruerat,
Et dum oſtendit gloriam ſuam, pene effecit glorioſam.
Qvid dixerint redivivi meditari licet non effari:
Non eſt famuli explicare lætitias dominorum;
Tanta gaudia nec Mater toleraret ſine miraculo:
Nec filius ferret niſi Deus eſſet.
Verbo uno dico, revixit dum redivivum filium vidit;
Adoravit, amavit, & pene iterum Mater fuit.

XXXI.
ASCENSURUS IN COELUM VALEDICIT MATRI.

R*Edeo ad Cœlum* Mater *unde ad te veni;*
Evocabo te brevi, ut illic Matrem *habeam, ubi habeo Patrem:*
Interea tu Eccleſiæ meæ Mater *eſto,*
Volo Petrum Vicarium meum eſſe, & penè tuum.
Nec deſero Eccleſiam cui Spiritum Sanctum ſubſtituo:
Mittam *illum brevi, ille procedit de meo.*
Paracletus erit cæteris, & ſponſus tibi:
Fiat, inqvit Virgo, & qvæ è Cœlo evocaverat Verbum,
Verbum emiſit ad Cœlum.

XXXII.
PENTECOSTES.

I*Terum deſcendit in Cor Virginis, qvi olim deſcenderat;*
Replevit totam domum, & penè mutavit in Cœlum,
Cæteri particulas ignis, Maria *totam flammam excepit:*

Ubi inhabitavit Spiritus, ubi Verbum habitarat:
Et potuit eſſe filius niſi ſponſus eſſe maluiſſet:
Amavit tamen Virginem ut hoſpitem, & pene ut Matrē.

XXXIII.

SEQVITUR JOANNEM IN ASIAM.

A*Dmiſerat Virgo Joannem in filium, & ille in* Ma-*trem,*
Subſtituerat eum ſibi Chriſtus, & Virgo amabatur à Virgine;
Secuta eſt euntem in Aſiam, ut Aſiam conſecraret;
Et dum Joannes Eccleſias regeret, Joannem rexit
Nec tulit præſentiam Mariæ *Diana Epheſina;*
Evanuit ad omnipotentiam Deiparæ *Dea fabuloſa:*
Et ſicias Epheſum Deiparæ *placuiſſe:*
Apud illam defenſa eſt Virginitas Matris, & Mater-*nitas* Dei.

XXXIV.

MORITUR VI AMORIS.

A*Vida erat Cœli* Maria, & Mariæ *Cœlum avidum erat:*
Rediit Jeruſalem illic moritura, ubi filium viderat mo-rientem;
Evocati ex variis orbis plagis Diſcipuli, *vel adducti:*
Ea celeritate venerunt, qva eunt Angeli;
Vident deficientem Matrem, & *penè ipſi deficiunt;*
Exceſſus Amoris erat non febris;
Nec mori niſi amore debuit, qvæ amore vivebat;
Imprôbe amor qvid petis amplius?
Occidiſti filium, & Matri *non parcis.*

XXXV.

INCORRUPTA IN TUMULO.

S*Entire pœnam originalem non debuit, qvæ non ad-miſerat culpam:*

Nec

Nec filius pati corruptionem potuit, nec Mater debuit.
Opprobrium eſſet unius, probrum alterius:
Qvid vermibus cum ea carne qvam conſecravit Deus *?*
Penè mutata eſt in ſpiritum dum corporavit Verbum:
Mortem *tamen ſubiit, ſed ut alienam pœnam, non ſuam:*
Deniq; *vi amoris obiit non febris, aut morbi:*
At ignis dum abſumit, illuſtrat qvod urit.

XXXVI.

ASSUMPTIO VIRGINIS.

A*T qvalis ille Currus cujus Auriga ſunt immortales ſpiritus?*
Qvalis illa qva aſcendit, & cui Deus *ſit obvius?*
Hæc eſt Regina naturæ, & pene gratiæ:
Tali pompa excipienda erat, qvæ Deum *exceperat,*
Aſſurge anime, dic aliqvid ſublimius,
Ante adventum Mariæ *regnabant in Cœlo tres Perſonæ,*
Nec regnabant tres Reges,
Alterum thronum addidit homo Deus *:*
Adventante Maria *tertius thronus eſt additus:*
Et nunc triplex in Cœlo regnum eſt, ubi erat unicum:
Sedet proxima Deo *Mater* Dei *:*
Agnoſcunt ſe ſubditos, huic throno, Throni Angelici:
Et Maria *inferius eſt, qvidqvid non eſt* Deus.

XXXVII.

GRATIA, GLORIA, ET CULTUS VIRGINIS.

Q*Vanta ſit* Mariæ *gloria ſolus ille novit qvi contulit:*
Sciebat Virgo artem fœnerandi cum Deo,
Et pulchro fœnore augebat merita meritis, & gratias gratiis,
Qvæ primo vitæ momento plus habuit qvam ſinguli Cœlites; *Credi*

Credi poteſt extremo articulo plus habuiſſe qvam omnes:
Nec dubium eſt qvin plus habeat gloriæ, qvæ plus habet gratiæ:
Atqve hæc eſt menſura hyperduliæ, exceſſus gloriæ.

XXXIIX.

POTESTAS VIRGINIS.

QVæris qvid poſſit in Cœlo? eſt omnipotens;
Præfecit illam Deus theſauris, & beneficiis ſuis;
Qui ſeipſum dedit per Mariam,
Omnia vult nos habere per Mariam.
Nec liberalior eligi poterat diſpenſatrix, nec efficacior;
Cæteri Cœlites rogando impetrant, Maria penè imperando:
Subditus olim illi Deus nunc etiam pareret, ſi illa præciperet.
Nec tamen imperio opus eſt erga volentem.
Id qvoqve Deus Matri ſubdidit, ne à Matre aliud velit.

XXXIX.

PATROCINIUM VIRGINIS.

ELige qvalem te velis Mariam, vult à te eligi,
Advocata eſt ſi times, mediatrix ſi non audes;
Aſylum eſt miſeris, altare reis, ærarium egenis:
Orantibus donat, ingratis ingerit, invitis obtrudit;
Neminem relictura miſerum niſi eſſe velit;
Imo neqve omnes patitur eſſe miſeros, qui eſſe volunt;
Nemo qveri de illa poteſt etiam impius,
Patet omnibus etiam dum non patet Deus,
Poſt amiſſum Deum adhuc ſupereſt Mater Dei:
Et poſt naufragium adhuc ſe offert tabula navis;
Abjeciſti illam, periiſti,
Apprehendiſti illam, evaſiſti.

SELECTA
ALIQVA PATRUM ELOGIA, DE EXCELLENTIA B. VIRGINIS.

I.

IMMUNITAS AB OMNI PECCATO.

AUguſt. lib. de Natura, & Gratia cap. 36. Excepta B. Virgine de qva cum de peccatis agitur nullam prorſus haberi volo qvæſtionem.

II.

IMMUNITAS AB ORIGINALI.

ORigenes in cap. 1. Matthæi. Hujus itaqve Unigeniti Dei dicitur Mater Virgo Maria, digna digni, immaculata ſancti, unica unici; & addit, accipe ergo eam ſicut commendatum cœleſtem theſaurum, Deitatis divitias, ſicut pleniſſimam ſanctitatem, accipe eam ſicuti Unigeniti manſionem.

III.

MATERNITAS B. VIRGINIS.

D. Anſel. lib de excellentia Virg. cap. 3. Intendat mens humana, intendat, & videat, & admiretur; unicum filium ſibi conſubſtantialem Deus progenuit, hunc ſibi tam unicum, & in omnibus omnino æqvalem non eſt paſſus remanere ſolummodo ſuum, ſed eundem ipſum voluit eſſe B. Mariæ unicum, & dilectiſſimum, & naturalem filium. Nec ita ut duo eſſent, unus videlicet Dei Filius, & alter ſanctæ Mariæ, ſed unus, & idem ipſe qvi Filius Dei eſt in una perſona, Filius eſſet ſanctæ Mariæ, & qvi Filius eſt ſanctæ Mariæ, idem Filius eſſet Dei.

IV. DI-

IV.

DIGNITAS MATERNITATIS.

EPiphanius orat. de laudib. Virg. Solo Deo excepto cunctis ſuperior exiſtis. Idiota in contemp. de B. Virgine. Nemo æqvalis eſt tibi, nemo major te, niſi Deus. Anſelm lib. de excell. Virg. Supereminentem omni, qvod poſt Deum hominem creatum eſt, excellentiam Dei Matris contemplari anhelans horreo, &c. hoc ſolum de Beata Virgine cogitare qvod Dei Mater eſt, excedit omnem altitudinem qvæ poteſt dici, aut cogitari poteſt.

V.

INFINITAS MATERNITATIS.

S. Thomas 1. p. qvæſt. 25. art. 6. Beata Virgo ex hoc qvod eſt Mater Dei habet qvandam infinitatem, ex bono infinito qvod eſt Deus, & ex hac parte nihil poteſt fieri melius, ſicut non poteſt aliqvid melius eſſe Deo.

D. Bonavent. in ſpeculo cap. 8. Ipſa eſt qva majorem facere Deus non poteſt: majorem mundum facere poſſet Deus, majus cœlum &c. majorem Matrem qvam Matrem Dei facere non poteſt.

Albertus Magnus in Mariali cap. 230. Filius infinitat Matris bonitatem.

VI.

ELEVATIO MARIÆ AD MATERNITATEM.

S. Bernard. tom. 1. Conc. 61. Qvod enim Deus generet Verbum nulla in eo reqvirebatur diſpoſitio, cum ei ex natura conveniret, ut per viam intellectus produceret per omnia ſibi æqvalem; ſed qvod fœmina Deum pareret fuit mira-

raculorum miraculum, oportuit enim elevari ad qvandam æqvalitatem divinam per qvandam qvaſi infinitatem perfectionum, & gratiarum.

Auguſt.tract.de 5 hæreſ. Ego Matrem de qva naſcerer feci; Ego viam meo itineri præparavi.

VII.

PROXIMITAS CUM DEO.

S. Bernardus ſerm.in ſignum magnum. Qvam familiaris ei facta es, Domina, qvam proxima imo qvam intima fieri meruiſti? in te manet,& tu in eo,& veſtis eum, & veſtiris ab eo, veſtis eum ſubſtantia carnis, & veſtit ille te gloria majeſtatis, veſtis ſolem nube, & ſole ipſa veſtiris.

VIII.

FAMILIARITAS CUM DEO.

ALbertus Magnus in Mariali. Maria per Maternitatem Deo fuit propinqviſſima familiaritate, ſimilitudine, ſubſtantiæ identitate.

Bernard. ſerm de B.Maria: In hac habitavit Pater, & Filius, & Spiritus Sanctus, tanqvam Creator in mundo, Imperator in Regno, Paterfamilias in domo, Sponſus in thalamo.

IX.

AFFINITAS CUM DEO.

S. Gregor. Nyſſ. orat. in laudem Baſilii fratris, Magnitudo Virginis eſt affinitas, & neceſſitudo cum Deo.

Syneſius in Carmin.Ipſa Mater,ipſa Soror,ipſa Filia, qvibus ſi acceſſerit ſponſæ nomen, omnem cognationis,& affinitatis rationem concluſeris.

S.Thom. 2. 2 q 103 art. 4. Beata Virgo ſpecialem affinitatem habet ad Deum, in qvantum eſt Mater Dei.

X.

SIMILITUDO CUM DEO.

S. Dionyſius Epiſt.ad S.Paulum,Perſpexi,atqve propriis oculis intuitus ſum Deiformem,atq; ſuper omnes Cœlicos Spiritus Sanctiſſimam Matrem; & addit. Teſtor eum, qvi aderat in Virgine Deum, ſi tua divina concepta mente me non docuiſſent, hanc ego verum Deum eſſe credidiſſem; qvoniam nulla major videri poſſit gloria,qvam illa felicitas.

XI.

UNITAS, & IDENTITAS ANALOGICA CUM DEO.

PEtrus Dam. ſerm. 2. de Nativit. qvarto modo Deus ineſt Mariæ,qvia idem eſt qvod illa; hic taceat atqve contremiſcat omnis creatura, & vix audeat aſpicere tantæ dignitatis immenſitatem, Dominus tecum, inqvit Archangelus, habitat in Angelis Deus,ſed non cum Angelis, qvia cum illis ejusdem non eſt eſſentiæ,habitat cum illa,cum qva unius naturæ habet identitatem.

Auguſt. ſerm 4. de Aſſumpt. Caro Jeſu caro eſt Mariæ,& multo ſpecialius qvam Joſeph Judæ,cæterorumqve fratrum ejus, qvibus dicebat, caro noſtra & frater noſter eſt.

XII.

B. VIRGO HONORATUR A FILIO.

HIppolytus orat.deS. Qvi dixit honora Patrem, & Matrem ut decretum à ſe promulgatum ſervaret, omnem gratiam Matri & honorem impendit.D.Damaſc.orat 1.de dormit.Deiparæ. Chriſtus bonus legislator, etſi legi minus ſit ſubjectꝰ, legẽ tamen qvam dehonorandis Parentibus ſanxit implens,Matrem honorat.

XIII

XIII.

DOMINIUM QVODDAM HABET IN CHRISTUM.

S. Bernardus ſerm. 2. ſuper Miſſus. Mirare utrumlibet, & elige qvid amplius mireris, ſive Filii Dei benigniſſimam dignationem, ſive Matris excellentiſſimam dignitatem, utrimqve ſtupor, qvod Deus fœminæ obtemperet, humilitas ſine exemplo, & qvod Deo fœmina principetur, ſublimitas ſine ſocio.

Petrus Damiani ſerm. de Nativit. Accedis ad illud divinæ ſeveritatis tribunal, non rogans, ſed imperans, domina non ancilla, qvomodo enim poteſtati tuæ obviare poterit poteſtas illa, qvæ de tuis viſceribus traxit originem.

Richardus à S. Laurentio lib. 2. de laud. Virg. Non ſolum poteſt filio ſupplicare, ſed etiam poteſt authoritate materna eidem imperare.

XIV.

OMNIPOTENTIA QVÆDAM MARIÆ.

Bernardinus Senenſis tom. 1. ſerm. 61. art. 3. c. 36. Hæc inqvit propoſitio vera eſt, imperio Virginis omnia famulantur, etiam Deus.

Richardus à S. Laurentio lib. 2. de laudibus Mariæ, ſola detinet iram Dei ne ſtatim vindicet nos.

XV.

PATROCINIUM VIRGINIS.

D. Bern. ſerm. 1. ſuper Miſſus. Sicut à te deſpect⁹, & averſus neceſſe eſt, qvod pereat, ſic ad Te revers⁹, & à te recept⁹ impoſſibile eſt qvod pereat.

Idem Bern. Neminē vidi accedentem ad Te, qvi perierit neminem à Te recedentem qvi non perierit.

IN ILLUD SANCTORUM PATRUM MARIA DONUM DEI, ET DONORUM DOMINA. DECEM ELOGIA.

I.

MARIA DONUM DEI.

DOnavit Deus hominibus Mariam, & illa hominibus donavit Deum, mutua liberalitas eſt, & alternum certamen; vinceret Maria, niſi accepiſſet qvod donat: nihil tamen extra donavit Deus majus Virgine, niſi cùm donavit ſeipſum; ſed neqve ſeipſum dediſſet, niſi Virginem donaſſet priorem.

II.

MARIA DONUM TRIUM PERSONARUM.

PLacet ulteriùs ire, & majus aliqvid de Maria dicere: donaverat intra ſe Deus, qvicqvid intra Deum donari poteſt: dederat omnia filio Pater, præter characterem Patris, dederat uterq; omnia ſpiritui almo præter titulum ſpiratoris: Cum neqve eſſet alius intra Deum qvi donare poſſet; neqve alius qvi poſſet accipere, experiri voluerunt nobiles perſonæ qvid poſſent donare extra ſe; electa eſt Maria, in qva tres Perſonæ explorarent qvid donare poſſent.

III.

MARIA DONUM PATRIS ÆTERNI.

SEmel locutus Pater æternus uno Verbo omnia dixit, & ſemel uno auditu omnia Verbum audiit: nec Pater plura dicere intra ſe, nec Verbum

plura poterat audire: Ne unica tantum Patris locutio eſſet, electa eſt Virgo cui Pater iterum Verbũ diceret, & qvæ Patri rurſus Verbum repeteret: excepit Verbum Maria hominem fecit, & Patri reddidit. O eloqventem fœminam, qvæ Patrem æternum loqventem, & Verbum iterum vocale fecit.

IV.

MARIA DONUM FILII.

EXhauſerat intellectum Patris æterni Filius unicus, neqve intra Deum alter gigni poterat, neqve idem iterum naſci: & tamen avidus novæ Nativitatis Filius Matrem optabat ſimilem Patri. O rem miraculo majorem! ſubſtituit ſibi Matrem Pater æternus, & Filius qvi Matrem naſcens non habuit, renaſcens invenit: ſic idem bis genitus, idem bis natus: idem Patris æterni iterum Filius fuit.

V.

MARIA DONUM SPIRITUS SANCTI.

AMant ſe invicem Pater æternus & Filius; debet eſſe unus qvi amet, debet alter eſſe qvi redamet, debet eſſe tertius qvi amorem excipiat qvo uterqve ſe amat: ſic abſolvitur intra Deum amabilis circulus; nec plures perſonas admittere poteſt Divinitas tribus plena; nec paucioribus eſſet beata: Ne tamen Spiritus omnino infœcundus eſſet, elegit extra Deum in Sponſam Virginem, implevit gratia, obumbravit, adjuvit, Deiparam fecit, ſic intra Deum ſterilis, foris fœcundus fuit.

VI.

QVALE, ET QVANTUM DONUM MARIA.

QVale & qvantum Dei Donum ſit Deipara ex eo collige; hæc Patrem æternum imitata e-

un-

undem Patris Filium de ſuo iterum genuit;non eguit Matre Pater Divinus ut Verbum gigneret,nec Patre Virgo ut Verbum conciperet; admiſit illa qvidem Spiritum Sanctum, ſed ut Sponſum non Maritum, & Spiritus Sanctus adjutor fuit, non Genitor; ſcilicet efformavit Corpus Infantis, ſed de alieno, non de ſuo. O Matrem Patri æterno ſimilem; neqve ille fœminam novit, neqve hæc virum; & Patrem oportuit eſſe Virginem, ut Verbum gigneret, & Mater Virgo eſſe debuit, ut Deipara eſſet.

VII.

MARIA DONORUM DOMINA.

QVid mirum ſi hæc Donorum Domina eſt, cui Deus donavit ſeipſum,& qvæ hominibus donavit Deum,nec deeſt illi voluntas donandi,qvæ à Deo donare didicit, nec facultas qvam Deus penè omnipotentem reddidit; nec deſunt donanda cui Deus donavit omnia; neqve illa eſt tantùm adminiſtra Donorum,ſed Domina; rogare poteſt Filium volentem donare, & urgere nolentem, & ille olim ſubditus Matri nunc etiam rogari poteſt, & urgeri; nec tamen urgendus eſt, qvi legis obſervans qvam tulit, reveretur Matrem, explorat ejus vota, & prævertit imperia.

VIII.

DEIPARA ECCLESIÆ DOMINA.

DOmina eſt Eccleſiæ Deipara, & Mater,& filia; ſubdidit illi Chriſtus Eccleſiam ſuam cum ſeipſum ſubjecit; Matrem qvoqve Eccleſiæ fecit dum fecit ſuam; Eadem filia eſt Eccleſiæ dum eſt filia gratiæ: genuit illa gratiam dum filium genuit, ſed gratia fecit ut gigneret.

IX.

DEIPARA DOMINA SUMMORUM PONTIFICUM.

HÆc qvoqve Domina & ſummorum Pontificum; non eſſent illi Vicarii; niſi eſſent adminiſtri Matris: Angularis Eccleſiæ lapis eſt Chriſtus, & Maria lapidis Angulus; hæc fecit utraqve unum dum fecit hominem Deum; huic lapidi,& Angulo inniti debent ſummi Pontifices, ut ſint immobiles.

X.

DOMINA REGUM.

ET Sceptra qvoqve & Coronæ ſunt dona Virginis, Deus ut nobiles ſubditos haberet fecit Reges, ut Matrem honoraret eosdem eſſe voluit ſubditos Matri ſuæ: Majus aliqvid dico, Deus ipſe dum apud nos viveret ſubditus eſſe voluit Matris, nec tantum filius; inde illa reverentia Regum erga Virginem, fecit illam Deus Regum Dominam dum fecit Deiparam.

IN ILLUD CANTICI MARIANI ECCE ENIM BEATAM ME DICENT OMNES GENERATIONES. INDUCTIONES DIVI BERNARDI.

I.

Beatam me dixit Pater æternus cum Deiparam fecit: Increati Verbi Pater, Matrem me eſſe voluit Incarnati.

II.

Beatam me dixit Dei Filius, cum elegit in Matrem: Semel ex Patre natus, per me eſt iterum Filius.

III.

III.

Beatam me dixit Spiritus Sanctus cum elegit in Sponſam:

Sponſus, non Maritus Matrem de meo me fecit, non de ſuo.

IV.

Beatam me dixit Archangelus cum Virginem ſalutavit:

Evanuit ad Majeſtatem nominis cum Deiparam ſcivit.

V.

Beatam me dicunt ſummi Pontifices, & per me ſunt magni,

Adminiſtrant Imperium filii, & Regnum Matris.

VI.

Beatam me appellant Reges terrarum, & Principes:

Gerunt vices Dei dum imperant, & Matris dum regnant.

VII.

Beatam me vocant Galliarum Reges, Regum primogeniti,

Non eſſent Reges Chriſtianiſſimi, niſi eſſent Mariani.

VIII.

Beatam me dicunt beatæ Cœlitum mentes,

Poſt aſpectum Dei, pars aliqua gloriæ eſt aſpectus Virginis.

IX.

Beatam me appellant omnes amantes beatitudinis;

Ut ſperare illam poſſint, ego ſum Mater ſpei.

X.

Beatam me appellant peccatores, & miſeri,

Poſt amiſſum Deum, nondum fecere jacturam mei.

DEVISES SUR LES SOLEMNITEZ DE LA SAINTE VIERGE.

I.
SUR LA CONCEPTION.

Une Perle conceue dans ſa Nacre.

Intra uterum jam pura fui.

II.
SUR LA NATIVITE'.

L'Halcyon faiſant ſon Nid parmy les tempeſtes.

Pacem afferet undis.

III.
LA VIERGE DANS LE TEMPLE AVEC SES COMPAGNES.

Des Abeilles dans leurs Ruches.

Mella parant, Ceramq; Aris.

IV.
SAINT JOSEPH MARIE' A LA VIERGE.

Le Roy des Abeilles Mariè, & Vierge.

Fide non corpore conjux.

V.
L'ANNONCIATION A LA VIERGE.

Une Echo dans ſon Rocher.

Soli ſum pervia Verbo,

VI.
SUR LA VISITATION.

Deux Palmes s'entre-baiſans de leurs Cymes.

Blanda ſe pace ſalutant.

VII.
SUR LA NATIVITE' DU SAVVEUR.

Une Aigle ayant enfantè un Aiglon.

Lætatur genuiſſe parem.

IIX.
VIERGE APRES L'ENFANTEMENT.

Un

Un Soleil penetrant un Cryſtal.

Pervadit, nec lædit iter.

IX.

SUR LA PURIFICATION.

es Macules du Soleil ſont des Eſtoiles.

Ex maculis facit Aſtra ſuis.

X.

SUS TRENTE ANS AVEC LA VIERGE.

La Lune ſous le Soleil.

Totum ſi poſſet haberet.

XI.

A VIERGE AU PIED DE LA CROIX.

Une Lune en Eclypſe.

Morientis ſyderis umbra.

XII.

VIERGE DEFENDUE PAR SON FILS DANS LE SEPULCRE.

Roy des Abeilles ſur ſa Ruche.

Sua Regna tuetur.

XIII.

ASSOMPTION DE LA VIERGE EN CORPS.

e Nacre depouillee de ſes Perles.

Exuviis debetur honos.

XIV.

LA VIERGE DANS LE CIEL.

ne de la Vierge entre le Lyon, & la Balance.

tes temperat iras.

XV.

A DEVOTION A LA VIERGE.

le Polaire

ne non aſpicit errat.

ELO-

SACRÆ SYNDONIS BISONTINÆ.

NOn Mundi hæc ſed mappa Dei eſt; prior illa rotundi
Intervalla globi, laudesqve, & probra locorum,
Et pacem, & pugnas charta permiſcet in una,
Et punctum eſt qvod tot calamis, gladiisq; ſecatur,
Hic curſus, caſusqve hominum, nec arena timetur.
Plus mundo mappa iſta gerit, vaga machina mundi
Pendet divinæ librata è pollice dextræ,
Fert totam tela iſta manum; Deus omnia Verbo
Suſtinet, & tanto incumbit leve pondus Athlanti;
Et Deus, & totum portatur Syndone Verbum.
Utriqve hoc diſpar tabulæ, nuda orbis imago eſt,
Hæc magni plusqvam umbra Dei; vis illa cruoris
Qvæ manuum, & lateris plagas, atqve ora colorat,
Hæc ſanies olim Verbo ſociata marito eſt,
Nunc etiam retinet venerandum in Syndone Numen,
Et ſponſi monimenta Dei. O venerabilis humor!
O animæ ſedes divinæ! ô amabile vinclum
Qvo nupſit Natura Deo! Te ſangvis adoro
Sub magna viventem anima, perqve humida membra
Miſcentem Verbo humanæ commercia vitæ;
Te veneror laceræ rorantem è vulnere carnis,
Dum totum fons corpus erat; Tu lance repoſtus
Divina, & juſtæ pendens examine libræ
Humanis pondus vitiis æqvale fuiſti,
Et culpam ſuperavit onus. Te rurſus adoro
Alme cruor, telamqve tuo de rore madentem;
O ſacræ pretium telæ, qvam pictor inumbrat,

Et tingit de rore ſuo; Non doctus Apelles,
Non ita Protogenes proprio ſe ſangvine pingit,
Et color, & propriæ lumen, radiusqve tabellæ,
Et Pater ipſe ſui. Qvid ſi poſt funera Chriſtus
Divinum producit opus? ſi morte ſepulti
Illuſtrant pingentem oculi? ſi dextera vinclis
Implicita efformat varias immota figuras,
Et pingit qvod neſcit opus? qvid ſi umbra ſepulcri,
Et ſitus, & tenebræ, & vivæ mors profuit arti?
Qvin etiam has adhibet Deus ad miracula cauſas,
Et famulas operas, ſic dum componeret orbem,
Naſcentis primùm mundi inſtrumenta fuere
Et nihilum, & tenebræ; ſic ut ſudaria pingat
Et cinis, & tumulus, tenebræqve, & ſqvallor, & ipſa
Mors famula eſt; gaudet Domino parere jubenti,
Et vitam dat vitæ expers: Vix Chriſtus ab umbris
Lethiferis olidum plorans clamarat amicum;
Ecce tibi tumuli rupto de carcere prodit
Lazarus, & victi præfert ſpolia ampla ſepulcri;
Res nova! lethales adſtringunt membra catenæ,
Vincta tamen ſe crura movent; mors viva putatur,
Ambulat effoſſus cinis, & ſudaria vivunt.
Hæc qvisqvis majora putas, expende jubentis
Imperium, tunc qvæ mundus miracula credit,
Ars erit, & Natura Dei: non aridus illi,
Et ſterilis ſermo, non infæcunda voluntas,
Nutum opus, & vocem dicentis facta ſeqvuntur
Dixerat, & verbo tellus ſtetit, unda cucurrit,
Aerqve, & Cœlum nutu ſublime pependit.
Dixerat, & ſangvis per telam ex ordine fluxit,
Et caput, & manuum labes, & pectoris antrum,
Idem opifex mundum ſermo, & ſudaria pinxit;

Nil

Nil ego jam miror mediæ per prælia flammæ,
Arſiſſe illæſam telam, vivoſq; colores,
Sub cinere, & calce, & gelidis rubuiſſe ſub undis
Ridet aqvas Syndon, flammas irridet edaces,
Ex qvo pingentis rubuit de murice Chriſti,
Et picto bibit ore Deum: Bellator Hebræus
Qvo duce pugnantes eqvitarunt aere nubes,
Et miles natura fuit, medio æthere vidit
Radices egiſſe rubum, cui brachia circum,
Armataſqve comas horrentis acumine ſpinæ
Flamma eqvitans, rubeiſqve affigens oſcula lingvis,
Pugnæ inſtar pulchri edebatſpectacula ludi;
Attonitus viſis Moſes, dum lumina figit
Altius, in medii miratur pectore dumi
Præſentem latitare Deum, circumqve tribunal
Purpureum roſeis hæc verba inſcripta figuris,
Vivitur in flammis, inter contraria pax eſt.
Siſte tamen Moſes, hæc temporis umbra futuri,
In mediis Virgo flammis, & Chriſtus in igne eſt,
Et jam tum in mediis ludunt ſudaria flammis,
Qvidni ignis telæ parcat, qvi luſit in umbra!
Nec ſola telam flamma ſed tempus adorat,
Et fluxum reveretur opus; ſi ferrea Syndon,
Si magnes, Adamaſqve eſſet, ſenſiſſet edacis
Detrimenta ævi, rodentemqve omnia limam:
Qvod duret Deus eſt, parcunt elementa cruori,
Et telæ impreſſam venerantur ſecla figuram.
Expende annorum ſeriem, dilapſaqve ſecla,
Ridebis ſenuiſſe cedros, pallere metalla,
Marmoraqve, & ſenibus gemmas horreſcere rugis,
Et juvenem Telam illæſa durare figura,
Mutato toties inter tot ſecula mundo.

Qvid

Qvid tibi Chryſopolis Telæ dubitatur origo,
Donatæqve annus veſtis, creſſoqve lapillo
Obſignanda dies? celavit tempora Chriſtus
Ut ſolus ſit doni Author, qvid tempora curas?
Authoremqve hominem, dum Tela & munera conſtant,
Et toto patet ore Deus.
Ecce Deum plenis Elementa in Syndone lingvis
Proclamant, & ne voci experientia deſit,
Facundis evulgat homo miracula membris,
Expertumqve Deum; qvis veri certior Author
Eſſe qveat, qvam dum ſpectat miracula cæcus?
Qvæ tuba nobilior qvam dum præconia mutus,
Et Telæ laudes loqvitur; plantæqve, manusqve,
Sanatiqve artus ſacri ſunt pignora doni,
Et totidem teſtes jurant ſudaria lingvæ.
Qvin etiam Telæ numen, confirmat Avernus,
Et dum ejuratæ clamant incendia larvæ,
Plus aliqvid Tela eſt qvod ſic torqvere fatentur;
Torqvet idem in Tela numen, qvod torqvet in igne.
O qvantus Chriſte es, cujus ſic umbra timetur!
Qvam dulces artus qvorum ſic veſtis amatur!
Dulces *exuviæ, blandum, & venerabile munus,*
Umbra Dei, Sangvis Chriſti, & cum ſangvine numen.
Ignivomis vates raptus ſublime qvadrigis,
Et virgam, & mæſto chlamydem legavit amico;
Plus aliqvid Chriſtus legat, ſic Syndon imago eſt,
Ut ſangvis qvo picta rubet, ſub numine membrum
Parsqve Dei fuerit, Felix hoc munere tanto.
Chryſopolis, tela dignata, & ſangvine Chriſti;
A*nte tibi pulchro nomen ſplendebat ab auro,*
Major honor ſurgit, nunc Chriſti, & ſangvinis hæres,
D*ebes Chriſtopolis mutato nomine dici.*

I.
EXISTENTIA DEI.

NOn exiſteret Mundus, niſi exiſteret Deus:
Nec navis ſine gubernatore,
Nec tabella ſine pictore,
Nec ſine Architecto Palatium,
Nec ſine Rege imperium,
Nec ſine Duce exercitus,
Nec ſine Deo eſt mundus.
Si elementa, ſi rupes, ſi arbores loqvi ſcirent,
Loqventis naturæ vox una hæc eſſet, datur Deus.
Nemo de Deo dubitat etiam impius,
Solus in corde ſuo Deum negat:
Sed dum ſic negat, affirmat.
Cæteris in rebus ignari eſſe poſſumus;
Omnes hac in parte Chriſtiani ſumus.

II.
NATURA DEI.

NEqvare genus Dei, nihil habet commune,
Nec differentiam, totus ab aliis differt;
Nec accidentia, totus ſubſtantia eſt;
Vis ſcire, qvid ſit Deus,
Apex Entium, vertex rerum,
Ens à ſe, Actus purus,
Nullus de alieno, totus de ſuo;
Fons fluminis ſui,
Oceanus ſeipſo plenus,
Nullius egens, & qvo omnia egent,
Id qvo nihil eſt melius,
Hic eſt Deus.

III.
UNITAS DEI.

UT ſcias Deum eſſe unum, qvare qvid Deus ſit,
Non eſſet Actus purus, niſi eſſet unus.
Non eſſet id qvo nihil eſt melius, niſi eſſet ſolus;
Si eſſent plures, ſinguli haberent ſua, non omnia,
Deeſſet igitur alteri, qvod alter habet,
At ille non eſt Deus, cui aliqvid deeſt:
Et liberi eſſent ſinguli, ſi eſſent Dii:
Poſſet igitur alter nolle qvod alter vellet,
At ille non eſſet Deus, cui reſiſteret Deus:
Nullitas Numinum eſt pluralitas Numinum;
Unicitas Dei, eſt Dei veritas.

IV.
TRINITAS PERSONÁRUM.

DIvinius penè eſt Deum Trinum eſſe, qvam unum;
Demonſtrat unum Theologia, non demonſtrat Trinum,
Publica penè eſt unitas Dei, arcana Trinitas;
Latet ſub velo fidei, & credi poteſt non ſciri.
Qvis illud intelligat naturam divinam unitate diſtribui?
onflari numerum, nec ab unitate recedi?
ommunicari naturam, nec dividi.
Qvis capiat tres eſſe Perſonas, non ſubſtantias,
ur inter æqvales una ſit prima,
ur nec pauciores eſſe poſſint, nec plures.
Qvis explicet Patrem priorem eſſe filio, non antiqviorem,
iritum Sanctum ſpirari, non gigni
ocedere æqvalem Patri, non ſimilem,
t ſimilem filio eſſe, non fratrem.
Superant hæc omnia rationem, non fidem,

Exceditur humana ratio non fallitur,
Et adjuta alieno lumine ſcit penè qvod credit.
Debet intra ſe Deus *exercere ſocietatem,ne ſit ſolus,*
Debet loqvi poſſe, ne ſit mutus,
Debet igitur unus eſſe qvi dicat;
Debet alter eſſe qvi audiat,
Debet tertius eſſe qvi dicta diligat.
Debet unus eſſe qvi amet, debet alter eſſe qvi redamet;
Debet tertius eſſe cui uterqve amorem communicet,
Sic abſolvitur numeroſus divini amoris circulus;
Nec locus eſt qvartæ Perſonæ, Deum exhauſere tres primæ.

V.
PATER ÆTERNUS.

HIc *ſine* Avis, *& Proavis, ſine Patre, & Pater ſui;*
A*nte mundum, & ante nihilum,*
Æternitatem vidit, & fecit.
Poſt æternitatem mundum ex nihilo creavit, cum voluit,
A*nte mundum genuit Verbum ex ſeipſo, non ex nihilo;*
Locutus eſt, nec potuit loqvi niſi alteri,
A*lterum illum produxit, cum dixit*
Dedit illi omnia ſua, ut eſſet æqvalis,
Fecit imaginem ſui, ut eſſet ſimilis,
Nihil excepit niſi titulum Patris, qvem dare non potuit:
Sic tamen omnia dedit, ut nihil amiſerit,
Fecit de ſuo divitem, nec ſe pauperem.
Sufficit eadem divinitas duobus, & ſufficit tribus:
Solus ex ſe produxit Verbum, & cum illo Spiritum,
Minus eſſe non debuit fœcundus corde qvam mente.
Prior utroqve, non tamen antiqvior eſt nec major,
Prioritas eſt originis, non ævi, aut temporis:
Æqvævæ vitæ ſunt qvi ſemper vixere.

VI.

VI.
VERBUM ÆTERNUM.

Hic fœtus mentis Paternæ, & Verbum oris,
Videntis ſpeculum, Echo loqventis,
Alius eſt à Patre non aliud.
Eloqvens Pater omnia Verbo uno dicit, & uni,
Nec alius eſſe poteſt qvi dicat,
Nec alius eſſe qvi audiat,
Nec præter id qvod dixit eſt aliud:
Exhaurit magnum Oratorem ſermo unicus,
Nihil habet ultra qvod dicat, qvi dixit omnia;
Non intermittit tamen dicere qvi ſemel dixit,
Singulis momentis, idem dicit, nec repetit,
Semper genitus eſt Filius, & ſemper gignitur,
Ceſſaret Pater eſſe, ſi ceſſaret dicere,
Ceſſaret Filius eſſe, ſi ceſſaret audire;
Et ſi eſſe poſſet in Deo ſilentium,
Nec Pater eſſet, nec Verbum.

VII.
SPIRITUS SANCTUS.

Hic à Patre & Filio non ore ſed corde,
Nec lingva procedit ſed flamma,
Pater & Filius duo ſpirantes, nec duo ſpiratores,
Uno Spiritu & mutuo impetu,
Emittunt flammam qvam anhelant;
Procedit a duobus Spiritus unus,
Halitus oris, vapor cordis,
Gemini amantis unum oſculum,
Gemini ſpirantis unum ſuſpirium,
Patris & Filii cor unicum.
Exhaurit ſpirantes anhelitus unus,
Nec tamen amare ceſſant, dum ſemper anhelant;

Ceſſarent vivere, ſi ceſſarent ſpirare.
Sic Patris fœcunditas exhauritur in Verbo,
Sic Pater & Filius qvieſcunt in oſculo,
Sic tres Perſonæ implent amabilem circulum,
Sic extendunt triangulum, nec deſerunt centrum.

IIX.
VERBUM INCARNATUM.

HIc ex Deo homo, ex homine Deus,
Naturam divinam innata purpura,
Humanam veſtivit aliena.
Illam terminans, hanc ſuſtentans, utramqve copulans,
Eundem ſemel hominem, ſemel Deum;
Eadem corona bis Regem facit.
Idem infinitus, & finitus,
Idem æternus, & novus,
Idem Deus & homo eſt, ut ſit Jeſus.
Idem homo eſſe debuit, ut debitor eſſet.
Idem Deus eſſe debuit, ut poſſet ſolvere.
Idem immortalis, ut Deus,
Homo eſſe voluit, ut mori poſſet.
Idem hominis miſertus, ut Deus.
Ut experiretur miſericordiam miſer eſſe voluit.
Idem de homine cogitat gemino intellectu,
Idem homines amat duplici affectu:
Idem bis liberalis ut tribuat,
Bis miſericors ut parcat,
Bis potens ut protegat,
Idem geminatas virtutes habet, ut ſæpe ſit bonus.
Deniqve vis ſcire qvid ſit Jeſus?
Plus aliqvid dicit Jeſus qvam Deus.

IX.

INFINITAS DEI.

NOn eſſet Deus niſi eſſet infinitus,
Poſſet creſcere ſi eſſet finitus,
Poſſet melior eſſe, niſi eſſet optimus,
Poſſet major eſſe, niſi eſſet maximus,
At Deo nihil poteſt eſſe aut majus, aut melius.
Neqve uno tantùm modo infinitus eſt Deus, ſed omnibus,
Infinite ſapiens eſſe debet ut ſciat omnia,
Infinite potens ut faciat;
Niſi eſſet infinite ſapiens, eſſet aliqvid qvod neſciret,
Niſi eſſet infinite potens, eſſet aliqvid qvod non poſſet,
llud aliqvid eſſet nihil;
Nec tamen nihil eſt aliqvid;
lnum eſt qvod Deus non poteſt, errare,
t hoc eſt infinite ſapientem eſſe, non poſſe peccare.

X.

IMMUTABILITAS DEI.

Mmutabilis eſt Deus omnia mutans,
Mutare non poſſet omnia niſi eſſet immotus,
em ſemper, non alius,
unqvam novus, nunqvam vetus,
mper novus, ſemper vetus,
dit juvenem mundum, & videt ſenem,
c juvenis ipſe, nec ſenex.
c mutare locum poteſt qvi ubiqve eſt,
c ſitum qvi figura caret.
: mutat conſilia qvæ ſunt æterna.
il videt oculus infinitus qvod ſemper non viderit,
il amat qvod ſemper non amaverit,
il odit qvod ſemper non oderit,

Nihil decernit qvod ſemper non decreverit,
Scilicet deſtinavit ab æterno agenda in tempore.
Nova ſunt opera non decreta;
Mutatur tempus non æternitas,
Et qvod jam facit, penè ante jam fecerat.

XI.

ÆTERNITAS DEI.

NE *qvære Avos Dei, majores non habet,*
Si haberet eſſet junior, & Avus Deus eſſet, non Nepos.
Nec qvære qvando inceperit.
Nunqvam incepit qui ſemper fuit.
Semper fuit qvi aliunde nihil accipit.
Fundamentum entium nihil habet antiqvius,
Principium rerum nihil habet prius;
Deus Authorem non habet, neqve ipſe eſt Author ſui.
Prior eſſet ſeipſo, aut poſterior.
Deus eſt ens a ſe, nec tamen eſt effectus ſui.
Nec exiſtit Deus qvia durat,
Durat qvia exiſtit.
Cæterarum rerum menſura eſt tempus,
Deus eſt menſura temporis, & æternitatis.

XII.

IMMENSITAS DEI.

IM*plet omnia ſpatia Deus, nec impletur;*
Intra omnem locum eſt, & extra omnem locum,
Ante mundum, ipſe ſibi mundus erat, & locus.
Ne qvære ubi erat, qvando nihil erat,
Intra ſeipſum erat,
Non acceſſit ad mundum, qvando illum condidit.
Nec recederet ſi illum deſtrueret,
Intra Dum eſſet Deus, & ubiqve eſſet;

Neqve eſt ubiqve per portiones ſui,
Partes non habet qvi eſt Spiritus,
Si dividi poſſet non eſſet Deus;
Totus eſt intra mundum Deus, totus extra illum,
Partes habet locus, non Deus.
Facile ubiqve totus eſt, qvi eſt infinitus.

XIII.

SAPIENTIA DEI.

Scit omnia Deus, & nihil didicit,
Nihil obliviſcitur, & nihil meminit;
ihil addiſcit novi qvod ſemper non ſciverit;
it præterita qvia illa fecit,
it præſentia, & illa aſpicit,
it futura qvia illa decernit,
it qvod nunqvam erit, & qvod eſſet ſi decerneret.
t ipſum nihil, & dum nihil ſcitur penè eſt aliqvid,
det res omnes extra ſe, & intra ſe videt,
ctator eſt rerum, & ſpeculum,
tor eſt & imago innata non facta,
unt in hac imagine res expertes vitæ,
iores in Ideis ſui, qvam in ſeipſis,
e illis nocet Deus, dum extra ſe facit.

XIV.

OMNIPOTENTIA DEI.

Qværis qvid poſſit omnipotens Deus?
Poteſt id omne qvod vult,
Non vult tamen id omne qvod poteſt;
omnia poteſt plura,
poteſt id totum facere, qvod poteſt facere;
poteſt facere nunc, qvidqvid poteſt facere nunc;
uriret potentiam ſuam ſi omnia faceret;
gno artifici debet ſupereſſe qvod poſſit.

Nobilior eſt opere ipſo, modus operis :
Nec ſociis eget ad bella, nec auxiliis,
Muſca illi miles, & rana exercitus eſt ;
Vocat ea qvæ nonſunt, & dat arma dum vocat,
Audit imperantem nihilum, & qvaſi ex utero genera
mundum.
Unum eſt qvod non poteſt Deus, peccare,
At hoc eſt potentem eſſe, malum eſſe non poſſe.

XV.
BONITAS DEI.

A*Deo bonus eſt Deus, ut nemo præter eum ſit bo*
Neqve eſt bonus tantum, ſed ipſa bonitas ;
Neqve hæc eſt una virtus, ſed omnium cumulus ;
Totum Deum dicit qvi appellat bonum.
Neqve intra Deum hæc bonitas ſiſtit ;
Particulas ſui dimiſit cum mundum condidit ;
Major portio bonitatis homo fuit,
Totam ſe effudit cum Deum hominem fecit,
Fallor tota exivit ex Deo, tota in Deo ſtetit,
Satis eſt tribus Perſonis eadem bonitas,
Ut ſit ſatis, eſt infinita.

XVI.
CHARITAS DEI.

H*Æc adeò fœcunda eſt ut intra Deum ſpiret Deum.*
Amant ſe Pater, & Verbum , & dum ſe ama
Deum ſpirant,
Halitus eſt Patris, & Filii Spiritus Sanctus,
Oſculum eſt duorum receptum à Tertio,
Fœcundum oſculum! qvod imprimit Deum Deo.
Siſtere intra Deum hæc Charitas non potuit ;
Sic Pater dilexit mundum ut Filium unicum dederit,
Sic Pater & Verbum amarunt, ut donarint Spirit

D

Dediſſet ſeipſum Pater, ſi fuiſſet qvi donaret.
Dedit tamen ſeipſum, dum donavit hæredem ſuum.

XVII.
SVAVITAS DEI.

L Audatur ſvavitas divina dum güſtatur:
Novum elogii genus guſtu laudare, non geſtu.
Guſtaverat illam Regius Propheta cum diceret:
Guſtate, & videte qvam ſvavis eſt Dominus;
Hæc affuſa divinis virtutibus illas temperat;
Severior eſſet juſtitia niſi ſvavitas illam leniret,
Fortior eſſet omnipotentia niſi ſvavitas temperaret.
Nec modus tantum virtutum, ſvavitas eſt, ſed amabilis virtus,
Hæc hominem admittit ad colloqvium Dei.
Hæc Deum homini familiarem facit.
Guſtant ſe invicem Perſonæ divinæ, dum ſe amant,
Guſtant Beati, & potus eſt illis Deus, ac cibus.
Qvale convivium guſtare Deum, & habere convivam!

XVIII.
PATIENTIA DEI.

Q Valis illa patientia qvæ ſaturari probris non poteſt?
Qvinqvaginta ſeculorum injuriis irritatus Deus,
Expectat interitum mundi, ut longius pati poſſit;
Qvaſi injuriæ non eſſent ſatis, dolores addidit,
Humanum corpus induit, ut lædi poſſet, & mori.
Ne moriturus niſi miraculo vitam ſervaſſet,
Miracula fecit, ut pati poſſet.
Plurius aliqvid addo, & miraculo majus,
Redivivus, & immortalis invenit novũ genus moriendi.
Instituit ſacrificium in qvo victima eſſet.
Qvoties immolatur, toties myſticè moritur.

XIX.
CLEMENTIA DEI.

H*Æc eſt ars Dei nobiliſſima parcere poſſe, & velle,*
Parcere nolunt, aut neſciunt ignobiles animæ,
Nihil divinius facit Deus qvam dum ignoſcit.
Ac vide Clementiæ modum ultra omnem modum,
Parcit armatus dum ulciſci poteſt,
Parcit ingratis, & ſæpe;
Plus aliqvid dico, parcit invitis;
Pepercit ab ineunte mundo, & perſeverat parcere,
Audi aliqvid divinius, prævidit peccaturum mundum, & condidit;
Audi aliqvid majus, qvievit ſeptima die poſt mundum conditum;
Qværis cauſam qvietis, peccaverat homo, invenit cui parceret.

XX.
MISERICORDIA DEI.

H*Æc virtus iterum, & ſæpe Deum Creatorem facit;*
Creavit hominem dum extraxit ex nihilo naturæ,
Creat dum educit ex nihilo miſeriæ,
Creat dum attollit ad ſtatum gratiæ.
Audi qvàm valde placeat Deo hæc nobilis virtus,
Patrem ſe miſericordiæ appellat, non juſtitiæ,
Scilicet de alieno juſtus, miſericors de ſuo,
Miſeretur volens, punit invitus,
Miſerum penè ſe putat dum miſeros videt;
Neminem creavit Deus ut eſſet miſer,
Nemo eſſet miſer, niſi eſſe vellet;
Qvod velit tota culpa eſt miſeri, nulla Dei.

XXI.
LIBERALITAS DEI.

HÆc eſt indoles Dei, magna largiri;
Hoc eſt Deum eſſe benè omnibus facere;
Egenæ naturæ donare nolunt, aut neſciunt;
Exhauriri timent, ſi aliqvid donent;
Fons exiguus perire ſe credit dum fluit.
Oceanus gaudet tot filios habere qvot fluvios.
Liberalis Deus divitem ſe gaudet ut donet,
Oceano ſimilis fluere ex ſe dona permittit.
Ac vide liberalitatis gradus,
Dat Deus beneficia ſua non vendit,
Dat ut munus, non ut fœnus,
Dat ut tribuat, non ut recipiat!
Qvod liberalius eſt, donat omnibus etiam indignis,
Qvod majus eſt donat ingratis,
Qvod magnificentius donat invitis,
Qvod divinius poſt dona ſua, donat ſeipſum;
Ire ulterius liberalitas non poteſt,
Exhauriret donantem Deum, niſi eſſet infinitus.

XXII.
JUSTITIA DEI.

AGnoſcit Juſtitiam Dei ſcelus & virtus;
Nemo illam negat, etiam Atheus,
Affirmat illam etiam dum dubitat;
Et fatetur illam, dum illam timet:
Nemo hujus timoris expers eſt, etiam qvi nihil timet,
Sentit illam, etiam dum excludit:
Lædit jus Dei peccator dum offendit:
Juſtus eſt Deus, dum ſcelus punit;
Juſtus eſt dum mercedem rependit, qvam promiſit:
Promiſit illam miſericors Pater,

Reddit

Reddit illam juſtus judex,
Claudicaret juſtitia niſi eſſet gemina,
Debet pœnam ſceleri, & coronam virtuti.

XXIII.

SANCTITAS DEI.

P*Rocumbunt Angeli dum ſanctitatem Dei procla-*
mant;
Velant facies ſuas, & tantum lumen non ſuſtinent;
Complicant alas, & immoti manent;
Inclinatur Cœlum ad reverentiam, dum hoc nomen
audit,
Tremit orbis univerſus, & adorat qvod metuit;
Scilicet continetur hac voce Majeſtas Dei:
Totum Deum dicit, qvi appellat Sanctum;
Excluditur hoc nomine qvidqvid non eſt Deus:
Includitur omnis titulus Dei;
Et plus fere ſonat Sanctus, qvam Deus.

XXIV.

DOMINIUM DEI.

N*On ante fuit Deus qvam* Dominus:
Non incepit aliqvando hoc Dominiũ, *nec ceſſabit*
Ortum non habet, nec exitum qvod eſt æternum;
Nec acqviſivit hoc Dominium Deus, *nec accepit:*
Inde eſt Deus unde eſt Dominus.
Ne qvære limites Regni, neſcit limites Deus,
Subeſt huic Regno qvidqvid eſt aliqvid.
Subeſt qvidqvid eſt nihil.
Subſunt huic Dominio *Reges terrarum,*
Aliorum Domini *ſunt ſubditi* Dei;
Repetere coronam poteſt, qvi illam dedit:
Et repetit coronam dum repetit vitam.
Solus Deus *nihil amittit, nihil accepit.*

XXV.

PROVIDENTIA DEI.

NUlli hominum generi ignota eſt Providentia,
Nullum hominum genus eſt illi ignotum;
Agnoſcit illam Arator dum projicit ſementem, & illi committit;
Excipit illam Providentiæ ſinus, magis qvam terræ:
Serit palmites vinitor, Providentia nutrit,
Regit oves Paſtor, Providentia Paſtorem.
Invenere artes primi artifices, Providentia fecit ut invenirent.
HæcProvidentia populos Regibus ſubjicit, & Reges ſibi,
Hæc egeſtatem divitis, divitias temperat egeſtate;
Hæc per inopes divites alit, per divites inopes;
Aſpice hanc rerum univerſitatem, liber eſt Providentiæ,
Hujus libri paginæ Elementa, res creatæ ſunt literæ,
Legit hunc librum eruditus, legit, qvi neſcit legere;
Nihil fugit hanc Providentiam, non ipſâ fortuna,
Effectus ſunt Providentiæ qvos appellamus caſus,
Et decreta Dei ſunt libera, qvæ vocamus fata,
Supponunt hæc decreta libertatem hominis, ne illam lædant,
Explorat Deus humanum arbitrium, & penè ponderat;
Prius videt agenda ab homine qvàm decernat;
Agunt ſimul homo, & Deus,
Nec priùs homo, nec priùs Deus.

DECEM BREVIORA ELOGIA DEI UNIUS, ET TRINI.

I.

UNus eſt Deus, nec tamen eſt ſolus;
Nec Deus eſſet, niſi eſſet unus;

Nec

Nec beatus eſſet, ſi eſſet ſolus;
Unitatem reqvirit divinitas,
Et Trinitatem felicitas.

II.

Mutus eſſet Deus, niſi loqvi poſſet:
Nec loqvi poſſet, niſi alter audiret;
Debet eſſe unus qvi dicat,
Debet alter eſſe qvi audiat;
Debet eſſe tertius qvi dicta repetat.

III.

Minus perfectè ſe amaret Deus, niſi eſſet Trinus;
Debet eſſe unus qvi amet;
Debet alter eſſe qvi redamet;
Debet eſſe tertius qvi amorem excipiat,
Qvo uterqve ſe amat.

IV.

Sic intra Deum loqvitur unus, & duo audiunt,
Pater omnia dicit,
Verbum omnia audit,
Spiritus omnia repetit,
Nec plures eſſe poſſunt qvi dicant,
Nec plures qvi audiant.

V.

Sic intra Deum *Monas gignit Monadem,*
Sic utraqve in ſe reflexa ſpirat amorem,
Æqvalis eſt hic Amor Amantibus;
Amat intra Deum Deus, & amatur Deus.
Duo ſe amant, & amatur tertius.

VI.

Six exhauritur divina fœcunditas;
Sic Pater exhaurit omnia verba uno Verbo;
Sic Pater & Filius exhauriunt amorem uno oſculo;

Sic Spiritus Sanctus nihil invenit qvod producat;
Qvia intra Deum nihil deeſt, qvod addat.

VII.

Neceſſariæ ſunt eæ productiones non liberæ,
Nec Deus eſſet, niſi eſſet Pater,
Nec Pater eſſet, niſi Filium gigneret,
Nec uterqve eſſet, niſi uterqve ſpiraret;
Nec Spiritus à Filio differret, niſi ab illo procederet.

VIII.

O æqvalitas Perſonarum, & inæqualitas!
Nec antiqvior eſt qvi producit,
Nec junior qvi procedit,
Nec ditior qvi omnia tribuit,
Nec pauperior qvi accipit,
Qvi dat omnia nihil amittit,
Qvi accipit omnia nihil adimit;
Trinitas eſt perſonarum,
Et unitas divitum.

IX.

O myſterium rationem excedens, non fidem!
Tres intra Deum divitias habent, nec ſunt tres divites,
Tres regnant, nec ſunt tamen tres Reges,
Tres intra Deum habitant, nec ſunt tres hoſpites,
Eadem domus eſt tribus, & idem thronus.

X.

Majus myſterium, qvod credere licet non intelligere:
Plures ſunt notiones Perſonarum, qvam relationes,
Plures relationes, qvam differentiæ,
Tres intra Deum referuntur qvatuor reſpectibus,
Tres dignoſcuntur qvinqve notionibus:
Sic tamen tres differunt ut tres ſint unum.
Tria germina deitatis & unius ſtirpis,

Tres flores unius radicis,
Tres fluvii ejuſdem fontis,
Tres radii ejuſdem ſolis.
Unicus Deus eſt, & tamen eſt Trinus.

REVERENDISSIMO PATRI
D. JOANNI PEGON,
Majoris Cartuſiæ Priori,& totius Ordinis Cartuſienſis Moderatori Generali.

AMavit venerabilis Ordo veſter Societatem Jeſu, penè anteqvam Societas eſſet; petierat ab Authore Ordinum Deo,Ordinem aliqvem novarum hæreſeωn hoſtem qvalem nunc videt: ut ſenſit ſe votorum compotem, excepit Societatem naſcentem, fovit adoleſcentem, adjuvit præliantem, & nunc amat victricem.

Non ingrata Societas non prius vivere cœpit qvàm amare eum Ordinem, à qvo amari cœperat anteqvam eſſet; crevit ille amor Societate creſcente,& nunc toto orbe diffuſus teſtatur omnibus fœdus eſſe inter duos Ordines, & Religionem geminam penè eſſe unam.

Neqve eſt oppoſitum inter inſtituta diſcrimen, concolores ſunt animi & vultus ſub diſcolori veſte; pugnamus iisdem animis,atqve armis adverſus eosdem Dei hoſtes,& fidei; atqve ut olim Moſes, & Joſue, ille votis, hic gladiis communi ſorte vincebant,ſicOrdinis utriusqve eadem eſt pugna, & communis victoria.

Ut taceam antiqviores pugnas,vulgabantur ſuperioribus annis penè ubiqve per Galliam nova dogma-

dogmata; decipiebat pleroſqve nomen Auguſtini adſcriptum nomini Janſenii, & erat error adeò ſubtilis, ut in errorem penè ipſum traheret Auguſtinum: detexit Cartuſia Pariſienſis ex fumo Portus Regii vicinum incendium, accurrit auxiliaris Societas, adjunxit ſe Sorbona, pronuntiavit Roma; & nunc ubi Portus Regius erat, nihil ſupereſt niſi triſte naufragium.

Debetur pars hujus victoriæ filiis magni Brunonis, & tuis, Vir meritisſime; offero Tibi & illis magni Brunonis Elogium; nihil offerri filius gratius poteſt qvam Elogium Patris: ita tamen hoc Elogium paternum eſt, ut ſic etiam tuum; ſcilicet qvalem vitam vixit Bruno, talem Tu vivis; qvem inſtituit Ordinem ita Tu regis, ut poſſes inſtituere, niſi inſtitutum inveniſſes; tuum igitur hoc Elogium eſt, dum eſt Brunonis: nec plura de Te, uno verbo dixi omnia, dum Te Brunonem alterum dixi.

Humillimus, & addictisſimus ſervus

P. L'ABBE.

DIVI BRUNONIS ELOGIUM.

HIc mundi pertæſus qvæſivit ſedem extra mundum, & invenit

Cartuſia penè ultra mundum ſita ei ſedes fuit:

Si cauſam ſeceſſus qværis, umbra fuit ſe accuſans, & damnans:

Ab ea umbra Bruno bonorum umbras timere didicit;

Ne me umbræ fallerent ad umbras fugit.

Cartuſia terris altior umbra terrarum erat;

Hæc Hugo Epiſcopus ire ſeptem ſtellas vidit;

Tot ivere deinceps ut Cœlum effecerint;
Nec male Cartuſiam appelles Stellarum Patriam:
Audi qvid illic agatur, & Cœlum eſſe credes:
Silentium, Pſalterium, jejunium.
Silentium illic lingvarum eſt, & aurium:
Nèmo loqvitur niſi ſibi,
Nemo alium audit niſi ſeipſum:
Nulla ibi Echo verba repetit, qvæ nemo dicit:
Alloqvuntur tamen Deum homines taciturni,
Nec violat ſilentium hoc colloqvium;
Media hominum vita Pſalterium eſt,
Nec triſtibus eſſe licet qvi ſemper canunt;
Prælibant immortalitatem ante mortem,
Vivunt vitam olim futuram;
Id agere incipiunt qvod ſunt ſemper acturi,
Et viſuri olim Deum, pene jam vident;
Asſveti Cœli deliciis cibo vix egent.
Apodum inſtar devolant ad brevem eſcam, & revolant,
Ne carnem ament, odiſſe tenentur ex voto.
Agebat hanc vitam Bruno ignotus, & cognitus;
Vidit illum Urbanus ſecundus, etiam latentem,
Evocatum Romam penè præfecit ſibi;
Et qvondam diſcipulus, penè adhuc Magiſtrum habuit,
Et poterat eſſe Urbanus tertius, ſi adhæſiſſet ſecundo:
Fugit umbras Romæ, qvi fugerat umbras Lutetiæ:
Et ne unica Cartuſia eſſet, alteram intra Calabriam condidit;
Amavit tamen primam, cui etiam cæteras ſubdidit.

Obiit Anno D. 1100. ætat.

Nec dubium eſt qvin eò iverit, qvo ſtellæ eunt,
Hugo Epiſcopus, dum viveret ſtellam eſſe vidit:

Ne

Ne qvære Brunonis miracula, edidit vivus, & mortuus,
Ipſe tamen Bruno primum miraculum eſt,
Totum inſtitutumBrunonis miraculum alterum,
Idem Ordo nunqvam mutatus perpetuum.

SOLITARII ANIMI SOLILOQVIUM.

HIc ſolus mecum vivo, mundoqve carere
Incipio, & rebus præſens asſveſco futuris;
Ne rudis æternam aggrediar poſt tempora vitam,
Et Cœlo novus hoſpes eam. Qvam vivere ſecum,
Qvam dulce eſt ſocium eſſe ſui! mundoqve ſilere,
Et ſoli narrare ſibi: tria tempora mecum
E numero, lapſosqve annos, annosqve futuros,
Et ſi qvid medium eſſe poteſt; qvid inanius annis
Præteritis? periere ſibi, nihiloqve creati
Ad patrium rediere nihil; præſentia fallunt
Momenta, & dum ſtare puto, pars altera fluxit,
Pars fluit, & firmum nihil eſt, niſi mobile punctum,
Hoc qvoqve dum præſens cerno, jam ex parte periit;
Et partes jam punctus habet; nec firmior ætas
Craſtina, dum nondum eſt nihil eſt, dum venerit hora,
Hora fluet; fietqve nihil dum fluxerit hora,
Jacturæ cauſa ipſa ſuæ: nec tempora ſola
Intereunt, moritur communi funere mundus,
Et mortis tempus cauſa eſt; rapit omnia ſecum
Dum rapitur, periit qvi qvondam vixerat Orbis,
Nunc alius vivit; ſuccedent Orbibus Orbes,
Fataqve ſuccedent fatis, edet omnia tempus,
Et tandem ſe tempus edet:
Ergo age fallamus morientis funera mundi;
Hic ego pendentes annos, & tempora fallo,

Æte nos prægusto dies, momentaqve nunqvam
Lapſura, & qvondam æternus poſt fata futurus,
Incipio æternus fieri, mediusqve ſuperſum
Intra horas, extraqve annos; hic incola mundi,
Et mundum ſupra vivo, & ſublimia luſtrans
Huc eo cœleſtis qvò nos invitat origo,
Et patrias inqviro domos; hic corpore ſenſim
[illegible]edo, & morti vivus præludo futuræ;
Et ſine morte mori incipio; ſic fata ſororum
Hoſtilesqve manus, & fila nocentia fallo;
Et fati Parca ipſa mei nova ſtamina volvo;
Hîc asſveſco Deo, vocemqve audire loqventis;
Et tolerare Deum diſco; ſecedite curæ,
Hîc licet alternas audire, & reddere voces;
Atqve hominem miſcere Deo; O commercia Cœli
Humano majora animo! qvis mutua verba,
Qvis teneros ſenſus, purosqve enarret amores?
Lingva ſile, debent divina arcana taceri;
Arcanus vult eſſe Deus.

BEATI PETRI LUXEMBURGII,
Epiſcopi Metenſis, Cardinalis, & Tutelaris Avenionenſis.

ELOGIUM HISTORICUM.

NOvum Elogii genus, laudari miraculis,
Majus elogium miraculum fuiſſe, ut miracula faceret:
Talis fuit PETRUS LUXEMBURGIUS;
Ætatis ſuæ ac noſtræ Thaumaturgus:
Dixi nobilitatem generis dum Luxemburgium nominavi:
Ignorat Imperatores, & Reges qvi hanc familiam neſcit:
Scit

Scit Imperatores, & Reges qui hanc familiam novit:
Brevem ætatem victurus extendit annos virtutibus:
Statim fuit qvalis erat futurus,
Ne Sapientia brevior eſſet qvam vita;
Ut faciles haberet virtutes penè innatas habuit:
Collige omnes ex una, qvæ mater eſt omnium;
Puer erogabat obvia qvæqve pauperibus,
Idcircò ſe divitem ratus ut ditaret pauperes:
Sæpe illis culinam crudam, aliqvando coctam diſtribuit;
Interceptus à Patre, & rogatus qvid pera gereret,
Reſpondit roſas eſſe, & ne mentiretur, roſæ fuere;
Placuit Cœlo furtum, & miraculo correxit mendacium.
Admiratus rem Pater roſas auferre voluit:
Sed qvas miraculum crearat, miraculum abſtulit?
Pariſios ad ſcientias miſſus Magiſtro vix eguit:
Interea docuit virtutes dum literas didicit,
Et qvos Magiſtros, eosdem diſcipulos habuit.
Poſt obitum Patris, inſtar Parentis fratrem coluit:
Imo ei inſtar Parentis alterius fuit:
Captum ab Anglis ut redimeret, vadem ſe dedit.
Svadenti deinde fratri ut ſecum opes divideret;
Habe tu illas, inqvit, ego ſat dives ero, te divite:
Canonicatum admiſit ea lege, ne ad altiora gradus eſſet.
Juſſus à Clemente VII. admittere Metenſes infulas;
Timuit peccare ſi admitteret, & ne peccaret, admiſit:
Qvindecim annorum Paſtor, nulli ovi ignotus;
Nulla ei ovis ignota fuit.
Attigerat metam votorum, ſi mori pro Metis licuiſſet.
Non ita poſt, creatus Avenione Cardinalis,
Sub dubio Pontifice nihil ſchiſmatis habuit,

Accepit invitus alienam purpuram, qui domeſticam abdicarat,
Rubuere ſtatim ſub nova purpura omnes virtutes;
Aliquæ etiam proprio ſanguine:
Verberabat ſe quotidie manibus alienis aut ſuis;
Imperio Pontificis opus fuit, ne ſe occideret:
Orationi asſuetus ambulabat coram Deo, & ſolus & publicus,
Et viſus eſt aliquando corã illo ambulans Chriſtus:
Tres illi hebdomadæ dies jejuni,
Cæteris diebus cibus ipſe jejunium fuit:
Deniqve Angelo ſimilis, & penè verſus in Spiritum
Eò ivit ubi Spiritus immortales habitant.

Obiit anno D. 1387. ætat. 18

Maturus Cœlo vivere in terris ultra non potuit:
Jacet Avenione apud PP. Cœleſtinos;
Jacere alibi Vir Cœleſtis non debuit.

ABI VIATOR.

Et da ei lacrymas quem utraque Roma flevit:
Timuit utraque caſum dum hic Cardo cecidit.

REDI VIATOR.

Vivit adhuc Petrus ſub marmore;
Spirat odorem mortuus quem ſpirabat vivus:
Intra biennium à morte quadraginta mortuis vitam,
Bis mille, & quingentis ſanitatem reſtituit,
Succedentibus annis miraculorum millionem addidit.
Ex pluribus unum, quod negari ne poſſit, adhuc eſt publicum;
Lapſus ex faſtigio Palatii Puer, & in membra diſruptus,
Uno caſu centum ruinis perierat,
Horrere ad caſum omnes, & flere ad ſpectaculum;
Pater incluſa ſacco non tam filii membra, quam fruſta,

Expo-

Expoſuit Aræ Beati, & lacrymis preces fudit, non voces;
Adjuvit populus orantem, & votum publicum fuit;
Intereà moveri ſaccus gravidus, eniti, & disrumpi,
Adjuvante partum Petro, & obſtetricante;
Deniqve ex ſacco qvaſi ex utero,
Exivit Puer bis genitus, & bis natus;
Vidit Avenio miraculum, & laudavit Thaumaturgum,
Ab eo miraculo Patronus urbis, & Pater populi fuit,
Ut eſſet ſolenne Patrocinium transivit in votum.
Qvod Roma intereà ſileat myſterium eſt,
Sed dum tacet verbis loqvitur miraculis,
Abi Viator, & qvem Thaumaturgum vides, adora Beatum.

BEATI SALVATORIS DE HORTA RECOLLECTI ELOGIUM.

STA Viator, & mirare;
Miraculum erat qvi hic jacet, & adhuc miraculum eſt;
Ne qvære nomen Parentum, vix habuit; aut neſcivit;
Ne careret nomine, ſuum Salvator impoſuit.
Ut patriam haberet, unam ex ſuis Deipara commodavit,
Salvator de Horta, utrumqve nomen miraculo geſſit:
Totis viginti annis ignotus omnibus, & pene ſibi:
Ut melius lateret intra Patres Recollectos ſe abdidit:
At qvam difficile latet qvem Deus vult eſſe publicum;
Et publicus eſſe debuit futurus Thaumaturgus.
Sed audi novum miraculi genus.
Occultavit eum ſæpe Religio, Recollectum malens qvam Thaumaturgum,

 Occul-

Occultavit ſe ipſe, & ſæpe fugit, ut miracula fugeret;
Placebat hæc fuga miraculis, & ſeqvebantur fugitivum;
Traductus aliqvando intra nubem per Aërem.
Miraculo ad miracula venit:
Latebat aliqvando in Culina & agebat coqvum.
Supplevit Deus cocum, ut cocus ageret Thaumaturgum;
Mutavit nomen Religio, ut hominis famam mutaret:
Incepit eſſe Alphonſus, nec deſiit eſſe Thaumaturgus.
Auxit miracula dum diverſa loca mutavit;
Idcirco peregrinus, ut eſſet ubiqve Thaumaturgus:
Qværebant morbi medicum ſuum etiam fugientem:
Ibant ad eum Urbes, ad qvas ipſe non ibat,
Ivit ſæpe mors ipſa, & rediit rediviva.
Ne qvære qvo miraculo tot patrabat miracula,
Sæpe unico ſigno crucis, ſæpe una ſalute Virginis,
Multa hominum millia citiq ſanavit, qvam dixit;
Sæpè dæmones ipſos fugavit, dum aſpexit;
Sæpe hominem vidiſſe, aut ab eo viſum eſſe ſanitas fuit:
Taceo miracula divinæ ſapientiæ in Laico fratre:
Homo ſimplex, & rudis ſciebat futura, ignorans præterita;
Revelabat arcana, & neſciebat publica,
Idiota humanæ ſapientiæ, & Propheta divinæ:
Abi Viator, & mirare novum miraculum,
Adhuc ſub marmore Salvator eſt integer,
Reveretur mors mortuum qvem timuerat vivum;
Et vivus & mortuus, eſt adhuc Thaumaturgus.

Obiit anno D. 1567. ætat. 47.

Redi Viator, & ſi Salvator eſſe non potes,
Eſto ſalvus.

BEA-

BEATI FRANCISCI SALESII, EPISCOPI GENEVENSIS. ELOGIUM.

Franciſcum Saleſium declaravit Beatum Roma, non fecit:
Beatus jam erat ante Romanum judicium.
Nemo bene dives eſt niſi de ſuo,
Examinavit divitias hominis Roma, non dedit.
Jam fama publica ſanctum vocabat, & difficile eſt omnes falli:
Jam miracula beatum loqvebantur, & ſunt lingva Cœli:
Adhuc judicium Romæ expectabat Europa;
Probant miracula ſanctitatē, & Roma probat miracula;
Meretur nunc honores publicos qvi merebatur privatos:
Falli non poteſt Roma dum credit, nec errare dum colit.
Tria Saleſium declarant Beatum, & brevi declarabunt Sanctum.
Innocentia vitæ, puritas morū, eminentia virtutū.
Innocentia ei ſimilis fuit, qvæ fuiſſet Adamo innocente,
Nec fruſtra dies Innocentibus prima, eſt illi ultima,
Innocens obiit, qvi innocens vixerat.
Indoles illi qvaſi columbæ ſine felle;
Inſedit aliqvando capiti ejus columba hoſpes;
Altera cordis inqvilina erat;
Placebat omnibus etiam dum argueret,
Amabatur ab hæreticis, etiam dum refutaret.
Geneva ipſa ſæpe dixit, non carerem Paſtore,
Si tales ſemper habuiſſem Paſtores:
Dixiſſes naturam hominis in virtutes tranſiiſſe;
Nulla in eo mediocris, omnes fuere eminentes:
Ajebat vitium eſſe in Epiſcopo non eſſe optimum.

Humi-

Humilitas in illo honorum hoſtis erat :
Id unum oderat, qvod omnes amant, dignitates :
Epiſcopus Genevæ fuit, ne eſſet Epiſcopus :
Qvam valde amaret Deum probat liber amoris divini ,
Aut dictavit librum illum amor divinus, aut ſcripſit,
Aut commodavit alas ſcribenti.
Accendebat hic amor Dei amorem proximi ;
Anguſtior erat zelo hominis Provincia una,
Optabat alas Columbæ ut Angliam transvolaret, & Europam.
Qvo ire præſens non potuit, Epiſtolis, & libris ivit ;
Nemo ſcit literas qvi Saleſii Philotheam non legerit :
Nemo legit, qvem illa meliorem non fecerit :
Sexaginta hominum millibus disſvaſit Calvinum, & Lutherum.
Disſvaſerat Genevæ, niſi fides Politica obſtitiſſet divinæ.
Qvam corrigere vivus non potuit, emendabit beatus.

ABI VIATOR.

Ne qvære qva morte obierit, qvali voluit ,
Oravit, exarſit, amavit,
Extendit mors hunc amorem, & æternum fecit :
Obiit anno D. 1622. ætat. 56.
Vultus ei Angelo ſimilis ſi Angeli vultus haberent :
Fuit qvi crederet intueri ſe vultum Chriſti,
Qvoties intuebatur vultum Saleſii.

REDI VIATOR.

Vivit Saleſius in eo Ordine qvem inſtituit ,
Impreſſit illi Spiritum ſuum, & ſeipſum.
Appellavit Virgines Marianas , qvas appellare poterat Saleſias :
Fallor appellavit Saleſias dum vocavit Marianas :
Totus Saleſius Marianus erat.

BEATI FRANCISCI SALESII EPISCOPI GENEVENSIS, AD SUAM GENEVAM.

PARÆNESIS.

Audi Paſtoris vocem dilecta Geneva,
Vera loqvar, neſcit purum mendacia Cœlum;
Fallere nec ſuperi poſſunt, & fallere nolunt;
Damnaret fraus illa Deum; decepta Geneva
Errores agnoſce tuos; deceptio prima eſt
Ejuraſſe fidem Petri, Romamqve Magiſtram,
Et Chriſtum finxiſſe novum, nova Sacramenta,
Templa nova, & nuda, & ſacris Altaribus Agnum
Præſentem vacuis repræſentare figuris,
Et ſterili cœnare fide: ſed inanis imago
Si placet in Cœnam, cur non in imagine Chriſtus
Penè iterum moriens, iterumqve ex arbore pendens,
Cur Arbor non ipſa placet? Cur Matris imago
Diſplicet, & Cœli Virgo, mundiqve Patrona,
Cur non eſt Patrona tui? Cur Cœlituum Aula
Non eſt Aula tibi? Proceresqve, & Regis amicos
Cur dubitas poſſe eſſe tuos? ſpeculumqve videntes,
Monſtrantemqve Deum, cur cœcos eſſe Beatos,
Aut cœcum vis eſſe Deum.

Grex dilecte mihi, qvis te per devia Paſtor
Abduxit, prædamqve lupis objecit edendam?
Et lupus ipſe fuit? pellis decepit ovina,
Sed lupus & falſa Tygris ſub pelle latebat,
Et Paſtor decepit ovem. Miſeranda Geneva
Doctrinam didiſce novam, Romamqve docentem,
Et fidei antiqvæ veteres agnoſce Magiſtros.

Enumera Patresqve tuos, Patrumqve Nepotes,
Doctrinæqve novæ juvenes miraberis annos;

Qvin

Qvin etiam vivunt intra tua Mœnia cives,
Qvi videre novæ naſci cunabula ſectæ.
Aſpice ſublimes turres, pendentiaqve æra,
Inciſosqve metallo annos, impreſſaqve ſigna,
Monſtrabunt hæc æra Petrum, Romamqve ſonabunt.
Deſcende, & ſtratos lapides, & marmora luſtra,
Hic jacet indutus ſolenni veſte Sacerdos,
Elatusqve calix, & ſacræ inſignia Miſſæ,
Et qvæ tu rides myſteria marmor adorat.
Sublimes attolle oculos vitreasqve feneſtras
Aſpice, vivit in hac redivivus imagine Chriſtus,
Gratatur Virgo, ſacrisqve dat oſcula plantis,
Et tacitus Matri narrat miracula Natus.
Parte alia Cœlum ſcandit, ſpectantqve, dolentqve
Diſcipuli, ſeqvitur triſtis ſingultus in auras,
Excipitur Cœlo, auditur ſuper aera cantus,
Et vitrum ſudat lacrymis, & gaudia ſentit.
Hic medios inter Laurentius uritur ignes,
Apparent flammæ, & parcunt incendia vitro.
Hic Stephani carnes lacerant immania ſaxa,
Admittit lapides vitrum, ſaxisqve reſiſtit:
Heu veteris vitrum fidei veſtigia ſervat,
Et veteris delet fidei monimenta Geneva!
Qvod ſolidum eſt non durat, & eſt durabile vitrum.
Grex dilecte mihi, veteres agnoſce Magiſtros,
Et dediſce novos, nova te doctrina fefellit,
Et falſum eſt dogma omne novum; divina vetuſta,
Nil cœleſte novum eſt, Deus ipſo erroneus eſſet,
Si poſſet novus eſſe Deus.

ELO-

ELOGIUM SANCTI IGNATII.

HIc capax gloriæ ingenium nactus,
Quæſivit illam ubi nobiles quærere ſolent,
Ratus eam armorum præmium eſſe, & vulnerum,
Fracto etiam crure ad illam currebat.
Miraculo opus fuit ut meliorem gloriam quæreret.
Sanavit ægrotum Petrus & Apoſtolum inchoavit;
Succedens Deipara ut Jeſuitam faceret, Marianum fecit;
Inſpirarunt amorem virtutis ſancti dum eos legit;
Momento ex aulico & milite ſanctus evaſit;
Hoc miraculo Caſtellum Loyolæ ſtupefactum intremuit.
Non abdicavit tamen aulicum, & militem, ſed correxit:
Pro purpura ſacco, pro armis baculo munitus,
Appenſa ad Aram Virginis ſeculari militia;
Meliori militiæ nomen dedit,
Sub vili ſacco illuſtrior, quam ſub nobili ſago.
Ibat nudus capite, & claudus pede, & nunqvam rectiùs ivit:
Manreſæ ex nobili divite mendicus ignotus,
Novi belli exercitia ſpiritualia ſcripſit, dum didicit:
Nullo Magiſtro homo illiteratus, & doctus
Uno libello omnes doctos erudiit;
Admirata libellum Roma, laudavit illum ex cathedra;
Altero libello de Trinitate ea ſcripſit, quæ vidit:
Vidit majorem Dei gloriam, & deinceps quæſivit;
Octo diebus extra ſe, & ad Deum raptus,
Vidit jam fluere annos olim fluxuros;
Vidit Societatis ſtatum ante ipſam Societatem;

Qvidqvid deinde geſſit, ejus extaſis hiſtoria fuit.
Res mira, qvalis futura erat Societas, talis jam naſcitur;
Martyres habitura, concipitur in monte Martyrum,
Diviſura qvondam orbem jam ſociis dividit,
Devovenda ſummo Pontifici, jam Romæ ſe devovet,
Pontifex ante vota, jam devotam admittit;
Ne qvære qvis decem homines regeret, Dei gloria rexit;
Nondum ſtatutis legibus hæc gloria pro legibus fuit:
Digeſſit illam Ignatius in regulas publicas, & privatas,
Neqve aliud ſunt leges Ignatii, niſi hujus gloriæ particulæ;
Neqve aliud tota Societas, niſi ejus gloriæ communitas.
Hæc gloria decem hominibus Europam diviſit,
Hæc gloria Xaverium ultra orbem miſit;
Hæc gloria filiis Ignatii novos orbes aperuit.
Non facile eſt dicere qvid per Ignatium hæc gloria geſſerit;
Non facilè eſt dicere qvid pro ea gloria Ignatius pertulerit:
Pati pro ea felicitatem putabat:
Recuſaturus gloriam ut pati poſſet pro gloria:
Deniqve meruit gloriam Ignatius pro qva diu meruerat.

Obiit anno D.1556. ætat.65.

Hoc ſymbolum reliqvit filiis, pati pro gloria;
Falleris nova doctrina dum ſocios Ignatii accuſas & damnas.
Auges Societatis gloriam, non imminuis,
Hoc ſocietatis ſymbolum eſt pati pro gloria.

ELOGIUM
BEATI FRANCISCI XAVERII.

Laudo prolixe Xaverium dum Ignatium alterum voco;
Idem utriqve ſpiritus, ab illo datus, ab hoc acceptus;
Id Xaverius agebat Goæ, qvod Ignatius Romæ:
Nondum Societas leges habebat, & uterqve lex erat.
Veneratus Ignatium Xaverius ſcribebat ad illum è gentibus,
Veneratus Xaverium Ignatius præficere cogitabat Societati, & ſibi:
Audi obedientiam hominis, una ſyllaba revocabat ab Indiis,
Una litera ad Indias miſerat.
Audi modeſtiam, Nuntius S. Pontificis, & pene Legatus Regis,
Ne famulos admitteret, omnium famulus fuit.
Zelo hominis integer Orbis minor erat:
Ultra Indiam Sinas, ultra Sinas novos Orbes qværebat:
Scilicet vas electionis Deo plenum,
Optabat nuntiare Deum ubicunqve Deus erat:
Nec mirum ſi alter Thomas, & Paulus alter vocetur,
Non pauciores populos qvam uterqve luſtravit,
Et qvod Paulus Occidenti, hoc Xaverius Orienti fuit:
Millionem hominum luſtravit aqvis, plures inſtruxit,
Nec minora paſſus eſt pro Chriſti nomine, ſi gladium excipias;
Nec ille tamen gladio, ſed ei gladius defuit.
Audi vota crucis, & mortis

 Inter

Inter delicias Dei ſatis clamabat, & recuſabat Deum;
Inter cruces amplius clamabat, & provocabat Cœlum.
Sed ſatis judicans, qvi pugnas definit, & palmas,
Dum revocatur ad Occidentem, mori in Oriente voluit,
Et futurus Indiarum Patronus debuit apud Indias mori.
At vide qva morte obſcura, & glorioſa.
In Mapali ignobilis inſulæ, ſine ope, & pene ſine teſte,
Mortem obit Vir humilis, & amat latere.
Exaltavit humilem Deus, & miraculis publicum fecit;
Injectam calcem corrupit mortuus, & corrumpi non potuit,
Hodieqve integra caro probat integritatem virtutis.
Ne qvære miraculorum numerum, vix Oriens numerare potuit,
Mirata numerum Roma, pronuntiavit non minorem Apoſtolis.

ABI VIATOR.

Et cœliti utriqve hymnum cane.

HYMMUS ECCLESIASTICUS SANCTO IGNATIO.

Hunc Mater in præſepio
Parit futuri neſcia,
Jam Jeſuita naſcitur
Chriſti futurus aſſecla.
Ad Pampilonis mœnia
Gravi ruina ſternitur,
Nunqvam cucurrit rectius
Qvam dum laborat tibia.
Morbus fit illi ſanitas,
Dum facta Sanctorum legit,
Fit ipſe Sanctus & facit
Piis legenda poſteris.

Appa-

Apparet ægroto Petrus,
Virgo ſaluti vendicat,
Miles futurus filii,
Prius Mariæ militat.
In æde ſacra Virginis,
Appendit arma Militis,
Vili lacerna clarior,
Qvam dum rubet ſub purpura.
Ut impudici temperet
Flammas, aqvis immergitur,
Non ante viſus frigidis
Amor ferire ſpiculis,
In æde ſacra Martyrum
Ponit rudimenta Ordinis,
Qvalis putas erit domus
Naſcens ſuper cacumina!
Bis qvinqve Chriſti Milites
Dicunt Sacramentum Deo
Converſioni Gentium,
Et Mundus eſt votis minor.
Novos Jeſus Milites
Suo coronat nomine,
Sed qvanta ſint olim docet,
Sub hoc ferenda nomine.
Ignatius Sodalibus
Orbis labores dividit,
Et primus in laboribus
Omnes labores ſuſcipit,
Famem, catenas, verbera,
Amore Chriſti pertulit;
Sed pœna major omnibus
Non poſſe plura perpeti.

His vixit in laboribus,
Cœli ſed inter gaudia,
Nunc deſpicit qvæ ſæpius
Suſpexit olim ſydera.
Tibi Pater ſit gloria,
Tibiqve Patris Unice,
Tibiqve Sancte Spiritus,
In ſeculorum ſecula.

HYMNUS ECCLESIASTICUS SANCTO FRANCISCO XAVERIO.

AUctore Naturæ Deo
Natura mutat Ordinem,
Lux Solis inde naſcitur
Ubi mori conſueverat.
Franciſcus Indis Gentibus
Cœleſte Numen nuntiat,
Plagis Eois Occidens
Solem, diemqve commodat.
Aurum, lapillos India
Gemmas, odores congerat,
Æqvale nil Ganges habet
Qvod occidenti deferat.
Dum dormit Indi ſarcinam
Pendere collo ſomniat,
Somno ſolutus curſitat
Utrinqve onuſtus India.
Ingens, & orbe vaſtius
In orbe pectus æſtuat,
Chriſtoqve Mundus ſubdere
Plures duobus cogitat.
Sat eſt Deus, clamat, ſat eſt,

Mens

Mens plena Cæli gaudiis,
At non ſat eſt, ſed amplius
Exclamat in laboribus.
Franciſce pectus explica,
Totumqve Numen excipe,
Adſunt qvibus ſuperfluæ
Rores refundas gratiæ.
Orantis è manu crucem
Excuſſit unda fluctuans,
Flevit minasqve fluctuum
Una repreſſit lacryma.
Cancer recurvus branchiis
Crucem reportat littori,
Dum ſic adorat qvem videt,
Recta tetendit ſemita.
Jam millionem Gentium
Sacris fluentis merſerat;
Minor capaci pectore
Et Indus, & Ganges erat.
Melas Sinarum viderat,
Et Solis incunabula,
Ultra diei limitem
Lucere Sol novus parat.
Franciſce greſſum comprime,
Cæloqve permuta Sinas,
Qvi nunc negantur hoſpiti,
Olim patebunt cæliti.
Tibi Pater ſit gloria,
Tibiqve Patris unice,
Tibiqve Sancte Spiritus,
In ſeculorum ſecula.

 CA-

CAPUT
D. JOANNIS BAPTISTÆ.

Inter humana capita nullum caput hoc majus fuit:
Minor eſt Joanne qviſqvis non eſt homine major,
Ille ſolus major eſt, qvi eſt homo - Deus.
Nullum caput vocalius, nullum taciturnius fuit:
Anteqvam Patrem haberet, indixit Patri ſilentium;
Reddidit lingvam Patri, dum ipſe vix habuit.
Intra uterum matris vocale, & mutum,
Expreſſit motu, qvod ore non potuit;
Exultavit, & lucem qvam non videt oſtendit;
Nondum exire poterat, & Præcurſorem agit.
Nemo citius locutus eſt, nemo tardius;
Ex utero matris Verbum ſalutavit in Utero Virginis;
Ne ſalutaret homines in eremum ſeceſſit;
Illic triginta annis loqvi tacendo didicit.
Nemo diutius tacuit, nemo poſt ſilentium plura dixit:
Echo omnium Prophetarum, qvidqvid dixere repetiit:
Verbum Verbi, qvidqvid Verbum dixerat, dixit:
Eheu donatum eſt hoc caput puellæ ſalatrici!
Mavult mater adultera caput inimicum, qvam regnum:
Et ſaltationis pretium eſt caput regno dignum.
Nec mora: præfertur in diſco inter pocula caput ſobrium;
Oſtenditur convivis ſangvis, & penè bibitur:
Et natale convivium funeſta cæde corrumpitur.
Aſpice hoc caput Rex impie, qvod te aſpicit;
Cerne oculos exanimes, & adhuc flagitii tui t[illegible]

Au

Audi ſilentium lingvæ, & flagellum luxuriæ:
Os illud eſt, cujus ſententiam ferre non poteras, neqve adhuc potes:
Hæc lingva eſt, qvam arguentem timebas, & adhuc times,
Obtruncaſti caput innocens, & vocale feciſti;
Seqvetur te hoc caput exulem, ut ubiqve te damnet;
Hodieqve Lugduni ſepulcrum duorum Amantium,
Accuſat inceſtum Herodis, & Herodiadis.

CAPUT
D. PAULI PRÆCISUM.

DIcat elogium hujus capitis os Chryſoſtomi;
Nulla lingva laudare Paulum poteſt, niſi ſit aurea:
Hoc caput humanæ ſapientiæ domicilium eſt, & divinæ:
Infudit ſe utraqve huic capiti, ut illud impleret:
Hoc caput altius terris raptum eſt, ad tertium Cœlum;
Hic vultus Angelis permixtus penè Angelus fuit;
Hi oculi viderunt Chriſtum ut hominem, & penè ut Deum;
Hæ aures audierunt arcana verba, qvæ non licet homini loqvi;
Dixit illa tamen hoc caput, dum neſcire ſe dixit,
Hoc caput redux ad terras cæleſte fuit;
Proclamat ubiqve qvod in Cœlo didicerat;
Qvid aliud eructaret, qvàm qvo plenum erat!
Exivit in omnem terram hujus capitis ſonus:
Et verba ultra mundum perlata ibant ad Cœlum:
Nimirum eò redibant, unde deſcenderant.
Qvid agis impie Nero dum hic caput abſcindis?

Occidiſti in Seneca Magiſtrum Urbis, in Paulo Orbis:
Pati tales Magiſtros malus diſcipulus non potuit.
At loqvitur præciſum caput Epiſtolis, dum non licet verbis.
Et calamo vocali iterum dicit, qvæ ſcripſit.
Probat Romanis latere in rebus creatis Deum, & patere.
Docet Corinthios fidem grandibus factis conſtare, non verbis.
Docet Galatas minus ſapere, dum nimis ſapiunt.
Laudat Epheſios, ut laudabiles reddat;
Amat Philippenſes, & amari vult non Paulum, ſed JESUM.
Dicit Coloſſenſibus fidem Coloſſum eſſe immobilem:
Victoriam oſtendit Theſſalonicenſibus, & hortatur ut vincant:
Facit Timotheum ſimilem ſibi, ut faciat filium.
Vult Paulum eſſe Titum, ut Titus ſit Paulus.
Ut Philemoni commendet Oneſimum, commendat Paulum,
Probat Hebræis ex umbris veteris Teſtamenti diem novi.
Intereà rorat hoc caput lacte, non ſangvine,
Perfudit hic liqvor carnifices, & fecit Martyres:
Manant lacte Epiſtolæ Pauli;
Orbis totus vivit hoc lacte.

CAPUT
D. PETRI INVERSUM IN CRUCE.

INverſum eſt hoc Petri caput, & rectum;
Jacere ſic debuit ut rectà Cœlum aſpiceret;
Nunqvam rectiùs aſpexit, qvam dum ſic vidit.
Puto ſic aſpexerat, dum ita Chriſto reſpondit,
Tu es Chriſtus Filius Dei vivi;

Non revelarat hæc verba caro, & ſangvis;
Audivit Patrem revelantem, & repetiit;
Petra erat, & Petrus eſſe meruit.
Penè naufragium in mari fecit, dum aliter aſpicit;
Invertit caput ad Chriſtum, & evaſit.
Nec fugiſſet in horto, nec negaſſet in Palatio,
Si ſic aſpexiſſet.
Nemo peccaret in Cœlum, ſi cœlum aſpiceret.
Prædixerat hunc ſitum Chriſtus, dum his verbis admonuit,
Cingebas te, & ambulabas ubi volebas,
Extendes manus tuas, cinget te alius, & ducet quo tu non vis,
Nolebat cum Roma exivit, & crucem timuit;
Voluit cum admonitus fugæ ad crucem rediit.
Inverſus cruci affigi voluit, ne poſſet aufugere,
Inverſus, ut à terra iter ad Cœlum faceret;
Inverſus, ne aliud præter Deum, & Cœlum videret;
Inverſus, ut pendentem à cruce Magiſtrum cerneret;
Inverſus, indignum ſe ratus, qvi rectus penderet.
I Petre nunqvam rectiùs ambulaſti qvam capite,
Scilicet iter ad Cœlum affectibus magis qvam pedibus.
Evolare rectus in Cœlum Simon Magus tentavit, & corruit,
Tentavit inverſus Simon Petrus, & rectà ivit.

ELOGIA
THEOLOGICA, ET PHILOSOPHICA.

Illuſtriſſimo, Nobiliſſimoqve D.

D. ALEXANDRO DU PILHON,

Conſiliario Regis Clerico, in Suprema Curia Delphinatus.

DEDICATIO LIBRI.

INvepi artem laudandi Te, & tacendi de Te, Vir Illustrissime, abſtineo laudibus tuis, qvia jubes, dum tamen abſtineo, illas dico, ſcilicet hæc omnium laudum maxima eſt, nolle laudari, & laudabilem eſſe: mereris laudes omnes dum omnes rejicis; & qvisqvis hoc dicit de Te, dicit laudes tuas, dum de illis tacet.

Novum Elogii genus dicere magna dum nihil dicis; loqvi dum taces, laudare dum laudibus abſtines, & pulchro ſilentio laudare laudari nolentem.

Qvam magna dicerem de Te niſi prohiberes, ſapientiam ingenii, prudentiam judicii, maturitatem conſilii, integritatem utriusqve fori; miſces humana divinis, nec confundis; attollis illa, nec iſta deprimis; conſecras forum civile Canonico, & pulchra pace utrumqve concilias.

Qvam illuſtria adderem de Parentibus, de Avis & Atavis tuis, niſi tu eas etiam laudes vetares; taceo illas qvoqve, & illas dico; appello Majores tuos

tuos omnes dum Te appello, deſigno ſingulos nomine ſuo dum tuum enuncio, vivunt omnes in Te hærede virtutum, revocas ætates eorum præteritas, & qvinqve ſecula qvæ olim fluxerunt, iterum redeunt, & apud Te fluunt.

Fefelli modeſtiam tuam, Senator modeſtiſſime, laudavi Te etiam invitum, nova arte laudandi; abſtineo deniqve laudibus tuis, ne arti iraſcaris, & artifici: Amabis tamen laudes Auguſtini veri, & damnabis inſidias falſi; occultavit ſe homo aſtutus ſub nomine Auguſtini, qvaſi ſub Annulo Gygis, cujus palam ſic obvertebat, ut Janſenium celaret, & Auguſtinum oſtenderet; deniqve excæcavit Annuli gemmam Umbra Auguſtini, & oſtendit ſub ea gemma noctuam latere, non Aqvilam. Vive, & fave.

Humillimus & addictiſſimus ſervus

P. L' ABBE.

DIVI AUGUSTINI
ELOGIUM DOGMATICUM.

INgenium Auguſtini nemo hactenus totum novit:
Ingenii ſui limites Auguſtinus ipſe neſcivit:
Monſtrum ingenii fuit aliis, & monſtrum ſibi.
Exhauſit ſe Africa dum tale portentum tulit:
Adoleſcens non tam diſcere, qvam meminiſſe videbatur:
Dixiſſes non acqvirere ſcientias, ſed innatas habuiſſe:
Didicit Ariſtotelem ſine Magiſtro;
Vix eum Ariſtoteles ſine Doctore didiciſſet:
Exhauſtis omnibus ſcientiis adhuc ſciendi avidus,

Didicit

*Didicit errores Manichæorum, ut haberet quod di-
ſceret:*
*Laudavit eos errores dum neſcivit, refutavit dum
didicit,*
Et nondum fidei diſcipulus jam pugnavit pro fide.
Superata Natura diu luctatus eſt cum gratia:
Expertus eſt ſe ab ea non cogi, dum diu reſtitit:
Nec violentus conſenſus fuit, quem negavit dum voluit:
Agnovit tamen ſufficientē fuiſſe gratiam, quo vinci potuit,
Non accuſaret moras ſuas, niſi properare potuiſſet,
*Nec potuit, niſi vires offerret gratia ſufficiens, & non-
dum vincens.*
Vicit tandem Gratia efficax vinci volentem,
Sic delectavit ut ſvaderet, ſic ſvaſit ut cogeret;
Recuſare illam poterat, etiam dum admiſit;
Admiſit illam voluntas libera, ſed non ſola:
Prævenit gratia nolentem, & adjuvit volentem:
*Incepit Deus ſine Auguſtino, ut vellet Auguſtinus
cum Deo.*
Nec meruit Auguſtinus gratiam quæ fecit merentem,
Data eſt immerenti bene cum gratia merituro:
Nemo acrius gratiæ reſtitit,
Nemo fortius pro gratia ſtetit.
Mirata diſcipulum Gratia mutavit in Magiſtrum,
Docuitque artem vincendi dum Auguſtinum vicit.
Poſt eam victoriam nemo Auguſtino par fuit;
*Pelagius, Julianus, Donatus umbram Auguſtini ti-
muere:*
Nec tantùm errores præteritos refutavit, ſed futuros;
Damnavit Janſenium nondùm à Roma damnatum.
Oppoſuit Antitheſes erroribus futuris,
Diſtinxit Auguſtinum ab Auguſtino,

Et

Et puto cum Antipodes negavit, Janſenium intellexit.
Debet Auguſtinus gratiæ qvod de gratia didicit,
Debet Auguſtino gratia qvod de gratia docuit,
Debet multum Auguſtino Roma,
Plus Romæ Auguſtinus debet.
Non eſſet doctor Gratiæ, niſi eſſet diſcipulus Romæ.

ALBERTI MAGNI ORDINIS PRÆDICATORUM. ELOGIUM.

ALbertus Deiparæ Philoſophus,
Thomas Verbi Theologus fuit;
Bene hic de Filio, bene ille de Matre ſcripſit:
Uter plura ſciverit ambiguum eſt;
Uterqve ſcivit omnia, neuter plura.
In Alberto aliqvid eminet, unde illi cognomen Magni,
Rudis ætate prima, & ultima,
Parum debuit naturæ, multum gratiæ:
Momento eruditus, momento indoctus,
Didicit omnia ſimul, omnia ſimul dedidicit:
Abſtulit ſcientias Virgo, qvæ illas dederat,
Ut ſciret qvi reddit, alienum eſſe qvod redditur.
Bene uſus ſcientiis qvas acceperat commodatas;
Implevit Orbem octingentis voluminibus,
Satis unus omnibus Bibliothecis,
Sibi ipſe vix fuit ſatis.
Non facile eſt dicere qvid Albertus neſciverit;
Nulla opinio etiam falſa fefellit Albertum,
Modum poſuit artibus curioſis ne ultra pergerent;
Oſtendit ubi deſineret Natura, unde inciperet Gratia.

Petierat

Petierat à Virgine ne falli poſſet, addidit illa ne falleret;

Nemo erravit ſub Alberto Magiſtro, & Thoma diſcipulo;

Uterqve erudivit orbem, uterqve correxit.

Media ætas Alberti erudita, tota humilis fuit:

Magiſter ſacri Palatii, Romam deſeruit, ut Palatium deſereret:

Ratisbonenſes infulas ſponte exuit, qvas invito induerat;

Vix inter ſuos Provincialis eſſe voluit, qvi ordini regendo par erat.

Deniqve dum ex cathedra dictat, non tam verba, qvam Oracula;

Obmutuit extemplò oraculum orbis:

Et cujus memoria ſapientiæ promptuarium erat,

Id unum tunc meminit, ſe nihil amplius meminiſſe;

Unum eſt qvod oblviſci non potuit, nomen Mariæ;

Scivit illud anteqvam aliqvid diſceret:

Illud ſcivit poſtqvam omnia dedidicit:

Prima hæc vox erupit Infanti, & ultima Seni.

Nec mutum tamen Alberti ſilentium fuit;

Albertus Senex, & mutus adhuc Orbis Magiſter erat;

Probat immemor divinum fuiſſe, qvidqvid memor dictaverat.

Obiit an. ætat. 87. *Clarus miraculis.*

Ipſe eruditus, & ignarus miraculum fuit.

Nec minore prodigio amiſit ſcientias, qvam accepit:

Beatus, qvi dum ſcientias amiſit, virtutes retinuit.

SAN-

SANCTI THOMÆ, DOCTORIS ANGELICI.

ELOGIUM.

Thomas Angelus erat, anteqvam eſſet Doctor Angelicus,
Angelorum diſcipulus, & penè æmulus fuit;
Multa ab Angelis didicit, qvædam Angelos docere potuit:
Aut Theologiam ad terras deduxit è Cælo,
Aut ſcivit in via, qvod videtur in Patria:
Audivit Apoſtolus arcana verba, ſed illa tacuit;
Qvæ Paulo dicere non licuit, hæc Thomas dixit.
Myſteriorum compendium eſt ſumma Thomæ;
Collegit in ea qvidqvid doceri poteſt, aut ſciri:
Incluſit Ambroſios, Hieronymos, Auguſtinos, Gregorios:
Incluſit ſeipſum, major ſeipſo, & ſi minor.
Epitomen fecit alienæ ſapientiæ, & ſummam ſuæ:
Didicit omnes qvi Thomam intelligit,
Nec totum Thomam intelligit, qvi omnes didicit;
Ubi alii dubitant, Thomas non ambigit;
Ubi omnes deſinunt, inde incipit:
Inde progreſſus eò aſcendit qvo nemo præiverat,
Seqvitur præviam fidem, & illam ducit;
Diſcipulam facit Theologiam, & Magiſtram:
Oſtendit qvod illa credit:
Neqve aliud ſupereſt niſi lumen gloriæ poſt Summam Thomæ
De Deo ſic loqvitur, qvaſi vidiſſet,
De tribus Perſonis, qvaſi ſingulas noſſet;
De Angelis ſic diſputat, qvaſi Spiritus eſſet:
Ingenerat horrorem peccati dum deſcribit;

Amabiles

Amabiles reddit virtutes dum oſtendit;
Incarnatum Verbum ſic explicat qvaſi vox Verbi.
Siſte aliqvando Thoma, pervenit ad ſummum Summa tua:
Ire ulterius non potes, niſi aliqvid qværas poſt omnia.
Bene ſcripſiſti de me Thoma.
Probat ſcripturam hominis qvi character eſt Patris;
Silete lingvæ ubi Deus laudator eſt,
Fallere non poteſt qvi laudatur, dum qvi laudat non fallitur.
Appellent alii Thomam Angelum Theologiæ,
Dicant Pontifices Summam tot miraculis conſtare, qvot titulis;
Plus dicit una vox bene,
Chriſtus eſt Verbum Patris, Thomas adverbium filii,
Qvam ergo mercedem accipies?
Qvam bene ſcripſerit collige ex teſtimonio,
Qvam benè vixerit diſce ex præmio,
Ut ſcias meritum virtutis, datur optio præmii.
Qvid eligat niſi Deum, qvi novit pretium Dei?
Nec potuit eligere majus, nec debuit minus;
Male ſcripſerat ſi aliter elegiſſet.

DIVI BONAVENTURÆ DOCTORIS SERAPHICI, ELOGIUM.

HIc à bonis venturis nomen ſortitus,
Æternitatem penè poſſedit intra tempus:
Deſtinatus a Matre Ordini S. Franciſci anteqvam natus,
Si nomen mutes penè alter Franciſcus fuit;
Fundator Ordinis futurus, niſi Franciſcus præceſſiſſet;

Et penè fundavit dum ruinas reſtituit.
Æqvalis S. Thomæ annis, & meritis;
Uterqve Doctor, *ille Angelicus, hic Seraphicus;*
Hic tamen optimam partem elegiſſe viſus,
Eò ivit affectu, qvo alter intellectu,
Et qvod Thomas credidit, Bonaventura guſtavit.
Ut ſcias Seraphice doctum,
Uno breviloqvio complexus naturam, & Deum,
Ex primo principio omnia,
Ex omnibus primum Principium,
Ex Deo demonſtrat Deum.
Nemo de Deo brevius, nemo clarius ſcripſit;
Creditus eſt Seraphim commodaſſe alas ſcribenti;
Et puto dum Seraphini alas deſcripſit, illas habuit.
Interrogatus aliqvando à S. Thoma cui libro ſtuderet,
Oſtendit pendentem ex Cruce hominem Deum,
Illuſtris liber ſcriptus intus, & foris!
Meditabatur hunc librum Bonaventura,
Nec aliunde niſi à Deo haurire potuit, qvæ de Deo ſcri-pſit.
Idem ſcribentem vitam S. Franciſci interpellare non auſus,
Sinamus, inqvit, Sanctum de Sancto ſcribere;
Novum hiſtoriæ genus, dum Sanctus ſcribit, & ſcribitur:
Neuter fallere aut falli poteſt, uterqve Sanctus.
Vis ſcire aliunde qvalis Bonaventura fuerit;
In eo Adamus non peccaverat, vix ipſe in Adamo;
Rediiſſe videbatur ad Statum Innocentiæ,
Qvi veteris Adami nihil haberet.
Affero aliqvid illuſtrius Angelicum, & divinum,
Dicitur Angelus Evchariſtiam ori hominis admoviſſe,

Dicitur ipſe Chriſtus per latus cor hominis ſubiiſſe.
O novum communionis genus!
Bonaventura gemino aditu Chriſtum excipit late[illegible]*,*
& ore!
Gemino palato guſtat delicias Dei!
Mirantur Angeli novas artes amandi;
Miratur Chriſtus, & miraculum facit.
Omiſi laudare purpuram, ut parcam rubori,
Erubuit vir modeſtus dum illam gereret,
Nunc qvoqve erubeſceret ad laudes.

JOANNIS SCOTI, DOCTORIS SUBTILIS, ELOGIUM.

HIc pene ante ſubtilis qvàm homo fuit,
Occultavit Patriam dum naſcitur, ut ſubtiliter na-ſceretur;
Tres populi de ejus ortu diſputant, plures de obitu:
Nullibi penè natus eſt dum ubiqve naſcitur.
Ceſſate lites; Patria Scoti ſubtilitas eſt,
Idcirco hactenus latuit qvia ſubtilis eſt:
Subtilem Deipara fecit, ut ſubtilitatem conceptionis defenderet,
Inde illi ſubtilitas tanta, ut ipſum etiam nomen ſub-tile ſit.
Inveniſſet Philoſophiam, niſi Ariſtoteles præceſſiſſet,
Sic eam tamen ornavit, ut ejus inventor dici poſſit.
In Theologia penè æqvavit S. Thomam dum ſuperare non potuit;
Et ne unicus Princeps eſſet, eam in duo regna diviſit;
Arcana divinitatis ſic explicat, qvaſi Deus revelaſſet.
Nunqvã tamen ſubtilius, qvam pro conceptione pugnavit;
Ducen-

Ducenta argumenta ita repetiit, qvaſi Deus ſuggereret,
Ita diſſolvit qvaſi Deus reſponderet,
Probavit deinde filiam eſſe Adami Deiparam, ſed Parentis non peccantis,
Impeditam eſſe ne in Adamo peccaret,
Redemptam à peccato futuro,
Satanam nondum ægram, & nondũ captivam liberatam.
Puram igitur eſſe debuiſſe, ut Deipara eſſet,
Perſvaſa Argumentis Sorbona in Scoti verba juravit,
Nemo admittitur ad lauream, niſi hac in parte Scotiſta ſit.
Non arrogavit ſibi hanc victoriam Scotus qvam miraculum peperit;
Dum pergit ad pugnam imploravit opem Virginis, & Virgo promiſit.
Inclinavit caput imago ſaxea, & ſtetit promiſſis:
Adhuc perſeverat inclinatio imaginis, teſtis miraculi,
Ne qvis de antiqva victoria dubitet, qvæ ſemper nova eſt.
Nec ſubtilior doctrina Scoti, qvam virtus fuit;
Coloniam deſtinatus, ut illic ſapientiæ Coloniam inſtitueret:
Perrexit inſalutatis Pariſiis, ut obedientia cæca eſſet:
Ibat pedes vir triumpho dignus,
Satis oneratus Scoto, niſi ſubtilitas onus levaret.
Redintegrata Conceptionis pugna renovavit victoriam;
Vicit diſcipulos Coloniæ, qvi Pariſiis Magiſtros vicerat;
Non incruenta tamen victoria dum poſt pugnã interiit;
Teſtis immaculatæ Conceptionis dum vixit, & victor dum obiit;
Occultavit ingenioſè mortem, qvi natales celaverat;
Tam acutè interiit, ut adhuc de mortis genere dubitetur:

Scilicet ſubtiliter mori voluit, qvi ſubtiliter natus erat;
Ipſe etiam mortis annus incertus eſt, ut ſit ætas tota ſubtilis:
Illud certum eſt tam multa ſcripſiſſe, ut iis legendis vix ætas ſufficiat;
Pugnat voluminibus cum Thoma,
Plura ſcripturus ſi ſcripſiſſet minus ſubtiliter.
Uterqve Doctor, ille Angelicus, hic ſubtilis:
Sed hic ſubtilis eſſe non poſſet, niſi Angelicus eſſet.

ROBERTI BELLARMINI, CARDINALIS, ELOGIUM.

SCribendo Bellarmini Elogio unus Orator non eſt ſatis;
Laudant illum omnes docti,
Ipſe omnium Doctorum laudator fuit.
Vivunt apud illum ſcriptores mortui, & redivivi;
Examinavit omnium doctrinam lance qva debuit:
Legi poſſunt ſine errore, etiam qvi errarunt,
Purgavit illos Bellarminus, & fecit ne fallerent:
Hæc prima laus Bellarmini ſciviſſe omnes ſcriptores;
Altera laus id etiam ſciviſſe, qvod ipſi neſciunt,
Scire omnia debuit, qvi omnium judex fuit.
Nihil tamen Bellarmini ſcientiam certius probat quam Controverſias;
Extra controverſiam eſt eruditum opus;
Mirantur omnia ingenia ingenium unum;
Incluſit uno volumine omnia volumina;
Sufficit omnibus ſcientiis, vix ei omnes ſcientiæ ſufficiunt:
Mirantur hæretici expugnari ſe ab uno hoſte,
Et vinci uno certamine hæreſes ſexdecim ſeculorum.
Qvod admirabilius eſt placet victoria etiam victis:
Ama-

Amatur hominis modeſta doctrina, etiam dum arguit;
Debet Eccleſia huic operi clypeum qvo ſe tegat;
Debet arma & tela qvibus hæreſes vincat:
Debet illi fides ne ſit amplius cæca;
Scilicet illuſtrat res credendas, & pene demonſtrat;
Addit Summæ Angelicæ alteram Summam,
Et qvondam una, nunc pene duplex Theologia eſt.
Neqve eminentior eſt Bellarmini doctrina, qvam pietas:
Nihil in eo humile eſt niſi humilitas:
Hæc tamen humilis, & ſublimis fuit;
Nepos Marcelli ſecundi, & dignus qvi eſſet tertius;
Erubuit ad oblatam purpuram plus ipſa purpura,
Adigendus fuit à Clemente VIII. ſub culpa, & pœna;
Et pœnam admiſſurus erat, ſi carere potuiſſet culpa.
Capuanas infulas admiſit ut Aulam fugeret;
Dum retineri ſe vidit Infulas exuit.
Recuſavit proventum Tituli, qvi Titulum abdicarat;
Et vellus ovium noluit qvi Paſtor non erat;
Singulis annis ſubtrahebat ſe vitæ, ut morti ſtuderet;
Ajebat faciendum id bene qvod tantum ſit ſemel,
Nec bene fieri niſi fiat ex arte,
Nec artem ex eo ſciri qvi arti non ſtuduit:
Meditabatur ſubinde æternitatem, & penè guſtabat,
Et beatus olim futurus, pene jam erat.
Extant ſingulorum ſeceſſuum libelli ſinguli,
Sapidi eorum guſtui qvi æterna ſapiunt, non caduca.
Deniqve obiit, Vir Magnus qvi jam penè obierat,
Nec patriam mutavit, nec penè vitam;

Eò ivit qvo ire conſveverat, & ubi jam erat.
Inviſere moribundum Cardinales, & appellarunt ſanctum,
Idem dixit Pontifex privata voce, & poterat dicere publica.
Abrepta eſt mortui purpura, & qvicqvid tetigerat ſacrum fuit.
Omiſeram teſtamentum, & vir pauper teſtari vix debuit;
Hæredem ex aſſe ſcripſit Societatem, & asſis vix obolus fuit.
Ante purpuram pauper, ſub purpura pauper fuit;
Mutaverat colorem non veſtem,
Sub utroqve colore Jeſuita fuit.

LUDOVICI MOLINÆ, ELOGIUM.

HIc eſt Vir ille cujus doctrina non vita
Publica Academiarum Theſis,
Alicubi victrix, ubiqve hactenus invicta ſtetit.
Nulla pars doctrinæ contra fidem,
Non omnis tamen de fide eſt;
Nulla pars falſa, non omnis tamen eſt certa.
Nec certior eſt adverſa doctrina,
Utramqve permittit Roma, neutram damnat.
Utra potior ſit judicent docti,
Hæc ad examen vocata indemnis exiit,
Altera nondum ad examen venit.
Timeri initio cœpit dum crederetur nova,
Timeri deſiit, cum apparuit veterana.

Audi qvid ſentiat de Gratia ſufficienti.
Hæc inqvit ex ſe fertilis, per nos eſt ſterilis,

Tunc

Tunc tantum expers effectus, cum caret aſſenſu.
Hæc in duobus æqvalis hunc vincit non alterum ;
Utrumqve vincere poterat, ſi vinci uterqve voluiſſet ;
Qvod ille vincatur facit voluntas, & gratia ;
Qvod ille vincatur facit voluntas ſola.
Petebat aſſenſum gratia, negavit voluntas.

Audi qvid ſentiat de gratia effectrice.

Hæc, inqvit adjuvat voluntatem, non invitam trahit.
Hæc ſecreta eſt, & ſecretum ſciens,
Hæc minax, & blanda ; hæc alta & profunda :
Hæc ſic delectat ut vincat, ſic vincit ut non cogat,
Sic illuſtrat ut moveat, ſic movet ut non determinet ;
Determinat ſe ipſam voluntas Domina ſui ;
Adjuvatur à Gratia dum ſe determinat.

Audi qvid ſentiat de ſcientia media.

Didicit illam ex ſcripturis non invenit,
Qvid facturi Ceilitæ qvamvis nunqvam facturi :
Qvid credituræ Tyrus nunqvam creditura ?
Qvid futurum, qvamvis nunqvam futurum ;
Qvid decreturus Deus, ſi decreturus ?
Qvid futurum ſi voluntas vellet, & Deus decerneret.
Antecedunt hanc ſcientiã voluntatis nutus, non actus :
Decernit Deus actus poſt præviſos nutus ;
Sic non læditur libertas qvæ exploratur,
Seqvitur illam decretum Dei, non antecedit ;
Sic non exponit Deus gratias ſuas, ſed diſpenſat ;
Sic aptat gratias libertati, & libertatem gratiis :
Explicuit hanc ſcientiam Molina, & nomen addidit ;
Appellavit mediam, ut diſtingveret ab extremis :
Aptavit voluntati & conformem vidit ;
Sic explicuit concordiam gratiæ, & libertatis humanæ ;
Sic ſervavit utriqve fines imperii ſui ;

Sic utramqve dominam fecit neutram ancillam.
Laudabilis Molina dum rem arcanā explicare voluit;
Tentavit hoc ſecretum pars adverſa, nec invenit:
Arcana res eſt humana libertas;
Solus illam novit qvi condidit;
Reſignabit olim Roma hoc ſigillum,
Imo neqve reſignabit;
Arcanum debet eſſe ſigillum, ut ſit liberum.

UMBRA AUGUSTINI, POEMA THEOLOGICUM.

Umbra Auguſtini terras irata reviſo
Jus ultura meum, violataqve Gratia mecum,
Læſaqve libertas mecum redit: utraqve dicet
Doctrinam de utrâqve meam; ſciat orbis oportet
Mentem Auguſtini, falſas Janſenius umbras
Suppoſuit mundo, verax ego corporis umbra,
Atqve animi docta Umbra loqvor.

Qvid ſit Libertas.

Dic age libertas qvales tibi Gratia dotes,
Et qvales Natura dedit? mihi tradidit, inqvit,
Imperium Natura ſuum, me Gratia captat
Aſſenſus ſtudioſa mei; Deus ipſe futuros
Arbitrii explorat nutus, qvid ſola voluntas
Eligeret, ſi ſola eſſet, dextramqve juvantem,
Auxiliumqve ſuum præviſis nutibus aptat;
Et nutus ſunt nondum actus: prænoſcit agenda
Et mecum peragit; poſſet ſubducere dextram
Ne vellem, totâ non poſſet cogere dextrâ
Ut qvod nolo velim, nolo qvod nolo, voloqve
Qvod volo, Reginam fecit qvi condidit Author,
Nec Regina eſſem, ſi ſceptra aliena gubernans

Non

Non eſſem Regina mei.
Non ſatis in laudem dixi, ſuſpendere poſſum,
Et motus animi, & curas, & gaudia, & ipſum
Arbitrii imperium; dum ſic ſuſpenſa qvieſco
Tunc operor, penſiqve expers operoſa laboro,
Et volo tunc aliqvid dum nil volo; ſcilicet utor
Arbitrio dum nolo uti, & dum libera ceſſo
Me dominam tunc eſſe probo:
Plus aliqvid dico, poſſum contraria velle,
Et mortem, vitamqve ſeqvi, nocet ignibus unda,
Et nocet ignis aqvis, neuter mihi noxius hoſtis,
Hoſtis uterqve ſibi: fallax me ſæpe fefellit
Umbra boni, ſæpe umbra mali: neutra umbra coëgit
Arbitrium violenta meum: non ſi omnia ſceptra
Promittat dæmon, non ſi omnia damna minetur,
Invitam vis nulla trahit: falli Eva volebat,
Et fraudi conſenſit Adam, ſi vellet uterqve,
Staret uterqve horti Dominus, fortunaqve mundi
Staret adhuc, ſerpens terras morderet, & orcum,
Mortalisqve ſatur vitæ ſuccederet Aſtris
Non ultra moriturus Adam: damnabile pomum
Guſtavit Pater, & nati ſenſere venenum.
Dum tamen hac eſcâ victa eſt humana voluntas,
Libertas invicta ſtetit, lapſiqve parentis
Arbitrium in mediis tenuit ſua jura ruinis,
Exul Adam, liberqve fuit; miſeriqve nepotes,
Et Reges manſere ſui.
Deniqve ſæpe vocat blandis me Gratia verbis,
Et ſæpe illecebris victam trahit ire volentem;
Si vellem nullis traheret me Gratia vinclis,
Et ſæpe excusſi nexus, ut ſponte perirem
In damnum generoſa meum; ſum cauſa ruinæ

 Sola

Sola mea, nec ſola tamen ſum cauſa ſalutis:
Intus agit, firmatqve Deus, ſeqvor ipſa vocantem
Non præverto Deum. Sic nobilis äëris hoſpes
Ales Apus, ſola ex patriis delabitur auris,
Deſcenſum natura juvat, pennæqve miniſtrant;
At revocare gradum, & patrio ſe reddere cœlo
Sola neqvit volucris, Zephirosqve expectat, & auras,
Supplentemqve pedes flatum, remisqve repandis
Alarum captat flatus, aurasqve juvantes,
Et reducem Cœlo facit ales, & aura volatum.
Sic ego non ſola alarum virtute reſurgo,
Et ſola virtute cado.

Gratia Universim.

Tu qvoqve divinas enarra Gratia dotes,
Et vires deſcribe tuas; mihi Spiritus, inqvit,
Eſt Pater, hic gemini poſtremus origine puncti
Accipit exhauſtam Deitatem, & Numine pleno,
Cui ſpiret ſimilem non invenit intus amorem:
Hunc ego fœcundum facio, ſpirataqve dicor
Gratia, communi qvamvis inſpirer amore,
Et totus ſit cauſa Deus.
Altera cauſa mei Chriſtus, meme ille refecit
Dum meruit, meritamqve humano reddidit orbi.
Conjugibus mundi primis, & Regibus orbis,
Me Deus æterni pignus donavit amoris,
Hæredesqve ſui fecit, dum fœdere pacto
Hæredes dedit eſſe mei; Si pacta fideles
Servaſſent, proli fueram promiſſa futuræ,
Hæredes factura Deos; peccavit Adamus,
Et gravidâ geſtans in libertate futuram
Progeniem, incluſos hoc læſit vulnere natos
Qvo patri nocuit, crimenqve vocatur origo,

Et,

Et ſcelus eſt hominem naſci : miſeratus Adamum
Alter Adam, læſi reparavit jura Parentis,
Et VERBO carni unito, carnemqve redemit,
Placavitqve Deum Deus; hujus fœdere pacis
Reddita ſum terris; duplexqve amiſſa Parenti
Reſtituor terris duplex; pars altera noſtri
Eſt habitus, figitqve gradum, creſcitqve merendo,
Hæredemqve animum divino munere complens,
Pene hominem facit eſſe Deum. Pars altera lux eſt,
Et radius qvi præveniens, comitansqve, ſeqvenſqve,
Excitat humanam mentem, attollitqve juvando:
Ac velut exudans imber pervadit hiantem
Terræ Uterum, penetratqve ſinus, ſiccasqve medullas,
Et ſterilem complet fæcundo ſemine vulvam,
Telluremqve facit matrem, ſi fertilis imbri
Succedat ſolis radius, qvi ſemen alumnum
Excitet, & vires addens per hiantia clauſtra
Impellat, trudatqve foras; Sic Gratia menti
Et calor, & pluvia eſt, libertatemqve parentem
Prole facit divina, & Cœli jura merentem.
Hic meus in terras reditus; narrare labores,
Et pugnas, atqve arma placet, victiqve triumphos
Humani arbitrii, vincit dum vincitur à me,
Dum ſuperat cadit, & geminæ fit cauſa ruinæ,
Et me dum perimit, mecum perit.

Gratia Sufficiens.

PRincipio nulli mortali Gratia deſum
Sufficiens, emit me toto ſangvine Chriſtus,
Et ſatis eſt mundo ille cruor; fons eſſet avarus
Si flueret paucis, & ſufficit omnibus unda,
Et nulli ſe Lympha negat.
Vult omnes ſervare Deus, nulliqve paravit

Pœnas ante ſcelus, præceſſit Olympus Avernum,
Ultoremqve Deum miſerans DEUS: At qvis Olympi
Speret iter, tentetqve gradum, ſi Gratia deſit
Sufficiens, ſpiransqve animos, viresqve miniſtrans,
Et faciens, monſtransqve viam.

Nec juſtas homini pœnas Deus inferet ultor
Qvod titubet qvi ſtare neqvit, nec juſta jubebit
Si ſuperent juſſa arbitrium, nec Gratia vires
Sufficiat, tendatqve manum, & comitetur euntem,
Et juſſum moderetur iter: Sic Alitis hæres
Fulminei, nondum inſtructus vibrantibus alis,
Prodire ex nido neqvit, & pendente cubili,
Ni Pater exponat Cœlo, attollatqve volantem,
Solisqve opponat radiis, nidoqve reportet
Infantem, & ſocias infirmo accommodet alas;
Ni faciat ſceptro innocuus privabitur hæres;
Et probrum genitoris erit.

Hic meus ille labor libertati addere vires,
Ut posſit, ſi poſſe velit; nec me iſta gravaret
Cura miniſterii, ſi prompta audire voluntas,
Vellet juſſa ſeqvi, ſed ſæpe oblita ſalutis,
Sæpe memor, ridet mutus, & verba monentis,
O qvoties monui errantem, blandeqve prehenſum
Reſtitui? qvoties ſtimulis, flagrisqve cecidi?
At qvoties Domino arbitrio frænosqve momordit,
Et ſtimulos fremitu, & ſaltu calcaria riſit?

Qvis numeret qvot probra tuli, triſtesqve repulſas?
Nec tamen abſtinui monitis, imitataqve Chriſtum
Morte ſua complexum omnes, nulliqve negantem
Et vitæ, & mortis meritum, ſic omnibus ipſa
Auxilium, viresqve novas inſpiro, libensqve
Tot mortes qvot probra fero.

GRATIA EFFICAX.

AST ego victrices effectrix Gratia lauros,
Et palmas invicta fero, nunqvam obſtitit hoſtis,
Et ſemper potuit; ſua vulnera læſus amavit,
Effeci ut vinci vellet, viciqve volentem.
Qvas autem inſidias, caſſesqve, hamosqve tetendi
Arbitrio, ut falli vellet, neqve falleret hamum,
Qvem ſemper nudum expoſui, ne cæca voluntas
Eligeret qvod non videt, affectuqve coacto
Libertas rueret præceps, atqve impete cæco;
Et vellet qvod nollet amor.
Propterea exploro nutus, flexusqve, receſſusqve
Humani Arbitrii, qvid amet, qvid vellet amare,
Qvid cupiat dum nil cupit; affectusqve futuros
Aſpicio monſtrante Deo, & pendentia vota,
Et libertatem volituram reddo volentem,
Dum præeo, nutumqve ſeqvor; nec cogitur ire
Libertas qvæ ſponte venit; nec lactea verba,
Et molles aditus, & congrua tempora fandi,
Arbitrium cogunt, prævidi pondera, nutusqve,
Et vacuos, nudosqve ſinus, & amabile ſemen
Injicio, qvo ſponte ſua gravidata voluntas,
Communes mecum fœtus parit; ac velut arcem
Providus explorat ductor, qvâ parte ſtruendus
Agger erit, qva parte eludet verbera murus,
Admittetve globos, ubi ſubterranea foſſa
Pulvereum excipiet ſemen; qvo vulnere flammæ
Erumpent, fractasqve voment ad Sydera turres;
Plura qvoqve explorat Ductor, curâqve ſagaci
Ante capit capiendam arcem: Sic Gratia victrix
Arbitrii nutus, atqve hoc diſcrimine capto,
Obſideo volituram arcem, expugnoqve volentem.

Non

Non tales Salomon artes deſcribit amandi,
Nec tales Sponſi & Sponſæ meditantur amores;
Has ego dictavi inſidias, & cantica ſcripſi,
Et noſter cantatur amor.

Concordia Gratiæ, Et Liberi Arbitrii Umbra.

HÆc ego de vobis ſenſi, & concordia veſtri
Una mihi doctrina fuit: gerit utraqve ſceptrum,
Utriqve imperium ſervavi, & jura coronæ,
Et fines utriqve ſuos: nec gratia victrix
Arbitrii regnum minuit, nec victa voluntas
Imperii jura amittit, communibus armis
Vincitis, & palmam victrix, & victa meretur.
O bellum ſuperis dignum! ô concordia felix!
Et gemini pugnant hoſtes, & uterqve triumphat,
Et palmam ſuperatus habet. Nec Gratia tantum
Efficiens addit robur, dextramqve juvantem,
Ipſa etiam vires inſpirat, & arma miniſtrat
Gratia ſufficiens, poſſetqve adjuta voluntas,
Vincere ſi vinci vellet; nec defuit Evæ
Sufficiens virtus ementiti ora revelans
Serpentis, fictosqve ſonos, & callida verba;
Et poterat pomum ridere, Deosqve futuros,
Et victrix Divæ inſtar erat; tentavit Adamum
Promiſſa in pomo Deitas; & Gratia fraudes
Explicuit, virusqve latens, ſed fœmina vicit;
Et pejor ſerpente fuit: ſic Gratia ſemper
Efficiens vincit, ſic ſemper vincere poſſet
Gratia ſufficiens; qvod ſemper fertilis illa,
Hæc ſemper ſterilis, ſterilem facit una voluntas,
Fœcundam non ſola facit.

Hæc ego dum docui, qvis nunc Janſenius audet
Doctrinam violare meam? cur rumpere nomen
Partiriqve fidem? ſcripſi qvod Roma probavit,
Et damno qvod Roma negat; cur qværit amicum
Ypra Auguſtinum, ſi Roma opponitur Ypra,
Aut Ypram niſi Roma probat? fraus illa, dolusqve eſt
Velle Auguſtinum Auctorem, ne ſentiat hoſtem.
Qvid mihi cum monſtris fidei, qvi monſtra ſubegi
Antiqva, & monſtris indixi bella futuris?
Venturosqve hoſtes vici præſentibus armis,
Vicendiqve artem docui: ceſſate Lutheri,
Calvini, Bezæqve novi prætexere nomen
Doctrinamqve meam, nec diligit hæreſin umbra,
Atqve Umbram timet illa meam, dic Gratia verax,
Tu qvoqve libertas an verum dixerit umbra.

GRATIA ET LIBERTAS.

Dixiſti qvæ nunc oculis ſine nube beatis,
In Verbo ſplendêre vides, ſpeculumqve tuêris,
Monſtrantemqve Deum ſpeculum.

FUNUS NOVÆ DOCTRINÆ.

SAt vixit qvæ vivere nunqvam debuit nova doctrina; idcirco falſa erat qvia de Deo nova; nihil divinum poteſt eſſe novum, Deus ipſe eſſet falſus, ſi poſſet eſſe novus.

De natura pura minus ſanè, de natura ſana minus purè; de lapſa minus rectè ſenſit. Poſt calumnias naturæ non pepercit Gratiæ; ut negaret ſufficientem finxit inutilem; ut deſtrueret efficacem fecit crudelem; ut everteret liberum arbitrium reddidit captivum; ut corrumperet bona opera, corrupit merita; ut excuſaret peccatum fecit

cit neceſſarium; ut redderet Chriſtum odioſum, negavit pro omnibus mortuum.

Volitavit aliqvandiu nova doctrina per ora indoctorum virorum, & doctarum mulierum; rapuit illos novitas, & iſtas levitas; fefellit omnes nomen Auguſtini, etiam falſi; nemo ſub eo Magiſtro errare timuit, cujus ipſum etiam nomen credebatur expers erroris; fecit Auguſtinus fidem etiam dum fefellit; placuit ſub eo nomine falſitas ſub qvo diſplicere debuerat.

Poſt aliqvam admirationem, vocata ad examen nova doctrina deprehenſa eſt dehoneſtare, naturam cum injuria Creatoris; dedecorare Gratiam cum opprobrio Servatoris, excuſare peccatum neceſſitate peccandi; extingvere amorem virtutis difficultate meriti; creare odium Deo homini dum ait Incarnatum pro paucis.

Pronunciavit eam doctrinam nocentem Innocentius X. damnavit Auguſtinum falſum, reveritus verum, & qvinqve Cenſuris, novarum Propoſitionum qvinqve monſtra confixit: Nec tamen ſilere voluit damnata doctrina, tranſivit à jure ad factum, & tot nodis novam doctrinam implicuit ut inextricabiles viderentur, niſi eos iterum gladius Petri diſcinderet: vidit eos gordios nodos ſucceſſor Innocentii, & dum eos Petri enſe diſſecuit Alexander fuit.

Ridebat tamen Romana fulmina inſolens doctrina, niſi accederent Gallica; venerata eſt Cenſuram Romanam Eccleſia Gallicana, & cre-

credidit hæreſin eſſe qvidqvid Roma damnat ex cathedra, ſcilicet hoc unum eſt ex privilegiis Eccleſiæ Gallicanæ neſciviſſe antiqva monſtra, & odiſſe nova.

Spectabant interea Janſeniſtæ tempeſtatem ex portu, favere credebant Senatum dum taceret, ridere Aulam dum ludum aſpiceret, & tutos ſe putabant qvamdiu eos Regius Portus protegeret. Deniqve Rex Chriſtianiſſimus poſt captum Mommedium, & Mardicum, partem aliqvam victoriarum putavit Janſenium, & Portum Regium.

Senatus Auguſtiſſimus ſedente Rege pro Liliis, favente Aulâ, & ſpectante Lutetiâ veneratus fidem Petri, Chriſtianiſſima voce hæreticum pronunciavit qvisqvis cum Petro non crederet. Oppreſſit ea vox novam Doctrinam; ſtupefacta hoc fulmine fecit naufragium in portu, & nunc ubi Portus Regius erat, nihil eſt niſi triſte naufragium.

INSCRIPTIO PORTUS REGII.

Hîc Portus qvondam fuerat, diſcedite Naves,
Non eſt hac ſtatio Regia, naufragium eſt.

TROIS DEVISES SUR L'AUTEUR DE LA NOWELLE DOCTRINE.

I.

JANSENIUS CORRUPTEUR D'AUGUSTIN.

Une Echo.

Reddens non integra verba.

EPIGRAMMA.

Fallitur, & fallit reddens non integra verba
Echo, reflexi ſaucia Imago ſoni.

Paſtor

Paſtor Ypræ ſenſum fallens, & verba Magiſtri,
Echo eſt, hæc læſos reddit, & iſte ſonos.

II.

JANSENIUS SE COUVRE DU NOM D'AUGUSTIN.

L'Anneau de Gyges.

Nemo ſatis ſub luce latet.

EPIGRAMMA.

NEmo ſatis ſub luce latet, gemmam objice Soli,
Qvi vult eſſe Gygas cernitur eſſe Gyges.
Paſtor Ypræ magno fruſtra ſe nomine celat;
Tolle Auguſtinum, Noctua non Aqvila eſt.

III.

JANSENIUS FAUX AUGUSTIN.

Un Aigle precipitant un faux Aiglon.

Hæredem negat eſſe ſuum.

EPIGRAMMA.

HÆredem negat eſſe ſuum, qvi lumina Solis
Fixo oculo, & firmo non bibit ore diem,
Magni Auguſtini non eſt Janſenius hæres,
Romanum pavido non tulit ore diem.

CIRCA QVINQVE PROPOSITIONES AB INNOCENTIO X. ET ALEXANDRO VII. DAMNATAS.

THESES JANSENII.

ANTITHESES AUGUSTINI.

CIRCA PRIMAM PROPOSITIONEM.

Aliqva Dei præcepta hominibus juſtis volentibus, & conantibus ſecundum præſentes qvas habent vires,

res, ſunt impoſſibilia; deeſt qvoqve iis Gratia qva fiant posſibilia.

THESIS JANSENII.

TOm. 3. lib. 3. cap. 13. Hæc igitur omnia pleniſſime, planisſimeqve demonſtrant nihil eſſe in ſancti Auguſtini doctrina fundatius, ac certius, qvam eſſe præcepta qvædam qvæ hominibus non tantum infidelibus ſed fidelibus qvoqve & juſtis, volentibus, & conantibus ſecundum præſentes qvas habent vires ſunt imposſibilia, deeſſe qvoqve gratiam qva fiant posſibilia, &c.

ANTITHESIS AUGUSTINI.

SErm. 191. Execramur etiam blaſphemiam eorum qvi dicunt imposſibile aliqvid homini à Deo eſſe præceptum, & mandata Dei non à ſingulis ſed ab omnibus in commune poſſe ſervari.

Janſenius dicit eſſe qvædam præcepta impoſſibilia: Auguſtinus execratur hoc tanqvam blaſphemum. Ergo Janſenius imponit Auguſtino.

THESIS JANSENII.

JAnſenius eodem cap. 13. lib. 3. Deeſſe qvoqve gratiam qva fiant posſibilia.

ANTITHESIS AUGUSTINI.

CAp. 4. de grat. & lib. arbitr. Homo ergo gratia juvatur, ne ſine cauſa voluntati ejus jubeatur.

Janſenius dicit deeſſe gratiam qva fiant posſibilia. Auguſtinus dicit hominem juvari gratia, ne ſine cauſa voluntati ejus jubeatur. Ergo Janſenius dicit oppoſita Auguſtino.

THESIS JANSENII.

EOdem c. 13. Ex hac Auguſtini doctrina ſeqvitu

 plurr-

plurimis non dari iſtam faciendi præcepti poſſibilitatem, quæ precibus implorari ſolet, &c.

ANTITHESIS AUGUSTINI.

LIb. de nat. & grat. 43. Non igitur Deus impoſſibilia jubet, ſed jubendo monet, & facere qvod poſſis, & petere qvod non poſſis.

Janſenius dicit plurimis deeſſe poſſibilitatem faciendi præcepta, & negari etſi imploretur. Auguſtinus dicit volentem aut habere ſemper gratiam ut impleat, aut poſſe orare ut habeat. Ergo ſi oret illam habebit. Imo non poteſt orare niſi per gratiam ſufficientem, ergo aut voluntas habet ſemper gratiam efficacem ut impleat, aut habet ſufficientem, ut petat efficacem.

THESIS JANSENII.

EOdem cap. Hæc impoſſibilitas ſervandi præcepta fidelibus accidit, non tantum qvando nolunt præcepta facere, ſed etiam qvando volunt.

ANTITHESIS AUGUSTINI.

DE actis cum felice Manichæo c. 17. Qvi enim ſervare legem non vult, in poteſtate ejus eſt ſi velit, non enim dixit non potuerunt, ſed noluerunt; hoc certe qvod nolunt ſervare legem, non à gente tenebrarum coguntur, ſi enim coguntur, non nolunt, ſed non poſſunt, ſi autem nolunt, non utiqve coguntur ut non faciant, ſed ſua voluntate nolunt.

Non poſſe ſervare præcepta etiam cum volumus, & habere in poteſtate ſervare etiam cum nolumus, ſunt oppoſita. Ergo.

THESIS JANSENII.

EOdem cap. 13. Auguſtinus docet qvarundam cupi-

cupiditatum tentationes aliqvorum hominum vires ſuperare, ita ut eas vincere non poſſint, & tamen peccare dum conſentiunt.

ANTITHESIS AUGUSTINI.

De nat. & grat. cap. 66. Qvæcunqve eſt iſta cauſa voluntatis, ſi non poteſt ei reſiſti ſine peccato creditur, ſi autem poteſt non ei credatur, & non peccabitur; An forte fallit incautum, ergo caveat ne fallatur; An tanta fallacia eſt ut caveri omnino non poſſit, ſi ita eſt nulla ergo peccata ſunt. Idem Auguſt. lib. de grat. & lib. arbit. cap. 4. Ut autem iſta ſerventur caſtitatis ſancta mandata, unusqvisqve tentatur à concupiſcentia ſua, &c. Si dixerit volo ſervare, ſed vincor à concupiſcentia mea, reſpondet ſcriptura ejus libero arbitrio, noli vinci à malo, ſed vince in bono malum.

Janſenius ait eſſe aliqvas tentationes qvas voluntas ſuperare non poteſt, & tamen peccare ſi non ſuperet. Auguſtinus ait nullas eſſe qvas voluntas non poſſit ſuperare, ſcilicet adjuta à Deo, & ſi omnino non poſſet ſuperare, non peccare. Ergo Janſenius imponit Auguſtino.

CIRCA SECUND. PROPOSITIONEM JANSENII A ROMA DAMNATAM.

Interiori gratiæ in ſtatu naturæ lapſæ nunqvam reſiſtitur.

THESIS JANSENII.

Tom. 3. lib. 2. cap. 14. Tota doctrinæ S. Auguſtini moles in illum tanqvam ſcopum collimat, ut Chriſtiani credant, & qvi poſſunt intelligant non liberum arbitrium eſſe, qvod poſſit gra-

tiæ efficientiam ſeu influxum in opus impedire.

ANTITHESIS AUGUSTINI.

IN Pſal. 63. Qvod pluit in agrum uberem dulce eſt, & qvod pluit in agrum ſpinoſum dulce eſt; nunqvid pluviam accuſas qvod ſpinas generet; nonne erit pluvia illa teſtis in judicio Dei, & dicet; Ego dulcis ſuper omnia veni, tu ergo qvid proferas vide, profers frumentum ſpera horreum, profers ſpinas ignem ſpera.

Arbitrium non poſſe impedire influxum gratiæ, & poſſe impedire ſunt Antitheta, Janſenius dicit primum Auguſtinus ſecundum.

THESIS JANSENII.

JAnſenius tom.3 lib.2. cap.4. Adjutorium ægrotæ voluntatis eſt hoc ipſum qvod ſuapte efficacia facit influere facultatem, nec facultatis illius libero arbitrio ſubjacet, ſed invicte facit ut hoc vel illud arbitretur, & velit.

ANTITHESIS AUGUSTINI.

LIb. 83. qvæſt. q. 61. Ad illam cœnam in Evangelio præparatam, nec omnes qvi vocati ſunt venire voluerunt, nec illi qvi venerunt, venire poſſent niſi vocarentur; itaqve neqve illi debent tribuere ſibi qvi venerunt, neqve illi qvi venire noluerunt debent alteri tribuere ſed tantum ſibi, qvoniam ut venirent in eorum erat poteſtate.

Adjutorium gratiæ non ſubjacere arbitrio, & ſubjacere ſunt duo oppoſita, Janſenius primum dicit, alterum Auguſtinus.

THESIS JANSENII.

TOm 3. lib.2. cap 4. Talis eſt influxus Gratiæ qvalis eſt influxus cauſæ formalis, hoc ipſo qvipp

qvippe qvod adeſt juſtitia, fit juſtus animus, & ſine illa juſtus eſſe nunqvam poteſt.

ANTITHESIS AUGUSTINI.

Lib. 1. ad ſimplic. q 2. Nemo itaqve credit non vocatus, ſed non omnis credit vocatus, multi enim ſunt vocati, pauci electi, utiqve ii qvi vocantem non contempſerunt. Sed credendo ſecuti ſunt.

Influxus cauſæ formalis non eſt activus, eſt neceſſarius, non poteſt impediri poſita cauſa. At ex Auguſt. influxus gratiæ ſæpe rejicitur & contemnitur: Ergo non eſt qvaſi cauſæ formalis.

THESIS JANSENII.

Tom. 3. lib. 2. c. 25. Efficacisſima gratiæ medicinalis natura, &c. eo qvod nulla prorſus effectu careat, & mox; ex defectu operis rectè infertur gratiam non eſſe datam, & hoc ipſo qvod homo effectu deſtituitur, nullam ei gratiam collatam eſſe, & hoc ipſo qvod data ſit mox effectum ſeqvi.

ANTITHESIS AUGUSTINI.

De grat. & lib. Arb. cap. 5. Hoc enim liberum hominis arbitrium exhortatur, & in aliis qvibus dicit, rogo vos ne in vacuum gratiam Dei ſuſcipiatis, ut qvid enim eos rogat, ſi gratiam Dei ſic ſuſceperint ut propriam perderent voluntatem.

Fruſtra Apoſtolus rogat ne in vacuum gratiam Dei recipiant, ſi nulla gratia effectu caret, ſi hoc ipſo qvod data eſt, effectus ſeqvitur. At exhortatur & rogat. Igitur Janſenius dicit antitheta Apoſtolo, & Auguſtino.

THESIS JANSENII.

TOm.3. l.2. c.28 Chriſti Gratia nunqvam relinqvit voluntatem in æqvilibrio, ſed illud aufert & efficit ut velit: Et c.28. nec Auguſtinus, nec Eccleſia, nec Concilia aliam ullam actualem agnovêre qvam qvæ talis eſt.

ANTITHESIS AUGUSTINI.

LIb.50.homil.homil.2. Cum per adjutorium Dei in poteſtate tua ſit utrum conſentias diabolo, qvare non magis Deo qvam ipſi obtemperare deſideras. Pſal 91. Si Sathanas loqveretur, & taceret Deus, haberes unde te excuſares, modo aures tuæ poſitæ ſunt inter monentem Deum, & ſuggerentem ſerpentem, qvare huc flectuntur, hinc avertuntur, non ceſſat Sathanas ſvadere malum, ſed nec Deus ceſſat admonere bonum, Sathanas autem non cogit invitum, in tuâ poteſtate eſt conſentire aut non conſentire.

Janſenius ait gratiam Chriſti nunqvam relinqvere voluntatem in æqvilibrio, Auguſtinus agnoſcit hoc æqvilibrium. Ergo dicunt Antitheta.

CIRCA TERTIAM PROPOSITIONEM A ROMA DAMNATAM.

Ad merendum & demerendum in ſtatu naturæ lapſæ non reqviritur in homine libertas à neceſſitate, ſed ſufficit libertas à coactione.

THESIS JANSENII.

LIb. 8. c. 9. §. hinc ergo. Nulla neceſſitas actibus liberis voluntatis reformidanda eſt, ſed ſola vis, coactio, & neceſſitas violentiæ.

ANTI-

ANTITHESIS AUGUSTINI.

LIb. de duabus animabus c.12. Qvamobrem illæ animæ qvidqvid faciunt, ſi natura non voluntate faciunt, id eſt, ſi libero ad faciendum & ad non faciendum motu animi carent, ſi deniqve iis abſtinendi ab opere ſuo poteſtas nulla conceditur, peccato earum teneri non poſſunt.

Ex Auguſtino tria impediunt libertatem, & peccatum, natura ſeu neceſſitas faciendi, Carentia indifferentiæ ad faciendum vel non faciendum, carentia poteſtatis abſtinendi ab opere. Ergo non ſola coactio, & violentia repugnat libertati.

THESIS JANSENII.

LIb. de Grat. Chriſti c.10. Cum arbitrio in utramqve partem libero, & flexibili conditus eſt Angelus, & primus homo, addit poſtea, illa æqvabilis libertatis indifferentia velut bilancis æqvilibrium periit, &c. & ubi voluntas uniuscujusqve cecidit, ibi manſit.

ANTITHESIS AUGUSTINI.

DE geſtis cum felice Manichæo c.4. Habet unusqvisqve in voluntate ſua eligere qvæ bona ſunt, & eſſe arbor bona, aut eligere qvæ mala ſunt, & eſſe arbor mala.

Poſſe eligere bonum vel malum, eſt libertas contrarietatis, at hæc non periit ex Auguſtino. Ergò.

THESIS JANSENII.

LIb.6. c.38. Veteribus perſpectum fuit voluntatem qvantumcunqve aliqvid immutabiliter, neceſſarioqve velit, ſemper ſibi & actui ſuo dominari.

Lib. contra Fortunatum, Animæ rationali qvæ eſt in homine dedit Deus liberum arbitrium, ſic enim poſſet habere meritum, ſi voluntate non neceſſitate boni eſſemus. Cum ergo oporteat voluntate, non neceſſitate bonum eſſe, oportebat ut Deus daret homini liberum arbitrium.

Auguſtinus opponit hæc duo, voluntate, non neceſſitate bonum eſſe, & vult neceſſitatem pugnare cum libero arbitrio. Ergo actus neceſſarii non ſunt liberi.

THESIS JANSENII.

Lib. 6. cap. 38. Veteres nihil omnino curarunt de neceſſitate actus voluntarii, ſed non obſtante inevitabili neceſſitate, omnem omnino rationabilem voluntatem, hoc eſt voluntatis modum liberum poſuerunt. Sola excluſa violentiæ, coactionisqve neceſſitate.

ANTITHESIS AUGUSTINI.

Lib. de vera Religione. Tales ſervos ſuos Deus meliores judicavit, ſi ei ſervirent liberaliter, qvod nullo modo fieri poſſet, ſi non voluntate, ſed neceſſitate ſervirent.

Auguſtinus hæc duo diſtingvit voluntate, & neceſſitate ſervire; ergo neceſſitas opponitur libertati.

THESIS JANSENII.

Lib. 8. cap. 38. Fidenter dico, qvicunqve doctrinam iſtam à nobis traditam erroris inſimulare auſus fuerit, in iſta Catholicæ doctrinæ culmina, & columina neceſſe eſt, ut anathema primum dicat.

ANTITHESIS AUGUSTINI.

LIb. de duab. anim. contra Manich. cap. 13. Qvid certius qvam neminem vituperatione, ſupplicíove dignum eſſe, qvi id non faciat, qvod facere non poteſt, nonne iſta cantant, & in montibus Paſtores, & in Theatris Poëtæ.

Ex Auguſtino, & ſenſu communi inevitabilis neceſſitas privat vituperatione, & ſupplicio: Ergò pugnat cum merito, & demerito.

CIRCA QVARTAM PROPOSITIONEM A ROMA DAMNATAM.

Semipelagiani admittebant prævenientis gratiæ interioris neceſſitatem ad ſingulos actus, etiam ad initium fidei, ſed in hoc erant hæretici qvod vellent eam gratiam talem eſſe, cui poſſet humana voluntas reſiſtere, vel obtemperare.

THESIS JANSENII.

TOm. 1. lib. 8. de hæreſ. Pelag. cap. 6. Neqve verò Maſſilienſes hanc ipſam Gratiæ neceſſitatem ad ipſum velle diffitentur: & paulo ante. Non enim excluſére Maſſilienſes ab illa credendi voluntate gratiam qvæ interius adjuvaret, &c.

ANTITHESIS AUGUSTINI.

DE Prædeſtin. §. c. 2. 1. retract. c. 23. de natura & graſ. cap. 48. & centum aliis locis Auguſtinus ait Semipelagianos cenſuiſſe gratiam dari ſecundum merita fidei, & ſic fidem eſſe gratia priorem. Item dicebant naturam ſufficere ad fidem. Item fidem eſſe tantummodo noſtram. Item fidem non eſſe donum DEI, & nos

non accipere à Deo cogitationes pias ad credendum.

Gratiam neceſſariam eſſe ad credendum, & Gratiam non eſſe neceſſariam ſunt antitheta. Janſenius primum attribuit Semipelagianis, Auguſtinus ſecundum: Ergo dicunt antitheta.

THESIS JANSENII.

TOm.1. lib.8. de hæreſ. Pelag. cap.8. In hoc ergo propriè Maſſilienſium error poſitus eſt, qvod aliqvid primævæ libertatis reliqvum putant, qvo lapſus homo ſaltem credere poſſet ſi vellet, non tamen absqve interioris gratiæ adjutorio, cujus uſus vel abuſus relictus eſſet in uniuscujusqve arbitrio & poteſtate.

ANTITHESIS AUGUSTINI.

DE bono perſever. cap.5. Credere vel non credere poſitum eſt in arbitrio voluntatis humanæ. Intellige ſuppoſita gratia ad credendum. De Spirit. & lit. cap.34. Conſentire vel diſſentire propriæ eſt voluntatis. In Enchir. cap.9. Non ſe liberabunt qvi dicturi ſunt non accepimus perſeverantiam, qvoniam poteſt dici, ô homo in eo qvod acceperas, & tenueras, in eo perſeverares ſi velles.

Uſum vel abuſum gratiæ non eſſe in noſtra poteſtate, & eſſe, ſunt contradictoria, primum affirmat Janſenius, ſecundum aſſerit Auguſtinus.

CIRCA QVINTAM PROPOSITIONEM DAMNATAM.

Semipelagianum eſt dicere Chriſtum pro omnibus omnino hominibus mortuum eſſe, aut ſangvinem fudiſſe.

diſſe. Chriſtus pro ſalute duntaxat prædeſtinatorum mortuus eſt.

THESIS JANSENII.

TOm. 3. lib. 3. cap. 21. Qvod dicitur Chriſtus pro omnibus mortuus eſt, machina eſt à Semipelagianis erecta, & ab antiqvis repudiata.

ANTITHESIS AUGUSTINI.

LIb. 6. contra Julian. cap. 4. explicans illud Apoſtoli. Chriſtus pro omnibus mortuus eſt, ergò omnes mortui ſunt, ex hoc probavit, inqvit, omnes mortuos eſſe, qvia pro omnibus mortuus eſt unus: inculco, infercio recuſanti, accipe ſalubre eſt, nolo moriaris, unus pro omnibus mortuus eſt, ergo omnes mortui ſunt; vide qvia conſeqvens eſſe voluit ut intelligantur omnes mortui, ſi pro omnibus mortuus eſt.

Doctrina Auguſtini non eſt machina à Semipelagianis erecta; at doctrina Apoſtoli & Auguſtini eſt Chriſtum pro omnibus mortuum eſſe.

THESIS JANSENII.

IBidem tom. 3. lib. 3. cap. 21. Nullo modo principiis Auguſtini conſentaneum eſt, ut Chriſtus Dominus vel pro infidelium in infidelitate morientium, vel pro juſtorum non perſeverantium æterna ſalute mortuus eſſe, ſangvinem fudiſſe, ſemetipſum Redemptorem dediſſe, Patrem oraſſe ſentiatur.

ANTITHESIS AUGUSTINI.

LIb. 2. de ſymbolo ad Catechum. Videtis vulnera qvæ inflixiſtis, agnoſcitis latus qvod pupugiſtis, qvoniam & per vos, & propter vos apertum eſt, nec tamen intrare voluiſtis.

Hoc

Hoc loco Chriſtus inducitur alloqvens reprobos in die judicii: Ergo etiam pro reprobis mortuus eſt ex mente Auguſtini.

THESIS JANSENII.

IBidem. Chriſtus pro vivificandis in æternum iis qvi fidem, charitatem, & in iis usqve in finem perſeverantiam acceperunt, non pro cœteris qvi à fide & charitate deficientes in iniqvitate moriuntur.

ANTITHESIS AUGUSTINI.

TRact. 4. in Joan. Populi ſpernentes propter ſuperbiam ſuam humilitatem Dei, crucifixerunt Salvatorem ſuum, & fecerunt damnatorem ſuum.

Janſenius negat Chriſtum mortuum pro iis qvi in iniqvitate moriuntur, Auguſtinus aſſerit pro iis mortuum: ergo dicunt antitheta.

THESIS JANSENII.

IBidem. Chriſtus non magis pro æterna liberatione ipſorum, qvam pro diaboli deprecatum eſſe.

ANTITHESIS AUGUSTINI.

IN Pſalm. 68. Judas non agnovit pretium qvo ipſe à Domino redemptus erat.

Ex Auguſtino Judas redemptus erat à Domino, ſed pretium non agnovit, diabolus non eſt redemtus; ergo impia eſt comparatio diaboli.

THESIS JANSENII.

TOm 3. lib. 3. cap. 21. Antiqvi docuêre hoc reſpuendum eſſe tanqvam errorem à Catholicâ fide abhorrentem; ſcilicet Chriſtum pro omnibus mortuum eſſe.

AN-

ANTITHESIS AUGUSTINI.

SErm. 31. ex tom. nuper editis. Sangvis Domini tui ſi vis datus eſt pro te, ſi nolueris non eſt datus pro te. Et poſtea, Sangvis Chriſti volenti eſt ſalus, nolenti ſupplicium.

Sangvinem Chriſti volenti eſſe ſalutem, nolenti eſſe ſupplicium, eſt fuſum eſſe pro omnibus. Auguſtinus hoc dicit, Janſenius negat: Ergo dicunt antithema.

VIdes, Lector, qvinqve propoſitiones apud Janſenium extare de facto; neqve illas tantum vagè ſumptas, & qvaſi expoſititias, ſed apud Janſenium de jure, & de facto damnatas: Nec fallitur Roma cum factum damnat cũ jure connexũ: falli poteſt Rota Romana, nunqvam fallitur cathedra.

CIRCA ALIAS QVASDAM MATERIAS, THESES, ET ANTITHESES JANSENII, ET AUGUSTINI.

DE GRATIA SUFFICIENTI.

THESIS JANSENII.

LIb. 3. de grat. Chr. c. 1. Qvapropter ſufficientem illam gratiam, qvam Scholaſtici multi in Theologiam velut adjutorium Salvatoris intulerunt, ab Auguſtino deſtructam, funditusqve everſam eſſe libens fateor.

ANTITHESIS AUGUSTINI.

LIb. 3. de libero arbitrio cap. 16. Ex eo igitur qvod non accepit nullus reus eſt, ex eo vero qvod non facit qvod debet juſte reus eſt, debet autem ſi accepit voluntatem liberam, & ſufficientiſſimam facultatem.

Per

Per ſufficientisſimam facultatem non poteſt hoc loco intelligi voluntas libera, qvia Auguſtinus illam diſtingvit à facultate; nec poteſt intelligi Gratia efficax, qvia cum illa voluntas facit qvod debet, ergo intelligitur Gratia ſufficiens, ergo illam agnovit Auguſtinus.

THESIS JANSENII.

IBidem - Nullum igitur jam dari hominibus lapſis adjutorium ſufficiens, qvin ſit ſimul efficax in Auguſtini principiis exploratum eſt.

ANTITHESIS AUGUSTINI.

LIb. 2. de perſev. §. cap. 9. Ex duobus ætate jam grandibus cur iſte ita vocetur, ut vocantem ſeqvatur, ille autem non vocetur, aut non ita vocetur, inſcrutabilia ſunt judicia DEI.

Gratia qvæ ita vocat ut vocatus ſeqvatur eſt efficax, qvæ vocat ſed non ita, eſt ſufficiens, utramqve hoc loco agnoſcit Auguſtinus; ergo ex Auguſtini principiis datur gratia ſufficiens, qvæ non eſt efficax.

THESIS JANSENII.

LIb. 3. de grat. Chr. cap. 2. Hæc ergo qvia vidit Auguſtinus, ideo nunqvam amplius iſtius adjutorii ſufficientis, tanqvam reparatorii poſt caſum hominis meminit.

ANTITHESIS AUGUSTINI.

LIb. 2. ad Simplic. qv. 2. Nemo itaqve credit non vocatus, ſed non omnis credit vocatus, multi enim ſunt vocati, pauci verò electi, utiqve ii, qvi vocantem non contempſerunt, ſed credendo ſecuti ſunt.

Gratia qva qvis vocatus credit eſt interna, & efficax; qva vero vocatus non credit eſt ſufficiens tautum, poterat tamen eſſe efficax, & ea intentione dabatur à Deo; ergo Auguſtinus utriusqve Gratiæ meminit.

THESIS JANSENII.

IBidem. Nimirum vidit conſeqventer Auguſtinus hoc adjutorii genus jam eſſe prorſus inutile lapſorum reparationi, vel operationibus, etiamſi ad ſexcentos ſufficientiæ gradus augeretur.

ANTITHESIS AUGUSTINI.

LIb. 83. q. q. 68. Ad illam cœnam in Evangeliô præparatam nec omnes qvi vocati ſunt venire voluerunt, nec illi qvi venerunt venire poſſent, niſi vocarentur: Itaqve neqve illi debent ſibi tribuere qvi venerunt, neqve illi qvi venire noluerunt debent alteri tribuere, ſed tantum ſibi, qvoniam ut venirent vocati in eorum erat poteſtate.

Gratia qva qvis venit ad cœnam Evangelicam eſt efficax, qvâ vero qvis venire poteſt, & non venit eſt tantum ſufficiens, utramqve agnoſcit Auguſtinus.

THESIS JANSENII.

LIb. 3. de grat. Chr. cap. 11. Eſt titulus capitis. Infideles carent gratiâ ſufficienti ad ſalutem tam proximâ qvam remotâ, & omnibus principiis ejus.

ANTITHESIS AUGUSTINI.

LIb. de Spir. & lit. cap. 33. Infideles contra Dei voluntatem faciunt cum Evangelio non credunt, nec ideo t... ...en eam vincunt, verum ſe ipſos

fraudant magno, & ſummo bono, malisqve pœnalibus implicant, experturi in ſuppliciis potestatem ejus, cujus in donis miſericordiam contempſerunt.

Non faciunt contra Dei voluntatem ſi non poſſint credere, non poſſunt ſi carent gratia ſufficienti tam proxima, qvam remota; & contemptus donorū & miſericordiæ non eſt ſine contemptu gratiæ. Ergo etiam infidelibus non deeſt Gratia ſufficiens.

DE GRATIA EFFICACI.

THESIS JANSENII.

Lib. 2. de grat. Chr. c. 4. Gratiæ ſanæ voluntatis in ejus libero arbitrio relinqvebatur, ut eam ſi vellet deſereret, aut ſi vellet uteretur, Gratia vero lapſæ voluntatis nullo modo in ejus relinqvitur arbitrio, ut eam deſerat, aut corripiat ſi voluerit.

ANTITHESIS AUGUSTINI.

Lib. de Spir. & lit. cap. 34. In omnibus miſericordia ejus prævenit nos; conſentire autem vocationi Dei, vel ab ea diſſentire propriæ voluntatis eſt.

Diſſentire vocationi eſt eam deſerere, conſentire eſt eam accipere utrumqve relinqvitur arbitrio voluntatis lapſæ; ergo Janſenius imponit Auguſtino.

THESIS JANSENII.

Lib. 1. de grat. Chr. cap. 5. Nullum adjutorium cujus uſus ita ponitur in arbitrio voluntatis, ut illo utatur, aut non utatur, ut illud amplectatur aut deſerat, ut illi conſentiat aut non conſentiat ſi voluerit, ad medicinale adjutorium Chriſti perti-

pertinet, ſed ad adjutorium primi hominis, & ſanæ voluntatis referendum eſt.

ANTITHESIS AUGUSTINI.

Lib. de Spir. & lit. cap. 34. Viſorum ſvaſionibus agit Deus ut velimus, & ut credamus ſive extrinſecus per Evangelicas exhortationes, &c. ſive intrinſecus, ubi nemo habet in poteſtate qvid ei veniat in mentem, ſed conſentire vel diſſentire propriæ voluntatis eſt.

Auguſtinus loqvitur de gratia medicinali, ut patet ex verbis per Evangelicas exhortationes, & tamen ait voluntatem poſſe conſentire vel diſſentire: Ergo adjutorium medicinale non excludit indifferentiam voluntatis.

THESIS JANSENII.

Lib. 2. de grat. Chr. c. 4. Adjutorium Dei ante ruinam erat tale, ut ejus influxus à liberæ voluntatis nutu penderet, adeoqve ſalva maneret illa voluntatis in utramqve partem flexibilis indifferentia; nunc vero poſt ruinam tale eſt ut faciat annuere, & influere, & velle voluntatem: Et addit, nec facultatis ipſius libero arbitratui ſubjacet, & mox adjungit talis eſt influxus omnis cauſæ formalis.

ANTITHESIS AUGUSTINI.

De grat. & lib. arbit. cap. 6. Hoc enim liberum hominis arbitrium exhortatur Apoſtolus, & in aliis qvibus dicit, rogo vos ne in vacuum gratiam Dei ſuſcipiatis, ut qvid enim eos rogat, ſi gratiam Dei ſic ſuſceperint, ut propriam perderent voluntatem.

Vis argumenti in eo eſt, fruſtra Apoſtolus rogat

ne in vacuum gratiam Dei ſuſcipiant, ſi influx[us] gratiæ nullo modo pendet à voluntate, non magis qvam influxus cauſæ formalis, at ex Janſenio non magis pendet. Ergo ſentit contra Apoſtolum, & Auguſtinum.

THESIS JANSENII.

LIb. 2. de grat. Chr. cap. 14. Auguſtinus, & Concilia docent per illud Chriſti adjutorium Deum facere ut arbitrium velit, ut conſentiat, ut operetur; nunqvam autem vel leviter inſinuat, ſed potius expreſſis verbis negat in hominis voluntate relinqvi ut illud amplectatur, aut deſerat.

ANTITHESIS AUGUSTINI.

LIb. 1. de prædeſt. Sanct. cap. 5. Non qvia credere vel non credere non eſt in arbitrio voluntatis humanæ, ſed in electis præparatur voluntas à Domino.

Poſſe credere vel non credere eſt libertas contradictionis & indifferentiæ, at hæc ex Auguſtino relinqvitur in voluntate.

COncilium Trident. ſeſſ. 6. cap. 5. Juſtificationis exordium in adultis à Dei per Chriſtum Jeſum præveniente gratia ſumendum eſt, ut qvi per peccata à Deo averſi erant, per ejus excitantem, atqve adjuvantem gratiam eidem gratiæ libere aſſentiendo & cooperando diſponantur, ita ut tangente Deo cor hominis per Spiritus Sancti illuminationem, neqve homo ipſe nihil omnino agat, inſpirationem illam recipiens, qvippe qvi illam & abjicere poteſt; neqve tamen ſine gratia Dei movere ſe ad juſtitiam coram illo libera voluntate poſſit. Et Can. 4. Si qvis dixerit liberum homi-

hominis arbitrium à Deo motum, & excitatum nihil cooperari aſſentiendo Deo excitanti atqve vocanti, qvo ad juſtificationis gratiam ſe diſponat, neqve diſſentire poſſe ſi velit, Anathema ſit.

Poſſe abjicere gratiam, poſſe diſſentire ſi voluntas hominis lapſi velit, eſt poſſe amplecti, & deſerere gratiam, at Concilium ait voluntatem poſſe abjicere gratiam, & poſſe diſſentire &c.

DE CONCORDIA GRATIÆ, ET LIBERI ARBITRII.

THESIS JANSENII.

Lib. 2. de grat. Chr. cap. 23. Ubi qvod dixit Gratia Dei ſemper eſt bona non alium habet ſenſum niſi qvod hominem ſemper efficiat bonum, & conſeqventer ſemper congrua ſit, & congrue moveat voluntatem, determinat ad influendum ſecum, non à voluntate ad influendum determinatur.

ANTITHESIS AUGUSTINI.

De grat. & lib. arbit. cap. 5. Tamen ne ipſa voluntas ſine gratia Dei putetur boni aliqvid poſſe, continuo cum dixiſſet, Gratia ejus in me vacua non fuit; ſubjunxit non ego autem ſed gratia Dei mecum, id eſt non ſolus ſed Gratia Dei mecum, ac per hoc nec Gratia ſola, nec ipſe ſolus ſed Grâtia Dei cum illo.

Ex Auguſtino nec ſola voluntas, nec ſola gratia: Ergo determinatio voluntatis eſt ab utrâqve.

THESIS JANSENII.

LIb. 7. de grat. Chr. cap. 14. Et ſane ſi non eſt alia libertas vera, qvam agendi, & non agendi, ſeqvitur operationem divinæ gratiæ ex diametro repugnare arbitrii libertati.

ANTITHESIS AUGUSTINI.

DE grat. & liber. arbit. cap. 1. Nempe ubi dicitur noli hoc, & noli illud, & ubi ad aliqvid faciendum, vel non faciendum in divinis opus voluntatis exigitur, ſatis liberum demonſtratur arbitrium; nemo ergo Deum cauſetur in corde ſuo; ſed ſibi imputet qvisqve dum peccat; neqve cum aliqvid ſecundum Deum operatur, alienat hoc à propria voluntate, qvando enim volens facit, tunc dicendum eſt opus bonum, tunc ſperanda eſt boni operis merces.

Poſſe nolle hoc vel illud eſt libertas contrarietatis, poſſe facere opus bonum vel non facere eſt libertas contradictionis; huic utriqve libertati non repugnat Gratia.

THESIS JANSENII.

LIb. 8. de Grat. Chr. cap. 19. Hinc etiam elucet cur tantum ſilentium apud veteres iſtius exacti æqvilibrii voluntatis ad agendum, & non agendum, qvod nonnulli tanto ſtudio qværunt; ratio qvippe eſt non ſolum qvia hoc falſum eſt, & ab illis excogitatum qvi liberi arbitrii peccato violari ſtatum, & medicinalis gratiæ operationem non ſatis aſſeqvuntur.

ANTITHESIS AUGUSTINI.

LIb. 2. contra literas Petiliani cap. 84. Si tibi proponam qvæſtionem qvomodo Deus Pater attrahat

trahat ad filium homines qvos in libero dimiſit arbitrio, fortaſſis eam difficile ſoluturus es, qvomodo enim attrahat? ſi dimittit ut qvis qvod voluerit eligat, & tamen utrumqve verum eſt. ſed hoc intellectu penetrare pauci valent.

Ex Auguſtino gratia ita attrahit voluntatem, ut voluntas poſſit eligere qvod voluerit; ergo Auguſtinus meminit æqvilibrii, nec illi repugnat gratia medicinalis.

THESIS JANSENII.

Lib. 2. de Grat. Chr. cap. 21. Ex his itaqve ſatis conſtat congruitatem qvam Auguſtinus paſſim in ſcriptis ſuis vocationi & ſvaſioni adſcribit, non eſſe niſi vocationis, & ſvaſionis externæ, hoc eſt extra voluntatem peragentis partes ſuas: & proinde abſone, obtritoqve collo ad gratiam illam internam voluntatis trahi.

ANTITHESIS AUGUSTINI.

Lib. 1. ad Simpl. q. 2. Qvia etſi multos vocet, eorum tamen miſeretur qvos ita vocat, qvomodo eis vocari aptum eſt; & paulo poſt, cujus miſeretur ſic eum vocat qvomodo ſcit congruere ut vocantem non reſpuat.

Congruitas gratiæ externæ probat congruitatem internæ, non negat, nec ſola vocatio externa facere poteſt ut voluntas vocantem Deum non reſpuat: ergo Auguſtinus agnoſcit congruitatem gratiæ internæ, nec tantum externæ.

THESIS JANSENII.

Lib. 8. de grat. Chr. cap. 9. Auguſtino, diſcipulis, & poſteris ejus definitio illa liberi

 arbi-

arbitrii, qva nunc Scholaſtici qvidam id eſſe volunt, qvod poſitis omnibus ad agendum reqviſitis poteſt agere vel non agere, ad multa ſecula fuit ignotiſſima.

ANTITHESIS AUGUSTINI.

Lib 12. de Civit. cap. 6. Si duo æqvaliter affecti animo, & corpore videant unius Corporis pulchritudinem, qvâ visâ unus eorum ad illicite perfruendum moveatur, alter in voluntate pudicâ ſtabilis perſeveret: Et paulo poſt ſi eâdem tentatione ambo tententur, & ei unus cedat, atqve conſentiat, alter idem qvi fuerat perſeveret; qvid aliud apparet niſi unum voluiſſe, alterum noluiſſe à caſtitate deficere.

Videre eandem pulchritu dinem qva alter vincitur, & nolle vinci; tentari eadem tentatione qva alter ſuperatur, & reſiſtere, eſt poſitis omnibus ad agendum reqviſitis poſſe agere vel non agere. Auguſtinus hoc agnovit; ergo definitio liberi arbitrii non fuit adeo ignota.

PHI-

PHILOSOPHIA SENECÆ IN EPITOMEN REDACTA.

Illuſtriſſimo, Nobiliſſimoqve Domino

DIONYSIO LE GOVX DE LA BERCHERE.

MARCHIONI DE SANTHENAY, Ordinario Regis in omnibus Conſiliario, & in Senatu Delphinatus Præſidi Primario.

VIvit in Te Seneca ſuperſtes ſibi, VIR ILLUSTRISSIME, reſtituis illi vitam, qvam amiſit; Talis eſt intra Te, qvalis intra ſe fuit, veracem facis ejus doctrinam; qvod ſpeculatur hoc ſapis, qvod philoſophatur hoc vivis, qvod præſcribit hoc exeqveris: aut alter Seneca es, ſi fuit geminus, aut idem redivivus, ſi fuit unicus.

Offero Tibi compendium Senecæ, & totum Senecam, totum Solem in radio, totum circulum in centro, totum florem in ſucco: ineſt ſingulis rebus immixtus ſpiritus qvo res qvæqve conſiſtit; hic ſpiritus arte chymica eductus eſſentia vocatur: Pars eſt rei, & res tota, anima floris, ſuccus liqvoris, ſpiritus auri, mens metalli: Non ſatis dixi, flos eſt floris, liqvor liqvoris, aurum auri, metallum metalli: Spiritus Senecæ eſt hic libellus, anima operum, ſuccus librorum particula Senecæ, & Seneca totus.

Placebit ut ſpero Tibi, morale & politicum Xenium, cui morales, & politicæ qvæſtiones placent; Magiſter morum eſt Seneca, politicæ magnus Au-

thor, & penè inventor; ſcilicet ſcribit res magnas, & geſſit: inſtruit Magiſtratus, & fuit; docet facienda, & facit; ſimilis eſt Tibi, & Tu illi; diſplicere Tibi non poteſt Seneca, niſi Tu ipſe diſpliceas Tibi,

MAGNITUDINIS TUÆ,

Addictiſſimus ſervus PETRUS L'ABBE.

CAPUT SENECÆ MARMOREUM.

HOc Caput magni Senecæ, & totus in Capite Seneca eſt;
Aut vivit, aut agit mortuus, qvidqvid egerat vivus;
Meditabundo ſimilis, & adhuc in marmore Stoicus eſt.
Dictat Epiſtolas, & ſcriberet, ſi manus haberet:
Deſcribit naturam iræ, & iraſci videtur in lapide.
Conſolatur Helviam, & Romam exulem facit, ne Solus exulet:
Negat Polybio dolendum in morte unius, dum omnes morimur,
Probat Martiæ non periiſſe filium, ſed vixiſſe:
Diſputat de beneficiis, & magnum ipſe beneficium eſt.
De Providentia Chriſtianè diſſerit niſi fatalem aſſereret.
Perſvaſerat Neroni clementiam, niſi illam cum Matre occidiſſet.
Negat opes nocere Sapientiæ, ſi doceantur ſapere.
Qværit tranqvillitatem animi, & tandem invenit in marmore.
Probat vitam non eſſe brevem, ſi tota viveretur bene.
Statuit conſtantiā Sapientis, & ne ſit inconſtans ſtatua eſt.
Diſputat de Natura, & dum illam definit pene ſupra naturam eſt.
Controverſias fingit, & adhuc magna ipſe controverſia eſt.
Definit litem Auguſtinus;
Adſuit Sapientia Chriſtiana ſcribenti, viventi defuit.

DIctavit Epiſtolas Senecæ Sapientia, & Seneca ſcripſit; non alter loqveretur virtus ſi loqvi ore humano vellet; Non ſatis dicit qvi eas Epiſtolas Sapientiæ theſauros vocat; ſingulæ lineæ ſententiæ, ſingulæ ſententiæ ſunt totidem gemmæ: nulla eſt virtus qvam non doceant, nullum vitium qvod non arguant; ſatis doctrinæ habent, ut omnes erudiant, ſatis ſapientiæ, ut omnes inde ſapiant; ſi talis eſſet Lucilius qvalem Epiſtolæ inſtruunt, aut Lucilius Seneca eſſet, aut Seneca Lucilius.

DE BENEFICIIS.

DIſputat libris ſeptem de Beneficiis, & docet hanc eſſe hominis pulcherrimam artem bene mereri de homine: Ante hunc Magiſtrum neſciebatur ars beneficii; nemo dabat ut daret, nemo gratis, nemo donabat niſi ſibi, mittebantur beneficia inſtar pilæ, ut redirent; periiſſe credebatur qvidqvid alter non redderet: ſic omne beneficium fœnus, & omnis liberalitas uſura erat. Erudivit naturam Seneca, docet dandum eſſe beneficium, ut vincas alterum, non ut alter te vincat; addit beneficium non eſſe qvod tribuitur, ſed animum tribuentis, hunc animum vult eſſe benevolum ut det libenter, magnificum ut liberaliter, alacrem ut celeriter; dum ſic de beneficiis diſſerit, nonne ipſe magnum beneficium eſt?

DE PROVIDENTIA.

LOqveretur de Providentia Chriſtianè, niſi fatalẽ aſſereret: Probat illam ex ordine mundi, qvem nec ſtatuere potuit fortuna cũ ſit cæca, nec ſtabilire natura, cum ſit infirma. Cur autẽ providentia permittat, male eſſe bonis cũ ſit optima; ita ait decere

Deum ita utile eſſe bonis, atqve malis: Scilicet gerit Deus paternum animum adverſus bonos; at eos non amaret fortiter, niſi haberet ſevere; atqve hoc ſpectaculum dicit DEO dignum, virum bonum cum adverſa fortuna compoſitum; conſulit etiam bonis viris Providentia dum illos præparat virtuti, & ſibi: male autem de illis judicat qvos indignos putat rebus adverſis: qvin etiam hortatur malos exemplo bonorum. Nec potuit meliùs illudere fortunæ qvam dum illam oſtendit rideri poſſe: Atqve hæc Chriſtiana ſunt; corrumpit omnia dum addit fortibus viris patere mortem ſi vita diſplicet; ſcilicet nec ingredi in vitam poſſumus ſine arbitrio Providentiæ, nec exire debemus ſine imperio.

DE IRA.

IRato ſimilis videtur dum habitum iræ atqve ora deſcribit: nemo iraſceretur ſi ante iram Senecam legeret, nemo iram retineret ſi ejus damna perpenderet: fingenda tamen inqvit aliqvando eſt ira, non induenda, emittenda eſt ad tempus, & revocanda; regendæ ejus habenæ qvaſi eqvi ferocis: ac velut captivus leo oſtenditur ex cavea, nec laxatur: ſic oſtendenda eſt aliqvando ira non laxanda: nunqvam ſeriò iraſcendum eſt etiam malis; imbecillis animi argumentum eſt ira, non fortis: habent vermiculi iras, & qvidqvid ſerpit iracundum eſt: Rex Apum aculeo caret, & plus irarum muſca habet qvam Aqvila: habent immortales ſuperi fulmen, non iram: periiſſet pridem genus humanum ſi toties iraſceretur Deus qvoties provocatur ad iram.

DE CLEMENTIA.

PErſvaſerat Neroni Clementiam niſi illam cum matre occidiſſet; iterum occidit illam dum occidit Senecam. Qvalis vox illa, & qvali Imperio digna ſi Nero ſapuiſſet! Nemo corona dignus eſt ſi neſcit parcere: ille meretur ſubditos qvi nullum novit cui bene non fecerit: Auguſtior ille ſermo, auxi numerum civium non imminui, enumerare poſſum genus humanum, nulla eſt vita qvam non ſervarim, nemo me ſenſit iratum niſi hoſtis, atqve hic non fuit hoſtis meus niſi dum fuit publicus: Addit aliqvid divinius, non alia eſt inqvit natura Dei qvam Clementia, non condidiſſet Deus genus humanum niſi ut haberet cui benefaceret.

DE VITA BEATA.

DIſputat de vita beata qvam omnes appetunt, pauci qværunt; nec male illam conſtitueret in ſapientia ſi illam noſſet; ſed dum Chriſtianam non novit fingit Stoicam, & fruſtra conatur eſſe ſapiens, dum mavult diſcipulus Zenonis eſſe qvam Pauli: Illud tamen non male de divitiis, docet eas non nocere Sapientiæ ſi doceantur ſapere; habeantur inqvit à nobis nec nos habeant: ſint captivæ ne nos capiant, qværantur innocenter, emittantur liberaliter, ſerviant non imperent; & qvi vult beatus eſſe, ſit Dominus auri non famulus: Atqve ibi ſiſtit Philoſophus unde oportebat incipere; nec mirum ſi felicitatem præſentem non invenit qvi futuram non credidit; illud probroſum nobis ſi poſt fidem eò non imus, qvò ante fidem ivit Philoſophus.

INgenioſa diſputatio de otio Sapientis, niſi eſſet fictitia; nemo otioſus eſſe poteſt ſi ſapit, difficilis, & grandis labor eſt ſapere; deſidioſus eſt qvi deſipit; igitur non eſt deſes qvi ſapit: hoc tamen qvod appellamus otium Sapientis, utilius eſt humano generi qvam omnium actuoſorum labores; ſeceſſus eſt à publico non fuga, ſolitudo eſt non deſidia: liceat ergo otium Sapienti ſed actuoſum; aſſignetur labor ſed alternus, eatur ab otio ad publicum, redeatur à publico ad ſeceſſum; nec ſit ſapientia ſemper publica, nec ſemper ſolitaria; docet ſolitudinis & publici exemplũ Deus, & ſemper ſolus eſt, & ſemper publicus, & ceſſat ſemper, & ſemper laborat, imitetur Deũ Sapiens qva parte poteſt, ſit alternũ virtuti qvod non poteſt eſſe perpetuũ.

DE TRANQVILLITATE ANIMI.

INveſtigat tranqvillitatem animi, inventurus ſi intra conſcientiã qværeret, qvod extra ſe qværit; naſci debet intra nos domeſticum bonum; vinci debet hoſtis domeſticus ante hoſtes externos; qvid prodeſt mihi pax orbis terrarũ ſi intra me pugno? at præliatur intra ſe omnis ratio qvæ non eſt domina ſui: vivit intra hominem geminus homo, ille jucunda amat, hic honeſta: nunqvam intra hominem pax erit, donec ea pars regnet cui ſceptrum natura dedit, & Deus imperium; hæc prima tranqvillitas animi carere hoſte, alteram ignoravit homo Stoicus, intra corpus & carnem ſolo animo vivere, implere ſe Deo, & bonis futuris, atqve intra tempus æternitatis delicias prælibare.

DE CONSTANTIA.

A Deo conſtantem vult eſſe ſapientem, ut neget eum

eum injuria affici poſſe ſi velit, tangi, inqvit, poteſt injuria ſapiens ſed non lædi; ab alio erit injuria nõ in illo; inferet illam vir ſtultus ſapiens non admittet; ſic Socrates aliena injuria damnatus eſt ſed ſine ſua; intulere judices probrum, ille non accepit: Cato affectus eſt ſputis non injuria, rejecit injuriam non ſalivam; ſic tu venenum mihi das, ego nõ bibo; ſcelus tu facis, ego nõ patior; ſcilicet ſapiens nullũ malũ admittit, niſi velit, at malũ eſt injuria. Deniq; injuria aliqvid iminuit, aut detrahit; at nihil ei eripi poteſt qvi intra ſe habet omnia ſua; nemo ergo læditur niſi à ſeipſo, at nemo ſeipſum lædit, ſi ſapit. *DE BREVITATE VITÆ.*

NEgat humanam vitam brevẽ eſſe ſed fieri; non, inqvit, exiguum tempus habemus, ſed multũ perdimus; impendimus bonã partem ſomno, majorem otio, aliqvã ludo: cur ludimus eam vitam, qvam brevẽ qverimur? cur impellimus illud tempus qvod ire velocius dicimus? ita eſt, non accepimus brevẽ vitam, ſed facimus, neq; inopes temporis, ſed prodigi ſumus: ampla ætas virtuti patet ſi bene diſponatur; at miſeri ludimus horas qvibus nihil eſt pretioſus, longiores putamus ſi numerandæ ſunt, præcipitamus earũ curſum, & malumus eas tranſiiſſe, qvam ire: Nec mirum ſi vita humana brevis eſt; exigua eſt particula vitæ qva vivimus, & minor qva homines ſumus: providet huic malo ſapiens, auget annos virtutibus, atqve ut mortem fallat incipit immortalis eſſe dum vivit.

AD POLYBIUM.

NEgat Polybio dolendum de morte unius, dum omnes morimur; fecit, inqvit, frater tuus qvod tu es aliqvando facturus: mundus ipſe, & qvid-

qvid in eo eſt hac lege damnatur; finem habet qvidqvid incepit eſſe: Cur luges fratrem tuum vixiſſe, ſi nemo delectatur lacrymis tuis, nec frater ipſe; cur qvereris eum vixiſſe qvi nollet vivere, ereptus eſt fortunæ, cur eum revocas; parcerem dolori tuo ſi fratri placeret, aut prodeſſet; at nemo ſapiens indignatur inde exire qvo precario admiſſus eſt: illud dolendum eſſet ſi mori non liceret: Crede mihi Polybi, magna felicitas eſt in ipſa felicitate moriendi: Conſule bonas artes qvas amas, dicent tibi naturam nulli neceſſitatis ſuæ gratiam facere, & qvod aliqvandiu non faciat, gratiam eſſe.

AD MARTIAM.

FLebat Martia amiſſum filium, & qvæ in aliis lacrymæ tempore exareſcunt, in hac poſt tertium annum uberius ibant: Provocat eas Seneca ut exhauriat; fluant inqvit lacrymæ ſi fletibus fata vincuntur, at ſi mors tenet qvidqvid abſtulit, deſinat dolor, qvi fruſtra perit; Qvid accuſas Martia lacrymis tuis, an ſuperos, an fortunam, an mortem, an te, an filium tuum? accuſare ſuperos non potes, ſi nihil ſpoponderunt tibi, imo erga alios ſeveri, erga te fuere liberales; filium tibi non diu daturi, ſtatim talem dederunt qvalis diu eſſe potuiſſet: Nec fortunam damnare debes, qvod tibi non pepercerit qvæ nemini parcit: Habendum eſt in promptu qvidqvid illa dedit, nec aliter poſſidendum qvam velut exemplo amittendum: At fortè mors criminis non eſt expers, imo optimum eſt naturæ inventum, ſolutio omnium malorum, & ultra illam mala non eunt: Neqve dicas electam

ctam te unam à ſuperis cui frui filio non liceret, commodarant illum tibi ſuperi non dederant, poſtqvam illo potita es, qvod ſuum erat receperunt; neqve citiùs deceſſit filius tuus, maturus erat morti: qvidqvid ad ſummum pervenit ad exitum properat; deniqve imago duntaxat filii tui periit tibi, ipſe eo deductus eſt ubi non eſt ampliùs moriturus.

AD HELVIAM.

PRobat Helviæ Matri exulem ſe eſſe, & felicem; neqve eam debere eſſe miſeram, unde ipſe non ſit miſer; negat ſapientem exulare poſſe, qvi patriam ſibi facit ubicunqve eſt; addit omnem locum exilium eſſe unde ſapiens abeſt; aſpice, inqvit, qvidqvid intra naturam nobilisſimum eſt, qvotidie illud omne ſtationem mutat non patriam; labitur aſſiduè Sol per omnes ſignorum gradus; ſi unicum illi ſignum patria eſſet, exularet qvotidiè Sol, & omnis alius locus algore rigeſceret; omne Cœlum Solis patria eſt, & omne ſolum natale ſapienti; Solus Deus locum non mutat qvia ubicunq; eſt; Solus patriam extra ſe non habet, qvia ſemper intra ſe eſt; nec ſolitudo ſapientem exulem facit, comitantur illum virtutes omnes, neqve unqvam Sapientia ſociis caret, dum ipſa ſecum eſt. Nec paupertatem Sapiens metuit; qvidqvid divitias ſuas intra ſe habet, ubicunqve fuerit, non eſt pauper.

QVÆSTIONES NATURALES.

DIſcipulus Naturæ eſt dum Naturæ ſtudet, Magiſter dum illam docet; didicit ab eo Natura multa, qvæ adhuc neſciebat; revelat illius arcana,

 ſcru-

ſcrutatur viſcera, explorat extrema, deſcendit ad centrum, aſcendit ad faſtigium, tranſcendit limites mundi dum illos deſcribit, ſi tamen tranſcendit Naturam qvò evadit? Ubi eſt dum extra Naturam eſt? Qværit Authorem Naturæ, & inveniret ſi crederet.

CONTROVERSIÆ.

AGitat Controverſias Seneca Pater, & magna filius controverſia eſt; an fuerit Chriſtianus, necne, dubium reliqvit poſteris, utinam non ſibi, fuit certe diſcipulus Chriſti, ſi fuit Pauli; vixit Chriſtianè, ſi ſcriptis vita reſpondit; an reſponderit, magna adhuc controverſia eſt; definire videtur Auguſtinus, adfuit, inqvit, Sapientia Chriſtiana ſcribenti, viventi defuit.

LUDI PHILOSOPHICI
UNIVERSALE.

ANimal extra omnia animalia, hominem extra omnes homines, differentiam extra naturam, accidens extra materiam, proprium extra omne ſubjectum fingunt Philoſophi, nec mentiuntur dum falſum dicunt, nec falluntur dum fallunt, nec decipiunt dum nobis imponunt.

O nobilem univerſalis ſtatum! ſupra fortunam eſt, & fere ſupra naturam, infra Deum, ſed penè ultra mundum; homo in eo ſtatu extra omnes homines eſt ſed non excluſus, intra omnes ſed non incluſus, in ſingulis unus ſed non totus, in omnibus multiplex nec diviſus, homo vivit in eo ſtatu, nec veſcitur, rationalis eſt nec ratiocinatur, riſibilis nec ridet, oculatus nec videt, auritus nec audit, ſen-

ſenſitivus nec ſentit, homo in eo ſtatu nihil habet niſi ſe, & ſeipſo eſt dives.

Qvid ais ſubtilis Philoſophia? qvis eſt ille homo extra omnes homines? eſtne albus an niger? juvenis an ſenex? ſubditus an Dominus? eſtne avulſus ab omnibus an immixtus? eſtne idem an diverſus? eſtne multiplex an unus? Iterum qværo eſtne immortalis an mori neſcit? eſtne intra tempus an æternus? eſtne alicubi, an nullibi? an movetur, an movet? an videtur, an videt? an tangit, an tangitur? an ſentit, an ſentitur?

Ludis ſane Philoſophia & illudis, pugnantia loqveris, & chimæras fingis; ſi ille homo univerſalis eſt extra omnes homines, igitur extra ſeipſum; ſi eſt abſtractus ab omnibus, igitur non eſt incluſus; ſi eſt idem, igitur non eſt diverſus; ſi eſt multiplex, igitur non eſt unus: urgeo te & convinco, ſi ille homo mori neſcit, igitur non potuit naſci; ſi eſt intra tempus, igitur non eſt æternus; ſi nec movet nec movetur, igitur eſt otioſus; ſi nec videt nec videtur, igitur eſt inviſus. Deniqve ſi eſt alicubi, igitur eſt ſingularis, ſi ubiqve, igitur eſt immenſus; ſi nullibi, igitur non exiſtit, ſi non exiſtit, qvomodo vivit? ſi non vivit, qvomodo eſt rationalis? ſi non eſt rationalis, igitur non eſt homo.

Reſpondet Philoſophia univerſale hoc ipſum eſt qvod tu affirmas dum negas, qvod capis dum explicas, qvod intelligis dum neſcire te dicis; homo ille qvem impugnas idcirco univerſalis eſt, qvia extra omnes, idcirco comunis pluribus qvia multiplex eſt; inepte autem qværis an ſit albus, an niger, hæc ſunt accidentia qvibus exuitur; an videa-

videatur, an videar, hæc ſunt officia ſenſuũ qvibus non utitur; an ſit immortalis, an morti obnoxius, neſcit mori qvi ortũ non ſenſit; an ſit alicubi an nullibi, in loco non eſt qvi loco non eget; ſi qværere pergis ubi ſit, intra intellectum tuum eſt, & extra illum: intra te ſubjective, extra te objective; locas illud dum cogitas, facis dum abſtrahis; abſtrahis dum nudum concipis: Tu illius ſedes, tu hoſpes, tu faber, tu artifex, tu ſubjectum, tu principium; vide qvid egeris, probaſti univerſale dum impugnare voluiſti.

LUDUS SECUNDUS PHILOSOPHICUS.

RELATIO.

Relationis elogium inde petendum eſt unde relatio originem ducit; atqve hæc origo intra Deum eſt: ſine relationibus Deus non eſſet Trinus, & niſi eſſet Trinus non eſſet Deus. Nec tamen antecedit aut ſubſeqvitur Deum æqvæva Deo, adeò antiqva eſt ut ſit æterna, adeò nobilis ut ſit divina, adeò potens ut ſit infinita.

Audi efficaciam Relationis intra Deum, hæc ex tribus Perſonis unam Patrem, alteram Verbum, tertiam Spiritum facit? hæc Patris character, & ſigillum, & patrimonium eſt; qvidqvid præter illam habet commune bonum eſt non proprium: per illam eſt prima perſona Pater æternus, qvi bis fœcundus ſemel Verbum generat, ſemel amorem ſpirat, bis duorum principium nec tamen geminum.

Per illam eſt ſecunda perſona Verbum qvod eſt imago

imago Patris,radius Solis, fons Oceani, nec tamen eſt junior ætate aut minor virtute,aut inferior poteſtate: hoc uno impar, nihil reddit Parenti à quo omnia accipit; nec Pater aliqvid repetit qvi nihil amittit.

Per hanc eſt tertia perſona Spiritus Sanctus qvi eſt halitus duorum ſpirantium, oſculum ſe amantium,nexus ſe amplectentium,totam à duobus divinitatem accipit, ſed exhauſtam, Pater exhaurit omne verũ dum ſe intelligit, Pater & Filius omne bonum,dum uterq; ſe diligit: propterea intra Deum Spiritus Sanctus eſt ſterilis: nec ditior tamen qvi impertit qvam qvi accipit:eaſdem divitias tres habent nec ſunt tres divites; tres tamen Perſonæ ſunt,nec pauciores eſſe poſſunt nec plures.

Mirabilis tamẽ relatio, qvæ Perſonam multiplicat non naturam:eadem ſubſtantia ſæpius ſua, ſemel divina, ſæpius eadẽ nec diſtincta, ſæpius data & retenta,una eſt in tribus Perſonis,ſed nõ diverſa.

Deniqve per hanc relationem idem Deus nec totus unus,nec totus Trinus: in ſe manens, à ſe digreſſus,exiens à ſe, & ad ſe rediens, amabili circulo inter tres ſocietatem exercet, & amorem; debent duo eſſe qvi ſe ament, & tertius eſſe debet cui amoris delicias duo communicent.

Deſcende Philoſophia ad res creatas, nec tamen adhuc à Deo recede; qvi æternos reſpectus, intra ſe habet, temporales ad res creatas habere voluit: Qvot creaturas producit omnipotens Deus tot reſpicit; nec eas produceret niſi aſpiceret, & qvamdiu conſervat,tamdiu ſpectat; plenus eſt orbis terrarum aſpectibus divinis, & Deus ſeipſo plenus

novos tamen aſpectus ad res creatas non excludit: nec mutatur dum novas intuitus acqvirit, aut amittit; accidentia ſunt,ſed Metaphyſica; non augent divitias Dei dum accedunt, nec dum recedunt, imminuunt.

Scilicet Deus undeqvaq; infinitus nec ditior eſt dum relationes acqvirit,nec pauperior dum amittit: divites nos facit Deus dum nos aſpicit, nec dum aſpicimur ipſe diteſcit; qvin etiam nec minus ſapiens eſſet ſi non aſpiceret, nec minus potens ſi non produceret: creſcimus aſpectibus divinis ipſe non creſcit: proficimus ejus omnipotentia, ipſa non proficit. O timidam Philoſophiam qvæ Deum ad res creatas referre timet, ne aliqvid Deo accedat,aut pereat.

Longius iviſti Philoſophia, ad res purè creatas te revoco; Qvid eſt relatio? aſpectus duorum,nexus plurium,ordo unius ad alterum,amicum bellum,hoſtile fœdus,cognata inimicitia; aſpiciunt ſe duo extrema vicina,& remota; at vide qvam officioſe ſe ſalutent, & qvam valde ſe ament; tamdiu exiſtunt dum ſe aſpiciunt, & dum ceſſant ſe aſpicere, ceſſant eſſe.

Scilicet totum ſuum eſſe relatio habet ad aliud, alienum bonum eſt magis qvam ſuum, vivit alteri potiùs qvàm ſibi, nunqvam magis eſt ſua qvam dum extra ſe tota, nunqvam propior ſibi, qvam dum à ſe digreſſa.

Ac vide fœcunditatem relationum, laborat orbis terrarum propagationi reſpectuum; hic paries albus tot acqvirit ſimilitudines qvot naſcuntur albedines; Ne qvære numerum relationum,innumera-

merabiles poſſidet pauperrimus qvisqve; ambulamus pleni reſpectibus, ſedem⁹, currimus his onuſti theſauris; nec nos onerãt divitiæ ſine pondere, gazæ ſine mole; geſtam⁹ illas nec ſentimus; vident nos illæ, & nos relationes videmus, & neſcimus.

Unum eſt hac in re luctuoſum, tam facile moriuntur relationes qvã naſcuntur; uno partu mille in lucem prodeunt; uno funere mille intereunt? nec tamen hæc ingens jactura eſt, manet illibatũ fundamentum, & novorum partuum ferax, ad primos terminorum ortus compenſabit jacturam, & tot reparabit relationes qvot amiſit.

LUDUS TERTIUS PHILOSOPHICUS.

DE PUNCTIS.

QVid eſt Punctum? ſi colorem qværis, expers eſt, ſi partes non habet, ſi nomen nihil acutius, ſi naturam nihil obſcurius, ſi officia nihil incerti⁹; nec corpus eſt qvia materiam neſcit, nec ſpiritus qvia qvantitatem reſpicit, nec qvantitas, qvia partes excludit.

Qvid eſt Punctum? nihil eſt ſi experientiæ credis, aliqvid eſt ſi rationem conſulis, & aliqvid & nihil ſi Philoſophos audis: aliqvid eſt qvia partes nectit, & nihil eſt qvia dum eſt punctum vinculum eſſe neqvit: qvomodo enim partes nectit ſi non tangit? qvomodo tangit ſi non adæqvat? qvomodo adæqvat ſi eſt minus? qvomodo non eſt minus ſi eſt punctum? & ſi eſt minus qvomodo id totum unit qvod totum non tangit? qvomodo totum tangit ſi unum eſt minus, & alterum majus? qvomodo unum non eſt minus ſi eſt punctum, & alterum majus ſi eſt totum. Acu-

Acuta ſanè hæc prima tela, qvæ ut aliqvi obtundant diverſa latera, & diverſas facies puncto aſſignent; O homines obtuſos in re acuta; geminas facies puncto aſſignant cui partes negant, qvaſi faciliùs ſit diverſas facies habere, qvam diverſas partes, aut qvaſi diverſi vultus eſſe poſſint, ſi in eadem partes ſint.

Geminos vultus Jano ſuo adſcripſit antiqvitas: nec mirum, qvatuor aures habere debuit, ut fabulas undiqve colligeret: qvaternos oculos, ut duobus res veras, & duobus res falſas aſpiceret: geminam lingvam ut ſæpius mendax eſſet, geminam frontem ut utrimqve impudens eſſe poſſet

Qvid faciunt in puncto plures oculi ſi utrimq; cœcum eſt? gemini vultus, ſi nec aſpicere poteſt, nec aſpici; diverſa latera, ſi nec tangi ab una parte poteſt, nec tangere altera? ſed forte virtuales partes habet ſi formales habere non poteſt: ſubtile effugium ſed virtuale non formale; ſi punctũ virtualiter diviſibile eſt, cur linea virtualiter ſuperficies non erit, hæc virtualiter corpus, corpus virtualiter ſpiritus, materia virtualiter forma, hæc æqvivalenter materia; ſi punctum virtualiter pars eſſe poteſt, cur pars non erit virtualiter punctũ? Subtiles certè, & graves nodi in ſcirpo, difficilia bella in puncto, periculoſi conflictus in atomo: obtruderent hæc omnia punctum niſi punctum eſſet; ſed qvia punctum eſt, non minus pungit dum negatur qvam dum admittitur; iisdem armis impugnatur, & pugnat; iisdem vulneribus cadit, & exſurgit, & dum ridetur à Philoſophis, Philoſophos democritos facit.

Idem globus perfectè ſphæricus dum movetur in plano puncta inducit & deſtruit: dum enim volvitur aut aliqvid tangit aut nihil, ſi nihil, qvomodo aliqvid frangit ſi nihil tangit; ſi aliqvid tangit vel illud eſt dividuum vel individuum; ſi primum, cur difficilius eſt partem tangi à puncto qvam planum à curvo; ſi ſola puncta globus tangit, & partes omittit, qvas choreas agit dum partes tranſilit? ſi perpetua puncta tangit, qvomodo duo puncta faciunt majus ſi neutrum magnum eſt: qvomodo unum creſcit ex altero ſi alterum non eſt qvantum; qvomodo eſt qvantum ſi eſt punctum.

Sed ſupponatur Deus punctum efficere vel creare, puto non negabitur Deum poſſe facere punctum qvi fecit ſpiritum, ſi posſit efficere, volvatur ab Angelo vel trahatur; non negabis Angelum poſſe trahere punctum qvi volvit Cœlum: Si mavis, demittatur ingens mola in punctum medio ex aere pendulum; vel ſuſtinebit delabentem molam, & qvibus humeris, ſi caret membris? vel devolvetur ſub mola, & qvomodo tanget molam ſi non adæqvet? aut ſi tangere molam in parte poteſt, cur non poterit in continuo tangere partes, & unire?

Hæc pro Punctis & contra puncta; ò rem inqvietam! & mobilem! imo nec mobilem, nec qvietam; nec moveri punctum poteſt qvia locum non deſerit, nec qvieſcere qvia locum non acqvirit. Qvid eſt Punctum? ſi nihil eſt, unde tam acutum, ſi aliqvid, unde tam minutum. Qvid eſt Punctum, ſi non interrogas ſcio, ſi urges neſcio, ſi mavis ludo.

LUDUS QVARTUS.

CONTINUUM.

NOvum continui genus, conflatum ex minimis Phyſicis, & tamen maximum: Qvid ais nova Philoſophia? ſi minima Phyſica componunt continuum; igitur ſunt continua, ſi augent qvantitatem, igitur ſunt qvanta; ſi ſunt qvanta, igitur ſunt dividua; ſi ſunt dividua, igitur poſſunt eſſe minora; ſi poſſunt eſſe minora, igitur non ſunt minima.

Idcirco, inqvit, minora eſſe non poſſunt qvia ſunt minima; partes habent ſed individuas non tamen indiviſibiles: adeo amicæ ſunt invicem ut ſejungi nolint, adeo tenaces ut divelli non poſſint, adeo fideles ut periret eorum vita ſi periret ſocietas: fecit illas à ſe invicem pendulas Deus: eget utraqve alterius auxilio ut exiſtat, beneficio ut vivat, commercio ut diteſcat: Imitantur naturam modorum nec ſunt modi, imitantur indiviſibilia, nec ſunt puncta.

O imitatricem veritatis Philoſophiam, & idcirco non veram! nemo imitatur ſeipſum ſi eſt ipſe; imitantur hæc minima modos, igitur non ſunt modi; imitantur indiviſibilia, igitur non ſunt individua; ſeparet igitur Deus duas minimi unius medietates; ſi partiri illas ulterius, & ulterius poteſt, igitur ſunt infinitæ: ſi dividere non poteſt, igitur ſunt indiviſibiles: qvanqvam cur partiri non poteſt ſi habent partes? cur diſſolvere non poteſt ſi potuit unire? qvale illud vinculum, qvod nec ſolvere poteſt Deus nec abrumpere?

O ridi-

O ridiculam Philoſophiam! laborat Deus in minimis qvi ludit in magnis, & exiguum ac vile minimum meta eſt divinæ gloriæ, dum eſt meta potentiæ.

Qvam illuſtrius continui genus proponit Philoſophia antiqva & vera? Continuum eſt illud qvod componitur ex partibus continuis, & ſemper dividuis; ne qvære numerum partium, tam multæ ſunt ut vincant numerantem; Deus ipſe tot continuo partes indidit dum illud compoſuit, ut neſciat numerum, dum nihil aſpicit primum, nihil videt ultimum. Qvid numeras Arithmetice ubi numerare Deus non poteſt? qvid meteris ubi aliqvid ſemper extra menſuram eſt, nulla pars continui tangitur tota, qvia nulla tangitur ſola; hoc ipſum qvod tangi vides, tangentes fallit dum excedit; pergis tamen metiri, & pergis illudi: hæc pars ſi eſſet prima eſſet una, hæc ſi eſſet ultima eſſet ſola, utraqve ſi eſſet unica eſſet nulla: ſcilicet omnis pars continui eſt continuum, & omnis eſt totum, nec totum eſſet niſi eſſet numeroſum; nec numeroſum eſſet, ſi eſſet unicum: ſingulæ partes ita ſunt filiæ ut ſint matres; ita nummi ut ſint theſauri, ita latices ut ſint fontes; propterea nunqvam exhauriri poſſunt, qvia dum fontem unum aperis infinitos recludis: fœcunda res eſt continuum, exit ex ſingulis partibus dum dividuntur infinitus partiũ exercitus, eò numeroſior qvo minutior, eò major qvo minor: idcirco ſemper immenſus qvia ſemper dividuus; nimirum hæc eſt natura continui poſſe in infinitum dividi, nec poſſe exhauriri:

augetur

augetur per damna, reparatur per detrimenta, vivit per funera, unde decreſcit inde creſcit, & mors partis unius, vita eſt infinitarum partium.

Illuſtre hoc continuum conflatum ex dividuis, non veſtrû ex minimis Phyſicis; Qvale illud continuum cujus partes majores eſſe non poſſunt, qvia ſunt minimæ? qvale illud minimum qvod nec augeri poteſt nec minui? perit ſi dividis, moritur ſi attingis, evaneſcit ſi aſpicis; nec videtur, adeò eſt minutum, nec videt adeo eſt cæcum, nec ſentit adeò eſt obtuſum, nec ſentitur adeò eſt exiguum; infœcundum nihil parturit, egenum nihil acqvirit, avarum nihil amittit; periret ſi aliqvid amitteret, evaneſceret ſi augeri poſſet; O inane minimum! nec continuum eſt ut poſſit dividi, nec qvantum ut poſſit extendi, nec punctum ut partes uniat, nec pars ut totum componat, nec totum ut partes includat. Qvid ergo tandem eſt, minimum ut illudat, & nullum ut fallat.

LUDUS QVINTUS.
INFINITUM.

AMbitioſa res humanum ingenium, id ſcire ambit qvod nemo docuit; id intelligere qvod nemo didicit; qværit aliqvid ultra verum, fingit aliqvid ultra nihilum, eò tendit qvo nemo pervenit, viam facit, qva nemo tranſivit, & qvieturum ante ſe negat qvàm infinitum inveniat.

Spatiari illi licet intra orbem terrarum, excurrere ultra Cœlum, evagari ultra vacuum; patet illi in campum omnis natura finita, in lyceum

omnis

omnisAcademia; at parvipendens qvidqvid clauditur finibus : hæc inqvit captivitas eſt teneri compedibus, hæc parvitas eſſe finitum, nihil magnum puto niſi ſit infinitum: ii ſunt limites mei carere limitibus, inqvietus vivo donec infinitum attigero.

Ac velut primus ille hominum Parens, cum ei orbis terrarum in dominium, paradiſus voluptatis in palatium, & deliciæ omnes præſto eſſent in cibum, pauperem ſe putavit ſi arbore una careret, & famem credidit ſi pomi unius poteſtas deeſſet: Ita ambitioſum hominis ingenium neglecta cæterarum rerum doctrina, ignorantiam putat niſi infinitum definiat.

Qvod admirationem auget, errat in infinito glorioſum ingenium & errorem amat; qværit initium ubi nihil eſt primum, qværit terminum ubi nihil eſt ultimum, explorat medium ubi nihil eſt extremum: addit numerum infinito nec extendit, detrahit partes nec imminuit, partitur, nec dividit, percellit, nec lædit: Poſt tot injurias id vocat infinitum, qvod nec fieri poteſt majus, nec eſſe minus: qvod nihil habet primum nihil ultimum, & dum ſic philoſophatur, id dicit qvod non intelligit, id definit qvod neſcit.

Ut audacius erret revocat qvæſtionem ad Deum, & dubitat an Deus producere poſſit infinitum, an ſaltem cognoſcere; audax enimverò qvæſtio, an ille infinita poſſit qvi eſt infinitus, an ubiqve poſſit qvi eſt immenſus, an ab æterno qvi ſemper fuit, an per æternitatem qvi ſemper erit, an

æternitas lapſa ſit major, an lapſura ſit minor, an utraqve infinita ſi nunqvam finienda.

Qvo pergis humana Philoſophia? audax dum infinitum affirmas, nec minus audax dum negas; affirmas qvod non intelligis, negas qvod neſcis; ut neges fingis implicantias qvas non intelligis, ut affirmes, proponis argumenta qvæ non capis, ô audacem intellectum! fingit difficultates ne vincatur, & dum non ſolvit vincitur.

Diſputo in eam Theſin qva negatis infinitum; negatis ut arbitror qvod neſcitis: Ego id affirmabo qvod non capio: pugnabimus Antabatarum more, cæca erit utrimqve pugna, & obſcura victoria, felicior tamen erit ſors mea qvam veſtra: ſi vincitis leve victoriæ veſtræ pretium erit; id acqviretis qvod nihil eſſe dicitis: Ego ſi vicero reportabo illuſtre victoriæ pretium; infiniti præmium infinitum.

LUDUS SEXTUS.

MUSICA ARTIS ET MUNDI.

FAvete lingvis, Auditores, loqvi Muſica cupit, & audiri. Res nova PP.RR. qvatuor voces audiuntur, & una loqvitur, qvatuor loqvuntur, & una auditur, qvatuor canunt, & idem concinunt: Qvale hoc artis myſterium! ſi qvatuor voces canunt unde idem concinunt? ſi idem concentus eſt, unde idem gravis, & levis, depreſſus & ſubtilis, acutus & obtuſus? unde idem attollitur, & deprimitur, aſſurgit & deſcendit, deflectit ab imo, & declinat à ſummo? Qvinimo hoc ipſum eſt Muſica, contrariarum vocum concordia, diſſiden-

dentium tonorum amicitia, gravium, & levium ſonorum ſocietas, plurium unitas, omnium harmonia.

Qvatuor ſoni ſunt dum in gutture naſcuntur, qvatuor dum in aere formantur, qvatuor voces dum ex ore prodeunt, qvatuor dum aures ſubeunt, ſed plures in unam coaleſcunt, dum inter ſe coeunt.

Ingenioſa pugna in qva ſi hoſtes diviſos ſpectes nihil infenſius, ſi conjunctos nihil amicius, gravis & levis, depreſſus & ſublimis, infenſi hoſtes ante pugnam, ita vires ſuas pugnando attemperant, ut dum omnes vincunt & nullus vincitur, mirabili conſenſu in unum coeant: ſic tamen in unum plures coeunt ut nullus intereat, miſcentur nec confunduntur, unus & plures, amici & contrarii: Imo idcirco unus ex pluribus naſcitur, qvia plures pugnant, idcirco conſentiunt qvia diſſentiunt, pax ex pugna, ex lite concordia, ex pluribus unitas, ex omnibus exſurgit mirabilis Muſica.

Miraris factum, audi inventum; ingenioſæ voces diverſas itinerum vias eligunt ut eodem tendant, deſcendunt ut aſſurgant, attolluntur, ut deſcendant, fugiunt ut aſſeqvantur, & ideò ſibi occurrunt qvia ſe invicem fugiunt; dum enim vox levis attollitur, dum gravis deprimitur, aſſurgens ab imo graviorem attollit, declinans à ſummo leviorem deprimit, ſublimis evehit depreſſam, acuta excitat obtuſam, ſic dum una aſſurgit, altera decidit; dum hæc premit illa fugit; dum omnes vincuntur, omnes vincunt;

Ex ea pugna vox una naſcitur, atqve hæc eſt vox illa mirabilis qvæ eadem antecedit, & ſeqvitur, fugit & apprehenditur, prior ſcipſa, & poſterior, gravis & levis, depreſſa, & ſublimis, obtuſa & acuta, hilaris, & mœſta; atqve hæc eſt ingenioſa muſica, vox una & plures, ex pluribus una mirabilis harmonia.

Iterum favete lingvis, Auditores, altera muſica loqvi, & audiri cupit; mundus hic Muſicum organum eſt, ajebat Triſmegiſtus, Chorus Muſicæ hæc rerum univerſitas, Choroſtates Deus, Cantores Elementa, voces qvalitates Elementares, harmonia Elementorum concordia.

Deſideratis oppoſitas voces? dum ignis attollitur ſurſum nonne altum & ſublime canit? dum terra deorſum devolvitur, nonne grave & depreſſum mugit? nonne aqva deflectit ab imo? nonne aer declinat à ſummo? vultis amicos & concordes tonos, dum aer & ignis pugnant in ſiccitate, & humiditate; nonne conſpirant in calore? dum aer impugnat frigiditatem aqvæ, nonne amat humiditatem?

Vultis amicam plurium pugnam? nonne duo Elementa inter ſe conſentiunt, duo diſſentiunt? inter terram & aërem aqva interjacet ut utramqve conciliet, inter aqvam & ignem aer medius eſt ut ignem temperit: atqve ut fidelis ſeqveſter eſſe poſſit, utriqve amicus, utriqve inimicus eſt.

Utilis ſane & neceſſaria Elementorum pugna, & amicitia: ſi Elementa omnia calore conſtarent, omnia interirent, ſi ſolo frigore, omnia torperent, ſi ſola humiditate omnia putreſcerent, ſi ſola ſiccitate,

citate, omnia rigerent, dum harum qvalitatum permixtione omnia temperantur, calor excitat ſiccitatem, ſiccitas mitigat calorem, frigus acuit humiditatem, humiditas retundit frigiditatem; atqve hæc eſt ingenioſa Elementorum pugna, in qva pax ex diſcordia, ex bile concordia, ex omnibus grata exſurgit Muſica mundi, & harmonia.

LUDUS SEPTIMUS.
ANIMA.

AGnoſce teipſam Anima, dic qvalis ipſa ſis qvæ cæterarum rerum naturas deſcribis; digna res admiratione PP. Anima cæterarũ rerum imagines pingit, & ſeipſam neſcit, oculata in rebus alienis, cæca in ſuis; foris erudita, intus ignara; ubiqve extra ſe præſens, apud ſe abſens, eò ſibi ignotior qvo ſibi propior, noſſet ſeipſam ſi à ſe abeſſet; idcirco ſeipſam non videt qvia ſibi præſens eſt.

Interrogo te Anima, non qvalis in triviis habitas, & textrinis, non qvalem habent qvi te ſolam habent; eam te interrogo qvæ in porticibus inſtituta, in lyceis exercitata plenam ex Academiis atticis ſapientiam eructas, dic qvalis ipſa ſis.

Animam Plato ex eodem & diverſo ex uno & binario, ex ternario & qvaternario, hoc eſt ex nullis principiis componit dum ex contrariis, hoc eſt unitatem animi deſtruit dum ex numeris diverſis conſtituit.

Dic Democrite, dic Pythagora qvalis Anima ſit? qvam male uterqve animum novit? dum hic animã in atomos dividit; ille in ramenta diſpergit,

Anima in Hippone penè naufragium facit, dum ſe ignem credit, penè in Leucippo ſe inflammat dum ſe ignem putat.

Qvam inanis eſt in Diogene dum ſe aerem, qvam mollis in Critia dum ſe ſangvinem, qvam levis in Heraclito dum ſe exhalationem, qvam gravis & levis, qvam craſſa & ſubtilis dum ſe apud Galenum ex Elementorum craſi, & temperatura conſtituit?

Infelix anima qvam aqva humectat, ignis exſiccat, calor abſumit, frigus interimit.

Qvid ais prophana Philoſophia? qvam abjectè de anima ſentis dum ejus dignitatem ſic abjicis? ſpiritalem accepiſti, & dividis, immortalem, & corrumpis, ſubſtantiam, & accidens facis.

Dic Ariſtoteles qvalis animus ſit? ſi tamen animum doces, unde niſi ab animo didiciſti qvalis animus ſit, & ſi animus docuit, qvomodo ante te qvalis eſſet ipſe neſcivit? doceat tamen Ariſtoteles animum animus Ariſtotelem, uterqve doctor, uterqve diſcipulus, uterqve dicat qvalis animus ſit.

Animus inqvit eſt actus corporis organici poteſtate vitam habentis: paucis vocabulis qvot oracula! Explicent mentem Magiſtri interpretes animi, & Ariſtotelis. Corpus inqvit ille ante adventum animæ teſtudinis, & mutæ cytharæ inſtar erat; hujus cytharæ ſenſus foramina, tendiculæ nervi, plectrum lingva, indices oculi erant; deerat adhuc anhelitus qvi inflaret, digitus qvi moveret, ſonus qvi animaret; immiſcuit ſe huic cytharæ

tharæ animus, & ſtatim immortalis auditus eſt ſonus.

Explicet ipſe Ariſtoteles genius naturæ, Magiſter animæ, qvalis hic ſit corporis organici actus; animus inqvit eſt id qvo vivimus, ſentimus, movemur, & intelligimus; animus eſt qvo nutrimur, & ipſe non creſcit, qvo augemur & ipſe incrementa neſcit, non minor in puero, non major in viro, non fortior in juvene, non debilior in ſene.

Animus eſt qvo ſentimus, & ipſe ſub ſenſus non cadit, qvi tangit omnia & ipſe non tangitur, qvi videt, neqve ipſe videtur, qvi audit, & non auditur; animus colores diſcernit, coloris expers, diſtingvit qvalitates, atqve iis caret.

Qvo movemur, & intelligimus; animus eſt omnium Elementorum incola, terram inhabitat, in cœlum evolat, conſveſcit cum Angelis, pugnat cum feris, cultor ſoli, victor profundi, in aere auceps, in cœlo hæres.

O audacem animum! in cœlum aſcendit, nec attollitur, deſcendit ad terras nec deprimitur; ignibus ſe immiſcet nec exuritur; aqvis ſe immergit nec obruitur, lucem aſpicit nec hebeſcit, ſolis & lunæ defectus intelligit neqve deficit, aerem contemplatur nec evaneſcit; tenebras ingreditur neqve obſcuratur; nihilum penetrat nec confunditur; tempora meditatur nec cum annis fluit; momenta numerat, & conſiſtit; motum conſeqvitur, & conqvieſcit.

Aſcende altius anime, & qvalis ipſe ſis ab Authore Deo diſce; nemo melius naturã tuam intel-

ligit qvam qvi condit; faciamus hominem ad imaginem, & ſimilitudinem noſtram, (verba ſunt trium Perſonarum inter ſe de magno opere deliberantium) faciamus hominem natura nobis ſubditum, gratia amicum, gloria filium: eluceat in ejus ingenio ſapientia noſtra, in voluntate libertas, in memoria fœcunditas: Faciamus hominem qvi vices noſtras in hac orbis univerſitate gerat, & ne orbis præſenti Domino careat, fiat in orbe homo ſpectabilis Deus. Dixit immortalis Trinitas, & tam illuſtribus lineis imaginem ſuam in hominis animo pinxit, ut jam tunc oppigneratus ſit ſe hominem futurum, dum hominis animum penè effinxit Deum.

LUDUS OCTAVUS.
LIBERTAS.

PRetioſa res libertas humana, & qvam penè ipſe rueretur Deus; determinat objectivè Deum; explorat Deus qvid voluntas velit antequam velit, qvid agat priusqvam agat, qvid ſola vellet, ſi velle poſſet; obſervat operabundam & nondum operantem; adhuc vacuam & tamen plenam, adhuc ſterilem, & qvaſi prægnantem; objicit illa Deo nutus ſuos, videt Deus vota pendentia, & adhuc nulla, & dum decernit concurſum qvalem voluntas exigit, penè obtemperat voluntati, & illa imperat.

At qvæ iſta Philoſophandi ratio? Deus ibi aliqvid videt, ubi adhuc nihil eſt, videt voluntatem vacuam, & videt plenam, videt ſterilem & fœcundam, videt deſidem & efficacem; Amabo

ſi adhuc

ſi adhuc nihil eſt in voluntate nudà, qvid tandem Deus videt? qvibus oculis nihil aſpicit, & qvibus auribus audit nihil? & tamen Deus aliqvid videt, ſi Deum aliqvid movet: qvid autem ſit illud, nemo hactenus explicuit, & difficile explicatur illud aliqvid, ſi eſt nihil.

Fallor, neqve id qvod videt eſt purum nihil, neqve adhuc eſt aliqvid, ſed aliqvid erit, ſi voluntas velit, & ſi poſſit: videt Deus nutus voluntatis, & intelligit, videt motus qvietos & percipit, videt pondus voluntatis & illud ſentit, videt vota pendentia & adhuc nulla, videt voluntatem nudam, & ſeipsâ plenam, videt qvid vellet ſi velle poſſet; videt qvo tendat ſi poſſet tendere; videt operabundam ſi operari poſſet, videt qvid exigat, videt qvo egeat; videt actum primum, & nondum ſecundum, videt cauſam, & nondum effectum.

Audi aliqvid clarius, videt DEUS voluntatem accinctam ad opus; videt acturam ſi adjuvetur, videt opus futurum ſi decernatur; videt Deus per ſcientiam mediam qvid ſit viſurus per abſolutam: Interea adjungit ſe voluntati, decernit auxilium, exhibet concurſum, & dum utraqve cauſa agit actione communi, utraqve movet & movetur, utraqve eſt prima, utraqve ſecunda, utraqve prior eſt, neutra poſterior.

Hæc ſi difficilia videntur, arcana res eſt humana voluntas, & debet arcana eſſe ut ſit libera, nullum eſſet ſecretum voluntatis ſi eſſet

publicum; ſola voluntas illud intelligit, quæ illud tegit; imo neqve voluntas ſe totam novit, ſolus totam agnoſcit, qvi totam condidit. Nec tamen ejus libertatem lædit dum illam intelligit: ne illam lædat explorat nutum illius, & flexum, & ſe illi attemperat. Pretioſa res humana libertas qvam pene rueretur DEUS dum ſe illi accommodat.

LUDUS NONUS.

CORDIS MIRACULA.

TRia miracula cordis agnoſcit Philoſophia, qvartum addit Theologia tribus majus.

Primum cordis miraculum eſt magnitudo in parvitate; exiguum cor eſſe debuit ut magnum eſſet, ingentem virtutem habet qvia exiguam molem, eò capacius qvò anguſtius qvæ parvitas aliis membris noceret ea cordi prodeſt.

Qværis qvanta ſit amplitudo exigui cordis, pars eſt toto ſuo major, exilis hominis portio toto homine grandior, particula mundi, & mundus ei votorum particula eſt: admittit omnia nec impletur: poſt omnes theſauros adhuc avarum, poſt omnes delicias adhuc avidum, poſt omnium bonorum copiam adhuc egenum, tunc etiam vacuum eſt, cum eſt plenum.

Alterum cordis miraculum eſt vita in igne, cor fornax eſt ignis primigenii, focus domeſtici caloris, clibanus flammæ vitalis. Sed ò amabile miraculum! vitam fovet ignis qvam extingvere debuit, paſcitur humore cordis, nec eum reſolvit, veſcitur impenſis alienis, & abſtinet ſuis, abſumit

humo-

humorem vicinarum partium, & hoſpiti ſuo parcit; qvod admirabilitatem majorem habet, copioſus adeps cor oblinit & calorem ambit, videt vicinum ignem nec emolleſcit, flammam attingit nec liqveſcit; refrigerat ardorem ignis nec ab eo incaleſcit: impedit incendium qvod adjuvare debuit; & ne qvid huic miraculo deſit, inter cor, & pericardium feroſus humor interjacet: fluitat cor intra humorem aqveum, nec ignem aqva extingvit, lambit ignis aqvam nec abſumit, pacem in corde retinent aqva, & ignis: alibi hoſtes in corde amici ſunt, & domus ejusdem Inqvilini.

Tertium cordis prodigium eſt motus cordis mirabilis, cor per diaſtolem opes colligit, per ſiſtolem diſtribuit: per illam diteſcit, per hanc alias partes divites facit; per illam ſangvinem è venis exugit, per hanc ſpiritus impertit arteriis; per illam aerem attrahit, per hanc emittit; per illam calorem ſuum intra ſe temperat, per hanc communicat, atqve ut eo bono frui poſſit qvod aliis confert, inter utrumqve motum æqvalem qvietem captat.

O motum cordis mirabilem! movetur cor & qvieſcit, mutat locum nec amittit; exuit figuram ſuam & recipit, è triangulo in circulum tranſit, ex circulo in triangulum redit; alienam figuram mutuatur ut ſe opibus impleat, figuram ſuam recipit ut ſe exhauriat, avarum ſub aliena figura, munificum in ſua: influit in ſe, effluit in alia: comparat Divus Thomas hunc motum cœlorum motui, in eo tamen nobilior eſt, movetur cœlum ab Angelo, cor à ſeipſo.

Illuſtria ſane hæc miracula naturæ, majus eſt qvartum miraculum Gratiæ: Adeò amat cor hominis Deus ut illud ab homine petat: fili præbe mihi cor tuum. O rem admiratione majorem, petit cor hominis Deus qvi illud condidit, petit qvaſi rem alienam, & tamen ſuam, petit reſtitui ſibi qvod ipſe donavit, & munus credit dum ſuum recipit! ſcilicet emancipavit cor Deus dum hominem liberum reddidit, & capacem ſui fecit portionem hominis: propterea implere hoſpitium cupit qvod extruxit ſibi: ne homo cor recuſet, impreſſit cordi deſiderium ſui, & tamdiu inqvietum reddit, qvamdiu eo hoſpite caret qvi ſolus hoſpitium implere poteſt.

O amplitudinem cordis æqvalem amplitudini Dei! qvem intellectus capere non poteſt, cor totum continet. Meditabatur Auguſtinus myſterium Trinitatis prætergreſſus naturam; eò ibat audaci cogitatione qvò ire homini non licet; irriſit Angelus puer Auguſtinum ſenem, & foſſulam oſtendit in qvam totum oceanum derivandũ tunc dixit; cum ipſe totum intra ſe derivaverit Deum. Agnovit errorem Auguſtinus clauſit ingenium, cor aperuit: & totum excepit Deum.

LUDUS DECIMUS.

MIRACULA OCULI.

QVæ eſt iſta pars hominis homine major? qvæ particula mundi æqvalis mundo? ingreditur oculum terra nec obruit, ſubit intra oculum aqva nec diluit, inſerit ſe ignis nec exurit, immiſcet ſe aer, nec movet; inſinuat ſe cœlum, nec oculum implet. Sed

Sed qvæ iſta oculi virtus? aperit ſe oculus, & mundum recipit, claudit ſe oculus, & mundum excludit, qva virtute? qvo milite? qvo imperio? qvo obſeqvio? at qvæ celeritas agendi? momento ad cœlum evolat, momento Solem, & ſtellas luſtrat, momento orbem univerſum perambulat: ſi oculus ad cœlum evolat qvo itinere? ſi Sol ad oculum devolat qvo tramite? ſi uterqve immotus manet, qvomodo alter alterum qværit, & invenit?

Hæc miracula extra oculum, plura intra oculum fiunt; humores qvibus alluitur, tunicæ qvibus cingitur, nervi qvibus diſtenditur; muſculi qvibus movetur, venæ qvibus alitur, arteriæ qvibus micat, ſpiritus qvibus ſubſultat, totidem miracula ſunt.

Ex pluribus oculi miraculis pauca ſeligo, inprimis qvale miraculum eſt humor Cryſtallinus? ſi eſt humor fluidus, qvomodo eſt cryſtallus? ſi eſt gemma, qvomodo eſt liqvida; ſi eſt gelu qvomodo non eſt concretum? ſi eſt cryſtallus, qvomodo non eſt gelu? cryſtallus eſt, aut cryſtallo ſimilis, & meretur nomen, dum exæqvat ſplendorem.

Seqvitur humorem cryſtallinum humor vitreus; ille inſtar gemmæ eſt, hic inſtar palæ; inſeritur unus alteri, nec confunditur; innatat humor cryſtallinus vitreo, hic illum ſuſtentat; amant ſe invicem humores ſimiles & ſe adjuvant; cuſtos eſt humoris cryſtallini humor vitreus, & penè nutricius; hic humoris vitrei alumnus eſt, & penè filius.

Excipit humorem utrumqve tunica Rheti ſimilis, inde Rhetina dicta, tendit utriq; humori ama-

biles inſidias, & dum utrumqve capit, amanter decipit: at qvam utili fraude? impedit ne humor uterqve diffluat, dum utrumqve ambit, adminiſtrat ſangvinem unde uterqve vivat, derivat viſorios ſpiritus qvibus uterqve videatur, & videat.

Huic Rhetinæ proxima eſt altera tunica folliculo uvæ ſimilis, inde uvea dicta; concava eſt ut humores ambiat, mollis ne lædat, tenuis ne opprimat, pellucida ut qvod tegit oſtendat.

Exareſcerent tunica uvea & Rhetina niſi tertius humor aqveus utramqve irrigaret, & fatigarentur perpetuo motu niſi laborem aqva leniret; Præterea læderet humorem cryſtallinum tunica cornea ſi illum attingeret; interfluit humor aqveus, & vulnera excipit qvæ non ſentit; attingitur à tunica cornea neqve læditur, & dum alluit, temperat ardorem tunicæ corneæ, & illam refrigerat.

Non ſatis tuerentur humorē cryſtallinum duæ tunicæ, uvea, & Rhetina niſi cornea utramqve firmaret, nec ſatis illa, niſi tunica adnata oculum totum in ſua ſede contineret: vides qvot præſidiis humorem cryſtallinum natura munivit? & debuit ea pars in tuto eſſe qvæ principium eſt viſionis & ſubjectum: eunt ad hunc humorem ſpecies impreſſæ; exeunt ab illo ſpecies expreſſæ; nec poſſunt nobilius excipi ſpecies advenæ qvàm in cryſtallo, nec naſci illuſtrius ſpecies indigenæ, qvam in cubili gemmeo.

Difficilior eſt numerus nervorum qvibus oculus diſtenditur, & muſculorum qvibus movetur: duo nervi optici ex oppoſitis cerebri partibus progreſſi

greſſi decuſſant ſe medio in itinere,& ſpiritus animales ad ſingulos oculos derivant, qvaſi ad alumnos ſuos. Septem muſculi ſeptenis oculorum motibus præſunt, ille ſurſum movet,hic deorſum, alii in omnes partes circumferunt; O motus oculorum mirabiles, velocius non eunt cœleſtes orbes, qvamvis impellantur ab intelligentiis,impellunt ſeipſos oculi, & ſe ſiſtunt; hoc libertatis privilegium eſt ſiſtere ſe poſſe, & movere: gaudent libertate oculi & carent cœli.

Omiſi pupillam nobilisſimam oculi partem, & amabiliſſimam; hæc pars oculi minima, & maxima; hæc ſedes amoris,& majeſtatis; per illam oculus amat,per illam imperat,per illam iraſcitur,& miſeretur: per illam parcit,& punit; per illam videmus alios & nos ipſos: latens ſub illa ſpecies impreſſæ, & expreſſæ: & forte nigra eſt ut illas occulcet, nec impedit viſionem pars opaca dum illam regit; arcana debet eſſe viſionis navitas, myſterium eſſe debet, neqve eſſet myſterium, niſi eſſet arcanum.

LUDUS UNDECIMUS.
SPECIES INTENTIONALES.

Ludisne Philoſophia an illudis? dum ſpecies intentionales exire ab objectis, volitare per aerẽ, & ſenſibus inſinuare ſe dicis: ut exeant ab objectis debuerunt intra objecta naſci; & qvo parente? qva matre? qvo actu? qvo partu? qva obſtetrice in lucem exeunt? qva nutrice creſcunt? an ſunt pelliculæ objectorum? at qvis eas abſtraxit? an imagines rerum,qvis eas pinxit? an colo-

res,

res, qvis tinxit? an ſigilla, qvis ſculpſit? an alati objectorum nuntii? qvis emittit.

Exeunt tamen ab objectis, & per aerem ſe extendunt, ſed ſi exeunt qvo conatu? ſi emittuntur qvo partu? ſi moventur qvo greſſu? ſi impelluntur, qvo impetu? ſi aſcendunt, qva levitate? ſi deſcendunt, qvo pondere? ſi recta eunt qvo tramite?

Occupant tamen aërem, & illum implent; ſed dum implent, an plures ſimul, an permixtæ, an diviſæ? ſi plures ſimul qvam ſubtiles? ſi permixtæ, qvam exiles? ſi diviſæ qvàm tenues? ubiqve tamen ſunt, ut objectum ubiq; exhibeant: permixtæ ſunt, nec confuſæ, diviſæ & continuæ, ſejunctæ, & unitæ.

Qvis explicet qvot probra, qvot vulnera, qvot clades, qvot mortes per aërẽ patiantur? impelluntur à ventis, obruuntur à pluviis, exuruntur à ſole, inflammantur ab igne; premuntur ab ingredientibus, fugantur à currentibus, turbantur ab occurrentibus; dum turbatur ordo partium, qvis ordinem reſtituit? dum moventur hæ partes, qvis alias ſubſtituit? dum tota ſpecies perit, qvis novam ſpeciem ſufficit? O infelices rerum ſpecies qvam infauſta ſors veſtra! patere ſemper injuriis, vulnerari, & dividi, naſci ſemper & mori?

Rident tamen eas jacturas generoſæ ſpecies, ſuccedunt partes partibus, totis totæ, mortuis redivivæ: fœcundus objectorum uterus novos ſpecierum exercitus ſubmittit, ſemper gravidus, & ſemper fœcundus, ſemper plenus & nunqvam exhauſtus ſuccedunt novi hæredes hæredibus, nec decre-

creſcunt opes Parentum, nec minor eſt hæreditas poſt tot jacturas.

Ut tamen eas jacturas fugiant, ingrediuntur ſenſus noſtros, & tutas ſe putant dum intra nos latitant; nunc loqvuntur auribus ſine voce, jam oculos excitant ſine murmure, mox in phantaſia reſident ſine pondere, vagantur in cerebro ſine ſtrepitu, excurrunt per cellulas ſine motu, ſubſiſtunt in memoria ſine tumultu.

O rem mirabilem niſi eſſet vulgaris, exhibent res magnas, & carent magnitudine, res immenſas & carent mole: per eas videmus, nec illas cernimus, per illas ſentimus nec cadunt ſub ſenſus: cadunt tamen ſub intellectum, ſed penè illum vincunt.

LUDUS DUODECIMUS
DE DUOBUS DOMINIS.

SUbtilis qvæſtio, ſed ſpeculativa magis qvam practica, & qvæ plus jurgii habet, qvam lucri. An duo poſſint eſſe ſimul ejusdem rei Domini. Negant multi, affirmant alii. Placet utramqve qvæſtionem agitare, amœno primùm ſtylo, deinde Scholaſtico, & utroqve ludere.

AN DUO POSSINT ESSE SIMUL EJUSDEM REI DOMINI.
LUDUS RHETORICUS.

EVertit naturam Dominii, qvi duos poſſe eſſe ſimul ejusdẽ rei Dominos dicit. Dominium eſt jus diſponendi, ſi totum hoc jus eſt penes unum, qvænam illius pars eſt penes alterum? Dominium

nium eſt jus diſponendi de re tanqvam ſua; qvomodo idem ager eſt meus, ſi eſt alienus? qvomodo non eſt alienus, ſi alter eſt Dominus? Dominium eſt jus diſponendi in commodum ſuum, qvomodo diſponis in commodum tuum, ſi dum diſponis amittis tuum, & nihil acqviris alienum? Dominium eſt facultas diſponendi ſine injuria alterius: poteſt Titius velle retinere ſervum ſibi fidelem; poteſt Cajus velle eundem dimittere qvia infidelem: qvomodo ille non inferet injuriam alteri ſi retineat, cui ipſe ſervus damnum infert ſi maneat; Dominium eſt poteſtas diſponendi in omnē uſum: poteſt Titius eodem eqvo velle ire Romam, qvo Cajus vult ire Lutetiam: qvomodo uterqve diſponet in omnem uſum, ſi uterqve vult oppoſitum. Deniqve nemo poteſt duobus dominis ſervire, qvia cúm ſint diverſi poſſunt diverſa velle, dum unus id vetat, qvod alter imperat.

Evertunt ſanè hæc argumenta dominium permanens, ſed inſtantaneum non attingunt: idem inſtans admittere poteſt duos Dominos qvos tempus excludit; idcirco capacius qvia brevius, idcirco poteſt pati diverſa jura qvia non patitur diverſa arbitria: duo Domini idem poſſunt qvia idem volunt, ceſſat omnis injuria in inſtanti, qvia ceſſat pugna. Age qvisqvis negas diverſa poſſe eſſe in eodem inſtanti dominia? annum potes eodem momento librum accipere, qvo ego poſſum dare; at non potes negare librum tunc eſſe meum, niſi neges fieri tuum: nemo tunc magis eſt Dominus, qvam cum donat aliqvid ſuum; & tunc al-

ter

ter ſit maximè Dominus cum facit aliqvid ſuum; qvia niſi fieret Dominus occuparet alienum. O inſtans opulentius tempore! eodem momento uterqve eſt dives qvia uterq; eſt Dominus: eodem momento dominium eſt in donante, qvia donare non poſſet niſi Dominus eſſet, & ſimul eſt in donatario, qvia ille dominium non transferret, niſi hic acciperet; eodem momento dominium eſt in donante, ſed ultimò, in donatario ſed primò, in hoc naſcitur qvia in illo moritur. In utroqve totum eſt qvia transfertur, & nondum translatum eſt: idcirco hic transferre poteſt, qvia adhuc habet, neqve adhuc transferret, niſi alter ſimul acciperet: felix dominium ſi in utroqve maneret, imo infelix ſi diutius viveret; neuter in tempore Dominus eſſet, qvia uterqve eſſe vellet; idcirco in inſtanti uterqve eſt, qvia hic vult deſinere eſſe, dum alterum vult incipere.

LUDUS THEOLOGICUS.

An duo poſſint eſſe ſimul ejusdem rei Domini in ſolidum.

Videtur non poſſe: 1. Qvia jura negant dominium poſſe eſſe penes duos.

2. Hoc dominium eſt contradictorium in tempore, ergo in inſtanti, qvia contradictoria æqve pugnant in inſtanti, atqve in tempore, qvia qvod eſſentialiter eſt tale, eſt tale in omni ſtatu, & tempore.

3. Duo dominia ejusdem rei ſe habent ut forma, & pri-

& privatio, aut ſaltem ut duæ formæ oppoſitæ, ergo non poſſunt eſſe ſimul.

4. Alioqvi poterit qvis eodem inſtanti eſſe ſervus & Dominus, qvia dum alteri tradet ſe ut ſervum erit Dominus, & dum alterum facit Dominum ſui, hoc ipſo facit ſe alterius ſervum.

5. Idem poterit eſſe liber, & captivus; at hoc repugnat, qvia libertas dicit negationem ſervitutis, & ſervitus libertatis.

6. Repugnat dominium transferri ſimul & haberi, qvia transferre eſt non habere, repugnat aliqvem ceſſiſſe ſuo juri, & retinere, manere dominum, & non manere, extinctum eſſe, & vivere; at hæc omnia ſeqventur ſi eodem inſtanti dominium ejusdem rei poſſit eſſe penes duos.

7. Repugnat eandem numero formam eſſe ſimul naturaliter in duobus ſubjectis; at erit, qvia vel Titius transfert hoc inſtanti idem numero dominium qvod habet, vel alterum, ſi primum, ergo eadem numero forma eſt ſimul in duobus numero ſubjectis; ſi ſecundum, ergo non transfert ſuum dominium, ſed alienum.

8. Dominium dicit jus non tantùm diſponendi de re ſua, ſed etiam jus impediendi alterum ne utatur re tua; at non potes impedire alterum, ſi alter eodem inſtanti eſt Dominus.

9. Repugnat aliqvid eodem inſtanti eſſe meum, & non meum; at hic liber erit meus: hoc inſtanti, & non meus, ſi eſt alienus; at erit alienus ſi alter eſt Dominus.

10. Repugnat aliqvem donare alteri qvod alter jam habet; at poterit qvia Titius accipiens librum à Cajo

à Cajo, poteſt eodem inſtanti redonare Cajo, qvi tamen toto inſtanti eſt Dominus.

II. Ad transferendum dominium præter titulum reqviritur traditio, & ad complementum reqviritur poſſeſſio; at hæc omnia eodem inſtanti eſſe non poſſunt.

Deniqve nemo poteſt duobus dominis ſervire, ut ait ipſe Chriſtus; at idem poterit eſſe ſervus duorum, ſi duo posſint eſſe ejusdem Domini.

Conclusio. Probabilius videtur duos poſſe ſimul eſſe ejusdem rei Dominos in ſolidum, ſed dominiis inſtantaneis non permanentibus.

Suppono I. Qvæſtionem procedere de duobus dominiis in eodem ordine, ſcilicet vel de duobus dominiis altis, vel præcipuè de duobus basſis; ratio eſt, qvia qvæſtio procedit de duobus dominiis independentibus, & qvæ vocantur contradictoria; at dominia diverſi ordinis poſſunt dependere à ſe invicem.

Suppono 2. Qvæſtionem procedere de duobus dominiis completis ex parte objecti, v. g. an Titius, & Cajus posſint eſſe ſimul ejusdem villæ domini in ſolidum. Ratio eſt, qvia ceſſaret contradictio ſi dominia eſſent tantum completa ex parte ſubjecti, ſic duo hæredes ex æqvo inſtituti habent dominium totale totalitate ſubjecti in partem hæreditatis.

Suppono 3. Per inſtans intelligi, vel inſtans indiviſibile ſi detur, vel partem temporis diviſibilem, ſed inadæqvatè, & indiviſibiliter acceptam.

Probatur concluſio. Titius Dominus alicujus rei poteſt eam donare Cajo in inſtanti, & Cajus

poteſt accipere eodem inſtanti; ergo tunc uterqve eſt Dominus. Antecedens probatur, qvia nihil repugnat acceptionem alicujus rei eodem inſtanti fieri qvo eſt donatio, neqve eſt neceſſarium ut una actio ſuccedat alteri, qvia duæ actiones relativæ poſſunt eſſe ſimul; præcipuè ſi agatur de acceptione, & donatione mentali humana, vel Angelica, qvæ non importat motum ſucceſſivum. Conſeqventia probatur, qvia eo inſtanti qvo Titius dat libellum Cajo eſt verè Dominus libri, qvia actus ſecundus probat primum; exercet autem actum ſecundum domini, qvia diſponit de re ſua independenter ab alieno arbitratu, & liberè diſponit, qvia ita dat, ut poſſit retinere, & licet ex ſuppoſitione qvod det hoc inſtanti non poſſit non dare, tamen hæc ſuppoſitio non lædit libertatem, qvia eſt conſeqvens, & qvam ipſa libertas facit.

Aliunde Cajus fit verè Dominus libri eodem inſtanti, qvia verè accipit dominium libri titulo donationis, qvam traditio, & poſſeſſio complet; qvod ex eo conſtat, qvia Cajus hoc inſtanti accipit jus diſponendo de libro ut ſuo, & ſi poſſet operari inſtantaneè ut Angeli, poſſet revera dare librum alteri, & conjungere actum primum cum ſecundo: Imo donatio, traditio, & poſſeſſio poſſunt eſſe eodem inſtanti, præſertim ſi poſſeſſio eſt ficta, & civiliſſima.

Confirmatur, qvia hoc toto inſtanti arbitrium Titii donantis non poteſt diſſentire arbitrio Caji donatarii, qvia Titius vult Cajum uti re donata prout voluerit, qvia transfert plenum ejus dominium.

Dixi

Dixi in concluſione dominium inſtantaneum poſſe eſſe penes duos non autem permanens, qvia in tempore duo dominia ejusdem rei ſe excludunt, qvia arbitrium unius poteſt diſſentire ab altero; at in inſtanti non ſe excludunt, qvia arbitria non diſſentiunt.

Ad ſolvendas objectiones ſuppono ex Philoſophia ea qvæ intrinſecè deſinunt, eſſe ultimo eó inſtanti qvo deſinunt, qvia hoc inſtans numeratur qvaſi intrinſecum durationi, & licet dicere, nunc res illa ultimò eſt, & immediatè poſt non erit. Item ea qvæ incipiunt intrinſecè ſunt primò eo inſtanti qvo incipiunt, qvia hoc inſtans cenſetur intrinſecum eorum exiſtentiæ, & licet dicere nunc res illa primo eſt, & immediatè ante non erat. Qvia ergo dominium Titii donantis librum deſinit intrinſecè, Titius eſt Dominus eo inſtanti, & qviá dominium Caji donatarii incipit intrinſecè, eſt etiam eo inſtanti. Sic autem incipere, & deſinere probatur ex ſupradictis, & qvia nulla apparet implicantia in his formis moralibus, licet in formis ſubſtantialibus id neget Philoſophia.

Ad primum Reſp. Jura non loqvi de dominio inſtantaneo, qvod ad legum rationem parum confert, ſed de permanente qvod ad contractus reqviritur, qvi ut fiant humano modo fieri debent in tempore.

Ad ſecundum Reſp. Hæc dominia non eſſe contradictoria in inſtanti, qvia uterqve dominus idem vult, qvia hoc ipſo qvod vult dare, vult alterum accipere, & ſic arbitrium unius non contradicit arbitrio alterius.

Ad tertium Reſp. Hæc duo dominia ſe habent ut oppoſita privativè n. ut oppoſita relativè c. at relativa ſe inferunt. Et licet duæ formæ ſubſtantiales,& duæ accidentales oppoſitæ,ſaltem in ſummo gradu ſe excludant; at non neceſſario duæ formæ morales.

Ad qvartum Reſp. Idem erit Dominus ultimo, & ſervus 1. eodem inſtanti, ſed diverſo reſpectu, unus per modum principii diſponentis, alter ut ſe ſubjiciens diſpoſitioni alterius.

Ad qvintum Reſp. Toto inſtanti eſſe liberum, qvia liberè ſe ligat, ex ſuppoſitione autem qvod ſe ligat eſt captivus; at liberè, & tantum necesſitate hypothetica talis, & in ſenſu compoſito qvem ipſe facit.

Ad ſextum Reſp. Negando antecedens,ad probationem R. eſt non habere n. ſed eſt habere ultimo, ad inſt. R. repugnat ceſſiſſe de præterito, & habere c. repugnat cedere, & habere ultimo, n.

Ad ſeptimum Reſp. Transfert eandem formam, & idem dominium ſpecie, amittendo illud qvod habet; ſic eadem numero forma non migrat de ſubjecto in ſubjectum, ſed eadem ſpecie.

Ad octavum Reſp. Dominium dicit jus ne alius utatur me invito c. me volente, n. at uterqve idem vult hoc inſtanti.

Ad novum Reſp. hoc inſtanti eſſe meum, non autem non meum, licet ſi alienum: ad inſt. R. alienum qvod à me fit tale non eſt meum hoc inſtanti qvo volo eſſe alienum, n. ſic vero eſt alienum & meum, ſed alienū primo & meum ultimo.

Ad

Ad decimum Reſp. Repugnat dare alteri jam ſuum, R. jam ſuum dominio naſcente n. dominio præterito c.

Ad undecimum Reſp. donationem, traditionem, poſſesſionem, poſſe eſſe eodem inſtanti, præſertim ſi poſſesſio eſt ficta, & civilisſima. Reſp. 2. ad transferendum dominium non reqviri traditionem in multis caſibus qvos Authores citant.

Ad ultimum Reſp. Chriſtum loqvi de dominio permanente, qvia inſtantaneum, parum refert ad praxin, & ad mores.

PRÆFATIO DE CONSCIENTIA.

NUlli arti, aut ſcientiæ præfari minùs congruit, qvam conſcientiæ, qvia nulla ſcientia minus loqvax, & minus verboſa eſt. Mirum eſſet Grammaticam non præfari, qvæ loqvi docet; ſilere Poeſis non debet qvæ docet fingere. Eloqventia hoc ipſum docet, qva arte nemo ſileat, etiam dum nihil habet qvod dicat. Logica ex mutis elementis verba facit ne unqvam diſcurſus deſit: Theologia rea eſſet, ſi de Deo taceret; interpres ſcripturæ ſi taceret, interpres non eſſet. Sola conſcientia eſt, qvæ præfari non amat, qvia hoc ipſum contra conſcientiam putat magnificè loqvi, & mavult facere magna, qvam dicere.

Ne igitur expectate fucatam verborum lenociniis orationem, conſcientia fucos odit, ne qværite blandientis oratoris affectus, aut indignantis tu-

multus, conſcientia ſincera eſt dum blanditur, & juſta dum iraſcitur.

Conſcientia ſermo nec Grammaticus eſſe debet, ne habeat aliqvid vanum, nec Poeticus ne habeat aliqvid fictum, nec Rhetoricus ne habeat aliqvid vacuum; nec Philoſophicus ne nimis ſapiat, nec Theologicus ne mentem excedat.

Erit itaqve oratio ſimplex ne fallat, erit clara ut doceat, erit efficax ut agat, erit prudens ut dirigat; erit lectioni ſimilior qvam orationi, ne contra conſcientiam aliqvid dicat, dum de conſcientia diſputat.

Acturus igitur de conſcientia unum qværo, qvid ſit conſcientia; conſcientia, inqviunt aliqvi, domus eſt perpetuis obſeſſa tenebris, nec tamen obſcura; nullus in ea ſol lucet, nec tamen in ea aliqvid latet; nullæ in ea feneſtræ per qvas aſpiciat, & tamen omnia ſpectat; nullæ fores per qvas hoſpitibus pateat, & tamen ſemper eſt plena; conſcientia domus eſt obſcura, & ſplendida, clauſa & obvia; vacua & plena: qvia dum aliis hoſpitibus caret, implet ſeipſam, & tubam facit, etiam dum eſt ſola.

Conſcientia ajunt alii, eſt labyrinthus mille mæandris intertextus, & tamen hoſpiti ſuo tutus; domus eſt geſtatilis, qvia eam qvisqve inſtar limacis gerit: eſt patria ſeqvax, qvia eam peregrinus qvisqve circumvehit: ita tamen eſt patria homini ſi bonus eſt, ut eidem ſit exilium ſi eſt malus. O rem prodigio ſimilem! Vir improbus apud ſeipſum habitat, à ſeipſo exul: Idem præſens ſibi, idem abſens à ſe: idem excutere nititur conſcien-

tiam

tiam qvia adverſariam, nec tamen illam exuit qvia ſecum gerit: idem fugit ſeipſum qvaſi inimicum, nec tamen ſe deſerit, qvia ſecum fugit: idem liber, & captivus; idem civis & peregrinus; idem hoſtis & amicus: qvia conſcientiam gerit hoſtem crimini, & amicam virtuti.

Conſcientia, inqvit Baſilius, eſt naturale tribunal animæ; in eo tribunali conſcientia accuſatrix, & teſtis; judex & vindex damnat ſeipſam ſi nocens eſt, abſolvit ſi innocens: mirabile tribunal qvod una perſona conſtituit.

Conſcientia, ait Victor, ea eſt apud qvam non moritur omne qvod gerimus, ea in factis noſtris teſtatur qvod vidit, accuſat qvod diſſvaſit, laudat qvod conſuluit; ea non habet loqvendi uſum, & neſcit tenere ſilentium, nihil ei tuum tectum eſt, qvia tecum ſemper eſt, præterita ſcit qvia fecit, præſentia qvia aſpicit, futura qvia dirigit.

Conſcientia, inqvit Hieronymus, eſt ſecretum hominis, qvia nemo novit qvæ ſunt hominis, niſi ſpiritus hominis, aut qvi hominem condidit ſpiritus Dei: nec eam Momus intueri poteſt, ne irrideat: neqve alter homo ne fallat, nec genius malus ne noceat, nec bonus ne libertatem impedıat: reveretur illam Deus ipſe, atqve ut libera ſit permittit agere improbè, qvam vellet agere benè.

Subtiles ſanè proluſiones, ſed qvæ aliqva conſcientiæ officia deſcribunt, non naturā definiunt.

Dic Theologia ſcientiarum regina, doce conſcientiam qvid illa, & qvalis ſit? ſi tamen conſcientiā doces, unde niſi à conſcientia didiciſti qvalis con-

ſcientia ſit; & ſi conſcientia docuit, qvomodo ante te qvalis eſſet ipſa neſcivit? doceat tamen conſcientia Theologiam, Theologia conſcientiam, utraqve diſcipula, & Magiſtra; utraqve dicat qvid ſit conſcientia.

Conſcientia, inqvit Theologia, eſt actus intellectus practici, deducens concluſionem ſyllogiſmi prudentialis ex principiis à ſyntereſi oblatis, & per rationem connexis.

Paucis verbis qvot oracula! conſcientia eſt actus intellectus ut præferat voluntati facem, & oſtendat honeſtatem: eſt actus, vel Ephebi honorarii prælucentis dominæ, vel Domini intellectus imperantis ancillæ; imo eſt actus famuli, & Domini, qvia eſt actus prælucens voluntati adhuc cœcæ, & expectans imperium liberæ. Debet actus bonus honeſtatem voluntati, debet intellectui honorem; nec ſine voluntate eſſet actus honeſtus, nec ſine intellectu legitimus; utriusqve fœtus id debet utriqve qvod Parentibus filius; ingratus ſi dum voluntatem agnoſcit ut matrem, intellectum non agnoſcat ut patrem.

Conſcientia eſt actus non habitus, contra Scotum non ſatis hac in parte acutum: poſſum operari ſine habitu, nec poſſum liberè ſine prævio actu; deponi poteſt conſcientia, nec facilè exuitur habitus: malum eſt agere contra conſcientiam, nec eſt malum operari contra habitum: Deniqve prælucere, dirigere, agere, teſtari, accuſare ſunt actus non habitus: ita tamen conſcientia eſt actus ut poſſit naſci ab habitu: ita generans habitũ ut poſſit ab habitu generari; ita parens ut ſit ali-

qvan-

qvando filius; tunc tamen non eſt unus actus ſed gemin⁹, ne idē eſſet prior ſeipſo, & ſeipſo poſterior.

Conſcientia eſt actus intellectus, & minùs propriè voluntatis contra Durandum nimis hac in parte rixoſum, placet aggredi hominem authoritate, & convincere ratione.

Tertullianus appellat conſcientiam naturales tabulas, in qvibus ſcilicet unusqvisqve legit opus ſuum, & agnoſcit qvod ſcripſit; at legere, & ſcribere, officia ſunt intellectus ſcientis legere, non voluntatis ſcientis tantùm audire.

Damaſcenus vocat legem intellectus, qvam ſcilicet intellectus promulgat voluntati, non voluntas intellectui, aut ſaltem qvæ utrumqve comprehendit.

Hieronymus illuſtrem locum Malachiæ ſic explicat, cuſtodite ſpiritum veſtrum, & uxorem adoleſcentiæ veſtræ: per ſpiritum intelligit Propheta intellectum, per uxorem voluntatem, per utrumqve conſcientiam: illuſtre ſanè connubium, in qvo intellectus eſt ſponſus, voluntas mater, & proles conjugii ſunt actus liberi.

Bernardus appellat conſcientiam ſcientiam cordis, non qvæ in corde ſit, ſed qvæ eſt de corde: illuſtris nimirùm ſcientia, qvæ cor illuſtrat, ſubtilis qvæ penetrat, ignea qvæ inflammat, erudita qvæ docet, amabilis qvæ movet, efficax qvæ perſvadet. At erudire, arguere, illuſtrare ſunt actus ejus facultatis qvæ videt oculis propriis; non ejus qvæ utitur alienis.

Conſcientia eſt actus intellectus practici, non ſpeculativi: unicus eſt intellectus in homine, ſi

ſpectes entitatem,duplex ſi attendas virtutem : unus eſt ſpeculativus, alter vel idem practicus.

Agnoſce utriusqve naturam,vel induſtriam;intellectus ſpeculativus præſcindit à rebus agendis ne aliqvid efficiat, laborat ne laboret, agit ne agat, ſpeculatur facta ne faciat: Attende tamen hujus intellectus efficaciam dum nihil efficit; ibi definit ubi nihil eſt niſi differentia; ibi dividit ubi nihil eſt niſi identitas, ibi numerat ubi ſola eſt unitas: ibi medium qværit ubi nihil eſt primum & ultimum.

Adverte ejusdem intellectus,inocentiam, contemplatur opes nec diteſcit; dignitates nec inſoleſcit,voluptates nec afficitur,labores nec frangitur.

Attende ejusdem audaciam,aſcendit in cœlum nec extollitur, deſcendit ad terras nec deprimitur: flammis ſe immiſcet nec exuritur; aqvis ſe immergit nec obruitur: lumen aſpicit nec hebeſcit: Solis & Lunæ defectus intelligit, neqve deficit: tenebras ingreditur nec obſcuratur: nihilum ſcrutatur nec confunditur: tempora meditatur nec cum annis fluit: motum proſeqvitur, & conqvieſcit.

O audacem intellectum! inqvilinus eſt unius Elementi & incola omnium; in terris habitat, ad cœlum evolat; conſveſcit cum Angelis, pugnat cum feris: cultor cœli,victor profundi, in aëre auceps,in cœlo hæres.

Non ita intellectus practicus, non agit ne agat, non contemplatur ut illic conqvieſcat; ſed præfigens ſibi opus ut finem, eò ſe & omnia deſtinat, atqve ut operetur faciliùs, anteqvam opus extra proferat, prius illud intra ſe format.

O rem

O rem miraculo ſimilem! jam extat domus intra intellectum Architecti, qvæ adhuc alibi non exiſtit; jam illic efformata, nondum alibi nata: jam illic abſoluta, nondum alibi inchoata: qvodqve admirationem ſuperat; nobilior eſt domus in idea ſui, qvam in ſeipſa: vivit intra intellectum Architecti, qvæ extrà non ſentit; illic ſpiritus, extrà rude corpus, illic ventos, & imbres, & ruinam non timet, ubi nihil eam videt: ibi ſtabulis ſubſiſtit, poſtqvam etiam alibi corruit.

Neqve ibi ſiſtit intellectus practicus: ſed dum agit, inferiores potentias ſecum ad opus accingit: atqve ut primum cœlum mobile inferiores ſphæras ſecum rapit, ſic intellectus practicus ſubditas facultates qvaſi orbes minores ad opus attrahit: prælucet operantibus ne fallantur; ſuppeditat materiam ne otientur: collaborat operantibus ne conqverantur.

Conſcientia eſt actus intellectus practici, non ſpeculativi: prælucet acturæ voluntati, & prior agit; proponit opus faciendũ jam intra ſe factum; inclinat animum volentem, impellit nolentem, adjuvat liberantem: ſi reluctari voluntatem videat, minatur ſe adverſariam ut arguat, teſtem ut convincat, judicem ut damnet, vindicem ut caſtiget: ſi advertat proclivem ad opus, ſed cunctantem, proponit honeſtatem qvæ moveat, utilitatem qvæ perſvadeat, mercedem ſi agat, coronam ſi vincat.

Conſcientia eſt actus eliciens concluſionem ſyllogiſmi prudentialis ex principiis univerſalibus à ſynteresi propoſitis, & per rationem connexis:

nexis: hæc nobilis forma ſyllogiſmi practici, ſynteresis majorem format, ratio minorem, conſcientia elicit concluſionem; ſynteresis eſt lumen illud vultus divini ſignatum in homine: ratio lumen illud admovet, conſcientia per illud videt: ſynteresis, inqvit Hieronymus, eſt ſcintilla animæ, ratio ſilicem verberat, conſcientia eſt expreſſa flamma. Synteresis, ut loqvitur Auguſtinus, qvaſi latens in corde imperator conſilia dictat, ratio examinat, conſcientia promulgat, voluntas obſervat: ſynteresis eſt conſcientia univerſalis, conſcientia eſt ſynteresis ſingularis.

Atqve ex iis colligere licet qvomodo conſcientia à Morali & prudentia differat; nimirum utraqve illa eſt habitus, conſcientia actus: Moralis eſt ars honeſti, prudentia liberi, conſcientia recti: Moralis proponit bonum, prudentia eligit, conſcientia agit. Deniqve Moralis eſt ſcientia morum, prudentia pars ſcientiæ, conſcientia pars prudentiæ.

Hæc de conſcientia Theologia; at tu Philoſophia qvid de conſcientia ſentis? conſcientia, inqvit, eſt naturalis Logica; ea enuntiat in puero, definit in juvene, argumentatur in viro demonſtrat in ſene; ea diſcurrit de bonis & malis, ſed diſpari forma; in illis eſt forma delectans, in iſtis crucians: in illis flamma lucens, in iſtis urens: in illis eſt vermis immortalis ad pœnam, in iſtis teſtis æternus ad coronam.

Conſcientia, ajebat Seneca, eſt particula divini ſpiritus homini immerſa, ut homo aliqva ex parte ſit Deus: particula eſt non aſſiſtens, ſed intimè

præ-

præſens: non extrinſecus addita, ſed animo indita; particula tamen eſt, non totus ſpiritus, ne hominem abſorberet, ſi totus intra hominem habitaret Deus.

Conſcientia, inqvit Menedemus, ſingulis mortalibus Deus eſt, nec tantùm pars Dei; ea intra hominem exercet vices Dei; nec exerceret niſi eſſet homine major; nec major eſſe poteſt omnibus mortalibus, niſi ſit immortalis Deus.

Qvid ais Philoſophia? nimis ſubtiliter de conſcientia ſentis: accepiſti claram, & involvis; accepiſti humanam, & divinam facis: conſcientia neqve eſt pars divini ſpiritus, qvi partes non habet: neqve intra hominem DEUS eſt, ne homo ſit DEUS.

Modeſtius de conſcientia Moralis Philoſophia; conſcientia, inqvit, eſt commune beneficium, nemo ea caret ſi homo eſt: nemo eam non videt, qvia per eam videt: nemo eam non ſentit, qvia ipſa eſt ratio ſentiendi.

At tu Eloqventia, qvid de conſcientia dicis? ea, inqvit, lex eſt non lata homini, ſed innata; non accepta, ſed indita; non inciſa marmori, ſed tabulis cordis: lex eſt lata ſine legislatore, promulgata ſine præcone, acceptata ſine teſte: lex eſt imperans ſine voce, perſvadens ſine oratione, exeqvens ſine arte: lex eſt docta ſine magiſtro, docens ſine ſtudio, ſciens qvod aliunde non didicit, memorans qvod nunqvam audivit. Lex eſt prælucens, & ſeqvens: imperans, & obtemperans: oſtendens agenda, & peragens: lex eſt naſcens cum homine & ſupra hominem creſcens, adulta

ſæpè

ſæpe in puero,matura in adoleſcente,ſenilis in juvene: lex eſt nobilis ſæpe in ruſtico, ingenua in ſervo,libero in captivo: Deniqve lex eſt nata cum homine, ſuperſtes poſt hominem, æterna inter ignes ut cruciet,immortalis inter aſtra ut coronet.

Ita ſcientiæ de conſcientia; at definiat conſcientiam Deus ipſe: nemo eā melius novit, qvam author qvi condidit: dicat ſcriptura laudes qvas Deus ipſe dictavit; nec fallere poteſt Deus dum dicit, nec ſcriptura dum dicta repetit. Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui Deus. Explico divina verba & finio: conſcientia eſt lumen: lumen non humanum,ſed divinum; lumen non caducū, ſed im̄ortale; non fluxum, ſed ſtabile: lumen vultus tui; ſi vultus ille eſt; ſi vultus ille eſt Verbum, conſcientia eſt lumen Verbi: ſi vultus ille eſt Spiritus Sanctus, conſcientia eſt lumen Spiritus: lumen oſtendens Deum & exhibens: lumen pingens intra hominem Verbum & imprimens.

Signatum eſt,non affuſum ut diffluat, ſed infuſum ne pereat: Signatū eſt,impreſſum altè ne eruatur,inciſum ne deleatur,inſculptum ne eradatur: Signatum eſt,qvaſi character ut legatur, qvaſi ſigillum ut ſervetur,qvaſi imago ut ſpectetur: Signatum eſt ſuper nos ut emineat, intra nos ut lateat: ſuper nos ut ſublime, intra nos ut familiare: ſuper nos ut dirigat, intra nos ut regat: ſuper nos ut imperet,intra nos ut adjuvet: ſuper nos ut coronet,intra nos ut triumphet: Signatum eſt ſuper nos lumen vultus tui; lumen Dei conſcientia eſt, lumen luminis,ſol ſolis,radius radii,imago imaginis, character characteris.

Hæc de conſcientia Deus; qvis audeat poſt Deum loqvi.

DIXI.

LI-

LIBER TERTIUS.

ELOGIA REGIA.

VITA, ET ELOGIA LUDOVICI DECIMI TERTII.

I.

Hic qvalis, & qvantus hoc ſeculo futurus eſſet,
Prædixit ab altero ſeculo Clemens Octavus:
Divinum fuiſſe oraculum vatis authoritas,
Verum fuiſſe vaticinium experientia probat:
Habent hoc plerumqve res magnæ,
Diu videntur poſtqvam eſſe deſierunt:
Habet hoc præ illis LUDOVICUS,
Diu videri cœpit anteqvam eſſet.

II.

Anteceſſit magnos natales ingens terræ motus,
Trepidantis Europæ, vel amantis motus fuiſſe creditur;
Ut mirum non ſit ſi tota nunc amatur, & timetur Europa,
Qui ante timeri cœpit qvam homo eſſet.

III.

Auſpicatus eſt vitam cum hoc ſeculo,
Ut illud virtutibus ſuis conſecraret;
Nec immerito hoc ſeculum Ludoviceum dixeris,
Cui idcirco Ludovicus adnaſcitur,
Ut præcipuum ejus ornamentum eſſet.

IV.

Exivit in lucem Sole cœleſtem libram ineunte;
Naſcente juſtiſſimo Rege

Debuit

Debuit dierum & noctium æqvalitas eſſe:
Sed æqvalitas in Sole minor qvam in Ludovico;
Vix ille æqvalis in uno alteroqve ſigno,
Ludovico dies omnis & menſis in libra eſt,
Vix ille cœleſtem libram excesſit,
Cum Scorpiis & Cancris ſe immiſcet,
Tota Ludovici vita ſine monſtro eſt.

V.

Lucem adhuc ſalutabat Ludovicus,
Cum ecce nova ſtella in Cygno cœleſti naſcitur,
Accendit eam Cœlum ut magnos natales illuſtraret;
Lucere in Cygno voluit, ut fatidica avis,
Qvantus heros Galliæ naſceretur prædiceret;
Fingant Aſtrologi fatales in ſtellis horoſcopos,
Divinent aliena fata, dum neſciunt ſua:
Ne vanus credatur Ludovici horoſcopus,
Proponit illum ſtella nova & avis fatidica.

VI.

Affirmant oculati teſtes Ludovicum in lucem prodeuntem
Ter manus & oculos in cœlum ſuſtuliſſe;
Nemo maturius cœlum aſpexit,
Nec mirum nemo plus juris in cœlo habuit;
Natale ſydus explorat oculis,
Intuetur aſtra ſua dum nos ſpectamus aliena,
Dicitur Auguſtus puer cum ſtellis luſiſſe;
Verum luſit Auguſtus cum alienis aſtris,
Ludovicus cum ſuis.

VII.

Editus in lucem eruditur ab Henrico Magno ad fortitudinem,
Ab omnibus virtutibus ad ſanctitatem,

Ad

Ad juſtitiam certe & pietatem diſciplina non eguit ;
Utramqve habuiſſe videtur à natura :
Addunt oculati teſtes candidas manus ex utero matris tuliſſe :
Innocentis juſtitiæ præſagium erat,
Qvis neget juſti nomen Ludovico congruere ?
Qvi tunc candidas manus habuit,
Cum omnes habemus cruentas :
Non debet hominibus Juſti titulum ;
Antequam homines imponerent,
Natura jam dederat.

VIII.

His dotibus à natura inſtructum,
Virtutes alendum ſuſcepere :
Vix unqvam meliorem alumnum ſortitæ ſunt ;
Eam indolem ad omnia virtutis facinora præferebat ;
Ut dubium reliqverit an differret indoles à natura ;
Talis erat Divus Ludovicus dum adoleſceret ;
Sola ætas utrumqve diſcriminat :
Si ambo ſimul vixiſſent, vix utrumq; diſtingveres:
Ut ſimiles credas,
Utriqve lethalis noxæ tantum in ea ætate odium fuit,
Ut ſi alterius morte ſcelus extingvendum eſſet,
Hæc ſola inter eos fuiſſet contentio,
Uter prior occumberet.

IX.

Neqve illud fortuito accidit,
Ut alter alteri certo intervallo ſuccederet :
Hactenus vigeſimus qvisqve Rex ſanctitate floruit :
Hunc non fortuitò vigeſimum eſſe :
Amor ſanctitatis docet.

X.

His Magiſtris ad alias virtutes uſus eſt,
Fortitudinem Henrico Parenti debet:
Hic ſangvinem generoſum dedit ut Pater,
Præcepta fortitudinis ut Magiſter,
Exempla, ut bellorum arbiter.
Dicitur infantis adhuc Ludovici manibus
Victorem enſem indidiſſe:
Precatus ut eo Dei cauſam protegeret,
Eodem Patriæ gloriam extenderet;
Et miramur victorias Ludovici,
Qvid non vincat Dei cauſa,
Patriæ gloria,
Enſis Henrici,
Et manus Ludovici.

XI.

Anno ætatis decimo in Regem conſecratus eſt,
Aute oleum jam ſacer,
Jam throno dignus erat,
Cum adhuc in cunis eſſet.
Qvis credat, qvievit in hoc rerum cardine,
Tremefacta ab Henrico magno Europa:
Stetere hoſtes Galliæ, cum eam invaſuri crede-bantur:
Puto timuiſſe adhuc vel Henricum mortuum,
Vel in Ludovico redivivum:
Atqve id unum funeris acerbitatem lenivit,
Dum magno Parenti major hæres ſuccederet.
Nihil detraho laudibus tuis Henrice dum laudo tua:
Glorioſum eſt vinci ab eo filio, cui dediſti unde vinceret:
Audeo dicere, Magnus es Tu omnibus titulis,
Nullo titulo major qvam dum talem filium reliqviſti.

XII.

Agebat annum ætatis decimum qvartum,
Cum Annam Hiſpanicam uxorem duxit.
Ut deſignatam à Deo conjugem ſcias,
Eodem anno, & menſe, & hebdomade uterqve in lucem prodiit:
Tantùm ut Aurora Solem,
Sic Ludovicum Anna paucis momentis anteceſſit.
Sed non illic æqvalitas ſtetit:
Ambo ſub eodem ſydere libræ oriundi,
Sub eodem æqvale connubii jugum ſubiere:
Vide an juſtius eſſe conjugium potuerit,
Qvàm dum ad cæleſtem libellam,
Ipſa etiam momenta librantur.
Neqve inæqvale connubium thalamus diu infœcundus facit,
Idcircò diu Anna parturit,
Ut parere Auguſtum aliqvem poſſit.

XIII.

Vix alium Principem caſtiùs irretivit amor thori,
Vix alium gravius occupavit ſtudium belli,
Ipſum connubium bello non caruit,
Inter arma conjugium iniit,
Ab eo tempore omnis ei annus militaris,
Omnis dies Martius,
Et omnis menſis Auguſtus fuit.

XIV.

Benearnenſes hæretici novam Remp. meditabantur,
Ut rem privatam everterent.
Et jam poſt ejuratam fidem Romanam,
Ejurare Regiam cogitabant:
Oppreſſit rebelles celeritate ſua Ludovicus:

Et dum venari feras creditur,
Omnem Provinciam una venatione cepit.
Miraculo ea victoria non caruit;
Qvinqvaginta anni erant cùm è Benearnia Miſſa exulabat,
Eadem die reſtituta eſt, qva exulare cœperat.
Qvis non eam diem Jubilæi dicat.
Et mirare dignam hoc Jubilæo Regis pietatem,
Circumferri ſolenni pompa Eucharistiam voluit,
Ut perjuram Provinciam,
Priùs reconciliaret Chriſto qvam ſibi,
Atqve ut victoriam Deo acceptam referret;
Triumphare maluit Chriſtum qvam Ludovicum.

XV.

Nihil generoſius eſt vera pietate,
Nec mirum ſi vincat, qvæ cum Deo pugnat.
Hæc pietas fanum Engeriacum obſedit, & cepit;
Si caſtra Regia ſpectaſſes.
Si propoſitum publicè in Eucharistia Chriſtum,
Dixiſſes eſſe Caſtra Dei,
Eucharistiam arcam fœderis,
Ludovicum alterum Davidem,
Contra Philiſtæos prælíantem.
Tergeminam trium Regum obſidionem,
Urbs rebellis eluſerat,
Qvartam obſidionem non tulit,
Nec mirum ſi victa eſt,
Qvam cum Ludovico Chriſtus obſedit.
Ne qvid in poſterum auderet urbs perjura,
Nudata eſt mœnibus qvæ Regibus ſuis occluſerat,
Et dum Pagus Ludovici vocabitur.
Sentiet in pago juſtitiam,
Qvam in urbe contempſit.

XVI.

Nec minus fortis mari qvam terra Ludovicus,
Riam Inſulam occuparat Soubiſius,
Ea audacia ut collatis ſignis,
Pugnam cum Rege promitteret,
Adfuit Rex cum æqvalibus copiis ſi numerum ſpectes,
Majoribus ſi virtutem numeres;
Rex ipſe dum militis & Ducis partes implet,
Inſtar exercitus eſſe creditus eſt.
Adverſam fluminis ripam tormentis hoſtis armaverat,
Necdum ſe in mare fluctus receperant,
Poſt ſex horas redituri,
Grave periculum erat in adeunda Inſula,
Gravius erat in mora,
Inſinuavit ſe medias in aqvas Ludovicus,
Immerſit ſe in fluvium cum Rege exercitus,
Et dum ſolo capite ex aqvis eminet,
Dignum cœlo ſpectaculum fuit,
Rex alter Neptunus,
Singuli milites totidem heroes apparuere,
Creditur hæc audacia mare terruiſſe,
Cohibuit fluctus ne tam cito refluerent:
Effluxere audaces undæ non hoſtes,
Oppreſſus eſt præſentia Regis rebellis exercitus,
Et dum ſangvine ſuo arenas Olonæas,
Et mare inficit,
Docuit exemplo ſuo,
Nec terra provocandum eſſe Ludovicum,
Ubi Mars alter eſt,
Nec mari, ubi eſt alter Neptunus.

XVII.

Hæc victoria de ſubditis, quæ ſeqvitur de externis,
Sedebat ad Ræam exhauſtus Anglus,
Qvam prætervolando rapere ſperaverat,
Centum numerabat non tam navigia quam caſtella,
Tam denſo agmine per Oceanum diſpoſita,
Ut ſolis avibus non navibus iter mari pateret:
Et tamen viginti lintres Gallici,
Qvos una Navis Anglica ſorbere potuiſſet,
Per effracta repagula, & per omnia clauſa
Invenere viam:
Qvam ipſis piſcibus clauſam Angli crediderant.
Nec felicior Anglis terra quam Oceanus fuit:
Utrumqve Elementum æqvalis cauſa corruperat:
Innumera Anglorum millia arcem oppugnabant,
Nulla alia re niſi Toeraſii virtute munitam.
Et tamen innumeros hoſtes, pauci,
Recentes fatigati,
Bene valentes penè mortui,
Tamdiu ſuſtinuerunt, dum accurrerent auxilio vivi:
Nemo qværat qvid fecerint vivi,
Ubi vicerunt mortui.
Schombergius, & Toeraſius duo duces vincendo orbi pares
Tot hoſtium corpora ceciderunt,
Ut ſi penes mortuos ejus terræ qvam occupant dominium eſſet.
Totam Ræam Angli poſſiderent mortui,
Qvam non cepere vivi
Ex tot Anglorum millibus,
Tam pauci in Angliam rediere,
Ut redeuntium militum & navium numerus,

Pene

Pene æqualis eſſet.
Eam victoriam ſic duo duces partiti ſunt,
Ut unus Anglos ſuſtinuerit,
Uterqve repulerit,
Ludovicus vicerit.

XVIII.

Oppugnandæ Rupellæ Ræa præludium fuit;
Tunc ſe Rupella ream Majeſtatis fecit,
Cum Ræam dedere Anglo cogitavit.
Irridebat tamen urbs rebellis Regem ſuum;
Dum evocabat alienum,
Contemnebat vires Regias,
Dum numerabat ſuas.
Si præteritas ætates evolveret,
Non qvot Reges habuiſſet numerabat,
Sed qvot viciſſet,
Si faſtos ſuos conſuleret,
In illis hi dies ſacri erant,
Qvibus Sacramentum aliqvod abrogaſſet:
Ii ſolennes & feſti,
Qvibus de Rege ſuo victoriam aliqvã reportaſſet.

XIX.

Hæc erat urbis inſolentia, qvam omnes capiendam,
Nemo tentandam putabat:
Et certe inexpugnabilis Rupella videri poterat,
Niſi arma Ludovici provocaſſet.
Ille ut late vagantem furorem cohiberet,
Trium leucarum aggere coercuit.
Hoc primum de inſolenti urbe ſupplicium fuit,
Anguſtius tribus leucis imperium habet,
Qvæ Gallias hoſtibus externis dividebat.
Adhuc tamen ſe Reginam vocabat,

Dum appellere mœnibus ſui Oceanum vectigalem videbat.
Ludovicus operoſo aggere mare frænavit,
Nec aliud ex toto Oceano Rupellæ reliqvit,
Niſi ſtagnum, & lacum, & mare captivum.

XX.

Ne qvære qva arte mirabilis agger ſurrexerit,
Ille ipſe qvi extruxit Architectus artem neſcit:
Stetit ſine fundo firmiſſima moles,
Et ſolidus murus ſine calce coaluit:
Principio injectæ ſylvæ, & montes tumultuario opere:
Hic tumultus ars fuit.
Nã dum Oceanus injectas moles diſſolvere tentat Compoſuit.
Dum evertere laborat
Fundavit.
Et dum hiatum aggeris ſæpius ingreditur
Luto, & arena complevit:
Sic ipſe carcerem ſibi, & vincula
Imprudens Architectus extruxit.

XXI.

Denique medio in aëre viſenda porticus ſtetit,
Et ſolidum ambulacrum ſupra Oceanum ſtravit;
In ea porticu miles obambulans,
Æſtus tuos Neptune ridet,
Qvos ſub pedibus mori videt,
Ignes tuos Rupella ſpernit
Qvos aqva diluit.
Relictus tamen eſt medio in aggere tolerabilis biatus,
Ne mare deſperaret:
Atqve ut tranſeuntes per hanc labem procellæ,
Rupellam admonerent, *Cede-*

Cederet Regi ſuo libens,
Cui natura ceſſiſſet:
Nec recuſaret compedes,
Qvas ipſæ procellæ admiſiſſent.

XXII.

Ceſſiſſet iis monitis Rupella niſi rupes eſſet,
Adbuc ab Anglis auxilium ſperat,
Nec videt hunc aggerem carcerem ſibi,
Anglis limitem eſſe,
Nec tranſituras Anglorum acies,
Qva vix undæ tranſiere.

XXIII.

Geminum exercitum navalem Anglia conſcripſerat,
Primus cum hunc aggerem tentare armis non auderet,
Tentavit oculis:
Promiſerat Annonam Rupellæ,
Oſtendit,
Et fidem ſuam non famem alienam ſolvit:
Venerat ut vinceret,
Vidit nos invictos eſſe, & fugit;
Hæc fuga Rupellenſis ſi Reana jungatur,
Teſtatum Anglia reliqvit omnibus,
Si vires manibus defuere;
Non defuiſſe animos pedibus;
Et ſi vincere in terra neſciret,
Scire ſe in mari fugere.

XXIV.

Secunda Claſſis iis ignibus armata venit,
Ut orbem incenſura crederetur:
Verum agger ignes non metuit, qvi imperat Aqvis:
Atqve id unum Ludovici triumphis deerat,
Ut poſt ſuperatas cum terra Aqvas,

Qvartum Elementum ſuperaret,
Nec otioſus tamen hic ſecundus adventus fuit,
Tardè ad ſuppetias Anglus venit,
Maturè ad exeqvias:
Vindex eſſe obſidionis non potuit,
Teſtis fuit deditionis:
Nec inutiles tamen Anglorum ignes fuere.
Præluxere Rupellæ exeqviis,
Et triumphis Ludovici:
Ne ſine numine id factum putes,
Anglorum ignibus Franci,
Diu ante candelabra paraverant,

XXV.

Qvid expectas infelix Rupella?
Diſce toties ſuperata ſemel vinci,
Jam te Elementa deſtituunt, jam natura deficit;
Qvid ſola rebellis expectas?
Nec te rerum ultima Regi tuo dedis?
Jam tredecim civium tuorum millia fames abſumpſit,
Si longius reſiſtis, brevi hic te ſtatus excipiet,
In qvo nec vinci poteris, nec ſervari.

XXVI.

Qvis credat? poſt victa tria Elementa
Tamdiu reſtitit, qvamdiu qvartum Elementũ ſuperfuit.
Et ſufficere aerem putavit qvi avibus ipſis non ſufficit.
Deniqve corrupto peſte, & morte aere
Tunc deſperavit, cum ſpirare ultra non potuit:
Qvid primum admirer in ea victoria,
Ubi omnia miracula ſunt?
An victoriæ annum?
Hic climatericus fuit,
Eo anno ſervata eſt Rupella qvo perire debuit,

An

An deditionis diem?
Victa eſt Cœlitibus omnibus ſacro die,
Qvæ omnes Cœlites execrata erat.
Sed pietatem Regis admirari placet:
Ille triumphantem in Euchariſtia Chriſtum,
Pedes tota urbe proſeqvi voluit;
O Triumphum Cœlo ſpectatore dignum!
Antiqvos triumphos ſeqvebantur Reges captivi,
Seqvitur triumphantem Chriſtum Victor, & pedes LUDOVICUS.
Vix unqvam glorioſius triumphavit Deus.

XXVII.

Admirare ſociam pietatis LUDOVICI *clementiam,*
Hæc cum juſtam iram per tredecim menſes collegiſſet,
Iram cum Rupella vicit:
Pepercit abjectæ ad pedes Rupellæ,
Dum eam calcare potuit;
Nec vivis tantum hoſtibus pepercit:
Libenter mortuos ad vitam excitaſſet,
Ut omnibus ignoſceret.

XXVIII.

Obſignet hæc omnia mirabilis Aggeris illuſtris ruina,
Hic Agger qvem nec Rupella ſuis machinis,
Nec Anglia ſuis flammis,
Nec mare ſuis procellis evertere potuit;
Hic Agger abeunte Rege ſponte corruit;
Ut probaret ſe ſolo ejus imperio ſtetiſſe;
Capta Rupella ſupereſſe noluit,
Ne fideli noceret,
Qvi ideo tantum ſurrexerat
Ut vinceret infidelem.
Relicta eſt memorabilis valli pars exigua,

Ut

Ut ſciat poſteritas qvale hoc miraculum fuerit,
Cujus adhuc reliqvias Elementa reverentur,
Et ne unqvam rebellet Rupella,
Dum ultimam ruinam minatur hæc ruina.

XXIX.

Hic finis rebellis Rupellæ.
Qvis non poteſt eam victoriam vicendi finem feciſſet?
LUDOVICO *finis unius triumphi gradus eſt ad ſeqventem:*
Dum captare qvietem creditur, jam ad Alpes pervenit;
Nec difficile arduas rupes conſcendet,
Cui ad aſcenſum Rupella ſubſternitur.
Obſidebat Caſale Hiſpanus,
Ut cadentis Rupellæ fragorem accepit è longinqvo,
Ut effracta Suſæ repagula audivit è propinqvo,
Prudenter ei Victori cedendum putavit,
Cui ipſa etiam natura ceſſiſſet.

XXX.

Admiratus hanc victoriam Vates Romanus,
Sudate, inqvit, artifices foci,
Et metalla in ſtatuas animate,
Si ſtatuæ adhuc vocales non fuiſſent,
Inciperent nunc primùm his verbis loqvi,
Venit Julius Cæſar, & vicit qvos vidit hoſtes,
Venit Ludovicus, & vicit qvas non vidit acies.
Admiratus hunc triumphum Poeta Gallus,
Qvale, inqvit diſcrimen Anglos inter & Francos;
Obſeſſæ Rupellæ auxilio venere Angli,
Videre obſeſſos fratres; non adjuvere,
Obſesſi Caſalis auxilio venere Franci,
Obſeſſam urbem liberant qvam non videre.

XXXI.

XXXI.

Qvid ſi eam victoriam ut ſpectarent,
Novi apparuere Soles,
Vix Alpium juga LUDOVICUS *aſcenderat,*
Cùm ecce ſex Italiam Soles illuſtrant,
Qvinqve Roma numerabat,
Sextum adorabat Suſa,
Sed hujus ſexti qvinqve alii Soles parelia erant:
O novum oculis ſed majus ingeniis ſpectaculum!
Qvinqve Soles apparent, ut major ſolito numerus,
Significet ſpectaculum ſupra naturam eſſe:
Romæ viſuntur, ne qvis de eo prodigio dubitaret,
Qvod credendum Roma proponeret,
Media die in aere conſtitere,
Ut omnes oculos oblectarent,
Per tres horas ſubſtitere,
Ut omnes aſpectus ſatiarent.

XXXII.

Qvam pertinax malum hæreſis eſt?
Auſa eſt Regi ſuo reluctari,
Cui Alpium juga ceſſerunt:
Nec advertit Ludovicum dum ad alta conſcendit,
Solo deſcenſu poſſe rebellem obruere:
Privatium urbs arte, & natura munita,
Obſidionis Regiæ laudem ambiebat:
Id aſſecuta eſt, ut ubi privatium erat,
Nihil hodie niſi cadaver urbis; & privatio ſit.
Territum hoc ſupplicio Montalbanum
Ut primæ obſidionis memoriam aboleret;
Secundam expectare noluit;
Paruit urbs ſapientiſſimis magni Cardinalis conſiliis,
Spemqve omnibus fecit,

Brevi

Breviſe Romano Pontifici credituram,
Qvæ Cardinali jam credidit.
Nemauſius hoc exemplo provocata,
Munitiones novas ſponte deſtruxit,
Ut retineret antiqvas,
Timuit arenæ ſuæ, & amphitheatro,
Ne ubi qvondam feræ luſerant
Ipſa rebellionis & perfidiæ ludus eſſet.

XXXIII

Deniqve hæreſis citra omnem prætextum tunc paruit,
Cum nullas amplius arces prætendit:
Centum anni erant cum in hanc potentiam excreverat,
Uno momento conſenuit:
Gloriabatur trecentas ſibi arces eſſe, totidem annis expugnandas,
Ludovicus totidem diebus eripuit,
Addebat poſſe ſe qvinqvaginta præliis cum Rege decernere.
Uno prælio victa eſt ne toties interiret.

XXXIV.

Vix intra Galliam pax erat;
Cum Gallica arma iterum Caſalis implorat,
Obſidebat Caſale Spinola ea rerum geſtarum gloria,
Ut ſola nominis fama captura urbem crederetur;
Et certe vicerat niſi eum Ducem oppoſuiſſet Ludovicus,
Qvem æqvalem ſibi hoſtis ipſe laudavit.
Dum vincere Annibalem Marcellus non poteſt,
Æqvali utriusqve gloria
Caſale utriqve diviſum eſt.
Tantiqve momenti urbs una credita eſt,
Ut in altera ejus parte,
Duo Reges triumphare ſe crederent.
Induciarum ea conditio fuit, ut niſi ad dictam diem

Armatus Francorum exercitus praſto eſſet,
Toto Caſali excideret.
Adfuere audaces, & armati Franci,
Poſt victam famem, & peſtem, & ſeipſos:
Veneratus fortunam Ludovici Hiſpanus,
Accedentibus ad Caſale Francis,
Officioſè deceſſit è via,
Et dum depoſitam urbem reſtituit,
Non minus fidelem ſe, qvam tenacem probavit.

XXXV.

Eò gloriæ Ludovicus aſcenderat,
Ut qvò altius evaderet, poſt ſuperatas Alpes non haberet:
Auſus eſt tamen morbus ad illud gloriæ culmen adrepere
Scilicet id unum Ludovico deerat, poſt omnia ſuperata,
Ut de ipſa etiam morte triumpharet.
Tentavit eum Lugduni periculoſus morbus,
Penè illic vitam exuit,
Ubi eam primum conceperat.
Unde vigeſimum volvebat ætatis annum,
Nec breviorem vitam conqveſtus eſt,
Nec longiores annos optavit, ſed æternos:
Menſis idem & dies erat qvo lucem primùm aſpexerat,
Eum diem eodem vultu,
Et ſalutavit ut primum,
Et adoravit ut poſtremum.
Æqvales tunc dies lucebant,
Nec mirum ſol in cœleſti libra erat;
Æqvalis erat Ludovicus ſibi ipſi,
Etiam dum Eclipſin expectabat.

XXXVI.

Jacebat intereà afflicta mœrore Aula Regia,
Et cum Rege ſuo tota Gallia laborabat;

Flere

Flere omnes,
Ille omnium lacrymas his verbis leniebat,
Qvid fletis ſi eò pergo, ubi amplius mortalis non ero,
Regnum non amitto, ſed muto,
Nemini plus juris in Cœlo eſt, qvam Regibus Galliæ,
Illic lilia deeſſe non poſſunt,
Unde olim venerunt.

XXXVII.

Sed digniora cedro exempla qvam verba,
Ignoſci ſibi ab omnibus voluit,
Qvi neminem offenderat:
Generales conſcientiæ rationes,
Apud Confeſſarium ea ſeveritate poſuit,
Ut juſtus hoc etiam nomine videri poſſit.
Chriſtum in Euchariſtia,
Aſpexit ut præſentem,
Credidit ut latentem,
Excepit ut viæ ducem,
Adoravit ut æternitatis Regem.
Creduntur hæc omnia mortem terruiſſe:
Nunqvam eam gravius pœnituit,
Qvam dum Ludovicum ſic armatum tentavit.
Deniqve rediit ad ſanitatem Ludovicus,
Revixit cum eo Gallia,
Et mors ita territa receſſit,
Ut diu ſperetur non reditura.
Vive, & de noſtris Regi Deus augeat annos.

Proſeqvi reliqvam vitam Authori non licuit.

LUDO-

LUDOVICI XIV. ADEODATI ELOGIUM GENETHLIACUM.

DEderunt primum nomen parentes, & impetrarunt ſecundum:
Nec tamen dediſſent primum, niſi Deus donaſſet ſecundum,
Non eſſet Ludovicus XIV. niſi eſſet Adeodatus.
Inter miracula natus eſt, inter vota conceptus erat:
Die Sancto Xaverio ſacra conceptus creditur,
Procuraverat Xaverio honores ſacros Ludovicus,
Procuravit Ludovico hæredem Xaverius.
Oraverat ſæpe Regina, & fleverat,
Et lacrymæ fœcundæ fuere,
Lacrymis ſuis feruntur Lilia.
Currente ſæculo natus eſt.
Ut totum cum Patre coronaret,
Menſe Decembri in lucem editus eſt,
Ut menſis idem Parentibus, & liberis natalis eſſet;
Ludovicus & Anna hoc menſe in lucem exiere,
Hoc menſe iniere conjugium,
Hoc menſe Parentes fuere.
Nonis S. Victorino ſacris in lucem prodiit,
Ut nomen & dies victorias prædiceret:
Hora de die undecima,
Penè dum naſcitur meridiem attigerat:
Lucebat interea è Cœlo ſignum Virginis,
Et Leonis ac Libræ rigorem temperabat,
Excipiebat hos influxus Ludovicus naſcens,
Et generoſis ac juſtis ſpiritibus clementiam admiſcebat,

Non potuit ſub Aſtris melioribus naſci,
Nullum in ortu portentum eſt,
Nullum monſtrum in vita erit,
Plus tamen debet Ludovicus Deiparæ Virgini,
Qvam ſigno cœleſti.
Vix aſſumpta erat à Ludovico in Patronam Regni,
Cum Patrem fecit,
Adivit oblatam hæreditatem & hæredem dedit;
Idcirco inter Aſſumptam Virginem, & naſcentem editus eſt,
Ut debeat naſcenti vitam, & Aſſumptæ coronam.
Timete hoſtes Galliam, ſi timetis Mariam,
Ex qvo Ludovicus Juſtus devovit Mariæ Galliam,
Regnum Galliæ eſt Regnum Mariæ,
Et Virgo Deipara eſt pene Regipara.

VOTUM PRO DELPHINO.
UT SIT PARENTI SIMILIS.

VIve, vale, & vince heroum puriſſime ſangvis,
Et noſtri fortuna ævi: dum Te aſtra ſalutant
Progeniem veneram ſuam, dum publica vota
Cuiqve licent, votis unum communibus addo;
Creſce Puer, Patremqve tuis virtutibus æqva,
Nec poſſum tibi velle minus, nec fingere majus;
Cerne Patrem, Regesqve omnes ſpectabis in uno;
Nec tamen impletur cunctis; verſetur imago
Ante oculos tibi nota tuos, ne exempla reqvire
Mortua, præſenti vivunt in imagine Reges,
Majores qvam in ſe, ne qvære per extera regna
Qvod natale tenes, præſens apparet Achilles,
Coram Cæſar adeſt, vivitqve domeſticus Hector,
Gentiles in Patre tuo; ſic ſplendet in una

Pan-

Pantarba gemmæ omnis honos, germana pyropo eſt,
Sed non tota rubet; credas viridem eſſe ſmaragdum.
Sed non tota viret, minor eſt carbunculus in ſe,
Major in hac hærede ſua, qvæ poſſidet una
Qvos aliis dives gemmis partitur honores,
Sed nullas ex aſſe beat; ſic colligit omnes
Heroas Pater, & major ſuperaddit honorem:
Hunc Te æqvare decet, ſic fiet Gallicus Hector,
Sic iterùm præſens in Te viſetur Achilles,
Sed tantùm pars una tui.
Et licet in Patris vultu ſpirantia vivant
Virtutis ſimulacra omnis; tamen eminet inter
Tot formas pietatis honos, amor æmulus æqvi,
Et virtus immota malis: ſic nobilis Iris
Qvamvis tota micet, nec opaca obnubilet umbra,
Et nubes ſit tota color; tamen anteit omnes
Cæruleus, viridisqve decor, flaviqve venuſtas,
Et triplex fit in arcu arcus; ſic Patris in ore
Emicat omnis honos, tamen hæc tria lumina vincunt,
Iris in ore triplex: talem Te publica vota
Exoptant; creſce ergo Puer, virtutibus auctus,
Et patriis asſveſce bonis non parvulus hæres;
Maturè propera, veloxqve attinge Parentem
Ut poſſis Pater eſſe diu.

Non ſatis optavi, regalia creſcite vota
Ut creſcat per vota Puer, ſimilem eſſe Parenti
Vovimus id magnum eſt, ſed nunc majora vovemus,
Ut major ſis Patre tuo; nec deprimo Patrem
Dum Natum attollo, non eſt ignobile vinci,
Palmam à te dum victor habet, victoria nati
Vincentis ſit palma Patris, communis utriqve
Creſcit honos, gaudet vinci qvia vincere fecit.

Ac velut in vacuo ſol pulchra parelia format
Luce ſua pictor, credas ſolem eſſe gemellum,
Et dubium eſt, ſitne ille Pater; ſpectatur imago,
Neſciturqve Author; duplex apparet & idem eſt;
Si tamen Authorem pretioſa excedat imago
Nulla Patri fraus eſt, ſuperari in imagine gaudet
Cui ſuperare dedit, vincit qvia vincit imago.
Tu qvoqve creſce Puer, nec magnum æqvare Parentem
Aut ſuperare time; creſce, & creſcetis uterqve,
Ille tuæ laudis conſors, Tu ſangvinis hæres.

EDUCATIO REGIA
LUDOVICI XIV.
Ad Eminentisſimum Eccleſiæ Principem Cardinalem
JULIUM MAZARINUM.

MAvis Sapientiæ Regiæ Miniſter eſſe, qvam Magiſter, CARDINALIS EMINENTISSIME) imitaris eas ſtellas, qvæ circa Solem de novo deprehenſæ appellantur comites Solis, & miniſtræ; eæ lucem Solis è propinqvo hauriunt, non tam ſibi, qvam orbi; propterea ſubtiles ſunt ut radios Solis excipiant, fideles ne retineant, pellucidæ ut transmittant; ipſæ miniſterio ſuo contentæ videri nolunt, ut per eas Sol videatur; ſed dum non videntur ſeparatæ, videntur conjunctæ, felices dum ſe cum ſuo Sole confundunt.

Nemo aptior eſt inſtituendo Regi qvam Tu qvi antiqvæ Sapientiæ diſcipulus, Magiſter es no-

vꝏ

væ; inveniſti novam artem Sapiendi qvam ipſa ſapientia neſciebat; hactenus aliter ſapiebant Itali, aliter Hiſpani,& Germani, conflaſti ex pluribus ſapientiis unam, & feciſti Gallicam; miratur Italia ſciri ſe à Gallia, neqve à ſe Galliam ſciri; miratur Germania Gallos ſapere Germanicè, nec tamen Germanos Gallicè; facit hoc miniſterium tuum: Magiſter es Europæ, dum es Miniſter Galliæ.

O ſi Ideam Sapientiæ tuæ dictare velles Mazarine, qvæ myſteria orbi detegeres! Da veniam ſi deſcribo Ideam ſapientiæ non ſatis ſimilem tuæ, nemo Ideam Solis æqvalem pinxit, niſi Sol ipſe dum parelia facit; patitur tamen Sol alias imagines ſui, & ſe libenter intuetur etiam diſſimilem ſibi; Agnoſces forte in hac Idea mea umbram aliqvam tuæ, amat Sol umbras qvas facit; felicem me putabo, ſi dum ſol ingeniorum es, ſim umbra aliqva Tui.

EDUCATIO REGIA
LUDOVICI XIV.
CHRISTIANA ET POLITICA.
PARS PRIMA.
I.

AGis annum ſeptimum Ludovice, & excedis; metitur alios ætas, tu ætatem metiris, ſeqvuntur te anni qvi præcurrunt aliis, antecedis ætatem virtute, ſapis ante annos, & qvi in in aliis eſſet annus ſeptimus, in Te eſt penè decimus qvartus.

II.

VIs oſtendam tibi primos rationis radios qvos jam vidiſti? vis proponam futuram ſapientiam qva jam ſapis? appello educationem Regiam Chriſtianam & Politicam, qvia uterqve eſſe debes Politicus, & Chriſtianiſſimus; conjungo utramqve nec confundo, perfecit Deus virtutes politicas dum fecit Chriſtianas.

III.

DEUS REX EST.

ANte omnes Reges eſt Deus, qvi ut nobiles ſubditos haberet, fecit Reges; hic nunqvam incepit Rex eſſe, & ſemper Rex fuit, hic ut hæredem Regni haberet, filium Regem genuit: uterqve dum Regem ſe diligit amorem Regem produxit; ſic intra Deum tres Perſonæ regnant, nec tamen ſunt tres Reges: hæc prima lectio tua Ludovice, qvam ut intra te diſcas, impreſſit illum intra te Deus, non eges Magiſtro ut Deum ſcias, Magiſter tui eſt intra te Deus, & Te intra Te facit Magiſtrum tui.

IV.

QVALIS DEUS.

GErit coronam Deus qvam non accepit, nec debet alteri ſceptrum ſuum, nec debet ſibi; auctorem non habet, neqve ipſe eſt auctor ſui; antiqviſſimus non habet originem, æternus non videt finem, infinitus nihil acqvirit, immutabilis nihil amittit, poſt omnia poteſt plura, ſcit aliqvid ultra verum, amat aliqvid ſupra bonum; ubiq; eſt ſine loco, extenſus ſine ſpatio, præſens omnibus ſine ſitu, movens omnia ſine motu: Deus eſt id qvo nihil

nihil eſt melius, DEUS Rex eſt, nec tamen Rex eſt DEUS.

V.

REGES A DEO.

IMpreſſit Deus aliqvid ſui Regibus ut penè ſint Dii: humanum eſt qvod cernimus, divinum qvod timemus, atqve hoc appellatur Majeſtas Regia: latet intra Deum Divinitas, & apparet; ſentitur, & neſcitur; vis definire Deum Rex eſt; vis definire Regem eſt perſonatus Deus: amat latebras Deus, ſed Regias; gaudet latere ſub purpura, & premi ſe patitur ſub corona.

VI.

REX SUM FRANCORUM.

CÆteros Reges natura facit aut fortuna, Francorum Reges inſtituit Gratia: propterea è cœlo Ampulla, & labarum venere donativa gratiæ. Qvales decet eſſe Reges Francorum qvibus è cœlo pluunt tot munera!

Huic oleo mitis collum ſuppone Sicamber,
Non aliis ſimilis Regibus unda pluit.

Hæc olim Ludovico primo dixit Rhemigius, & prædixit decimo qvarto.

VII.

SUCCEDO REGIBUS.

AUdio qvid intra te dicas Ludovice, & ſi permittis explico: ſuccedo Regibus ſapientiſſimis, magna mihi impoſita eſt neceſſitas ſapiendi; hæres ſum ſanctiſſimorum Regum, virtus in aliis libera, in me eſt neceſſaria; Caroli, Philippi, Henrici, Ludovici Majores mei ſunt, & majorem me volunt; idcircò dederunt unde vin-

vincerem ut vinci poſſent: nec tamen hæc mea ambitio eſt victorem eſſe, ſatis mihi eſt non eſſe degenerem; nec degener ero, ſi ſimilis ſim, vel æqvalis: & dum major eſſe non poſſum, ſi non ſim minor.

VIII.

SUCCEDO LUDOVICO.

NEpos ſum Ludovici Sancti, & filius Juſti, appellare potui utrumqve Sánctum, & utrumqve Juſtum, ſola ætas utrumqve diſtingvit non vita: utrumqve imitari volo, & ſi Sanctus eſſe non poſſum, ero juſtus.

IX.

REGINA.

MAtrem habeo ei ſimilem, qvæ Ludovicum Sanctum peperit, & me format æqvalem; nihil docuit BLANCHA qvod ANNA non ſuggerat; & qvod illa donavit, hæc reſtituit; plus aliqvid tamen Matri debeo qvam cæteri Reges; alii ſangvinem debent, ego etiam lacrymas; viginti annorum lacrymis parturivit me Mater, & votis peperit: liliorum hoc privilegium eſt poſſe naſci è lacrymis.

X.

PATRUUS.

PAtrem mihi maturè mors abſtulit, & reliqvit; ſupplet Patrem fidelis Patruus, atqve ut appareat amor & fides, partem aliqvam honoris recuſavit, & nullam oneris; Reginam ex lege Gallica Regentem eſſe voluit; ipſe Regis gratia contentus Patrem mavult ſupplere qvam Regem.

XI. *CON-*

XI.

CONSANGUINEUS.

PArtem alteram conſilii ille facit, qvi ſolus conſilium implere poſſet; ille præterita novit, & pene futura aſpicit; ille obſeqviis meis impendit ſeipſum & filium, uterqve Aqvilæ & Leoni ſimilis, nec Leonem amat, nec Aqvilam, ut me amet.

XII.

MAZARINUS.

COnſiliariam habeo in MAZARINO Eccleſiam, & Europam; ſcit ille qvid aperiant Claves Romanæ, & qvid claudant, ſcit Europæ myſteria, ſcit Aqvilam, ſcit Leonem, ſcit Apes, ſcit arma, ſcit Pacem, ſcit Reges, & Principes; atqve idem omnium Regum Magiſter eſſe poſſet, niſi unius Miniſter eſſe mallet.

PARS SECUNDA.

I.

DEliberantis naturæ Idea prima fuiſſe creditur de formando Rege, minorem ſe credidit, niſi Regem pareret, & poſt partum minorem ſe invenit, dum majorem peperit; Deus ipſe nihil intuetur Rege majus; intra ſe videt ſe Regem, extra ſe in Rege ſe videt, ſed majorem.

II.

QUALIS ERGA DEUM REX ESSE DEBET.

AUdi qvalem te velit Deus LUDOVICE, vult te eſſe ſimilem ſibi, non æqvalem; credidit tibi Regis vices, non Dei; nec æternum jus Regni conceſſit, ſed brevem uſum; cœpiſti Rex eſſe, &

eſſe deſines; ſuccedet tibi ſceptrum tuum, non tu illi; Agnoſce Te minorem Deo, delere poteſt omnes purpuras, qvi omnes tinxit, & qvi ex cinere fecit Reges, poteſt ex Regibus cinerem facere.

III.

QVALIS ERGA REGNUM.

SIc adminiſtra Regnum ut Deus mundum, inde petas oportet exempla regnandi, unde eſt authoritas Regni; credant ſubditi latere intra te Deum & apparere, credant imperare dum loqveris, miſereri dum parcis, iraſci dum punis: magna tibi impoſita eſt neceſſitas ſapiendi, ſapere debes ut Deus; regat te hæc Idea dum alios regis, ſic ageret Deus; excitet Te mane hæc cogitatio, hodie gerenda mihi eſt perſona Dei; claudat diem hoc examen, Deusne hodie an homo fui?

IV.

QVALIS ERGA MATREM.

TAlis eſto erga Matrem, qvalis eſt erga Te Mater; peperit Te illa ſemel, & ſemper parturit; formavit Te intra ſe hominem, extra ſe Regem; & Tu vitam illi debes unam, & alteram. Non ſatis dixi, habes in fœmina virtutes virorum, habes in Regina exempla Regum; & qvamdiu illa reget habenas Regni, nec Tu carebis Patre, nec Gallia Rege.

V.

QVALIS ERGA SANGVINEM REGIUM.

HIc purpurarum fluvius eſt, nulla ferè trabea eſt qvam hic ſangvis non tinxerit; probant omnes ferè coronæ antiqvitatem ſuam ab hac origine,

gine, ſplendorem ab hoc colore. Reverere hunc Sangvinem Ludovice, qvem hauris à centum Regibus, & qvem centum Reges haurire debent; pretioſum puta qvidqvid conſangvineum eſt; omnis ſangvis Regius concolor eſt, & fluit ab eodem fonte: regnare poterat ſecundus ſangvis, & tertius ſi fuiſſet primus.

VI.

QVALIS ERGA NOBILITATEM.

HÆc eſt Gallici Regis gloria plures numerare nobiles, qvam multi alii indigenas milites: Hi ad arma nati, aut alieno ſangvine rubere amant aut ſuo; nullâ fere eſt mundi plaga ubi non vicerint; Gallicus eſſet pridem orbis terrarum ſi hæc nobilitas ſemper pro Rege viciſſet; Augenda eſt honoribus Ludovice, hæc nobilitas ad honores nata, qværendus illi hoſtis foris, ne inveniat domi: præeat illa Tibi ſemper, aut ſeqvatur te; potes cum illa recuperare utrumqve imperium, qvod olim fuit tuum.

VII.

QVALIS ERGA MINISTROS REGIOS.

MIniſtros Regios eligi tales oportet, non tales naſci; meliores efficiet ſapientia qvam natura; Elige in illis virtutem, falli non potes ſi virtus ſerviat; adde ingenium virtuti, ſatis illa non ſapit ſi eſt ſola: At Tu, Rex maxime, effice eos magnos ne velint creſcere; nemo ſit à qvo ſperent majora, & qvem velint majorem Te: ſciant ſe amari ne inviti ſerviant, ſciant ſe videri ne fallant; dignus es cui purpura ſerviat, etiam ſacra; nulla eſt Eminentia qvæ non ſit Te minor.

VIII. *QVA-*

VIII.

QVALIS ERGA POPULUM.

FRanci ſunt qvibus imperas, amant libertatem qvem donarunt orbi; id unum nunqvam didicere, jugum pati; ſint primi inter populos dum Te faciunt primum; participent victoriis tuis, dum pro Te vincunt; ne ſint miſeri ſub Te beato; creſcant dum augent Te, & dum extendunt limites publicos, ne amittant ſuos.

IX.

QVALIS ERGA ECCLESIAM.

UT Chriſtianiſſimus eſſes qvæſivit Eccleſia oleum è Cœlo, qvo Te ungeret; collegit inter Aſtra flores qvibus Te coronaret; donavit labarum ſub qvo Deus ipſe pugnaret: addidit ſtrumarum miraculum ut major natura Rex eſſes: Nemo Eccleſiæ debet plura qvam Tu, fac ut nemini plus debeat Roma qvam Tibi: habeat apud Te jus Aſyli, inveniat intra Galliam alteram Romam; nec ſe exulem putet dum Tu illi Patronus, & Gallia Patria eſt.

X.

QVALIS ERGA EUROPAM.

MAjores tui donarunt coronas, qvas alii ambiunt; maluerunt populos habere fœderatos qvam ſubditos; diviſerunt regna qvæ confundere poterant, & cum facere unam domum ex Europa poſſent, maluerunt ex una domo facere Europam; propterea tuum eſt tueri coronas qvas dediſti, & tuum eſt ſervare Regnorum limites qvos olim fixiſti: ſciat ſe eſſe hoſtem Galliæ qvisqvis eſt hoſtis Europæ; tunc facti ſunt Majores

tui

tui Chriſtiani orbis Patroni, cum noluerunt eſſe Domini.

XI.

QVALIS IN BELLO.

NUllum bellum honeſtum puta niſi ſit neceſſarium; nemo Te hoſtem ſentiat niſi nocens, & ſemper armet Te juſtitia priùs qvàm vindicta: ſi bellum gerendum eſt, adminiſtret illud virtus non ſcelus: nolo Te victorem eſſe cum crimine: finiat victorias tuas hoſtis victus, ceſſa ulciſci poſt vindictam; novum victoriæ genus eſt ſcire parcere: meretur veniam ſuperatus hoſtis cum illam petit.

XII.

QVALIS IN PACE.

AMa Pacem intra Galliam; nullum bellum periculoſius eſt qvam civile: invictus erit Francus qvamdiu non vincetur à ſe: Ama pacem Europæ cujus es arbiter, nulli vult ſervire niſi Tibi; nec Tu eam vis ſervire, qvam feciſti liberam: nec tamen otioſam pacem volo; neceſſarius eſt hoſtis Franco, ne fiat hoſtis ſuus: nec deerunt hoſtes dum non deerunt ſcelerati, qvisqvis eſt hoſtis publicus poteſt eſſe tuus.

TERTIA PARS.

MORES REGII.

MOres Regii debent eſſe virtutes, cæteris hominibus ſingulæ ferè ſufficiunt; pauciores Rex habet, niſi habeat omnes; implere non poteſt coronam una virtus, nec regere ſceptrum natura

ſi eſt

ſi eſt ſola: nulli tamen virtus æqve neceſſaria eſt, ac Regibus Galliæ, facit eos Reges Dei Gratia; at hæc Regina eſt, & Gratiæ Aulicæ ſunt virtutes.

I.

FIDES REGIA.

FEcit Deus nobiles fidei teſtes dum fecit Reges; occultat ſe aliis Deus, Regibus ſe revelat, ſentiunt intra ſe Deum qvem alii credunt, & fides in aliis cæca, in Regibus Galliæ penè eſt oculata; nemo tamen melior fidei teſtis eſt qvam Reges Galliæ: credunt alii miraculis, Reges Galliæ miracula faciunt; propterea fides in aliis libera, in Francis penè eſt neceſſaria.

II.

SPES REGIA.

CADUCA eſſet Regum conditio, ſi ſemel tantùm Reges eſſent, ſpectare debent alteram coronam poſt unam; & poſtqvam deſierint eſſe homines, adhuc erunt Reges: Nemo ſperare plura poteſt in cœlo qvam Reges Galliæ, & nemo juris plus habet; venit illis è cœlo Auriflamma una, & manſit altera; florent etiam nunc lilia inter Aſtra: macte animo, LUDOVICE, poſt regnum liliorum potes eſſe Rex ſyderum.

III.

CHARITAS REGIA.

AMat Deus Reges, & amari vult à Regibus, Deus ut nobiles amatores haberet creavit Reges, & ſolus amore Regum dignus eſt Deus: nemo tamen plus amatur, aut amat qvam Reges Galliæ; amarunt Deum Regum primi, & amabunt ultimi coronabit mundi vitam amor gallicus,

cus, atqve eadem erit corona ultima qvæ fuit prima; Amavit te Deus Ludovice anteqvam eſſes, idcirco veniſti in lucem tardante natura, ut donum eſſes gratiæ; at gratia idcirco datur, ut ameris, & ames.

IV.

PIETAS REGIA.

ALloqvuntur ſe duo Reges, cum Deus oratur, & Rex orat, placet Deo ſupplex purpura, & facile cœlum audit preces coronatas: nulli tamen pietas promptior eſſe debet qvam Regibus Galliæ; in iis ante virtutem ipſa ferè natura eſt pia: Inter tot Reges pauci minus boni, nulli fuere impii: Pepererunt Te vota Ludovice, ut parerent pium, lacrymarum & precum filius, potes à lacrymis appellari Pius.

V.

PRUDENTIA REGIA.

VIderi debent à Regibus futura, dum alii vident præſentia: Atqve hæc eſt prudentia Regia, ſtudere futuris dum alii ſtudent præteritis; antevertere eventus rerum, præoccupare res agendas, occurrere malis venturis, ſupplantare hoſtes futuros, pugnare ante pugnam, & ante qvam vincas reportare victoriam: hæc debet eſſe prudentia tua Ludovice, anteverte annos venturos, age anteqvam agas, abſolve anteqvam incipias, & qvidqvid olim extra te futurum eſt, jam intra te fiat.

VI.

FORTITUDO REGIA.

PRivilegium Regum eſt naſci fortes; licet omnis ſan-

ſangvis concolor ſit, non omnis tamen eſt æqvalis; natat intra venas ſangvis Regius, & plenus ſpirituum ſtatim ut vivit jam Regem ſe probat: Nec ullus tamen ſangvis generoſior eſt qvam Gallicus, nec ullus animoſior qvam tuus Ludovice; teneri non potuit ſtatim ut lucem ſenſit; ebulliit intra venas, atqve ut pugnaret exitum petiit; ſecanda fuit vena Infanti, roravit purpureo ſangvine, qvæ vix in aliis maduiſſet lacte; qvid facies poſt virum Ludovice, qvi fortis eras ante puerum, teneri non poteris intra Europam, qvi vix teneris intra Galliam.

VII.

JUSTITIA REGIA.

HÆc virtus intra Deum tribunal habet, judex eſt Orbis Deus atqve idem thronus Regi ſervit, & judici; hæc prima origo juſtitiæ; inde deſcendit ad Reges, qvos Deus ſedere nollet in throno niſi vellet eſſe judices. Nulli tamen charior eſſe debet Juſtitia qvam Tibi, Ludovice, idcirco Patre juſto natus es, ut naſcereris juſtus; propterea ſervaſti nomen Ludovici, ut retineres titulum Juſti.

VIII.

TEMPERANTIA REGIA.

PUlchrum eſt imperantem aliis, Regem eſſe ſui; facit hoc Temperantia dum imperat libidini, & Regem regnare facit meliore parte ſui: Qvis eum Regem appellet qvi ſervit iræ & amori; turpe eſt extra ſe dominum eſſe, & intra ſe ſervum; id conare Ludovice, ut major aliis non ſis Te minor, nihil intra te ſerviat niſi pars inferior; ſceptrum

ptrum gerat prius animus qvam manus; corona priùs rationem qvam frontem, atqve imperaturus aliis, eſto prius imperator Tui.

IX.

HUMILITAS REGIA.

DIgnum Cœlo ſpectaculum Rex humilis ſub purpura,& modeſtus ſub corona; vulgare eſt ſub ſacco & cilicio ſuperbe non ſapere; illud difficile, & heroicum eſt ſedere in throno, & humilem eſſe: Qvam grata ſit Deo hæc virtus ex eo collige, fecit ſe hominem Deus, ut faceret humilem, & flere didicit, ut Deum celaret: Diſce à Deo hanc virtutem, LUDOVICE, magnum te vult Deus, & humilem; novum magnitudinis genus eſt, unde decreſcis, inde magnum eſſe.

X.

CLEMENTIA REGIA.

HÆc eſt virtus Cœlorum tonare, nec lædere, ulciſci poſſe, & parcere, lædi injuriis hominum, & bene facere: ſi agunt Planetæ & ſydera, ludunt radiis, & ulciſcuntur ſe beneficiis: altior eſt Planetis, & Stellis hæc virtus, non alia eſt natura Dei qvam Clementia, & benignitas; dum conderet Deus univerſitatem rerum, partitus labores ſex diebus reqvievit ſeptima die, qvia invenit cui parceret: Imitare hanc virtutem LUDOVICE, nemo eſt corona dignus qvi neſcit parcere, ille eſt corona dignus qvi ignoſcere mavult, qvam punire.

XI.

LIBERALITAS REGIA.

NUlla re propius accedunt ad DEum Reges

qvam liberalitate: non eſſet Deus niſi donare poſſet; neqve unqvam dedit aliqvid majus qvam dum donavit Reges, qvos idcirco facit divites ut faciat liberales: natus es cum hac virtute Ludovice dum à Deo datus es: propterea donum Dei es ut donare poſſis: exiſtima hanc diem periiſſe tibi qva nihil dederis: volo tamen Te liberalem eſſe non prodigum, da præſentes divitias non futuras, inveniant Te anni ſeqventes divitem ut inveniant liberalem.

XII.

SCIENTIA REGIA.

INgeniorum Te Regem eſſe oportet, non tantùm corporum; nec potes regere ingenia niſi ea noſcas, nec potes ea noſſe, ſine ſcientia; imitari te ſolem volo, illuſtrat ſtellas qvibus imperat, & prius eſt Rex radiorum qvam ſyderum; diſcant Te ſubditi Ludovice, non doceant; habeat Te Gallia Dominum, & Magiſtrum; oculatum ſit ſceptrum tuum, videat qvod imperat, neqve apud Te Regem ſit virtus ignara; experiatur Te bellum Martem, & Pax Apollinem, uterqve eſſe debes, ut feliciter imperes.

XIII.

CONSCIENTIA REGIA.

HÆc eſt Magiſtra Regum, & Domina; hæc intra Regem thronum habet dum Rex in throno ſedet: hæc Reges ädmonet, hæc accuſat, hæc laudat: hæc alloqvitur purpuras ſine rubore, hæc accuſat coronas, & ſceptra non timet; hæc intereſt conſiliis arcanis & publicis; hæc oſtendit facienda, hæc examinat facta; hæc eſt qvam nihil latere

latere poteſt, qvia qvidqvid latet intra illam eſt; reverere conſcientiam tuam Ludovice, ut illa vereatur Te; neqve illam celare aliqvid potes; neqve illa celabit Te: innocens es ſi illa non accuſat, juſtus es, ſi illa Te laudat.

DEVISES ROYALES,
AU SACRE DU ROY LOVYS XIV.

I.

Une maſſve d'Hercule.

Et belli, & teſſera pacis.

ECPHRASIS POETICA.

Murmur erat Superos inter qvis traderet arma
Alcidi, ut monſtris terras purgaret, & orbem,
Suppleretqve Deos terris; ipſe, inqvit Apollo
Arma dabo, ſplendentem arcum, celeresqve ſagittas,
Et pharetram fato gravidam, tela ille vibrabit,
Ipſe oculos dextramqve regam; Mars obtulit enſem,
Et clypeum, fugiuntur ait, fugiuntqve ſagittæ,
Hunc enſem mors nulla fugit; mea, Jupiter inqvit
Progenies armanda mihi eſt; placet igne triſulco
Hæredes armare manus, dumqve ipſe tonabo
Aſtra ſuper, ſub me ille tonet, Patremqve Deosqve
Exhibeat terris, & tutum præſtet Olympum,
Securosqve Deos.
O Pater, ò Divi meliorem ſumite mentem
Pallas ait, novi Alcidem, Alcidisqve furorem,
Si Martis gladium, ſi tractet Apollinis arcum,
Si patrium fulmen, poſtqvam purgaverit orbem,
Poſt domitos terrarum hoſtes, tentabit Olympum;
Et ſuperis fiet pejor Titanibus hoſtis:

Arma tamen ſunt danda homini, ſed noxia monſtris,
Non Superis: nodoſa mihi famulatur Oliva,
Ex illa Clavam effingam, qvæ commoda belli,
Et Pacis ſtudiis utriusqve inſpiret amorem,
Et Superis ſit ſacra Diis.
Aſſenſere Dii, mox grandi Pallas oliva
In Clavam verſa Alcidem donavit inermem,
Dum vino maddus frondente ſub Arbore ſtertit,
Pigmæosqve inter ſomnum vincire volentes,
Exterret flatu, & ſolo debellat odore:
Evigilans ille, & plenam denſa arbore dextram
Miratus, ſenſit belliqve & Pacis amorem,
Agnoſcensqve Deam ex oleæ, dedit oſcula Clavæ,
Juravitqve fidem Superis.
Deniqve purgavit monſtris horrentibus orbem,
Reſtituit pacem terris, Cœloqve pepercit,
Et Numen poſt fata fuit.
Qvam dedit Alcidi mendacem fabula Clavam,
Hanc Tibi veracem Clavàm tua Gallia tràdit,
Hanc Lodoice geres, erit hæc qvoqve cognita monſtris;
Et Belli *vindex*, & *ſacræ* teſſera Pacis,
Alcides Tu verus eris.

II.

Un Soleil formant des Parelies.

Qvos pinxit delere poteſt.

EPIGRAMMA.

QVos pinxit delere poteſt, *hæc Regia laus eſt;*
Poſſe ſibi ſimiles pingere, nolle pares.

III.

Un Soleil couronnè d'vn Alo,

Me nubila victa coronant.

EPI-

EPIGRAMMA.

I*Nſidiata mihi* me nubila victa coronant,
Hoſtis erat qvi nunc eſt diadema vapor.

TROIS DEVISES SUR LA MALADIE DU ROY LOVYS XIV.

I.

Un Lys mourant ſur ſon oignon.
Impediunt nec Regna mori.

EPIGRAMMA.

S*Uppoſitum calcat moriens flos Regius orbem,*
Nec florem Impediunt *ſubdita* Regna mori.
Nec Te orbis, nec Te ſceptrum Lodoice juvabit,
Ipſe etiam morti ſubditus orbis erit.

II.

L'œillet de Virgile langviſſant.
Nec jam Mater alit tellus.

EPIGRAMMA.

Q*Valem Virgineo demeſſum pollice florem,*
Seu mollis violæ, ſeu langventis hyacinthi,
Cui neqve fulgor adhuc, nec dum ſua forma receſſit,
Nec jam Mater alit tellus, *viresqve miniſtrat;*
Talis erat Lodoice, *tua hæc langventis imago.*

III.

Une Eſtoile qvi ſemble tomber.
Fruſtra caſura timetur.

EPIGRAMMA.

F*Ixa eſt, &* fruſtra *cælo* caſura timetur,
Stat globus, & firmo eſt inſita ſtella globo.
Tu qvoqve caſurus fruſtra Lodoice *timeris,*
Fixus es, & fato eſt Gallia fixa tuo.

LUDOVICI XIV. PERICULOSE ÆGROTANTIS. PARÆNESIS AD FRATREM.

Audi Borbonides frater verba ultima fratris,
Qvo mea ſit fortuna loco, qvò vita redacta,
Qvid fuerit Regem eſſe vides; nec me arma tuentur,
Nec victor miles; mors tela irridet, & arma,
Et telis, armisqve caret; datur ultima vitæ
Linea, qvam nulli fas eſt excedere Regi;
Et Regum limes punctum eſt.
Hæc eſt meta mei, repetit Deus ille coronam
Qvi dedit, hanc reddo, & vitam; ſuper altera vita eſt,
Et melior; nec ſceptra illic, nec lilia deſunt,
Illa olim venere polo.
At Tu Borbonides frater ſuccede coronæ,
Mortali tamen, hanc centum geſſere Parentes,
Et centum amiſere Patres; ſtat nobile Regnum,
Et pereunt Regni hæredes, & Tu qvoqve frater.
Ceſſabis qvondam Rex eſſe, Tuiqve corona
Non tu hæres illius eris; Tibi commodat illam,
Non illam donat propriam Rex publicus orbis,
Francorumqve Deus proprius: Te Gratia Regem,
Et Regem facit ipſe Deus.
Supple igitur regnando Deum, fac Gallia credat
Intra hominem latitare Deum; ſic ſceptra teneret,
Sic ageret Rex ipſe Deus: dum præmia juſtis,
Dum pœnas ſtatuis ſceleri, timeatur, ameturqve.
In Te ultor, juſtusqve Deus.
Audi iterum qvalem poſcat Te Gallia Regem:
Pro-Regem vult eſſe Dei, ſimilemqve Tonanti,
Non tamen æqvalem; Regem me Gratia fecit,

Nec

Nec potuit fecisse Deum. Tu te ergo minorem
Crede Deo; conflare poteſt ex pulvere Reges,
Et cinerem me penè vides.
Dixerat, & Cœlo placuit reverentia Regis,
Paulatim vires membris rediere, colorque,
Et Rex vicinus cineri ſua funera vicit,
Territa mors fugit. juvenem, nec ſera redibit
Ad Regem niſi forte Senem.

LUDOVICO XIV.
OB REDDITAM SANITATEM,
SOTERIA.

LAboravit tecum univerſa Gallia, Ludovice, & tecum univerſa convaluit; ſenſerunt æſtus tuos omnes populi, publicus fuit morbus tuus, & maculis febris tuæ omnis Aula purpurata fuit.

Qvalis eſſet privatus omnium amor probavit amor publicus; nemo eſt qvi vitam ſuam non voverit ut ſervaret tuam; perire voluit omnis ſenectus ne perires; obtulit omnis juventus annos ſuos ut augeret tuos; neqve irritæ preces fuere; timuit mors vota tam publica, & pepercit vitæ tuæ, ne in una vita omnes vitas extingveret.

Qvis explicet affectus Reginæ Matris ægrotante Te, dedit illa lacrymas nec ſteriles; dicuntur lacrymis ſuis ſeri lilia, flevit illa ut te conciperet, iterum flevit ut ſervaret Te; & Tu bis lacrymarum filius, bis illa Regina, & iterum Mater eſt.

Probavit fidem, & ſapientiam ſuam in hoc rerum cardine Miniſter Eminentiſſimus; flevit

immotus, etiam oppreſſus doloribus, ſic egit auſpiciis tuis qvaſi Tu ageres, divinavit qvid imperares dum ſiles, qvid loqvereris dum taces, qvid velles ſi velle poſſes: auxit victorias tuas dum Tu penè vincereris à Te: providit ſecuritati Regiæ & publicæ, fecit ne timerentur pericula Te periclitante; nec timuit præſentem fortunam, nec futuram, fidelis Regno futurus, etiam poſt Regis cineres.

Qvis credat amavit Te hoſtis ipſe, etiam dum vincitur à Te, indoluit ægritudini tuæ, & precatus ſalutem officioſis verbis, optavit ut viveres, & penè ut victor eſſes: ſcilicet adeo eſt amabilis virtus ut placeat hoſti, etiam in hoſte: Tu qvoqve amas virtutem in hoſtibus, neqve unqvam intuliſti bellum virtuti, ſed neceſſitati.

At Tu interea Ludovice, qvo vultu aſpexiſti mortem penè præſentem? non excuſaſti juvenem, & victorem, & Regem: Agnoviſti Te mortalem, majorem aliis dum vivis, & æqvalem dum moreris; dixiſti ſperare Te æternitatem non timere: ſupereſſe illic Regibus Galliæ alterum Regnum, nec deeſſe in Cœlis lilia unde olim venerunt; addidiſti alia, & qvalia ſentire ſolent animæ è corporibus egreſſuræ; & viſus es non tam loqvi verba, qvam æternitatis oracula.

Nec longè aberas ab æternitate, qvam ut inires purus purgaſti animum à peccatis ſine qvibus non vivitur; ſic expiatus impleviſti Te Deo hoſpes Dei; amaſti brevi videndum, & penè vidiſti: mirata mors hoc ſpectaculum, & territa fugit; non

non reditura ad Te niſi ſenem, qvem juvenem aperta eſt immortalem.

Grande adiviſti periculum Ludovice, & prope fuit, ut careremus Te; maturus eras æternitati, & volebat Te illa ſubtrahere tempori; magna æternitatis invidia eſt perfecta virtus, & qvicqvid pervenit ad ſummum feſtinat ad exitum: Annoſum Te æternitas credidit dum merita vidit, & injuria erat reddere Te tempori, niſi eſſet erga nos beneficentia.

Reſtitutus ergo es Ludovice, non tam tibi, qvam nobis: Qvantùm amant Galliam Superi qvi maturo ad cœlum Ludovico, carere voluerunt, ut cum Galliæ iterum commodarent! Qvantùm amat Galliam Ludovicus, qvi cùm æternitatis metas attingeret, adhuc mortalis eſſe voluit, ut Galliam redderet immortalem!

Nolo dicere qvo evaſuræ res erant ſi obiiſſes, malo dicere qvo evadent Te bene valente, incipit novos triumphos ſperare Gallia dum Te videt de morte triumphantem; nec Tu ob aliam cauſam vinci adhuc à morte noluiſti niſi ut victorias de hoſtibus noſtris abſolveres; eos triumphos reſtituta tibi ſanitas perſvadet, qvam ſuperi non reddidiſſent, niſi diuturnam eſſe vellent: nec diuturnam eſſe vellent, niſi Galliæ & Europæ glorioſam eſſe decernerent.

VOTUM
PRO DELPHINO FUTURO.

O *Hymenæe, ô hymen, non qvalem fabula finxit*
Gentilem mentita Deum; ſed qvale Redemptis

Proponit populis Eccleſia Sacramentum,
Nexum hominis, nexumqve Dei; ſub conjuge Verbo,
Mortalesqve inter ſponſos durabile vinclum:
Et nulli violandum homini: Te provoco votis
O hymenæe ſacris! ades & connubia necte
Exoptata diu; pacemqve & bella marita
Conjugio ſponſorum uno, plaudentia ducunt
Aſtra choros, & qvos ſociali fœdere junges
Sunt ſtellæ, ſolesqve duos: nec ſola vovemus
Gaudia, DELPHINUS *votum eſt & teſſera voti;*
Hunc ſacris concede thoris, & pignore magno
Tereſiam Matrem, & Lodoicum effice Patrem,
Et Reges centum Proavos; ſit imago Parentum
Filius, & ſimilis ſimilem demonſtret utrumqve,
Et veteres demonſtret Avos; ſpectentur in uno
Permixti heroes, Gallusqve & ſangvis Iberus
Heroem generent, animos ex Matre trahentem,
Atqve animos ex Patre ſuo; ſit liliger hæres
Qvalem BLANCHA *dedit* SANCTUM, *qvalem edidit*
ANNA,
Æqvalem det uterqve Parens; hæc gloria Patrum eſt:
Hæredes genuiſſe pares; ſit major imago,
Hæc qvoqve laus Patrum eſt hæredibus eſſe minores,
Majoresqve aliis: gaudent ab imagine vinci,
Et vincunt in Prole Patres.

Dixeram, & oppreſſis irrepſit ſomnus ocellis,
Et ſomnus induxit hymen; tùm illuſtria ſpectra
Viſa mihi; ſtabant centum gemino ordine Reges,
Liligeræ gentis Reges, & gentis Iberæ,
Ollis diſſimiles vultus, diverſaqve forma
Majeſtas ſimilis; vidi Regalia ſceptra,
Et timui penè eſſe Deos: at tu optime vates

Ne

Ne timeas ſubriſit hymen, commercia Pacis
Inter ſe Reges agitant, olim hoſtibus hoſtes
Nunc poſitis odiis uno certamine certant
Eſſe pares; majora animis ego ſuggero vota.
Eſſe unos, atqve eſſe duos; ſi ſangvis Iberus,
Et Gallus ſocii jungantur fœdere lecti,
Et magno coeant divortia Sacramento.
Audi tractantes connubia Regia Reges,
Infantis, Regisqve ſacri: dum fœdera firmant,
Intereà Regum vultus, animosqve latentes
Inſpiciam, & varios Pictor miſcebo colores,
Umbrasqve & radios, & pulchra in imagine pingam
Incluſos centum heroes heroe ſub uno.
Hic DELPHINUS *erit, manibus da lilia plenis,*
Dixit, & excuſſis ſomnum deterſit ocellis,
Evigilo admirans, & vota & ſomnia narro;
Et vates ventura ſciunt.

HOROSCOPUS DELPHINI, EX PARENTUM ASPECTU.

Non ego vos ſtellæ, non vos interrogo Parcæ
Delphini ſors qvalis erit, vos fabula vatum.
Non Regum fortuna eſtis; ſibi ſidera Reges.
Et Reges ſunt Parca ſibi; tamen aſtra tueri.
Si placet, Auguſtum eſt Mater THERESIA *ſidus.*
Tuqve Aſtrum LODOICE *Pater, vos nobile fatum.*
Vos Pueri fortuna eſtis; Delphinus utrumqve
Ore, oculis, & fronte refert; Thereſia tota,
Totusqve eſt in prole Pater, ne Gallia qvære
Delphini ſors qvalis erit, Matremqve, Patremqve
Aſpice, talis erit qvalem miraris utrumqve.

At qualis qvantusqve Pater! ſpectantur in uno,
Qvæcunqve heroes olim fecere beatos,
Et qvæ olim fecere Deos; olli ardua forma,
Majeſtas capitis, radiorum innata corona,
Et toto Rex ore patet: decepta videtur
Natura humanos homini dum fingeret artus,
Et pinxit ſub Rege Deum. Qvid corporis hoſpes
Humanis oculis ſi mens divina pateret?
Qvos animis, oculisqve ſui generaret amores?
Invitum traherent ad ſe Regna omnia Regem,
Et poſſet ſatis eſſe unus.

Conjugis eſt narrare tuas Thereſia dotes,
Illi tota places, vobisqve placetis uterqve;
Tu tamen affectusqve tuos, animiqve vigorem
Totum impresſiſti Delphino, & Regia proles
Reginam, Regemqve refert; hæc Matris imago eſt,
Illa tamen plus Patris habet.

Parve & Magne Puer permitte ut ſtamina vitæ
Aſpiciam, non qvæ fatales nere ſorores
Finguntur mendace colu, ſed qvæ auſpice dextra
Et volvente Deo, magni nevere Parentes;
O qvales video ſortes! & qvalia fata!
Longævum aſpicies olim Regnare Parentem,
Exemplisqve Puer diſces regnare paternis,
Et regnare voles; ne deſint patria regna
Antiqvas repetes patrias, fuit orbis eous
Gallicus, & per te qvondam vult Gallicus eſſe:
Jam captiva diu implorat Te Turcica luna,
Et ſolem vult eſſe ſuum, jam regia Memphis
Et Tyrus, & Solyma expectant, & Perſicus ignis
Vult radiis lucere tuis, jam cerno cohortes
Liligeras, partim terris, totoqve volare

Ocea-

Oceano, ſed cerno alias Cœlo ire cohortes,
Liligerumqve Ducem, toto patet ore beatus,
Et nonum ſe prodit Avum; qvæ verba loqvatur
Non licet ore loqvi, at vultu dextraqve loqvaci;
Oſtendit terris palmas, Cœloqve coronas.
Macte ergo generoſe Puer, tecum omnia pugnant,
Et conjuratis Cœlum Tibi militat armis.
Nec fruſtra nativa dies, & feſta Beatis
Eſt nativa Tibi; nec inani naſceris hora,
Aſcendente die medii faſtigia Cœli,
Et Sole incumbente tibi; Solemqve decebat
Naſcentis teſtem eſſe tui, Solemqve orientem
Fraternis radiis & toto lumine vultus,
Et pleno illuſtrare die.
Creſce Puer Patri conſors, Horoſcopus ille
Sit ſydus, fatumqve tuum; ſunt fabula Parcæ,
Et Parca eſt, & ſtella Pater.

MOMMEDII CAPTI.
PROSOPOPEIA.

MOMMEDII *moles, & inexpugnabile Caſtrum*
Ecce ruo, exemploqve meo, illuſtriqve ruina,
Invictum nihil eſſe probo: mihi fundamentum
Immanis rupes, & præceps undiqve ſaxum
Vallum erat, & murus; rupem natura crearat,
Et caſtrum de rupe fui: ſed major ab arte
Fama mihi, victrix naturæ induſtria caſtrum
Adjecit caſtro, & primis nova mœnia muris,
Et circum turres, & propugnacula ſeptem,
Lunasqve, & lunæ bis ſex fragmenta, novumqve
Impoſuit montem monti; vix ulla per orbem

Arx erat exæqvanda mihi: ſecura ſedebam
Intra arces Regina meas, grandiqve tributo,
Vicinos late populos, urbesqve premebam;
Et reges olim, & Cæſar mihi præda fuere;
Nec benè ab eventu maledicti nomina montis
Invidia impoſuit, victrix à Cæſare victo,
Et felix dici merui; ſed grandia livor
Non minuit dum dente terit, juvat umbra colores,
Et proſunt maledicta mihi.

Talis eram cum me audaces cinxere phalanges,
Principio riſi Gallos, & Gallica caſtra;
Tunc capiar dixi cum gens armata volucrum,
Aſcendet per inane volans, nec inania dixi
Nam pennas & Gallus habet, vidi impete facto
Ire leves Gallos per pendula & ardua montis,
Cautesqve, & rupes, & præcipitantia ſaxa;
Scilicet obſtupui, & cœpi nova bella timere;
Oppoſui flammas, ignes, tormenta, globosqve,
Objeci teli omne genus; per tela, per enſes,
Per flammas fecere viam, penè eſſe Gigantes,
Penè videbantur Divi, niſi vulnera, mortesqvè
Arguerent non eſſe Deos; poſt funera vivi
Pugnabant tamen, aut egreſſæ è corpore mentes
Bellum exercebant; minus eſt qvod Græcia finxit,
Qvam qvod geſſerunt Franci, mendacia vatum
Invenere fidem, fuit olim fabula Troja,
Nunc eſt Mommedii hiſtoria.

Nec minus audaces pellebant mœnibus hoſtem
Dux, milesqve meus; capta eſt, & ſæpè recepta
Pars eadem valli; & turris, lunæqve bicornis;
Qvod paſſus totidem pugnæ, veſtigia montis
Singula victori, & victo certata fuere;

Pu-

Pugnarunt Elementa mihi, flammæqve, globiqve,
Saxaqve; qvin etiam ut toti in mea tela paterent,
Neve legi poſſent, Francis ſe terra negavit;
Poſt tela effoſſi projeci viſcera montis,
Nec tamen impactis turbavi rupibus hoſtem,
Nec monte oppreſſi toto, totisqve Elementis;
Perrupes, montesqve, elementaqve victa, volatu,
Aut ſaltu invenere viam.
Deniqve naturam Franci viciſtis, & artem,
Mommedium captum eſt, poſt inſuperabile caſtrum
Invictum nihil eſſe poteſt: Rex maxime Regum
Ingredere in caſtrum qvod ſub te milite captum eſt,
Et ſub Te Duce, paucorum eſt ea gloria Regum
Exemplo ſuperare ſuo; mihi Regia laus eſt
Regali cecidiſſe manu.

DEVISES SUR LE MESME SVIET.

Des Lys naiſſans des fentes d'un Rocher.
Ubiqve ſeruntur.

EPIGRAMMA.

In mediis ſaxi rimis, & ubiqve ſeruntur,
Et ſaxum, & rupes eſt genitale ſolum.
Scilicet hoc flores terris qvondam aſtra pluerunt,
Et ne deficiant ſemen ubiqve pluit.

ARAUSIO CAPTA, ELOGIUM.

Novum victoriæ genus;
Obſidere oculis urbes, & capere,
Sic obſeſſa eſt Arauſio, & expugnata.
Urbs erat intra Galliam hoſtis Galliæ,
Receptaculum falſæ doctrinæ, & propugnaculum novæ,
Soror Genevæ, & altera Calvini conjux: *Au-*

Audacem faciebant intra arcem unam plures arces,
Addebant animos fœderatæ urbes, ne vinci vellet;
Offerebant auxilia ne vinci poſſet,
Venit LUDOVICUS, *vidit, & vicit.*
Nec dedecus eſt victam eſſe à Rege victore,
Et Pacem admiſiſſe qvam admiſit orbis.
Redi Arauſio ad fidem qvam olim propugnaſti,
Gemina ſynodus tua damnavit antiqvos errores.
Damna novos, & damnabis antiqvos;
Fefellit te novus Pelagius,
Falle novum qvæ damnaſti antiqvum.
Falſa eſt fides de Deo, ſi eſt nova.

STA VIATOR, ET LEGE.

Hic ubi mons nudus fuerat, caſtra ardua ſtabant,
Arx ruit, & mons eſt, mons ubi nudus erat.

PROSOPOPEIA DUNKERKÆ.

AN loqvar an ſileam de me ludentia fata,
Et ſortem Dunkerka meam? dudum alea belli,
Et dudum fortuna fui; ter capta, recepta,
Ter victrix, ter victa ſimul, ter amica, ter hoſtis,
Mutavi dominos dominis, atqve hoſtibus hoſtes,
Atqve inter tot faſta ſteti.
Unde tamen laus iſta mihi meruiſſe tot hoſtes,
Et Regum tot bella trium? qvid deniqve ſperant,
Qvid de me tria Regna timent? tamen una ruinæ
Hæc eſt cauſa meæ, veteris mihi gloria famæ,
Et nova fama nocet; ſedes mihi commoda bello,
Et Paci, ſtatio externis malefida carinis,
Et ſecura meis; fortis ſine mœnibus eſſem,
Oceanus mihi pars muri; pars altera ſtagnum,
Pars effuſa palus, hoſtilibus invia caſtris,

Et Solis

Et ſolis acceſſa avibus, populoqve natantum.
Me tamen, & turres, & propugnacula cingunt;
Et prærupta arces, intus defendor, & extra;
Et duplex Dunkerka vocor.
Hæc ſeges invidiæ eſt, per me tria Regna timentur,
Et per me tria Regna timent; per me arduus olim
Albiacas victor Cæſar penetravit in oras,
Et per me victor rediit; per me Anglia triplex
Nuper erat terror Gallis, & terror Iberis,
Et poterat metus eſſe maris: per me acer Iberus
Europæ, & mundi fines terrebat utrosqve,
Terror ego terroris eram; nunc Gallia per me
Non timet affines populos, populisqve timendam
Cauſa facit triplex, ſoror eſt Gravelina Caleti,
Et ſoror eſt Gravelina mihi: nec me illa carere,
Nec conſangvinea poſſum ipſa carere ſorore,
Antiqvis Gallus titulis inhiabat utriqve,
Nunc illam ſuperatam armis, me poſſidet emptam;
Una ſoror, pluresqve ſumus.
Nunc ergo ad veteres dominos evicta revertor,
Et qvalis qvondam fueram nunc Gallica fio:
Ne dominos olim mutem, ſua jura Britannus
Vendidit, admirans pactis conſenſit Iberus
Dum tacuit; Gallus nummis præſentibus emit:
Ipſa libens emor, & ne unqvam me deſerat emptor,
Emptorem dum vendor emo.

Sereniſſimæ, Potentisſimæqve Principi, ac Dominæ,

DN. CHRISTINÆ,

SVECORUM, GOTHORUM, VANDALORUM REGINÆ,

Magnæ Principi Finlandiæ, Duciſſæ Eſthoniæ, Dominæ Ingriæ,

ELOGIUM.

VEniſti in Regnum natale tuæ Indoli, & penè ſangvini, REGINA SERENISSIMA, tanta eſt affinitas inter ingenium tuum & genium Gallicum, ut non magis Svecia corporis tui, qvam Gallia animi Patria appellari posſit.

Tria in primis Te Gallicam faciunt, puritas lingvæ, elegantia ingenii, & generoſitas Indolis.

Ac lingva qvidem Gallica in Te adeo eſt pura, ut puriora non ſint ipſa lilia; non illam corrumpit ſingultus, non hiatus non halitus, pronuntias verba molli ore non gutture; & accentus omnis virgineus eſt, & tamen maſculus; nec tantum lingvam calles, ſed delicias lingvæ, non mollius loqvitur Aula non nobilius; didiciſſe lingvam videris Pariſiis, aut Blæſis non Stokolmii; qvod admirabilius eſt loqveris Gallicè etiam Germanica lingva, temperas auſteritatem accentus ſvavitate Gallica; mirantur octo Nationes pronunciari à Te Verba qvæ ſciunt, & accentum qvem neſciunt.

At nihil in Te magis Gallicum eſt qvam ingenium; facile eſt & ſubtile, amœnum & ſolidum, qvæ ex ingenii dotes ſunt Gallicæ; Gallica qvoqve eſt eruditio tua, dum amplectitur omnia: ſat eſt ple-

pleriſqve ingeniis ſcire pauca, ut credant ſe ſcire omnia: Tu id omne noſti qvod pauci ſciunt, & omne qvod neſciunt: ſcis novem Muſas & poſſes eſſe decima; ſcis Palladem intus erudita, & foris armata; ſcis Herculem; & Apollinem & uterqve te neſcit; de Te verum eſt qvod de illis eſt fictum, veraces facis Poetarum fabulas, & in Te figmenta ſunt vera.

Illuſtrius eſt ad laudem ingenii tui, qvod adjicio, emendaſti fabulas dum legiſti; revelaſti, qvod tegebant, purgaſti qvod corruperant, eruiſti myſteria ex mendaciis, & ſacras literas ex profanis: ex Poetis progreſſa ad Patres Græcos & Latinos, hauſiſti veritatem ex fontibus ipſis, deprehendiſti errores tuos, & tuorum, & Magiſtra Tui ex mala aliorum fide veram fidem collegiſti.

Ingenioſa in exploranda fide, generoſa fuiſti in amplectenda; hæc qvoqve generoſitas Gallica eſt, emiſti regno integro, & tribus coronis ſervitutem Chriſti, ſecuta es nobilis exul veritatem fidei ex patria tua exulantem, qværſiviſti illam apud Cathedram Petri, unde olim in Sveciam venit; mirata eſt Italia novum ſpectaculum, Reginam per calcata diademata ad fidem properantem, & capta toties à Gothis Roma gaviſa eſt Gothiam veniſſe in Regina captivam.

Et nunc reportas in Patriam exulem fidem, eris illic Magiſtra veritatis, ubi olim Regina fuiſti, facies illic Carolum fidelem qvem feciſti Regem; credent populi Reginæ Chriſtianæ, qvi crediderunt Chriſtinæ, & Tu popularibus tuis eris rediviva Brigitta, & nova Catharina.

Perge igitur nobilis hoſpes, & Auguſta Regina, non amiſiſti Regnum, ſed mutaſti, nec minuiſti tria diademata, ſed auxiſti; novo titulo Regina es dum Regnum ſpreviſti: nemo melius coronam meretur qvam qvi depoſuit; nemo dignior eſt throno Regio; qvam qvi ex throno ſponte deſcendit.

Perge Regina per Galliam amicum tuæ familiæ regnum, expectat Te Reginam Regina Mater, expectat Chriſtinam Rex Chriſtianisſimus, fecit Te Roma Chriſtianam, facere Te Gallia poteſt Chriſtianisſimam.

DEVISES SUR LA REINE DE SVEDE.

I.

La Gerbe de Svede.

Terræ retinacula ſolvit.

EPIGRAMMA.

HÆrebat, Terræqve *ſeges* Retinacula ſolvit,
Nec Te Terra, triplex nec diadema tenet.

II.

Una Nacre depouillée de ſes Perles.

Exuviis ſuus hæret honos.

EPIGRAMMA.

EXuviis ſuus hæret honos, *& dives, & orba eſt,*
Geſſit, & amiſſum nunc qvoqve ſtemma gerit.

III.

Un Lys depouillé de ſes feuilles.

Adhuc in ſtipite regnat.

EPIGRAMMA.

EXcuſſit *flores*, & adhuc in ſtipite regnat,
Quod ſupereſt, ſceptrum floribus eſſe poteſt.

IV.

Un Lys ſur ſon oignon.
Subjectum poſſidet orbem.

EPIGRAMMA.

SUbjectum *non impoſitum flos* poſſidet orbem,
Calcas Regali ſubdita ſceptra pede.

V.

L'Eſtoile Polaire attirant l'aimant.
Vis arcana trahit.

EPIGRAMMA.

VIs arcana trahit, *tacitumque inſpirat amorem,*
Et tu ſponte trahis proxima regna polo.

HENRICI BORBONII,
PRINCIPIS CONDÆI,
EPITAPHIUM.

STA VIATOR UBI PRINCEPS STETIT.

MEditabatur heroem natura dum hunc Principem fecit,
Dedit ingenium regium dum dare ſceptrum non potuit;
Nobiliſſimus Principum, eruditiſſimus Regum fuit,
Europam quaſi familiam, orbem quaſi urbem ſcivit:
Intus eruditus, foris armatus:
Palladem æquavit, & Martem,
Viciſſet omnia, ſi victorias ingenium daret non fortuna.
Expertus ſæpe utramque fortunam,

 Sub

Sub adverſa ſapere didicit, ſub proſpera docuit,
Virtutes ut nobiles faceret, omnes principes fecit,
Hæreſeon hoſtis, novorum dogmatum adverſarius fuit ;
Conſilii Regii primarius Adminiſter,
Si dicebat primus omnes ſententias rapiebat,
Si ultimus ſæpè omnes mutabat.
Deniqve principem vitam clauſit principe morte ;
Accuratas vitæ rationes poſuit apud hominem judicem ;
Et vitavit judicem Deum, dum prævenit ;
Venienti in Euchariſtia Chriſto præmiſit principes filios,
Qvaſi honorarios aulicos ;
Ipſe ita Deum excepit qvaſi videret, non crederet ;
Et nunc qvem Viator coluit, adorat poſſeſſor.
Obiit anno Ætat. 59.

ABI VIATOR ET MORI DISCE.
Mors neqve Regibus parcit, nec Principibus.

ITER GERMANICUM ANGVYENI DUCIS.

QVis iſte pugnandi ardor trecentis milliariis qværere hoſtem qvem ferias? qvæ audacia, currere ultra Galliam, ut pro Gallia vincas? qvæ celeritas opprimere hoſtem; cum centum leucis abeſſe te putat? ſic currunt Planetæ, & ſydera ; ſic devolat ex aere fulmen, & dum adhuc in nube tonat, jam terras verberat.

Sic iviſti, ANGVYENE, penè velocius qvam ite te dixi ; antevertiſti famam, & qvæ aliis præcurrere ſolet, vix potuit te ſeqvi : veniſti ante nuntios tui, vidit te hoſtis improviſum, & volaſſe te credidit ; nec diu poſt dum pugnantem te ſenſit mi-

raius

ratus eſt Francos, & tam leves eſſe dum premunt, & tam graves dum opprimunt.

Vix in Germaniam perveneras,& jam cum hoſte pugnas: ſcilicet hæc longi itineris qvies,novus labor; hæc recreatio pugna; hic ludus victoria; ſic detergis ſudorem viæ dum mutas in ſangvinem, ſic excutis pulverem Gallicum dum in hoſtem projicis; qvid facias his militibus, qvos centum leucæ diſponunt ad pugnam, fabulam eſſe Germania diceret, niſi Angvyenus hiſtoriam hoſtili ſangvine obſignaſſet.

Cœperat Friburgum hoſtis gemino exercitu militum, & arborum; poſt captam urbem vicinum collem vallaverat cæſa ſylva, ne qvis niſi violatu perveniret; ibi incluſerat victoriam ne tranſiret ad nos; ibi inacceſſum ſe putabat Francis niſi devolarent è Cœlo: Qvis credat? per omnia clauſa Franci invenere viam, per impeditas arboribus arbores, per foſſas, per valla, per aggeres, aut ſaltu, aut volatu tranſiere; atqve introgreſſi collem ſtraverunt obvia qvæqve, aut in fugam verterunt.

O novam pugnandi rationem, & novam vincendi artem! opprimere hoſtem anteqvam ſentiat, proſternere priusqvam reſiſtat, obruere anteqvam ſe colligat: collegit ſe tandem pars numeroſi exercitus, redintegravit pugnam, & tu victoriam; poſt cæſum hoſtem, & victum permiſiſti urbẽ fami, & peſti, & dum ad majora pergis, utraqve pugnavit pro te, & ſupplevit abſentem.

Multi vincere, pauci victoria uti ſciunt, ſcis utrumq; Anguyene, viciſti primam victoriã altera, & utramqve tertia; perrexiſti eadem celeritate

qva veneras,deduxiſti victoriam per omnemRhenum, vix illeplures urbes alluit qvam Tu cepiſti; probabat olim hic fluvius Gallos nudos, nunc probavit armatos.

Philippopolis æmula Briſaci, Domina Rheni, clavis Imperii, digna erat decennali obſidione,decem diebus expugnaſti; ceperat eam Svecus undecim menſibus, Tu diebus; contraxiſti annos, & menſes; æqvales facis horas diebus, & ferè velocius agis qvam loqvantur alii Increpavit Vienna tarditatem famæ nuntiantis obſidionem poſt victoriam; dum rediit, invenit tot urbes captas, ut nuntiareViennæ timuerit; vix audeo ipſe percurrere ſingulas, dum unam deſcribo, plures cepiſti.

Spira, Vormatia, Moguntia tres urbes, & tres Provinciæ prævenere victoriam ne experirentur pugnam; maluerunt te victorem qvam hoſtem, agnoverunt in te Proavos Reges, oſtenderunt tibi antiqva lilia, veneratæ nova; miratæ ſunt reſpondentem Latinè, & triumphantem Gallicè: inter admirationes publicas ſalutarunt Te Gallicè, & præbiberunt Germanicè.

Ceſſaſti invitus recedente anno,qvem ſi inchoare maturius, aut extendere longius licuiſſet, reparaſſes anno uno jacturas plurium ſeculorum, reddidiſſes Ludovico qvod diviſere Ludovici, reſtituiſſes Galliam ubi olim Gallia erat; diſtinxiſſes Regna lingvis, & qvisqvis Gallicè loqvitur Gallus eſſet.

Hæc ſunt præludia tua Anguyene,ubi alii qvieſcerent; aſcendis per magna ad majora,& primum veſtu-

veſtigium tuum aliorum faſtigium eſt; impleviſti ſeculum duobus annis, prælulit Rocroyum, Theonuillæ, hæc Friburgo hoc Philippopoli, hæc aliis urbibus; debellares brevi Europam, ſi ſingulis annis tot urbes caperes, & brevi metiretur per te Ludovicus orbem, ſi ita curreres.

ATREBATUM CAPTUM, SUB LUDOVICO XIII.

Capiendum jactabatur Atrebatum cum à muribus
feles caperentur;
Scilicet nonniſi per cuniculos penetrari urbs poterat, &
penè per mures:
Penetrarunt tamen urbem Galli, & ceperunt;
Et puto ſi terra viam negaſſet, iviſſent per aerem:
Circumvallarant urbem Galli majori urbe:
Circumvallarat Gallos hoſtis ampliori aggere:
Obſidebat exercitum unum alter exercitus:
Et Gallus inter hoſtem & urbem medius erat, & ob-
ſeſſus.
Qvis non putaret eum exercitum capiendum, qvi jam e-
rat captivus.
Qvis non crederet enecandum fame, cui deerat unde vi-
veret:
Et tamen vicit exercitus qvi credebatur victus,
Idcirco medius inter hoſtem, & urbem, ut utrimqve
vinceret:
Ex duodecim commeatibus undecim invenere viam,
aut fecere,
Trahebant ſingulos tria curruum millia, nec retineri
potuerunt;

Dicerem volaſſe per aerem ſi currus & eqvi alas haberent.

Deniq; ſuffoſſa mœnia ſubterrancum muribus iter fecere:

Ii ſunt armati mures, qvi ex fato ceperunt ſoles:

Spectante hoſte deditio facta eſt, ut eſſet illuſtris;

Eodem teſte obſignata eſt, ut eſſet ſtabilis.

Nec tamen hoſtibus laus ſua neganda eſt, fecerunt fortiter, ſed minus feliciter:

Pugnaſſent felicius niſi in fatis fuiſſet, ut Ludovicus vinceret.

Ut ſcias Cœlum militaſſe Ludovico:

Dies Laurentio ſacra fortunata tunc fuit, qvæ olim fatalis fuerat:

Ea die altaria liliis ornabantur ex veteri celebritate, ut faverent novæ:

Miſſa Regia canebatur, venit Ludovicus ut aſſiſteret.

ABI VIATOR, ET CARMEN HOC LEGE.

Juſtitiæ hoc ſeclum eſt, ſua jura Europa reqvirit,
Atrebatum recipit Gallia, pignus erat.

ATREBATUM SERVATUM, SUB LUDOVICO XIV.

DE Atrebato qvaſi de Imperio duo Regna certabant;

Pendere ab una urbe credebatur libertas multarum urbium:

Convolarunt ad victoriam ſeptem Nationes vincendi cupidæ:

Jamqve inter eas hoc certamen erat, qvæ prima vinceret:

Præerat exercitui Princeps Ducum primus,

Si pro ſuo Rege pugnaſſet,

Intra urbem pauci milites erant, ſed omnes heroes:

Jam circumvallata urbs erat altera urbe:
Jam triplex linea ſolo volatu ſuperabilis erat:
Jam putei circumfoſſi irruentibus eqvis naufragia:
Jam interfixi pali repagula erant, aut præcipitia:
Jam opus lunare captum & receptum,
Jam penè dirutum, & adhuc invictum erat:
Eheu talibus aſſultibus ſuperari poterat Turcica luna.
Deniqve imminuto obſeſſorum numero, non tamen animo,
Capiendum Atrebatum timebatur, & fama jam ceperat:
Hæc eſt gloria tua Ludovice, ſervaſſe urbem penè captam.
Hæc gloria Francorum victores eſſe penè jam victos;
Hoc dedecus hoſtium triumphaſſe ante victoriam,
Hoc probrum cepiſſe Atrebatum intra Romam,
Et amiſiſſe intra Galliam.
Ne qvære qva arte ſervatum ſit Atrebatum,
Miraculum fuit virtutis, & prodigium fortitudinis;
An tranſilierint lineas Galli, an transvolarint incertum eſt:
An aufugerint hoſtes, an evolarint æqve ambiguum:
Illud certum eſt transiiſſe Francos per præcipitia,
Effugiſſe hoſtes per naufragia,
Ivisse utroſqve per invia.
Captum eſt aut cæſum qvidqvid evolare non potuit;
Ut citius fugerent, multi fugere ſeminudi:
Relictus eſt exercitus ſarcinarum pro exercitu hominum.
Deniqve Atrebatum ſervatum, & iterum Gallicum eſt.

Nun-

Nunqvam obſidendum poſt hanc hoſtium fugam ;
Nunqvam evincendum poſt hanc Ludovici victoriam.

ABI VIATOR, ET LEGE.

Viciſtis Galli, tamen eſt ſua gloria victis,
Penè negat victos nobilis ordo fugæ.

CASALE TER SERVATUM. SUB LUDOVICO XIII.

Nulla urbs ſæpius tentata, nulla ſæpius ſervata fuit:
Toties evaſit, ut non immerito appelletur Caſale Evaſii.
Obſideri cœptum eſt cum Ludovicum Rupella occuparet,
Creditus eſt accurrere non poſſe qvem Rupes retineret :
Vicit Rupellam Ludovicus præſens, & Caſale ſervavit abſens :
Audivit hoſtis adventare Regem, & famā non tulit :
Venit Ludovicus, & vicit hoſtes qvos non aſpexit.
Alteram obſidionem tentavit Spinola, cui urbs omnis Caſale erat
Capere urbes docuerat, niſi Toeraſius ſervare docuiſſet :
Inter inducias mori voluit, ut invictus obiret :
Nec tamen induciæ excluſerant malum, ſed ſuſpenderant:
Ludovicus Lugduni decumbens ſperavit ſalutem Caſalis, cum deſperaret ſuam :
Exercitus Gallicus ſub tribus Mareſcallis oſtendit ſe Hiſpanis, & vicit :
Tertia obſidio tota hyeme apparata erat, ut eſſet ultima.
Jam argenteus lituus deditionem popoſcerat, qvaſi deſperata urbs eſſet,

Jam circumducta foſſa canebatur ad citharam clades futura;
Interea accurrit Harcurtius, pugnavit, & vicit,
Atqve hæc audacia temeritas erat, niſi viciſſet:
Nunqvam majoribus animis pugnatum eſt, nec majoribus æmulis:
Dixiſſes rediiſſe heroum certamina, niſi hoc majus eſſet:
Nullibi graviores Hiſpani, eodem in veſtigio mori voluere;
Perierat integer exercitus ſi Hiſpanus fuiſſet:
Ne futuræ cladis ſigna extarent, reliqverunt Valentiæ;
Nec tamen ſine vexillo periere:
Qvotqvot Hiſpani occiſi ſunt, totidem fortitudinis inſignia fuere:
Neqve alibi Franci leviores ad pugnam, & graviores ad victoriam:
Incurrebant in hoſtem, irrumpebant in caſtra,
Fuere qvi aggeres transvolarent, cum tranſilire non poſſent;
Fuere qvi dejecti tertia pugna, qvarto volatu tranſiere:
Fuere qvi pugnavere membris alienis, mutilati ſuis:
Fuere qvi ſtetiſſe poſt mortem,
Et pugnaſſe poſt vitam crediti ſunt:
Ipſe hoſtis pugnaſſe ſe cum dæmonibus dixit, ne heroes diceret.

ABI VIATOR, ET LEGE.

Hæc eſt tergimina clara obſidione Caſalis,
Ter fuit excidio proxima, ter qve ſtetit.

§(o)§

LIBER

EMINENTISSIMO ECCLESIÆ PRINCIPI
CARDINALI DUCI
ARMANDO RICHELIO,
EPISTOLA SAPIENTIÆ.

NOn facile judicium eſt plusne debeas Sapientiæ, qvam illa Tibi, CARDINALIS EMINENTISSIME, experitur illa in te qvid tota poſſit, hoc ipſum ei debes qvod te elegerit, in qvo oſtenderet qvid tota poſſet: obtuliſti capax ingenium, qvod impleri poſſet: infudit ſe illa totam, nec minor eſt hoſpitio, qvia immenſa, nec major, qvia hoſpitem invenit æqvalem; ſic DIVITIS LOCI facta eſt inqvilina Sapientia, qvia amavit divitias nominis tui, & locum ingenii: vocarem Te compendium Sapientiæ, niſi ſe totam explicaret in te; appellarem diſcipulum, niſi ubiqve ſapiendi artem doceres: Sub LUDOVICO Galliam ſapere docuiſti non invitam, ſub eodem hoſtes Galliæ ſapere cogis, vel invitos; decoloraſti externas Sapientias, qvia fucos deterſiſti; timeri per te deſierunt hoſtes Galliæ, qvia cœperunt agnoſci; docuiſti nec tam religioſos eſſe, qvi id efficiunt, qvod in aliis arguunt; nec tam graves, qvos toties fugere compuliſti, nec tam tenaces qvibus tot provincias eripis: miratur orbis umbram eſſe qvod timuit, & eruditus à te nunc demum videt nihil magnum eſſe qvod ſola fama

magnum

magnum eſt. Placet proponere aliqva Sapientiæ tuæ ænigmata niſi tu ea factis explicares: hactenus præterita ſcire, nec falli in præſentibus tota rei politicæ doctrina erat; cœpiſti ubi alii deſierunt, verſaris in rebus futuris, & dum alii præterita diſcunt, tu futurarum rerum hiſtoriam ſcribis, qvia facis. Ut eam efficias percurris orbem terrarum conſiliis tuis, ubiqve præſens qvia ubiqve conſulens; numeratas habes omnium Nationum opes, oſtendis qvid ſingulæ poſſint, addis ingenium tuum ut poſſe velint; partiris agenda omnibus, mirantur ſinguli laborare ſe in parte operis, dum tu in toto ludis: idcirco immobilis in orbe, qvia orbem moves. Per ea populorum bella pacem qværis, qva tunc potiturum orbem doces, cum liber erit, tunc erit liber cum ſervitutem non metuet, tamdiu ſervitutem non metuet, qvamdiu Ludovicus Europæ Arbiter, & Armandus Miniſter erit; hæc pars aliqva Sapientiæ tuæ, dicent partem alteram Academiæ.

EIDEM EMINENTISSIMO CARDINALI ACADEMIÆ.

Extruis Academias qvia ipſe omnium ſcientiarum Academia es, CARDINALIS EMINENTISSIME, ſed pulchrior eſt ea qvam mente geris qvam qvæ extruitur foris; laudatur in ea octavum miraculum, ſed in te primum; deſcribi illa poteſt, qvia potuit extrui, ea qvam animo geris omnibus ingeniis major eſt, & tamen te minor.

Mirabilis ſanè Academia in qva omnis humana Sapientia habitat; nec tamen impleret te niſi

acce-

accederet divina; utriqve locus eſt apud te tam capax, ut miretur Sapientia contineri ſe totam uno ingenio, nec in anguſto eſſe qvia DIVES LOCUS, & penè immenſus eſt: Hactenus ſe in partes Sapientia diviſerat, nemini obtigerat tota; ille ſapientior habebatur, cui pars major obvenerat; invenit in te hoſpitium æqvale ſibi, habitat apud te omnis antiqva eruditio, & adhuc locus eſt novæ.

Hactenus in ſingulis ingeniis ſingulæ ferè artes ſolitariæ erant ne una excluderet alteram, ſi eſſent plures; propterea Theologia inculta, Philoſophia barbara, Mathematica vacua, Eloqventia enervis, Ethica ſterilis, Politica imbellis erat; invenerunt in te unde ſe omnes perficerent; in te Theologia, eloqvens, Philoſophia elegans, Eloqventia maſcula, Mathematica ſolida, Ethica efficax, Politica generoſa, in te ſingulæ ſcientiæ ſe corrigunt, qvia in te invenerunt Magiſtrum.

Nova laus, ſed erudita Magiſtrum eſſe ſapientiæ, qvæ aliorum Magiſtra eſt; docere antiqvam ſapientiam, & inveniſſe novam; ſcire qvod præteritæ ætates neſcierunt, erudire præſens ſeculum, proponere futuris annis unde ſapiant; eo evexiſſe ſapientiam qvò nunqvam aſcenderat, feciſſe divites ſcientias ne unqvam egeant, feciſſe eminentiſſimas ne unqvam jaceant, & cum omnium Magiſter eſſe poſſis, ſub Ludovici Sapientia nonniſi diſcipulum eſſe, vel Miniſtrum.

Qvod admirabilius eſt ipſi hoſtes Galliæ ex te ſumunt exempla ſapiendi, æmuli glorioſi, & inviti diſcipuli; mirantur præcipi à te conſilia ſua, pen-

penetrari qvod occultant, præveniri, qvod excogitant, & qvidqvid decernunt faciendum, jam à te effectum: coguntur imitari qvod docere mallent; utuntur ſapientia Gallica, diſcunt à Gallis maturitatem, qvam olim docuerant; conqveruntur verſas eſſe ſapiendi vices, & ſub te Magiſtro Gallos conſilio graves, & ſe leves: talem oportebat eſſe Cardinalem Eccleſiæ, & Miniſtrum Galliæ; tali ſapientia opus erat, divina ut oracula Dei exponeret, humana ut imperia Regis proponeret, fidelis ut utrique ſerviret, generoſa ne hoſtes timeret, audax ut Europam inſtrueret. probavit amorem ſuum erga Galliam Deus, dum talem Miniſtrum providit, probavit ſapientiam ſuam Ludovicus, dum talem elegit; nec mirum ſi res Gallicæ feliciter fluant ſub auſpiciis Chriſti, ſub imperio Ludovici, ſub conſiliis ejus Miniſtri cujus ſapientia orbi regendo par eſſet, niſi Ludovico parere mallet.

EIDEM CARDINALI DUCI,
FIDELITAS.

EUndem in re Politica locum amat fidelitas, qvem fides in re Chriſtiana: Dux CARDINALIS, reddidiſti huic virtuti locum ſuum dum eminentiſſimus Eccleſiæ Cardinalis feciſti fidelitatem Cardinem vitæ tuæ; nec extolli [illegible] ſublimius poteſt fidelitas qvam comparari fidei, nec eminentiorem potuit ſpectare qvam Ludovicum, dum fides tua aſpicit Deum: ut duo cardines vitæ tuæ Deus & Ludovicus; imo nec duo cardines qvos eodem oculo ſpectare potes: vides unum in

altero, utriqve ſervis dum uni; nec diverſum [illegible] git uterqve obseqvium, qvia commune eſt utrique præceptum, ſi diverſa eſſent utriusq; imperia, nolles placere huic ut diſpliceres illi; nolles fidelitatem eſſe regiam niſi eſſet divina; nolles fidelis eſſe ſi fidelitati tuæ adverſari poſſet fidelitas tua [illegible] dus orbis miraculum fidelitatis, nolles fidelis eſſe Ludovico ſi peccandum eſſet, nollet Ludovicus te fidelem eſſe ſi peccares.

Nec facio injuriam fidelitati tuæ ſi eam cæcam appello, dum fides ipſa [illegible] ipſum ut Ludovicum [illegible] ſi Ludovicum neſciret; audes dicere quod tu [illegible] facere, ignorare Galliam ſi Gallia Ludovicum ignorare poſſet.

[illegible] ſed perſpicacem fidelitatem tuam [illegible] eo [illegible] qvod utraqve cæca, & [illegible] eſt. cæca eſt fides dum non videt qvod credit, oculata eſt dum hoc ipſum videt credi debere, [illegible] oculata eſt [illegible] maxime Ludovicum videt qvia [illegible] nihil [illegible] melius [illegible] qvam [illegible] neminem [illegible] ipſum ſolum ut videas totum, hoc unicum ſtudium [illegible] ſtudere [illegible] hæc fidelis ſapientia ſcire Ludovicum & neſcire teipſum.

Attamen ſtudes Ludovico Domino, [illegible] ſtudes Ludovico Magiſtro, [illegible] qvod doceas, & ſub eodem Magiſtro gaudes [illegible] habere collegam ſapientiæ! Non [illegible] ergo [illegible] Ludovici [illegible] veritatem [illegible]

[illegible] Ludovicum ſolem eſſe, te ſtylũ;
[illegible] Gallicum tu oſtendis, deſignat
[illegible] indicas, percurrit orbem, tu aſſiſtis; per-
[illegible] hemiſphæria comitaris, fidelis ſanè
[illegible] diem illuſtrare poſſet, mavulto-
[illegible] obſcura eſſe qvam radius, atqve
[illegible] ſplendoribus [illegible] qui nihil aſſumit ſibi niſi
[illegible] umbram ſtyli.

[illegible] inter pericula & mortes & ſan-
[illegible] fidelitas tua, toties parata
[illegible] pro Rege fundere ut tu ſæpe purpura-
[illegible] Cardinalis appellari poſſis;
[illegible] damni [illegible] tu qvoqve creviſti
[illegible] Ludovicus aſcendit ultra victo-
[illegible] fidelis Miniſter ultra invidiam, & ſupra
[illegible]

[illegible]DEM CARDINALI DUCI,

[illegible]RIUM POLITICUM.

H[illegible] Tu ipſe Myſterium es, CARDINALIS E-
[illegible] aſpicit Te Anglia nec agno-
[illegible] nec intelligit, ſi [illegible] ta-
[illegible] explorat te Hiſpania, nec decegit,
[illegible] Europa Te & te neſcit. Myſterium es.
[illegible]
[illegible] negotioſus [illegible] abſens &
[illegible] ubi es, negotiaris, ubi non
[illegible] omnia in-
[illegible] Myſterium es.
[illegible] liber publicus es,
[illegible] myſterii gradus [illegible]
[illegible] experientia publica

[illegible]

fecit ut paterent; nec tamen omnes numerasti, qvia omnem calculum ſuperant præter unum: imo neqve tu ipſe omnes noſti, qvia Tu ipſe eorum non capis.

Primus myſterii gradus infimus eſt, & ſupremus; cœpiſti ubi alii ante te [illegible] runt, rudimentum ingenii tui eſt, qvidqvid in aliis fuit ſummum, collegiſti [illegible] ſapientiæ divitias, & unde cœpiſti dives eſſe [illegible] illis primum gradum ſapientiæ tuæ debuere illi incrementum ſuum, vivunt in te ſinguli, ſed minus vi[ve]te; vigent in te omnes, ſed tantum pars tua apparet in te omnis antiqva ſapientia, & tantum eſt [illegible] fis novæ, non [illegible] ſuperiorum ætatum ſapientiam cujus [illegible] es, ſed eam primum gradum feciſti unde poſſes aſſurgere. Myſterium eſt.

Inde progreſſus eo aſſurgis qvo alii nunqvam aſpirarunt; en cyclus ſapientiam qvo illi nunqvam aſcenderent; dubium tamen eſt an præ [illegible] la Tibi an Tu illi, præire videris, & illa ſeqvi; illa tamen non præit ſapientia qvomodo aſcendis ſapienter! ſimul ire vos puto, aut viciſſim præire; [illegible] & ducis, illuſtras ſapientiam, & illa prælucet; doces illam & diſcis ab illa; mutua doctrina eſt & alterna diſciplina; Tu tamen [illegible] gitis, qvæ ipſa ſapientia neſciebat; ideoqve nova eſt ſapientia tua qvia nunqvam fuit antiqva, & idcirco eſt tua qvia nunqvam fuit aliena: Myſterium eſt.

Hic ſecundus myſterii tui gradus ſupra [illegible] ſapientes; tertius fere eſt ſupra te ipſum: [illegible]

[illegible] ſuperaſſe alios niſi vincas teipſum, evadis [illegible] victor tui: excedis hodiernam ſapientiam [illegible] ſuperaſſe novam: creſcit illa in dies, non invenis finem ſapiendi, qvia non invenis [illegible] exeris vires ingenii tui, excogitas nova principia ſapiendi, ex illis deducis alia, eò fœcundior qvo plura parturis; exhauris omnia nec [illegible] major omnibus & ſemper te minor; [illegible] aliqvid poſt omnia, & occurris tibi, qværis [illegible] & dum [illegible] fines rerum nondum attigiſti [illegible] Myſterium es.

[illegible] tamen aliqvando, [illegible] excedis omnes, excedis teipſum; eo aſcendiſti qvò neque [illegible] Majores, nec ſeqventur poſteri; ſi per[illegible] periculum eſt ne cum exceſſeris omnes [illegible] non poſſis te ſeqvi: Myſterium es.

[illegible] & deſcendis ad opus, ſpecularis ut a[illegible] qvieſcis ut moveas, moves ut qvieſcas; inde illa conſilia formidata hoſtibus Galliæ, & amata Galliæ; [illegible] hoſtium conſilia qvia ingenia [illegible] ingenio qvia excedis; ſcis eo pro[illegible] poſſe, ſcis non poſſe excedere; impedis [illegible] ſi exceſſum times: expectas dum [illegible] ſi progreſſum vides; ſic eludis inſidias qvia detegis, ſic [illegible] qvia emendas, ſic ſupplantas facienda qvia prior facis: Myſterium es.

Tu tamen detegis aliena conſilia, ut occultes [illegible] rebus futuris, ne hoſtes videant, [illegible] qvos ignorant, aggrederis qva parte non expectant, [illegible] hoſti ignorata ſic con-

 ſilia

Filia tua, revelari ſua impediri ſe ne agnoſcant, ne me-
tu ne curarent, involvi ne impedirent . ſupplanti ne
decipiant, ſuperari ne vincant ; moratur [illegible]
ſe ea [illegible] nobis, armatur eo & [illegible]
qvos armaverat contra nos ; [illegible] Provinci-
as, qvi noſtras diviſerat, vinci ſe ubiqve, qvi [illegible]
qve triumphabat ; atqve hæc ſunt conſilia tua
Myſterium eſt.

Neqve hic finis Myſterii tui, ſeptimum & ſubli-
me eſt qvo apertius, exerit ſapientiam tuam [illegible]
tiæ, & alias ſupprimis, oſtendis digitum, & [illegible]
cis manum, apparet effectus, & cauſa ne[illegible]
titur plaga, nec videtur dexteram [illegible] qvod
oſtendis, ſed [illegible] qvod tegis ? Myſterium eſt.

Qvod admirabilius eſt partitis ſapientiæ tempo-
ribus occupas, tum unam partem, mox aliam, diviſ-
cam negotiis, nunc ſublimiter, nunc popula[illegible]
ſapis ; apud enim Nationibus aliter ſapis [illegible]
aliter Italis ; atqve hoc ſibi hoſtes tui [illegible]
[illegible] ſapientiam Gallicam , videns [illegible]
cam ; ſpectant popularem, & ignorant ſublimem
credunt alio totam, & particula eſt : Myſte-
rium eſt.

Ut ſubtilius ſapias mutas partes ſapientiæ, [illegible]
mutas ſapientiam, turbas animum [illegible]
[illegible] ; oſtendis eandem partem & eandem [illegible]
[illegible] eandem & appara altera ; eadem eſt [illegible]
[illegible] & multiplex occulta & publica [illegible]
cula eſt, & tota putat Europa hoc [illegible]
Myſterium eſt.

[illegible]

JUDICIUM EUROPÆ, DE MORBO CARDINALIS DUCIS RICHELII.

L[illegible] Galliæ & penè Europa, Car-[illegible] publicus fuit morbus [illegible] ſenſerunt tumorem brachii tui omnes [illegible]: & uno abſceſſu omnis pene orbis intu-[illegible].

Sed non idem de te omnium ſenſus fuit. doluerunt [illegible] omnes boni: extulere caput vitia la-[illegible] apparuerunt in te amores & odia [illegible] ſpectavit victoriam hoſtis ſi brachium [illegible] inchoarant de te homines malæ [illegible] feciſti comœdiam dum læto exi-[illegible].

[illegible] pervincere affectus Nationum, & conva-[illegible] exhibere fabulā qvam Tu ipſe feciſti.

[illegible] affectus Galliæ fuit; hæc ſi res geſtas a-[illegible] authorem, ſi res futuras dolebat [illegible] qvis ajebat retinebit fortunam Galliæ cui Richelius trabs erat, & Cardo ne caderet? qvis proſeqvetur victorias noſtras, & repa-[illegible]? qvis evolvet eas artes qvibus Europam implicuit? qvis antevertet hoſtium conſilia [illegible]? qvis præoccupabit agenda [illegible] qvis invitabit populos ad libertatem? qvis oſtendet qvid poſſint? qvis ad-[illegible] ut poſſe velint? qvis eadem fide ex-[illegible] imperia Regis? qvis a qua ſapientia Mi-[illegible] Galliæ & Magiſter Europæ?

Longè [illegible] de Te hoſtium [illegible], ex iis

qvi boni ſunt optabant te citò beatum ne tu nos miſeros efficeres; idem precabantur alii [illegible] tem ne tu totum hoc ſeculum Gallicum [illegible] qvi minus boni erant, paulo alſ[illegible] de [illegible] bant; hic vovebat ut diu malè haberes, & [illegible] batur vovere ſe benè: ille unius Provinciæ [illegible] ſa mortem tuam emeret, ne tu plures Provincias ſuperares.

Fallor dolebant de Te etiam hoſtes tui; laudabant te exteri populi etiam ſubmiſſi. Fatebatur Hiſpania ægrotaſſe tecum ſapientiam, Italia induſtriam, Germania fortitudinem, Anglia fidelitatem: magna vis eſt & mira virtutis, extorquere etiam ab hoſtibus laudes ſui; nec verius elogium eſſe poteſt quam qvod ab hoſtibus venit: non aſſentatur hoſtis dum laudat, nec mentitur dum [illegible] tantum dicit qvod extorqvet veritas.

Hic erat de Te Europæ ſenſus, Richeli, exercuiſti populorum judicia dum exercuiſti, probaſti Te Cardinem Galliæ dum nutans omnia ſuſtinuiſti: agnovimus Te ſolem ex Eclipſi, & Tu quam ſis lubricæ ſalutis eſſes, nunqvam probaſti melius quam dum æger fuiſti.

Omitto aliorum lætitias ut explicem gaudia Ludovici; triumphavit gaudio Ludovicus te convaleſcente, qvo bene valente toties triumphavit; non jucundior ei nuntius acciderat; recuperata cujuſque Provinciæ qvam valetudinis tuæ, in qva tot recuperandæ Provinciæ vertebantur; viſere te non valere voluit Ludovicus, & ardens amore tui, occurrit ultro valetudini tuæ qvam venientem expectare non potuit. Quam

[illegible]

[illegible] illi amplexus Regii? aperire poteram ſi- [illegible] qvam glorioſæ laudes illæ Regiæ, & publicæ! qvam fidelis illa re- ſponſio [illegible] niſi ut eam Lu- dovico [illegible] nec ingrata vox illa militaris [illegible] valete ambo, & no- [illegible] permittite.

[illegible] ergo [illegible] non tam tibi, qvam Regi [illegible] Gallia te valente, qvæ te ægrotante [illegible] gratulantur tibi omnes boni, gratu- lantur [illegible] & gaudent de te- [illegible] qvi te timent.

Id unum precamur omnes, parce tibi, & nobis Richeli, [illegible] ut [illegible] moderare [illegible] utere parte tui, & non te toto; ſa- tis eſt particula una ſapientiæ tuæ, ut per eam o- mnis Europa ſapiat.

Eminentiſſimi Principis Eccleſiæ Cardinalis
Ducis

ARMANDI RICHELII,
TESTAMENTUM CHRISTIANUM.

Catholicus fide, Cardinalis dignitate, Miniſter [illegible] munere, reddo rationes publicas vitæ meæ, & conſcientiam explico coram Sole, ut legi ab omnibus poſſit qvod Sol oſtendit.

De fide mea [illegible] ideirco purpuratum me [illegible] in fidem [illegible] obſignaſſem [illegible] liben- ter meo ſanguine, & maluiſſem hac ſecunda pur- pura [illegible] qvam prima: hanc volui eſſe [illegible] mea, hanc [illegible] ſum Ducem [illegible] [illegible] inge-

ingenio attigi, qvæ fide proſeqvi, ſcivi penè qvod credidi; nec tamen credidi qvia ſcivi; plura [illegible] certam eandem qvam oculatam [illegible], & [illegible] ignorem mihi credidi qvam videnti.

Qvid fecerim pro fide divina teſtari poteſt fides humana; abſtuli hæreſi trecentas arces, ne jam rebellis; averti aliena auxilia ne eſſet infidelis; [illegible] arma ne eſſet hoſtis, emendavi mores [illegible] ſtem ut corrigerem, conciliavi animos Regis ut Deo ſubjicerem, erudivi conſcientias, [illegible] libertatem; eò redegi hæreſin ut qvæ vim timebat cogi jam velit.

Nec minus extra Galliam Catholicum [illegible], [illegible] egi cum fœderatis de Religione Germaniæ qvam de libertate: [illegible] Patrum [illegible] ſuis, excepi Eccleſiæ [illegible], [illegible] bellum non Eccleſiaſticum; [illegible] [illegible] paſſa eſt [illegible], ille non [illegible] prohibuit.

Cardinalis amavi Eccleſiam Romanam ut matrem, & Gallicanam ut filiam; illius [illegible], hujus [illegible], illius jura, hujus privilegia [illegible] volui; [illegible] qvid Gallia debeat Romæ, qvod Romæ Galliæ, mutuus eſt amor, & [illegible] beneficia; [illegible] utriqve dum ſervivi uni, & qvod [illegible] Galliæ, addidi Romæ.

Nec nocet Aula Eccleſiæ, nec Eccleſia Aulæ, neutra decolorat alteram qvia utraqve [illegible] [illegible] adminiſtravi Galliam ut Eccleſiam, [illegible] Eccleſiæ [illegible] Galliæ, [illegible] [illegible] [illegible] & [illegible] Ludovicos [illegible] [illegible] [illegible] in [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible] noluiſſet me Galliæ miniſtrum ſi peteriſſem in [illegible], noluiſſet me Eccleſia Cardinalem ſi [illegible] in Galliam.

In [illegible] miniſtro [illegible] tertium teſtor, volui miniſterium meum Chriſtianum eſſe & politicum; [illegible] utrumque, quia me Miniſtrum putavi [illegible] dicebam Regem Galliæ eſſe Ludovicum [illegible] Regem Ludovici eſſe Deum; imitari volui [illegible] quia Regnum Galliæ eſt Regnum Providentiæ; exploravi quò prairet Deus, huc ſeqvi volui; neqve anteceſſi naturam Ludovici [illegible] obſervavi; neqve [illegible], ſed [illegible] illa [illegible] mea ſub utraqve fortuna [illegible] fuit quia Deus utrinqve [illegible]; [illegible] quia proſperam dedit Deus, & [illegible] adverſam.

Hæc [illegible] virtus miniſterii mei, fides erga Deum & [illegible] erga Ludovicum; de utraqve [illegible] poſſum, nihil præter Ludovico niſi [illegible] utrinqve ſtudui, utrumqve ſervi, & penè utrumqve credidi: hæc duplex regula vitæ meæ Deus [illegible] & Ludovicus [illegible] agnovi utrumqve [illegible] Dominum & Magiſtrum, didici [illegible] quod docerem, [illegible] ut eſſem Miniſter [illegible] diſcipulus Dei, & Ludovici.

[illegible] eſſem Ludovici [illegible] volui juſtitiam Ludovici, de qvo [illegible] teſtari audeo, penè offenſi [illegible] virtutes ne offenderem juſtitiam [illegible] [illegible] amaretur Ludovicus; ſeverus in pau[illegible] eſſem omnibus [illegible], nullius tamen [illegible] putavi niſi eſſet hoſtis Ludovici, amari

juſty-

Juſtitiam non vendidiſſem ; nihil egi niſi juſto- quia Ludovicus nihil imperavit niſi rectum.

De cæteris virtutibus id unum dico ; [illegible] [illegible] magiſtrum me credidi [illegible] omnes vel docui : & dum Ludovicus virtutes omnes [illegible] regias, feci omnes purpuratas ; [illegible] eminentiſſimus eſſe non [illegible] virtutes extollerem ; idcirco Cardinalem [illegible] ut eas fulcirem ; propterea aulam [illegible] ut eas in aulam inducerem : inde [illegible] utriusqve aulæ, prima Regia, altera Eccleſiaſtica, utraqve aula virtutum fuit.

Hæc de virtutibus ; de honoribus id [illegible] admiſi dignitates non ambivi ; mereri eas [illegible] prius qvam alleqvi ; nec tamen poſt [illegible] nores admiſiſſem, niſi ut honorarem Ludovicum [illegible] honorificum eſt Soli coronari radiis [illegible] majeſtatem Oceani derivari in fontes [illegible] [illegible] Cardinalis eſſe [illegible] culavi, ut [illegible] orbis qvalis & qvantus eſt Ludovicus, cujus [illegible] & vivus fuit Richelius.

Et nunc eos honorum titulos aqve [illegible] [illegible] tam facile morior Cardinalis qvam homo [illegible] ſub purpura [illegible] me, qvia ſcivi me eſſe hominem ; [illegible] [illegible] tempus, atqve ut mortem fallerem [illegible] adhuc vivus : [illegible] [illegible] obtuli morti [illegible] [illegible] ſeretro qvaſi [illegible] [illegible] dextera, [illegible] [illegible] per partes mori, & didici mori totus.

Et nunc vivus & moribundus [illegible] ſub Ludovico

[illegible] Chriſtianiſſimo fuiſſe me miniſtrum in o-
[illegible] Chriſtianum.

EJUSDEM TESTAMENTUM POLITICUM.

A[illegible] vita veridici ex momento qvo ne-[illegible]; [illegible] qvaſi æter-[illegible]. Audi poſteritas verba penè ultra vi-[illegible]; lege teſtamentum penè ul-[illegible] ſcriptum ne fallat, penè intra æterni-[illegible], ne pereat.

[illegible] in primarium Regis mei Miniſtrum, id [illegible] ut Regem meum facerem Re-[illegible]: volui Chriſtianiſſimum eſſe & Po-[illegible]; volui primogenitum eſſe Eccleſiæ, & [illegible]; volui eſſe juſtum ut ſua orbi reſtitue-[illegible] ſibi.

Hæc prima mea cogitatio Majeſtas Regis, alte-ra magnitudo Regni: inveni Galliam minorem [illegible] decreverant omnia præter linguam: hæc [illegible] excedebat Galliam & erat Gallica: po-[illegible] pars Galliæ negabant ſe eſſe noſtros lin-[illegible]; Galli erant & hoſtes Gallorum; ar-[illegible] Gallia in ſeipſam: [illegible] hoſtis no-[illegible] nos ipſi, & victus & victor Gallus erat; [illegible] fortis in alienam gloriam, & perniciem [illegible].

[illegible] mei ſcopus reſtituere Gal-[illegible] qvos natura præfixit: reddere Gallis [illegible] adducere Galliam Galliæ & linguam [illegible] commiſcere Galliam cum [illegible], & ubi-[illegible] qvondam qvo Gallia, ibi reſtaurare novam.

Tria se opponebant contra nos: 1. Hæretici Gal-
liæ ipsi intestini obsidebant hostes Galliæ, ne Gal-
lia posset esse magna sibi, vel majores, alii [illegible]
[illegible] amici timentes [illegible]
quæ nos possent esse hostes.

Ut contemperarem has actiones, conciliavi Gal-
liam sibi, ne intra se hostis esset; occupavi [illegible]
[illegible], ne bellum gererent foris: [illegible]
[illegible], & cæpi aliquos etiam invitos, ul-
[illegible].

Quæ mala male habebant Galliam, brevi [illegible]
[illegible]: emendavit utrumque malum Ludovi-
cus armis suis, & consiliis meis.

Primum malum adeo excreverat, ut intra u-
num regnum consisteret plura regna; toleratu
a Regibus Religio, legitimum Regem [illegible]
[illegible] armis securitatis, tandem e-
fecerat propugnacula rebellionis; intra centum
urbes, centum condiderat respublicas; intra ſuu
pellam incluſerat rebellionem & ſeipſam: inde
imperabat mari, inde nectebat fœdera cum ho-
stibus Galliæ; inde participabat authoritatem Re-
giam, & nemini Regi pareret, pluribus domina-
retur.

Aggreſſus ſum hoc monſtrum quod alii ante
me Miniſtri [illegible] expugnavit Ru-
pellam Ludovicus, & intra urbem unam [illegible]
clementia vicit: recepit trecentas arces anno uno,
& ſingulis fere diebus triumphavit. Intra Galli-
am ſuperavit alterum Regnum, & bis Regem fe-
cit: & ne quis de pietate cauſæ dubitaret, pro-
[illegible] Ludovicus, & Deus [illegible]

Alte-

[illegible] Galliæ malum erat libertas, amabatur Regis dignitas non poteſtas, timebantur ſubditi, & [illegible] ut timeri poſſent; emebantur obſequia quæ gratis debebantur: coëmebantur auro [illegible] ſupplicio digni; ambiebantur potentes ne quis rebellis eſſet; libertas erat conſcientiarum & neceſſitas omnium; ducebatur malum [illegible].

Ut meliter [illegible] volui [illegible] Ludovicum Pium, & vincere Juſtum; volui imperium eſſe penes unum, & penes omnes obſequium; volui debere amorem Regi, non timorem; volui amorem [illegible] præmium eſſe non ſervitutem; volui fidelitatem neceſſariam eſſe, non liberam; volui [illegible] oculatam eſſe, ex parte imperantis, cæcam ex parte ſubditi.

Poſt erectam majeſtatem Galliæ [illegible] majeſtas externa, qvæ tot annis Galliam deſeruerat: duæ res fundabant hanc majeſtatem externam, conſilii gravitas, & Regni poteſtas.

Adeo ſanctum erat majeſtatis externæ conſilium ut illud virtutes omnes componere crederentur: præſidebat Religio conſultationibus ut eas conſecraret; aſſiſtebat ſapientia ut illas erudiret; comitabantur fidelitas, ut eas tegeret, & tunc tantum revelabantur facienda cum erant facta.

Perturbavi externam ſapientiam dum arcana detexi, revelavi myſteria qvæ nondum texerant, evulgavi conſilia quæ nondum ceperant, [illegible] ſupplantavi [illegible]; docui [illegible]

qvam

qvam hoſtes mittebant; norant ſunt doceri ſe à Gallia qvam ipſi ſemper docuerant.

Alterum verum Majeſtatis fundamentum erat pecunia: majeſtas orti intra mœnia ſuos videbat ſolem & occidere: hæc eos mundi invenerat avos Alexander cogitabat; hæc tribus orbis partibus qvartam partem, & veteri mundo addiderat novum: Ex eo orbe novo tantum metallorum exportabat, ut rarius ferè aurum eſſet ubi naſcitur, qvam ubi venditur: eo auro emebat Provincias, aut obligabat, amabant populi hoc mortalium, vel timebant; eo primum amicos, deinde ſocios mercabatur; nulla ferè Societas erat, cui non commodaret, qvod deinde repeteret.

Nuſqvam tamen ſtudioſius miſcebat hoc venenum qvam intra Galliam: eo auro corrumpebatur fides ſubditorum, tentabatur fides Nobilium, ſollicitabantur amicitiæ hæreticorum; & qvorum diſſolvebat fides, eorum emebatur fidelitas: venalis erat magna Galliæ pars: hæc ſi empta eſſet, venalis erat Europa.

[illegible] huic alteri malo, diviſi hanc tantam pecuniam ne ſemper creſceret: interrupi commercia, ne ſemper emeret; ingreſſus ſum Hiſpaniam ipſam, & inveni fortiorem foris eſſe qvam domi: emi ipſe urbes aliqvas, mercatus ſum Provincias; vici qvod non potuit emi; & nunc auctior Gallia bonis patris fui, oſtendit qvid acqviſierit, & qvid hoſtis amiſerit. Nec Galliam tantum auctiorem feci, ſed affines adjuvi: deſerebant Galliam ſocii, qvia eos Gallia deſerebat; [illegible] amici hoſtium, ne ſervi eſſent; emebantur

pro-

promiſſis, onerabantur titulis, & omnis hæc amicitia honeſta ſervitus erat.

Obtuli Europæ libertatem dum oſtendi Regem potentem ut amicos protegeret, juſtum ne aliena invaderet; amicum ut gratis beneficus eſſe vellet; oſtendi Italiæ Galliam tueri velle qvod dedit non repetere; oſtendi Germaniæ liberam eſſe poſſe ſi ipſa eſſe vellet; oſtendi electoribus qvis eligi vellet, & qvis eligi nollet; oſtendi Proteſtantibus placere eorum libertatem non fidem; obtuli Angliæ amicitiam ſi amari vellet, & amare; obtuli Luſitaniæ portus intra Galliam, & Galliæ portum intra Luſitaniam.

Sic correxi timorem orbis dum oſtendi qvid timeret; ſic docui ſuperari poſſe qvod victum eſt; ſic obtuli libertatem gratuitam, dum oſtendi Ludovicum Patronum Europæ eſſe velle, non Dominum.

Perge LUDOVICE ut cœpiſti, abſolve victorias, qvas inchoaſti; oſtendi qvo progredi poſſes & ubi deſinere; oſtendi aliena nunc regna, & qvondam tua; oſtendi qvid debeas Europæ, qvid illa Tibi; qvid poſſis repetere, qvid illa reddere; qvid ſit alienum, & qvid tuum.

Accipe LUDOVICE hunc librum qvem Tu ipſe dictaſti; habes in priore parte artem belli qvam ex Te deſumpſi; habes in altera parte Ideam Pacis qvam ex Te didici; habes in tertia parte exemplar Regis, qvod ex Te Rege deſcripſi; habes ubiqve animum Miniſtri Politici qvem Tu ipſe formaſti.

ARMANDI RICHELII,
CARDINALIS DUCIS,

EPITAPHIUM SORBONICUM.

STA VIATOR, ET LEGE.

Hic jacet ARMANDUS RICHELIUS, *Cardinalis Dux.*

Abi Viator, in uno nomine Epitaphium legisti.
Redi viator, audi aliquid minus quam legiſti.
Hic oriundus à Regibus, aut pro [illegible];
Futuræ Magnitudinis ſigna a [illegible] dedit:
Et parvus ætate jam erat ſapientia dives locus,
Alumnus Sorbonæ [illegible] ingenio, ea tum non plen⁹;
Propugnavit in [illegible] Theses [illegible]
[illegible] profeſſus [illegible] Prophetam fecit,
Oſtendit ſe q[illegible] eſſe futurus:
Redux exhib[illegible] exhibiturus [illegible].
Henricus Magnus appellavit Præſulem ſuum, id eſt magnum;
Et factum [illegible] qualem fecit LUDOVICUS:
Et [illegible] Regium, inde incepit ubi alii deſierunt:
[illegible] ſapientiã, dum ei addidit [illegible]:
Superavit [illegible] major aliis, & ſemper ſe major;
Nemo [illegible] erravit, [illegible] erravit [illegible];
[illegible] habuit organa cerebri [illegible] eſſe:
[illegible] Galliam, & Europã [illegible]:
Magiſter Europæ, [illegible]:
[illegible] ſapientia, Ludovicus juſtitia:

Fu-

[illegible] bellum cum hæreticis fuit; inde incipere debuit Cardinalis,

[illegible] bellum pro Gallia contra Galliam geſſit;

[illegible] Galliam, & minorem Hiſpaniam:

[illegible] à morte vix potuit;

[illegible] per partes, non auſa totum aggredi,

[illegible] dum peremit;

[illegible] ſe fecit ante mortem.

[illegible] ſapientia;

[illegible] moritur:

[illegible] divitem locum;

[illegible] opes Sorbonæ ne ſapientiæ [illegible].

ABI VIATOR, ET PARA TE MORTI.

Quæ Richelio non pepercit, non parcet tibi.

Eminentiſſimo Principi Eccleſiæ Cardinali, & Archiepiſcopo Lugdunenſi,

ALPHONSO LUDOVICO DU PLESSIS DE RICHELIEU.

ELOGIUM.

Obtempero moleſtiæ tuæ, CARDINALIS EMINENTISSIME, abſtineo laudibus tuis, & ne te offendam non Te laudo; non affero Eminentiſſimi [illegible] teſtimonium, cujus ingenium cum [illegible] humano ſit majus, fatetur tamen Te [illegible] in hac parte tuâ eſſe majorem. Non appello Romanam [illegible], cujus licet oraculum fuit, poſt audita oracula tua, de-

gnum [illegible] ClavePetri [illegible] alteram: & utramqve [illegible]. Non commemoro [illegible] à [illegible] & [illegible] hæc o- mnia [illegible]; hæc etiam pauca [illegible].

Unum eſt, qvod [illegible] me, & [illegible] Lugdunum clamat, & laudat [illegible] Lugdunum graſſante peſte; non fugiſti urbem [illegible] ſe fugeret: luſtrabas qvotidie civitatem [illegible], & teipſa plenam, & dum [illegible] omnia, diu ſolus Lugdunum [illegible].

Implevisti omnes boni Paſtoris numeros; [illegible] ovis periit ignota Paſtori, numquam [illegible] um, & paviſti; nihil aliud aſpexi [illegible] aliqvot menſes, niſi [illegible] noſtras, & redeuntes [illegible] nullâ ovis interie [illegible], etiam dum perireſ peſte.

Neqve obtuliſti [illegible] ſed [illegible]: mirati ſunt [illegible] qvi vitabantur à [illegible] qvod commemoro, dignum Carolo Mediolanenſi, & Alphonſo [illegible] in qvo [illegible] & cum illis peſtis [illegible] erat [illegible] præſentiam, cujus aſpectum [illegible]; credidit uterqve vir Religioſus [illegible] Angelum, & [illegible] ſolum [illegible] ſpexiſſent: [illegible] utrumqve [illegible] verbis [illegible] potuerant, niſi [illegible] cepit [illegible] & [illegible] [illegible] qvæ jam [illegible] de [illegible] uterqve [illegible] vitam [illegible] conſecrarat, [illegible]: cujus Eminentiam

petue

[illegible] eo tempore langvere cœpit, [illegible], ſecum evaſiſſe ſe [illegible].

[illegible] urbi parcit, domum [illegible] do- [illegible] auſa Paſtorem [illegible] parcere coacta [illegible] Paſtori.

LUGDUNI, ET MASSILIÆ DE ALPHONSO RICHELIO, SUB NOMINE ARISTI, AMABILIS PUGNA.

E C L O G A.

Pugnat Lugdunum [illegible], & Maſſilia pugnat,
[illegible] Ariſte [illegible] & duæ pugnant utrimque
[illegible] amat utroque [illegible],
[illegible] & tu [illegible] amat.

[illegible] Ariſte;
[illegible] Paſtor, [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] amor.

Lugdunum [illegible], [illegible] Saxet [illegible],
Cur [illegible], [illegible]
[illegible] communis [illegible]
[illegible] quid non [illegible]
[illegible]
Et [illegible] est, [illegible]
[illegible], curent communi [illegible],
[illegible] & ille [illegible]; ſit [illegible],
[illegible] dives habet; [illegible],
[illegible] fieri ipſa [illegible];
[illegible] ſi jura neg[illegible]
Ne poſſit [illegible], [illegible]
Imperium d[illegible]; ſ[illegible],
Victorem [illegible] Victoris [illegible].
[illegible]

O pugnam [illegible]
S[illegible], [illegible]
[illegible] plus [illegible]
Alternter, [illegible]
[illegible]
Ar[illegible] oſcula fixit,
Zo[illegible],
Et [illegible] amores
D[illegible] ſplendore [illegible]ret,
[illegible], dum [illegible] ſuos [illegible],
[illegible] æ[illegible].
[illegible], eſt communis amor.

[illegible] partes [illegible]:
Nec te Lugdunum [illegible]
[illegible], ſat [illegible] & amore [illegible];
[illegible] & publica [illegible]
[illegible] de [illegible]
[illegible]

[illegible]

Eminentiſſimo Principi Eccleſiæ Cardinali,

JULIO MAZARINO,

ANAGRAMMA.

MASARINI

ARS ANIMI.

ELOGIUM.

Arcanum eſt ſcire quid poſſint humana ingenia, & quid velint [illegible] illa quam in partem ſeſe, ita moderari ut ſecum velint: dominum eſſe libertatis alienæ & ſuæ, & domi ſui dominum ut in corpora eſſe rectorem animorum.

Noſti hanc artem velut nomine tuo, Mazarine: calles principia hujus artis quaſi inventor, [illegible] illam quaſi author; idcirco habes illam [illegible] nomine, quia in aliis diſciplina, in te doctrina, [illegible] natura eſt.

Placet explicare artem verbis quam tu explicas [illegible]; proponam ipſum tibi ut ſis ſpectator tui; [illegible] principiis artis tuæ ut pingam te ſimilem tui; [illegible] ipſam ars tua; idem eris pictor & imago, idem eris ars & artifex tui.

Primum artis tuæ principium eſt noſſe ingenia: [illegible] intra te characteres animorum, reſident intra te Italus & Germanus, Hiſpanus & Gallus: nulla natio apud te peregrina eſt. [illegible] domeſticas; [illegible] intra te [illegible] animorum [illegible]: habitant intra te [illegible] populi, [illegible] intra [illegible] bellum [illegible].

[illegible] placet hoſpitium ſingulis, quia placet hoſpes; ſic places ingeniis, quia ſic [illegible] ingeniorum.

Atque hoc eſt alterum principium artis tuæ, [illegible] pro ſe ingenii, & placere; aliter agis cum Italis, aliter cum Germanis, aliter cum Gallis; aſſumes majeſtatem Romanam cum Romanis, gravitatem cum Venetis, venuſtatem cum Florentinis, elegantiam cum Neapolitanis; agis prudenter cum Mediolanenſibus, magnificè cum Genuenſibus, popularem te putant omnes populi dum in Te ſe vident.

Longè aliter te habes cum Hiſpanis, aſſumis majeſtatem oris quam nativam habes; [illegible] oracula loqueris [illegible] tur Hiſpani [illegible] am; nec putaverunt [illegible], niſi Hiſpanum eſſes.

Hiſpanus es [illegible], & Gallus [illegible] propenſio indolem [illegible] erga Gallos [illegible] propenſio Galliæ erga indolem tuam [illegible] Galliam in Patriam, ſi eligere [illegible] eſſes; elegiſſet te Gallia in [illegible] ſi eligi poſſent in natos nondū [illegible] Galliam [illegible] atque amare potuiſti; crevit [illegible] amor creſcente te; inde illa officia [illegible] Gallos antequam officia gereres; [illegible] Gallia antequam eligeret in Miniſtrum [illegible] manus Richelio [illegible] ille brachio [illegible] nunc repræſentas illum redivivum, & Gallico anagrammate pene ipſe Armandus es.

Jules Mazarin, *[illegible]*

[illegible] te ingenii excedere debes ingenia [illegible] que hoc eſt tertium principium artis tuæ: deprehendis ingenia ſi alliſa, pervadis ſi ſolida, percellis ſi ſubdola, ſcrutaris ſi lateant, excurris ultra ſi [illegible], aſcendis ſupra ſi emineant; penetras [illegible] dum alloqveris; ponderas [illegible] audis; [illegible] ubi deficiant, videsqve ô [illegible] inveniſ terminos ſi habeant, veſtigas ſi non habeant: metiris ingenia ut aptes te ingeniis, nec [illegible] poſſes niſi excedere.

Nec tantum excedere debes alios, ut apud te ſis, ſed [illegible] apud te tibi: atqve hoc eſt [illegible] principium artis tuæ, ſicut debes major [illegible] te minor; debes aſſurgere ſupra te, debes deſcendere infra te; debes æqvare te ſummis, debes æqvare te parvis; nec potes æqvare te aliis, niſi [illegible] tibi: nec ſcire artem alieni ingenii, niſi [illegible] artem animi tui. Ars eſt alieni ingenii, Ars [illegible] tur.

EMINENTISSIMO CARDINALI

JULIO MAZARINO,

NOVA POLITICA.

NOvum Politicæ genus, qvod ignoravit antiqva ætas & ignorat noſtra, qvod omnes [illegible], & omnes neſciunt; qvod ille ſolus novit qvi invenit: hæc eſt Politica tua Cardinalis [illegible], idcirco nova qvia incognita aliis, & nota tibi.

[illegible] explorare rem ignotam; dicam de Te qvod Europa dicit, nec te dicam; [illegible] politicas, nec inveniam tuam; imo inve-

niam illam dicam eſſe novam, cognoſcam, dum dicam eſſe antiquam, & dum probabo illam, eſſe quam omnes neſciunt, illam ſciam.

Sed [illegible] Anglus ille politicus politicam ſuam. [illegible], dum uter plura objiceret, uter [illegible] [illegible], enumeraſtis bella præterita, [illegible] [illegible] dixiſtis antiquas victorias, & antiquas [illegible]; quas urbes, & Provincias intra Galliam Anglus ceperit, & quas amiſerit; quid fecerit dum eſſet Galliæ [illegible], quid [illegible] ne eſſet amplius [illegible]; quid poſſet Anglia ſi jungatur hoſtibus Galliæ, quid poſſet Gallia ſi jungatur [illegible] Angliæ; quid ſi Anglia ſe adjungat Galliæ hæreticis, quid ſi Galliæ addatur Angliæ Catholicis; quam pauca timenda à Rege juvene, quam pauciora à Rege exule; [illegible] [illegible] hic [illegible] ſui, evolvit Angliæ politicam ſuam, nec explicuit [illegible] [illegible] didi[illegible] tum abrumpere [illegible] vinci timere, & quod bellum [illegible] Galliæ indixit Hiſpania.

Percurre [illegible] politicas, quæ te neſciunt, & quas tu [illegible] [illegible] eſt cum Hiſpania [illegible] [illegible] illam attigit, tentat illam Germania, & nondum intelligit; admiratur [illegible], & adhuc neſcit; quod admirabilius eſt, videt politicam tuam Gallia, & illam ignorat; videt artificem, & neſcit artem, videt [illegible] [illegible], ſentit beneficia, nec ſolis [illegible] auctorem.

Ut tegas politicam tuam, facis illam [illegible] futuris quas omnes neſciunt, [illegible] ex præſentibus [illegible] [illegible]; vides [illegible] [illegible]

totam;

[illegible]; vides intra annum decennium; ex ea ſi-
[illegible] digeris conſilia, diſponis facienda, & penè [illegible]; nec tantum vides annos noſtros, ſed [illegible]; expendis ingenia hominum, & [illegible]; explores [illegible], & penè penetras; [illegible] vires hoſtium, enumeras opes, ſcis qvid ſinguli poſſint, & penè qvid velint; atqve hæc dum vides, eludis conſilia hoſtium dum detegis; [illegible] dum [illegible] ſupplantas [illegible], dum in hoſtem [illegible] hoſtes fal-[illegible] artibus ſuis, & penè ſuperari ſeipſis.

Hæc eſt politica tua ſoli perſpecta tibi, atque Regi: novit ille ſapientiam tuam, cui tu ſapis: & ab illo habes unde ſapere poſſis. ac velut [illegible]us ille ſolis adminiſter, & Phoſphorus haurit [illegible] unde prælucet Soli, ſi tu a Rege tuo accipis lucem, & reddis; luces illi, & luces ab illo. & luces [illegible] Regnis, ut luceas tuis.

Dixi politicam tuam dum illam non dixi; probavi eſſe novam dum probavi incognitam. oſtendi eſſe incognitam, dixi & ſoli notam Regi, & Tibi.

TROIS DEVISES SUR LE MESME SVJET.

I.

Le NIL duqvel on ne ſçait pas la ſource.

Parte ſui melior latet.

EPIGRAMMA.

Parte ſui melior latet, [illegible] Nili;
[illegible]
[illegible]
[illegible]

II. Un[illegible]

II.

Une Grenade à demy ouverte.

Nobilitate latet,

EPIGRAMMA.

Quod [illegible] obſcurum, [illegible] punica [illegible];
[illegible] grana Nobilitate latent;
[illegible] latet [illegible] Te [illegible];
[illegible] te [illegible], [illegible] nobilitate [illegible].

III.

Un Ver à ſoye.

Ars pretioſa latet.

EPIGRAMMA.

Ars pretioſa latet, [illegible]
[illegible]
Ars pretioſa latet; [illegible]
[illegible], & [illegible].

Eminentiſſimo Cardinali, & Principi
Domino
JULIO MAZARINO
ELOGIUM
VICTORI INVIDIÆ.

Virtutum ultima victoria eſt ſuperaſſe invidiam: primus Eminentiæ gradus eſt ſupra invidiam ſiti; alter & ſuperior ſcire invidiam [illegible]; ſupremus & ultimus eò aſcendiſſe quo invidia nec audet ſequi, nec poteſt.

Eò aſcendiſti, Cardinalis Eminentiſſime, [illegible] fecit [illegible] virtus tua invidiam ſibi; [illegible] dum te illa ſervare non poſſet; [illegible]

tiam

[illegible] merita tua, quò invidia ſeqvi non poteſt [illegible] per laudes.

[illegible] Elogii genus laudari ab ipſa invidia vel [illegible] audire [illegible] ſuggeſſit, & fatemur [illegible] dignam eſt elogiis, quam oneravit [illegible], nemo negabit eas laudes eſſe veras quas [illegible]; [illegible] poteſt hoſtis dum accuſat, [illegible] dum laudat.

[illegible] quod de temeritate tua invidia ma- [illegible] quo Tu illam vitæ viſiſti; objecit Admi- [illegible] tam magnarum rerum; & [illegible] inju- [illegible] non verbis ſed [illegible] illuſtre defenſionis ge- [illegible] ſis rebus factis & nobilis Apologia eſt [illegible] vita.

[illegible] admirari vitam miniſterii tui, & fines [illegible] qvos tu ipſe præfixiſti tibi; primus mini- [illegible] tui ſcopus fuit finire bellum qvod inveni- [illegible] feciſti, & pacem ſtabilire qvam ſemper pro [illegible] habuiſti: ignorat myſterium politicæ tuæ [illegible] de hoc myſterio dubitat; ex ipſis condi- [illegible] qvibus impoſitam a te pacem mentiebatur [illegible] erant ſecundæ pacis ſi eas ad- [illegible] hoſtes qvi nunc eas reqvirunt. Qvid ais [illegible] inter pacem [illegible] qui rationes pacis pro- [illegible] qvi rejecit, juſtas fuiſſe probat ipſe ho- [illegible] nunc expetit.

[illegible] tui ſcopus fuit ſupplere annos [illegible] minoreitat, & probare omnibus Ma- [illegible] Regem nunqvam juvenem eſſe, & re- [illegible] immaturam poſſe eſſe [illegible] [illegible] indole [illegible] teſtatur Europa, & [illegible]: nemo eſt extra Galliam Regi [illegible], nemo

nemo intra Galliam qvi non ſit minor, nemo primus niſi unus, nemo ſecundus, & tertius [illegible] non ſit ſubditus: nemo civis eſt hoſtis: nulla [illegible] eſt intra Galliam, qvæ non ſit Gallica, & mul[illegible] extra Galliam ſunt Gallicæ.

Tertius miniſterii tui ſcopus fuit extendere [illegible] gnum, & reddere Galliæ limites qvos natura [illegible] donarat: promoviſti opus, & abſolviſſes niſi [illegible] dia obſtitiſſet, ſed interrupit illa conſilium tuum non corrupit; addidiſti Regno centum arces, [illegible] urbes; addet cæteris pax publica qvam [illegible] ris, aut bellum evincet, qvod nunc geris.

Poſt tantas præclaras res geſtas, nihil arroga[illegible] bi ex tot victoriis niſi nomen fidelis miniſtri, [illegible] Mercurii vices non Jovis; regulas [illegible] ſemper volun-tem Regis, obſervaſti [illegible], [illegible] executi-es motus: agnoſcis Ludovicum Solem eſſe [illegible] dium, pendere Sole [illegible], & lucere aliena luce [illegible] ſua: & tu pendere te agnoſcis a Rege, & lu[illegible] cepta tua non tibi, ſed Regi.

Multos [illegible] modeſtia tua, vicit fidel[illegible] & clementia triumphavit; nullas unqvam [illegible] [illegible] niſi Regias; pepercisti inimicis tuis dum ipſi [illegible]: ſcilicet difficile parcere qvi [illegible] facilius ignoſcit qvi læſus eſt, & tu aliqvando [illegible] di voluiſti, ut poſſes ignoſcere; atqve hæc eſt [illegible] [illegible] magnæ mentis, & poſſe, & velle [illegible] re: nulla metamorphoſis nobilior eſt qvam ex ho-ſtibus [illegible] & invidis [illegible] laudatores: [illegible] dat Te ſuperata invidia [illegible] falſum eſſe qvod dixerat, dum [illegible] verum e[illegible] qvod laudat.

ILLE [illegible]

DEUX DEVISES SUR L'ENVIE.

I.

Un Soleil faiſant de grandes ombres en ſon leuer.

Spargit longas dum naſcitur umbras.

EPIGRAMMA.

Sol jubar longas ſpargit dum naſcitur umbras:
Invidiam quem nobilis ortus habet.

II.

Le Soleil ne faiſant quaſi plus d'ombre en ſon Auge.

Umbras vix ſpargit in Auge.

EPIGRAMMA.

Præcipue juſtior umbras vix ſpargit in Auge.
Nec te videt, nec te livor adire poteſt.

EMINENTISSIMI CARDINALIS JULII MAZARINI, IMAGO VITÆ.

Julius Mazarinus ortu Romanus, origine Siculus, multis nominibus Gallus appellari potest. Fuderunt ſanguinem ſuum illuſtres Proavi pro cauſa Gallica intra Siciliam, fudit nuper generoſus Nepos intra Galliam, ſæpe ipſe per annos ... vitam expoſuit pro ſalute Regni, & diu libentius geſſit purpuram Gallicam, quam Romanam.

Ut paternum erga Ludovicum animum gereret, vices geſſit Patrini; ut neceſſariam Regni curam ſuſtineret unus ex ſex conſiliariis ... credidit illi Ludovicus voluntates ultimas, ... diutius viſus, credidit ... publicas: ... Ludovicum Regina primarium Regni Mini-

Mei Regem [illegible] volui atque ut neceſſarium pro-
barem, [illegible] reddidi.

[illegible] Miniſterium obiere probant plu-
rimi, [illegible] res ſecundæ, quæ fide [illegible]
[illegible] annorum res adverſæ; [illegible]
[illegible] ut victoriæ creſcente Ludovico: nu-
merari poterant anni Regni à captis urbibus, &
plures urbes à Regis annis: Jam auctior ſenſim
pars Galliæ recuperabat ſua, & reſtituit [illegible]
aliena; decreſcebat interea hoſtis. [illegible] no-
ſtra damnum illi, & jactura erat:

Interrupit curſum proſperitatis noſtræ per luc-
tus domeſticos, hoſtis externus; diviſit Familiam
Regiam, ut divideret Galliam; armavit Provin-
cias in ſe ipſas: fecit hoſtes civibus & cives
hoſtibus: atque ut [illegible] damnatur
Miniſterium, ut [illegible] Regnum, ipſe [illegible]
auxilium, & hoſtis [illegible] clades noſtras, ut
reſtitueret ſuas.

In illa [illegible] quam utroque fidelis Miniſter
non [illegible] Regni & ſui; [illegible]
bus [illegible] providit res futuras, antevenit
pericula [illegible], [illegible] malis venturis [illegible]
[illegible] in capite ſuo nihil timuit [illegible]
[illegible] prudentiam [illegible]
[illegible] ſtatum ſuum [illegible]; [illegible] publicæ [illegible]
[illegible]
[illegible] hoſte; privatam [illegible] publica.

[illegible] neceſſarius [illegible] hic redivit, [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible], nulla urbs [illegible]

[illegible]

liam eſt qvæ non ſit Gallica; nulla teſſera niſi amica; nulla funda niſi Regia; nemo intra Galliam eſt primus niſi unus, nemo eſt extra Galliam Ludovico major, nemo intra Galliam qvi non ſit minor.

DEVISE.

Une Eſtoile qvi ſemble tomber.

Dum radiat cecidiſſe putant.

EPIGRAMMA.

DUm radiat cecidiſſe putant; *ſcintillat imago*
Syderis, & ſydus creditur umbra cadens.
Tu qvoqve fulgebas dum Te cecidiſſe putabant,
Intereà ſi qvid decidit, umbra fuit.

MYSTERIUM PACIS,

AD

EMINENTISSIMUM CARDINALEM

JULIUM MAZARINUM,

MYſterium Pax erat anteqvam eam efficeres, CARDINALIS EMINENTISSIME, & poſtqvam illam feciſti adhuc myſterium eſt; ſentimus illam, & neſcimus; tenemus & dubitamus; adeo operoſum erat negotium Pacis, ut penè negemus factum qvod deſperabamus faciendum.

Deſperabamus citra miraculũ, & Tu ejus miraculi adminiſter perſvaſiſti pacem Regi etiam victori, & docuiſti optimum genus vincendi eſſe, imponere modum victoriis: ſcilicet non æqve in bello atqve in ludo fortuna ſe gerit, qvi vincit ludo nihil amittit, & penes victum totum diſpendium eſt; at in bello vincuntur populi dum vin-

cunt, exhauriunt vires alienas, & ſuas; & dum inter pares certatur æqvalis penè jactura eſt victoris, & victi; agnoſcit jacturas ſuas Gallia etiam victrix, videt ſe exhauſtam victoriis, & fatetur penè ſe victam eſſe dum vincit; optimum igitur victoriæ genus eſt vincere victoriam ipſam, & ceſſare à bello victorem.

Decennium eſt cum meditabaris hanc pacem, nec citius capi hæc Troja potuit; tentaſti Monaſterii negotium Pacis, ſed adhuc expertus immaturum, diviſiſti rem arduam, & partem aggreſſus, qvæ matura erat, feciſti pacem Germaniæ, & Galliæ, olim facturus Europæ; ſic prælufiſti Paci parte altera Pacis; ſic partitus difficultatem nunc deniqve abſolviſti diviſum opus, qvod totum ſimul abſolvi non poterat: atqve hæc eſt pars prima Myſterii.

Admirandum planè Myſterium Pacis, ſed admirabilior adhuc modus myſterii; duo homines examinant jura Regnorum, & Regum; duo capita capiunt orbem terrarum; duo Miniſtri Regii conſultant de orbe qvaſi orbis adminiſtri: nec plura ingenia adhibenda erant; ſcilicet ingeniorum qvoddam bellum eſt, nec tantum armorum, & ſæpè ingeniis acrius pugnatur qvam armis: difficilis eſt idem ſenſus à pluribus, ſapiunt diverſa dum ſapere volunt, & ne nihil dixiſſe videantur dicere idem nolunt, etiam verum; tuentur deinde, qvæ dixerunt, & dum pro ſententia pugnant, nocent paci privatæ, & publicæ; at duo ingenia facilius conveniunt, propinqva ſunt, qvæ

parum

parum diſtant, & facile accedunt ad unum qvæ uno numero differunt.

At qvalis, & qvam myſticus ſilentii modus! duo Miniſtri ſciunt myſterium Regis ſui, & ſenſim illud revelant, ut ſenſim conſentiant, nec uterqve totum ante ſcivit, qvàm uterqve conſenſit: nemo alterius arcanum ſcivit, nemo conjecit: mirabile planè, & novum ſilentium! duo homines qvotidiè ſpectabiles ſe omnibus exhibent, nemo intereà agnovit ex vultu qvid ſentirent, nemo ex verbis qvid dicerent: Spectatores colloqvii, & penè auditores, id neſciunt, qvod penè audiunt; ſubtiles aulici conjectores rerum futurarum ignorant hodieqve non futura, ſed præterita, nec dicenda, ſed dicta: nec paucorum dierum ſilentium fuit, ſed plurium menſium: toto eo tempore ignoravit orbis qvid agitaretur de orbe: atq; hic ſilentii modus adhibendus erat; infectum eſſet etiam nunc negotiũ Pacis, niſi fuiſſet ignotũ.

Nec minus admirabilis fuit utriusqve Miniſtri mutua urbanitas, & utriusqve Aulæ familiaris benevolentia; dixiſſes eandem aulam eſſe, & eandem familiam; crederes omnes Hiſpanos Gallos, & Gallos Hiſpanos niſi accentus falleret: hic qvoq; tam eleganter fingebatur, ut nativus videretur etiam fictus; nec verboſa tantùm amicitia fuit; certatum eſt invicem mutuis donis, & epulis: biberunt Gallicè Hiſpani, & Galli Hiſpanicè: inter hæc amoris argumenta, aut nunqvam fuiſſe hoſtes, aut nunqvam futuros diceres.

Fovebat amicitiam æqvalitas, æqvalitatem amicitia; id unum ambiebat uterqve Miniſter,

ne alter, aut minor eſſet,aut major; omnia inter utrumqve paria, niſi unitas, hæc qvoqve ex paribus conflata paritas erat: ipſe locus colloqvii, ut eſſet æqvalis inſula erat partim Gallica,partim Hiſpanica; tentoria æqvalia, par apparatus, ſedes ad colloqvium ita diſpoſita, ut neutra eſſet ſecunda, utraqve prima: ingreſſus æqvalis,par exitus: colloqvium cum niſi alternum eſſe non poſſet, ſorte non arte primum fuit: æmulati eandem æqvalitatem Aulici certabant inter ſe qvis ſecundas obtineret non primas; & dum nemo vult eſſe major omnes erant æqvales.

Neqve hæc æqvalitas majeſtatem iminuit, ſed illam auxit; apparebat in utroqve Miniſtro Rex uterqve,& vultus & geſtus,& ſermo ſupplebat abſentes Reges, & exhibebat; ſi ageret, ajebant omnes, uterqve Rex præſens, ſic ſentiret, ſic loqveretur, ſic vellet: Ornabant eam majeſtatem Aulici qvibus elegantior elegantia ipſa non erat; reverebantur Hiſpani Gallos,& Galli Hiſpanos;placebat utriſqve majeſtas aliena,& ſua; imo neutra erat aliena, confundebatur utraqve, & confuſio ipſa majeſtas erat.

Audivit eam majeſtatem Europa, & amavit: credidit duobus Miniſtris qvaſi duobus arbitris jura, & injurias ſuas; nemo ulli hoſtis eſſe voluit ſine alterutro Rege: nemo ſatis potentem ſe credidit,ſi uterqve Rex hoſtis eſſet; nemo ſeqvi recuſavit qvò uterqve iret: ſic inita eſt inter duos Reges pax libera, inter cæteros neceſſaria: O rem miraculo ſimilem! duo homines intra brevem inſulam totam adminiſtrant Europam.

Clau-

Clauſit negotium Pacis conjugii Regii negotium, & utrumqve negotium myſterium fuit, deſtinati ſunt in cœlo conjuges anteqvam nati, ambo æqvales meritis, ambo annis pares, ambo amarunt ſe invicem anteqvam amare ſcirent; ambo inter arma amárunt imagines ſuas, & nunc idcirco Pacem amant, ut ſe invicem diligant: taceo cætera amoris myſteria, unum illud tacere non debeo; Myſterium eſſe debuit negotium Pacis ut eſſet ſacrum; Myſterium eſt negotium conjugii dum eſt Sacramentum.

AD EMINENTISSIMUM CARDINALEM MAZARINUM.
FUTURA POST PACEM.

MEditaris futura dum nos ſtudemus præteritis, & admiramur præſentia, CARDINALIS EMINENTISSIME, jam intra Te ſunt facta, qvæ nos expectamus facienda; antevertis eventus futuros, præoccupas lapſura tempora, fluxere apud Te anni venturi, vides initia rerum & fines, vides exitum currentis ſeculi, & ortum futuri.

Ne augere res videar, produco experientiam teſtem præſentis temporis, & vadem futuri: decennium eſt cum vidiſti hunc annum; jam feceras ab eo tempore, qvod videmus nunc fieri, jam ſcripſeras articulos Pacis qvos hic annus deſcripſit; jam veneras Aqvas ſextias; jam Maſſiliam, jam Arauſionem cogitabas; exeqvitur hic annus antiqva conſilia; iterum facit, qvod ante jam feceras,

annoſum eſt qvod apparet novum; & annus nobis ſexageſimus, intra Te eſt ſeptuageſimus.

Illuſtris enimvero ſapientia, & politicæ doctrinæ eminentisſimus gradus, ſapere experientia futuri temporis, anteqvam tempus ſapiat, & venturos annos erudire dum alii erudiuntur præteritis; hæc eſt Politica tua, CARDINALIS EMINENTISSIME, proponis Regi futurarum rerum conſilia, & expectas imperia; oſtendis qvid poſſit, & explora qvid velit; exeqveris deinde nutus Regios, neqve aliud arrogas tibi ex victoriis Regiis, niſi obſeqvium fidelis Miniſtri, & prudentis meritum.

O ſi liceret introſpicere animum tuum! qvales futurarum rerum Ideas intra te intuerer! audacter dico viderem illuſtria facinora, facienda olim, & jam facta; viderem FUTURA POST PACEM, & narrare ſi ſcirem, qvæ vidi, dum alii ſcribunt hiſtoriam præteriti temporis, ſcriberem hiſtoriam futuri; & ſcribi poteſt futurarum rerum hiſtoria, qvam Tu intra te facis.

Permitte ut ex iñumeris futurarum rerum Ideis qvas intra Te geris paucas revelē, & dicā aliqva futura poſt Pacē; erit hæc pars altera myſterii Pacis, erit myſteriū myſterii, nec tamen erit merū vaticiniū, ſed hiſtoria rei faciendæ, & jam intra Te factæ.

Prima poſt Ideam Pacis Idea, eſt Idea Religionis, & fidei: nec vera eſſe poteſt fides niſi ſit una; nec Deus ipſe verus niſi eſſet unus; deſtruit veritatem fidei qvi illam dividit, & totum DEUM negat qvi totum non credit: pugnarent inter ſe Numina ſi eſſent plura, nec bello abſtinerent populi qvamdiu ſunt diverſa credituri: Stare diu pax Regni non poterit, ſi deſit Pax fidei? magnum argu-

argumentum unius fidei ſunt Reges Chriſtianiſſimi, idem omnes hactenus crediderunt; fuere inter Reges aliqvi minus ſancti, nulli fuere impii: Cur recuſent credere Chriſtiani, qvod credunt Reges Chriſtianiſſimi? ne fallantur, aut fallant ſunt omnes Thaumaturgi.

Taceo lapſa è cœlo Lilia, Auriflammam, & plenam miraculis Ampullam; hæreditarium eſt Regibus Galliæ miraculum, inſanabilium Strumarum remedium, non alia arte qvam vera fide; ſuccedunt Reges huic miraculo dum ſuccedunt Sceptro; & Ludovicus Decimus Qvartus qvinqvaginta Regum hæres eſt, & mille miraculorum.

Altera mentis tuæ Idea eſt Majeſtas Regni; auxiſti illam bello, auxiſti Pace, qvam Tu adeo glorioſam feciſti, ut appellari poſſit Pax Auguſta, & Julia; cæteræ Paces Gallicæ penè fuerunt jacturæ; hæc Pax nihil ademit Galliæ, & multum addidit: reſtituti ſunt Galliæ antiqvi limites; Pyrene, & Rhenus ſunt fines Gallici, crevit Gallia magna parte ſui; nunqvam major unico Regi paruit, nec major unqvam Ludovico Rex fuit: hæc fuit induſtria tua MAZARINE, tractare te Pace victorem; vicit hoſtes, & bellum Ludovicus dum pugnavit; vicit victoriam ipſam, & pretium victoriæ AUGUSTAM TERESIAM.

At hæc jam ſunt penè præterita, & majora ſunt poſt Pacem futura, cognita Tibi, & nobis adhuc ignota; ſcimus publicos Pacis articulos, ignoramus arcanos, ſcimus conjugii Regii promiſſam dotem, neſcimus ſperatam; ſcimus conditiones præteriti temporis non futuri:

neſcimus qvid eveniret, ſi hoc accideret; hæc ſcientia tua eſt, Mazarine, præparas cauſas ut agant, & juvas effectus ut fiant; nec mirum eſt ſi prænoſcis futura, qvi illa intra te facis anteqvam fiant.

Tertia mentis tuæ cogitatio eſt felicitas Regni poſt Pacem futura; fabula penè eſt ſeculum aureum, hiſtoria erit ſub Ludovico Rege, & Te Miniſtro; reſtitues Galliæ opes antiqvas, & adjicies novas; exhauſit nos bellum triginta annorum, vicimus hoſtes, & penè victi ſumus dum vicimus; ditabit victores, & victos libertas commercii, & Tu huic libertati jam intra Te providiſti; nulla penè regio eſt opportunior commerciis qvàm Gallia, coronatur utroqve mari ut exportet opes Gallicas, & importet externas; plenum eſt mare navibus alienis, & nautis Gallicis; noſtra eſſet pars magna orbis ſi navigaſſemus nobis non aliis.

Qvarta magnæ mentis Idea eſt reparatio publicæ æqvitatis; corrupit hanc virtutem temporum malignitas, crevere lites inter arma, qvæ ceſſare debuerant; ſæpe exegit debitor qvod creditori debebatur; ſæpè pecunia forum corrupit, & forum pecuniam: deterior adhuc eſt ſtatus juſtitiæ vindicis, peccatur à ſceleratis impunè, qvia flagitia tolerantur; crevit inter arma inſolentia, armantur ſcelera ut timeantur, & inermis juſtitia eos timet à qvibus timeri debuerat; pars tamen aurei ſeculi eſt juſtitia, fortunatū eſſe nō poteſt niſi ſit juſtū, nec juſtū eſſe poteſt niſi reddatur juſtitiæ libella ut examinet jura, & gladius ut puniat flagitia.

Qvinta poſt Pacem cogitatio eſt delectus ſeve-

ſeverior Magiſtratuum qvi res publicas gerunt; eligatur in illis virtus magis qvam pecunia, aut natura; nemo ſit hæres muneris niſi ſit hæres virtutis; nunqvam ſcelus benè ſervivit; facile decipit Regem qvi Deum fallit, nemo eſt bonus alteri, ſi eſt malus ſibi.

Hæc ſunt futura poſt Pacem, & jam intra Te facta CARDINALIS EMINENTISSIME, hæc pars aliqva conſiliorum tuorum, cætera intra te latent, & intra Regem: ignoſce Pictori non ſatis erudito ut divinet arcana, nec ſatis eloqventi, ut explicet; hæc certè culpa mea eſt, ſed non tota, pars aliqva tua eſt qvi dum omnem artem excedis, omnem opprimis.

Eminentiſſimo Cardinali

JULIO MAZARINO, ÆGROTANTI.

OPTAT VALETUDINEM CORPORIS EX REMISSIONE INGENII.

Vix aliud eſt qvod poſſimus optare tibi præter valetudinem corporis, CARDINALIS EMINENTISSIME, viciſti invidiam dum viciſti fortunam; viciſti qvidqvid extra te vinci poteſt; procuraſti pacem Europæ, vel invitæ; id unum ſupereſt ut vincas te ipſum, & pacem procures intra te: Scilicet intra te eſt domeſticum bellum, & hoſtis tui tu ipſe es: ceſſa pugnare tecum, & fruere pace, qvam procuraſti aliis; laborat Gallia te ægrotante; publica eſt invaletudo tua, & pax Europæ integra eſſe non poteſt, ſi deſit tua.

At unde illa invaletudo corporum in magnis

viris? ſimiles eſſe oporteret motricibus cœlorum intelligentiis primarios regnorum adminiſtros, nec minus operoſum eſt movere regnum qvam cœlum; at præſides illi cœlorum genii imprimunt motum cœleſtibus ſphæris, nec mutant locum; dividunt ſubjectis elementis influxus aſtrorum, nec ſentiunt; partiuntur ætates, & annos, nec ſeneſcunt; fallor, ſentirent impreſſiones cœlorum ſi carne conſtarent; moverentur dum movent, & dum partiuntur annos, ipſi ſeneſcerent.

Hæc origo invaletudinis tuæ, CARDINALIS EMINENTISSIME, inæqvale eſt immortali animo mortale corpus, minus eſt ingenti hoſpite nobile licet hoſpitium; nec tolerat ingentes animi curas debilis caro, nec ſenſus ſatis ſpirituum magnæ menti ſufficiunt, nec caput qvamvis capax totum ingenium capit: agitat ſe intra hoſpitium generoſus animus, & penè egreditur; retinere vult abeuntem corpus, aut ſeqvi; inde ille organorum conatus, & labor, & dolor; obnituntur interea dolori animoſa membra, & pugnant, ut dolorem excutiant; excuſſus dolor ad pedes defluit, & dum ulterius ire non poteſt, ibi aliqvamdiu ſiſtit.

Permitte ut dicam aliqvid de utraqve hac parte tui, de viribus ingenii, & doloribus corporis: verum qvis explicet capacitatem mentis tuæ niſi Tu ipſe: imo neqve Tu explicare te totum potes, qvi te totum non capis; vides magnitudinem mentis tuæ non vides finem; vides menſuras non metas; ultra te tendis capacior te; ſupra te aſſurgis eminentior te; qværis te extra te; & poſtqvam te in-

te inveniſti ulterius pergis, ſic ſemper anterior, & ſemper ſeqvax, nunqvam te apprehendis dum ſemper excedis; non ita effugiunt res cæteræ extra te; apprehendis illas, & antevertis; ſeqvuntur te negotia non tu illa; majus negotium tibi tu ipſe es; experiris te nec te totum metiris; adhuc neſcis limites tui, & dum attigiſti fines alienos, non attigiſti tuos.

Qvis igitur dicat qvo ire ingenio poſſis, imo qvis dicat qvo iveris? adeo mirabilis eſt Hiſtoria miniſterii tui, ut ſuperet omne ingenium præter tuum: experiri te voluit utraqve fortuna, & tu ingenio utramqve viciſti: mutaſti utriusqve vices, & neutra mutavit te; ſtetiſti volvente ſe rota, & fuiſti penè rota rotæ, & fortuna fortunæ; qvod admirabilius eſt, rexiſti eodem ingenio fortunam Galliæ, & penè Europæ, & regni utriusqve adminiſter omnium penè regnorum fortunas tractaſti.

Placet diſtingvere triplicem Miniſterii tui ſtatum; primus decem annorum fuit, & plurium victoriarum; creſcebant illæ creſcentibus annis Regiis, & dum plures eodem anno creſcerent vincebant annos Regios, & ab illis vincebantur, mirabantur hoſtes Galliæ vinci ſe à Rege infante, & metuebant annos viriles qvi impuberes tolerare non poterant: at tu interea ſupplebas ætatem Regiam, addebas experientiam ſapientiæ, & minores annos in puero jam exhibebas majores; oſtendebas Regi qvid poſſet, proponebas qvod eligeret, exeqvebaris qvod vellet; pugnabatur conſiliis tuis, & regiis auſpiciis vincebatur; nec tu aliud ex tot

victoriis

victoriis arrogabas tibi, niſi laudem fidelis radii emanantis à Sole, & ſoli præeuntis.

Alter miniſterii tui ſtatus turbulentus, nec minùs tibi glorioſus fuit; receſſiſti volens ex aula, & regno, & tecum penè aulam, & regnum traxiſti; ibant ad te majora negotia, & conſilia ad Regem redibant; abſens eras & præſens; extra aulam, & intra illam; nec minus interea utilis regno extra regnum, nectebas fœdera cum externis Principibus, & futuræ pacis fundamenta jaciebas; agnovit brevi Gallia neceſſitatem tui, dum te diu carere non potuit; probavit ſapientem conſtantiam ſuam Regina Mater, dum te etiam abſentem primarium Miniſtrum retinuit; probavit amorem Ludovicus dum amanter revocavit; & tu probaſti fidem erga Regem dum pro Gallia extra Galliam glorioſe laboraſti; obſtupuit ad reditum tuum invidia, & qvas in te virtutes oderat amare cæpit, aut timere.

Interruperant intereà victoriarum curſum tumultus civiles; pugnabant ſecum Provinciæ, & Gallia victrix ſeipſam vincebat; at tu redux expuliſti bellum extra Galliam, pugnaſti intra fines hoſtium, renovaſti antiqvas victorias, & addidiſti novas; miratus hoſtis mutatas tam citò fortunæ vices, expugnari arces ſuas, capi urbes, periclitari Provincias, decreſcere regna, cogitare ſerio cæpit de pace, qvæ impedita fuerat; & tu amplexus occaſionem qvam ſæpè qvæſieras perſvaſiſti pacem Regi, etiam victori; & novo victoriæ genere feciſti ut vinceret victoriam ipſam, dum volens ceſſavit

vit vincere, & maluit triumphos interrumpere, qvam augere,

At qvàm admirabilis illa Pax tentata diu,& tandem abſoluta! myſterium adhuc eſt publicum, & arcanum; ſentimus illam omnes, & pauci capimus: Qvis neget pacem illam maturæ ſapientiæ opus eſſe, qvam decem annorum conſilia pepere-re? qvis neget mirabilem qvam ſub duobus Regibus duo capita concluſere? qvis neget utilem eſſe, qvæ Galliæ nihil abſtulit, & arces, & urbes, & Provincias integras dedit: cæteræ paces ſuperiorum ætatum penè à nobis emptæ, hæc penè à nobis vendita fuit; audeo dicere AUGUSTAM TERESIAM hujus pacis pretium eſſe, malo dicere victoriæ ipſius eſſe victoriam; qvid ſi addam ſciri à nobis publicos pacis articulos, neſciri occultos; patebunt illi in dies, & glorioſæ pacis myſteria revelabunt; qva etiam in re apparet ingenium ſapientiæ tuæ, obſtruere poteras omnia ora ſi omnia pacis arcana ſimul detexiſſes, mavis partiri illa annis venturis: & ſic novam pacem ſingulis ferè annis diſtribuis: tacete lingvæ malevolæ, nunqvam ſub Rege uno Gallia major extitit; nunqvam Rex major Ludovico fuit.

Poſt eos pacis, & belli labores qvis qvietem non caperet? qvis ea pace qvam aliis procuravit frui nollet? qvis non ſiſteret provectus ad ſummum? at Tu ibis non ſiſtis, MAZARINE, præludium eſt ingenii tui, qvod aliis faſtigium eſſet, extendis te ultra te; meditaris altiorem adhuc Galliæ fortunam, excogitas novas victoriæ vias, & ultra fines gloriæ novos gloriæ tramites qværis: ac velut præ-

ſides

ſides cœleſtium ſphærarum genii, nec qvieſcere orbem ſibi creditum ſinunt, neqve ipſi qvieſcunt; ita tu majora meditaris poſt magna? cum hoc tamen diſcrimine, remetiuntur orbes cœleſtes idem iter, tu novas gloriæ vias, & novos victoriarum qværis poſt ultimos fines.

At qvis explicet eas ingenii tui vias niſi tu ipſe? ò ſi intueri liceret ideas mentis tuæ? viderem intra te digeſtos plurium ætatum ſucceſſus, & eventus; viderem annos futuros jam præſentes, viderem facienda jam intra te facta; viderem florere lilia ubi olim florebant; viderem antiqvos Galliarum limites, & viderem novos; viderem qvid ſentias de Anglia, qvid cogites de Hollandia, qvid mediteris de Germania, qvid moliaris de Europa; viderem decreſcentem lunam, & ſolem creſcentem; viderem reſtitui fidem Romanam ubi olim erat, viderem eò inferri ubi non fuerat; viderem qvid cogites de Italia, & qvid cogitet de te Roma; viderem plura, nec invenirem fines ingenii tui, qvos tu ipſe non invenis.

Ii ſunt ingenii tui ludi, & labores corporis Mazarine, ire eodem greſſu non poſſunt corpus, & animus; & tamen amant ſe invicem, & vellet partem unam ſeqvi pars altera, & ire neutra vult ſola; ſed eunt ambo non æqvis paſſibus; ludit ingenium tuum etiam dum excurrit, luſtrat Provincias, explorat regna, percurrit Europam, & Aſiam; poſt tot itinera redux ad corpus fatigatum invenit, & penè exhauſtum: ſcilicet conatur ire cum animo, & dum ſeqvi non poteſt ſe exhaurit: atqve hæc eſt invaletudinis tuæ cauſa, Mazarine,

RINE, tolerare ingenium tuum corpus non poteſt, niſi tu ipſe te adjuves.

Moderare igitur ludos ingenii tui, & labores corporis: nec tamen volumus ut ſiſtas; ſed ut lentius eas; exhauſiſſet ſol vires ſuas ſi tecum curreret; at ille æqvali greſſu per ſigna Zodiaci graditur, & per monſtra: & Tu æqvali greſſu incedis, nec minus celeri: Eget valetudine tua Gallia, & Europa, & utraqve gratulatur reſtitutam Tibi partem ſanitatis, & precatur totam. Ego felicem annum ſexageſimum opto, & ab illo centeſimum

EMINENTIÆ TUÆ,

Addictisſimus, & humillimus ſervus
PETRUS L'ABBE'.

Eminentiſſimo Cardinali, Principi Eccleſiæ

JULIO MAZARINO,
VOTUM DIUTURNÆ VITÆ.

Permitte ut longos voveam tibi Neſtoris annos;
Una Tui Regno, & Regi non ſufficit ætas,
Optamus tria ſecla tibi; tot ſtamina vitæ
Fatidicæ heroi Pylio nevere Sorores,
Et brevius meritis filum fuit; ille Pelaſgis
Principibus belli ſocius, magniqve Miniſter
Atridæ, pacem & bellum tractabat inermis:
Parebant Reges monitis; mittebat Achillem
Et revocabat iter; magnisqve Ajacibus Ajax,
Et Ducibus Ducis inſtar erat; ſine Neſtore Troja
Staret adhuc; Priamusqve Aſiæ Regnator, & ingens
Gloria Dardanidum; mendax eſt fabula Pallas,
Includensqve acies eqvus, inſidiæqve Sinonis;

Vendi-

Vendidit Antenor Patriam ; Æneasqve Penates,
Neſtor utrumqve emit ; Regnumqve, Aſiamqve Mycænas
Tranſtulit, & longæ vidit tria ſecula vitæ ;
Et meruit vix poſſe mori.
Hæc umbra eſt, Maſarine tui, *Tu Neſtore major ;*
Et geminis tuus eſt major Lodoicus Atridis,
Nec magni Ajaces deſunt ; & major Achilles,
Et centum Trojanæ arces, & Pergama centum,
Conſiliis cecidere tuis ; ſi vincere pergis
Europæ junges Aſiam ; nec inutile votum eſt ;
Imperium Francis qvondam ſervivit eorum,
Et Francos nova luna timet ; nec vana Sibylla
Eois iterum promiſit lilia terris ;
Et poterant ferri, ſi Flandria victa Damaſcus ;
Si Dunkerka Rhodus, Sidon Gravelina fuiſſet ;
Pacanda eſt Europa prius, Regiqve marito,
Et Matri, & Francis ungendus Liliger hæres ;
Tunc belli ſocius Francis heroibus ibis ;
Ajacesqve novos, veteresqve videbis Achilles,
Et veterem Neſtor Trojam, & nova Pergama vinces,
Jam triplex ætate ſenex,

TROIS DEVISES SUR LES ARMES DE L'EMINENTISSIME CARDINAL MASARIN.

I.

Une Hache Romaine droite.

Nullæ inflexere procellæ.

EPIGRAMMA.

R*Omanos faſces* nullæ inflexere procellæ,
Non Aqvilo, & qvidqvid flaminis auſter habet.

Hoc

[illegible] eſt Emblema [illegible] ſecit [illegible] virtus,
[illegible] Gallia, [illegible].

II.

Une Hache Romaine élevant ſa pointe en l'air, ſous vne bande.

[illegible]

EPIGRAMMA.

NEmo [illegible] ſublime micat *Romana ſecuris,*
Et [illegible],
[illegible];
[illegible].

III.

Trois Eſtoilles.

Prudentia triplex.

EPIGRAMMA.

UNa *aliis, [illegible] eſt* prudentia triplex,
Et tota hæc virtus eſt MAZARINE TUA.
[illegible] Regno, & Regi [illegible] Miniſter,
[illegible] aliis, eſt ſibi ſtella triplex.

NOBILISSIMI DOMINI,

D. PAULI MANCINII,

NEPOTIS CARDINALIS MAZARINI

EPITAPHIUM.

STA VIATOR.

U*[illegible] fortuna ſ[illegible].*
Hic eſt PAULUS MANCINIUS,
[illegible] Regni Præſ[illegible];
[illegible]:
[illegible],
[illegible] Galliæ [illegible]

N[illegible] mirum est [illegible] Galli[illegible]
[illegible] si [illegible]
[illegible] glor[illegible]
[illegible]:
Dum [illegible] blandum, [illegible]
[illegible] illam, [illegible]
[illegible]nem L[illegible] [illegible]
Ipse id [illegible]um innu[illegible] [illegible] purpur[illegible]
Mori se N[illegible] Cardinalis [illegible]
Obiit anno ætatis de[illegible] septimo.
Oſtenſus tantum terris [illegible]
Qualis [illegible] ſ[illegible] Deus.

Eminentiſſimo Cardinali & Principi Eccleſiæ

FRANCISCO DE LA ROCHEFOUCAULT,

EPISTOLA PHILOSOPHICA

QVod Philoſophi [illegible] hoc vivis, quod [illegible] [illegible] hoc opus, quod profitemur [illegible] [illegible] vita tua [illegible] [illegible] eſt, [illegible] ſemper putaſti, [illegible] [illegible] nemo fere hoc ſeculo diutius, quam [illegible] [illegible] nemo ſapere incepit prius. [illegible] [illegible] cœpiſti vivere: & vix addiſcenda [illegible] [illegible], quis [illegible] te differt [illegible] natura [illegible] [illegible] tuum, & quæ [illegible] vitam [illegible] [illegible] ſuperavit [illegible] [illegible] purpura, quam [illegible] ſub illa, & ſub [illegible] [illegible] Hic eſt vita [illegible] privatim, [illegible] publicum: [illegible] te adhuc Epiſcopum [illegible] [illegible]monenſem Henricus Magnus, [illegible]

[illegible]

[illegible] & [illegible] paravit qui [illegible]
[illegible] hoc Judicium Ro-
[illegible] præ[illegible]ra erat, ſi
[illegible] fuiſſent; ſentiebat
[illegible] b[illegible]s; o-
[illegible] quam nolebat
[illegible] ſe arbitrantur
[illegible] hoc [illegible] &
[illegible] dum
[illegible] eſſe
[illegible]
[illegible] Eccleſiam [illegible]
[illegible]
[illegible] ſequi: ſed [illegible] honores
[illegible] Romanos; [illegible]
[illegible] ſemper [illegible] vox
[illegible] Epiſcopus [illegible]
[illegible] Et
[illegible] tempus [illegible]
[illegible] futurum [illegible]
[illegible] Patronum [illegible] a-
[illegible] inter Patronos [illegible]
[illegible] Philoſophus vel hoc no-
[illegible] ſua eſt, dum liberalitas [illegible]
[illegible]

[illegible] Eminentiſſimo Cardinali

[FR]ANCISCO DE LA ROCHE-FOUCAULT.

[illegible] LIBERALITATIS.

A[illegible] arrogamus
[illegible] quibus [illegible]

[illegible] , id [illegible] erga Deum [illegible]
licet [illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]
[illegible] [illegible]
qvam [illegible] jam [illegible]
eſſe robuſto cum [illegible]
[illegible] adhuc integra eſt poſt [illegible]
nos ; adhuc [illegible] eſt poſt effuſis divitiis ; adhuc [illegible]
na poſtqvam implevit omnia : [illegible]
poſt omnes effuſiones ſui adhuc ſeipſo plenus [illegible]
brevi exhauriendus ſi effunderet alienum [illegible]
per plenus qvia effundit ſeipſum [illegible]
magnum te [illegible] Eleemoſynarum [illegible]
qui [illegible] talis eras, & nunc [illegible]
[illegible] adhuc talis es [illegible]
[illegible] Regnantibus [illegible]
[illegible] regnum tam [illegible]
[illegible] per [illegible] nunc [illegible] magni [illegible]
[illegible] Eleemoſynarium es. Qvis nu[illegible]
[illegible] Eleemoſynas tuas eqvas tu ideo [illegible]
[illegible] ut ſoli Deo parerent ; id [illegible]
[illegible] qvod Deus videt. De publicis [illegible]
[illegible] eſt ordo pauperum qui [illegible]
[illegible] in Patrem, nulla Domus Religio[illegible]
[illegible] protectorem : fundaſti [illegible]
[illegible] ut ſpecioſis tuis ſtipendiis vivere[illegible]
[illegible] pauperibus Xenodochia, ut miſerorum
[illegible] : extruxiſti egenis infanabilibus [illegible]
[illegible] in mortem ipſam [illegible] vivere [illegible]
[illegible] omnibus egenis patent, qvaſi [illegible]
[illegible] charitatis domicilium. & [illegible]
[illegible] mendici [illegible]

[illegible] & convictorem [illegible] Galliæ liberalitas [illegible] quam his ſit an- [illegible] & ſum vno [illegible] popularem [illegible] vidiſti, [illegible] ege- [illegible] amari [illegible] audiente, [illegible] eorum [illegible] credere ex fide ſua, [illegible] Genovefæ [illegible] collabentis [illegible] ornaſti [illegible] diſciplinam [illegible] beneficiis Genovefam cumulaſti [illegible] agnoſcunt Patronam, ſi ejus [illegible] appellari poſſit: Sed immortales Cœlites [illegible] quot alii altaria extruxerit, quot [illegible] quot [illegible] atque haud [illegible] Neque o- [illegible] Reliquias [illegible] honoras Cœlites, & honorem [illegible] Genovefæ, & virtutes [illegible] ægre Cardinalem ea ætate qua alii [illegible]

 agunt

agunt hominem, [illegible] Eccleſiam [illegible] ſuſ-tulerunt; [illegible] libros [illegible] legant, [illegible] ſepeliat, [illegible] di; [illegible] Synodus [illegible] judicio [illegible] perpetuam Synodum facere, in qua viri [illegible] de virtutibus deliberent, & poſt [illegible] conſiliis [illegible] cuntur; liberalitate tua [illegible] quam [illegible] conſiliant.

Hæc laus aliqua liberalitatis tuæ, cujus [illegible] pars aliqua ſumus [illegible] indigni [illegible] toi, ſed non ingrata; [illegible] laudamus [illegible] quibus [illegible] agimus non quales debemus, ſed [illegible] poſſumus.

INNOCENTII X.
SUMMI PONTIFICIS.
ELOGIUM.

I.

Dignus eras Pontifex [illegible] antequam [illegible] [illegible] honori ſupremo [illegible] [illegible], ſuiſſe [illegible] dicerent, poſt [illegible] annos [illegible] Propheta [illegible] [illegible] qualis eras futurus [illegible] vox populi vox Dei. [illegible] annos Petri [illegible] Succeſſor fuiſti.

II.

[illegible] te hac dignitate [illegible] [illegible] O [illegible] [illegible] nomen [illegible]

[illegible] experientia deſtinarant ; Se[illegible] integrum ſederes ; elegerunt te vota [illegible] ſuffragia : agnovere te oves unanimes Pa[illegible] Tiaram : & pene anie[illegible] ſuo Populo.

III.

SAnctitatis ſymbolum columba eſt pene ipſi[illegible] Noemo [illegible] noluit peri[illegible] mundo : redijt ad [illegible] reditura [illegible] nec [illegible] [illegible] [illegible] placet [illegible] [illegible] eſt ; [illegible] ad [illegible] Deo ple[illegible] Deo [illegible] Deum [illegible] Vicaria eſt, & Tu Vicarius [illegible] Noemo [illegible] m, offert tibi Pamphilio [illegible] [illegible] Deum.

IV.

D[illegible] temporibus noſtris olea tua, ut pa[illegible] vel invicte ; hæc eſt tem[illegible] noſtrorum conditio , omnes [illegible] [illegible] nolunt ; impedit eam victoria, & [illegible] nemo vult eſſe minor etiam victus ; [illegible] jura privata, non pu[illegible] pugnant [illegible] pugnent [illegible] [illegible] eſt [illegible] [illegible] olea [illegible] Columba ; [illegible] diluvium, & [illegible]

V.

N[illegible]

[illegible] originem dum tranſferunt ad te [illegible] fuiſſe. Si hæc communia [illegible] florum genti[illegible] ha-bes Lilia Gallica, habeant te Lilia Gentilitia [illegible] pars magna tui Gallica eſt, tale eſſe debes [illegible] magna tui [illegible] floreſcere cælo [illegible] amas Lilia [illegible], qvæ amaſti Pamphilius.

VI.

PAmphilius amabile nomen præluſit Innocentio dum Innocentem te fecit, amaſti ſemper omnes, amabilis omnibus: feciſti delicias tuas genus humanum, & te generis humani delicium, nec mirum ſi te elegit cælum in Paſtorem, qvem jam amor Paſtorem fecerat; paviſti orbem Pamphilius & nondum Innocentius; mutaſti nomen non officium, imo neqve mutaſti nomen, nemo poteſt eſſe Innocentius niſi ſit Pamphilius.

VII.

FUndarum [illegible] indoles, & virtus ſi tamen indoles [illegible] attuliſti te[illegible] ſemina virtutum [illegible] cum indole; creviſti cum innocentia [illegible] nulli minus nocuere [illegible] qvam tibi; [illegible] oportebat eligi Pontificem qvi ante conſecrationem ſacer eſſet.

VIII.

NEc minor eſſe debet Pontificis ſcientia qvam [illegible]. Scire orbem debet ut orbem regat, & Vicarius divinæ potentiæ, debet pene eſſe Vicarius ſcientiæ; hæc eſt ſcientia tua, Innocenti [illegible]; didiciſti antiqvas diſciplinas, addidiſti novas, ſcis jus utrumqve qvaſi inveneris, & poſſes invenire utrumqve ſi nullum eſſet; [illegible] illuſtrare unum altero; [illegible]

[illegible]

tuo ſupplere ubi deficit: his interpretari ubi ob-
ſcuri ſunt, conciliare ubi contrarii, ſic ſancte,
nec inutiliter exhibuiſti eam ſapientiam, ut ſi Ro-
tam [illegible] Rota ſui Magiſterii illi: audi-
vit illa te adhuc Pamphilium, nunc audit Inno-
centium.

IX.

Nec ceteris ſapientia tua minus negotioſa fuit,
quam Rotæ; [illegible] conſiliis tuis
antequam regere [illegible], [illegible] Europam,
experientia tua [illegible] Galliam, In-
ſtruis Hiſpaniam [illegible] ingenium, didiciſti
mores [illegible] Auditor [illegible] Auditor fui:
explorasti [illegible] nondum Paſtor, & [illegible] Paſtor
populorum feciſti Te omnium regnorum popu-
larem.

X.

Denique aſcendiſti per omnes gradus ad ſupre-
mum; proximus eras Tiaræ cum [illegible]:
Innocentius eras ante Innocentium, nomen tunc de-
erat, addita eſt tibi authoritas non dignitas, &
prius declaratus es Papa quam electus.

XI.

Talis debebatur orbi Pontifex, qui repræſenta-
ret omnes, & omnis eſſet; talis eras adhuc Pam-
philius, talis nunc es Innocentius; apparet in te
[illegible] Roma [illegible] videtur nova, [illegible] in te no-
vum Innocentium [illegible] gaudent eſſe [illegible] revi-
viſcunt in Te Urbani, Clementes, Pauli [illegible]
[illegible] in Te Pamphilio [illegible] Collegæ
in Innocentio.

LIBER QVINTUS

ELOGIA ILLUSTRIA.

ILLUSTRISSIMO DOMINO
D. PETRO SEGVIER
GALLIARUM CANCELLARIO,
ELOGIUM GENTILITIUM.

INveni artem laudandi Te, & [illegible] de Te CANCELLARIE ILLUSTRISSIME, [illegible] laudibus tuis, & [illegible] dicam, [illegible] laudari [illegible] & [illegible] non [illegible] nisi quot tibi & [illegible], & Tu laudari [illegible].

[illegible] tot [illegible] in [illegible] omnibus [illegible] omnibus, sed tantum [illegible] Majestatem [illegible] designantur [illegible].

[illegible] qui sunt [illegible] laudes addere [illegible] laudabiliter [illegible] gloriam [illegible] mutua [illegible] est, & [illegible] invicem esse.

[illegible] Majestas [illegible] Seguie[illegible] Senatus [illegible] supplicum libellorum Magister [illegible]

tum [illegible] ſub ſe capite, ex omnibus Zodia-
ci [illegible] ſub Te ſole.

A [illegible] Sauvres, Regius in Curia [illegible], & Henrici II. eandem [illegible] Patrum, utriusque [illegible] aemulatur: [illegible] Gallia in eodem [illegible] vigentem [illegible]; debet illiusque Eloquentiae, quod [illegible], debet illi [illegible], quod vim eam [illegible] in Praeſidum [illegible] Henricum II. & Carolum IX. [illegible] per[illegible] [illegible] ſi addere [illegible] [illegible] [illegible] qui [illegible] addidit ſe [illegible] librum [illegible] de rudimentis [illegible] DEO [illegible], [illegible] duo rudimenta appellavit, [illegible] ſapientiam [illegible] unde illa [illegible] hæreditaria, unde illa domeſtica Sapientia [illegible].

[illegible] expreſſit Patrem, ut diu [illegible] Patre [illegible] Patrem repraeſentavit [illegible] in filio Patrem [illegible] ſol [illegible] ſic [illegible] ut dubitetur [illegible] Sol, aut imago ſit Solis.

Alter

Alius Illuſtrium Præſidum Senatus, [illegible] Cardina-
[illegible]
Senatum [illegible], ut ipſe pene eſſe [illegible]
[illegible] apud Regem Senatu [illegible]
[illegible] ſingula [illegible] Curia [illegible]
gnam quaſi Curiæ dexteram: [illegible] Sena-
[illegible] dignè [illegible] Majeſtatem Curiæ Pa-
riſienſis ſic defendit ut primatus aliorum Sena-
tuum Præſides ſubjiceret poſſeſſioni Parlamentorum
[illegible] & Lutetiam eſſe urbium [illegible]
& Senatorum [illegible] eſſe æquales: [illegible]
illud [illegible] Elogium Senatus [illegible] Senatum
æquè ac dominum; [illegible]
[illegible] fide [illegible]
dicem dum egit Patrem.

Tertius dominium [illegible] Præ-
ſidum [illegible] ſubjecit ſin-
[illegible] dum [illegible]
[illegible] Regis [illegible] ut ex ſe [illegible]
[illegible]
per ſi omnes [illegible]
[illegible] deſeviſſet [illegible]
[illegible] Præſidentia [illegible]
collegis [illegible] vivebat [illegible]
magnitudinis Aulæ, publicus erat, & ſoli [illegible]
[illegible] in Rege. [illegible] in Aula [illegible]
[illegible] prohibebat [illegible]
[illegible] mortalis [illegible]
[illegible].

Quartus Eccleſiæ [illegible] Præpoſitus, & [illegible]
Conclavis Senatus Clericus, [illegible] ſe duobus [illegible]
[illegible], nec [illegible] confudit, [illegible] pietatem Ju-
ſtitiæ.

ſtri, ut ſuſtinere videretur, egit Senatorem in com-
pendium [illegible] Miniſtravit [illegible] Eccleſiam;
egit [illegible] in Senatu [illegible] inve-
ni exemplum [illegible] juſtus Senator,
& [illegible] judex: utcunque diverſus,
& tamen unus [illegible] per ſui [illegible] bonum, audi
[illegible] non fuit Epi-
ſcopus [illegible] reſtituit [illegible]
id [illegible] domus nobilis, [illegible] hæc vera
[illegible] eſt velle humiliari [illegible]

Quinam Antonius [illegible] per omnes [illegible]
[illegible] aſcendit ad [illegible] dignitatis [illegible]
[illegible] Magiſtratus [illegible]
[illegible] Advocatus Regius, ex illo Conſiliari-
us, ex Conſiliario ſupplicum libellorum Magiſter,
ex [illegible] Præſes in Senatu [illegible] Thomæ [illegible]
[illegible] gloriæ [illegible] ut nulli debeat [illegible]
[illegible] ſibi: Alluditor magnus [illegible]
Henricus magnus accerſitum ad ſe [illegible]
verbis: Ut tranquillè eadem arte Regem poſſides
quam ego Regnum, ego enim [illegible] tu [illegible]
[illegible] legatum ad Venetos, ideòque vices Re-
gias ei committens, quia dignum invenerat quem
[illegible] ſibi: [illegible] Venetiis [illegible] ca-
put omnium virtutes [illegible] & magnitudi-
nem Henrici [illegible] dignitate legati:
[illegible] Majeſtatem [illegible]
quæ [illegible] nihil erat a-
[illegible] præter Deum. [illegible] ſui [illegible] pro-
[illegible] niſi [illegible]
[illegible] gemere adhuc non poterant [illegible]
[illegible] eorum lacrymas qui [illegible] adhuc [illegible]:
impo-

ſuperſtitis eorum inventum qui nomini [illegible] augeret curae, [illegible] exponendis [illegible] [illegible] alyſium pueliis [illegible] [illegible] vitam [illegible] nec plura de eo homine cujus elogium [illegible] ipſe [illegible], [illegible] eloquentia [illegible] [illegible].

Sextus fuit Joannes Seguier Cancellarii Pater, hic ſtetit in gradu vertente ſe rota, tunc inſtabilis cum mutaret fortuna; probavit fidem [illegible] etiam dum ſervivit [illegible] animum erga Reges quos amavit minus felices: fortunae [illegible] Henricum III. [illegible] Henricum IV. cum [illegible] nihil [illegible] eo poteſtas niſi periculorum [illegible] [illegible] Regem non videret, [illegible] Pariſienſi Praetor, quia Pariſii [illegible] Regem Henricum cum dividere [illegible] pericula poſſet [illegible] ut inde Pariſios regeret [illegible] Pariſiis Seguierius [illegible] jus civibus [illegible] Lutetiam [illegible] adire non poſſet, conciliavit Patriam Regi, adjunxit [illegible] Galliam dum adjunxit Lutetiam, & dum [illegible] in urbem [illegible] Regem, ipſe pars aliqua [illegible] nihil [illegible] vitae tam glorioſe [illegible] [illegible] pro patria [illegible] bellum [illegible] [illegible] obiit [illegible] Lutetiae [illegible].

Hi ſunt Majores tui, Cancellarie Illuſtriſſime, [illegible] prolis laudem perdidit, et naſci ex bo-[illegible] fœmine [illegible] in liberos cum ſua, vine imago Patris, & licet omnis [illegible] concolor ſit, ſæpè te-[illegible] imagines [illegible] diſcolores: ſucceſſi-ſti Majoribus juſtis [illegible] juſtus eſſe, [illegible] habes [illegible] accerſitam; cœ-piſti bonus eſſe [illegible] eſſes, & poſtquam ex-[illegible] bonus, dum [illegible]-ris.

[illegible] tamen ſucceſſis magnis Majoribus, ut illis ſis major; debes illis primum gradum magnitu-dinis tuæ, debes [illegible] ſupremum ſuæ; [illegible] te omnes, ſed non implent te, collegiſti ipſos per ſingulos virtutes, & inde cœpiſti major eſſe.

Nec plura de te, qvia prohibes plura; in-veni tamen artem laudandi te, & tacendi de [illegible] alienas laudes, & dixi tuas; dicam tuas, nec alienas cum ceſſabis prohibere.

ILLUSTRISSIMI DOMINI

D. CAROLI DE CREQVY,

Ducis, Paris, & Mareſcalli Galliæ,

ELOGIUM FUNEBRE.

STA VIATOR.

A[illegible]

[illegible]

non [illegible]

[illegible]

[illegible]

Au[illegible]

[illegible] ;
[illegible] , [illegible]
[illegible]
[illegible] , [illegible]
[illegible] eſt ;
[illegible] mors oppreſſit ;
[illegible] æternitati ſtuduerat ;
[illegible] horam ſacramentis [illegible] , [illegible]
[illegible] ;
Horam alteram non [illegible]
[illegible] Regi ;
Sed audi aliquid [illegible]
Apperſam è collo [illegible] ;
Senſit cor [illegible] ;
[illegible] ,
[illegible] vitam in [illegible] in vulneribus
[illegible] ;
Reperit [illegible] non potuit ;
Duæ res [illegible] attigit , [illegible]
[illegible] ;
Poſtquam [illegible] humo non debuit ;
[illegible] ingreſſus eſt ;
Ad [illegible] ferat :
Ut [illegible] eſſet
[illegible] dantias , [illegible]
per[illegible].

ABI VIATOR.

Et provide æternitati.

REDI VIATOR.

Et diſce [illegible] ,
[illegible] ,
[illegible]

A Crequy, Crequy [illegible] Baron, [illegible]
[illegible]

[illegible] Marescallum [illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

ABI VIATOR, ET LAUDA

Vir ille quem Roma [illegible]
apud Romanos [illegible].

PROSOPOPOEIA BREMAE

AD M[illegible]CHALLUM

CREQVIUM.

B[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

Fit

[illegible],
[illegible]
[illegible]
[illegible] ſiue [illegible],
[illegible] Martia [illegible]
[illegible] vicina [illegible];
[illegible] fortuna [illegible],
Et [illegible] ſum [illegible];
Impellar [illegible]
Et neutri [illegible] utrerque
Et victor ſuccedit [illegible]
[illegible]
Et [illegible]
[illegible],
[illegible]
[illegible]
[illegible],
Ipſe etiam [illegible].

ILLUSTRISSIMI HEROIS
JOANNIS TOERASII
GALLIÆ MARESCALLI.
EPITAPHIUM.
STA VIATOR, UBI TOERASIUS STETIT.

H*[illegible]*
[illegible];
[illegible],
[illegible]
[illegible],

[illegible]

[illegible] virtutem [illegible]
[illegible];
[illegible] ſine arte d[illegible]
[illegible];
[illegible] navium, & ho-
[illegible];
[illegible]e,
[illegible] in Rupella;
[illegible] habuit, non
[illegible];
[illegible]
[illegible] Spinola [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] depreſſit;
[illegible]
[illegible], dum fortuna [illegible];
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] Principe [illegible];
[illegible] fortuna [illegible];
[illegible]
[illegible]
[illegible] magnitudinem,

[illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible]
[illegible]

EPISTOLA URBANI VIII
SUMMI PONTIFICIS
AD
ILLUSTRISSIMUM [illegible],
POST SERVATAM [illegible].

URBANI [illegible]
[illegible] *ſ*[illegible]
[illegible] Muſa [illegible],
Et [illegible]
[illegible] Claſſem
[illegible]
[illegible] lace
[illegible], [illegible] Britannia
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] & [illegible]
[illegible]
[illegible]
Sub [illegible] & [illegible] forma
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible] poſſit [illegible] & ſibi [illegible].
[illegible]
[illegible] ſtemmaque [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] Britannis,
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] Angli [illegible]
[illegible] perire [illegible] lapidis
[illegible] operant [illegible]
[illegible] melius [illegible] eſt [illegible] ferant,
[illegible]

Illuſtriſſimi, Potentiſſimique Domini

CAROLI DE NEUFUILLE,

DOMINI D'HALINCOURT,

Marchionis de Villeroy, Lugdunenſium
Proregis.

ELOGIUM FUNEBRE.

CAROLUS de Neufuille magni Villaregij fi-
lius, ut totum Patrem exprimeret, unigenitus

 fuit;

fuit; anno 15[illegible] natus, anno 16[illegible] mortuus, ſupe-
rioris ſeculi & præſentis virtute [illegible]
vir duorum ſeculorum appellari poſſit.

Ut Regum miniſterio [illegible] Re-
gum fuit: idem ille ſummus Magiſter & [illegible]
dem quatuor Regibus Miniſter exiſtit; hoc tan-
tum in parte non [illegible] Secretorum Regiorum [illegible]
[illegible] dum omnem ſapiendi artem [illegible]
[illegible]: inde ille Halincurtii ſapientia [illegible]
[illegible] etiam dum [illegible] publicis [illegible]
ille Regum ſavor a Carolo IX. ſubſequente [illegible]
appellatus eſt ſucceſſoribus Regibus [illegible]
nomen pluribus [illegible].

Nec Gallicas [illegible] ſapientiæ [illegible], [illegible] in ſu-
am ſapientiam [illegible]
conſequi; [illegible]
[illegible]
[illegible] Legatus extraordina-
rius ad Clementem VIII. ordinarius ad Paulum V.
Pontificem, ad omnes Italiæ Principes deſtina-
[illegible] ubique cuſpes & ubique popula-
[illegible] propterea Venetos conciliavit
Pontifici qui Romanis & Venetis; Henrici Ma-
gni [illegible] Romæ erexit; & [illegible]
[illegible] Mutinæ, & Urbino Regiorum [illegible]
[illegible] tradidit; [illegible] Equites creare
[illegible] Regem crevexerat: denique ita publicos [illegible]
[illegible] geſſit, ut quod Pater erat Galliæ, [illegible]
peperiſſet Italiæ.

Fortitudinem adjecit ſapientiæ, Palladem imi-
tatus quæ intus ſapiens, & foris armata eſt: ſub
Mareſcallo Margnionio Gallicum vexillum por-
tavit,

[illegible], & dum illud hoſtili ſangvine cruentavit, [illegible] candidum fuit: Montem Acutum ſub Duce Mayeno cepit, & ſigna victoriæ ad Regem tulit. Sub Duce Joyeuſio catafractæ Eqveſtri turmæ ſic præfuit, ut meruerit habere proprium ſuum regimentum; ſub his bellorum Magiſtris evaſit ipſe Magiſter bellandi, nullum per ea tempora bellum geſtum eſt in qvo Mars ipſe, aut Mercurius non fuerit Villaregius, certaminum [illegible] victoriarum pars fuit.

Sed [illegible] ei bellum cum [illegible] fuit: [illegible] duobus [illegible] dederat [illegible] ſervaturus [illegible] glans [illegible] dum Regis brachium [illegible]cis, & fecit Martyrem [illegible] Henricus Magnus, & [illegible] Pontiſiam Catholicus ei tradidit, qvi eam ſervavit Catholicam.

Sed anguſtior erat Pontiſia tantæ virtuti, debetur Lugduno Prorex Villaregius, qvi Lugdunum efficeret regiam urbem: Et verò [illegible] armavit Lugdunum propugnaculis ad ſecuritatem, ornavit publicis monumentis ad majeſtatem, inſtruxit [illegible] ad voluptatem, totamqve urbem ſic immutavit, ut [illegible] de ſuo nomine appellare poſſet, niſi maluiſſet curare vetuſtatem urbis qvam nomen [illegible] Lugdunum niſi per ejus beneficia; [illegible] ejus monimenta, [illegible] ubiqve proſtant [illegible] Halincurtii inſignia, qvæ ubiqve extant beneficia.

Neque ibi [illegible] magnificentiâ hominis [illegible] [illegible] ſuam [illegible] eſſe voluit; [illegible] nullum reliquit templum, ubi [illegible] non fuderit: nullum penetrale, quod [illegible] non [illegible]. [illegible] Moſaiſſe [illegible] [illegible] pelliri voluit [illegible].

Ibi ſepultum [illegible] monumentum [illegible] ſepulchro [illegible] [illegible] quia [illegible] inſignia [illegible] [illegible] degere [illegible] [illegible] ſupplicia [illegible] [illegible] a.

Neque [illegible] [illegible] [illegible] denique [illegible] Chriſti [illegible].

Si [illegible] ſepulchri ad nunquam [illegible] [illegible] quam [illegible] [illegible] cœlum [illegible] [illegible] fidelem [illegible] [illegible] Mariam [illegible] [illegible] poſt mortem [illegible] [illegible] [illegible] poſt mortem [illegible].

Monitus in [illegible] provideret, accuſavit il-
[illegible] illa [illegible] ut de-
cumbens [illegible] quid intereſt ait, ſe-
[illegible] rogatus pronuntia-
[illegible] adoravit, amavit;
[illegible] quem illa non
[illegible] & colle-
[illegible].

[illegible] vivit
in [illegible] ſemper
[illegible].

Illuſtriſſimo & Reverendiſſimo Domino
D.N. CAROLO DE NEUFVILLE,
LUGDUNENSIUM ARCHIEPISCOPO,
Primati Galliarum, & Proregi Lugdunenſium,
amari & timeri.

ELOGIUM POLITICUM.

Inveniſti artium ſociandi res duas quæ ſociari vix poſſunt, amorem & timorem, [illegible] [illegible] ſolet, [illegible] timor, & [illegible] amor; ille [illegible], hic fugit, ille apprehendit bonum, hic deſerit; uterque [illegible], ſed ille qvibus [illegible], hic qvibus [illegible].

[illegible] naturam [illegible] in te amici ſunt [illegible] timor, & [illegible] in [illegible] diverſus, in te eſt ſimplex & unicus.

 Ac

Ac facile qvidem dictu eſt unde naſcatur amor, non ita facile eſt dicere unde naſcatur timor; amabilem te facit indoles tua, amabilem affabilitas, amabiliorem beneficentia; hæc ego tria cum conſidero, dicam unde oriatur timor.

Et qvidem indoles tua adeo bona eſt ut [illegible] te bonitas diſſerat à natura, qvam illuſtres ſunt [illegible] bonitatis tuæ; nullum hominem eſſe, etiam nullum cui bonus non fueris; nullum eſſe cui notus eris, etiam hoſti; nullum eſſe hoſtem tuum qui non ſit publicus, nullum eſſe publicum qui non ſit tuus.

Auget amorem tui affabilitas tua, communicas te omnibus, & nulli te negas: [illegible] e[illegible] & nulla domeſtica [illegible] reſpondes qvaſi [illegible] etiam [illegible]: [illegible] omnes qvaſi [illegible] publica [illegible] in re diſp[illegible] reſpondes [illegible] dicta non dicta.

Nec [illegible] eſt tantum eloqventia tua, ſed beneficentia, poteſt dicere de te qvod tu facere mavis qvam dicere, nulla eſt calamitas publica qvam non ſublevares, nulla privata qvam non minueres, nulla fortuna beata qvam beatiorem non feceris: vivimus per te ſecuri inter ruinas publicas, & malorum inſpectores non participes, ſoli oculis felices ſumus; [illegible] felicitatem, & ſi [illegible] invidarent authorem.

Dixi unde naſcatur amor tui, dicam nunc unde oriatur timor; ex Te Paſtore naſcitur & Protege.

[illegible]

Blandum eſt Paſtoris nomen. ſed idem terrifi-
cum, ingenerat hoc nomen amorem & timorem;
amant oves Paſtorem & timent; & pera, & fiſtula,
& pedum, & ſignum [illegible] ſunt amoris, &
timoris: amant oves hæc inſignia, & illa timent;
Paſtor ſuis Paſtor eſt [illegible], & amor eſt Paſtor; ti-
ment oves amorem dum timent Paſtorem, atqve
amor ille eſt timor.

Minus blandum eſt nomen Proregis, & fortè in
aliis Proregibus terribile eſt, ſed in Te amabile; ut
mollires hoc nomen [illegible] Prorex &
poſtea Præſulem, & nunc regis Lugdunum, Ar-
chiepiſcopus non ut Prorex, nec [illegible]
Proregis domas [illegible] confun-
dis utramqve dignitatem & utramqve diſtingvis.

Ac vide qvàm hæc laus tua ſit vera [illegible]
[illegible] eſt iras ſuas ſub te Paſtore, & Prorege Leo
Lugdunenſis; rugiebat olim ſub aliis Proregibus,
& pene Regibus, & rugitum Lugdunum [illegible]
[illegible], & timebat Gallia; & nuper inter [illegible]
[illegible] ſi Lugdunum rugiiſſet, turbare potuiſſet uni-
verſam Galliam, & excitare Europam: [illegible] in
ovem leonem Lugdunenſem; illum ſub te Paſto-
re, & Prorege, & provocatus licet minis, & præmiis
balare maluit qvam rugire.

Fecit hoc amor tui, & fecit timor, fecit hoc u-
terqve affectus, & fecit unus; inveniſti artem ſo-
ciandi amorem, & timorem; miſces utrumqve, &
utrumqve [illegible]: amor eſt timor [illegible] & timor eſt
amor, uterqve multiplex, & uterqve
ſimplex.

DEUK

DEUX DEVISES SUR LE MESME SVIET.

I.

Le confluent du Rhoſne, & de la Saone.

Miſcentur in unum.

EPIGRAMMA.

L*[illegible] Arar, Rhodanuſque [illegible]* miſcentur in unum;

Ille amor [illegible], [illegible].

II.

Un ſep de Vigne en Provence perçant le corps d'un Olivier, [illegible] du vin [illegible] font l'Huile, & l'Olivier [illegible] le vin.

[illegible]

EPIGRAMMA.

N*[illegible]*

[illegible]

Illuſtriſſimo ac Reverendiſſimo

CAMILLO DE NEUFUILLE

LVGDVNENSIVM ARCHIEPISCOPO AC PROREGI

ANNUS NOVUS.

Precamur Tibi fortunatum annum qui nos [illegible] nobis fortunatos fecisti. [illegible] grauiſſimum [illegible] ſextum, & [illegible] ſeculi [illegible] hoc ſeculo [illegible] hoc ſeculum, quod [illegible] nos [illegible].

[illegible]

At vide quam ſint publica vota noſtra, optimus felicitatem publicam dum optamus noſtram; [illegible], quod votis [illegible] pendet ex ſolute [illegible] noſtra, nec tu vis eſſe felix [illegible] ut nos felices [illegible].

Placet percurrere [illegible] annos [illegible] Lugdunum felices, [illegible] annis, ſecuri inter pericula, quieti inter factiones publicas. nec [illegible] ſtetit immotum Lugdunum dum [illegible] fidele [illegible] de fide, [illegible] ; [illegible] exemplo [illegible] Provinciæ, ſtetit Lugdunum quaſi [illegible] quocunque [illegible].

Nolo dicere quo evaſura res erat ſi Lugdunum vacillaſſet: malo dicere debere nos Regi, [illegible] quod tunc ſteterimus cum [illegible], [illegible] gubernabat Lugdunum [illegible] Ludovicum; & uterque ſapienter [illegible] pugnandum ſemper eſſe pro Rege, nunquam de Rege.

Placet comparare felicitatem noſtram cum [illegible]; dum exortes diſciplinæ militaris Legiones in vicinis Provinciis non tam exigerent hyemes quam ubique facerent; dum Prædones non milites, dum hoſtes non hoſpites, dum [illegible] domos [illegible] barbari, [illegible] Galli, dum omnia rapinis, cædibus, [illegible] miſcerentur, ſola [illegible] Lugdunum [illegible], & ſolus [illegible] nec [illegible]; Lugdunenſis Provincia ſine damno, & pene ſine

ſum-

periculo? manſiſſe Lugduno milites, nulla ſu-ſpicio apud nos hoſpites, nulli raptores, apud [illegible] [illegible]? Viguit commercium inter tumul[illegible] bellicos, & bellum, quod cæteris Provinciis nocuit, Lugduno utile fuit. Cui debemus hanc felici-tem [illegible] niſi Lugdunenſi [illegible] felici?

Nec fortunatos, certum annos [illegible] Lugdu-no [illegible] agis Gubernatorem & Præſulem, conjungis utriuſque nomina [illegible] confundis; [illegible] utramque poteſtatem [illegible] [illegible] unum alterum [illegible] conſecras; [illegible] ut verbo dicam repræſentas Lugduno [illegible] ſium patria Lugdunenſem, agis ille [illegible] Epiſcoporum [illegible] Præfectus; agis Præfectum [illegible] Epiſcopus, & in [illegible] utrumque [illegible] [illegible] nomen, quod [illegible], & [illegible] cum eſt.

Agit illi gratias Lugdunum novo Euchariſti-ci genere, [illegible] eſſe in ore suo, nec [illegible] velit [illegible] quod non vult [illegible] imo [illegible] antiqua beneficia, & ex[illegible] idem [illegible] felices annos, & multos, [illegible] [illegible] felicitas noſtra Te duce felice.

[illegible] audemus dicere ne erubeſcas ad lau-das [illegible], [illegible] ut [illegible] erubeſcas [illegible] [illegible] purpura, & viola

[illegible]

ILLUSTRISSIMO DOMINO
D. ABELI DE SERVIENT,
COMITI DE LA ROCHE,
Marchioni de Sablé, & Boisdauphin, &c. Miniſtro Politico, & Regii Ærarii ſupremo Præfecto.

IMAGO VITÆ.

Aſcendiſti per omnes honorum gradus ad ſummum qvem geris, VIR ILLUSTRISSIME, ex Procuratore Generali Magiſter ſupplicum libellorum, ex illo variis in Provinciis juri dicundo præpoſitus, ex illo legatus Regius, ex illo Præſes [illegible], ex illo à Secretis Regiis, & [illegible] illis plenipotentiarius juris de Pace legatus, ex illo Miniſter Politicus: ex iſto denique Regii Ærarii ſupremus Præfectus.

Nec aſcendiſti præcipiti ſaltu, ſed emerito greſſu, gradus fuit honor unus ad alterum; præluſiſti ſecundo dum gerebas primum; exercuiſti quartum in tertio, ſextum in qvinto; meruiſti octavum in ſeptimo, & nonum in octavo: acceſſiſti ad ſingula miniſteria veteranus non novus, quæ jam geſſeras anteqvam gereres: propterea ſuperaſti officia dum geſſiſti, neqve adæqvant, [illegible] ſingula, neqve impleta univerſa.

[illegible] relegere officii vitæ tuæ, & proponere [illegible] miraberis te eundem, & multiplicem, ſimilem & diverſum, unum in pluribus, & plures in uno; expreſſit imaginem corporis [illegible], ego animum pingo, uter [illegible] erit qvicunqve te novit.

Præſi-

Procurator Generalis in Senatu Delphinatus [illegible] Aſylum legum, juſtitiæ propugnaculum, [illegible] rerum bonarum, & [illegible] publicè [illegible] ſunt qui te [illegible] : nemo leges [illegible] innocentem [illegible] leges [illegible] innocentem : [illegible] contempſit impunè : neminem juſtitia [illegible] iniquè, arbitratus [illegible] publicè, & publicæ [illegible] Regis, Patronum Regni, & Patrem populi.

Aliquot non [illegible] Provinciæ [illegible] annos [illegible] forenſes ingenium [illegible] Palatium [illegible] admiſſus ad ſupplicum libellorum Magiſterium [illegible] ſua [illegible] difficultates [illegible] per [illegible] difficultates [illegible] ingenio [illegible] ſuperaſti difficultates [illegible] hoc [illegible] non tam libellorum ſupplicum [illegible] Magiſter eſſe videreris.

[illegible] dicundo per Aquitaniam [illegible] Provinciam [illegible] & [illegible] Principem [illegible] Regem [illegible] Rege [illegible] Primarii Præſidis [illegible] in Aquitania [illegible] Præſidatum in [illegible] [illegible]

[illegible]

[illegible] politicæ , ne orta rebellio [illegible] poſſet.

[illegible] Alpes ſemel exercitui Gal[illegible] ſemel atqve iterum Lega[illegible] fuiſti Italiæ Majeſta[illegible] apud Secuſium, & Cheraſcum [illegible] Alpes Gallicas, & Gal[illegible] tranſalpinam. Paucis attingo, qvæ [illegible] & magna [illegible], & pene ea confundo, [illegible] diſtinxiſti; per te effectum eſt ne Mantuanus opprimi poſſet, & ne Sabaudus poſſet opprimere: ſpectavit Rex Chriſtianiſſimus in illa [illegible] In hoc [illegible] diviſit ſe utriqve [illegible] hunc Ludovicus erga illum juſtus, erga [illegible] uterqve fuit.

Per te Rhetia in libertatem vindicata laqveos ſervitutis effugit: Per te Ratiſbonenſis negotiatio [illegible] intra Italiam qvod intra Germaniam [illegible]; per te Caſale neutrum eſſe voluit, ut eſſet liberum: per te Mantua Domino ſuo reſtituta eſt præter opinionem publicam & privatam. Per te [illegible] redditum eſt Sabaudo, ut ſervaretur fides publica, & receptum, ut ſervaretur [illegible].

[illegible] Secretis Regiis qvi noveras ſecreta [illegible], & ſervare: placet deſcribere radios ſolis ut [illegible] deſcribam: nihil ſecretius eſt [illegible] vident omnia, & vix videntur [illegible] ſentimus omnia, & vix ipſi [illegible]: nihil ſubtilius iiſdem radiis, perva[illegible] nec franguntur; per[illegible] percellunt aerem,

X nec

nec læduntur: [illegible] ſe aqvis, nec [illegible] tur; inſinuant ſe terris, nec obruuntur, [illegible] dem radiis efficacius, fœcundi ſunt in terris, [illegible] bres in aqvis, illuſtres in aere, purpurei in [illegible] argentei in Stellis, diſcolores in Planetis, [illegible] mes in gemmis; [illegible] radius [illegible] ſus, pendent à Sole, [illegible] pendet, [illegible] ad imperium, [illegible] ad nutum, [illegible] Soli, & perirent [illegible] adhærere ceſſarent: talem [illegible] eſſe Miniſtrum [illegible], & mandati [illegible] Tu talis fuiſti.

Talem te eſſe oportebat ut [illegible] de pace Legatus in Germaniam mitteretis; [illegible] probaſti te eſſe radium [illegible] ut [illegible] Gallica, [illegible] qventem ut perſvadere, [illegible] gere, [illegible] nefallere velles, [illegible] ne falli poſſes.

Longum eſſet dicere qvid cum Collegis [illegible] tis [illegible]; [illegible], qvæ ſolus [illegible] digreſſus à Germania in Hollandiam perſvad[illegible] Hollandiæ [illegible] defenſionis cum Gallia [illegible] dus; [illegible] pacem vellent qvam [illegible] [illegible] ſi aliter facerent læſuros [illegible] [illegible] publicam, nec empturos privatam [illegible] [illegible] fuit, dolent hodieqve id evo[illegible] ſe qvod prædixeras eventurum.

Regreſſus ex Hollandia [illegible] Germaniam cum ſeipſa, & Galliam cum Germania: [illegible] feciſti dum Gallia ſecum ipſa pugnat; [illegible] obſidens [illegible] ſeipſa, tunc temporis [illegible] victrix fuit Gallia [illegible] Germaniam [illegible] cum ſe intra ſeipſam: nec exiguus fuit [illegible]

[illegible]

Germanicæ fructus, per illam gemina Alſatia locus Gallicus didicit, per illam Philipsburgum, & Briſacum olim claves Germaniæ ut aperirent Galliam, nunc claves ſunt Galliæ ut illam claudant, & recludant Germaniam.

Dum [illegible] hæc geris deſignatus es Miniſter [illegible] dum extra Galliam adminiſtrabantur Gallicæ: nemo ad miniſterium aſcendit per illum gradus, fuiſti prius Miniſter Europæ, ut eſſes Miniſter Galliæ, didiciſti arcana Regnorum & Legatos Regum examinaſti quid poſſent, explorâſti quid vellent, diſtinxiſti virtutes Nationum, collegiſti mores Gentium, conflâſti ex pluribus ſapientiis unam, & per hanc ſapis ſapientia omnium; atqve inde fit ut ſi magnum aliqvid cum externis populis pertractandum ſit, ſi fœdus ineundum, ſi pax ſancienda omnes te ſtatim appellent, omnes te optent [illegible] Miniſtrum Galliæ & Legatum Europæ.

Poſt exercita tot miniſteria unum deerat Ærarii Regii Miniſterium, & illud nunc geris, difficile ſane miniſterium, & te dignum: Præfectum eſſe ærarii non famulum, Dominum Auri non ſervum, retinere decolores manus inter metalla, & pauperem eſſe poſſe inter divitias; ſimilem eſſe Soli qvi aurum parit, & purus eſt, imitari terram, quæ parturit argentum & reddit, æmulari ignem, qui perficit metalla, nec ſe inficit, inſtar eſſe ſigilli, qvod auro ſe implet ut Regem imprimat, & ſe exhaurit, ut reſtituat, talem te miramur, [illegible] ærarium Regium ſangvinem publicum eſſe, diſtribuis illum ſapienter non

cuſtodis, impendis bono publico, & reſtituis [illegible] unde fluxere: pares Regem ſubditis divitem [illegible] regnum ſi dives; & paupertatem publicam [illegible] tantum [illegible] ſubveniendam [illegible], ſi privatos omnes [illegible] pauperes.

Non abdicaſti cætera officia dum [illegible] collegiſti omnia in uno, & [illegible] omnes præfecturas in une geris: Agis [illegible] rem generalem dum procuras regium bonum & publicum: agis ſupplicum libellorum Magiſtrum dum libellos ſupplices admittis [illegible] Præpoſitus es juridicundo [illegible] dum protegis jura provincialium non opprimis [illegible] jus [illegible] Regis [illegible] dum [illegible] pecunia [illegible] [illegible] [illegible] dum [illegible] [illegible] pacem, & bellum [illegible] miniſtras [illegible] [illegible] omnium rerum miniſterium [illegible] dum ſrcum omnium rerum miniſterium [illegible] diſtribuis.

[illegible] MO DOMINO

D. ABELI DE SERVIENT, VITA PRIVATA, ET PUBLICA.

Iᴅ [illegible], cuiligenus privatum, & publicum [illegible] negotioſum, ſolitarium, & aulicum, Vir [illegible] vixeruit hanc vitam [illegible] [illegible] illam [illegible] partim te [illegible] & [illegible] [illegible] vivis duplicem [illegible] & unam [illegible].

[illegible] ſuperioriore [illegible] te [illegible] Aula [illegible] negotiorum [illegible] [illegible]

pari-

[illegible] à qvo omnes [illegible] minores ſunt; [illegible] hib-
[illegible] Dominus: [illegible]
[illegible] te rebus non donas, tradis
[illegible] ingenium tuum, & dum
una pars [illegible] in rebus laborat, altera penè
[illegible]

[illegible] eſt, nec tu ſolita-
[illegible] rerum qvo-
cunqve perg[illegible], ſe-
[illegible]
[illegible] ſatis
[illegible]
[illegible] in Roſa Angliam, in Tulipa
[illegible] Germaniam in Lilio Gal-
liam; & qvod Lilium eſt [illegible] Ludo-
vicum eſſe Regibus: ex horto [illegible]
[illegible] in orbis mappa intervalla regionum,
[illegible] antiqva jura regnorum, & nova [illegible]
[illegible] qvas olim Legatus obiiſti, & nunc Le-
[illegible] genere percurris orbem terrarum, & [illegible]
[illegible]

Neqve adhuc ſatis dixi, eruditi ingenii eſt ſcire
præterita, prudentis intueri præſentia, ſapientis
[illegible], hoc ſtudium tuum eſt vacare fu-
turis, & [illegible] facienda non facta, [illegible] revol-
[illegible] aliqvid ex iis, qvæ [illegible] hac arte in-
[illegible] Aqvila poteſt ne ad Alpes volet; hac
arte impediri Leo ſi cum Leopardo pugnet; hac
arte [illegible] ſtabilis ſi nemo vincere velit, & ne-
[illegible]; hac arte ditari [illegible] ſi populus dives,
& regnum locuples: hac arte victrix eſſe poteſt
Gallia ſi ſeipſam non vincat.

Plenus his meditationibus politicis & redies in Aulam rogatus ſententiam & [illegible] de legibus imperii quaſi interpres, de hominibus Italicis quaſi ſequeſter, de myſteriis [illegible] nis quaſi myſtes: loqveris de rebus futuris quaſi de præſentibus, de agendis quaſi jam actis, de negotiis alienis quaſi de tuis [illegible] ſed ipſas, ſed cauſas rerum, & initia & fines & curſum & exitum; nihil a te quæritur, quod non prævideris, nihil objicitur, quod jam non ſolveris.

Ex Aula redis in hortum; nec Regis [illegible] ad lilia redis ex liliis; ſic miſces privatam vitam & publicam, ſic vivis aliis & tibi: nec illuſtrior vita eſſe poteſt qua [illegible] viſere [illegible] Scipiones, & Lælii, [illegible] Meudoni [illegible] virorum illuſtrium, & [illegible] imagines erit.

DEVISES SUR LE MESME SUJET, D'UNE VIE PRIVEE, ET PUBLIQUE.

I.

Les fontaines de [illegible]

Quod bibimus [illegible]

EPIGRAMMA.

QVod bibimus [illegible] *[illegible]*;

[illegible]

[illegible] Diſtam & [illegible], & myſteria [illegible],
[illegible]

II.

Le Navire de la Ville de Paris.

[illegible]

EPIGRAMMA.

U[illegible] perambulat orbem,
[illegible],
[illegible] Navis [illegible]
[illegible] Paris [illegible].

III.

La Seine.

Exit nec deſerit urbem.

EPIGRAMMA.

Quam properare vides, Exit nec deſerit urbem,
[illegible] fluit, & ſemper mobilis unda manet;
Tu quoque [illegible], nec deſeris urbem
[illegible], & [illegible] nobilis [illegible].

IV.

Un Compas.

Centro p[illegible] alter adhærens.

EPIGRAMMA.

PEs alter [illegible], Centro pes alter adhæret,
[illegible]
Tu [illegible]
[illegible] & ſemper [illegible].

EIDEM ILLUSTRISSIMO DOMINO,

DN. ABELI DE SERVIENT,

POLITICA, ET CHRISTIANA QVÆSTIO,

AN SOLITARIVS ANIMVS POSSIT ESSE SOLVS.

POlitica & Chriſtiana quæſtio, an ingens & ex-celſus animus poſſit eſſe ſolus dum eſt [illegible] Te ſpectat hæc quæſtio, Vir Illuſtriſſime, pertinet ut de Te apud Te diſputem, an [illegible] etiam dum eſt ſolus: [illegible] tu judex, privata controverſia erit, nemo [illegible] dict niſi [illegible] judex: [illegible] ſolus eſſe non poteſt [illegible] quicumque ſunt [illegible].

Videtur excelſus animus poſſe eſſe ſolus dum ſolus eſt, qui poteſt [illegible] etiam dum publicus eſt: [illegible] poteſt [illegible] etiam intra urbem & ſubtrahere ſe [illegible] cum eſt præ-ſens: [illegible] commodat ſe illis [illegible] ſe [illegible] impendit [illegible] ſed [illegible] [illegible] eandem [illegible] igitur [illegible] ſe [illegible] poteſt, quibus tradi-tum [illegible] vendidit: igitur dicere cum Philoſophis poteſt publicis curis, ite cure [illegible] vacare & ſo-lum eſſe, [illegible] vos non eſtis ſoli.

Neque extra ſe tantum, ſed intra ſe ipſum ex-celſus animus [illegible] eſt; ſicut illum Dominus [illegible] minum ſui cum [illegible] [illegible] dum liberum [illegible] eſſe poteſt & non velle [illegible] [illegible] ſuos, & ſuſpendere, agere & ceſſare [illegible] [illegible] dum [illegible] agit aliquid dum nihil agere

[illegible] dum vult non uti, & dum liberè [illegible] Dominum sui se esse probat: potest igitur [illegible] potest carere cæteris rebus, & penè [illegible] admittere potest hospites curas, & illas ejicere; potest sibi ipsi inqvilinus esse, & sui hospes.

[illegible] ingens, & copiosus animus, nec solus esse potest nec vacuus; plenus est imaginibus rerum [illegible] & provincias, & regna gerit, [illegible] omnium Germanus & Italus, Hispanus & Anglus, Græcus & Danus, Polonus & [illegible] bellum tractant, & pacem meditantur [illegible] & penè exeqvuntur: qvis [illegible] esse solum cui mundus est socius.

Qvod admirabilius est præsentes sunt animo solitario res præteritæ, vivit qvod periit, [illegible] qvod fluxit; illi omne tempus præsens, omnes dies [illegible]mus, omnis antiqvitas novitas est; habitant [illegible] illum magni viri olim mortui nunc redivivi [illegible]mant apud illum Cicerones, philosophantur Platones, ſpeculantur Ariſtoteles: qvis dicat eum [illegible] eſſe ſolum, cui omnis ætas ſocia eſt, & comes omnis antiqvitas.

Non ſatis dixi, exit extra ſe ingens animus, & ad res futuras ſe procul extendit; meditatur res olim venturas, divinat, conjicit, conſulit & anteqvam fiant penè illas facit; atqve hæc eſt ingenuis animi nobilis occupatio ſtudere rebus futuris, & [illegible]; intereſſe rebus faciendis qvaſi jam factis; [illegible] hiſtoriam temporis futuri, & penè [illegible] eruditi ingenii eſt didiciſſe præterita vul-

garis ſine præſentia: poſitivus & fingit animo anteverſit annos venturos, vivit vita futura. [illegible] nex annis elapſis juveneſcit lapſuris. Qvis eum ſolum eſſe dicat cui homines olim futuri jam ſo- ſunt ſocii?

At hæc poſitiva ſunt qvæ ſeqvuntur Chriſtianæ ſolitudinis, & [illegible] retractat ætatem præteritam, & emendat; recognoſcit annos elapſos, & meliores facit dum facit pios: neqve illi pietas [illegible] ſit, aſſveſcit mori olim moriturus: experitur artem moriendi ne illi erret, ubi nemini errare licet; atqve ut mortem ludat incipit immortalis eſſe dum vivit: ut pergat ulterius aſpirat ad æternitatem intra tempus, ponit rudimenta [illegible] venturæ, præmittit mentem ad cælum qvibus [illegible] nenti, & felix olim futurus, præludit felicitati ne ad illum accedat ignarus.

Egi oratorem, & bene decepi te, VIR ILLUSTRISSIME, deſcripſi te & non tacui; laudavi cum [illegible] laudari. Sumpſi ex te exempla ſapientiæ, neqve aliud dixi qvam qvod tu facis, neqve tamen omnia dixi, vincis eloqventiam actis: & minus eſt qvod illa dicit qvam qvod tu agis.

Illuſtriſſimi, & Reverendiſſimi Domini

D. ARTHI DE LYONNE, EPISCOPI VAPINCENSIS.

EPITAPHIUM.

STA VIATOR, ET LEGE.

N*ovum Elogii genus*
Dicunt [illegible] *laudes*, [illegible]

Decanus [illegible]
[illegible] Episcopus [illegible].
Non fuit Episcopus [illegible].
Non fuit Episcopus [illegible].
Non fuit Episcopus [illegible],
Non fuit Archiepiscopus [illegible].
Id totum [illegible]
[illegible] eſſe voluit,
[illegible] &
[illegible].
Ex Conſiliariis Regalibus
[illegible]:
[illegible]:
Admiſſus tandem [illegible],
Flevit ſe Epiſcopum eſſe;
Et tandiu eſſe voluit, quandiu fuit;
Retinuit tamen [illegible] infulas, [illegible] majo-
res.
Paſtor amavit gregem, & ſæpe pavit de ſuo,
[illegible] Paſtorem [illegible]:
Et [illegible],
[illegible] innocentior, nulli tranquillior fuit:
Temperabat curis publicis [illegible] ſtudiis;
Excellens Mathematicus [illegible] ut ſui-
[illegible],
[illegible] ultra [illegible].
[illegible] circulum faciebat;
Denique [illegible] ultimo puncto [illegible] clauſit;
[illegible]
[illegible];
[illegible]:
[illegible] bene [illegible].

Adſunt

Adfuit Epiſcopo morienti ſuperſtes Epiſcopus,
Et [illegible] manuum poſſum [illegible]:
Perque [illegible] ſuam [illegible] Paſtoris
Et ſuſpexit in ſilio Patre [illegible];

ABI VIATOR, & DISCE [illegible].
Mors nequit [illegible] parere [illegible] Paſtori.
Voluit filius Parenti, & ovis Paſtori.

ILLUSTRISSIMI DOMINI
D. NICOLAI DE BALLEUL
EPITAPHIUM.

STA, VIATOR, ET LUGE JACTURAM PUBLICAM SI ES PARS PUBLICI.

Hic jacet Vir Illuſtriſſimus D. NICOLAUS DE BALLEUL,
Præſes [illegible] Pariſienſis,
[illegible] E. Ludovici Juſti,
[illegible], et [illegible];
[illegible] Conſiliarii, ab [illegible],
[illegible] nulli [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible], [illegible]
[illegible] Galliæ [illegible]-dubit;
Cancellarius Reginæ [illegible] ſcio,
Præpoſitus [illegible] publico [illegible], [illegible] ...
Urbanus [illegible] [illegible] ...

Præ-

[illegible] Nihilominus [illegible] alis quasi [illegible]
[illegible];
[illegible] publica [illegible] magis quam sua;
[illegible]
[illegible] publica [illegible].

[illegible] VIATOR.

Et luge [illegible];
Obiit anno Domini 16[illegible]. Ætat. 63.

VALE VIATOR.

[illegible]
[illegible]
[illegible]

ILLUSTRISSIMI DOMINI
D. NICOLAI DE MESGRIGNY
EPITAPHIUM.

STA VIATOR.

JAcet sub hoc marmore vir magnus,
[illegible] quo [illegible] jacere debuit.
[illegible] Nicolaus de Mesgrigny.
Non fuit Mar[illegible], non fuit Praeses,
Non fuit Abbas, non fuit Episcopus,
Id tamen non fuit quod esse recusavit;
Pastor in [illegible], in [illegible] Pater, & Praeses
fuit;
In quo [illegible] infulatus, [illegible] in [illegible]
[illegible].
[illegible],
[illegible].
[illegible] pa-
[illegible].

[illegible]

Temperabat utrimque eloquentiam, & his eloquens erat.
Nec facundior illis [illegible].
Omnique [illegible] eloquens fuit,
Cantorum [illegible]
Regularem [illegible]
Inter divites pauper,
Inter ægros [illegible],
Inter subditos [illegible].
Tres [illegible]
Beneficiarius [illegible]
[illegible]
Et [illegible] beneficiarius [illegible].
Præpositus [illegible]
Confusionis [illegible]
Sæpe [illegible]
Solabantur illum [illegible]
Quibus [illegible] distribuit,
Neque [illegible],
Denique [illegible] quam pauperes,
[illegible],
[illegible] posset.

Obiit anno Domini [illegible] Ætat. [illegible]

Dignus [illegible] vita nisi dignior fuisset æterna;
[illegible]
Transmissus ad illam [illegible],
Ideo maturius [illegible]

[illegible]

[illegible]
[illegible].

ILLUSTRISSIMI DOMINI

D. PETRI LE GOUX, DE LA BERCHERE,

Primarii Præſidis in Senatu Delphinatenſi,

ELOGIUM FUNEBRE

STA VIATOR.

ET lacrymas publicis addo meas,
Mirare utrasque [illegible] publicas.
Hic jacet illuſtriſſimus D. PETRUS LE GOUX DE LA BERCHERE.
[illegible] hiſtoriam [illegible] qui hanc familiam [illegible];
Pars eſt hiſtoriæ Gallicæ nobilis domus,
Armata in Marchionibus, Ducibus, Mareſchallis,
Togata in Conſiliariis, Præſidibus, Cancellariis,
Infulata in Præſulibus, & Archiepiſcopis,
Facere de ſuo poteſt illuſtrem hiſtoriam.
Nepos avorum illuſtrium domeſticis virtutibus addidit ſuas;
Nec fuit minor magnis Majoribus.
Sapientia in illo Præſes, & Præſes ipſe ſapientiæ fuit;
In utroque jure didicit Magiſtrum Pacium, & docuit;
Deduxit illum Patavio in Galliam,
Et utramque Romanam ſapientiam Gallicam fecit:
Uno Senatu major duorum Senatuum Princeps fuit;
Et ad eum prima purpura venit,
Juniori data, Gratianopoli reddita;
Juſtumque probavit Ludovicus cum dedit,
Juſtiorem cum reddidit.
Semel hunc ſe exulem putavit extra Patriam,
[illegible] adverſam fortunam dum relegavit,
[illegible] Præſectum dum reſtituit;

Epi-

Æqualem vultum oſtendit utrique fortunæ,
Et dum Senatum [illegible] Præſidem ſuum,
[illegible] virtutes [illegible] & [illegible] vide-
bam;
Juſtitiam amavit ſemper, ſed [illegible],
Omnem ejus partem [illegible]
Non [illegible] judicium [illegible], aut [illegible]
Nullam vindictam [illegible];
[illegible]
Apud [illegible] nihil [illegible]
Nihil humanum [illegible]
[illegible] Pauperum;
[illegible]
[illegible]
[illegible]
In [illegible] quam [illegible]
[illegible]
[illegible].
Obiit anno Domini [illegible]. Ætat. 52.
[illegible] longiorem [illegible],
[illegible]
[illegible]
[illegible] quæ ſæpe illi [illegible].
[illegible]
[illegible]
[illegible] alter.

ELOGIUM FUNEBRE
D. RENATI DE VOYER,
D. D'ARGENSON.

Jacet ſub hoc marmore [illegible]
[illegible] pagina.

[illegible] gloriæ [illegible] annoſæ
D. [illegible] DE VOYER, D. D'ARGENSON.
[illegible] de Paulmy
[illegible],
[illegible] illuſtres Majores, nec erat minor,
[illegible] præpoſuit;
[illegible], dum addidit alteram;
[illegible] rit;
Ex [illegible] Magiſter,
Ex illo [illegible],
Et [illegible] præpoſitus,
Et [illegible] ubique [illegible] & [illegible] aſſen-
[illegible]

Nec bello [illegible].
Sexdecim [illegible],
Fecit ubique [illegible].
Lotharingiæ perſvaſit ut vellet eſſe [illegible],
Rheno ut vellet eſſe limes,
[illegible] ut vellent eſſe Gallicæ,
[illegible] victoriam [illegible],
Glorioſam [illegible], etiam [illegible]
[illegible].

T[illegible],
[illegible] anti Aq[illegible];
[illegible] dum acquirit [illegible] Provincias,
[illegible] dum conſervat antiq[illegible]
Poſt [illegible] novum [illegible],
[illegible] Miniſter [illegible] inus, qui fuerat [illegible],
[illegible] non mutavit;
[illegible] Magiſter fuit dum preces Deo ob-
tulit,
[illegible] reſtituit;

 Judi[illegible]

Judex dum conſcientiam abſolvit.
Carere diu tali Miniſtro Aula non potuit;
Deſtinatus eſt Venetias Legatus Regius.
Atque ut legatio illuſtrior eſſet,
Legato Parenti ſubſtitutus eſt Legatus filius.
Nec [illegible] conſilio additus eſt filius [illegible];
Vix ingreſſus erat Venetias privatus,
Brevi ingreſſurus publicus,
Eheu dum ſolemni illo [illegible] ingreſſu,
Oppreſſus morbo [illegible] Legatum [illegible] in [illegible].
Fallor non mutavit mors legationem, ſed [illegible].
Agit Pater legationem in cœlo, & filius Venetiis.
Senatus Patri pompam luctuoſam,
Filio Regiam,
Utrique legato ornavit publicam.

ELOGIUM FUNEBRE

D. JOSEPHI DU BERNET.

STA VIATOR

J[illegible] magni viri exiguus cinis,
Hic eſt [illegible] D. JOSEPHUS DU BERNET,
[illegible] Princeps,
[illegible] adhuc puer præclaſſi Præſidi,
[illegible] primus & pene ſemper præſes fuit.
[illegible] anno 20. Theſes publicas de utroque jure
[illegible] ſuſtinuit quam docuit;
[illegible] diſcipulus ut Magiſter eſſe poſſit.
Advocatus Generalis cum per ætatem eſſe non poſſet;
Supplevit annos maturâ eloquentia.
Dixit publice, & [illegible] extorſit ab invitis;
Ex magno Conſilio Præſes apud Burdigalam,
Eloquentiæ Oratoris addidit Majeſtatem Præſidis;

omn[illegible]

[illegible] tumultu Aginenſis, & con-
[illegible],
[illegible] Senatus,
[illegible] probavit ingenio;
[illegible] cunda niſi Regi;
[illegible] favor [illegible] debuerat;
[illegible] apud Biturigas,
[illegible] eſſe qvam exu-
[illegible],
[illegible]
[illegible]
[illegible] colligit,
Evocatus a [illegible]
Nec imparatus [illegible],
Semel moriturus qvotidie [illegible];
Stationes Jubilæi ſic obiit [illegible];
Et Sacramentis Chriſtianis [illegible],
Egit judicem ſui, ut judicem Deum [illegible].

Obiit anno Ætat. 63.

ABI VIATOR.

Hic magni viri exiguus cinis
Olim magnum reſurget in virum.

ELOGIUM FUNEBRE.

D. LUDOVICI GIRARD.

P[illegible] magnis honoribus,
[illegible] qvi geſſit,
[illegible] qvos non geſſit,
[illegible] Regiis, qvæ intra familiam geri vidit;
Ex Senatu [illegible]nenſi translatus ad Pariſienſem,

Per unam [illegible] ad [illegible],
Ex Senatore supplicum libellorum Magister,
Ex [illegible] apud Pictavos, & Xantones [illegible] Exem-
plum,
Repræsentavit Regem duobus Provinciis,
Et [illegible] Senatui fuit.
Ad [illegible] ne [illegible] ac [illegible].
[illegible] ; & [illegible] ;
Vitam hac arte [illegible]
An[illegible] Monumentum [illegible]
Exemplo [illegible] Procuratoris ge-
neralis,
[illegible] quæ [illegible],
[illegible] est [illegible].
[illegible]
Et [illegible],
Et [illegible].
Et [illegible]
[illegible] regias ;
[illegible] !
Ex [illegible] thesaurat,
[illegible] est pauper.

AD VIATOREM.

[illegible],
[illegible].

ELOGIUM FUNEBRE

D. TALON, ADVOCATI GENERALIS

STA VIATOR, ET AUDI.

J[illegible] sub hoc marmore, & [illegible],
Magnum Gallicæ eloquentiæ Patronum [illegible],

[illegible] Dominus TALON,
*[illegible] cauſarum generalis Pa-
tronus,*
[illegible] Regius,
[illegible] fuit publicus;
[illegible];
[illegible] & [illegible];
[illegible] contempſit impunè,
[illegible]:
[illegible]
[illegible]:
[illegible],
Omnium [illegible],
Omnium [illegible].
Omnium malarum [illegible].
[illegible] Regis tantum ſed Advocatum [illegible] credidit;
Utriusqve clien[illegible], utriusqve Patronus.
[illegible] regia [illegible], & divina [illegible];
[illegible] Romanum [illegible] & Gallicum ſapientiùs [illegible],
[illegible] ſapientius diſtinxit,
*[illegible] infallibilem eſſe Cathedram Romanam, non [illegible]-
tam,*
[illegible] dogmata Cathedra non examinavit,
[illegible] non credidit:
[illegible] Romanæ obſervantior,
[illegible] Gallicanæ tenacior fuit;
[illegible] egit Patronum [illegible], & publicum:
[illegible] etiam in ſeipſum.
[illegible] & [illegible],
[illegible] perpetuus,
[illegible] & Regem Senatui;
[illegible] vellet,

 Idem

Idem orabat Regem ne vellet opprimere,
Et fecerat pacem ſi ſæpe audiretur,
Audiri adhuc poſtremo potuiſſet.
Deniq; ſiluit inter arma [illegible] publica & Regia,
Dedit lacrymas ruinæ publicæ,
Daturus ſanguinem ſi profuiſſet:
Interea intumuit [illegible]
Duorum annorum hydropiſis
Extinxit hominis [illegible] gloriam.

Obiit anno Æt. Domini.

Nec tamen totus interiit
Vivit eloquentia Patris in filio;
In uxore conſtantia,
Apud Regem fidelitas,
Apud Senatum integritas,
Apud omnes fama.

ELOGIUM FUNEBRE NOBILISSIMI EQVITIS HENRICI DE LA VIEVVILLE

STA VIATOR VEL EQVES GENEROSUS STETIT.

HIc jacet HENRICUS DE LA VIEVVILLE,
Nobilis Eques Melitenſis,
Formaverat illi corpus elegantia ut Aulæ placeret.
Nemo illum oderat etiam hoſtis
Nemo illi invidebat etiam major,
Placebat nobilis adoleſcentiam invidia:
Patri imperioſus amabilis fuit,

[illegible]

[illegible] conſiliis Pater erat.
[illegible] pedes [illegible] Melita dum Equitem fe-
cit;
[illegible] Equitem [illegible] illuſtris proſapia dedit;
[illegible] poſſent, ſi omnes vi-
verent,
Nec [illegible] Equitis nobilitas fuit,
Ornavit [illegible], ut bis nobilis eſ-
ſet:
Luſtravit [illegible] omnium virtutes non
[illegible],
Didicit omnes Aulas, & perfectum Aulicum
[illegible]
Placere potuit [illegible] Regibus,
Niſi Ludovico placere maluiſſet.
Apollini ſimilis intus eruditus, foris [illegible] erat,
Præfectus caſtrorum, imperii parcus,
Exempli prodigus fuit.
Erumpens hoſtis ex obſeſſis Stampis
[illegible] militem, læſit Ducem,
Vulneravit eum [illegible] pedes,
Non auſus ferire majeſtatem capitis;
Achillis ſimilis hac ſola parte corporis mortalis fuit;
Senſit hoc vulnus omnis Aula,
Solus qui accepit vix ſenſit.
Ab eo vulnere mutatus in Aulicum [illegible]ſtem;
[illegible] æternitati qui plus [illegible] tempori;
[illegible] ex momento pendere,
[illegible] æterna fecit, ne ullius periret;
[illegible] quidquid cælo non dederat;
[illegible] ſanitatem, & compenſavit damna vir-
tutibus.

Do[illegible]
Inter a[illegible],
[illegible] p[illegible] dolor[illegible].
Deo qui [illegible] vulnera & amore [illegible]
Ex[illegible] amavit, [illegible].
Et [illegible] de pœnitentia [illegible].

A[illegible]
Et ſapere d[illegible]

ELOGIUM FUNEBRE
D. FRANCISCI VAUTIER,
PRIMARII MEDICI REGII.

STA VIATOR, HIC STETIT ILLUSTRIS MEDICUS.

IRata mors quod [illegible]
Percuſſit [illegible] medicina ſan[illegible]
[illegible].

Fuit diu [illegible] eſſet primarius;
R[illegible] medicinam, & [illegible]
[illegible]:
[illegible] audire Hippocratem, & Galenum,
[illegible], utriuſque Magiſter,
[illegible] quod [illegible] ſimulavit, & quod Natura
[illegible]:
[illegible] politicam Medicinam, ut hic Medicus [illegible]
Sanaverat Reginam [illegible] ſi Medico [illegible]
Erupit ſæpe in [illegible], Cur tibi [illegible]
Timeret hunc [illegible] Medicum qui [illegible]
[illegible].

I[illegible]

[illegible] Regio, [illegible],
[illegible],
[illegible]
[illegible] fuerint, & [illegible] dum ſua ;
[illegible] medicinæ ;
[illegible] & [illegible] naturam Medi-
cam fecit.
[illegible] Medicum, [illegible] Regius.
[illegible] Reginæ mater,
[illegible] quæ [illegible];
[illegible]
[illegible] Ludovico Juſto [illegible],
[illegible]
[illegible],
Brevi oſtendit [illegible] ;
Servavit utrique vitam [illegible], & publicam,
Facturus immortales ſi arti [illegible].
Iam mors homini immortalitatem cogitanti,
Dum Regem balneo admovet, nec reformidat [illegible],
[illegible] obvium caput tot telis quot radiis,
[illegible] ardor ſanabili [illegible] febri [illegible]:
[illegible] inſidias vir ſagax, & [illegible] nexit;
[illegible] ardorem pretioſum quem pro Rege con-
[illegible];
[illegible] eſt Solem etiam lædentem ne Regem deſereret:
Nec impune mors vicit, nec ſine certamine,
[illegible] illam niſi intra Meſenterium [illegible]:
Ne [illegible] ſuſpiret,
[illegible] Chriſtianis, & divino Viatico [illegible],
[illegible] perveniat;

ABI VIATOR.

Et diſce nullum Aphoriſmum veriorem eſſe:
Morimur tempori, & naſcimur æternitati.

TUMULUS DUORUM AMANTIUM APUD LUGDUNUM ERECTUS.

Jacent intra hunc tumulum duo Amantes,
Et adhuc ſe amant;
Extincta eſt utriuſque vita, non flamma;
Adhuc vivit ignis ſub cinere,
Erupturus foras niſi tegeretur hoc lapide;
Fluxerunt d[illegible] cum amore cupiditi;
Perierunt [illegible], amor non periit;
Vivit adhuc, & [illegible]it,
Nec obruit illum lapis, ſed tegit,
Ipſe intra hoc ſepulcrum quaſi intra ſacellum eſt.
Hoc primum amoris [illegible] alterum,
Jacent intra hunc tumulum duo amantes, ſed virgines,
Invenit [illegible] ſilit;
Pr[illegible] noverunt amorem, ſed virginem;
Idem thalamus conjunxit utrumque, & diviſit.
Conjugium fuit animorum, & divortium corporum:
Nunc quoque idem mortuis thalamus eſt,
Idem conjugium cinerum, & divortium,
Jacent contigui conjuges, & impermixti;
Et quorum amores virgines fuere,
Virgines quoque ſunt cineres.
Extra urbem conditi ſunt,
Minus ſecura eſt intra urbes virginitas
Ad ripam amnis ſitus eſt tumulus,
Hic quoque fluvius virgineus eſt:

Non

Nubit Arar Rhodano, & uterque conjux castus,
[illegible] est, & [illegible],
[illegible] & [illegible]mixtas;
[illegible] conjuges, & [illegible]nt virgines:
Nec Herodis hic tumulus est, nec Herodiadis;
Adulterium utriusque fuit non connubium,
Utrique ante obitum [illegible],
Tumulus esse non potest post cineres,
Nec Romani fuere hi duo amantes, neque Ethnici;
[illegible] Roma [illegible] patria,
[illegible] Ethnici:
Neque re[illegible] [illegible] voluerunt;
[illegible] nomen ſuum, [illegible];
Chriſtiani ſunt conjuges, & virgines,
Nec ignoti eſſe vellent niſi eſſent Chriſtiani:
Nec tam fidelis eſſet amor niſi eſſet conjugalis,
Nec tam diuturnus niſi eſſet purus.
Subſtitere Lugduni nobiles amoris exules,
Advenæ Lugdunenſes dum viverent,
Poſt mortem indigenæ:
Arvernos fuiſſe hos amantes conjectura eſt.
Tenacis judicii ſunt Arverni, & tenacis virtutis,
Aut amantes ipſi, aut eorum amor Arvernus eſt.
Facis Lugdunenſes Moyron dum ædibus donas,
Accipis ab illis nomen, & reddis,
Hæres es duorum amantium, & amas tertius;
Et ſolitudo olim duorum amantium,
Nunc eſt trium.

ILLU-

ILLUSTRISSIMO DOMINO

Dn. JACOBO MOYRON

BARONI DE SAINT TRIVIER,

Ex Prætori Lugdunenſi, & Supremi Conſilii Regii Conſiliario.

DOMUS DUORUM AMANTIUM DOMINO.

ELOGIUM.

FRuſtra ſolitudinem, & latebras quæris, Vir Illuſtriſſime, non latere potes, nec eſſe ſolus quia publicum oraculum es: [illegible] quocunque pergis [illegible] qui juris [illegible] ſequuntur [illegible], tibi eſſe non licet, quem [illegible] publicum; nec [illegible] poſſunt, qui [illegible], nec ullus locus eſt capax tui niſi [illegible]; fruſtra igitur urbem fugis qui urbem [illegible] ubicunque es: ex quo [illegible] ſuburbium Lugdunenſe; aut ſuburbium intra urbem, aut magna pars urbis intra ſuburbium eſt.

Neque Lugdunum tantum, ſed Aula ipſa quærit etiam [illegible], amaris ubique, deſideraris ubi non es, [illegible] ubique; audivit Rex qualis eſſes, & dignum putavit quem adhiberet omnibus Conſiliis Regiis; nec capacior adhiberi potuit conſiliis privatis, nec ſincerior publicis, nec innocentior [illegible]; nullum eſt Conſilium cujus non merearis eſſe arbiter, nullum [illegible] ejus [illegible] ſit Magiſter, [illegible] oraculum publicum [illegible] nunc eſſe regium.

Caput

Captas tamen ſolitudinem qvantùm potes, & [illegible] ; reddis te tibi qvi tandiu dediſti e a-
[illegible] oraculum privatum eſſe vis, qvi tandiu [illegible]
publicum ; conſulis teipſum, & reſpondes tibi ;
[illegible] qvi toties examinaſti alie-
nas. [illegible] tribunal juridicum ubi teſtis,
& [illegible] judex tu, antevertis divinam ſententi-
am dum te accuſas, & abſolvis ; ſic præparas te al-
teri vitæ [illegible], ſic mortem fallis dum incipis
æternus eſſe adhuc vivens.

Patere, Vir Illuſtriſſime, ut [illegible] ſolitu-
dini tuæ, non interpellabo [illegible] dum
ſilebo ; ſi tamen loqvi aliqvando velis loqvar dum
loqveris, dicam qvod dices, [illegible] qvod ages. Sic
eris ſolus etiam me comite, ſic [illegible] plures, & u-
nus, ſic erimus duo amantes ſed tu unicus, ego
ſervus

Addictiſſimus Petrus L'[illegible].

ELOGIUM FUNEBRE
DN. DE CHASTEAUNEUF
REGII SIGILLI CUSTODIS.
NOVUM ELOGII GENUS.
FACTIS LAUDARE NON VERBIS.
STA VIATOR, ET LEGE.

Illuſtriſſimus & Excellentiſſimusqve Dominus Carolus de L'Aubeſpine, Marchio de Chaſteau-
neuf, [illegible] chionum, & Præſidum [illegible]
[illegible] Majorum decora, & [illegible]
[illegible] anno [illegible]. & mortuus anno 1[illegible].
[illegible] anno 1602. Sena-
[illegible] Curiæ Pariſienſis, ex plusqvam Senator fuit :
anno

anno 1626 Legatus in Hollandiam, anno [illegible]
ter in Belgium miſſus utrobique de pace egit: an-
no 1617 Principes Regis, & Europæos Reges
conciliavit: anno 1620 Legatus ad Imperatorem
& Principes Germaniæ docuit Germaniam libe-
ram eſſe non poſſe niſi germana ſit Gallia: anno
1626 ad Principes Italiæ, ad Venetos, ad Rhætos
& Helvetios miſſus, oſtendit Galliam popu-
rum fœdera ambire non jura: anno 1629 Le-
gatus in Angliam, probavit illa regna ſtare diu
non poſſe, ſi ſint mala: poſt luſtratam variis legati-
onibus Europam, Turonum Prorex, & Regni Si-
gilli cuſtos creatus eſt: qvam bene hæc utrumque
munus geſſerit, ex invidia collige: anno 16[illegible] ex-
ulare juſſus inculſiſſe docuit nullas virtutes no-
biliores eſſe qvam exules: anno 1643 reſtitutus eſt
libertati publicæ, qvi nunqvam privata caruit:
anno 1650 redditus eſt ſigillis Regiis: anno [illegible]
adhibitus eſt primario Miniſterio. Anno 1653 ſe-
dere L[illegible] illam juſſus abduxit ſecum virtutem ne
ſolus iret, quæ ſemper illi intra Aulam, & extra il-
lam comes fidelis fuit. Hæc deniq; año 165[illegible] clauſit
hominis vitam, magnarum rerum hiſtoriam.

Legiſti Viator vitam proſperis rebus, & adver-
ſis permixtam: expertus eſt vir magnus utram-
qve fortunam, & eodem vultu, mutata eſt ſæpe il-
la, non ille; emendabat utramqve virtute, & dum
minus ſemper non ſervat, [illegible] eadem
fortuna, & totam fefellit dum ſola occidit.

ABI VIATOR, ET TU QVOQVE

fortunam virtute rege.

SCO-

NOBILISSIMI HEROIS

DOMINI CAHEUSACII,

LEVIORIS TURMÆ,

EMINENTISSIMI CARDINALIS ARMANDI RICHELII

DUCTORIS,

EPITAPHIUM.

STA VIATOR, ET LUGE HANC MORTEM.

Quam Mors ipſa timuit, [illegible]
[illegible] qualis hic fuerit [illegible]
Ipſe ejus mortem Cardinalis Richelius,
[illegible] la[illegible] gloriæ [illegible]
[illegible] e[illegible] [illegible] hic [illegible];
Quē Anglꝰ, Germ[illegible], Hiſpanꝰ [illegible] fſet.
Obſeſſo apud Ræam Inſulam Toiraſio,
Scapharum 29. commeatum invexit in [illegible]
Quæ ſolis piſcibus patere potuit;
Fuit per omnia clauſa, eadem arte ad Regem [illegible];
Eadem auxiliaribus copiis dux viæ fuit;
Iturus per aerem ſi mari i deſuiſſent:
Per aerem ferè veniſſe crediderunt Angli,
[illegible] ex D. Chriſtophori inſula momento expulit.
Nec minus illuſtre eſt quod [illegible],
Oppugnabantur omnia [illegible] una Pupella,
Ipſe unum Elementum ex [illegible],
Tunc ad aggeres [illegible] pugnam,
[illegible] aggeris [illegible] fuit.
[illegible] eſt quod [illegible],
[illegible] qua [illegible] ſolo t[illegible] magna fuit:
[illegible] r [illegible]
[illegible] terr[illegible];

Et

Et T[illegible]aſum [illegible] ad R[illegible],
Iterum ad [illegible]ſale [illegible] fecit.
Majus al quid [illegible],
Lemoris turma [illegible],
Iisdem hero[illegible],
Si dux iſſet [illegible]:
Cum hac Equ[illegible] in [illegible]
[illegible],
Tot facinore [illegible] alter [illegible] poſſet, niſi
[illegible]
Numeroſ[illegible] ex[illegible] non potuit.
Signifero vexillum [illegible] eripuit,
Hoc tro[illegible], & [illegible],
[illegible]:
Si[illegible],
[illegible].
[illegible] hoſ[illegible]s [illegible],
Re[illegible] pu[illegible] mori,
Aut qui [illegible]
I[illegible] amplexus,
[illegible], & Regi,
[illegible],
[illegible] Cardinalis Richelius,
[illegible]is teſſe[illegible],
[illegible],
[illegible].

ELOGIUM FUNEBRE

DN. PHILIPPI DE TORSI

D. DE LA T[illegible],

Atrebatenſium Gubernatoris.

SEA

Q[illegible] auſa fuerat p[illegible]lam aggredi,
[illegible]
Hic per [illegible] gradus [illegible]ret ad ſupremum,
[illegible] erat
[illegible] Galliam [illegible] Ciſalpinam,
[illegible] Cremonam ;
Gubernator Caſali [illegible].
[illegible] Caſale ſervavit,
Poſt [illegible] Caſale [illegible],
Tendere [illegible] ſolis
[illegible],
Et fidelem [illegible] :
Ut [illegible] & [illegible].
Temperabat pœna [illegible] hu-
manum,
Inde ille amor Gubernatoris quaſi Patris.
Et metus quaſi judicis :
[illegible]ax ſi juſſiſſet, [illegible] :
Nullum imperium ſterile ſenſit,
Nullum [illegible].
Nemo ſeveriorem appellavit dum puniret.
Nemo mitiorem dum parceret.
Ut [illegible] haberet homines [illegible]
[illegible] Deus, & [illegible],
[illegible]
Ille [illegible]
[illegible]
[illegible] ſtatuit,
Dum palam non auſa aggredi.

ABI VIATOR

Et [illegible].

TUMULUS
DOMINORUM DE BOURLON
STA VIATOR,
AD NOVUM TUMULI GENUS.
DOMUS EST HIC LOCUS, NON TUMULUS.

Jacent ſub hoc [illegible],
Et jacebit [illegible] familia.

Fratres,

D. Nicolaus Bourlon, Eques [illegible], & [illegible],
D. Joan. Bourlon, [illegible] in Curia [illegible]
D. Math. Bourlon, [illegible] Magiſter, & Conſil.
[illegible]
[illegible]
[illegible],
[illegible],
[illegible].
[illegible];
[illegible]
[illegible] ;
[illegible],
[illegible].

Fratrum liberi,

D. [illegible] Bourlon, [illegible]
D. [illegible] Bourlon, [illegible],
D. Joan. Bourlon, [illegible],
D. Math. Bourlon, [illegible] Magiſter,
[illegible]
Ex [illegible].
[illegible],
[illegible],

[illegible]

[illegible]
[illegible] *amiſſæ virtutis Mater,*
[illegible] *rus,*
[illegible] *ulis.*
[illegible], *quæ ſeculum videt,*
[illegible] *dum erit* [illegible],
[illegible]
[illegible]
[illegible]

AD VIATOR.

[illegible] *eſſe,*
[illegible]

ELOGIUM FUNEBRE.
D. GASTONIS DE RANTY,
STA VIATOR AD NOBILEM
TUMULUM.

I[illegible] *ſub co*[illegible] *tus* [illegible],
[illegible] *fuerit* GASTO DE RANTY,
[illegible], *nobilior fuit* [illegible];
[illegible] *h roum* [illegible] *non pr*[illegible],
[illegible]
[illegible]
[illegible] *& ſui* [illegible]:
[illegible] *ut* [illegible]
corporum.
[illegible]
[illegible]
[illegible],
[illegible]
[illegible] *gratiæ, non naturæ:*
[illegible] *fuit,*
[illegible] *fuit,*

Uſ[illegible] ſapiens, ſic vixiſt [illegible] vivunt.
Paſtor ille omnis animarum [illegible] quaſi [illegible]
[illegible],
N[illegible] [illegible] ducitur, [illegible]
[illegible],
Sapientiam multi conſequerentur [illegible],
[illegible] eſt [illegible] quam [illegible] homini.
ABI VIATOR, CÆTERA NOSCE,
Tam homini vitæ publicæ [illegible] eſt,
Illud [illegible] elegit [illegible],
Profeſſus eſt palam [illegible].
Neque [illegible] ſimpliciter [illegible],
Docuit ſapientem [illegible] armis,
Et publicum [illegible] purgavit.
ABI O VIATOR DISCE.
[illegible] & [illegible] ſapientem.
In pace [illegible].

NOBILIS DOMINI
NICOLAI DE BOESSAT
EPITAPHIUM.
STA VIATOR, ET MIRARE NOVUM AUDACIÆ GENUS.

IN publicis [illegible] ſpiritum, & vivida, In publicis D. [illegible] BOESSAT, [illegible] ſpiritum [illegible] alter [illegible], [illegible] ſolvit.
Nec [illegible] ponit.
[illegible] conſpectu,
[illegible] ſpiritus [illegible] ?
Q[illegible] & [illegible]
[illegible] & [illegible] poſuit.

Obſer-

[illegible]

ABI VIATOR, ET IMITARE, SI POTES.

[illegible]

EPITAPHIUM

D. IULIANI BRODEAU,

ILLUSTRIS CAUSARUM PATRONI.

STA VIATOR.

UBI VIR ELOQUENS STETIT.

A[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

[illegible]

ABI VIATOR.

[illegible]

Moniti.

REDI VIATOR.

[illegible]

[illegible] pars hominis [illegible], & pars [illegible].

EPITAPHIUM NOBILIS INFANTIS

FRANCISCI FOUQUET.

Hic jacet FRANCISCUS FOUQUET,
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
Jam [illegible]
Jam [illegible]
Jam [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible] non debent.
[illegible] quod bene est rep[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible] SYMBOLUM [illegible]

[illegible]

EPIGRAMMA

[illegible]
[illegible]

ELOGIUM [illegible]
ILLUSTR. D. D'ANCIER [illegible]

AD MONIMENTUM NUNQUAM CASURUM.

[illegible]alis monimenta deterit,
Hoc monimentum poſteritas conſervabit.

Dominus Franc. Antonius Gaulthior, Dominus d'Ancier, &c. cum hæredes [illegible] [illegible] [illegible] nunqvam [illegible] Societatem Jeſu [illegible] vocavit, [illegible] beneficium [illegible] eam me[illegible] haberet, nunqvam [illegible], [illegible] hæreditas nunqvam [illegible]

[illegible] beneficii in Societatem [illegible] Collegium [illegible] [illegible] amplissimi Gubernatoris [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] opus conſecr[illegible]

[illegible] ſucceſ-

feciſſe oportuit in parvo ſumptuum [illegible] [illegible] [illegible], a ſolvi Collegii extra do[illegible] [illegible] [illegible], in liberalitatem ſuam publi[illegible] [illegible] templum [illegible] ut opus [illegible] ; ſacellum in eo templo [illegible] [illegible] publicas ſimul preces & [illegible] [illegible].

[illegible] uno in loco ſacellum voluit & plura u-bique habebit. nam Societas [illegible] per orbe diffu-ſa quot ſacerdotes ubique & ſocios alit, tot [illegible] voluntatis alumnos [illegible] ſemel dic[illegible] ſacellum in quo [illegible] pro eo preces, tem-plum erit in quo [illegible] gratiarum actiones, gymna-ſium erit, in quo [illegible] et perſolventur laudes.

Obſignavit [illegible] hoc ul-timum [illegible], [illegible] [illegible] non po-tuit; Roma [illegible] [illegible] ; voluit in publico [illegible] [illegible] [illegible] ; longe à Patria [illegible] [illegible] fuit, ut fiat patria quam [illegible] vivus & proſenſibus conſiliis [illegible] [illegible] beneficiis [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible], & ſana mente [illegible] [illegible] ut ſuas & pro illas ac ſponte [illegible].

[illegible] nobiliſſimo hominis [illegible] [illegible] ſponſa [illegible] Burgundia [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] [illegible] abunde loquentur: unum di-co, hoc ipſe Majoribus debet quod familia ſuae ſplendorem ad eum tranſmiſerunt; hoc ei Ma-jores debebunt quod eum ille ſplendorem efficiet immortalem.

[illegible] & [illegible] in Palatinatu geſſit bono[illegible]

[illegible]

[illegible] didicit artem hominis [illegible] artem homo nullis inge-[illegible] e; neqvid in homi-[illegible] reqviras, nobiliter [illegible] bonas artes amarit ex [illegible] ientus abſolvit [illegible] Gymnaſii hæredes ſuos ex [illegible].

Hi Viator, & pro eo preces vel ei laudes offer, [illegible] & hoc gymnaſium, & templum ornavit, gymnaſium ubi laudes diſcas, templum ubi preces fundas.

ELOGIUM FUNEBRE.
ILLUSTRISSIMI
D.ni DE BRUILLART,
BARONIS DE COURSAN.

STA VIATOR, ET DISCE QUALIS COURSANUS FUERIT, EX EO QUOD NON FUIT.

DOminus Baro De Coursan,
Non fuit legionum tribunus,
Non fuit Officiorum Præfectus,
Non fuit ductor exercitus,
[illegible] fuit, quia [illegible].
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

Tempus [illegible] est lugendi,
[illegible]
[illegible] ſuperna [illegible],
[illegible] eſt [illegible]:
Hæc [illegible] non vivere:
[illegible] Conſilium [illegible]
eſt,
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
H[illegible] Deus.

ABI VIATOR, ET DISCE.

Neque [illegible]
Neque [illegible]

ELOGIUM FUNEBRE,
ILLUSTRISSIMÆ DOMINÆ,
Dæ. CAROLÆ DAMASCENÆ,
BARONISSÆ DE COURSAN.

STA VIATOR.

H[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ſuſpiret.

Tam

[illegible] *quaſi fæmina ſuperior,*
[illegible] *quaſi vir ſu major,*
[illegible] *quaſi iudex,*
[illegible] *quaſi præſes.*
[illegible]
[illegible],
[illegible] *bent,*
[illegible],
[illegible]
[illegible],
[illegible],
[illegible],
[illegible].
[illegible].

Abi Viator.

[illegible] *quoque* [illegible],
[illegible] *ad illam non itur niſi per virtutes.*

ILLUSTRISSIMI DOMINI
D. ANTONII DE GILBERTES,
ECCLESIÆ LUGDUNENSIS COMITIS,
ET ARCHIDIACONI.

EPITAPHIUM.

Hic iacet D. Antonius de Gilbertes,
[illegible] *Comites,*
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible],

[illegible], quia [illegible] pati.

[illegible] populus [illegible], ut illa [illegible].
[illegible] gratiam,
Quæ nullius [illegible] ambiebat,
[illegible], quia [illegible] gratiâ.

[illegible], qui [illegible]
[illegible] nunquam [illegible], [illegible] deſiit.

Spectabat in [illegible] Deum [illegible] ſemper [illegible]
Ut [illegible],
Amabat pauperes, in quibus nihil [illegible] amabile præter DEUM.
Ex [illegible],
Nec unquam ſine Deo [illegible]
Majores [illegible] publica,
Id [illegible] publicum [illegible]
Maturus erat [illegible]
Tam facile ad [illegible] [illegible].
Imo [illegible],
Eorum quæ [illegible].

Et in [illegible]
Nec [illegible] ſed [illegible]

ELO-

ELOGIUM FUNEBRE ILLUSTRISSIMÆ DOMINÆ D. GABRI. DE GADAGNE, COMITISSÆ DE CHEVRIERES.

SISTA VIATOR, THESAURUS HIC LATET. MULIER FORTIS DIVES THESAURUS EST.

T*[illegible]* D. G[illegible] DE GADAGNE, *Com. de [illegible],*

[illegible] nobilitatem [illegible] Gallia,

[illegible] virtutem [illegible],

[illegible] stare ſi Chriſtianus.

[illegible] Matris & [illegible] fama,

[illegible] nihil amare niſi Deum,

[illegible] Deum amabat & filium;

[illegible] filius [illegible] amore [illegible] fuit,

[illegible] pro [illegible] vit,

[illegible] quia [illegible]

[illegible].

[illegible] dubium [illegible] Ludovicum

[illegible].

[illegible] jam [illegible]

[illegible] Dei,

[illegible] prior [illegible]

[illegible],

[illegible] jactura,

[illegible];

[illegible] ut [illegible] poſſit [illegible]

[illegible],

[illegible]

[illegible] ſibi [illegible] erat:
[illegible] ſilentio [illegible],
[illegible]
[illegible] ſacrificium ſibi;
[illegible] immolaretur,
Ut [illegible] ſe, ſicuti [illegible] Deum;
Ut [illegible] immolaret [illegible],
[illegible] fundaverit,
[illegible] eſſe.
Singulis dies unius horæ meditatio,
Singulis horis Deo amor [illegible]:
Sic [illegible] ferebat,
Sic omne [illegible] erat.
Nec tantum in animo Deum, ſed in manibus gerit,
[illegible], vel [illegible],
Et Deum in utriſque [illegible].
Dolebat ſi aliquando [illegible] ab amante [illegible] alio [illegible],
Et in affectu [illegible] gradiebat,
Ut non tam [illegible] quam ſpiritus fundatrix videretur.
Incluſa [illegible], per in ſeculo religioſa erat:
Singulis [illegible] diebus annis,
[illegible] in Deo [illegible],
Ut [illegible] æternitate videretur;
[illegible] æternitatem [illegible].
[illegible] non [illegible],
[illegible] ſilentium,
[illegible] quæ [illegible]
[illegible],
[illegible],
[illegible] ſui [illegible];

Ex

[illegible] hic [illegible] ampl[illegible] alt[illegible],
[illegible] ſi [illegible] non ubi,
[illegible] ſi [illegible] ;
[illegible] ;
[illegible] Conſ[illegible] permiſſet ;
[illegible] fore,
[illegible]

[illegible] ſuis :
[illegible] omnes
[illegible] ;
[illegible] ;
[illegible],
[illegible] ſine
[illegible].
[illegible] confeſſione expia-
[illegible],
[illegible] maculas non haberent,
[illegible] Sol & aſtra purgarent.
[illegible] & ſexageſimum,
[illegible]
[illegible] perci-
[illegible] ;
[illegible],
[illegible]
[illegible] ;
[illegible] ;
[illegible]
[illegible] ;
[illegible],
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible] diem. [illegible]

[illegible] exemplo ,
[illegible] ſacro ;
[illegible] ſuor [illegible] ſuit ,
[illegible] ſurrexit , oravit , [illegible] ,
[illegible] cælum, ſalutavit naſcentem [illegible] ,
[illegible] æternitatem.
[illegible] ad ultimum [illegible] ,
Stans & inambulans obiit :
Extinxit calorem vitæ gravis [illegible] ,
Inter amica ſuſpiria ſpiritum [illegible] :
Semihoram vix occupavit [illegible] ,
Tam [illegible] mortem [illegible] ,
Stans [illegible] fortem [illegible] .
Inambulans p[illegible]
Ad eam ſemper [illegible]
Sic tranſiit ad [illegible] cœperat ,
Sic ſeptima [illegible]
Auxit [illegible]
[illegible] erexerat ;
Hæ[illegible] Marchionem [illegible] S. Cha[illegible] mond,
[illegible] & [illegible] ,
[illegible] filium.
[illegible] in temp[illegible] Lugdun[illegible]
[illegible] vita
[illegible] :
[illegible]
[illegible]

[illegible]

Ne honores admitteret mortua, qvos viva contemſerat;
Qvæ etiam ut calcaret, ſepeliri in veſtibulo templi optavit,
Ut calcari ipſa ab omnibus poſſet:
Hoc Collegium venerabitur ſemper ut fundatricem,
Et Societas ut beneficam Matrem;
Et qvia Societas ubiqve terrarum ſocios habet,
Habebit hæc ubiqve terrarum filios;
Qvia Lugduni habet alumnos.

ABI VIATOR, INVENISTI MULIEREM FORTEM.

Tu niſi es fortis, minor fœmina es

ANTONII L'ABBE, CANONICI SILVANECTENSIS, Et Philoſophi Veſontione mortui.

EPITAPHIUM.

HOc totum eſt qvod vobis remitto, mœſti conſangvinei, mortui fratris titulum, & Epitaphium; cætera qvæ interire potuerunt peſtis abſumpſit. Crudele malum peſtis, ex qva qvidqvid ſpiratur venenum eſt, qvidqvid emittitur telum, qvidqvid attrectatur contagium.

Funeſta hæc lues Antonium Labbe fratrem meum ſic afflixit, ut ex toto nihil reliqverit, niſi iſte in hac charta Epitaphium, & in me ſervato pene miraculum

Ne qværite qvis caſus hoc infortunium invexerit; malum fuit qvod nec prævideri à ſano, nec

agnoſci ab ægroto, nec ſanari ab ullo potuit: Alia ſunt qvæ nec ſilere teſtis, nec celare frater debeo. Adfui ægrotanti teſtis infortunii, particeps doloris, conſcientiæ arbiter, morum Magiſter, ubiqve frater; & teſtari poſſum, eam peſtem qvæ corpus corrupit, nec afflaviſſe animum, nec mores attigiſſe.

Eo biduo, qvod illi extremum fuit, accuratas conſcientiæ rationes apud probatum Sacerdotem ſic poſuit, ut in re arcana optarit me habere teſtem, ubi alii reformidant judicem. Id ubi non impetravit, eo ferè momento qvo extinctus eſt, poſtremos vitæ calculos apud me & fratrem & judicem numerare voluit, de qvibus id tacere non teneor, eos ſatis fuiſſe ad grave teſtimonium, vix ſatis ad leve judicium.

Nec plura ut ſacerdos, ut Magiſter eam ſemper in eo indolem probavi, qvæ ut modice loqvar ad nullam, vel artem, vel virtutem inepta erat, charitare certe, & pietate erga ſuos illuſtri fuit; conſtitutus in extremis Avunculi de ſe optime meriti, memoriam in fine vitæ retinuit, & æternam fecit.

Me qvidem fratrem ſic dilexit, ut qvamdiu me ſibi, & peſti ſuæ vicinum habuit nihil ſibi abeſſe crediderit: Ei certe eum ego amorem rependi ut nihil unqvam in eo niſi peſtem oderim; à cujus etiam Societate, nec me peſtis, nec periculum mortis excluſit.

Deniqve, & Sacerdos, & Magiſter, & frater, & teſtis id affirmare poſſum, eo in ſtatu vitam clauſiſſe qvi etiam cum peſte amari poteſt. Amate

eum

eum ſtatum, mœſti conſangvinei, & deflete, ſed ea lege doloris, nec veſtris lacrymis hoc Epitaphium deleatis, qvod illi ſolum à peſte ſervatum eſt.

INTERITUS FRATRIS, ET PRO SE A MORTE SERVATO.

CARMEN VOTIVUM.

Pendeat hoc carmen votivæ anathema Thaliæ
Ex aris Loyolatuis, ſervataqve vita
Authori grates redivivo carmine ſolvat.
Labbæum fratrem huc longis meus ignis ab oris
Duxerat; ut mores ſubme, Sophiamqve Magiſtro
Diſceret; heu ſortis male conſcia corda futuræ,
Et Sophiam peſtemqve hauſit! Veſontia labes
In cives graſſata ſuos tandem improba tela
Torſit in externos, & fratrem afflavit acerbo
Ulcere, ſic ſæpe externis qvæ Patria non eſt,
Aut odiis, aut peſte nocet: ſeceſſerat urbe
Ut peſtem & mortem fugeret, ſed neſcius urbem
Et ſecum peſtem traxit; vel perfida rura
Sæpe ægris plus urbe nocent: huic dum omnia deſunt,
Ne frater qvoqve deficeret; præſentia morbi
Et fratris non lentus amor rus ire coegit:
Hic ego ut ignoto vidi tabeſcere morbo,
Et flamma paſci interna, qvot munera ſolus,
Suſtinui? Medici, & fratris, ſociiqve fidelis;
Ars amor & medicamen erat; ſed fortior arte
Vis morbi fuit, & tandem mens ſola medelæ,

Apta erat; hæc hominis pars prima, & neſcia lethi;
Huic ego ſolicitus providi, huic ultima verba
Suggeſſi, & fratrem prope ſum comitatus euntem.
Hic mihi fons morbi, tractatæqve alea peſtis;
Scilicet has inter curas, vigilesqve labores:
Noxius irrepſit membris langventibus ardor,
Sive is amor, ſive ignis erat; qvam peſtifer eſſet,
Jam nigræ, mox uda albæ veſtigia lingvæ
Prodebant nocui fuligo, aut ſpuma veneni;
Hinc Medicis, atqve inde metus: jam publica jura
Interdicta mihi, tellusqve, & publicus aer
Privatim tantum eſſe meus, ſic cuncta timentur.
Tactusqve, aſpectusqve mali, ſpirataqve verba,
Ipſa etiam peſtis propè formidatur imago.
Mons Charitum eſt, Nymphis ſedes, & amata Lyæo,
Effugium tunc peſtis erat, Nymphisqve fugatis,
Et morbum metuente Deo; pars imminet urbi.
Pars altè laqveos & publica crimina ſpectat,
Pendere, & literis homines rareſcere longis.
Hic medio mihi colle domus, domus arcta diei,
Et nocti tantùm, ac lento ſatis ampla ſepulchro;
Sol veritus puræ ne lucida tela diei,
Labem aliis ex me traherent, vix luce maligna
Sciſſuras antri, & radiis ſpargebat avaris.
Hic ego ut anguſto clauſum me carcere vidi,
Et ſolum in tenebris captivaqve aeris umbra
Cum morbo ſupereſſe Deum; ſatis ô ſatis inqvam,
Si præſens mihi Numen ades, dum cætera deſunt;
O felix jactura hominum, pretioſaqve rerum
Alea, cui lucrum Deus eſt verſuraqve cœlum,
Magne orbis Rector, rerum fortuna mearum,

E ma-

E manibus ſuſpenſa tuis mea ſtamina pendent,
Divide, volve, ſeca, placet eſſe volubile filum,
Dum digiti ſint Parca tui: tamen altera fratrum
Si ſatis eſſe poteſt placando victima cœlo,
Currat adhuc aucto ſubtemine longior ætas,
Criminibusqve meis forfex hoc pignore parcat,
Ut redimam lapſos annis melioribus annos,
Dilatæ exemplum pœnæ; poſt vulnera cautus,
Poſt virgas melior; neu fallat debile votum
Te prædem LOYOLA *meum, parteqve ſalutis*
Sponſorem eſſe volo, ſi tela nocentia peſtis
Devoto capiti placas, & Numinis iras,
Tum mihi nona tuas morietur victima ad aras,
Et memori virtus teſtata hoc carmine vivet.
Dixeram, & afflictæ paulatim aſſurgere vires,
Deleri gravidæ ſenſim veſtigia lingvæ,
Deniqve poſt obitum, plorataqve funera vivo,
Et memori grates votivas carmine ſolvo.

LIBER SEXTUS

ELOGIA HISTORICA, LUGDUNI ANTIQVI.

Lectori Benevolo.

HActenus ſcribendi Hiſtoriam triplex ferè methodus fuit; Prima explicandis rebus ſingulis, & minutis ſic inhæret tota, ut multum Mercurii habeat, parum Apollinis: Altera in enarrandis rebus geſtis qvid actum male, qvid bene, accuſat, & laudat, & ſic agit teſtem ut exerceat judicem: Tertia ex rebus præteritis futuras inſtruit, & venturi temporis penè Hiſtoriam facit, dum oſtendit facienda ex rebus factis. Addi fortaſſe poteſt qvartum hiſtoriæ genus per Diſſertationes, & Epiſtolas Hiſtoricas qvarum exordium aliqvid eruditum habeat, epilogus aliqvid Ethicum; pars media Hiſtoriam rei narret ſi certa eſt, probet ſi dubia, exornet ſi ſicca, & ſic Hiſtoricum agat ut miſceat Oratorem, & Philoſophum; atqve ut ſit perfecta ex aliis ſumit unde ſe perficiat; hac qvarta methodo Hiſtoriam, veteris Lugduni Hiſtoriam ſcribo; ſi placuerit hæc methodus, erit Hiſtoria prima; ſi minus placuerit, erit ſola.

Vale.

NOBI-

NOBILISSIMO, POTENTISSIMOQVE DOMINO,

Dn. NICOLAO DE NEUFUILLE, DUCI DE VILLEROY, PARI,

Et Mareſcallo Franciæ, Lugdunenſium Gubernatori, &c.

EXaminatam à multis, nec ſatis adhuc diſcuſſam de ortu Lugduni difficilem controverſiam, cur tibi offeram ſub Philarchi nomine, non leves ſunt cauſæ, Mareſcalle meritisſime.

Scire debes ætatem ejus urbis cui præes, nec potes ſcire natales infantis, niſi ſcias parentes; agnoſceret te vellet primus Parens Lugduni ſi viveret, nec tu ſuccedere debes ignoto; ordinis qvidam nexus inter vos eſt; neqve ille eſſet antiqviſſimus, niſi tu illi ſuccederes, nec tu eſſes centeſimus Gubernator, niſi ille præcesſiſſet.

Neqve ordinis tantum, ſed amoris, & beneficiorum vobiscum Lugduno communitas eſt; debet illa fundatori ſuo qvod ſit antiqviſſima, debet tibi qvod penè ſit nova; tot ornamentis publicis ornavit illam illuſtrisſimus Parens tuus, & tu tot addidiſti Patri, ut Neapolis ex veſtro nomine appellari poſſit.

Addo aliqvid illuſtrius, debet Planco Lugdunum qvod inter civiles Romanorum motus Julia ſemper fuerit, & Auguſta; & tibi debet Lugdunum qvod inter nuperas factiones Regia fuerit, non neutra, nec altera.

Scilicet Gubernator eras Ludovici, & Lugduni, & Prorex vigilantiſſimus frater tuus, eadem

 fide

fide gubernabat Lugdunum qva tu Ludovicum: ſtetit exemplo veſtro fidelis Arar, & Rhodanus, & vicinæ Provinciæ immobili Lugduno qvaſi centro, immotæ ſtetere, ſi centrum cecidiſſet, caſuræ.

Dixi qvid debeat tibi Lugdunum politica, dicam brevi qvid debeat Fratri Lugdunum ſacra.

MAGNITUDINIS TUÆ,

Humillimus ſervus

PETRUS L'ABBE'.

DISSERTATIO PRIMA, DE ORTU LUGDUNI.

Rogaſti qvod imperare poteras Philarche, ut ſcribam ad te de natalibus, & ortu Lugduni; ſcilicet intereſſe putas ut Lugdunum annos ſuos, & parentes ſciat; turpe eſt prolem eſſe, & neſcire patrem; nec minus indecorum eſt percurriſſe tot ſecula, & neſcire numerum, dum ignoras primum.

Obtempero precibus, vel imperiis tuis, ſed aliter qvàm expectas, ſcribo originem Lugduni, & illam taceo; ſcio illam, & ignoro; atqve hoc ipſum perſvadere conabor tibi, ſcire te illam, dum tu illam neſcis; nimirum hæc prima laus eſt antiqvitatis carere principiis, altera laus habere principia, & neſcire: hæc ego duo ſi perſvaſero dicam originem Lugduni dum illam non dicam.

PRIMA ANTIQVITAS NON HABERE PRINCIPIA, AUT NESCIRE.

ASſurge mecum Philarche, & primam antiqvitatis Ideam ex eo diſce qvi ſolus antiqvisſimus eſt; extitiſſe ante tempora, & fundare tempus; antiqvisſimum eſſe genere, & Majores non habere, Patrem eſſe, & carere Patre; hæc primæ intra Deum Perſonæ nobilitas eſt: ſemper genitum eſſe, & ſemper gigni; filium eſſe, nec eſſe poſt patrem; nihil habere minus Patre niſi punctum originis, hoc Verbi divini elogium eſt. Terminare eum amorem qvi nunqvam incepit; exhaurire eum qvi nunqvam deſinit; ardorem eſſe duorum, & ardere tertium, hic Tertiæ intra Deum Perſonæ character eſt.

Altius te evexi, Philarche, intra mundum te revoco; incepit aliqvando hic mundus, & neſcit qvam primùm inceperit; finivit primam æternitatem, & ignorat finem; inchoavit tempus, & initii non meminit; id unum novit nihil præfuiſſe ſibi niſi inanitatem ſui.

Vis aliqvid dicam de origine Oceani? neſcit an ſit pater fluviorum an filius; creſcit ex fluviis, ex illo fluvii creſcunt; plenus ſemper eſt, & ſe ſemper effundit; brevi exhauriendus ſi effunderet alienum, ſemper plenus qvia effundit ſeipſum: ignorat tamen unde id acceperit, qvod ſemper effundit.

Ex fluviis eos nobiles voco, qvorum originem natura qværi maluit qvàm inveniri; nobilior eſt Nilus qva parte neſcitur, qvam qva aſpicitur;

rivi ſunt qvorum origo ſaltu transmittitur, nobiles fluvii in orbem currunt dum ex oceano in oceanum redeunt: propterea ignorant originem ſuam; qvia difficile invenitur principium ubi nihil eſt primum.

Vis ex fluminibus ad regna te & urbes traducam? tam incerta eſt prima Francorum patria qvam ſecunda certa; an ex Trojanis venerint ut aliqvi putant; an ex Germanis ut plures exiſtimant; an potius Franci non unius populi nomen, ſed plurium, ita appellati qvod excuſſo Romanorum jugo in libertatem ſe vendicarint; qvaſi idem ſit Francum eſſe, & liberum, incerta res eſt; propterea antiqva eſt Francorum patria qvia dubia.

Audio qvid tacitus inſuſurres, qvid nobilius Roma, & origo patet? hic te expectabam, Philarche, nobilior eſſet origo Romæ ſi lateret; adhuc Romanos pudet originis ſuæ; idcirco conſecrarunt Lupam ne dedecori eſſet; propterea fecere Romulum Deum qvem hominem non ferebant; atqve ut diſſimularent hiſtoriam fecere fabulam.

Percurre urbes, luſtra familias, intuere Solem, & Lunam: ex urbibus eæ antiqviſſimæ ſunt qvæ nunqvam crevere, ex familiis eæ maximæ qvæ neſciunt ſe fuiſſe parvas: idcirco Sol antiqviſſimus eſt qvia nihil aſpexit ſe prius; ſcilicet hæc vera antiqvitas eſt non habuiſſe principium naſcendi, aut neſcire.

Atqve hic eſt illuſtris ortus Lugduni, neſcire originem ſuam, ſcit ſe aliqvando natum, & olim caſurum; neſcit initium ortus ſui, & ignorat exi-

tum;

tum; media ætas eſt qvidqvid aſpicit, ignorat extrema: nimirum hæc ætas Deorum eſt neſcire infantiam, & ſenectutem non timere; participat æternitatem Lugdunum dum neſcit ortum ſuum, & ignorat occaſum.

LUGDUNUM POST PLANCUM.

HActenus Oratorem egi, placet nunc dialecticum agere, & ſtricta manu loqvi; problema eſt ortus Lugduni, utrinqve calculum verto, & dum neutram opinionem accuſo, utramqve laudo.

Polybius Author illuſtris ſtylo, & ferro, ut Anibalis in Italiam iter certiùs deſcriberet, luſtravit oculis; Arar inqvit, & Rhodanus ex arduis, & inaccesſis montibus decurrentes inſulam efficiunt, ei parti Ægypti ſimilem, qvæ Delta vocatur, illac tranſivit Annibal. Rogo te Philarche, cur oculatus teſtis deſcribit inſulam intra qvam Lugdunum eſt, & de urbe tacet? Deinde qvi ſunt ii montes ardui, & inacceſſi? an illi qvi Lugduno incumbunt? at illi plus vallis qvam collis habent; præterea qvænam hæc inſula Ægyptiaco Deltæ ſimilis qvod totam inferiorem Ægyptum continet, an urbis nomen eſt, an potius amplæ regionis? qvam ſi Vegeſo monte ubi Arar naſcitur, & Alpibus unde Rhodanus oritur delinees, & fluminis utriusqve confluvio definias, ſecundum Delta deſcribes æqvale primo; igitur ante Annibalem, & Polybium Lugdunenſis inſula fuit, non Lugdunum. Titus-Livius Author æqvalis Romanæ majeſtati, poſtero die, inqvit profectus Annibal

nibal adverſa Rhodani ripa mediterranea Gallia petit; non qvia rectior ad Alpes via eſſet, ſed qvantum à mari receſſiſſet minus obviam fore Romanum exercitum credens, cum qvo priusqvam in Italiam ventum foret, non erat in animo manus conſerere, qvartis caſtris ad inſulam pervenit ubi Ara & Rhodanus amnes diverſis ex Alpibus decurrentes agri aliqvantum complexi confluunt in unum, mediis campis inſulæ nomen inditum. Iterum te ad examen voco, Phylarche, magnus Author eundem locum deſcribit ubi nunc Lugdunum eſt, & urbis non meminit; igitur urbs ante non fuit; deinde mediis campis inſulæ nomen inditum, igitur ubi nunc Lugdunum eſt nihil tunc niſi campus fuit.

Vis addam Plutarchum amabile nomen Apollini, & Muſis; Annibal, inqvit, caſtra movit, & per ripam Rhodani adverſo flumine profectus, paucis diebus pervenit ad locum qvem inſulam vocant Galli; ibiqve nunc Lugdunum eſt celeberrima Galliæ urbs, qvam longis poſtea temporibus Plancus condidit: igitur ante Plancum Lugdunum non erat, aut non eſt à Planco conditum.

Produco gravius teſtimonium, & majorem virum Julius Cæſar homo eſt de qvo meritò dubites meliorne imperator, an ſcriptor fuerit, hic de ſe uno hiſtoriam fecit, idem teſtis, & hiſtoricus ſui idem ſcribenda fecit, & ſcripſit, idem alios ferro ſuperavit, & ſeipſum ſtylo, hic Galliam exploravit univerſam, & Lugdunum neſcivit; hic Ararim, & Rhodanum, & utriusqve confluentem aſpexit,

ſpexit, & Lugdunum non vidit; hic Cabillonem, Matiſconem, Viennam, Masſiliam, & impoſitas utriqve fluvio urbes deſcripſit, & Lugduni non meminit; igitur temporibus Cæſaris Lugdunum non fuit.

Teneo te Philarche non evades, Cajetæ in Æde Saturni, nunc turris Rolandi eſt, marmori albo inſcripta leguntur hæc verba.

L. Munatius. L.F.N.L. Pron. Plancus Coſ.
Ex Rhetis ædem Saturni fecit de manubiis.
Coſ. Imper. Iter. VII. Vir. Epul:Triumph.
Agros diviſit in Italia Beneventi, in Galliam
Colonias deduxit Lugdunum, & Rauricam.

Attende Philarche, vim argumenti, deducere Coloniam Lugdunum eſt fundare Lugdunum; deinde tam fundavit Lugdunum, qvam Rauricam; igitur ante Plancum, nec Raurica fuit, nec Lugdunum.

Audio te etiam tacentem, Philarche, numerare ſoles authoritates, & ponderare rationes; affero unam, & perſvadeo, intererat Galliæ ante Plancum nullum eſſe Lugdunum, fuit è re Romanorum temporibus Planci ædificare Lugdunum; igitur ante Plancum Lugdunum non fuit: Erat ante Plancum Vienna Galliæ qvod poſteà Lugdunum fuit; erat Europæ centrum, Galliarum meditullium, domina Araris, & Rhodani, Masſiliæ ſoror, Emporium orbis: ſi Gallia vicinam urbem Viennæ adjungeret, prævidebat brevi faciendum qvod videt factum, ingentes duas urbes vicinia non capit, aut fiet una major, aut utraqve minor; æqvalia diu eſſe non poſſunt, qvæ invi-

invicem certant, qvidqvid ſuperatur fit minus, & qvidqvid vicinum eſt accedit ad unum.

Premo argumentum, Romanos penè neceſſitas impulit ædificare Lugdunum; Allobroges nec amici Romanorum, neqve hoſtes, dum Romani orbis victores, ſeipſos bellis civilibus vincunt, faciendum id putarunt Romanis, qvod Romani fecerant Gallis; occaſione uſi Viennam occupant non alio jure qvam armorum, & ne Viennenſes pœniteret mutaſſe dominos, ex municipio Romanorum Viennam conſtituunt Metropolim Allobrogum.

Disſimulanda fuit Romanis ea injuria, qvæ tunc impediri non poterat; ne tamen clientes ſuos deſpicere viderentur, imperant Planco, ut novam urbem exulibus ædificet antiqva meliorem; ſic illatam injuriam disſimulant, & emendant; ſic armantur in hoſtem ſine armis, ſic Lugdunum bellum ſine bello Allobrogibus intulit; ſi ante Plancum Lugdunum fuiſſet invaſiſſent illud Allobroges nondum Romanum, & duabus urbibus Vienna, & Lugduno clauſiſſent Galliam Romæ, & aperuiſſent Romam Galliæ; igitur ante Plancum Lugdunum non fuit.

LUGDUNUM ANTE PLANCUM.
PARS SECUNDA.

PEnè aſſentiris, Philarche, & credis inexpugnabiles eſſe rationes qvas tam facile eſt diſſlare qvam cineres; Polybius Lugduni non meminit igitur Lugdunum non fuit, qvale argumentum? Polybius hiſtoricum agit non Geogra-

phum

phum, ſecutus eſt properantem Annibalem ipſe feſtinus, idcirco urbium non meminit qvia ad eas Annibal non divertit; de Tito Livio, & Plutarcho idem dico, uterqve iter Annibalis non obvias urbes deſcribit; propterea neuter ibi morari debuit ubi exercitus Annibalis non ſtetit; poſſem addere utrumqve Lugduni meminiſſe dum meminit inſulæ; nimirum inſula nomen eſt non regionis tantum, ſed urbis; auxit urbem Lucius Plancus, & inſulæ montem addidit; idcirco Lugdunum appellavit, ex ſe & monte.

Ad Cæſarem qvam facilis reſponſio: Cæſar Lugdunum omiſit, igitur ante Cæſarem Lugdunum non fuit, leve argumentum, nec Cæſareum, non extant apud Cæſarem, Nemauſus, Druentia; Vigenum Antipolis, Brigantium, Avenio, Gernum, Valentia, Ruſcinum, Vaſio, Arauſio, Aeria, Oxibium, Olbia, &c. qvæ tamen apud Strabonem, & Ptolomæum ſunt nobiles urbes; non ædificat arces, & urbes Cæſar dum meminit, neqve evertit dum omittit; erant temporibus Cæſaris intra Galliam octingentæ urbes, ex iis Cæſar octoginta vix nominat; erant qvadringenti populi, ex iis Cæſar qvadraginta vix laudat: ſcilicet eas ferè urbes deſcribit qvas obſedit, eos ferè populos recenſet qvos amicos habuit, aut ſenſit hoſtes: nimirum ſcribit commentarios rerum ſuarum non Gallicarum, & Romanas victorias enumerat non urbes Gallicas; ſic deſcripſiſſet triumphatam Italiam Brennus, neqve illuſtrius eſſet apud eum Mediolanum, qvam apud Cæſarem Lugdunum.

Nec difficilior eſt contra Plancum defenſio, deduxit Colonias Lugdunum, & Rauricam, & neutram fundavit; deducebantur ſæpe Coloniæ ubi urbes jam erant; retinebantur antiqvi Cives, & addebantur novi: mutabantur leges non homines; qvi ut pretioſius ſervirent ornabantur novis privilegiis, & ſpoliabantur antiqvis; mutavit ſtatum Lugduni Plancus, nec fundavit Lugdunum.

Aliò te deduco, Philarche, qvid ſi dicam Lugdunum trecentis ante Plancum annis à lugdo Rege eſſe fundatum? ita affirmat Beroſus; nec ſi aliqvando fabulas admiſcet qvidqvid aſſeverat fabula eſt.

Addo gravioris authoritatis virum; Plutarchus eo libro qvem de fluviis & montibus ſcripſit, ait Mombrum Principem in Gallia virum oraculo monitum ut ad confluentem Araris & Rhodani urbem extrueret, eundem à corvis circumvolantibus edoctum, qvo loco urbs condenda eſſet; ab hoc augurio corvorum qvos Celtæ lugos vocant; & à monte qvem Dunum appellant, Lugdunum nominatum eſſe.

Neqve contraria loqvitur Plutarchus, dum ait Lugdunum intra inſulam conditum; reliqvit Plancus antiqvam urbem in monte, alteram ſub monte condidit; retinuit idem nomen ne augurium mutaret, nec mutavit locum ut ſervaret oraculum: confecta res eſſet, ſi unus Plutarchus eſſet non geminus, verus non falſus, atqve hic eſſet illuſtris ortus Lugduni, oraculum, & augurium, gemini Parentes, & duæ origines.

Dubi-

Dubitare incipis, Philarche, & perſvaderi velles Lugdunum Planco antiqvius eſſe, ut tu eſſes antiqvior, ſcilicet antiqvitatem publicam arbitraris tuam, & te æternum putares, ſi patria tua ſine ortu eſſet: affero aliqvid fortius, & te convinco, Strabo Auguſto, & Planco penè coætaneus, Lugdunum celebre orbis Emporium, Seneca opulentam civitatem, & ornamentum Provinciarum vocat: Oro te, Philarche, qvomodo Lugdunum orbis Emporium eſſe potuit ſi adhuc orbi ignota urbs fuit? qvis nuntiavit Europæ Lugdunenſes nundinas ſi adhuc Lugdunum vix erat? qvomodo tam celeriter duci aratrum, attolli mœnia, ædificari ædes, muniri officinæ potuerunt? an ſimul Lugdunum naſci, & creſcere, ſimul urbs parva, & adulta, ſimul obſcura, & publica eſſe potuit? vix ipſa nundinarum fama ire tam citò per Europam, & redire potuit; ipſæ aves ſi mercaturam facerent invitari ad nundinas, & venire tam propere ex toto orbe non potuiſſent. Non ita res creſcunt, Philarche, nihil magnum ſimul, & exiguum eſt, ad magnitudinem per gradus itur, & lentius adhuc adoleſcunt urbes qvam arbores.

De literarum ſtudiis idem dico atqve de nundinis: qvis nuntiavit orbi Lugdunenſem Aram? qvis Athenas tam celeriter in Athenæum tranſtulit? qvis provocavit ingenia ad certamen? an ſimul doceri ſcientiæ, & addiſci potuere? an iidem diſcipuli eſſe, & Magiſtri? Muſæ ipſæ priùs alumnæ fuere qvam Magiſtræ, nemo naſcitur eruditus, ſi Minervam excipias, qvæ ex cerebro Jovis prodiit intus erudita, & foris armata: floruere tempori-

bus Planci Athenæ Lugduni, igitur ante Plancum Athenæum fuit: invenit intra inſulam Druydes Plancus non induxit, debet illis ſapientiam Gallia non Romanis, & diu ante ſapuimus Gallicè, qvam Latinè.

LUGDUNI ORTUS PROBLEMA.

Vides Philarche originem Lugduni controverſiam eſſe non hiſtoriam; neutra pars vincitur, neutra vincit; problema eſt ortus Lugduni, & primæ nativitatis noſtræ mater opinio eſt.

Placet claudere Epiſtolam more Senecæ, & ne indonatus abeas hoc te ſymbolo dono. Qvid intereſt, Philarche, qvando Lugdunum inceperit, pluris refert qvando deſiturum ſit; ex te ipſo rem probo, qvid intereſt qvos Majores habueris ſi es minor, qvo ex ſangvine fluxeris ſi es decolor, qvo ex genere veneris ſi degeneras: mallem anteceſſores tuos minores eſſe, & te majorem, mallem augeri in te qvam decreſcere, & nollem te Auguſtulum eſſe, ſed Auguſtum: Qvid prodeſt ſcrutari cineres unde veniſti? Omnis cinis ab Adamo, atqve hic à nihilo eſt: cur emendicas alienam nobilitatem, ſi cares propria? mallem te ex tuo divitem eſſe; nemo bene triumphat aliena gloria: cur exploras alienos cineres ſi tui fœtent? Nullus cinis principem olet; nemo Regem agnovit ex cinere: cur diſtingvis inter cineres? omnis cinis æqvalis, & omnis ſangvis concolor eſt: Cur qværis originem ſangvinis? periculum eſt ne in fonte fallaris, omnis princeps ab ignoto venit, & omnis plebejus à nobili eſt.

Ante bis mille annos Lugdunum non fuit, & tu ante

tu ante ſeculum non eras: cur eò pergis ubi non eras? cur te ante te qværis? qvo longius progredere, eo longius à te recedis, cinis eras anteqvam eſſes, ſi aliud qværis, ante cinerem eras nihil.

Crede mihi Philarche, ſtude rebus futuris non præteritis, minorem te præterita faciunt, & futura majorem; decreſcis ex præterito, creſcis ex futuro; additur tibi qvidqvid advenit, & qvidqvid præteriit, periit tibi: hæc nobilis diſciplina eſt, ſtudere futuris; æternus non fuiſti, fac te perpetuum, auſpicare æternitatem intra tempus, incipe immortalis eſſe dum vivis, cœpiſti aliqvando, fac ne unqvam deſinas, ego hic ceſſo.

DISSERTATIO
DE ANTIQVO SITU LUGDUNI.

Illuſtriſſimo, Reverendisſimoqve Domino
D. CAMILLO DE NEUFUILLE
ARCHIEPISCOPO LUGDUNENSIUM,
& Proregi Meritiſſimo,

QVod eunti ad Mediolanenſem Præfecturam Ambroſio commendavit Probus Romæ Præfectus, vade, age non ut judex, ſed ut Epiſcopus; id ſine commendatione, & ſponte facis, ARCHIPRÆSUL ILLUSTRISSIME, agis ut Antiſtes non ut judex, repræſentas Ambroſium Lugdunenſem Lugduni, & partes Archipræſulis diu ante impleviſti qvam Præſul eſſes.

Tria te gemina dignitate dignum efficiunt, Nobilis indoles, eximia virtus, illuſtris eruditio; nec pauciores dotes exigit utraqve dignitas, nec poteſt optare plures.

Atqve indoles qvidem tua adeò nobilis, & magnifica eſt, ut dicere veriùs qvam ille poſſis, enumeravi populos gubernationi meæ commiſſos, nulla ovis ignota paſtori, nulli paſtor ignotus fui; nulla eſt miſeria qvam non ſublevarim, nulla felicitas qvam non auxerim: Idcirco me Proregem putavi ut haberem qvibus bene facerem; alluunt Lugdunum duo illuſtres fluvii, ego tertium flumen me eſſe putavi, ut Lugdunenſes meos beneficiis alluerem, & ſæpe omnes invitavi ut ex me haurirent tanqvam ex flumine.

Addidiſti nobilitati indolis ſplendorem virtutis, ut bis nobilis eſſes; nulla tibi ex virtutibus deeſt, & tu nulli; nec facile judicium eſt qvænam in te virtus emineat, dum omnes ſunt eminentes, olim futuræ Eminentisſimæ; præcellere tamen videtur cæteris morum ſvavitas, & affabilitas; hæc te omnibus amabilem facit, & tibi omnes amabiles; per hanc pates omnibus miſeriis inſtar aſyli, omnibus precibus inſtar templi, omnibus dubiis inſtar oraculi: per hanc neminem excludis, & omnes allicis; per hanc qvaſi Echo Lugdunenſis omnes audis, & omnes alloqveris.

Neqve inerudita eſt virtus tua, vidit te Lugdunum Rhetorem, Lutetia Philoſophum, Roma Theologum; junxiſti Gallicam ſapientiam Romanæ, temperaſti unam altera, & collegiſti magnarum nationum virtutes non errores: Inde illa excellens prudentia tua, non lenta, nec præceps, non aſtuta, nec incauta, non facilis ut fallatur, non infidelis, ut fallat; inde illa facilitas in rebus agendis; vides initia rerum, & progreſſus, vides ordinem,

nem, & finem, vides circuitum rerum, & centrum; & dum alii per lineas currunt jam attigiſti punctum.

Eæ ſunt dotes, qvæ te utriqve dignitati Proregis, & Archipræſulis parem efficiunt, & majorem; ſuſtines geminum onus, nec minor es.; jungis utrumqve miniſterium, nec confundis, conſecras unum altero; idem ſervis Deo, & Regi; idem conciliás utriusqve obſeqvium, & diſtingvis præceptum.

Atqve hæc eſt cauſa cur tibi offeram geminum Lugduni ſitum ſub Ariſti nomine, id eſt virorum optimi. Fuit olim Lugdunum in monte, & ſub monte, uterqve ſitus eſt tuus, habes utrobiqve cives gubernator, & oves Paſtor, ego ubiqve ſum, ſi annuis,

MAGNITUDINIS TUÆ,

Addictisſimus ſervus

PETRUS L'ABBE'.

DISSERTATIO SECUNDA DE SITU LUGDUNI.

PRIMA PARS.

LUGDUNUM IN MONTE CONDITUM.

VIs ſcire, Ariſte, qvod ſciri vix poteſt, an in monte, Lugdunum, an ubi nunc eſt, à Planco ſit conditum; hæc qvæſtio ad alteram pertinet ubi condi debuerit, hæc aliam appellat qvis ſit optimus magnarum urbium ſitus: hæc ego duo ſi probavero, qvæſtionem tuam ante ſolvam, qvam eam attingam.

Videtur optimus urbium ſitus in montibus eſſe, inde propiores cœlo ſumus unde venimus: inde alloqvimur Numen è propinqvo, & ferè aſpicimus; inde intuemur patriam olim futuram; inde imperamus Elementis, & cœli cives penè jam ſumus; inde altiores ſumus rebus caducis etiam dum cadimus: qvi plana camporum incolunt, & depreſſa terrarum, minores ſunt rebus humanis, & ſeipſis; calcant eos elementa, qvæ calcari debuerant, opprimit eos terra, & ferè jam tegit, & ſepeliendi olim, jam penè ſepulti ſunt.

Non dubitabis ut puto, cum ſitum optimum eſt, qvem Deus elegit, placuere ſemper montes Deo: hic ſæpe audiri voluit, hic videri, hic ſæpe aras convivia poſuit, hic ſæpe ipſe conviva fuit! hic ſæpe templum habuit, & ſemper templi inſtar mons fuit: Urbs illa nobilis Jeruſalem idcirco altera Dei patria fuit, qvia in montibus erat, deſcendet at ad illam Deus ab cœleſti Jeruſalem, gemina illi patria, & duplex Sion, & uterqve mons erat; alibi Deus hoſpes hic municeps, alibi advena, hic penè indigena fuit.

Ne Theologum agere me putes, addo Philoſophum, ſed divinum, ille in ea republica, qvæ homines beatos faceret, ſi faceret cives, deſcribit urbem tam ſimilem Hieroſolymæ, ut pinxiſſe videatur antiqvam, non inveniſſe novam; ut omittam cæteras urbis leges, eam in montibus conſtituit: Illuc, inqvit, difficile vitia penetrant qvia humi reptant, illic virtutes libenter habitant deorum vicina, illic animus propior eſt origini ſuæ illic auſpicatur æternitatem intra tempus, illis vivit

Deo

Deo judice, & ſe teſte, illic inqvilinus mundi eſt, & penè jam habitat extra mundum.

Vis addam Philoſopho politicum? impoſitæ montibus urbes ipſo ſitu munitæ ſunt, mons illis agger, & murus, & propugnaculum eſt; ipſe aſcenſus hoſtem fatigat, vinci poteſt dum aſcendit, & anteqvam aſcendat jam penè victus eſt; atqve hæc maximè vera erant cum ariete muri everti ſolebant; obrui poterat ſaxis aſcendens Aries, qvatiebatur anteqvam qvateret, ridebantur hæc tormenta, & plus timebantur nudæ volucres qvam armati arietes; at ſitæ in plano & vallibus urbes, ipſo ſitu ſunt debiles; adiri poſſunt à deambulante hoſte, ſuperari à currente, obrui à deſcendente; nihil urbem tuetur niſi agger, & murus, uterqve facilis expugnatu dum facile attingi poteſt.

Ridebis puto ſi medicum agam, montes ipſo ſitu ſunt ſalubres, illic aer innocens, & ſine veneno eſt, illic aqva vinum, illic vinum ambroſia, illic cibus manna, illic omnis herba medicina eſt; illuc adrepere morbus non audet ubi omnis homo medicus eſt; illuc mors non venit niſi vocata; illic tacite ſeneſcimus, illic centum anni ſunt juvenes, illic moriendi penè libertas eſt; illic tunc incipit æternitas cum tempus diſplicet: in vallibus omne elementum peſtis, omnis natura morbus, & omnis morbus penè lethalis eſt.

Audio ad hiſtoriam me evocas, Ariſte, at hæc omnis ſacra, & profana montibus favet; in montibus ſeptem excitata eſt Roma qvaſi unus non ſufficeret; ab eo tempore adeò montes amarunt Romani, ut in illis palatia ædificarint, aut tem-

pla; & ne urbes incolis carerent, in illis homines cives, & colonos collocarunt Deos. Qvanti æſtimarint montes Galli ex eo colligere licet; clarisſimas qvasqve urbes denominarunt ex montibus; inde illa Gallorum virtus, ridebant pericula inter tonitrua nati, & mundo majores negabant timendas mundi ruinas ſi caderet; inde intra Galliam fluviorum ripæ, & maris oræ hoſpitia magis erant qvam domicilia; illic propolæ habitabant, non incolæ; illic excipiebantur tabernis inſtitores qvaſi hoſpites; illic ſiſtebantur peregrini mores ne in urbes aſcenderent; graviusqve metuebant ſibi Galli à peregrinis moribus qvam ab hoſtibus.

Vides Ariſte ſolutam à me qvæſtionem qvam non attigi, in monte Lugdunum condi debuit, igitur in monte conditum fuit: Cur enim vir prudentisſimus Plancus urbem à Senatu extruere juſſus, eum ſitum non elegit qvem Roma laudaret? cur eum voluit qvem Roma nollet? cur homo Romanus urbem non erigeret ſimilem Romæ? cur eum montem neglexit, qvi Capitolii inſtar eſſet? cur adverſus nutantem adhuc Gallorum fidem eum montem non occupavit qvem natura muniiſſet? cur ibi ſtetit ubi à Gallis è monte deſcendentibus opprimi poſſet? cur prætulit inſalubrem locum? cur homo gloriæ cupidus eum montem non elegit, unde qvaſi ex theatro aſpicere Alpes, & aſpici poſſet.

Audio qvid opponas, Ariſte, eſto Lugdunum condi in monte debuerit, negas conditum eſſe; ſcilicet multa fiunt, qvæ fieri non oporteret; Julius

Cæſar

Cæſar intulit bellum patriæ, qvod inferre non debuit; Auguſtus permiſit Antonio caput Ciceronis, qvod capite ſuo tueri debuit: ipſe Plancus pro Triumviris ſtetit qvi ſtare pro republica debuit: ſcilicet imminutam habemus prudentiam, nemo eſt qvi aliqvando non erret, licuiſſe ajunt Catoni errare ſemel.

Deſcendo ad ſingulare certamen, & niſi defendis rem evinco, prima rei factæ probatio eſt res ipſa facta: nemo negabit id fuiſſe integrum, qvod videt imminùtum; ſtetiſſe urbes probat ruina urbium, & ſæpè rem totam oſtendit ſuperſtes rei particula: ſuccede mecum in montem, adhuc retinet nomen fori, & Veneris; igitur in monte forum fuit, & templum Veneris; percurre montem, luſtra marmora, lege tabulas antiqvis characteribus inſcriptas; vivit in hoc lapide Senator, in illo Eqves, hic Tribunus, hic Qveſtor, fuit; igitur illi olim in monte vixerunt; vidiſti faciem montis, ſcrùtare viſcera, explora ſepulcra, videbis lacrymas in phialis, cineres in urnis, oſſa in ſepulchris, invenies intra montem urbem mortuam, igitur in monte urbs vixit, omne cadaver corpus erat, qvidqvid decrevit, magnum fuit, & qvidqvid decidit olim ſtetit.

Provoco te ad pendentes aqvarum ductus, Qvæſo Ariſte, ſi Lugdunum in plano fuit; cur eò aqvas derivare ubi erant gemini fluvii? cur eò fontes traducere, ubi fontes è monte manabant? deinde cur ii aqvarum fornices ad plana non deſcendebant ſi Lugdunum in plano erat? Imo illi id monte ſiſtebant, igitur in monte Lugdunum

ſcilicet amabant Romani vivaces, & leves aqvas, propterea illas ex aere ſuſpendebant, ut pondus excuterent; ob eam cauſam per arcus triumphales devehebant ut nemo eas aqvas contemneret qvas videret triumphantes: Aſpice extantes adhuc toto monte arcus triumphales, & nega ibi Lugdunum fuiſſe ubi tot extant Lugduni reliqvæ.

Placet urgère rem teſtimoniis, ne dubites de teſtium fide ſunt Martyres, fluxit è monte ſangvis Martyrum Lugdunenſium, hodieqve crux viſitur ubi olim fuere decollati; adhuc declivis vicus rorantis ſangvinis nomen retinet, adhuc Arar ſangvinis nomen habet, & ferè colorem! Ex iis teſtimoniis ſic arguere licet, decollati ſunt in monte Martyres, igitur Martyres in monte vixere: plenus eſt mons ſanctorum reliqviis, theſaurus eſt qvidqvid intra montem latet, nullum eſt in monte veſtigium qvod non ſit ſacrum, intra montem eſt populus Martyrum mortuus, igitur in monte fuit vivus.

Ais te crediturum, vel ſi unus author vidiſſe ſe in monte Lugdunum afferat: affero unum majorem omni exceptione.

Vidi duobus imminens fluviis jugum,
Qvod Phœbus ortu ſemper obverſo videt,
Ubi Rhodanus ingens amne prærapido fluit;
Ararqve dubitans qvos ſuos curſus agat.
Tacitus qvietis alluit ripas vadis,
Eſtne illa tellus ſpiritus altrix tui?

Reſpondes Poetam eſſe qvi loqvitur, imo Hercules eſt à Jove miſſus, ut exploraret genus Claudii;

dii; petebas teſtem humanum, habes divinum. Reponis malle te homini credere qvam Jovi: at hæc injuria Deorum eſt, ſi tamen hominem qværis. Idem Seneca Epiſt. 91. Arſit opulenta civitas ornamentum Provinciarum qvibus inſerta erat, uni impoſita, & huic non altisſimo monti: Amabo, Ariſte, an potuit apertius loqvi, an ſapientiorem teſtem reqviris qvam Philoſophum? an ſeveriorem qvam Stoicum? an veriorem qvam cui mentiri non licuit? aut negare debes arſiſſe Lugdunum, aut fateri fuiſſe monti impoſitum.

SECUNDA PARS
LUGDUNENSIUM SUB MONTE CONDITUM.

DUbitare incipis, Ariſte, & ſi urgerem præberes aſſenſum; at ſuſpende tantiſper judicium, nec te rapiant acuta, ſed vera; ridebis brevi elogia montium, & miraberis qvidqvid acutum eſt, non ſemper eſſe verum.

Vis eludam argumenta propoſita? qvale illud primum? è montibus propiores cœlo ſumus, amabo te, qvalis eſt illa major vicinitas, qvæ infinitè diſtat! Deinde qvorſum illa propinqvitas ſi ad cœlum affectibus itur non pedibus? undiqve ad cœlum aſcendit animus, nec moras injicit locorũ diſtantia dum momento itur nec deprimunt valles animum, nec montes erigunt, altior eſt rebus caducis etiam in puteo poſitus, undiqve intuetur ſolem; & civis olim futurus, jam illic præſens eſſe poteſt, unde adhuc abeſt.

Qvale

Qvale illud ab amore montium petitum! audi qvam valde Deus montes amet, in montibus fulgurat, in montibus tonat, in montibus ſupplicia conflat, in vallibus præmia; primi montes iratum Numen ſentiunt, qvia primi nocentes ſunt; deſcendit ab illis ad valles ſcelus; inde illa ſterilitas montium, nihil illic creſcit niſi crimen; qvid faciant urbes ubi natura ſterilis eſt? non inficior amatam à Deo Solymam; ſtetit tamen caro hic amor homini Deo; propterea punivit ingratum montem, & nunc ibi Solymanus eſt, ubi olim Solyma fuit.

Enervaſti tertium argumentum dum appellaſti Platonicum, divinus ille Plato aves nos eſſe credidit dum rempublicam aeriam finxit; qvalis enim illa reſpublica cujus nemo civis fuit? qvales leges qvas nemo ſervavit? qvalis ille homo ſingularis, & communis? qvomodo unus ſi multiplex, qvomodo multiplex ſi unus, qvomodo æternus ſi incipit? qvomodo immortalis ſi deſinit: Crede mihi Ariſte, ideæ ſunt iſtæ qvibus nemo veſcitur; qvid mirum ſi rempublicam in monte ſtatuit qvi rempublicam in aere finxit? nec ſolidiores ſunt rationes qvibus nititur, illuc inqvit vitia non aſcendunt; imo illic naſcuntur unde deſcendunt.

Speciosius eſt argumentum politicum non verius, munitæ eſſent urbes in montibus ſi curſu ſuperandæ eſſent non impetu; amat ardua virtus, & qvo ire non poteſt greſſu, tendit volatu; nihil eſt invium fortitudini, ubi non invenit viam, ibi facit: Sed eſto difficilis ſit montium aſcenſus, æqvè difficilis deſcenſus eſt; obſidentur montes à valli-

vallibus, ſolus aer in montibus liber eſt, qvidqvid creſcit captivum, qvidqvid vivit famelicum eſt. Qvis eas urbes munitas dicat qvæ capi poſſunt ab hoſte non invadente, nihil opus eſt baliſtis, aut impacto ariete, ipſe locus carcer, fames baliſtas, & egeſtas aries eſt.

Nec melius eſt argumentum medicum qvam politicum; ſalutares ſunt avibus montes non hominibus, imo neqve avibus ſalubres ſunt ubi aves non vivunt; devolant ad valles ut prandeant, revolant ad montes ut ludant, redeunt ad valles ut qvieſcant; qvis illic habitet ubi aves non cubant; qvid illic vivat ubi nihil naſcitur, qvis illic exigat qvatuor anni tempeſtates ubi ſunt tantum duæ; illic omne Ver, Æſtas, omnis Autumnus hyems, omnis ventus Aqvilo, omne tempus tempeſtas eſt; ſolæ illic rupes in tuto habitant, qvæ brevi deficerent ſi ſentire poſſent.

Confecta res eſt ſi ad hiſtoriam me revocas, omnis hiſtoria vallibus favet; amarunt montes Romani, ut in illis trophæa erigerent non domicilia; extruxere in montibus ædes Diis qvas noluiſſent ſibi; aggeres ſunt non montes qvibus Roma cingitur, pars Romæ major in plano jacet, & plus debet Tyberino Roma qvam Romulo; injuriam facis Gallis dum montanos appellas, denominarunt urbes ex montibus, ſed qvibus ſuppoſitæ eſſent urbes non impoſitæ; pleræqve tamen urbes in plano jacuere: inde illa humanitas innata Gallis, haurire illam è montibus non potuere, ubi qvidqvid degit aſperum eſt.

Vides, Ariſte, ſi de jure agatur ab hac parte jus ſtare,

ſtare, vis expendam factum: incipio à teſtibus, Strabo lib. 4. Λουγδοῦνον ἐκτισμένον ὑπὸ τῷ λόφῳ, κατὰ συμβολὴν Ἄραρος ποταμῶν καὶ τοῦ Ῥοδανοῦ. Amo te, Ariſte, dum agitur de ſitu urbis cui potius credendum qvam Geographo, aut qvis fidelior teſtis qvam ille qvi coævus penè Lugduno fuit, qvi doceri potuit juvenis à Planco ſene; qvi Plancum forte vidit, & forte Lugdunum: at ille ſuppoſitum monti Lugdunum, non autem impoſitum, ille in confluvio Araris, & Rhodani conditum dicit, igitur non in monte, ubi ii amnes non confluunt; poſt tam illuſtre teſtimonium Strabo eſt qvi Straboni non credit.

Plutarchus in Annibale, Annibal inqvit caſtra movit, & per Rhodani ripam adverſo flumine pervenit ad locum qvem inſulam Galli vocant; hanc Arar, & Rhodanus ex diverſis montibus defluentes efficiunt; ibiqve nunc Lugdunum eſt celeberrima Galliæ urbs, qvam longis poſtea temporibus à Planco Munatio conditam accepimus; ſumpſit hæc verba Plutarchus ex Tito Livio, qvi de Annibale hæc habet, poſtero die profectus Annibal adverſa Rhodani ripa, mediterranea Galliæ petit, qvartis caſtris ad inſulã pervenit ubi Arar & Rhodanus amnes diverſis ex Alpibus decurrentes agri aliqvantum complexi confluunt in unum, mediis campis inſulæ nomen inditum. Uterqve ex Polybio hauſiſſe videtur l. 3. Arar, inqvit, & Rhodanus ex arduis, & inacceſſis montibus decurrentes inſulam efficiunt ei parti Ægypti ſimilem, qvæ Delta appellatur, illac tranſivit Annibal. An autem male Cluver. lib. 2. antiqvæ Italiæ pro Arar, legerit

gerit Iſara, examinabimus ſeqventi diſſertatione; ex qvibus teſtimoniis hoc argumentum conficio, ibi Lugdunum conditum eſt ubi Annibal ſtetit qvartis Caſtris; at ſtetit in eo loco qvem Galli inſulam vocant, igitur intra inſulam Lugdunum conditum eſt. Igitur non in monte qvi intra inſulam non eſt.

Vis addam virum Conſularem qvi ex faſtis Conſularibus ortum Lugduni deſcribere potuit, uti alia multa deſcripſit: Is eſt Dio. lib. 46. ἐκέλευσαν αὐτοῖς τοὺς ἐκ Οὐιέννης τῆς Ναρβωνησίας ὑπὸ τῶν Ἀλλοβρίγων ποτὲ ἐκπεσόντας, καὶ ἐς τὸ μεταξὺ τοῦ τε Ροδανοῦ, καὶ τοῦ Ἀράριδος ᾗ συμμίγνυνται ἀλλήλοις ἱδρυθέντας συνοικίσαι, καὶ οὕτως ἐκεῖνοι ὑπομείναντες τὸ Λούγδουνον μὲν ὀνομασθὲν, νῦν δὲ Λούγδουνον καλούμενον ἔκτισαν. Id eſt Senatus juſſit illos, id eſt Lepidum, & Plancum, ut iis qvi qvondam Vienna Provinciæ Narbonenſis oppido ab Allobrogibus erant expulſi, & intra flumen Rhodanum & Ararim ad eorum confluentes conſederant urbem condenrent; atqve ita illi ſubſiſtentes Lugdunum, qvod olim Lugdunum vocabatur ædificarunt. Amabo, Ariſte, ibi illi Lugdunum condiderunt ubi Viennenſes ſubſtiterant; at illi intra fluvios conſederant, igitur non in monte qvi extra fluvios eſt.

Placet addere teſtibus humanis teſtes inanimes ii muti ſunt & loqvuntur, ii ſolidi ſunt etiam vitrei, ii incorruptibiles ſunt etiam corrupti: teſtatur Paradinus anno 1529. in colle S. Sebaſtiani effoſſas duas tabulas æneas, qvibus oratio Claudii

Impe-

Imperatoris in Senatu habita continetur; in eodem clivo vinearum foſſores, & qvi ædificiorum fundamenta ſcrutantur, incidunt ſæpè in nummos veterum Principum vultu ſignatos: ibidem inventum eſt ſepulcrum vitreum, & in ſepulcro infantis oſſa: Rogo te, Ariſte, cur illuſtres tabulæ intra montem non ſunt inventæ ſi in monte Lugdunum fuit: cur infans alibi ſepultus qvam ubi natus? cur nummi, cur oſſa, cur cineres, cur intra inſulam tot mortui ſi intra inſulam nemo vixit? certe ubi cecidit Lugdunum, ibi ſtetit: intra inſulam eſt cadaver urbis antiqvæ, igitur intra inſulam urbs antiqva vixit.

Valida ſunt hæc teſtimonia etiam nuda, validiora ſunt rationibus inſtructa; primam affert Strabo lib.4. καὶ γὰρ ἐμπορείῳ χρῶνται Romani utebantur Lugduno, ut emporio, ſcilicet merces ad urbem Arelatenſem ex Italia, Hiſpania, Africa, atqve ipſo etiam Oriente devehebantur; inde per Ararim & Dubim ad Helvetios, & Germaniam utramqve: vel terreſtri itinere ad Seqvanam transvectæ, ſecundo amne ad Caletes, & Lexovios, ipſumqve Oceanum deferebantur; ſic Lugdunum ipſo etiã Auguſti ævo ad utriusqve maris commercia patebat, nondum aperta per Gades Oceani Septemtrionalis circumnavigatione; at hæc tota negotiatio periiſſet, ſi Lugdunum fuiſſet in monte; qvis enim emporium, qvis forum qvis nundinas in monte conſtituat niſi cum avibus mercari velit; igitur intra fluvios Lugdunum fuit, ubi erat emporium.

Alteram rationem politicam affert idem Strabo lib.4.

lib.4 extremo, timebatur fluxa, labilis, & nondum ſatis firmata Gallorum fides; igitur præverten-dum erat malum, non expectandum; nec melius præverti poterat qvam urbe munita; nec melius urbs muniri potuit qvam duobus fluviis, ὥσπερ ἀκρόπολις διὰ τὰς συμβολὰς τῶν ποταμῶν. Igitur intra duos fluvios Lugdunum tanqvam propugnaculum conditum fuit.

Deniqve non negabis Plancum virum prudentem fuiſſe; cui Julius Cæſar exercitum, & Galliam commiſit; cui Auguſtus urbis cuſtodiam credidit, dum ad decretoriam illam pugnam perrexit, qvi Augur, qvi Conſul, qvi Imperator fuit; at ille parum prudens fuiſſet ſi relicta illa munitiſſimi loci, & duorum fluminum opportunitate, iniqvo loco in monte urbem condidiſſet: Neqve illud omittendum placuiſſe Planco hunc urbium ſitum, extruxit Rauricam ad ripam Rheni, igitur Lugdunum ad confluentem Rhodani.

CONCILIANTUR OPINIONES LUGDUNUM IN MONTE ET SUB MONTE.

HÆres, Ariſte dubitanti ſimilis, non allubet, inqvis, hæc eloqventia qvæ diſcentem fallit; perſvaſeras Lugdunum in monte conditum, nunc in plano conſtituis: cur extruis urbem & evertis? ſi utrumqve verum eſſe non poteſt, cur utrumqve doces; nemo decipitur lubens, nemo aſſenſum mutat niſi invitus; malo neſcire ſitum Lugduni qvam de eo ambigere: doctior eſt qvi ignorat qvam qvi dubitat, unam rem neſcit qvi

non ambigit utramqve partem ignorat qvi de utraqve dubitat.

At non ego aſſentior tibi, Ariſte, magna pars ſapientiæ eſt ſcire cur dubites; ex omnibus ſapientum ſectis eam ſemper doctiorem credidi, qvæ omnia novit dum de omnibus ambigit; certè nos idem ſcimus, dum tu affirmas, & ego dubito: Ego aliqvid præterea ſcio dum puto id eſſe verum, qvod tu arbitraris falſum: Præterea ille doctior eſt qvi falli vix poteſt, at nemo fallitur niſi qvi affirmat, nemo affirmat dum dubitat; cur ego tam facile exponam aſſenſum meum? cur non retineam ne erumpat, cur non ſuſpendam ne cadat, cur non errem errare non timeam? nemo difficilius fallitur qvam qvi fraudem timet: Crede mihi, Ariſte, ſi excipias Deum, omnis ferè natura problema eſt.

Placet conciliare te mihi, Ariſte, qvod hactenus dixi problema eſt, qvod jam dico hiſtoria; fuit Lugdunum impoſitum monti, fuit ſuppoſitum; fuit urbs una & gemina, fuit eadem duobus in locis; fuit intra confluentem robur Coloniæ, fuit in monte flos Romæ; fuit in plano negotioſa, fuit in monte magnifica; fuit in plano emporium, fuit in monte theatrum, & templum; fuere in plano homines, fuere in monte Dii: propterea apparent adhuc in monte portæ urbis & mœnia, qvia in monte urbs fuit; imo extant utrobiqve antiqvæ urbs rudera qvia utrobiqve Lugdunum extitit.

Atqve hic eſt nobiliſſimarum urbium ſitus qvi partim in plano, partim in excelſo eſt; percurre claris-

c[illegible] ſimas civitates, nec Roma tota in plano, nec Solyma tota in excelſo eſt: nec mundus ipſe planus, nec cœlum æqvabile eſt; Sol & Luna montes habent; qvidqvid eſt optimum ſphæricum eſt; nec ſatis fertilis eſt ſola planities, nec ſatis ſalubris; temperant ſe invicem mons & campus, ille Bacchum, hic Cererem miniſtrat, uterqve ſanitatem; recreant aſpectum colles dum coronant, fatigat oculos perpetua planities dum non terminat; infinitum apparet, qvod nihil habet extremum; graviorum rerum eſt in plano jacere, leviora pendent ex aere, temperata amant aſcendere, & deſcendere: imitatur optima qvæqve Lugdunum, excelſum eſt ſi montes amas, & planum ſi æqvora.

DISSERTATIO TERTIA.

DE ITINERE ANNIBALIS.

An venerit ad confluentem Araris, & Rhodani, an tantum ad confluentem Iſaræ.

Illuſtriſſimo, Nobiliſſimoqve Domino

D. DIONYSIO LE GOUX. DE LA BERCHERE,

Marchioni de Santhenay, &c. Ordinario Regis in omnibus Conſiliario, & in Senatu Delphinatenſi Præſidio Primario.

ELOGIUM.

MAgnarum rerum capax ingenium ſortitus es, Præses Illustrissime, metiris magnitu-

dines rerum, neqve illæ metiuntur te: minus te eſt qvodvis negotium, nec te adæqvant res magnæ, nec totum te occupant multæ; locus eſt omnibus intra te, & poſtqvam omnes excepiſti, vacuum adhuc hoſpitium eſt.

Experiuntur hanc ingenii tui capacitatem qvicunqve te adeunt; audis unum, & plures ſimul, & poſſes extempore reſpondere omnibus; nec permiſcent ſe imagines rerum dum intra te ſubeunt, nec ſe confundunt dum exeunt; ſuus eſt ordo ſingulis, & ſpatium omnibus; ſcilicet partiris te negotiis, non totum te tradis, & pars tui omnibus ſufficit.

Qvod admirabilius eſt, non eges mora temporis, ut res concipias, nec ſtudio, ut expendas: vides uno intuitu initia rerum, & exitus, vides fines & media; vides centrum, & circulum, & dum alii circuitus qværunt jam attigiſti centrum; atqve hæc omnia ea celeritate exeqveris, ut cogitaſſe ſit feciſſe.

Non ſatis dixi major es alienis negotiis, & major tuis; neqve externa te implent, nec tu es plenus teipſo; extendis te ultra te; ſeqveris te nec attingis, attingis te nec apprehendis; neqve unqvam apprehendi poſſes niſi redires ad te: tunc vero vacuus curis alienis, & ſolutus tuis, pulchram ſolitudinem facis, in qva nemo interpellat te, neqve tu ipſe.

Permitte ut inter eam qvietem adeam te; ne aditum excuſes, aut neges adjungo me ſocium Illuſtriſſimo Viro, & tibi amicisſimo. Is eſt eruditisſimus Dominus Petrus de Marca, nuper mortuus, & apud

ſo apud te vivus; omitto auguſtos Archipræſulis titulos ut ſit familiare colloqvium; impediret libertatem loqvendi Majeſtas Eccleſiaſtica ſi cum illa eſſet diſputandum, & vir modeſtisſimus agitari qvæſtionem familiariter mavult, qvam reverenter; propterea appellabo illum Ariſtum, me Alexin, & te arbitrum controverſiæ Polymetum, amica ſunt nomina, & controverſiis adhiberi ſolita, & niſi olim inventa eſſent, inveniri nunc vellent in gratiam tui.

STATUS CONTROVERSIÆ.

SCripſeram Pariſiis Epiſtolam Hiſtoricam de ortu Lugduni, & probabam ex adventu Annibalis in eam Inſulam qvam Arar & Rhodanus ſuo confluxu efficiunt, nullam tunc fuiſſe urbem Lugduni qvam Annibal non vidit, & cujus Polybius Annibalis iter deſcribens non meminit: legebat eam Epiſtolam præſente me Petrus de Marca, qvam Ariſtum voco, vir eruditisſimus, qvi ut erat benevolus blandè ſubridens: Et tu, inqvit, Alexi fidei es tam facilis, ut credas Annibalem ad eam Inſulam acceſſiſſe: Ego vero veniſſe ad eam Inſulam aſſero, qvam Rhodanus, & Iſara, non autem Arar efficiunt; atqve ita legendum eſt apud Polybium l. 3. Ἰσάρας non Σκώρας, & apud interpretem Iſara non Arar; ſcilicet corruperunt textum librarii, & ignari locorum, Annibalem adeò turpiter erraſſe volunt, ut omiſſo recto itinere Alpes extra Alpes, & Italiam extra Italiam qvæſierit: ad hæc ego modeſtè reſpondere, ille urgere fortiter, ſed interveniens Illuſtrium virorum comitatus diſſertationem interrupit. Per-

Permitte, Vir Illuſtrissime Polymete, interruptam tunc temporis controverſiam coram eo redintegrari: audies libenter redivivum amicum, qvi te toties libenter audivit; revixiſſe igitur illum puta, & coram te loqvi; id unum rogo ut pro æqvitate tua rem totam rationum pondere, non authoritate metiaris, victorem me ſpero ſi expendatur veritas non dignitas: Si tamen vinci contingat, at ſaltem illud glorioſum erit à tanto Adverſario victum eſſe; & glorioſum Scipioni fuit pugnaſſe, cum Annibale, nec inglorium Annibali à Scipione ſuperatum eſſe.

MAGNITUDINIS TUÆ

Addictiſſimus ſervus

Petrus L'abbe'.

DISSERTATIO
DE ITINERE ANNIBALIS.
An venerit ad confluentem Araris, & Rhodani, an verò tantum ad confluentem Iſaræ.

Aristus. Tanti æſtimavit Polybius ſcire iter Annibalis dum ex Africa in Italiam armatus venit, ut relegere vias, luſtrare Alpes, metiri regiones, & penè numerare veſtigia voluerit; penè alter Annibal dum inſiſtit primi veſtigiis, & dignus Scipione diſcipulo; qvem etiam reddidit Annibali parem, & majorem.

Illuſtris planè author Polybius qvi ea qvæ ſcripſit uſurpavit oculis, & teſtis oculatus eſſe voluit prius qvam eſſet hiſtoricus; difficilis tamen author dum nimis eſt accuratus: nocent aliqvando minuta

minuta magnis, & ſæpe oculi faceſſunt curam ingeniis, dum ea vident, qvæ cadunt ſub ſenſum, & fugiunt intellectum.

Teſtis ſit ille locus qvem tu Alexi contra ortum Lugduni adduxiſti; ſic enim habet Polybius lib. 3. interprete Perroto, Annibal qvartis caſtris ad inſulam pervenit, locum & multitudine hominum, & feracitate regionis prædivitem, cui propterea nomen inſulæ inditum; qvod ibi Arar & Rhodanus ex Alpibus decurrentes aliqvantum agri amplexi defluunt in unum, faciuntqve inſulam, & figura, & magnitudine ſimilem ei, qvæ in Ægypto Delta appellatur.

Ita tu legiſti cum interprete tuo; at ego græcè apud Polybium Ἴσαρας pro Σκώρας, & Latinè apud interpretem Iſara pro Arar legendum contendo, & validis, ut ſpero rationibus rem evinco: pretioſa res fides eſt, veris tradenda non falſis, ea in rebus divinis indocta, & cæca, in rebus aliis oculata eſſe debet, & erudita.

Excutiamus igitur locum Polybii, & qvidem ſi authoritate agendum ſit, Philippus Cluverius eruditus Geographus, de qvo hæc ajunt luſtraſſe oculis ea regna qvæ deſcripſit, dimenſum eſſe ſpatia regionum, examinaſſe diſtantias locorum, & pene ulnas numeraſſe: In Italia ſua Cluverius proſecutus iter Annibalis, dum apud Polybium legit veniſſe Annibalem ad eam inſulam qvam Arar & Rhodanus ſuo concurſu efficiunt, facile agnovit irrepſiſſe mendum, & legendum apud Polybium Ἴσαρας pro Σκώρας, & apud interpretem, Iſara pro Arar: alioqvi exerrabat longe

longè ab Italia Annibal, ad qvam tamen properabat; at ſimilius verò eſt erraſſe ſcriptorem qvam Annibalem,&librarium qvam ingentem exercitũ.

Expende qvæſo, Alexi, vim hujus authoritatis, accuratus Geographus deſcribit iter Annibalis qvale exploravit; Idem Iſaram vidit,& Ararim, & utriusqve diverſas inſulas,idem inſularum ab Alpibus diſtantiam dimenſus eſt oculis, & penè ulnis; idem legit apud Polybium Ι'σάρας pro Σκώρας, & apud Plutarchum, & Livium Iſara, pro Arar: igitur ita legendum eſt, igitur Annibal Iſaram vidit non Ararim: Nec tamen Cluverius magnos authores accuſat, ſed librarios qvi dum ea deſcribunt, qvæ non intelligunt facilè depravant, qvæ ignorant; & facilis fuit duarum literarum corruptio: vide tamen qvo malum pertineat, duarum literarum mutatio, exerratio eſt ducentorum milliarium.

Neqve authoritate tantùm tecum pugno, ſed iis rationibus qvas Annibal ipſe non vinceret qvi vicit Alpes: deduco primam ex verbis Polybii, Arar inqvit, & Rhodanus ex Alpibus decurrentes aliqvantum agri amplexi defluunt in unum; at Arar non decurrit, ſed adeò molliter,& lentè fluit, ut dormire videatur non currere: neqve ex Alpibus defluit qvi intra Vogeſum montem apud Mediomatrices naſcitur; nec mons Vogeſus accenſeri poteſt Alpibus qvas Rhenus & longus terrarũ tractus à Vogeſo dirimit: confundi non debent fines locorum, nec revelli limites qvos natura præfixit; habent ſua nomina montes, & campi, & fluvii, confundit loca qvi mutat nomina.

Robu-

Robuſtior eſt altera ratio ex eodem Polybio de- prompta, ad eam inſulam pervenit Annibal qvæ figura, & magnitudine ſimilis eſt ei parti Ægypti qvæ appellatur Delta, at Cluverius diligens Geographus, & menſor locorum accuratus, ſpatium incluſum Iſara, & Rhodano æqvale aſſerit, intervallum autem Rhodano Arariqve comprehenſum ter majus eſt Delta Ægyptio, igitur eo non venit Annibal, igitur librarius dum legit *Arar* pro Iſara, legit Sigma per Jota.

Vis alteram rationem ponderis, adhuc gravioris, properans in Italiam *Annibal* qvaſi ad certam victoriam ad eam inſulam non divertit qvæ longius ab Italia diſtabat; fuiſſet hic receſſus non acceſſus, & fuga non via; at inſula *Araris* & Rhodani multis milliaribus remotior eſt ab Italia, qvam Iſaræ inſula; magni momenti eſt ad victoriam celeritas ducis, opprimit hoſtem non expectantem, pugnatur pene ante pugnam, fugatur hoſtis impellente fama, & vincitur ipſo victoriæ amittendæ metu; atqve hæc multo veriora ſunt de *Annibale*, cujus vel ipſum nomen inſtar exercitus erat; nec minus timebantur Galli adventantes qvam *Afri*: terruit ſemper Romam Gallorum nomen, & aliqvando cepit. Qvis igitur credat *Annibalem* callidiſſimum ducem qvæſiiſſe longiores vias, præſertim impellentibus Gallis, qvorum primi impetus deorum credebantur eſſe non hominum; igitur *Annibal* ad inſulam Iſaræ venit, non ad inſulam *Araris*.

Æqvalis momenti eſt qvod ſubjungo; ad eam inſulam venit *Annibal* in qva duo fratres de re-

gno certabant; at hoc certamen intra Iſaram & regionem Allobrogum erat: audi Titum Livium dec.3. l.1.n.31. Allobrogum gens nulla Gallica gente opibus, aut fama inferior, tùm diſcors erat; certabant de regno fratres duo, major natu, & qvi prius imperitabat Brancus nomine, minore à fratre & cœtu juniorum qvi jure minus, vi plus poterat pellebatur; hujus ſeditionis peropportuna diſceptatio cum ad Annibalem perlata eſſet, arbiter regni factus imperium majori reſtituit; ob id meritum commeatu, copiaqve rerum omnium, & veſtimentis eſt adjutus: ſedatis certaminibus Allobrogum cum jam Alpes peteret, non recta regione iter inſtituit, ſed ad lævam in Tricaſtinos flexit, inde per extremam oram Vocontinorum retendit in Tricorios, haud usqvam impedita via priusqvam ad Druentiam flumen pervenit, &c. ex eo loco Titi Livii, vide qvid colligam, ac primum illud qvidem apparet certum; idcirco Annibal Iſaræ amne transmiſſo Allobrogum fines ingreſſus eſt, ut diſcordias de regno componeret: igitur non ultrà Allobroges ivit, ubi qverelæ non erant; at inſula Araris eſt extra Allobroges; deinde ſpes commodi Annibalem ad Allobroges attraxit, ad inſulam Araris nihil attrahebat: præterea commeatu, & rerum copia, & veſtimentis à Branco adjutus dicitur, adjutus verò non retentus, ac retinuiſſet Annibalem Brancus ſi ad inſulam Araris deduxiſſet, iterum per fines ſuos reducendum. Deniqve ſedatis certaminibus Allobrogum ad lævam in Tricaſtinos flexit, igitur non ad Ararin venit, ſed ad Iſaram rediit.

Movent

Movent te eæ rationes, Alexi, & ferè perſvadent; affero aliqvid potentius, per eam inſulam tranſivit Annibal ad qvam pervenit qvartis caſtris, ut loqvitur poſt Polybium Livius; ſcilicet à Rhodano apud Taraſconem transmiſſo: atqvi ad Araris inſulam vix perveniſſet octavis caſtris; crede mihi, Alexi, non volant exercitus, ſed lentè ambulant, & curſores eqvi vix qvarta die iter illud efficerent: vide igitur qvalem exercitum Annibali tribuas non hominum, ſed pene volucrum; ſunt qvidem in exercitu Alæ eqvitum veloces ad ſubſidium peditum, & promptæ ad curſum; at nullus exercitus totus alatus eſt, Elephanti certè qvos multos ductabat Annibal volare non poterant.

Penè aſſentiris, Alexis, urgeo aſſenſum, & niſi fallor evinco; rediens Annibal, inqvit Livius ad Druentiam flumen pervenit, is Alpinus omnis omnium fluminum Galliæ difficillimus tranſitu eſt: nam cum aqvæ vim vehat ingentem, non tamen navium patiens eſt; qvia nullis coercitus ripis, pluribus neqve ſimul, neqve iisdem alveis fluens, nova ſemper vada novosqve gurgites faciens, adhæc ſaxa globoſa volvens, nihil unqvam tuti ingredienti præbet, & tum fortè imbribus auctus ingentem transgredienti tumultum fecit.

Eundem tumultum expreſſit verſibus Silius Poeta:

Turbidus hic ſaxis, truncisqve Druentia latum
Ductoris turbavit iter.

At non veniſſet ad Druentiam Annibal ſi ad inſulam Araris divertiſſes, ex ea enim per Alpes Pennas, aut Graias ad Italiam tetendiſſet.

Iden

Idem Livius eodem loco, prægreſſus, inqvit, Annibal ex promontorio qvodam unde longè latèqve proſpectus erat, conſiſtere juſſis militibus Italiam oſtendens, ſubjectoſqve Alpibus circumpadanos campos, & penè ipſam Romam, videtis ait, Commilitones Italiam, & penè ipſam Romam; videtis ait, Commilitones Italiam, & penè ipſam Romam, atqvi uno aut altero ad ſummum prælio, arcem & caput Italiæ in poteſtate eſtis habituri: at hæc omnia oſtendi non poterant, ſi Annibal ex inſula Araris in Italiam perrexiſſet.

Deniqve qvis ſatis prudenter audeat aliud iter aſſignari Annibali, qvam qvod tres nobiles ſcriptores accuratè deſcripſere: Strabo lib. 4. Geograph. Polybius inqvit, qvatuor potiſſimum viis adiri per Alpes Italiam dicit, per Alpes maritimas, Grajas, Penninas, Cottias; per iſtas Annibalem in Italiam penetraſſe. Plutarchus de eodem itinere ſic habet qvinto decimo inqvit die ſuperatis Alpibus in agrum Taurinium deſcendit, qvo mihi veriſimilius videtur per montem Genuæ, ſic enim vulgo appellant, qvi ex altero latere flumen Druentiam ex altero exitum in Taurinios habet, Pœnum tranſiiſſe. Titus Livius dec. 3. l. 1. Taurinis qvæ Gallis proxima gens erat in Italiam digreſſus eſt, id cum inter omnes conſtet, eo magis miror ambigi qvanam Alpes tranſiierit, & vulgo credere Pennio, atqve inde nomen ei jugo inditum, &c.

Vide Alexi Titum Livium tria dicere de itinere Annibalis: primo per Alpes Cottias tranſiiſſe, deinde mirari ſe aliqvos aliter ſentire, ſed eos de vulgo eſſe, poſtremò eos ridet qvi Penninas Alpes dictas

ctos à Pœnis putant: at ſi Annibal ad inſulam Araris, & Rhodani venit, per Alpes Penninas tranſierit neceſſe eſt. Miratur ergo ſententiam tuam Livius, appellat vulgarem, & indoctam: at ego, Alexi nolo te ſentire cum vulgo.

PARS SECUNDA.

ALexis. Non poſſum ſatis admirari vim eloqventiæ tuæ, Ariſte, qvæ facit ut falſitas ipſa videatur vera; retinuiſti Annibalem intra Inſulam Iſaræ ire ultra volentem; prohibuiſti ne Ararim videret, aſſignaſti iter qvale finxiſti; atqve id tam eloqventer ut falſam de Annibalis itinere opinionem penè effeceris veram.

Verumtamen, Ariſte, dixiſti ſimilia vero, & idcirco non vera; Aurichalcum auro ſimile, non eſt aurum, Parelium ſimile Soli eſt, differt à Sole: Vide, Ariſte, ne dixeris falſa dum dixiſti vero ſimilia; falſum eſt qvod non eſt verum, & verum non eſt qvod eſt tantùm ſimile vero.

Argumento uno veniſſe Annibalem ad inſulam Araris probo, tùm ad argumenta tua reſpondeo; & Annibalem per iter Annibalis ad Italiam deduco.

Polybius oculatus teſtis qvi Annibalis iter, & forte Annibalem vidit de eo itinere ſic loqvitur, τῇ μὲν ὁ Ῥόδανος, τῇ δὲ Σκώρας προσαγορευόμενος ῥέοντες παρ' ἑκατέραν τὴν πλευρὰν ἀποκορυφῶσιν αὐτῆς τὸ σχῆμα κατὰ τὴν πρὸς ἀλλήλους συμπλῶσιν. Qværo abs te, Ariſte, an legendum putes pro Σκώρας Ἰσάρας, an verò nomen integrum Σκάρας eſſe Iſaræ nomen? at neutrum ſatis erudite affirmare

potes

potes, non primum qvidem, qvale enim illud anagramma qvod nomen non invertit, ſed corrumpit; hæc enim corruptela ſi liceat, non minus facilè dicetur Σκώρας pro Δράκος qvam Σκώρας pro Ἴσαρας: Sed neqve Iſara ex impuritate alvei,& ſordibus qvas voluit Σκώρας appellari poteſt, leves illæ ſunt & tenues fæces, nec qvales Arar ex pingvibus agris & campis contrahit; at Iſara ex montibus defluens ſuo curſu ſe purgat, & fæces ſi qvas habet aſpergit agris non colligit: & Dracus deinde adjunctus velociter impellit, neqve Araris inſtar dormire permittit; impoſitum eſt nomen Σκώρας Arari non facile alteri tribuendum; ſigilla rerum ſunt nomina, ut earum naturas obſignent injuriam facit alteri qvi alienum ſigillum facit ſuum, injuria fit Arari dum Iſara appellatur, nec latinè nec græcè hoc ei nomen competit. Vides Ariſte qvam parum tibi Polybius faveat.

Nec magis favet tibi Titus Livius, ille de Annibalis itinere ſic habet dec.3. l.1.n.31. qvartis caſtris Annibal ad inſulam pervenit: ibi Arar, & Rhodanus amnes ex Alpibus decurrentes agri aliqvantùm complexi confluunt in unum, mediis campis inſulæ nomen inditum, accolunt propè Allobroges; attende, Ariſte, qvid reſpondeas, an Livium nomen Arar uſurpaſſe pro Iſara? an librarium erraſſe non Livium? audax eſſes ſi Livium erraſſe diceres, qvem hactenus nemo accuſavit erroris; nec tam facile errant librarii in re facili, qvis credat in nomine qvinqve literarum ereptam unam, & duas additas, ut fiat Arar pro Iſara, nullum eſt crimen

men cujus librarii accuſari non poſſint, ſi hujus ſunt rei; ſed ne Livium, aut librarium erraſſe putes, audi qvid addat Livius, accolunt propè Allobroges, at Iſara pertinet ad Allobroges, neqve eſt vicinum flumen, ſed ſubditum, Arar autem vicinus eſt Allobrogibus, nec indigena, ſed extraneus: Vides, Ariſte, qvalis te author accuſet Titus Livius.

Evinco cauſam ſi teſtibus habeatur fides, & haberi debet dum de facto agitur non de jure; Plutarchus hiſtoricus rerum, & Philoſophus morum de Annibalis itinere hæc habet; horum conſiliis perſvaſus Annibal caſtra movit, & per ripam Rhodani adverſo flumine profectus paucis diebus pervenit ad locum, qvem inſulam Galli appellant; hanc Arar, & Rhodanus amnes ex diverſis montibus confluentes efficiunt. Qvid ais, Ariſte, an potuit clarius loqvi hiſtoricus, & Philoſophus, utroqve nomine clarus; ne hic qvoqve obtrudas erraſſe librarium, audi qvid Plutarchus ſubdat, ibi nunc Lugdunum eſt celeberrima Galliæ urbs, qvam longis poſtea temporibus à Planco Munatio conditam accepimus. Attende vim argumenti, ad eam inſulam pervenit Annibal in qva Lugdunum eſt conditum, at intra Ararim & Rhodanum eſt conditum, igitur ad eam inſulam venit.

Confer nunc Cluverium tuum cum tribus hiſtoriæ Principibus, hominem novum cum veteranis, menſorem locorum cum hiſtoricis rerum, & conſiliorum; qvaſi iter Annibalis ulnis metiendum ſit non conſiliis, qvaſi Imperator aſtutiſ-

ſimus

ſimus rectiorem viam ſecutus ſit qvi perpetuis inſidiis, & ſtratagematis hoſtes, & vias ipſas fefellit; non incedunt ſemper Imperatores breviori via inſtar curſorum, aptant vias conſiliis, non conſilia viis? ac vide qvàm ſint ridiculi critici tui, diſceptant de ſyllaba una, de litera, de virgula qvaſi de Numantia, aut de Roma, & Cluverius tuus dum tricatur in nomine Iſaræ, & Araris totum iter Annibalis interrumpit.

Ne ſola tamen authoritate pugnare me putes, reſpondebo argumentis tuis, ſpecioſis illis qvidem ut fallant, non tamen ſatis veris ut perſvadeant.

Ad primum argumentum qvam facilis eſt reſponſio? Arar non decurrit, ſed adeò lentè fluit, ut dubites utram in partem eat: de aliqva curſus parte dubitari poteſt, at non de toto progreſſu: nec celerius Iſara ad Gratianopolim fluit, donec ſe illi Dracus infundat, tunc enim eadem celeritate rapitur à Draco, qva Arar à Rhodano; nec minus verè Iſaræ maritus dici Dracus poteſt, qvam Araris Rhodanus.

Nec validior eſt pars altera argumenti tui: Arar non decurrit ex Alpibus, Reſpondeo Vogeſum montem apud qvem Arar naſcitur, facilè Alpibus accenſeri poſſe; qvæ enim tria ſtadiorum millia in longitudinem patent ut putat Livius, aut centum millia paſſuum, ut arbitratur Celſus, eæ Rhenum, & Ararim finibus ſuis facile amplecti poſſunt; hæc tamen reſponſio ſi minus placet addo alteram, qvæ eludi vix poteſt, præcelſi montes ad ſimilitudinem Alpium ſæpè appellantur Alpes; ne gratis id dictum putes, audi Plutarchum, paucis diebus

Plutarchum, paucis diebus ad locum pervenit qvem Inſulam Galli appellant, hanc Arar, & Rhodanus ex diverſis montibus confluentes efficiunt: Vides qvas Alpes Polybius, & Livius vocant a Plutarcho appellari montes; nec Plutarchus confundit nomina præterita, qvi diſtingvit futura, & Lugdunum longis poſtea temporibus à Planco extruendum, jam ante nominat.

Secundum argumentum de Delta Ægypti leve eſt, & unius literæ. Reſpondeo ampliorem eſſe Inſulam Araris & Rhodani ſi montes includas, æqvalis pene ſpatii eſſe ſi montes excipias; ſic qvoqve inſula Iſaræ ſi Alpes includas major eſt, ſi demas eſt longe minor. Deinde ſimiles dicit inſulas Polybius non æqvales, dum addit, niſi qvod illic latus unum mare efficit, qvo duo amnes conjunguntur; hîc verò difficiles, atqve aſperos montes, & inacceſſos dicit: Vides, Ariſte, nec includi ab una inſula mare, nec ab altera montes: at iis exceptis ambæ inſulæ penè manent æqvales.

Tertium argumentum favet cauſæ meæ non nocet: Reſpondeo idcirco ad inſulam Araris Annibalem veniſſe, qvia ea remotior erat; nec properabat in Italiam Imperator callidus, ſed moras de induſtria nectebat, neqve hæc fuga erat, ſed ſtratagema; fallere volebat inſeqventem cum exercitu conſulem, & pugnare volentem, & fefellit dum progreſſus longius Scipionem redire in Italiam coegit per Alpes maritimas, ut deſcendenti ab Alpibus Annibali, tutius ut putabat occurreret, ſed infelicius: Ipſe intereà abſente Scipione ex in-

inſula Araris revertens exercitum per Alpes cottias traduxit: Audi Titum Livium conſilia Annibalis explicantem, poſtero inqvit die profectus Annibal mediterranea Galliæ petit, non qvod rectior ad Alpes via eſſet, ſed qvantum à mari receſſiſſet, minus obviam fore Romanum credens, cum qvo priusqvam in Italiam ventum foret, non erat in animo manus conſerere: Vides Annibalem nectentem callidas moras, & penè fugam ſimulantem. Addit paulò poſt Livius, P. Cornelius Scipio Conſul, triduò ferè poſtqvam Annibal ab ripa Rhodani movit qvadrato agmine ad caſtra hoſtium venerat, nullam dimicandi moram facturus; cæterum ubi deſerta munimenta, nec facilè ſe tantum progreſſos aſſecuturum videt, ad mare ad naves rediit; tutius, faciliusqve deſcendenti ab Alpibus Annibali occurſurus: Attende Ariſte vim argumenti Annibal nectebat moras, non igitur ad Italiam properabat, Annibal remotiores vias ſectabatur, non igitur rectiores; id conſilii non advertit Cluverius ſolis locorum menſuris intentus; at Livius facta narrat, & factorum conſilia.

Qvartum argumentum componit regias fratrum diſcordias, & vix componet noſtras; fateor Annibalem ingreſſum eſſe fines Allobrogum, ut fratres de regno diſceptantes conciliaret inter ſe; ſed nego non ultra progreſſum; experiri voluit eo ſeceſſu an abſente ſe pax ſancita conſtaret, ſpatium dedit Regibus parando commeatui geminis exercitibus ad longum iter: intereà ne regioni gravior eſſet, exceſſit tantiſper ex Allobrogum finibus. Aliud

liud conſilium Annibalis erat multo callidius; ſciebat vires Gallorum, & odium in Romanos, & cupiditatem potiendi Italia ſæpè tentata; demerendam ſibi putavit nationem, & invitandam ad partem victoriæ, actum putans de Romano imperio ſi Gallia & Africa contra Romam pugnarent; ad conventum autem Legatorum aptiſſimam arbitratus inſulam Araris, & Rhodani eo ſeceſſit, atqve inde Arvernos, Heduos, Senones, & Helvetios ad belli ſocietatem excivit: neqve multo poſt regreſſus ad Allobroges, & commeatu, ac veſtimentis, & copiis auxiliaribus adjutus ad lævam ad Tricaſtinos flexit; inde per extremam oram Vocontiorum ad Tricorios, ab illis Druentia flumine laboriosè trajecto, & ſuperatis Alpibus Cottiis ad Taurinios deſcendit; ita ille, poſt eam Alpium victoriam nihil Annibali inſuperabile fuit.

Terrere me voluiſti qvinto argumento, & qvartis caſtris Annibalis, at neqve hoc argumentum eſt Annibale dignum: ſingulos dies non ſignificant ſingula caſtra, qvæ ſæpe toto triduo non figuntur, & ſæpè miles toto biduo inſomnis ambulat, & inambulans dormit: potuit igitur qvartis caſtris, ſeu decem circiter diebus Annibal ad inſulam Araris pervenire: atq; ut videas ſic explicanda eſſe caſtra; ſi aliter explicentur neq; ad inſulam Isaræ perveniſſet Annibal qvartis caſtris, id eſt qvatuor diebus à Rhodano ad Taraſconem trajecto; ducebantur Elephanti cum exercitu, at illi lentè incedunt non currunt; neqve ingens exercitus celerius Elephantis ambulat, etiam dum feſtinat.

Cætera argumenta tua, Ariſte, ut fallere aſtutè poſſint ſupponunt falſum; credidiſti negare me Annibalem per Alpes Cottias in Italiam penetraſſe: At ego cum Polybio, Livio, & Plutarcho Annibalem per Alpes Cottias deduco; non ſunt fingenda heroum itinera, ſed obſervanda, nec brevior illis ſemper aſſignanda eſt via, nec rectior; eunt inſtar Solis, & penè ſunt ſoles, at ſol obliqva via graditur, & inter monſtra, neqve illi morantur euntem Solem, neqve Annibalem.

Ego ſi facilius iter Annibali aſſignari vellem, eum cum Samuele Guichenono nobili hiſtorico per Sebuſiam, Sabaudiam, & Vallem Auguſtam deducerem; ſi rectiore via eundum eſſet, illum Cularone, aut Civarone ad Alpes proſeqverer: At hiſtorici eſt deſcribere vias non fingere; relegit oculis Polybius iter Annibalis; Titus Livius, & Plutarchus res geſtas Annibalis narrant, & conſilia: Ego cum illis Annibalem per Alpes Cottias in Italiam ſeqvor: tecum igitur hac in parte ſentio, qvia tu cum Polybio, & Livio, & Plutarcho ſentis.

At non ea erat controverſia noſtra, an per Alpes Cottias Annibal tranſierit, ſed an ad Inſulam Araris, & Rhodani, & confluentem ubi nunc Lugdunum eſt pervenerit: Ego cum Polybio, Tito Livio & Plutarcho affirmo, Tu cum Philippo Cluverio, & N. Chorerio nobili hiſtorico negas; uter veriùs, Tu ſapientiſſime Polymete pronuntia; unũ iterũ moneo litem mihi eſſe cum eruditiſſimo Ariſto, non cum Reverendiſſimo Archiepiſcopo, victum me fateor, ſi Epiſcopus diſputat, victorem me credo ſi Ariſtus: tuũ eſt æqviſſime Polymete, non perſonas æſtimare, ſed cauſas.

ELC-

ELOGIUM ANNIBALIS.

HIc poſt Alexandrum & Pyrrhum judicio ſuo tertius,
Multorum judicio fuit bellator primus,
Vicit orbem unum Alexander, & qværebat alium,
Plus eſt viciſſe Romam qvam Aſiam.
Prima Annibalis victoria de Annibale fuit,
Sed non integra
Victorem cæterorum affectuum ira vicit;
Hac in parte monſtrum Africæ fuit.
Altera victoria fuit de Alpibus,
Qvas rupes ferro non potuit, aceto corrupit,
Poſt victas Alpes nihil inſuperabile fuit.
Ad Ticinum P. Corn. Scipionem Conſulem,
Ad Trebiam T. Sempronium Conſulem,
Ad Traſimenum C. Flaminium Conſulem,
Ad Cannas duos ſimul Conſules vicit;
Ut ſcias magnitudinem cladis, collige ex annulis,
Duos annulorum modios Carthaginem miſit;
Tunc primum dignitas Eqveſtris venalis fuit;
Credita eſt ea dies Romani Imperii ultima,
Et poterat capi Roma ſi Annibal veniſſet,
Et convivari poterat in Capitolio qvinta die cum Jove;
Neſcivit victoria uti qvi ſcivit vincere:
Retardavit venientem Fabius cunctator, non vicit.
Auſus eum provocare Claudius Marcellus occubuit,
Perierat Roma niſi Capua illam ſervaſſet:
Qvem Alpes, & bella, & tot Duces non fregerant,
Fregere tepentes fontibus Baiæ:
Et Capua Annibali Trebia, & Traſimenus,
Et Baiæ Padus, & Cannæ fuere.
Revocatus in Patriam, ut illam ſervaret,

Victus eſt à Scipione filio qvi Patrem vicerat;
Juraverat ad aras interitum Romæ
Vidit interitum Patriæ:
Poſt eam cladem minor Annibal Annibale fuit,
Et clades Annibalis clades Africæ fuit.

DISSERTATIO QVARTA LUGDUNUM SUPERIUS.

ALexis. Audivi ex te Ariſte, in ſuperioribus Diſſertationibus Lugdunum unum fuiſſe, & geminum, ſuperum,& inferum, urbem unam, & plures: Rogo te, Ariſte, dic aliqvid de utroqve Lugduno, ut ſciam utra pars eſſet nobilior, & an Lugdunum ſuperarit Lugdunum.

Ariſtus. Obtempero non tam precibus,qvam imperiis tuis; imperat amicus dum rogat, nec recuſari poteſt,qvod amicitia jubet; at ego viciſſim unum rogo, ne ſuccenſeas mihi ſi qvid aſperius in caſtra,,& theatra dixero; licet iraſci inter arma, & declamare ex theatro; loqvar alienis verbis, & meis, & ſtylo utar Africano, & Gallico.

Vicerant orbem terrarũ Romani, & jam omnis Provincia Romana, & penè omnis Civitas Roma erat; ut contineretur in officio victus orbis, legiones & præſidia provinciatim diſtribuebantur, atq; in limitibus qvidem majores copiæ, in oppidis interioribus cohortes, & alæ: Lugduni in præſidiis erat legio una,cum eqveſtri Ala; audi Cornelium Tacitum l.1. Junius Blæſus acceſſit partibus Vitellii cum ſtativa legione, & ala Taurina addit Tacitus Cohortem XVIII. Lugduni ſolitis Hybernis relictam; idem lib. 3. Andegavos Aciolus Avia, excita

excita cohorte qvæ Lugduni præſidium agitabat coercuit. Porro locus præſidii in monte erat; tum ut civitas inferior ſi rebellaret à ſuperiore opprimi poſſet; tum ut occupatus collis per militem, ſpem adimeret Gallis eum locum ſuperandi, qvem Roma per Gallos contra Gallos defenderet.

Expectas judicium meum de caſtris Romanorum, ego libentius expectarem tuum: tam injuſta erant caſtra Romanorum qvam arma, iniqve ſervatur qvod injuſtè ereptum eſt; & dum retinetur ſemper eripitur; qvid habuit juris in orbem terrarum Roma, qvod orbis non habuerit contra Romam? oppreſſit libertatem alienam, ut ſtabiliret ſuam; ſed victa eſt ipſa qvoqve dum tot populos vicit; ſcilicet metuebant victos ipſi victores, & magis tuebantur Romanos caſtra Romanorum qvam Gallos.

Ut temperarent caſtrorum formidinem & honorem, adjunxere caſtris Amphitheatrum, ut dum in eo ludos edunt recrearent victores, & victis illuderent; fuiſſe Amphitheatrum Lugduni probat ruina; ſtetiſſe oportet Lugduni, qvod Lugduni corruit; ſi cauſam qværis, affert illam Procopius in caſtris inqvit, fontibus, Aqvæductibus, & fluxibus urbium felicitas conſiſtit; at Lugdunum una ex urbibus beatis erat; igitur Lugduni erat Amphitheatrum: confirmat Paradinus ex Svetonio, Cajus Caligula edidit ſpectacula peregrè in Sicilia, Syracuſis Hoſticos Ludos, & in Gallia Lugduni miſcellos; negat Rubyſius probari Amphitheatrum ex iis ludis qvi extra Amphitheatrum edebantur.

Illuſtrius eſt teſtimonium Attali Martyris, de qvo Epiſtola Lugdunenſium ad Aſianos, Attalus qvoqve populi vocibus poſtulabatur, erat enim valde nobilis, & vir optimæ conſcientiæ, & per omnia exercitia ſemper Martyr, cumqve circumlatus fuiſſet per Amphitheatrum titulo ſe præcedente, Attalus Christianus: De eodem Euſeb. l. 5. iterum Attalus poſt primam confeſſionem qvam in theatro fecit; illuſtris ſanè confeſſio digna theatro, ſpectatoribus Angelis, & muneratore Deo.

Ariſtus. Adhuc qværis, Alexi, qvid fieret in theatro, invitus audies qvod ſpectare nolles; prodeunt in arenam gladiatores luſuri ſemel ne unqvã poſtea ludant, veniunt inermes & nudi ut poſſint excipere vulnera non repellere; prodeunt eruditi in necem alienam, & docti in ſuam; uterqve diu didicit artem qva poſſet perimere, & perire: proh pudor diſciplina eſt homicidium! docetur qvod ignorari oporteret; tranſivit in ludum cædes hominis, occiditur homo in hominis voluptatem, ſpectatur ſcelus, ridetur homicidium, & homicida laudatur.

Inhumanum eſt Gladiatorum ſpectaculum, qvod ſeqvitur truculentum, objiciuntur feris homines interdum rei, & ſæpe innocentes, aliqvando ſceleris leo pœna eſt; aliqvando virtutis; committuntur belluis homines qvos natura Dominos fecit non æmulos: Procedunt intereà famelicæ belluæ, incitantur ad pugnam, ſtimulantur ad vindictam, & ne vincantur coguntur vincere; qvid poteſt immanius cogitari? excitat acclamationem

tionem Orcheſtræ rugitus Leonis non horrorem, provocatur Tygris ut ſæviat, irritatur ne parcat, placet homo in membra diſcerptus; aſpicitur ſiccis oculis rorans ex vulneribus ſangvis humanus, ridetur ubi lugendum erat; Qvis neget non minus ſpectatores qvam urſos, & leones homicidas eſſe?

Nec minus nocens eſt Scena, licet minus cruenta: reviviſcunt in ea antiqva ſcelera, & penè iterum fiunt dum exhibentur facta? apparet redivivus Atreus, Thyeſtes, Agamemnon, & dum recitant ſcelera ſua, penè iterum perpetrant. O novam nocendi artem! ornatur ſcelus, ut placeat, docetur fieri poſſe qvod factum eſt; & qvod meretur pœnam in judiciis, fert palmam, & plauſum in theatris.

Mollior eſt Comœdia non innocentior, explicatur in ea qvod natura taceri vellet non ſciri; docetur ars amandi, qvæ Magiſtro non eget; diſcunt virgines qvod ſcire vix debent conjugatæ recognoſcit adultera artes ſuas; audit pudica qvomodo adultera eſſe poſſit; amittitur pudor dum ridetur; corrumpitur primùm oculus, deinde animus; tranſit ſcelus in exemplum: licere creditur qvod laudatur, omnis ætas fit impudica, & qvæ Minerva intraverat, exit Venus.

Nec tantum exhibetur in ſcena ſcelus, ſed in templo adoratur: vicinum erat Theatro Veneris Templum; ut dum docetur in theatro ſcelus, in templo coleretur: Qvæſo Alexi, dum proſtat in templo Veneris impudicitia etiam nuda, an hoc pulvinar Deorum eſt, an lupanar? qvas illic pre-

ces offerre poſſunt pueri, & puellæ virgines deæ impudicæ? Qvis illic caſtus eſſe poſſit ubi impuritas conſecratur? ò cæcitatem, ò probrum! fiunt miſeris religioſa delicta atqve ut homines impunè peccare poſſint, coluntur dii impudici, deæ adulteræ, & peccata laudantur.

In toto ſuperiore Lugduno nihil innocens erat niſi Aqva, hæc qvoqve qvot modis corrumpebatur, ut eſſet impura, abſtrahebatur à terris qvæ amat fluere intra terras; traducebatur arcubus triumphalibus, qvæ ſemper humi mallet, qvàm per aerem currere! includebatur tubis pretioſis, qvæ libertatem mallet, qvam auream ſervitutem: Qvæ iſthæc inſania, corrumpere elementa ut fiant meliora? exuere aqvam nativis affectionibus, ut induatur alienis? ſi amatur aqva levis, cur non qværitur ignis gravis? Crede mihi, Alexi, ille ſtatus rerum eſt optimus, qvi eſt nativus; expoſuit aqvam natura, ut eſſet publicum bonum; naſci ubiqve voluit, ne è longinqvo peteretur; ceſſat aqva eſſe bona ſi fiat pretioſa.

Omitto dicere de palatio, de foro veteri, de qvibus nihil admodum dici poteſt, qvod non ſit facile, & vile.

Claudo Epiſtolam novo genere laudis, pretioſius eſt Lugdunum ſuperius hodie vacuum qvam olim plenum; pauciora habet, & plura, & nobiliores ſunt ruinæ operum qvam ipſa opera: tutior eſt mons inermis, qvam munitus caſtris; innocentius eſt theatrum imminutum, qvam integrum; & meliores ſunt aqvæ nativæ, qvam advenæ:

venæ: deniqve mons profanus olim ſub tutela Veneris,nunc ſacer eſt ſub patrocinio virginis.

DISSERTATIO QVINTA, LUGDUNUM INFERIUS.

ALexis, dixiſti magna de Lugduno ſuperiore, expecto majora de inferiore,laudari me puto dum patriam meam laudas, & bis Lugdunenſem me credo, dum audio geminum fuiſſe Lugdunũ.

Aristus. Omiſſis cæteris tria laudo in inferiore Lugduno, templum Auguſti, Emporium, Argyrocopium.

TEMPLUM AUGUSTI.

ARistus. De eo templo hæc qværo, an fuerit, qvos conditores habuerit, qvas Aras, qvos ſacerdotes, qvo in loco conditum fuerit & qvales ad illud populorum conventus.

Invenit Roma Galliam ſuperſtitioſam,& ſuperſtitionem auxit, fecit ſe Deam, & Deos vectigales ſibi: fecit illa Auguſtum Deum,fecit Auguſtus Romam Deã, gemina ſuperſtitio fuit, & utraq; vana.

Excitatum fuiſſe Auguſto etiamnum vivo magnificum templum probat Strabo lib. 4. & ex illo Illuſtrisſimus Petrus de Marca digreſſ. de primatu Lugduni, num. 100. ſcilicet id fecit Auguſto Lugdunum, qvod pleræqve Civitates jam fecerant, aut facturæ erant; erexit Aſia communibus impenſis in urbe Pergami, extruxit Bithinia in urbe Niceæ, erexit Gallia univerſa Lugduni. Ambitioſus ſane Auguſtus dum vult videri modeſtus; admiſit templum & aram & ſacerdotes; & poſt recuſatum nomen Domini admittit appel-

appellationem Dei; qvaſi aliqvid minus ſit Deum eſſe qvam Dominum: Infelix vero & imprudens Lugdunum dum ſimul Auguſtum & experitur tyrannum, & adorat ut Deum.

Conditores templi fuere univerſi Galliarum populi, ut tota Gallia peccaret peccantibus univerſis: At hic occurrit difficultas ingenio tuo digna, Alexi: Strabo conditores templi facit univerſos Galliarum populos, eosqve ſexaginta enumerat, ac ii plures erant. Ptolomæus in tribus Galliæ Provinciis, Aqvitanica, Lugdunenſi, Belgica, ſexaginta populos enumerat, & Narbonenſem omittit, in qva erant qvatuordecim populi. Auget difficultatem Tacitus lib. 3. de Flori & Sacroviri defectione agens, omnia inqvit Romæ in majus credita, jactatumqve qvatuor & ſexaginta Galliarum Civitates defeciſſe, dubias Hiſpanias, &c. Igitur plures erant qvam ſexaginta populi. Qvid ais, Alexi.

Alexis. Ego male numeraſſe Strabonem puto aut Ptolomæum, aut Tacitum.

Aristus. Itane vero Alexi, magnos Authores tam facile erroris accuſas; At ego omnes erroris abſolvo; ſcilicet irrepſit mendum apud Tacitum, & legendum eſt ſeptuaginta qvatuor pro ſexaginta qvatuor, atqve hunc numerum efficiunt qvatuor Provinciæ Galliarum. Neqve erravit Strabo, dum ſexaginta tantum populos numeravit, ſcilicet omiſit Provinciam Narbonenſem, ſive qvia omnium Provinciarum prima aram Auguſto jam conſecrarat; ſive qvia pridem à Romanis ſubacta Provinciis Romanis jam erat adſcripta; ſive deni-

qve

qve qvia ea ætate Galliarum nomine tres tantùm partes à Cæſare ſubactæ cenſebantur, nempe, Aqvitanica, Belgica, Lugdunenſis.

Illuſtrat hanc ſententiam Petrus de Marca variis inſcriptionibus antiqvis prima ſic habet.

Catulio Sacerdoti ad templum Romæ, & Auguſti tres Provinciæ
Galliarum tantum tumulum poſuerunt,

Altera non abſimilis.

Tiberio Antiſtio Eqviti Romano tres Provinciæ Galliæ ad Aram
Cæſarum ſtatuam Eqveſtrem ponendam cenſuerunt,

Inſignis eſt locus in Epitome Livii, de Auguſto. Eum, inqvit ille, conventum Narbone egit, cenſus à tribus Galliis qvas Cæſar Pater vicerat actus, &c. Vides, Alexi ex iis teſtimoniis excuſari Strabonem, vel abſolvi nimirùm ſecutus eſt Julium Cæſarem, qvi in deſcriptione Galliarum Provinciam Narbonenſem omiſit qvia eam non vicit.

Alexis. Factum eſt ſatis Straboni, ſed non mihi; ſeptuaginta, & qvatuor populos Gallorum Roma vicit, ex iis populis unus ſatis olim Romæ vincendæ fuit; qvale illud dedecus, ſubjugaſſe olim Romam, & nunc jugum pati.

Ariſtus. Suſtine iram Alexi, vicere Galliam Galli non Romani; ne dubites ita eſſe vicit Romam Cæſar per Gallos non per Romanos, ſic ubiqve victores ſunt Galli etiam victi.

Alexis, nec templum Auguſti ſine Ara, nec ſine ſacerdotibus fuit; id ſupereſt explicandum, Ariſte,

Ariſte, ne templum Auguſti Palatium credatur eſſe non templum.

Ariſtus. Intra hoc templum erant aræ duæ, utraqve dignitatis eximiæ; altera tamen primaria, & major, Auguſto, & deæ Romæ, altera minor, diis Gallicis dicata erat, eademqve ſexaginta populorum inſignia præferebat.

Aram Auguſti probat Lucius Florus his verbis, Ara Cæſari ad confluentem Araris, & Rhodani dedicata ſacerdote C. Julio verecundato Eubio Heduo.

Ab Auguſto tranſiit ille honos ad cæteros Cæſares, ſucceſſores, ita habet inſcriptio apud Gruterum p. 320.

Servilio Marciano Arverno ſacerdoti ad templum Romæ, & Auguſtorum tres Provinciæ Galliæ.

An autem Romæ, & Auguſti eadem Ara fuerit an diverſa inter eruditos controverſum eſt; Petrus de Marca aram unam Auguſto, alteram deæ Romæ ſacram fuiſſe putat, templum autem utriqve commune, at Strabo duas tantum agnoſcere videtur qvarum uni inſignia Gentium Gallicarum inſcripta erant, & ſtatuæ deorum impoſitæ. Idem ſentire videtur Svetonius in Auguſto, templa, inqvit, qvamvis ſciret etiam Proconſulibus decerni ſolere, in nulla tamen Provincia admiſit niſi communi ſuo Romæqve nomine; qvi templum non admiſit niſi Romæ, & ſibi publicum, cur admiſiſſet Aram non publicam?

Admiſit ſacerdotes qvi admiſit templum, & Aram, ii Sodales Auguſtales, ſeu Flamines: iidem ſex numero erant; atqve inter eos dignitatis ordo,

do, & primus ordinis Magiſter erat, rem explicant inſcriptiones antiqvæ.

Junii Aug. id eſt ſeviri Auguſtales.
Aurelius primas Corporis Auguſtalium,
Primigenius ſex vir ſecundus Auguſtalis,

Alexis. Subſiſte, *A*riſte teneri non poſſum qvin Gallis iraſcar, & Romanis; Qvid agitis Galli parumne habetis ſubjicere libertatem veſtram Romanis, niſi veſtros etiam ſubjiciatis Deos; erigitis ſexaginta diis Gallicis aram minorem, & *A*ugusto majorem, includitis eodem templo Deos veſtros, & Romanos, & qvaſi non ſitis ſatis miſeri, veſtros etiam Deos miſeros facitis, & captivos; at qvæ iſta ambitio Romanorum? ut faciant Gentes omnes Romanas, omnes Deos fecere Romanos, & ne ambitioni ars deſit, qvos Deos alibi invenere ligneos, aureos fecere, & argenteos, atqve ut omnes ſervire vellent ſervitutem humanam, fecere & divinam.

Ariſtus. *A*d eas *A*ras & templum *A*uguſti qvotannis in honorem *A*uguſtorum primores Galliarum convenientes feſtos & ſolennes dies agitabant: Illuſtris eſt locus Dionis lib. 54. Druſus avertit Gallos à Societate belli cum Sicambris, evocatis Lugdunum Proceribus Gallorum ejus feſti ſpecie, qvod ad aram *A*uguſti agebatur.

Placet addere rei profanæ authoritatem ſacram: Euſeb. lib. 5. cap. 1. & ex eo Ruffinus. Die qvodam celeberrimo, in qvo ex omnibus Provinciis Galliarum coeuntes nundinas celebrare ſolent, Rector Provinciæ pro tribunali ſedens, juſſit Martyres pompæ inſtar traduci per ora popu-

populorum qvi ex omnibus Gentibus Lugdunum convenerant.

Adverte, Alexi, nundinas appellant Euſebius, & Ruffinus hunc Lugdunenſem conventum, at qvales nundinas putas? in qvibus non merces tantùm artefactæ, non eqvi, & boves ſolum, ſed homines, & dii ipſi venales erant; ſcilicet vendebant omnia Romani, vel emebant, vendebant Deos ſuos, & emebant alienos; venalis iis erat omnis religio, atqve ut mercarentur orbem terrarum, mercis inſtar habebant & homines, & Deos alienos & ſuos.

Locus templi, & conventus populorum deſignatur à Strabone l. 4. ἐπὶ τῇ συμβολῇ τῶν ποταμῶν, ad coitionem fluviorum, ad Athenæum, vel juxta illud, ut dii Græci, & Romani, & Gallici miſcerentur, & fieret non tam Deorum templum, qvam receptaculum dæmonum.

Subſcribit eruditus Budæus l. 4. de Aſſe, Lugduni inqvit communi Galliarum impenſa extructum eſt Cæſari & conſecratum templum ea parte ante urbem ubi amnes confluunt; ibiqve Ara dignitatis eximiæ, ſexaginta Gentium inſigniis, totidemqve Deorum ſimulacris, &c.

Nec minoris fidei eſt lapis in æde Monialium S. Petri Lugdunenſis qvi licet mutus ſic loqvitur.

Q. Adginnius urbici filius, ſacerdos Romæ, & Auguſti, ad Aram, & confluentem Araris, &c.

Placet addere profanis teſtes Chriſtianos. Gregor. Turonenſis, & Euſebius ajunt Martyres in monte occiſos, in Athenaco crematos eſſe; & in pro-

profluentem projectos ante Auguſtorum ædes ut illis hæc victima litaretur.

Alexis. Erudita ſunt, & antiqva, qvæ dixiſti de templo, & Ara Auguſti. Ego aliqvid recens addo inaugurato nuper in Archipræſulem Illuſtriſſimo Camillo de Neuuille, Proregi Lugdunenſium oblatum eſt eruditum Symbolum. Ara ingens ad confluentem Araris, & Rhodani pro pictura erat. Inſcriptum erat Aræ hoc lemma.

SOCIATA POTESTAS.

Explicabat Symbolum adſcriptum Epigramma.

QVod Lugdunenſem fluvii miſcentur ad Aram,
Unumqve, & fluvios conſecrat Ara duos.
Hoc ſacri eſt Emblema tui, Sociata Poteſtas.
Paſtor es, & Prorex, munere utroqve ſacer.

DISSERTATIO SEXTA.
EMPORIUM LUGDUNENSE.

Alexis. Dixiſti, Ariſte, auguſta de templo, & ara Romæ & Auguſti; reliqvum eſt ut de emporio, & Argyrocopio Lugdunenſi argentea dicas, & aurea.

Aristus. Non prius Lugdunum urbs fuit, qvam emporium, neqve ante habuit cives qvam mercatores, advolavit orbis ad hoc commercium ſtatim, ac publicum fuit; atqve ubi duo fluvii confluunt, omnes penè nationes confluxere. Audi Strabonem lib. 4. poſt Narbonem, inqvit, maxime omnium Gallicarum urbium freqventia hominum pollet Lugdunum, qvo emporio utuntur Romanorum Præfecti, & Præſides, monetamqve

argenteam & aurcam cudunt, & templum ab omnibus Galli s communi ſententia decretum Auguſto, ad confluentes fluviorum in hac urbe conſtitutum eſt. Qvæſo Alexi, expende hoc teſtimonium, Strabo vir penè coævus Auguſto & Planco, vidit naſci Lugdunum, & deſcribit jam opulentum, & populoſum, & qvod magis mirere à ſexaginta populis Galliarum jam electum ad communes conventus celebrandos: Non ita creſcunt cæteræ urbes, nulla dum naſcitur magna eſt; Roma ipſa prius infantiam ſenſit qvam adoleſcentiam, & priùs ætatem juvenem qvam virilem: Lugdunum ſimul urbs, ſimul emporium, & Argyrocopium fuit.

Idem Strabo eodem libro duplex conſilium aperit cur Lugdunum Romani duobus fluviis incluſerint; primum ut eſſet inſtar arcis adverſus flûxam & labilem, & nondum ſatis firmatam Gallorum fidem; deinde ut Lugduno qvaſi emporio uterentur; nam & illis, inqvit, magno uſui Lugdunum emporium eſt.

Qvale verò emporium eſſet, declarat Honorii & Theodoſii conſtitutio penè his verbis, nondum aperta per Gades Oceani Septemtrionalis circumnavigatione, merces ad urbem Arelatenſem ex Hiſpania, Africa, atqve ab ipſo Oriente devehebantur, qvæ deinde per Rhodanum navigiis Lugdunum usqve perlatæ, inde per Ararim, & Dubim ad Helvetios, & utramqve Germaniam, & terreſtri itinere ad Seqvanam transvectæ, in Caletes, Lexovios, ipſumqve Oceanum deferebantur. Vides, Alexi, qvale emporium Lugdunum
eſſe

eſſet, ſcilicet centrum Galliæ & Europæ, centrum maris utriusqve, & penè orbis, centrum divitiarum, & omnium mercium.

Nec deerant Magiſtratus qvi commerciis præeſſent, & mercatoribus, ac mercibus jus dicerent; omitto Magiſtratus communes, & ſingulares aliqvos commemoro, Allectores, Patroni Nautarum Araricorum & Rhodanicorum, ſupremi curatores, & minores; qvænam autem eſſent eorum Magiſtratuum officia collige ex ſeqventibus inſcriptionibus.

L. Beſio ſuperiori
Viromando Q. R.
Omnibus honoribus apud ſuos functo,
Patrono Nautarum Araricorum, & Rhodanicorum;
Patrono Danicorum, Patrono Condi.
Conſiſtentium Allectariæ Galliarum
Ob Allectum fideliter adminiſtratam
Tres Provinciæ Galliarum.

Altera inſcriptio ſic habet.

L. Helvio. L. Filio;
Voltin. Frugi,
Curatori Nautarum
Bis IIVR, Viennenſium
Patrono Rhodanic. & Arar.
NR. Modo. & Araris.

Tertia minus integris caracteribus.

Sex. Ligurius. Sex. F.
Galeria Marinus.
Summus Curator C. R.
Provinc. Lugd. &c.

Alexis. Dixiſti Ariſte, erudita de Emporio Lugdunenſi, ingenioſa res planè & fructuoſa commercium, ex omnibus urbibus urbem unam, ex omnibus Gentibus unam gentem, ex orbe univerſo communem omnibus patriam facit: per illud Africa intra Aſiam, utraqve intra Europam, Europa intra Galliam,& Gallia intra Lugdunum eſt. Per illud qvidqvid alibi naſcitur intra nos venit; atqve ut loqvitur Honorii & Theodoſii conſtitutio, per illud qvidqvid dives Oriens, qvidqvid odoratus Arabs, qvidqvid delicatus Aſſyrius, qvod Africa fertilis, qvod ſpecioſa Hiſpania, qvod Italia poteſt habere præclarum, ita apud nos affatim exuberat, qvaſi hic naſcantur omnia qvæ ubiqve conſtat eſſe magnifica.

DISSERTATIO SEPTIMA, ARGYROCOPIUM.

Aristus. Controverſa res eſt pecunia, de qva affirmare neſcias an plus commodi afferat, an plus mali; hæc orbem terrarum emit, & vendit, hæc paucos divites facit, & multos inopes: hæc origo malorum eſt nec eſt mala; hæc radix bonorum eſt, nec eſt bona, hæc inter bonum & malum media, neutrum excludit, & utrumqve participat; hæc pretia rebus imponit, & eſt vilior; hæc gemmas æſtimat, nec eſt pulchrior; hæc inſtar navi dum tenetur fluit, dum poſſidetur perit, dum blanditur fallit: hæc Lugdunum fecit, hanc Lugdunum; hæc problema eſt, de qva aſſerere vix audeas, an plus Lugduni commodi attulerit, an plus boni.

Et qvidem ſine aliqva pecunia commercium ſtare non poteſt? qvæ commercii anima eſt; at ſteterat diu cum pecunia ærea, & ſtare poterat ſine argentea & aurea: Populus Romanus, ait Plinius l. 33. c. 3. ne argento qvidem ſignato ante Pyrrhum Regem devictum uſus eſt, Servius Rex primus ſignavit æs, antea rudis uſus erat; ſignabatur nota pecudum, inde pecuniæ nomen. Argentum ſignatum eſt anno urbis D.LXXX. Q. Fabio Coſſ. qvinqve annis ante bellum punicum; aureus nummus ſexaginta & duobus annis ſeriùs qvam argenteus percuſſus eſt, & uterqve in damnum ſuum, & noſtrum maturius.

De Argyrocopio Lugdunenſi duo dico, an extiterit Lugduni, & qvæ ejus cauſa fuerit.

Extitiſſe Lugduni probat Budæus l. 4. de Aſſe: Lugduni, inqvit, Argyrocopium erat Romani imperii, affert Strabonem teſtem qvi l. 4. hæc habet, Lugdunum in colle conditum, ubi Arar amnis Rhodano commiſcetur, Romano tenetur imperio; ibi Romani Duces aureum numiſma argenteumqve ſignant.

Placet addere argenteum teſtem, nummum ſcilicet, qvem ſtatim poſt Coloniam conditam percuſſum Lugduni, eruditi probant ex hac Epigraphe.

Ant. II. Vir R. P. C. A. XL. ex adverſa nummi parte Lugduni cum Leonis effigie.

Antonius iſte alius eſſe non poteſt, niſi Triumvir, cui Gallia contigit in partitione Provinciarum, qvam inivit anno V. C. 712. teſte Dione, unde biennio poſt depulſus eſt armis Auguſti:

Qvare eo triennio qvo Gallias tenuit, neceſſe eſt excuſum fuiſſe nummum iſtum: Non bene autem in iis literis, A. XL. legit Lipſius à populis qvadraginta, neqve enim nummi à populis, ſed à Præſidibus Provinciarum cudebantur: deinde Conventus Lugdunenſis erat ſexaginta populorum non qvadraginta; nec melius alii annum deductæ coloniæ deſignari putant, qvæ à qvadriennio tantum condita erat; eum enim nummum conditum oportet eo triennio qvo Gallias tenuit, cui triennio ſi addas annum Planci efficies qvadriennium; valor igitur nummi deſignatur, ſcilicet aſſium qvadraginta, & ſic legi debet inſcriptio.

Antonius Triumvir reipublicæ conſtituendæ aſſium qvadraginta.

Alexis. Subſiſte tantiſper, Ariſte, & audi qvid ex eo nummo inferam, igitur Lugdunum adhuc qvadrienne jam opulentum, & populoſum fuit, at nemo naſcitur magnus, ipſe Leo dum in lucem exit Leunculus eſt: attende qvid aliud inferam, igitur Lugdunum reparavit Plancus non condidit; invenit æreum, & argenteum fecit, ac aureum.

Aristus. Ob eas rationes & alias in prima Epiſtola Hiſtorica allatas utramq; opinionem de ortu Lugduni problema eſſe dixi, neutram damnavi.

Habes igitur, Alexi, Argyrocopium Lugduni à Romanis conſtitutum; ſi cauſas qværis, unam asſignat Alexand. ab Alex. l. 4. cap. 24. Lugduni, inqvit, Imperatores Romani argentum, aurum, & omne monetæ genus ſignare conſveverunt

ſive

ſive qvod prompta ibi ad cudendum metalli copia foret; ſeu qvod difficilis locus ad confluentes Araris & Rhodani eſſe cenſeretur, & injuſtæ violentiæ minus obnoxius.

Alteram rationem affert Strabo l.4. ob ſummam opportunitatem ad pecuniæ transvectionem per orbem qvaqvaverſum, ſcilicet hic locus congregat omnes populos, & qvantum fieri poteſt, ex omnibus gentibus gentem unam facit.

Claudo colloqvium, & te hac teſſera dono. Sapientior erat ætas primæva qvam noſtra, aurea erant ſæcula dum neſciebant aurum; cœperunt eſſe ferrea dum amarunt argentum; & tamen nobilior erat pecunia ex pecude qvam ex ære; utilius æs erat qvam aurum, & melius pecude ſignabatur qvam Jove: cur retinuimus pecuniæ nomen non uſum? cur ſcrutamur viſcera terræ ut inde eruamus metalla qvæ mallent occulta eſſe qvam publica? cur violamus communem parentem? cur non reveremur eum ſinum ex qvo exivimus, & ad qvem redimus? cur penè matricidæ ſumus, ut ſimus divites? aut hæc impietas eſt, aut avaritia, utroqve nomine nocentes ſumus: at hæc communis qverela eſt, & lacrymis ploranda non verbis; inſanabile malum eſt, qvia eſt aureum.

DISSERTATIO OCTAVA,
ATHENÆUM.

ARISTUS. Qværis ex me tria, Alexi, an fuerit Lugduni Athenæum Gallicum ante Græcũ, an fuerit Græcum ante Romanum, prolixior eſſet

Diſſertatio ſi hæc tria diceret, ſingula Athenæa, ſingula colloqvia erunt.

Ac primùm, parum abeſt qvin iraſcar qvæſtioni tuæ, an fuerit Lugduni Athenæum Gallicum ante Græcum: id eſt, an ignari, an barbari, an bardi fuerimus anteqvam eſſemus græci; id eſt an ſola Græcia fuerit orbis Magiſtra; id eſt an Apollo, & Pallas, & Muſæ, & cætera Numina nullam habuerint patriam niſi Græciam: id eſt, an ſcientiæ apud Græcos indigenæ, apud cæteros populos hoſpites fuerint, & peregrinæ.

At ego longè aliter ſentio, Alexi: Majores noſtri eruditi fuerunt, nec tamen Græci; hauſerunt ſcientias ex fontibus domeſticis non peregrinis, & priùs Gallicè ſapuerunt qvam Atticè; unum eſt qvo Græci nos vincunt fabulis, & mendaciis; apud illos Hercules fabuloſus, apud nos verus: ſcilicet ut impunè mentiri poſſent, Deos ipſos fecere mendaces.

Amplius aliqvid dico, debet ſapientiam Græcia Galliæ, non Gallia Græciæ, id ego ſi probavero, mutabis opinionem, Alexi, & ſcies, priùs qvam Athenæum eſſet Athenis, jam fuiſſe Lugduni.

Accedo ad rem ipſam, & ne qvæſtio verſetur in nomine, fateor ante adventum Græcorum non fuiſſe in Gallia ſcholas publicas ſub nomine Athenæi, at fuere ſub nomine Gallico gymnaſii; nec fuere Lugduni, ſi ante Plancum Lugdunum non fuit; at fuere intra confluentem ubi nunc Lugdunum eſt, ſi Plancus Lugdunum condidit: retineri poterat à Majoribus noſtris Gallicum nomen Gymnaſii, nec induci nomen Athenæi; ſed

qvæ

qvæ urbanitas ſemper Gallorũ fuit, ut exciperent honorificè advenas Græcos, admiſere Græca vocabula,& Græcos fecere populares.

Fuere apud Gallos, & Lugdunenſes Scholæ publicæ, ſi fuere diſcipuli & Magiſtri; nemo naſcitur eruditus ſi Minervam excipias, qvæ intra cerebrum Jovis hauſit ſcientias,& prodiit in lucem erudita,& armata: cæteri omnes accipiunt à natura indolem,non artem aut virtutem,& qvanqvam artes aliqvæ experientia acqviri poſſint, vix tamen ſcientiæ,niſi tradantur à Magiſtris; nec tradi commode poſſunt niſi in deſtinatis locis; atqve hæc loca Athenæa ſunt ſive Gymnaſia.

Primi ſapientiæ Magiſtri apud Gallos & Lugdunenſes fuere Samothei, & Saronidæ; illi Theologiam,illi Philoſophiam docuere: utriqve ſcientias acceperant à Samothe & Gomere, ab Avo Japeto,& Noemo Proavo; neqve ea nomina Græca ſunt ſed Hebræa, ut ſciant Græci,prius apud nos fuiſſe veras ſcientias qvam apud illos fabuloſas.

Ne fabulari me putes, audi Diodorum Siculum l. 6. ſunt, inqvit,apud Celtas Theologi & Philoſophi qvos vocant Sarronidas, qvi præcipuè ab eis coluntur; nam moris eſt apud eos,nullum absqve Philoſopho ſacrificium facere; exiſtimant enim per divinæ naturæ conſcios ſacra fieri oportere, tanqvam diis propinqviores: horum interceſſione bona à diis cenſent petenda,qvorum conſilio, bello & pace fruuntur, & qvos idcirco habent qvaſi Semideos.

Succeſſu temporis,Samothei & Sarronidæ com-

muni nomine Druydes appellari cœpere; ſcilicet illuſtrior Druydum virtus cæteras ſectas ſuppreſſit, & nomina ipſa: ac velut Aqvilæ penna cæteras avium plumas abſumit, ſic Druydum fama cæteras Doctorum ſectas & Scholas.

Neqve nomen Druydum Græcum eſt ſed Gallicum, à Druyo Gomeris & Japeti nepote ſapientiſſimo; neqve affinitas nominis cum voce Græca aliqvid probat, alioqvi confunderentur populi, miſcerentur nationes, & Græcia ipſa ab Ægyptiis, aut aliunde veniret, ſi vocum ſimilitudo eſſet origo nationum.

Qvinam autem & qvales Druydes fuerint, nemo certius ſcripſit qvam Julius Cæſar qvi eos in Galliis vidit, & pene coluit; audi magnum teſtem l.6. de Bell. Gall. Druydes inqvit divinis rebus interſunt, ſacrificia publica, & privata procurant, religiones interpretantur: Ad hos magnus adoleſcentium numerus diſciplinæ cauſa concurrit; magnoqve ii ſunt apud eos honore, nam ferè de omnibus controverſiis publicis, privatisqve conſtituunt; ſi qvis aut privatus, aut populus eorum decretis non ſtetit, ſacrificiis interdicunt, hæc pœna apud eos eſt graviſſima. Addit Cæſar: Druydibus omnibus præeſt unus, qvi ſummam inter eos habet authoritatem, hoc mortuo ſi qvis ex reliqvis excellit dignitate, ſuccedit; & ſi ſint plures pares, ſuffragio Druydum adlegitur; nonnumqvam etiam de principatu armis contendunt: Addit Cæſar, tantis excitati præmiis & ſua ſponte multi in diſciplinam conveniunt, & à parentibus, propinqvisqve mittuntur; magnum ibi

ver-

verſuum numerum ediſcere dicuntur; itaqve nonnulli annos vicenos in diſciplina permanent, &c. Deniqve Druydes juſtiſſimi omnium opinione creduntur: neqve aliqvid ſive in bello, ſive in pace ſine iis geritur:

Ex eo Cæſaris teſtimonio habes magnum fuiſſe auditorum numerum, auget eum numerum Pomponius Mela l.3 c.3. Docent, inqvit, multa nobiliſſimos Gentis; ſcilicet nemo nobilis cenſebatur, ſi eſſet ignarus, hoc erat geminum diſcrimen à plebe, nobilitas & doctrina: nec tamen ſolis nobilibus licebat eruditis eſſe; attollebant ſe aliqvando à plebe ingenia, & mutata conditione transibant in ordinem nobilium, & gradum Druydum.

Habes ab eodem teſte varium fuiſſe tempus diſciplinæ, pro ingeniorum varietate; nonnulli, ait Cæſar vicenos annos in diſciplina permanent: hi fortè miniſterium ambiunt; alii doctrinam delibant, atqve ii malunt diſcere qvàm docere, & ſatagunt ſapere ſibi, non aliis.

Habes deniqve methodum doctrinæ, qvæ erat docere & diſcere magnum numerum verſuum: ſcilicet, ait Cæſar nefas exiſtimabant myſteria doctrinæ ſuæ literis mandare; idqve duabus de cauſis inſtituiſſe videntur, qvod neqve in vulgum diſciplinam efferri velint, neqve eos qvi diſcunt, literis confiſos minus memoriæ ſtudere qvod ferè pleriſqve accidit.

Audio te etiam tacentem, Alexi, hæc, inqvis, viden-

videntur clara, ſed duo ſuperſunt adhuc obſcura, locus lectionum, & ſitus Athenæi Lugdunenſis.

Subtiliter objicis, & fateor non facilem eſſe dubitationis tuæ ſolutionem. An enim primis temporibus gymnaſia extiterint controverſum eſt inter eruditos; exiſtimant aliqvi priſcis illis ſæculis vix alias fuiſſe ſcholas præter familias; iidem erant parentes & magiſtri, iidem liberi & diſcipuli, domeſtica erat doctrina,& diſciplina; & qvibus filii debebant vitam, iisdem ſapientiam ferebant acceptam: Illuſtre enimvero ſcholarum genus, niſi familia munus docendi nimis familiare feciſſet: mollior eſt affectus matris qvam ut magiſtra eſſe poſſit,nec facile Pater exercet officium judicis cum affectu Patris.

Propterea affirmant magni Authores. Sarronidas, & Druydes extra domos, & urbes gymnaſia ſtatuiſſe in ſpecubus; aut in abditis ſaltibus, vel etiam in faſtigiis montium, & locis ſacris; ut ibidem haberent & magiſtros homines, & Deos doctores: inde ille mons Druydum apud Heduos de qvo latè diſputat ex Budæo Caſſanæus pag. 12. conſ. 60.

Inde ille vicus Druydum apud Lugdunenſes trans Rhodanum, inde ille nobilis Lucus intra Ararim & Rhodanum,ibi olim Druydum ſedes erat, ibi juventutis confluvium ad confluentem duorum fluviorum: ibi olim Athenæum Gallicum erat; ibi diu poſtea Athenæum Græcum, ibi deinde Athenæum Romanum fuit; & nunc ubi Athenæum eruditionis erat, ibi eſt pietatis Athenæum.

Ne divinare me putes mecum ſentit Illuſtriſſimus,& eruditiſſimus Claudius Bellieuræus Protopræſes Gratianopolitanus: favet nomen Pagi ex Viſco deſumptum, qvod ut ait Plinius lib.16. c.44. copioſiſſimum ex qvercu naſcitur, qvod Dryos Hyphear vocant: nec levis momenti eſt probatio deducta ex nomine, qvod ut ajebat ille, clavis eſt ut rerum naturas referet, radius ut illuſtret, character ut ſignet.

Addit vir eruditus Morinus Pierchamus nobilem olim ſylvam inſulæ Barbaræ, Nemus Benæum,& lacum Sapiniacum, domicilia Druydum, & ſtudioſæ juventutis gymnaſia fuiſſe: nec melius inſtitui Academiæ poterant qvam in ſylvis, ubi nihil interpellat ſtudentes, & omnia adjuvant, ubi nihil eſt niſi ſilentium auditoris, vox magiſtri, & Echo ſermonis.

Audio te, Alexi, adhuc ſubmurmurantem liqvere qvidem ex iis omnibus non debere Galliam ſcientias & ſcholas Græciæ, at nondum ſatis conſtare qvid Græcia debeat Galliæ: recte mones, Alexi, id penè omiſeram, qvod tamen eſt alterum controverſiæ momentum. Caſſanæus parte 12. Catalogi gloriæ mundi conſ.12. Clarum eſt, inqvit, apud Samotheos, Sarronydas, Druydes, Bardos, literarum & Philoſophiæ magnum mare fuiſſe ſoli primùm Gallis navigabile, deinde in totum orbem terrarum exundaſſe; & ne Caſſanæi phraſin hanc eſſe dicas, Diogenes Laertius in principio de vita Philoſophorum, hæc habet; Philoſophiam à Barbaris initia ſumpſiſſe complures authores affirmant; conſtat enim apud Perſas claruiſſe Ma-

gos,

gos, apud Aſſyrios Chaldæos, apud Indos Gymnoſophiſtas, apud Gallos Druydas, & Samotheos, qvi teſte Ariſtotele divini atqve humani juris peritiſſimi, Samothei à Religione appellati ſunt.

Urgeo argumentum, & te, Alexi authoritatibus, convinco, & rationibus. Debet Græcia ſcientias Galliæ ſi debet characteres; audi Annium Viterbium, Cadmus, inqvit ejus nominis qvintus paulò ante ruinam Trojæ rediens ex Phœnicia retulit in Græciam ſexdecim literas, non Phœnicias, ſed characteribus Galatarum (ita appellat Gallos) perſimiles. Expende hæc verba Alexi, attulit in Græciam ante ruinam Trojæ, igitur non acceperunt ex Græcia Galli characteres ſuos, ſed donarunt; dum igitur legis apud Cæſarem lib. 6. Gallos literis Græcis uti ſolitos, appellat Cæſar characteres Græcos, qvia iis qvoqve Græci utebantur, ſed alienis non propriis, ſed aliunde acceptis, non à ſe inventis.

Iis characteribus Druydes ſcribebant fortia heroum ſuorum facinora, iis componebant verſus heroicos: eos verſus tradebant ſcholaſticis memoriter ediſcendos, eos deniqve ad Lyram & Cytharam in Athenæis canebant. Atqve utinam ſupereſſent ii Druydum libri, ſuperaret hæc hiſtoria Græcorum fabulas, & miraretur hodieqve orbis plures habuiſſe Galliam heroes veros, qvam Græciam fabuloſos.

Ex iis omnibus habes, Alexi ſapuiſſe Galliam ante Græciam, extitiſſe Athenæum Lugduni antequa[illegible] et Athenas & debere Græciam ſcientias Galliæ, non Galliam Græciæ.

Clau-

Claudo Epiſtolam imagine Samothei, qvam poſtulaſti, figura eſt procera ſupra humanum modum; & talis ac tantus eſſe debet Samotheus, id eſt Semideus; caput velo obductum vides, patere tota non debet Majeſtas Deo proxima: barba bifida eſt, impexa, & ad umbilicum usqve decidua, hæc qvoqve eſt majeſtatis nota; nudis pedibus terram attingit, hac ſola ſui parte mortalem ſe credit; manu librum geſtat ſapientiæ argumentum; dextra baculum, qvaſi ſceptrum; humeris Manticam vacuam, & ſapientiæ plenam; auſterus vultus ut juventutem ſolo aſpectu contineat; oculi alta meditatione in terram defixi, ut negotioſum animum oſtendant, etiam dum nihil agit: deniqve penè eſſet religioſus habitus ſi poſſet eſſe vera religio ſub falſo Deo.

DISSERTATIO NONA.
ATHENÆUM GRÆCUM.

Reſcribis ad me, Alexi, fateri te fuiſſe Lugduni ante adventum Græcorum Athenæum Gallicum, & qværis qvando inceperit Græcum, & qvale fuerit. Qværis à me qvod docere poſſes, ſimulas te neſcire dum interrogas, probas te eruditum dum dubitas, & penè affirmas dum negas.

Reſpondeo qvæſtionibus tuis, non ut doceam qvod ipſe noſti, ſed ne id taceam qvod à me qværis. Ac primum eosdem natales habuiſſe videtur Athenæum Græcum Lugdunenſe, qvos habuit Maſſilienſe, Phoccenſes, inqvit Morinus Fiercham͏us, libello de origine urbis Lugdunenſis, Maſſilia

lia ad regionem Lugdunenſium devecti, oppidum extruxerunt qvod vocarunt Athenopolim, qvo etiam nomine Maſſiliam recens à ſe conditam affecerant.

Addit Illuſtriſſimus Claudius Bellieuræus ibidem Academiam extruxiſſe qvam Athenæum, id eſt, Palladis ædem appellarunt.

Alteram opinionem affert Raymundus Solerius, ſcilicet, appulſos commercii cauſa ad inſulam Gallicanam Rhodios, Athenienſibus, Cretenſibus, & Phoceenſibus junctos, opportunitate loci allectos Academiam extruxiſſe, qvam Athenæum appellarunt, urbem verò Rhodiam, & flumen Rhodanum. Mavult tamen Solerius ortum Lugduni octingentis annis antiqviorem eſſe Roma, & ducentis Lutetia.

Ita illi de ortu Lugduni, & Athenæi? At ego neqve Lugdunum, neqve Athenæum à Græcis conditum puto; admiſſi ſunt in Academiam à Druydibus Græci, non à Græcis Galli, excepti ſunt ut hoſpites, non ut Authores, ut ſocii non ut Magiſtri: atqve ex ea ſocietate manavit nomen Athenæi Græci, impoſuit hoc nomen vanitas Græcorum, & admiſit urbanitas Druydum. Audi Chriſtophorum Millixum libello de primordiis urbis Lugdunenſis, nulla erat pars Galliæ, qvæ non haberet ſuos Druydes Philoſophos; non deërant igitur doctores Lugduno, nec deerant diſcipuli ubi abundabant Magiſtri; nec deerat Lugduni locus Academiæ, ubi erat nobilis ad confluentem duorum fluminum lucus. Qvin etiam ſimile vero eſt ante Athenæi nomen, Academiam Lugdunen-

nenſem Palladi, ſeu Minervæ jam fuiſſe ſacram: colebant Deam illam Galli ante Græcos; neqve igitur à Græcis ſcientias acceperunt, nec ſcientiarum Deam.

Habes Alexi ortum Athenæi, vis noſſe qvale tunc fuerit; tale erat ut migraſſe Lugdunum Athenæ videantur; neqve unæ tantum Lugduni Athenæ erant; elegantia Græca addita Gallicæ geminas Athenas efficiebat; ipſa qvoqve Minerva gemina erat, induxerant Atticam Græci, Gallicam invenere: fallor duæ unius Deæ ſtatuæ erant, & neutra Dea.

Tunc qvoqve pulchrum doctrinæ certamen inſtitutum eſt, ſtudebant Galli lingvæ Græcæ, & Græci Gallicæ; docebantur Druydes delicias atticas, & docebant Gallicas; mutuum Magiſterium erat, & alterna diſciplina: atqve ut erant magna utrinqve ingenia, brevi trium lingvarum Gallicæ, Græcæ, & Latinæ iidem fuere trilingves Magiſtri, & trilingves diſcipuli; nec multò poſt adeò inter Græcos, & Gallos amicitia coaluit, ut natio una videretur eſſe, non gemina.

Ac vide qvales Magiſtri ex Athenæo Lugdunenſi prodierint ex innumeris aliqvos produco; primus eſto Lucius Plotius qvi Rhetoricam primus docuit, Cicerone adhuc puero, & diſcipulo; hunc laudat ipſe Cicero pro Archia Poeta; ejusdem meminit Seneca; eundem magni æſtimat Fabius magnorum virorum æſtimator magnificus expende Alexi gloriam Athenæi Lugdunenſis dedit Romæ primum Rhetorem, & Ciceroni primum præceptorem; qvalem & qvantum vi-

 tum

rum oportuit eſſe Plotium, qvi Romam eloqventem fecit, & Ciceronis, hoc eſt eloqventiæ ipſius primus Magiſter fuit.

Alter eſt Marcus Antonius Gnipho, patria Gallus, & Lugdunenſis Athenæi nobilis alumnus; hic, ait Svetonius magni ingenii, & memoriæ ſingularis, nec minus Græcè qvàm Latinè eruditus, docuit primum in domo Divi Julii adhuc pueri, deinde ſuis in ædibus aperuit Rhetoricæ Scholam; audierunt illum clariſſimi viri; in iis Marcus Tullius etiam cum Prætura fungeretur: Qværit Alexius uter nobilior Orator an Cicero qvi docetur, an Gnipho qvi docet?

Tertius eſto Valerius Cato, Lugdunenſem fuiſſe probat inſcriptio, qvæ adhuc extat apud Anſam, & ne laudari tantùm putes in lapide, laudat illum Svetonius l. de Illuſtribus Grammaticis. At non ille tantùm Grammaticus ſed Orator, & Magiſter Oratorum fuit.

Qvartus ſit Tatianus, cujus elogium ſcripſit his verſibus Auſonius.

Æſopiam trimetriam,
Qvam vertit exili ſtylo,
Pedeſtre concinnans opus,
Fandi Titianus artifex.

Appellat illum Capitolinus Simiam ſui temporis, qvod omnia eſſet imitatus; ſcripſit ille multa, nec verbo tantum ſed ſtylo eloqvens fuit.

Implevit brevi Europam fama Athenæi Lugdunenſis, eaqve tam alta & lata fuit, ut ad illud candidati ſapientiæ toto pene ex orbe confluerent; nec minus verè de Athenæo Lugdunenſi, qvam

de

de Maſſilienſi Academia dicere licuit cum Strabone; eloqventia & Philoſophia publicè illic docebatur, & Romani neglectis Athenis eò ad diſciplinas capeſſendas confluebant; nec magis Lugdunum bonorum mercium qvam ſcientiarum commune orbis emporium erat.

Ex iis vides Alexi, qvam illuſtre fuerit Athenæum Lugdunenſe, & qvam antiqvum, invenit illud inſtitutum Plancus, non inſtituit; dum tamen illud reparavit, vel auxit; reparator Athenæi, & fundator Lugduni dici meruit

Claudo Epiſtolam Elogio Græcorum, ne illis ſubiratum me putes, nulla gens eſt ſimilior indoli Gallicæ, ſi vanitatem gentis excipias; elegantis ingenii ſunt, & amœni; nobilis naturæ & generoſæ, ſubtilis lingvæ & argutæ; penè illis natura pro arte eſt, & penè virtus pro indole; merebantur inter populos ſecundas palmas, niſi ambiviſſent primas: emendavit ingenium Græcum indoles Gallica; correxit Athenas Athenæum Lugdunenſe; collegit virtutes non errores, & repræſentavit decora gentis non vitia.

DISSERTATIO DECIMA.
ATHÆNEUM ROMANUM.

ARISTUS. Dixi Athenæum Gallicum, & Græcum, qværis qvale fuerit Romanum, & qvænam decantata illa ad Aram Lugdunenſem præmia, & ſupplicia.

Ambitioſus ſane populus Romanus, qvi poſt uſurpata omnium jura regnorum, adhuc regnandi avidus uſurpare voluit imperium ſcientiarum;

nec dominum ſe putavit niſi in ingenia dominium haberet, nedum in corpora: propterea ornavit antiqvas academias, & addidit novas: in iis doceri lingvam Latinam magnis præmiis voluit, & gravibus pœnis; ut ubicunqve regnabat lingva Romana, ibi regnaret Roma.

Invenere Romani Athenæum jam conditum, & forte Lugdunum; ornarunt inventum, atqve ut ejus authores dici poſſent, nomen Athenæi ad cæteras Academias extenderunt.

Addiderunt Romani Athenæo ædes Auguſti, ut eſſet auguſtius: extruxerunt templum & aram ut eſſet ſanctius; inſtituerunt certamina & ludos, ut eſſet amœnius; propoſuerunt præmia, & pœnas, ut eſſet illuſtrius; eò deniqve gloriæ evexerunt ut Cæſares ipſi, vincere in iis ludis glorioſum putarent, & vinci inglorium. Julius Capitolinus in tribus Gordianis, ait ſeniorem Gordianum declamaſſe in Athenæo audientibus etiam Imperatoribus ſuis. De Caligula Svetonius, edidit inqvit in Gallia Lugduni miſcellos ludos, & certamen qvoqve græcæ latinæqve facundiæ; imo ipſe Imperator in arenam deſcendit, & vinci poterat, ſi ſine ſceptro veniſſet.

Qvin autem eſſent ii ludi miſcelli, diſputant eruditi: Ego cum eruditiſſimo Petro de Marca, ludos miſcellos ita appellatos ſentio, qvod varii ludi miſcerentur, ſcilicet lucta, pugilatus, eqvorum curſus, muſica, & præcipuè certamen græcæ latinæqve lingvæ: ſcilicet Romani ut allicerent juventutem ad ſtudia, ſtudium appellabant ludum; ut nemo excluderetur à ludo miſcebant omne

omne genus ludorum, & ludos appellabant miſcellos.

Audi conſilium ſubtilius, ut fallerent orbem terrarum occupabant ludicris artibus; ut dedocerent Martem docebant Apollinem; ut excluderent Bellonam, proponebant inermem Minervam; ut emollirent feroces Gallorum animos, temperabant Muſis, & corrumpebant deliciis.

Detexit conſilium apud Tacitum Julius Sacrovir, atqve ut artem arte falleret, nobiliſſimam Galliarum ſobolem liberalibus ſtudiis apud Heduos ſuos operantem ibi detinuit; eoqve pignore, & Parentes, & propinqvos adjunxit partibus ſuis; & Romanis ſubduxit. Hic igitur finis, hic ſcopus municipalium ſcholarum, allicere Gallicam juventutem, ut alliceretur ſenectus: erudire Parentes in liberis, & perſvadere Cæſarem dum Cicero doceretur: nimirum inſinuabat ſe Roma cum lingva, & Galli docebantur parere Gallicè, dum ediſcebant loqvi Latinè. O nimis ingenioſi, & parum aſtuti Galli! cœpiſtis eſſe ſervi, cum voluiſtis eſſe Latinè eruditi, eratis liberi ſi nec Gallia Romam didiciſſet, nec Roma Galliam; nec debuiſtis intelligere Romanos, nec à Romanis intelligi.

Ut alliceretur juventus proponebatur præmium victori, & pœna victo; hæc erat pars altera qvæſtionis tuæ; concurrebant undiqve celeberrimi Oratores, & Poetæ; nec Galli tantùm, ſed Romani, & Græci; & erat Lugdunum Emporium Europæ, & Athenæum ſapientiæ.

Certabatur intereà ſcripto, & verbo, pallebat

uterqve dictūrus ad Aram Lugdunenſem, & victor futurus, & vincendus; dubitabat victor futurus an vincere poſſet, & vincendus futuri præſagus, anteqvam vinceretur, penè jam erat victus.

Qvænam autem pœna infligeretur victo non ſatis conſtat; an victoribus dabatur jus vitæ, & necis in victos? id affirmant aliqvi; at hæc pœna crudelis eſt, & Martem, ac Bellonam ſapit, non Apollinem, & Minervam: an circumducebatur victus circa gymnaſium tertio circuitu, & inter eundum, ac redeundum ferulis, ac virgis cædebatur? ita aſſerunt aliqvi, at hæc qvoqve pœna fontium eſt, non de doctrina certantium; Similius vero eſt, qvod in Caligula habet Svetonius, qvi præmia victoribus conferebant, eorundem, & laudes componere coacti; ii autem qvi maximè diſplicuiſſent, ſcripta ſua tabulis ceratis, vel corticibus arborum, vel papyro commiſſa, ſpongia lingvave delere juſſi; niſi ferulis objurgari, aut flumine proximo mergi maluiſſent; nec mirum ſi palleret dicturus ad Arā Lugdunenſem, qvis non palleret ad ferulas, ad aqvam, ad lingvam, & ſpongiā?

Hæc pœna victi, at qvænam erat corona victoris? an laurus, an gemma, an aurum? at hæc ingenio minora ſunt, nec nobilior animi corona eſſe poteſt qvam gloria; cæteræ res frontem coronant hæc mentem; nec deerat tamen victoribus ſua corona, eaqve tergimina, prima conferebatur à victis, ait Svetonius, altera ab Agonotheta poſt ſententiam judicis; tertia fortasſis glorioſior, laus erat victoris à victo; nec dubium eſt qvin illa laus vera eſſet.

eſſet, qvæ ab æmulo, & penè ab hoſte veniebat.

Ut plus dedecoris haberet pœna, & palma plus laudis, putat eruditisſimus Petrus de Marca recitationes iſtas fieri ſolitos in auditorio ſuis gradibus, ſubſelliis, Anabathris, & Orcheſtra inſtructo intra ædes Auguſti; ſpectare credebatur Auguſtus ex ſtatua, & ſexaginta Gallorum dii ex imaginibus ſuis objurgare videbantur victos, & laudare victores.

Mavult Rubyſius ex adverſa parte templi Auguſti fuiſſe Athenæum, & inter utrumqve Pyramidem ſexaginta populorum inſignibus ornatam, atqve in Athenæo fieri ſolitos conventus privatos, in atrio & propatulo publicos, qvibus etiam præferebatur in imagine Minerva, ut conſtat ex inſcriptione, LUGDUNENSI MINERVÆ IMAGINIFERO; Illuſtre ſane ſpectaculum, in qvo ſpectatores ſexaginta populi, & populorum dii, Auguſtus præſes, & Minerva judex.

Hæc omnia ad confluentem Araris, & Rhodani fieri ſolita probat allatus Svetonii locus: victis, inqvit, præmia victoribus conferebant, eorum & laudes componere coacti; ii autem qvi maximè diſplicuiſſent, ſcripta ſua ſpongia, lingvave delere juſſi, niſi ferulis objurgari, aut flumine proximo mergi maluiſſent: vides confluentem, dum vides proximum utrimqve flumen.

Neqve indignum eſt hoc loco antiqvum carmen, qvod ex Bibliotheca Franciſci Jureti Rubyſius profert, & poſt eum Claudius Robertus in ſua Gallia Chriſtiana, tit. de Archiepiſcopis Lugdunenſibus.

 Fama

Fama refert populum, qvò dignis artibus eſſet,
Clarior, & doctis urbs benè culta viris:
Marmore candenti niveum poſuiſſe theatrum,
Hic ubi ſe flumen miſcet utrumqve ſimul.
Palladis ara Deæ medio ſtetit orbe theatri,
Mira canam, qvamvis Numine poſſe putes.
Palladis intactæ Rhetor dicturus ad Aram
Palluit, & ſtupido protinus ore fuit.
Ipſe licet Cicero Divæ ſimulacra petiſſet,
Ante Deæ ſcenam corde tremente foret.

Spectaſti ludos Alexi, & penè luſiſti; at qvænam illâ calliditas Romanorum, & Gallorum facilitas? procurat Roma ludos populis qvos vicit, & victis illudit: ludunt miſeri ut oblectent victores ſuos, & ludendo probant ſe victos: pugnant iterum vincendi non à Romanis, ſed à ſeipſis: Laudant victores ſuos lingva Romana, qvos accuſare oporteret lingva Gallica; probant ſe eruditos Latinè, & imperitos Gallicè; eduntur interea ludi impenſis Romanis de ſpoliis Gallicis: liberales ſunt editores ſumptibus noſtris, & Roma pauper olim de ſuo, magnifica eſt de ære noſtro. O calliditatem Romanam, & ſimplicitatem Gallicam! adeone cœci eſtis Galli, ut ludentibus Romanis ludus ſitis? annum ſatis eſt eſſe captivos, niſi etiam catenas veſtras rideatis? deploranda eſſet captivitas veſtra non laudanda; bis eſtis infelices, dum de infelicitate luditis.

DIS-

DISSERTATIO UNDECIMA.
AN LUGDUNUM COLONIA ROMANA.

ORiundus à Gallis Proavis, Alexi, adhuc naſci velles à Romanis; ſcilicet glorioſum putas Romanum ſangvinem, & te aut Marcellum, aut Catonem putares ſi venires ab hoc ſangvine: irriſit tamen Arvernos Lucanus eo nomine.

Arverniqve auſi Latios ſe dicere fratres
Sangvine ab Iliaco, populi nimiumqve rebelles.

Appellare debuit fortes qvi libertatem ſuam tuerentur, non rebelles qvi excuterent ſervitutem. Vide ne in te hic qvoqve riſus cadat: facio te tamen Romanum qvia ita vis, atqve ut illuſtrior ſit origo tua, erit Romana, & Gallica.

Duplicis generis colonos Roma habuit, ut notavit Aſconius, qvibusdam urbibus, vel antiqvis, vel de novo conditis dabatur jus Coloniæ, nullis eò deductis civibus, & tantum deductis legibus; mutabantur leges non homines; exuebantur urbes antiqvis privilegiis, & donabantur novis; concedebantur illuſtres tituli, ſed vacui: licebat ambire Magiſtratus Romanos, & emere: & fiebat ſæpe poſt empta Romana, ut qvi apud ſuos nobiles erant, Romæ eſſent ignobiles.

Aliæ Coloniæ fiebant deductiones Civium Romanorum, qvi civitatem Soli, aut veteribus incolis adjunctis conſtituebant; hoc genus Coloniæ nobilius appellat Aſconius; atqve hujuſmodi Coloniam deduxit Plancus, ut conſtat ex veteri epigraphe marmori albo inciſa Cajetæ in æde Saturni.

L. Munatius L F.L.N.L. Pron. Plancus Coſ.
Ex Rhetis, ædem Saturni fecit do manubiis
Coſ. Imp. Iter. VII. Epul. Triumph.
Agros diviſit in Italia Beneventi, in Galliam
Colonias deduxit Lugdunum, & Rauricam.

Id eſt Lucius Munatius Lucii Filius, Lucii Nepos, Lucii Pronepos, Plancus Conſul, ex Rhetis ædem Saturni fecit de manubiis, Conſul Imperator, iterum ſeptemvir, Epulo Triumphator, agros diviſit in Italia Beneventi, in Galliam Colonias deduxit Lugdunum, & Rauricam.

Vides nomen Coloniæ, & Lugduni inſculptum marmori ne de re dubites: neqve dicas lapidem loqvi, veriùs loqvuntur lapides qvam lingvæ; neſcit mentiri natura dum pura eſt, qvalis in lapide.

Accipe tamen teſtimonium viri Conſularis, cui de Senatu, & actis Conſularibus mentiri non licuit. Is eſt Dio clariſſimus hiſtoricus lib.46. Senatus inqvit juſſit illis, id eſt, Lepido, & Planco, ut iis qvi qvondam Vienna Provinciæ Narbonenſis oppido ab Allobrogibus erant expulſi, & intra fluvios Rhodanum, & Ararin ad eorum confluentes conſederant, urbem conderent; atqve ita illi ſubſiſtentes, Lugdunum qvod olim Lugdunum vocatum fuit ædificarunt.

Vides, Ariſte, decretum Senatus, qvod Plancus executus eſt Lepido in Italiam reverſo: vides conditum à Planco Lugdunum, & factum Romanorum Coloniam; vides ante Lugdunum fuiſſe olim Lugdunum: igitur Plancus magis eſt reparator Lugduni qvam author.

De-

Deductam autem fuiſſe Coloniam Civium Romanorum, nec tantum legum colligere licet ex Strabone lib. 4. extremo, ubi ait idcirco Lugdunum à Romanis conditum, ut eſſet propugnaculum duobus fluviis qvaſi vallis munitum, adverſus labilem & fluxam, & nondum ſatis firmatam Gallorum fidem: ex eo teſtimonio ſic arguere licet, timebatur labilis, & fluxa, & nondum ſatis firmata Gallorum fides; igitur nova Colonia ſolis civibus Gallis credenda non erat; igitur admixti ſunt Gallis indigenis Coloni Romani. Illud etiam obiter obſerva, ſi Lugdunum duobus fluviis qvaſi muris incluſum eſt; igitur non in monte tantùm, ſed in plano conditum eſt.

Invenit Lugdunum Coloniam Romanam Claudius Imperator, & novis civibus Romanis additis bis Romanam fecit: probat hanc mixturam civium cognomen Claudiæ civitatis, qvod deſignatur his literis.

C.C.C. Aug. Lug. id eſt, ut legunt Scaliger & Lipſius, Colonia Copia, Claudia, Auguſta Lugdunenſium: mala autem Paradinus, & Rubyſius de trecentis Auguribus interpretantur; nec bene alii de trecentis Auguſtalibus, ſic Civitas Agrippinenſiū his literis deſignata eſt. C.C. Aug. Agripp. id eſt Civitas Claudia, Auguſta Agrippinenſium. Sic urbs Hadrumetina donata jure Coloniæ à Trajano ob ſedatas oppidanorum ſeditiones dicta eſt Concordia, his literis. C. C. Vlp. Trai. Avg. Frvg. Hadrvm. id eſt Colonia Concordia Ulpia, Trajana, Auguſta, Frugifera, Hadumetina.

tina. Redeo ad Lugdunum, fecerat Plancus Coloniam copioſam, fecit Claudius copiam.

Claudo Epiſtolam admiratione Romana: Qvalis Civitas Roma! qvæ omnes Provincias implevit Romanis civibus; inſtar miraculi eſt victum orbem terrarum à Romanis militibus, majus miraculum eſt impletum Romanis civibus: implevit urbs una omnes urbes, nulla penè civitas eſt ubi non ſint Romani cives, nulla Provincia ubi non ſit Roma.

DISSERTATIO DUODECIMA. AN LUGDUNUM COLONIA VIENNENSIUM.

Amas nobilitatem, Ariſte, & Gallus & Romanus, adhuc Viennenſis eſſe velles: oriundus ex duabus gentibus optas tertiam, & qvartam optares, & decimam ſi liceret. Hanc ego nobilitatem aſſero tibi, & te trilingvem hac Epiſtola facio, & trigentilem.

Cur Gallis & Romanis Colonis Viennenſes Lugduni Roma miſcuerit duplex ferè ratio Senatui, & Planco fuit. Neceſſaria erat rebus Romanis nova Colonia, qvæ ut ajebat Strabo debilem adhuc Gallorum fidem firmaret; & Lugdunum orbis terrarum emporium faceret: nec tamen Lugdunum ſolis Romanis civibus impleri oportebat; nec Roma tot incolas ſufficere poterat, qvæ poſt victum orbem terrarum vicerat ſeipſam, & media ſui parte decreverat.

Julius Cæſar trecenta, & viginti hominum millia variis bellis conſumpſerat, Pompejus non minorem

norem hominum numerum in varia præſidia per orbem ſparſerat, bellum civile Provincias partitũ penè orbem, & urbem exhauſerat: in ea civium penuria Auguſtus viginti, & octo Colonias exterarum gentium in Italiam deduxerat; ſervi, & liberti in ſupplementum Senatus admiſſi erant: Ex qvibus omnibus ſic arguere licet; eo tempore Roma cives Romanos in exteras Provincias non deduxit magno numero, qvo tempore ex Provinciis externis Colonias, & cives deducebat: tunc ſe non exhauſit cum erat egena, tunc ſe in orbem non effudit cum ad ſe orbem evocabat: neqve tunc Plancus ex ſolis militibus Romanis qvos apud ſe habebat cives fecit, cum ex civibus externis milites faciebat: nec rediit in urbem triumphaturus ſine milite, qvi per milites triumphabat. Igitur Plancus ex ſolis militibus Romanis Coloniam non deduxit; nec ſolis Gallis credenda erat Colonia, qvæ contra Gallos exſurgebat: igitur admiſcendi fuere Viennenſes, Galli qvidem origine, ſed qvos Roma ex exulibus liberos fecerat, ut faceret ſubditos.

Alteram rationem affert Dio l. 46. Senatus juſſit illis Lepido, ſcilicet & Planco, ut iis qvi qvondam Vienna Provinciæ Narbonenſis oppido ab Allobrogibus expulſi erant, & intra fluvios Ararim & Rhodanum conſederant, urbem conderent: atqve ita ſubſiſtentes Lugdunum extruxerunt: nec tantùm eruditus hiſtoricus factum recitat, ſed addit facti conſilium; timebat inqvit Roma Allobrogum fidem; & niſi occurreret prævidebat ambitionem: neqve tamen tunc temporis audebat

eos

eos aggredi, & qvos aggreſſores metuebat: igitur armavit in Allobroges Viennenſes Patria ejectos; atqve ut illos ad vindictam fortes efficeret, fecit Lugdunenſes.

Qua autem de cauſa Viennenſes à ſedibus patriis ab Allobrogibus expulſi fuerint amplè narrant hiſtorici: Ego de Lugduno & Vienna qværere malo, utra urbs plus debeat alteri, utra plus acceperit, utra plus donarit: nec facile tamen ejus rei judicium eſt; fecerunt Viennenſes Lugdunum civitatem, fecit Lugdunum Viennenſes cives: debes illis Lugdunum Coloniam, debent illi Lugduno ſe columnos: alterna ſunt nomina, & mutua beneficia; utraqve urbs ſibi invicem mater & proles eſt: majus aliqvid dico, & concludo, amant ſe invicem duæ primariæ urbes, & niſi eſſent duæ Provinciæ una urbs eſſent.

DISSERTATIO XIII.
AN LUGDUNUM COLONIA GRÆCORUM.

QVæ illa Græcorum vanitas particulam eſſe mundi, & velle mundum eſſe particulam ſui! velle nobiliſſimas qvasqve Gentes oriundas eſſe à Græcis, & Græcos aborigines eſſe, & oriundos à ſeipſis: At qvæ etiam ſtoliditas qvorundam populorum, naſci malle ex alienigenis, qvam ex Gentilibus ſuis, ex Hercule Græco qvam ex Gallico, ex fabuloſis cunis qvam ex veris? Qvod admirationem habet, favent huic opinioni magni viri, niſi eos velis fabulas referre, non credere.

D. Hie-

D. Hieronymus, qvalis & qvantus author! apud Sallianum ad annum mundi 1931. Legamus inqvit Varronis de antiqvitate libros, & Cimnii Capitonis, & Græcum Phlegonta, cæterosqve eruditiſſimos viros, & videbimus penè omnes inſulas, & totius orbis littora, terrasqve mari vicinas græcis accolis occupatas, qvi ab Amano, & Tauro montibus omnia loca usqve ad Oceanum poſſedere Britannicum.

Hæc Hieronymus, atqve ex eo Genebrardus ad annum mundi 1129. Galli inqvit usqve ad Cyrum cum tota Europa plane bardi fuerunt, atqve ἄμουσοι, donec Phocenſes Græci Aſiatici dominatum Cyri fugientes, Gallicum littus occuparunt, Maſſiliamqve condiderunt, & per Bardos, & Evages, & Tectoſages docuêre ſtudia literarum.

Diſtinctius Seneca in conſolatione ad Helviam, Phocenſes, inqvit e Græcia oriundi, & Aſiæ minoris incolæ, Phocæa urbe Ioniæ primaria ab Harpago Cyri Præfecto pulſi, priùs in Corſica inſula incedere; ex qva qvid eos fugaverit, an cœli gravitas, an conſpectus præpotentis Italiæ, an natura maris importuoſi non ſatis certum eſt; inde maris littora legentes in Provinciam, qvæ ab ipſis dicta eſt Phocenſis, in ora portuoſa Maſſiliam condidere: Neqve ita multo poſt adverſo Rhodano ad regionem Lugdunenſium delati, & opportunitate loci allecti, intra duos fluvios Ararin, & Rhodanum, Lugdunum extruxere: atqve ut Maſſiliam diſciplinis Græcorum ornatam Athenopolin vocarunt, ita & Lugdunum Athenopolin,

& Aca-

& Academiam ibi inſtitutam Athenæum appellarunt.

Ita magni Authores ex alieno magis ſenſu qvam ex ſuo; at ego hiſtorias malo qvam fabulas: Vis Alexi ut expendam qvam hæc Phocecnſium fortuna ſit dubia, & qvam incertus ab iis Parentibus Maſſiliæ & Lugduni ortus: Ac primò qvidem pugna eſt annorum, & temporum in hoc Maſſiliæ ortu: Euſebius in Chron. & Solin. Polyhiſt. c. 8. & poſt eos Gordonus putant Maſſiliam conditam an. 2. Olymp. 45. anno urbis conditæ 155. At Herodotus lib. 1 Geneb. Salianus, Pætavius conditam malunt Olympiade 59. an. urbis conditæ 274. illi tamen omnes à Phocenſibus profugis conditam volunt.

Amabo, Alexi, qvomodo potuit naſci Maſſilia Olympiade 59. ſi jam nata erat Olymp. 45. qvomodo anno urbis conditæ 174. ſub Tarqvinio ſuperbo, ſi nata erat ſub Tarqvinio Priſco? an bis fundari potuit, & bis naſci? an ſenior eſſe ſeipſa, & junior? an prior eſſe ſexaginta annis, & ſeipſa poſterior? Crede mihi Alexi, nemo bis naſcitur, qvia nemo bis moritur.

Placet urgere rem acrius qvomodo potuit condi Maſſilia à Phocæis profugis ſi nondum fugerant? qvomodo fugati ſunt ab Harpago Præfecto ex imperio Cyri poſt victum Crœſum, ſi neqve Harpagus qvi fugaret, nec Cyrus qvi imperaret, nec Crœſus qvi vinceretur adhuc Rex erat? At Olympiade 45. nondum Crœſus, & Cyrus homines erant, nec prius Reges eſſe potuerunt, qvam homines.

Nec

Nec annorum tantùm pugna eſt, ſed fundatorum: Ariſtot. lib. de Rep. Maſſilienſium, apud Athenæum lib. 15. ait Phocenſes non vagos, aut profugos, non milites, ſed mercatores Maſſiliam condidiſſe: Quæſo Alexi, utros Parentes malles, an liberos, an exules? an mercatores, an milites? viderit Maſſilia utros velit, ego partem miſeriæ puto naſci ex miſeris.

Nec fundatores tantum inter ſe, ſed Maſſilia pugnat cum ſeipſa; Strabo author eruditus lib. 6. ait Phocenſes expugnatos ab Harpago prohibitos fuiſſe aditu urbis Maſſiliæ: erat igitur tunc temporis condita Maſſilia, neqve enim pugnare potuit niſi eſſet, nec prohibere hoſtem aditu niſi armata, nec potuit armata eſſe nondum nata.

Favet Herodotus dum ait Phocenſes ab Harpago ejectos inſulam Corſicam non eſſe prætergreſſos, ſed ibi urbem Alaliam incoluiſſe, à Phoceenſibus aliis ante annos plures jam extructam.

Vis, Alexi ut refellam has fabulas alia fabula? eruditus Raymundus Solerius c. 9. de antiq. Maſſil. & Champerius ajunt occiſo Minoe Cretenſium Rege Athenienſes & Cretenſes veniſſe Maſſiliam, & inde adverſo Rhodano ad inſulam Gallicanam perveniſſe, atqve illic Academiam, & nobilem urbem condidiſſe.

Ridebis ut puto has fabulas dum eas leges, addo Hiſtoriam, ſed qvam etiam appellarem fabulam niſi eam hiſtoricus ſcripſiſſet Juſtinus lib. 44. Temporibus inqvit Tarqvinii Regis, Phoceenſium juventus ex Aſia oſtio Tyberis advecta amicitiam cum Romanis junxit; inde in ultimo Galliarum

ſinus ultra ligures profecta, Masſiliam hac conditione condidit; Rex Segoregiorum Senanus nomine, convivium apparat, ut in eo generum ſibi, & filiæ ſuæ maritum inter epulas more gentis eligeret: ad hoc convivium invitati principes finitimi, & cum ipſis Furius & Peranus Phoceæ claſſis Ductores; introducta deinde virgo cum juberetur à Patre aqvam ei porrigere qvem elegiſſet in ſponſum; illa omiſſis cæteris aqvam Perano porrigit, qvi factus ex hoſpite gener, locum condendæ urbis à ſocero accepit, & ſic Masſilia condita eſt propè oſtia Rhodani amnis in remoto ſinu, ac velut in angulo maris.

Vides, Alexi qvam incertum ſit an Maſſilia à Phocenſibus fuerit condita; nec minus dubium eſt an Lugdunum ſit Græcorum Colonia; ſcilicet prius Masſiliam venere Phocenſes, qvam Lugdunum, & ſi hic adventus fabula eſt, prius mentita eſt alibi, qvam Lugduni.

At qværis qvid ego de re tota ſentiam; Ego inter tot nebulas videre mihi videor aliqvid lucis: hoſpites ſunt Masſiliæ & Lugduni Phoceenſes non conditores; utraqve urbs avida bonarum literarum non minus qvam mercium evocavit ad ſe doctores Græcos, vel conduxit; venere illi Masſiliam, deinde Lugdunum; invenere utramqve urbem jam conditam, non condiderunt; addidere ſe doctoribus Gallis Magiſtri Græci; miſcuere utriqve artes ſuas, temperavit ſe utraqve ſapientia, atqve ita in unam gentem utraqve gens coaluit, ut vel Græcia in Galliam; vel Gallia in Græciam migraſſe videretur; at qvæ fuit ſemper Gal-

Gallorum urbanitas, & Græcorum vanitas; impoſuere Græci Maſſiliæ nomen Athenopolis, & Lugduni Athenæi; admiſere Græcos Galli; nec tamen Authores ſunt Græci ſapientiæ Gallicæ, ſed collegæ; auxere Academiam Lugdunenſem, non inſtituere, & prius Maſſilia, & Lugdunum Gallicè ſapuerunt qvam Græcè. Coloni ſunt igitur Lugduni Græci, ſi ita appellare velis, ſed hoſpites primùm Lugduni, deinde concives.

DISSERTATIO XIV.

RELIGIO GALLORUM ET LUGDUNENSIUM ANTE PLANCUM.

INſitus eſt omnibus hominibus à natura Dei ſenſus, & cultus; atqve hunc ſenſum Religionem appellamus: nemo intelligens qvid ſit Deus negare poteſt eſſe Deum; nemo aliqvem Deum non colit, ſi aliqvem credit; erraverunt Majores noſtri in Diis non in Deo; coluerunt plures, & unus erat colendus; exceſſus ſuperſtitionis fuit non defectus; imo & defectus fuit; Deus ſi non eſt unus non eſt Deus: nec tamen accuſo omnes Majores noſtros; illuſtre eſt, qvod ait ſanctus Martialis Lemovicenſium Epiſcopus. Epiſtola ad Burdigallenſes, Gallos habuiſſe altare dicatum ignoto Deo; imo, & Virgini parituræ, ut narrat Caſſanæus p. 12. Catal. gl. mundi; Illuſtris fides Majorum noſtrorum, ignotus Deus, & cognitus; illuſtris pietas erga Deiparam, colebatur Virgo anteqvam eſſet, nec dubium qvin crederetur Mater Dei, qvæ Virgo ſimul credebatur, & Mater futura; ſcilicet

Si naſci Numen, naſci de Virgine debet,
Et Virgo hoc partu debuit eſſe parens.

Corrupere hanc fidem mali mores, & paulatim vitia in Deos tranſiere; induxit Venerem impuritas, Mercurium avaritia, Martem ferocia, Jovem ambitio, Minervam curioſitas: Amata ſunt ſcelera, deinde conſecrata; poſtrema ne ſcelera arguerentur à Diis, Dii ipſi crediti ſunt fuiſſe ſcelerati.

Minus tamen ſuperſtitioſi erant Galli anteqvam permiſcerentur Græcis, induxere Græci fabulas in Galliam, & Deos ipſos fecere fabuloſos; qvas tamen fabulas induxerint, & qvas invenerint non ſatis conſtat; addita ſunt mendacia mendaciis, & homines, & Dii ipſi mendaces erant.

Præſtat audire Julium Cæſarem l.6. Nemo melius Gallos novit qvam qvi toto decennio expugnavit Gallos, & Gallorum Deos. Natio inqvit omnium Gallorum admodum dedita eſt Religionibus, atqve ob eam cauſam qvi ſunt affecti gravioribus morbis, qviqve in præliis, periculisqve verſantur, aut pro victimis homines immolant, aut ſe immolaturos vovent, adminiſtrisqve ad ea ſacrificia Druydibus utuntur; qvod pro vita hominis, niſi vita hominis reddatur, non poſſe Deorum immortalium Numen placari arbitrantur, publicèqve ejusdem generis habent inſtituta ſacrificia; alii immani magnitudine ſimulacra habent, qvorum contexta viminibus membra vivis hominibus complent, qvibus ſuccenſis circumventi flamma exanimantur homines; ſupplicia eorum qvi in furto, aut latrocinio, aut aliqva rixa

ſunt

ſunt comprehenſi gratiora Diis immortalibus eſſe arbitrantur: ſed cum ejus generis copia deficit, etiam ad innocentium ſupplicia deſcendunt.

Deum maximè Mercurium colunt, hujus ſunt plurima ſimulacra; hunc omnium inventorem artium, hunc viarum, atqve itinerum ducem, hunc ad qvæſtus pecuniæ, mercaturaſqve habere vim maximam arbitrantur: Poſt hunc Apollinem, & Martem, & Jovem, & Minervam, de his eandem ferè qvam aliæ Gentes habent opinionem; Apollinem morbos depellere, Minervam operum atqve artificiorum initia tradere, Jovem imperium cœleſtium tenere, Martem bella gerere; huic cum prælio dimicare conſtituerunt, ea qvæ de bello cœperunt plerumqve devovent, qvæ ſuperaverunt animalia capta immolant, reliqvasqve res in unum locum conferunt; multis in civitatibus harum rerum extructos cumulos locis conſecratis conſpicari licet; neqve ſæpè accidit, ut neglecta qvispiam religione, aut capta apud ſe occultare, aut poſita tollere auderet; graviſſimumqve ei ſupplicium conſtitutũ eſt: Galli ſe omnes à Dite Patre pugnatos prædicant, atqve à Druydibus proditum dicunt; ob eam cauſam ſpatia omnis temporis, non numero dierum, ſed noctium finiunt, & dies natales, & menſium, & annorum initia ſic obſervant, ut noctem dies ſubſeqvatur.

Ita magnus Author, nec diſſentiunt Galli hiſtorici; Aymoinus lib. 1. Hiſt. Franc. c. 7. Galli, inqvit, Samotheis, & Druydibus Miniſtris ſacrorum colebant Teutalem, Turanim, & Ognium; at hæc Numina ſunt divinitates ipſæ jam dictæ, Teuta-

 les

les, Mercurius, Heſus Apollo, Jupiter Turanis, Ognius Mars, aut Hercules Gallicus.

Nulla eſt Religio, qvæ ſacrificia non habuerit, & falſa Religio vera habere non potuit. Audi, Alexi, ſacrificia Majorum tuorum. Diodorus Siculus lib.6. Cum enim magnis de rebus conſulunt mirabilem incredibilemqve ſervant conſvetudinem, jugulant enſe hominem, qvo decidente tum ex caſu, tum ex membrorum laceratione, tum ex ſangvinis fluxu, ex qvadam obſervatione divinant futura.

Horribilius eſt qvod habet Strabo lib.4. Hominem, inqvit, divinationi deſtinatum in tergo ferientes, ex ipſo impatientiæ, afflictandiqve modo vaticinia capiunt, alia qvoqve humanorum ſacrificiorum genera traduntur: qvosdam ſagittis configebant, & intra ſacras ædes patibulo affigebant: magnam etiam ex fœno ſtatuam apparantes, eiqve linum innectentes pecora & varias belluas, atqve homines holocauſtum faciebant. Hoc penè ipſum dixerat Cæſar l.6. & nos ſupra ex Cæſare diximus; augebat horrorem locus, principio Druydes & Samothei in ſylvis, & nemoribus ſacrificia peragebant, ut ſolas arbores & rupes crudelitatis ſuæ teſtes haberent; at qvis iſte hominum furor, qvis horror? jugulabantur homines inſtar ferarum, & qvi jugulabant feris pejores erant.

Poſt hæc præludia crudelitatis, ex ſylvis & ſaltibus in urbes, & gymnaſia cruenta ſacrificia tranſiere; inter carmina & cantus, & laudes immolabantur homines in hominum voluptatem; qvodqve

qve inſaniæ proximum eſt inter ignes & flammas, & cultros victimæ ipſæ fata ſua canebant; ſcilicet leniebant horrorem mortis elogia morientis; dicebantur tranſire in Deos qvi immolabantur diis; promittebatur immortalitas ut mori vellent, & victimæ iis olim immolandæ, ut ipſi victimæ eſſent. O inſaniam canentium inter vulnera! ô crudelitatem ſævientium inter lætitias!

Nec plura de rebus tam horrendis, claudo Epiſtolam, & penè illacrymor; miſeret me Ariſte, majorum noſtrorum, qvi ſic errarunt in diis & ſacrificiis: qvale Numen Mercurius furum patronus, ut furari liceret impunè ſub Deo fure? qvalis Deus Apollo armatus ſagittis ut vulneret amores ſuos? qvale Numen Jupiter qvi patrem Saturnum cœlo extruſit filius & tyrannus? qvalis Deus Mars qvi inter ipſos etiam planetas ſangvine rubet & furore? qvalis Dea Minerva qvæ cerebrum Jovis diviſit & rupit: at qvæ ſacrificia jugulare homines ut diis placeas? peccare ne pecces, vel ut pecces: offerre homicidia & Deos ipſos facere homicidas. Non eſt hæc pietas homicidam eſſe ut ſis Pius.

Nihil dixi de antiqva Lugdunenſium religione, & omnia dixi; erant ante Plancum Lugdunenſes, aut ſaltem Druydes, erat trans Rhodanum Druydum vicus, & intra Rhodanum & Ararim Druydum lucus; confluebant ad fluviorum confluxum vicini populi ſacra facturi, nec deerant ſacrificia ubi erant ſacrificuli, nec victimæ ubi erant Provinciarum opes.

Qvænam autem fuerit Lugdunenſium Religio poſt Plancum jam dixi ſuperiori Epiſtola, cum de Athenæo, & Auguſti templo.

DISSERTATIO XV.

DIGNITATES VETERUM LUGDUNENSIUM.

TRia ex me qværis, Ariſte, qvos honores geſſerint Lugdunenſes ante Plancum, qvas dignitates poſt Plancum intra Romam, & qvas intra Patriã: Ac primùm qvidem nullos honores geſſerunt ante Plancũ, ſi ante Plancũ nondum erant: at ſi reparavit Lugdunũ Plancus nõ fundavit, participarunt honores Gallicanos Lugdunenſes qvi nobilis Galliarũ pars erant: nec dubium eſt qvin dignitates ſuas habuerit Gallia nondum Romana; ſcilicet nulla Gens eſt adeò barbara, qvæ Magiſtratus ſuos non habeat, ſive illos natura emittat in lucem adhuc infantes, & jam Reges; ſive illos libertas hominum eligat, atqve illis ſponte ſe ſubdat; ſive Author, & Rex hominum Deus illos Vice-Reges ſibi ſubſtituat, & penè Vice-Deos.

Qvas autem dignitates, ſacras, politicas; militares habuerint veteres Galli, Strabo & Plinius, atqve ex illis Paradinus, & Rubiſius enumerant: at nemo eas dignitates verius deſcripſit, qvam Julius Cæſar qvi illas vidit, & vicit: Placet illum exſcribere, ſic loqvitur l[illegible]

In omni Gallia eorum hominum qvi in aliqvo ſunt numero & honore, duo genera ſunt; nam plebs penè ſervorum habetur loco, qvæ per ſe nihil audet,

audet, & nulli adhibetur conſilio; alterum genus eſt Druydum, alterum Eqvitum; illi rebus divinis intereſunt, ſacrificia publica, ac privata procurant, religiones interpretantur: Ad hos magnus adoleſcentium numerus diſciplinæ cauſa concurrit, magnoqve ii ſunt apud eos honore: nam ferè de omnibus controverſiis publicis, privatisqve conſtituunt, ſi qvis autem privatus, aut populus eorum decreto non ſtetit, ſacrificiis interdicunt, qvæ pœna apud eos eſt graviſſima.

His omnibus Druydibus præeſt unus qvi ſummam inter eos authoritatem habet, hoc mortuo ſi qvis ex reliqvis excellit dignitate, ſuccedit; at ſi ſunt plures pares ſuffragio, nonnunqvam etiam de principatu armis contendunt; ii certo anni tempore in finibus Cornutum, qvæ regio totius Galliæ media habetur conſidunt, in loco conſecrato, eorumqve judiciis decretisqve omnes parent: Qvod de Cornutenſibus dixit Cæſar, de Lugdunenſibus dicere poterat ſi Lugdunenſes viciſſet, qvi vicit Cornutes.

Alterum genus eſt eqvitum, ii cum eſt uſus, atqve aliqvod bellum incidit, qvod ante Cæſaris adventum ferè qvot annis accidere ſolebat, ut aut ipſi injurias inferrent, aut propulſarent, omnes in bello verſantur; atqve ut eorum qvisqve eſt genere, copiisqve ampliſſimus, ita plurimos circa ſe Ambactos, clientesqve habet.

Urbes primariæ ſui juris erant, nullius addictæ imperio, qvæ populi, & totius Gentis nomine vocabantur: plurimos habebant Regulos, qvorum clientes Ambacti dicebantur; ſolebant qvoties

de totius Gentis commodis agebatur conventus indicere, qvorum tres ordines erant, primus eorum qvi ſacra tractabant, Druydæ; ſecundus nobilium, & principum Civitatis, tertius populi, ſupra omnes Regulus erat.

Ita Cæſar qvi unum omiſiſſe videtur, qvod ſcribit Plutarchus opuſculo de illuſtribus mulieribus, ſcilicet illuſtres fœminas apud Gallos jus habuiſſe ſuffragii in conventibus publicis, qvod enim viros factionibus diviſos conciliaſſent, ſtatutum eſſe ut ſine mulieribus nihil conſtitueretur.

Ab iis forte temporibus manavit illa conſvetudo de qva Carolus Loyſeau l. de princip. c. 5. n. 43. ut olim apud Francos viduæ Parium Franciæ, atqve illarum hæredes virgines in comitiis, & conventibus regni ſolemnioribus ſederent, atqve inter Pares ſententiam dicerent; nec in civilibus tantum, ſed etiam in capitalibus, in foro, atqve Senatu judicium ferrent.

Vides, Ariſte, qvos honores geſſerint Lugdunēſes ante Plancum, expectas ut dicas qvos geſſerint poſt Plancum intra Romam & qvos intra Patriam.

Ambitioſa ſanè reſpublica Romana, qvæ Colonias Romanas ubiqve terrarum inſtituebat, ut ubiqve terrarum eſſet Roma; erant inqvit Onuphrius Coloniæ effigies qvædam, & ſimulacra Reipublicæ Romanæ, ſpectabatur Roma in imaginibus ſuis, & erant Romæ multæ extra Romam; neqve ibi ſtetit ambitio Romæ ſed admittebat ad Conſulatum, & cæteras dignitates externos homines; evocabat ad ſe clariſſimas urbes, & faciebat orbem terrarum partem Romæ.

Fuit

Fuit igitur Lugdunum intra Romam, ſi habuit jus adipiſcendi honores Romanos; ſi Lugdunenſes intra Romam fuere Conſules, ſi Patritii, ſi Præfecti Prætorio, ſi Præfecti urbis, ſi Magiſtri officiorum, ſi Senatores, ſi Prætores, ſi Qvæſtores, &c. at gesſiſſe illos honores affirmant nobiles hiſtorici, Parad. l. 1. c. 11. & ſi homines tacerent, affirmarent hanc veritatem æra, & marmora.

Extant hodieqve Lugduni in domo civica tabulæ duæ æreæ, qvarum altera oſtendit ab ipſis Romæ initiis externos homines ad Conſulatum, cæterasqve dignitates admiſſos fuiſſe, altera de Gallis id ipſum aſſerit; ex ea tabula ſic argumentari licet, Ædui, Narbonenſes, Viennenſes intra Romam geſſere honores, igitur & Lugdunenſes: ſi id negas audi Imperatorem ex ære loqventem; qvando inqvit, ex Lugduno Senatores habere non pœnitet; erat aliqvibus Gallis conceſſum hoc privilegium, qvod Claudius omnibus Gallis, & Lugdunenſibus maximè conceſſum volebat: ſcilicet amabat Lugdunum, præ cæteris urbibus; Parens ejus Druſus vicerat Germaniam adjuvante Lugduno, ipſe Lugduni natus appellare ſe poterat Lugdunenſem, & Lugdunenſes appellare poterant Claudium popularem ſuum. Neqve dicas in ea tabula ſolos nominari Senatores; publicum eſt hoc nomen, & qvod cæteras dignitates complectitur, eligebantur ex Senatoribus cæteri Magiſtratus, omnes Conſules Senatores erant; non tamen omnes Senatores Conſules.

Vidiſti Lugdunum intra Romam, vide Romam intra Lugdunum. Fuit hæc altera induſtria Romanæ

manæ Reipublicæ communicare deviƈtis populis Romanos honores ut communicarent mores; mittebat aliqvando Romanos homines qvi in Provinciis Magiſtratus gererent; aliqvando ex populis ipſis aſſumebantur primarii viri ad dignitates; ſæpè utriqve miſcebantur, ut miſceretur Roma, & Gallia, ſic tamen utraqve miſcebatur ut ſemper imperaret Roma.

Fuit igitur Lugduni ordo ſexaginta Senatorum; erant ii Principes Civitatis, & qvaſi hominum flores & gemmæ; faciebat illuſtres nobilitas aliena, & propria; addebat authoritatem ætas, ornabat illam virtus, & ſcientia; erat hic ordo Seminarium cæterarum dignitatum: aſſumebantur ex hoc Collegio Conſules, Præfeƈti, & Prætores, neqve alio ſuffragio opus erat ut eligi poſſent, qvibus jam ſuffragium dederat ordo Senatoris.

Fuiſſe hunc ordinem Lugduni probant lapides hoc nomine inſigniti, ex multis qvos collegit vir Illuſtriſſimus Claudius Bellieuræus Protopræſes Gratianopolitanus, atqve ex eo Paradinus in fine hiſtoriæ paucos profero.

D. M.
M. OPPI. Placidi
Har. PrIm. de LX.
Cui locum ſepultu.
Ordo Sanƈtiſſim. Lug. dedit.

Extat hæc inſcriptio intra Clauſtrum S. Juſti Lugdunenſis.

Altera inſcriptio ſic habet.

D. M.
Ruſ P. Atrophili.
Ruſon. Senator.

Colli-

Colliberto de ſe
Bene merenti
In ſuo poſuit,
Et ſub aſcia
Dedicavit.

Tertia hodieqve viſitur in pariete ædis S. Petri Lugdunenſis.

Q. Julio Severino
Seqvano omnibus
Honoribus inter ſuos
Functo, Patrono
Splendidisſimi Corporis
N. Rhodanicorum, &
Arar. cui ab Innoc.
Morum Ordo Civitatis
Suæ bis ſtatuas decrevit
Inqviſitori Galliarum
Tres Provinciæ Gall.

Erat Lugduni Rector Provinciæ, ſeu Prætor, & Judex, atqve hic à Præfecto Prætorii, & Galliarum erat longè diverſus. De utroqve Præfecto nobilem controverſiam proximè ſeqventi epiſtola examinabimus. Erant Lugduni Duumviri ſicut in aliis Coloniis; qvis autem eſſet hic Magiſtratus diſputant aliqvi: id certum videtur pleriſqve in locis ſummum honoris gradum, & Conſulari, ac Prætorio penè æqvalem; ad Duumviros pertinebat reorum comprehenſio, modica coercitio, & cuſtodiarum interrogatio; animadverſio vero ultima ad Præſidem, ſeu Prætorem ſpectabat: inter inſcriptiones Lugdunenſes hanc profert Paradinus pag. 421.

Sex-

Sextus Ligurius Sex. Fil.
Galeria Marinus
Summus Curator C. R.
Provinc. Lug, Qiiralis
Ornamentis ſuffrag.
Sancti Ordinis Honoratus
IIVir deſignatus
Ex poſtul. Populi ob honorem
Perpetui Pontif. dat.
Cujus doni dedicatione
Curionib. X. Ordini Eqveſtri
IIIII. viris Aug. negotiatoribus
Vinariis XIII. & omnib. corporib.
Lug. licitè coeuntibus XII.
Item ludos Circenſes dedit L. DDD.

Erant Lugduni Decuriones militares, Præfecti cohortium, Tribuni legionum, &c. atqve ii partim Romani, partim Lugdunenſes erant; utri fortiores eſſent non eſt facile dicere: vincebant forſitan Romani induſtria, at Galli audacia.

Erant præterea Lugduni Qvæſtores, atqvi ex iis aliqvi militares erant, qvi cum Conſulibus, & Prætoribus mittebantur ad bellum, ut rem pecuniariam adminiſtrarent, & prædam, ac manubias in rationes publicas referrent: alii erant Qvæſtores urbani qvi pecunias acceptas & expenſas ad numerum & calculum vocabant; hos Budæus eſſe nunc putat Præfectos rationum: alii deniqve erant Tribuni Ærarii qvi pecunias ex ærario promebant, iis omnibus dari poterat illud Theodorici Regis ſapiens monitum apud Caſſiodorum: videte qva manu tractare debeatis ſangvinem publi-

publicum; ſervate decolores manus inter aurum, nec vos pretioſa materies inficiat, nec forma rutilans fallat.

Erant Lugduni plures aliæ dignitates, atqve inter eas Augures & Haruſpices, ſacræ dignitates ut putabant, at ſuperſtitioſæ verius, & planè ridiculæ; invenere Romani eos Magiſtratus Gallicos & fecere Romanos: Gallorum portio, ait Juſtinus lib. 24. ducibus avibus, nam Galli præter cæteras augurandi ſtudio valent, per Illyricos ſinus penetravit, & in Pannonia conſedit; & ne abeamus à Lugdunenſibus, Momorus, & Atepomatus Corvorum augurio Lugdunum condidere, atqve ab eo appellavere Lugdunum Authore Plutarcho libello de fluviis, & montibus: auctum à Romanis eum numerum probat inſcriptio, qvæ legitur in veſtibulo Sancti Joannis Lugd.

Julius Primitius Decurio trecent. Augg. Lugdun.

Igitur erant Lugduni Augures, & ne unus tantùm falleret, trecenti erant.

Claudo Epiſtolam, & rideo Augurum & Haruſpicum reſponſa, non metuo; Egregios vero Magiſtratus, ſed avium & pecudum, non hominum: Qvæſo, Ariſte, qvid in hac ſcientia non leve, & qvod pecudem ſapiat magis, qvam hominem? ſcilicet homines eruditi divinant res futuras, & ignorant præteritas; enuntiant aliorum fata, & neſciunt ſua; faciunt alios fortunatos, & ſe miſeros: O homines malè ſanos! qvid libertati humanæ cum volatu, & garritu, & paſtu avium? unde avis id novit, qvod nunqvam didicit? aut qvomodo id enuntiat, qvod ignorat? canit avis

ſibi

ſibi non aliis; volant in hanc partem dictante inſtinctu privato non divino; tripudiat poſt eſcam ut ſignificet voluptatem ſuam non publicam.

Nec diviniores ſunt haruſpices, qvam Augures, nec doctiora exta boum, qvam roſtra volucrum: O ſocordiam hominum! ſcrutari ſortem humanam intra ovem, & rimari fata intra pecudem, qvid relinqvitis humanæ ſapientiæ, ſi aves ſunt hominum Magiſtræ, & pecudes doctiores qvam homines.

Addo alteram qverelam, feram illam qvidem, ſed veram, heu veteres Galli, & Lugdunenſes miſeros, dum ſe credebant fortunatos! ornabantur honoribus Romanis, ut ſplendide ſervirent; eligebantur in Conſules, ut conſulerent Romæ non patriæ; creabantur Prætores ut jus dicerent Gallis pro Romanis; erant Qvæſtores ut facerent pauperem Galliam, & divitem Romam; fiebant Tribuni militares, ut armarent Galliam in ſeipſam, ſic emebatur libertas Gallica honoribus Romanis, ſic erant Lugdunenſes domini apud ſuos, & ſervi apud Romanos erat; hæc ambitio Romana non libertas Gallica.

DISSERTATIO XVI.

AN PRÆFECTUS GALLIARUM SEDERET LUGDUNI.

ALEXIS. Nobilis controverſia, & te digna Ariſte, ubinam eſſet ſedes Præfecti Galliarum: an Treviris, an Arelate, an Lugduni; de ea ſede adeò acriter diſputant tres urbes, ut Præfectus penè omni ſede careat, dum tres ſedes occupare non

non poteſt: Amabo, Ariſte, profer ſingularum urbium rationes, forte erunt omnes victrices, dum nulla vinci volet.

Ariste. Sediſſe Treviris multa perſvadent, ac primum Authoritas illuſtrium virorum; Scipio Duplex in obſervationibus rerum Gallicarum lib. 1. cap. 8. & lib. 8. cap. 1. Guther de officiis domus Auguſtæ cap. 16. Julius Bulengerus l 3. de Imper. c. 4. id affirmant, & ne nudam authoritatem putes, adduco rationes.

Perinde eſt eſſe ſedem Præfecti Prætorio, & eſſe Metropolim; ubi enim ſedere oportuit ſupremum Magiſtratum niſi in ſuprema urbe? at Theodoretus lib. 1. hiſt. cap. 15. vocat Paulinum Trevirenſem, Metropolis Galliarum Epiſcopum; favet majeſtas urbis. Salvianus l. 3. & 6. de providentia, vocat urbem ſummam Gallorum, opulentisſimam, & excellentisſimam; Auſonius inter auguſtas civitates enumerat; & vocatur Auguſta Trevirorũ; Bereng. appellat Romam ſecundam; Amnianus l. 15. vocat domicilium principum clarum.

Ex iis elogiis ſic arguere licet; ibi erat domicilium Præfecti Galliarum, ubi erat palatium Principis, at illud erat Treviris? ibi Maximum Tyrannum Sanctus Martinus invenit, ut habetur in ejus vita, ibidem Sanctus Ambroſius Legatus eundem adivit; ibi Maximus ſtabilire regnum poterat, niſi imperium ambiviſſet.

Affero aliqvid fortius, ibi erat ſedes Præfecti Prætorio ubi Prætorium erat, at fuiſſe Treviris audi ex Severo l. 2. ſacræ hiſt. n. 76. Maximus Præfecto Evodio? viro acri, & ſevero judicium Priſcil-

liani permiſit, qvi Priſcillianum gemino judicio auditum convictumqve redegit in cuſtodiam, donec ad Principem referret; geſtis ad palatium delatis cenſuit Imperator Priſcillianum, ſociosqve ejus capitis damnari oportere: hæc in palatio geſta ſunt ex Severo, igitur ibi Imperator, ibi Prætorium, ibi Præfectus Prætorio Evodius erat.

Times ut ſuſpicor hæc argumenta, Alexi, at ego validiora affero pro Arelate: Ibi ſedit Galliarum Præfectus ubi cum Conſtantinus ſedere voluit; ſcilicet ille invenit Præfectos Prætorio adeò potentes, ut ipſi Imperatores eos metuerent, & vix ipſi Imperatores timerent: ut imminueret eam poteſtatem Conſtantinus eam qvatuor Præfectis diviſit, primus fuit Præfectus Orientis, alter Præfectus Illyrici, tertius Italiæ Præfectus, qvartum Galliarum Præfectus, cui Celtas transalpinos, Hiſpanos, & Britannos commiſit.

Ut honoraret eundem Magiſtratum, eum ibi ſedere voluit, ubi ſedes Imperatoris fuit: neqve alibi ſedere debuit qvi ex officio tueri debebat Imperatorem Præſentem, & repræſentare abſentem, at Conſtantinus qvamdiu in Galliis fuit penè ſemper Arelate ſubſtitit: Amavit ſcilicet eam urbem, reparavit, ornavit, & nomine ſuo Conſtantinam appellari voluit.

Commoratum ea in urbe probat Theophilus Rainaudus libello qvem inſcripſit Ambroſio ex Concilio Arelatenſi primo, ad qvod Conſtantinus ex locis propè innumeris Epiſcopos convocavit, ut conſtat ex ejus literis ad Chriſtum Syracuſanum, qvæ habentur lib. 10 hiſt. Euſebii cap. 5. & cui Concilio

cilio amoto ſatellitio ipſe Imperator intereſſe voluit qvaſi privatus non publicus.

Confirmant eandem Imperatoris moram leges ea in urbe latæ, ejuſmodi ſunt lex ſupplicare 2. C. ut lite pendente, data Idibus actore Sabino, & Rufino Coſ. & lex, illo, 13. C. de appell. Qvid qvod natus eſt Conſtantino Arelate filius Conſtantinus, ut ait Zozimus l. 2. & Aurelius Victor in Conſtantino. Favet huic opinioni urbis, de qva Prudentius hym. 4.

Teqve præpotens Arelas habebit
Sancte Geneſi.

Præpotentem vocat, id eſt magnificam, locupletem amplam Auſonius de claris urbibus.

Pandæ duplex Arelate tuos blanda hoſpita portus,
Gallula Roma Arelas, qvam Narbo martius, & qvam
Accolit Alpinis opulenta Vienna Colonis,
Præcipitis Rhodani ſic interciſa fluentis,
Ut mediam facias navali ponte plateam,
Per qvem Romani commercia ſuſcipis orbis,
Nec cohibes, populosqve alios, & mœnia ditas
Gallia qveis fruitur, gremioqve Aqvitania lato.

Geminam appellat à ponte qvi unam urbem in duas dividit; propterea Eucherius hom. de S. Geneſio Arelatenſi Civitatem, & Civitatem vocat. Sed & Metropolis erat Arelas non minùs, ac Treviri; ne dubites, Honor. & Theod. in conſtitutione id declarant; maximè, inqviunt opportunum judicamus, ut ſervata poſthac annis ſingulis conſvetudine, conſtituto tempore in Metropolitana

id eſt in Arelatenſi Civitate incipiant ſeptem Provinciæ habere Concilium : & paulo poſt, ac planè, inqviunt, præter neceſsitates publicas etiam humanæ converſationi non parum credimus commoditatis accedere; qvod in Conſtantina urbe jubemus ſingulis annis eſſe concilium; tanta enim loci opportunitas, tanta illic freqventia commerciorum, ut qvidqvid uſqvam naſcitur, illic commodius diſtrahatur, neqve enim ulla Provincia ita peculiari fructus ſui felicitate lætatur, ut non propria Arelatenſis ſoli credatur eſſe fœcunditas: qvidqvid enim dives Oriens, qvidqvid odoratus Arabs, qvidqvid delicatus Aſſyrius, qvod Africa fertilis, qvod ſpecioſa Hiſpania, qvod fortis Gallia poteſt habere præclarum, ita illic affatim exuberat, qvaſi ibi naſcantur omnia, qvæ ubiqve conſtat eſſe magnifica: Jam verò decurſus Rhodani, & Thyrreni mari recurſus neceſſe eſt ut vicinum faciat, & penè conterminum, vel qvod ille præterfluit, vel qvod iſte circuit. Cum ergo huic ſerviat Civitati qvidqvid habet terra præcipuum, ad hanc remo, velo, vehiculo, terra, mari flumine deferatur, qvidqvid ſingulis naſcitur; qvomodo non multum ſibi Gallia noſtra præſtitum credat, cum in ea Civitate præcipiamus eſſe Conventum: in qva divino qvodam munere commoditatum, & commerciorum opportunitas tanta præſtatur: hæc Imperatores in laudem Arelatis, qvibus nihil dici poteſt auguſtius.

Deniqve ſediſſe Arelate Præfectum Galliarum probant undeviginti Epiſcopi Galliarum libello S. Leoni oblato in cauſa diſsidii inter Arelatenſem

ſem ac Viennenſem Eccleſiam, habetur libellus apud Baronium ann. 450. n. 52. ex tom. 1. Concil. Gall. per Sirmundum p. 89. Patres ſic loqvuntur. Cæterum multa ſunt qvibus ſecundum inſtituta Principum cunctis intra regiones noſtras Civitatibus Arelas præferatur: hæc in tantum à glorioſiſſimæ memoriæ Conſtantino peculiariter honorata eſt, ut ab ejus vocabulo præter proprium nomen qvo Arelas vocabatur Conſtantinæ nomen acceperit; hanc clementiſſimæ recordationis Valentinianus, & Honorius feliciſſimi Principes ſpecialibus privilegiis, & ut verbo ipſorum utamur matrem omnium Galliarum appellando decorarunt; in hac urbe qvicunqve intra Gallias tempore prædictorum oſtentare voluit inſignia dignitatis, Conſulatum accepit, & dedit, hanc ſublimiſſima Præfectura, hanc reliqvæ poteſtates velut communem patriam ſemper inhabitant, &c.

Palles ut arbitror ad hæc argumenta, Alexi, & de Præfectura Lugdunenſi penè actum putas, at ego ex pugna duarum urbium arma ſumo, & ablatum utriqve parti victoriam Lugduno attribuo. Et qvidem habere ſedem fixam Treviris, & Arelate, & morari duobus in locis longe à ſe ſemotis idem Præfectus non potuit & tamen ſediſſe Treviris, & Arelate geminæ opiniones affirmant, aut utraqve falſa eſt, aut explicari ſic debet, ut mobilem ſedem Arelate, & Treviris habuerit, at fixam Lugduni; ſcilicet Lugduno qvaſi à centro digreſſus luſtrabat extrema Galliæ, & ad centrum redibat.

Addo aliud, ſi tamen eſt aliud, ſeqvebatur Præfectus Imperatorem qvaſi Phoſphorus ſolem, fuit Treviris cum Maximo, fuit Arelate cum Conſtantino; at utrobiqve hoſpitium dumtaxat habuit, Lugduni verò Prætorium, & domicilium.

Ne divinare me putes ex adverſariis ipſis rem probo, fatetur Theophilus Rayn. nullibi commodius ſedem Præfecto poni potuiſſe qvam Lugduni, qvod in meditullio ſitum eſt earum regionum qvæ Præfecti jurisdictioni ſubditæ erant, Galliæ, Hiſpaniæ, & utriusqve Britanniæ; Igitur ibi Præfectus ſedit, qvo commodius adiri ab omnibus potuit; non amant lineæ extrema, ſed centrum, à qvo naſcuntur, & ad qvod redeunt.

Nec ſatis ſolide reſpondet Theophilus commodius qvidem ſedem Præfecti poni potuiſſe Lugduni, non tamen eſſe poſitam, ſcilicet non omnia ex lance Juſtitiæ fiunt, & multa ex arbitrio pendent, Præfectum ſedere Treviris voluit Maximus, Arelate Conſtantinus uterqve id optimum credidit, qvod utriqve placuit.

At ego, & ponendam ſedem Lugduni, & poſitam ſic evinco: Ambroſius ſuccus cœleſtis expreſſus eſt Lugduni Patre Galliarum Præfecto, Sidonius Lugduni natus eſt Patre Apollinare Præfecto Prætorii; igitur uterqve Præfectus Lugduni ſedem habuit. Perſvadet hæc ratio niſi fallor utrumqve Parentem ſediſſe Lugduni, non tamen Ambroſium Lugdunenſem eſſe, nec Sidonium; ille Romanus fuit, hic Arvernus, & dum ille Romam, hic Arverniam repetit, uterqve in Patriam venit.

Valida

Valida eſt hæc ratio facti, addo validiorem rationem juris. S. Majolus in vita S. Odonis, ait, ex antiqvo more, & Eccleſiaſtico jure Lugdunum arcem totius Galliæ obtinere; ex eo ſic arguere licet, Eccleſia à primis usqve temporibus jurisdictionem ſuam accommodavit jurisdictioni politicæ, ut docent voces Metropolis, & Diœceſis; at primarius, & ſupremus Magiſtratus Eccléſiaſticus Lugduni ſedit, igitur & politicus; ſupremus autem politicus fuit Prætorii, & Galliarum Præfectus.

Alludit ad hunc primatum politicum Sidonius Epiſt. 7. lib. ad Thaumaſium, nec qvidqvam, inqvit, Deo propitiante nocebit, ſi modo qvandiu poteſtas præſens Lugdunenſem Provinciam regit, noſtrum ſuumqve Germanicum præſens Agrippina moderetur: Qvæſo Ariſte, qvænam hæc eſt præſens poteſtas niſi Præfectura Galliarum? igitur ea Lugduni ſtetit.

Ne parvi æſtimes hoc teſtimonium Sidonii, audi ex ipſo Sidonio qvalis vir fuerit lib. 5. Epiſt. 16. Concordia fruor, qvam parem noſtris, ſuisqve liberis exopto votis in commune depoſcens, ut ſicut nos utramqve familiam noſtram Præfectoriam nacti, etiam Patritiam divino favore reddidimus, ita ipſi qvam ſuſcipiunt Patritiam faciant Conſularem.

Inſtar eſt plurium Authorum vir maximus, ne tamen ita ſenſiſſe ſolum Sidonium putes, ſediſſe Lugduni Præfectum Galliarum affirmat Lazius lib. 2. de rep. Rom. Robertus de Lugd. Archiep. & plures alii.

Ob hæc argumenta Theophilus fatetur, ſi agatur de jure, & ſi ſpectetur nuda ratio, Præfectum Galliarum Lugduni ſediſſe; atqve eam ſedem libens asſignat Præfecti Vicario. At ſi hæc ſedes eſt commodisſima, cur commodius ſedebat Vicarius qvam Præfectus? Cur Vicarius in medio Galliarum inſtar Jovis? Cur Præfectus in limite inſtar termini? Cur non potius Præfectus in centro unde imperare poſſet, Vicarius in finibus Imperii, unde excurrere poſſet, & redire?

Vides, Ariſte, victoriam nobilis controverſiæ Lugduno ſtare; ne tamen aliis urbibus invidere videar; rem totam ſi definio, habuere Præfecti Galliarum mobilem ſedem Arelate, & Treviris, habuere fixam Lugduni.

DISSERTATIO XVII.

DE REBUS FORTITER GESTIS AB ANTIQVIS LUGDUNENSIBUS ANTE PLANCUM.

ARduam rem vis ſcire, Alexi, & probatu difficilem, qvid fecerint fortiter Lugdunenſes ante Plancum: qvomodo ante Plancum: fuere fortes, ſi nec dum fuere homines: qvi pugnavit ante vitam? qvis fortis fuit adhuc cinis? qvis generoſus adhuc nullus?

At ego ſuperioribus diſſertationibus probavi, aut verum eſſe, aut vero ſimile fuiſſe Lugdos & Druyos ante Romanos, & Lugdunum reparatum eſſe à Planco, non conditum.

Placet ex fortibus veterum Gallorum factis aliqva ſummatim attingere, ſi prius monuero, nihil ab an-

ab antiqvis Gallis extra Galliam geſtum, cujus pars magna Lugdunenſes non fuerint: ſcilicet publicum oſtium ad exteras nationes Lugdunum erat, & penè armamentarium; nec tantum cæteris Gallis aperiebat iter, ſed addebat vires, & ſupplebat acies; & ſemper Lugdunenſes, aut comites fuere viæ, aut ductores.

Poſſem excurrere ultra Romam, & Trojam, cum Scipione Duplex nobili hiſtorico, & numerare viginti Reges, & plures qvi Romanos præceſſere: Samothem, ſeu Ditem, Magum, Sarronem, Dryum, Bardum, Longhonem, Lucum, Celtam, Galathem, Narbonem, Lugdum, Belgium, Jaſiū, Allobrogem, Romum, Paridem, Lemanum, Obbium, Galathem, Mamnem, Rhemum Francum, vidit has Reges Lugdunum, & fortè Lugdus nomen traxit à Lugduno, non dedit.

Placet dicere aliqvid certius, poſt Juſtinum, Strabonem, & Livium; Ambigatus Rex Gallorum cum videret Gallias abundare multitudine hominum, id putavit faciendum Provinciis ſuis, qvod Apes faciunt Alveariis, emiſit extra Galliam Belloveſum, & Sigoveſum Nepotes ſuos, & diviſit illis externa Regna, qvaſi jam ſua; exivere cum utroqve trecenta hominum millia, id eſt flos juventutis Gallicæ; nec ſenſit Gallia eam plagam, qvæ alterum Regnum exhauſiſſet; nec dubium eſt qvin cum alterutro Duce pars Lugdunenſis juventutis exierit, & pugnarum, ac victoriarum particeps Galliam extra Galliam, & Lugdunum extra Lugdunum fundaverit.

Ex iis copiis, ait Juſtinus pars ſuperata Italia

Romam obſedit, & cepit: & niſi Brenus nova qværere, qvam parta ſervare maluiſſet, triumphare poterat in Capitolio, & Rex eſſe Romæ; diviſerunt tamen Galli Italiam, & trans Alpes novam Galliam, & Mediolanum, alterum Italiæ Lugdunum condiderunt.

Pars altera Gallorum Macedonia, Thracia, & Græcia victoriis peragrata, in Bithinia deniqve conſedit, & Regnum cum Bithino Rege partita, Gallogræciæ nomen impoſuit regioni: Pannoniam qvoqve, Illyricum, Dardaniam, & totam fere Germaniam à Gallis debellatam, Galatæi montes, & Gallembergici teſtantur, & multæ urbes hodieqve Gallico nomine, & lingva noſtrate fatentur Germanicas ſe fuiſſe, & Gallicas. Tantaqve, ait Juſtinus Gallici nominis authoritas, & armorum felicitas erat, ut aliter neqve majeſtatem ſuam tueri Reges Europæ, & Aſiæ, nec amiſſam recuperare ſe poſſe ſine Gallica virtute judicarent.

Nec ſemel tantum Italiam Galli, cæterasqve orbis regiones vicerunt, ſed ſæpè adventum Gallorum trepidavit Roma, & Europa: vix toto decennio Julius Cæſar Galliam per Gallos debellavit; ſingulis ferè annis victa eſt à Gallis Italia, & Roma ſæpe capta.

Male autem Juſtinus aſperam gentem, & ferocem Gallos appellat, nec benè primos virtute poſt Herculem, præponere debuit Herculi, & Achilli, & Titus Livius comparare potuit cum Romanis, facere ſecundos non debuit.

At hæc Gallis, & Lugdunenſibus communia fuere,

fuere, qvæ ſeqvuntur ſunt ſingularia: Atepomarus ſuperatis Alpibus, & turbata Italia Romam obſedit; magni exercitus pars major Lugdunenſis erat; & capere Romam potuit, niſi eam liberaſſet fœmina, & ancilla; ceſſerunt fœminis Galli, qvi non ceſſiſſent viris, ceſſerunt tamen victores non victi.

Nec Alpes effregiſſet Annibal ſine Gallo milite, & ductore, pugnarunt Lugdunenſes cum Annibale, & vicerunt; actum erat de Imperio Romano ſi Annibal capere Romam maluiſſet qvam Capuam, & ſi Gallis credidiſſet non Afris.

Excepit adventantem Julium Cæſarem Lugdunum qvem repellere potuit, vicit Cæſar Gallias armis Gallicis non Romanis; victus erat ſi Lugdunum aditum obſtruxiſſet venienti, aut recuſaſſet reduci: Ingratus victor & ſcriptor Lugdunum non meminit, per qvod vicit.

Audio qvid tacitus dicas, Alexi, placere tibi hæc Lugdunenſium facinora ſi eſſent vera; at vereri te ne fingam Lugdunum ante Lugdunum, & ne ut antiqvos faciam Lugdunenſes, facere velim Aborigines; ſcilicet ante Plancum Arar erat & Rhodanus, intra utrumqve inſula, at fortè intra inſulam nihil erat.

Non ita res habet, Ariſte, jam ſupra dixi, aut verum, aut vero ſimile videri, antiqviorem eſſe Lugdum qvam Romulum, & Lugdunum qvam Ilium. Neqve hæc græcorum fabula eſt, ſed Lugdunenſium hiſtoriam, atqve utinam non periiſſent Bardorum, & Druydum Poemata qvibus heroum ſuorum facinora ad Lyram canebant, ſuperaret

raret Gallica veritas mendacia Græcorum, & minor eſſet Alcides Græcus qvam Hercules Gallicus. Cur invides, Ariſte, Lugdunenſibus tuis genus antiqvum, res eſt illuſtris antiqvitas, deſcendunt cum illa virtutes ad poſteros, per avos & proavos. pretioſior eſt hæreditas antiqva qvam nova, & nobilior fluvius cujus origo neſcitur, qvam qvi apud nos naſcitur.

DISSERTATIO XVIII. VETERUM GALLORUM, ET LUGDUNENSIUM LINGVA.

ARISTUS. Qværis Alexi, qva primùm lingva cœperit loqvi Lugdunum, cum eſſe cœpit: ſcilicet intereſſe putas, ut ſciamus qvid primum ſciverimus, qvæ verba cum lacte, qvæ ſub ferula didicimus, an majores noſtri prius lallare didicerint Græca lingva qvam Gallica.

Reſponderi certa non poſſunt in re controverſa; dicam qvid probabiliter ſentiam; anteceſſit Lugdunum Romam, & Maſſiliam ſed vocale, & eloqvens, non mutum, aut bardum. Hæc igitur lingva qva primùm facundi fuimus non eſt Græca, qvam neſciebant Galli etiam primarii temporibus Julii Cæſaris: teſtatur ille lib. 5. cap. 22. ſcripſiſſe ſe græcè ad Qvintum Ciceronem Fratrem Marci Tullii, ne ſi literæ interciperentur à Gallis, incluſa literis conſilia innoteſcerent; at æqvè intercepiſſent Galli conſilia interceptis literis græcis, ſi lingva græca Gallis fuiſſet nativa: neqve pugnantia dicit dum alibi ait Gallos græcis literis uti ſolitos; ſcilicet utebantur characteribus græcis

non

non verbis, ſic hodieqve ſcribimus caracteribus latinis verba Gallica,& multi ignorant latina.

Imo habuiſſe Gallos caracteres ſuos ante Græcos aſſerit ex Beroſo Annius Viterbius, Cadmus inqvit ejus nominis qvintus paulò ante ruinam Trojæ rediens ex Phœnicia, retulit in Græciam ſexdecim literas non Phœnicias, ſed caracteribus Gallorum qvos vocat Galatas perſimiles: Attende hæc verba Ariſte, attulit in Græciam ante ruinas Trojæ, igitur non acceperunt Galli è Græcia caracteres ſuos qvos Græcis donarunt.

Iis literis ſcribebant fortia heroum ſuorum facinora verſibus heroicis,eosqve verſus canebant ad Lyram; atqve utinam ſupereſſent hodie ii verſuum libri, miraretur orbis Galliam habuiſſe heroas veros, & Græciam fabuloſos.

Neqve ſimile vero eſt Gallos initio locutos Germanicè, ſciviſſet lingvam Gallicam Arioviſtus Princeps Germanus apud Julium Cæſarem lib. 3. belli Gallici, neqve illam longa conſvetudine didiciſſet, ſi illam hauſiſſet cum lacte nutricis; nemo id longo uſu acqvirit qvod cum lacte bibit, ridiculè autem Rhenanus antiqvos Gallos ad tempora usqve Julii Cæſaris contendit locutos eſſe Britonicè: advenæ ſunt Galliarum Britones, non indigenæ, invenere Galliam eloqventem non fecere, & facti Gallorum ſubditi lingvam qvoqve ſuam Gallicæ lingvæ ſubdidere.

Incipis ut puto perſvaderi, Ariſte, urgeo te, & rem evinco, legere eſt apud Julium Cæſarem, Strabonem, Svetonium, Tacitum, Auſonium, Sidonium ſcriptores latinos verba gallica qvibus nunc etiam

etiam utimur, ejuſmodi ſunt è multis iſta; Soldurus, Leuca, Carra, Bracca, Caracalla, Alauſe, Tenche, Saumon: ſi rationem qværis hæc in promptu eſt; nullis temporum, & rerum viciſſitudinibus ita mutantur lingvæ, ut avellantur radices, & corrumpantur origines.

Deniqve nonniſi longis poſt annis inductus eſt in Gallias uſus lingvæ græcæ, videlicet condita à Phocenſibus Maſſilia; neqve ita multo poſt dicti ſunt Maſſilienſes trilingves à lingva Celtica, græca & Latina: At diu ante Galli, & Lugdunenſes eloqventes erant propria lingva: placuit autem tantopere è Maſſilienſibus novitas lingvæ, ut teſte Strabone lib. 4. Auguſti temporibus Maſſiliæ contractus græce ſcriberentur: qvodqve admirationis plus habet, docebatur eloqventia, & Philoſophia græcè, & latinè tanta cum laude, ut Romani neglectis Athenis ad capeſſendas diſciplinas Maſſiliam confluerent: ſcilicet addiſcebant eas lingvas Samothei, Druydes, Bardi, & eas docebant, nemo cenſebatur eruditus qvi græcè, & latinè neſciret, atqve ut nunc pars eruditionis eſt lingvas ſcire, ita iis temporibus tota penè eruditio erat trilingves eſſe.

Advecti Lugdunum Phoceenſes, & loci opportunitatem admirari obtulerunt Societatem græcam, & petierunt Gallicam; excepit Lugdunum hoſpites, & fecit cives; ac vide humanitatem gentis noſtræ, communes fecit dignitates, & honores, miſcuit vocibus gallicis voces græcas, appellavit Academiam ſuam Athenæum; inde illa celebritas ſcholarum Lugdunenſium, in qvibus certabant

bant indigenæ, & advenæ; nec ſemel ipſi etiam Imperatores, & dum Gallia Romam, & Roma Galliã didicit, Lugdunenſis Pallas orbis Magiſtra fuit.

DISSERTATIO XIX.

NOMINA LUGDUNI.

PRetioſa res nomen cujusqve rei, caracter eſt naturarũ ut eas deſignet, imago ut repræſentet, radius ut illuminet, color ut ſpectabiles reddat, ſonus ut vocales efficiat, qvot nomina res aliqva habet, tot habet dedecora, enumero illa, ut patriæ tuæ ſplendorem intelligas.

Primum Lugduni nomen à Rhodano venit; Sidonius lib. 1. Epiſt. 5. appellat Rhodaniſiam, S. Irenæus Rhodanauſiam, & Lugdunenſes matronas vocat Rhodanenſes, & à pietate commendat.

Nec fortè diverſum eſt nomen Rhoda, Rhodia, Rhodana, niſi trahatur à Rhodiis, qvi cum Phocæis Maſſiliam primum, deinde Lugdunum appulerunt, hoſpitem primum, deinde cives, & incolæ.

Tertio nomine appellat Sigismundus Rex Burgundiæ in diplomate Regio, Ararum, alii Arariam dicunt, Petrus Venerabilis à duobus fluviis vocat Aqvoſam; at fortè non hoc tam nomen eſt qvam Epithetum nominis.

Nec male confluens ab aliqvibus dicitur à confluxu duorum fluminum, inde illud diſtichum.

Lentus Arar, Rhodanusqve celer miſcentur in unum,
Nobilis urbs fluvios nominat una duos.

Qvin-

Quintum Lugduni nomen fuit Athenacum, Athenæum, Athenopolis, ab Athenienſibus advenis, vel à Minerva ipſa, cui adeo Lugdunum placuit ut ex Græcia migraſſe Lugdunum, & ſecum Athenas deportaſſe videatur, aut Athenarum diſciplinas.

Sexto nomine appellare videtur Titus Livius, deſcribens iter Annibalis, qvartis Caſtris inqvit ad inſulam pervenit, ubi Arar, & Rhodanus amnes diverſis ab Alpibus decurrentes agri aliqvantum complexi confluunt in unum, mediis campis inſulæ nomen inditum. Putat Paradinus non medios tantum campos, ſed urbem in confluenti ſitam inſulæ nomen habuiſſe.

Septimum nomen Plancus Munatius fundator urbis, aut reparator impoſuit, inde illud carmen antiqvum.

Conditur à magno Plancia magna viro.

Octavum nomen eſt Leopolis non à Leone qvi legionis Romanæ Lugduni ſtativa habentis vexillum erat, ſed à Leone nobilis urbis regio caractere: inde ille nummus argenteus ex parte una M. Antonii Triumviri nomen, ex altera Leonis effigiem præferens; hodieqve Lugdunum Gallica lingva leonem ſonat.

Nona appellatio Lougodunum, id eſt corvorum collis: Plutarchus libello de fluviis & montibus, ſi tamen is Plutarchus eſt, ait Momorum, & Atepomarum oraculo monitos ut ad confluentem Araris, & Rhodani urbem extruerent, à corvis circumvolitantibus appellaſſe Lougodunum, id eſt montem corvorum, qvos Celtæ longos vocant, & mon-

& montem Dunum, in itinerario Antonini urbs qvædam longo vallis, ideſt corvorum vallis appellatur.

Decimum nomen Lugdunum commune eſt, nec tamen communis origo, putant aliqvi, deductum nomen partim à monte, ſeu Duno voce Gallica multis aliis Galliarum urbibus uſitata, Auguſtodunum, Noviodunum, Mellodunum; partim à Lugdo, Lugdum autem Japeti, & Gomeris nepotem fuiſſe hiſtoriam putant non fabulam.

At alii deducere hoc nomen malunt à Luce, & monte ut ſit ſplendidius, & eminentius, ita videtur appellare Claudius apud Senecam.

Vidi duobus imminens fluviis jugum,
Qvod Phœbus ortu ſemper obverſo vid[illegible]

An etiam mons lucidus dici poteſt à [illegible] uſſis radiis ſolaribus ab ingenti ſpeculo q[illegible] ſummo monte poſitum fuiſſe, poſt Cha[illegible] n, & Morinum Pierchamus affirmat; & F[illegible]yſius: & ne fabulam putes Rogerius Baconus Anglus eo libro qvi inſcribitur ſpeculum Alchimiæ, ſcribit ingentia ſpecula fuiſſe in uſu tempore Julii Cæſaris, eumqve Caleti cum eſſet, & de invadenda Anglia cogitaret vidiſſe in grandi ſpeculo Angliæ objecto hoſtem ſe ad certamen comparantem. Refert Guillelmus du Choul Lugdunenſis lib. de Religion. ex antiqvo manuſcripto, Coloſſum Rhodium prætuliſſe in pectore ſpeculum in qvo ſpectabantur naves in Ægyptum, & Syriam transeuntes.

Undecimo Dalecampius lib. 1. ſcribit Lugdunum ſignificare montem felicem, vetus itinera-

rium Hieroſolymorum, qvod debemus Pithæo vocat Lugdunum montem deſideratum, Paradinus lib. 1. cap. 36. Refert Probum Imperatorem appellaſſe montem aureum. Idem Paradinus vocat montem album, & putat Lugdunenſes eſſe Albios, de qvibus Plinius lib. 4. c. 18. Illuſtria omnino ſunt hæc nomina, at regionis potius qvam urbis, & qvidem longus ille tractus montis continui, Arari primum deinde Rhodano incumbentis per plura milliaria hodieqve mons aureus appellatur.

Difficiliora ſunt alia tria nomina, Civitas Seguſianorum, Civitas Sebuſianorum, Civitas Seqvanorum; hæc enim ſi vera ſunt, igitur erat Lugdunum trium populorum Domina, trium Provinciarum Regina, & triplex & una Civitas: Favet his appellationibus Cæſar l. 6. c. 5. dum ſic loqvitur, urbes primariæ ſui juris erant, nullius addictæ imperio, qvæ populi, & totius Gentis nomine vocabantur; atqvi Lugdunum trium Provinciarum urbs primaria erat.

Et qvidem convenire Lugduno primum nomen, Civitas Seguſianorum, docere videtur Plin. l. 4. c. 18. Seguſiani liberi in qvorum agro Colonia Lugdunum erat; neqve erat niſi tanqvam urbs primaria, & caput, ac domina cæterarum urbium; fecere eam dominam Romani dum fecere Coloniam; & fortè ante Romanos Seguſianorum jam domina erat: aſſentitur Plinio vir eruditiſſimus Petrus de Marca digreſſ. de prim. Lugd. n. 108. Paradinus vero licentia pene Poetica Lugdunũ appellat Seguſiam, id eſt caput, & Civitatem Seguſianorũ.

Nec

Nec difficilius eſt alterum nomen, Civitas Sebuſianorum: Philibertus Monetus in accurata, veteris, & recentis Galliæ Geographia oſtendit Sebuſianos gentem eſſe à Seguſianis valde diverſam; nimirum Seguſiani intra Ararim,& Ligerim ſedem habent, eosqve dividit Monetus in Foreſienſes Lugdunios, & Banievienſes; at Sebuſianos collocat intra Ararim, & Rhodanum, eosqve dividit in Brannovices, ſeu Breſſanos, Verromæos, & Beugeſios. Iterum Breſſanos, ſeu Brannovicenſes ſubdividit in Burgenſes, Cabillonenſes, Dombenſes, & Lugdunios immunes. At Lugdunum parte ſui majore eſt intra Ararin, & Rhodanum, atqve hæc inſula, qvæ Lugdunum continet, ager eſt Sebuſianorum, igitur Lugduni pars major Sebuſiana eſt; nec dubium eſſe poteſt qvin inter urbes Sebuſianorum ſit primaria, poteſt igitur dici Civitas Sebuſianorum.

Illuſtre ſane Lugduni elogium parte una ſui Seguſianorum Civitatem eſſe, parte altera Sebuſianorum; vix aliam Civitatem reperias cujus partes ſint totidem urbes, cujus tot nationes incolæ ſint, & tot populi Cives.

Gravior controverſia eſt an Lugdunum Civitas Seqvanorum appellari posſit; & qvidem Lugduno non parum ſplendoris accederet, ſi urbs jam magna, dici poſſet maxima Seqvanorum.

Putat Paradinus l. 1. c. 5. ex lapidibus ipſis probari rem poſſe; ex variis inſcriptionibus antiqvis hanc laudat.

Q. Adiginnius, Urbici filius, Martinus Seqvanus,

Sacerdos Rom. & Auguſtalis ad aram, & Confluentes
Araris, Duumvir in Civitate Seqvanorum.

Ridet hoc teſtimonium lapideum Rubyſius lib. 1. cap. 3. & verò potuit Martinus Seqvanus eſſe, neqve inde ſeqvitur Lugdunum eſſe Seqvanicum; potuit Adiginnius eſſe Lugduni Sacerdos Romæ & Auguſti, & eſſe Veſontione Duumvir, potuit mori Veſontione, & habere illic ſepulcrum plenum, & Lugduni Cenotaphium: At Lugdunum eſſe Civitatem Seqvanorum, nec dixit Adginnius vivus nec probat Mortuus: affert hoc idem Epitaphium Monetus, & negat in eo vel ullum apicem eſſe, qvi probet Lugdunum fuiſſe Seqvanicum; confirmari res poteſt ex Strabone, & Plinio, qvi Lugduno in agro Seguſianorum, & Sebuſianorum collocant, at neuter in agro Seqvanico, cujus limites diſtant tam longè, & latè à finibus agri Lugdunenſis, ut inter utroſqve magna Provincia interjaceat. Deniqve rem conficit Cæſar dum lib. 1. cap. 9. vocat Veſontionem maximam Seqvanorum, at ex eodem Cæſare lib. 6. cap. 5. urbes maximæ, & primariæ ſui juris erant, & populi, ac totius gentis nomine Civitates vocabantur.

Hæc qvamvis vera ſint, conciliari forte poſſunt opiniones ex Strabone l. 4. p. 177. ubi ait factam diviſionem Galliarum novam ſub Auguſto, & partem regionis ſuperiorem ad Rheni, ac Rhodani fontes ad medium ferè camporum ditioni Lugdunenſium additam eſſe: At ſub Julio Cæſare alia Galliarum partitio erat, forte igitur dici poſſet

ſub

ſub Julio Cæſare Veſontionem Seqvanorum Civitatem fuiſſe: At ſub Auguſto Lugdunum, atqve ita non Seguſiani tantum, ſed etiam Sebuſiani, imo & Seqvani Lugdunenſis Civitatis populares erant.

Ex iis vides, Ariſte, qvale & qvantum olim Lugdunum fuerit; Seguſianorum, Sebuſianorum, & Seqvanorum Civitas: placet claudere Epiſtolam hoc Elogio.

Lugdunum fluviorum, & populorum confluvium.

Scilicet confluunt ad illam duo fluvii, & decem populi.

DISSERTATIO XX.

ARAR QVALIS FLUVIUS.

ANnoſiores ſunt urbibus fluvii, & priores; condidit eos Author orbis, dum orbem condidit; coævi ſunt naturæ, neqve aliqvid eſt illis antiqvius niſi Deus: viderunt naſci urbes, neqve urbes eos naſci viderunt: primis hominibus ripæ fluminum pro urbibus erant; creſcente hominum multitudine, & neceſſitate induſtriam acuente extructæ ſunt urbes ad ripas fluminum, impoſiti deinde pontes fluviis, ſuperſtructæ ædes, & fluvii pars urbium, & urbes pars fluviorum eſſe cœpere. Hæc communia ſunt pluribus fluviis, id ſingulare eſt Arari, pars Lugduni eſt Arar, & Lugdunum pars Araris.

De Arari hæc abs te qværo, Ariſte, nomina Araris, ortum, progreſſum, & exitum.

Aristus. Nomina Araris qvædam ſunt antiqva, qvædam nova, explico præcipua: Primum Araris

nomen Brigulus fuit, ſi credimus Authori libelli de fluviis, & montibus, & credere poſſumus ſi ejus libelli author eſt Plutarchus, ut affirmat Claudius Bachetus Dominus de Mezeriac in notis manuſcript. in Plutarchum, & poſt illum clariſſimus Præſes Philippus Mauſſacus in criſi de operibus Plutarchi, & poſt utrumqve eruditisſimus Petrus de Marca digreſſ. de primatu Lugdunenſi n. 96. Arar, inqvit Plutarchus vocabatur priùs Brigulus, nomen autem mutavit hanc ob cauſam, Arar venationis cauſa in ſylvam ingreſſus invenit ibi fratrem Celtiberum à feris occiſum, præ dolore percusſit ſeipſum lethali vulnere, & læſus in Brigulum ſe dejecit, qvi ex eo Arar dictus eſt.

Sic Arar Ararias nomine dixit aqvas.

Alterum igitur nomen eſt Arar, ſive ab ea cæde deductum, ſive potius à lento aqvarum fluxu, Arar enim Celtica lingva lentum ſignificat; at Arar adeò placide fluit ut dubites utram in partem fluat, & dormire magis videtur qvam ire.

Tertium nomen Σκῶρας apud Polybium, nec tamen hæc appellatio à ſordibus venit ut aliqvi putant, qvaſi Arar ſit receptaculum ſordium, ſed à limo, & uligine qvibus campos impinguat, & qvaſi arat, & forte deductum eſt nomen Araris ab arandis agris.

Qvartum nomen Sangona. Ammi lib. 15. Rhodanus Ararim qvem Sangonam vocant ingreditur: unde autem ſangvinis nomen Arar traxerit, non ſatis inter Authores conſtat; an à ſangvine fratrum Araris, & Celtiberi? credunt aliqvi, at hæc fortè fabula eſt: an à ſangvine Romanorum incru-

incruenta illa pugna Albini, & Severi in qva Authore Sabellico octoginta hominum millia fuere cæſa? & Dio ſcribit ſangvinem in fluvium defluxiſſe: at hæc pugna in eo campo commiſſa eſt qvi hodieqve vocatur planities ſangvinis fuſi, audi Herodianum in Albino, in ædem inqvit qvondam ad Rhodanum fuſo exercitu fugit, urbem repetens qva erat egreſſus: Igitur ſangvis ex eo campo in Rhodanum defluxit, non in Ararim; male autem Paradinus l.1. c.31 denominari probat hunc campum à centum fontibus: verius enim dici poteſt campus ſine fontibus adeo illic raræ ſunt extra Rhodanum aqvæ.

Oritur Arar ex Vogeſo monte apud Mediomatrices, ex qvo etiam monte Moſella naſcitur, uterqve autem oppoſito curſu, Arar ad Auſtrum, Moſella ab auſtro in boream fluit: de utroqve Tacitus l. 13. num. 53. imperante inqvit Nerone, Lucius Vetus Moſellam atqve Ararim facta inter utrumqve foſſa connectere parabat, ut navigabilia inter ſe Occidentis, & Septemtrionis littora redderet: invidit operi Gracilis Belgicæ Rector, & bonum conſilium magno Galliarum & orbis detrimento corrupit.

Progreditur Arar à Vogeſo monte ad portum Araris apud Seqvanos, ab illo Grajacum, Grajaco Axonam, inde Laudonam, & Surregium, Surregio Cabillonum, Tinurtium, Matiſconem, deniq; Lugdunum gravi inceſſu inter duas nobiles arces ingreditur, & mediam urbem interſecans ſub ea extrema in Rhodanum infuſus pulchro connubio illi ſe miſcet, & numeroſis amnibus inter-

eundum gravibus ſub Rhodani mariti nomine mari ſe immergit, ubi moriturus cum aliis fluviis unde omnibus eſt ortus, & ubi omnibus obitus.

Qvo perituri amnes properatis præpete curſu?
At puto ſic properant, ut citò ſic pereant.

DISSERTATIO XXI.

DE RHODANO.

QVæris, Alexi, nomina Rhodani, ortum, progreſſum, & exitum, & ſciri debet illuſtris fluvius, de qvo hæc habet Aulus Gell. l. 10. c. 7. Rhodanus, Nilus, Iſter tria flumina omnium maxima; illuſtre elogium Rhodani niſi tamen eſt nimium.

Nomen Rhodani parum Grammaticè Munſterus in Coſmographia deducit à rodendo, qvamvis enim ſit edax, & rapax, atqve ut ait Silius Italicus l. 3 pun.

Spumanti Rhodanus proſcindens gurgite campos.

Non tamen propterea Rhodani nomen à rodendo venit, nec enim corr peret primam ſyllabam, nec illam aſpiraret, niſi fortè qvi agros proſcindit, unam etiam è ſuo nomine corrcſerit literam.

Probabilius S. Hieron. in Epiſt. ad Galatas putat Rhodanum à Rhoda & Rhodiis nomen accepiſſe: & ſumpſiſſe videtur ex Plin. l. 3. c. 4. Rhodanus fluvius Galliæ rapidisſimus à Rhoda Rhodiorum oppido nomen habet: At ante Lugdunum & Rhodam & Rhodios Rhodanus fuit, & invenere illum Rhodii non induxere: nec tam illuſtris fluvius ſine nomine fuit: poteſt tamen hoc eſſe nomen Rhodani alterum, at non eſt primum.

Imo

Imo cur qværitur primum & alterum, Rhodanus à voce Græca Ῥέων nomen traxit, neqve aliunde melius qvam à fluxu, & rapida velocitate appellari potuit Rhodanus ſeu rapidiſſimus fluvius: ab hac celeritate Hieronymus S. Hilarium eloqventiæ Rhodanum vocat, & Fortunatus l. 1. de vita S. Martini, de eodem S. Hilario ait:

Rhodano torrentior ipſo.

Et S. Ambroſius agens de celeri obitu Gratiani, & Valentiniani Imperatorum, rapidiora inqvit Lugduni fuere utriusqve pericula qvam Rhodani fluenta.

Naſcitur Rhodanus ut putat Polybius in finibus Venetorum, ut aliqvi affirmant in Alpibus qvæ Galliam ab Italia dividunt non longè à fontibus Danubii & Rheni: At Philibertus Monetus author accuratus in Geographia Galliæ pag. 356. probat oriri in Alpibus Penninis in ſupremo montis Sempronii jugo, apud Mantuam vicum Sedunorum: fons ejus natalis exiguus eſt initio nec ſaltu latior, vivax tamen & rapidus, qvi cum impetu lapſus in ſubjectas rupes & plurib. rivis, ac torrentibus auctus creſcit in fluvium & murmuranti ſimilis, qvalis in progreſſu futurus ſit oſtendit ab ipſo jam ortu.

Egreſſus è faucibus Alpium, & devolutus in campeſtria Veragrorum, ſeu Valeſiorum totam eam convallem irrigat, & ſub eam extremam lacum Lemavum ingreditur; ac vide qva majeſtate, nec colorem mutat, nec curſum, nec augetur aqvis alienis, nec eas ſecum rapit, nec aliud ab hoſpite ſuo niſi tranſitum petit; ſed & lacus reveri-

tus tantum hoſpitem partitur aqvas ſuas, viam mediam facit,& qvem amicum exceperat amicum dimittit.

Egreſſus è Lemano lacu Sebuſianos & Allobroges definit, & alluit; tertia ferè Leuca à Geneva alluebat vicum Tauredunum, qvem reſiſtentem itineri paſſus aliqvandiu, tandem impatiens corroſit & diruit, ulturus injuriam Tauredun⁹ transverſum alveum hodieqve occupat, & reſtagnantis ac fruſtra iraſcentis fluviis viam dum impedire non poteſt, difficilem facit. Sexta ferè ab Geneva Leuca Seſſelium oppidum interfluit, inde Antonem portum ſexta à Lugduno leuca; deniqve Lugdunum advenit, atqve ad Athenæum Ararim excipiens pulchro connubio ſe illi jungit.

Lentus Arar Rhodanusqve celer connubia nectunt,
Ille vir,& penè fœmina mollis Arar.

Digreſſus Lugduno Rhodanus Viennam olim Lugduni æmulam,nunc amicam præterfluit,inde Condrium,Turnonum,Voltunnam, Auguſtam Helviorum,Burgum Andeolium,Sanſpiritum, Avenionem,Taraſconem, & Arelatem delabitur; illic foſſa ingenti à Mario ducta novo alveo,qvem Ptolomæus novum fluvium vocat,in duos velut Rhodanos diviſus, agrum intermedium ſeptem ferè leucis longum, & inæqvali intervallo latum triqvetra figura intercludit; deniqve tribus oſtiis unus, & penè triplex fluvius Regi ſimilis in mare influit, & majeſtate aliqvamdiu retenta regnum tandem & nomen amittit.

Atq; hæc de Arari,& Rhodano, Claudo Epiſtolam illuſtri qvæſtione, uter fluvius Lugduno ſit uti-

utilior, Arar an Rhodanus, & ne diu anxium te teneam duobus verbis definio. Fructuoſior eſt Arar qvam Rhodanus dum Lugdunum advenit, qvæſtuoſior eſt Rhodanus dum Lugduno exivit: qvid enim ex Alpib⁹, & Rupibus, & ſylvis advehit Rhodanus dum accedit, niſi arbores, & ligna, & ſaxa, & rude aliqvod ex Germania metallum? At Arar trium Provinciarum adipem, & qvaſi ſangvinem Lugdunum adducit, dum appellit: poſtqvam autem uterqve fluvius in unum confluxit, Rhodanus Italiæ, Hiſpaniæ, Africæ, & Aſiæ opes adverſo curſu revehit, & Lugdunum redit, & qvamvis Arar Rhodanum adjuvet, & partem onerum ferat, poſtqvam tamen Rhodano ſe miſcuit, & penè nupſit; transivit in jura mariti, & nomen, ac honorem ceſſit: ne tamen omnis laudis ſit expers, eam gloriã participat, qvam vir cõmunem facit uxori.

EPISTOLÆ HISTORICÆ ARISTI AD ALEXIN.

EPISTOLA PRIMA.
LUGDUNUM SUB PLANCO.

QVæris ex me, Alexi, qvalis vir fuerit Plancus Munatius; ſcilicet intereſſe putas Lugduni ſcire qvalis fuerit ejus reparator, aut author; tranſit in liberos decus Parentis; & pars nobilitatis eſt venire ex nobili ſangvine: nobilior eſſet Roma ſi Conſulem fundatorem habuiſſet non paſtorem; proptereà ut purgaret dedecus fecit Romulum Deum, & ſeipſam Deam.

Prima laus Munatii Planci eſt habuiſſe Ciceronem præceptorem, diſcipulus ejus fuit, & poterat

erat eſſe æmulus, niſi arma togæ ſociare maluiſſet: extant familiares utriusqve Epiſtolæ, atqve utinam extarent Planci orationes; appareret in illis eloqventia diſcipuli Planci, & Magiſtri Ciceronis.

Altera laus eſt Planci eſt fuiſſe legatum Cæſaris in Galliis: qvi penè æqvaverat Magiſtrum Ciceronem penè exæqvavit Cæſarem; appellat illum Cicero Imperatorem; ſcilicet ſolus Cæſar Gallias non vicit; adjuvit illum Munatius, & pars victoriarum fuit: vicit cum Cæſare, & poſt illum, & cum tres viri diviſerunt orbem terrarum, Plancus vir qvartus eſſe poterat, niſi ſervare Romam voluiſſet, dum non potuit ſervare rempublicam: propterea adhæſit partibus Octaviani, cui etiam impoſuit nomen Auguſti, & penè ejus Patruus fuit.

Tertia laus petenda eſt ex dignitatibus Planci; Imperator, Cenſor bis Conſul, VII. vir, Epulo, Triumphator, omnes dignitates Romanas meruit, penè omnes geſſit, præter ſupremam: de hac qvoqve certare potuit, niſi pugnare pro patria maluiſſet, qvam contra illam.

Qvarta laus Planci eſt fundaſſe Lugdunum, & Rauricam, aut ornaſſe; evertunt alii urbes, Plancus fundat, aut reparat; Calamitoſum victoriæ genus delere urbes, & homines, & de ruinis triumphare; nobilius vincendi genus eſt extruere urbes, qvam evertere: perit laus aliarum victoriarum cum rebus qvæ pereunt: vivet laus Planci, qvandiu Lugdunum ſtabit, & Raurica, & lapides ipſi Plancum loqventur poſt homines: atqve hoc

hoc eſt illuſtre elogii genus lapides habere laudatores.

Cajetæ in æde Saturni, nunc turris Rolandi eſt eloqvens marmor ſic Plancum laudat.

L. Munatius L. F. L. N. L. Pron. Plancus Coſ.
Ex Rhetis ædem Saturni fecit de manubiis
Cenſor Imper. Iter. VIIvir. Epul. Triumph.
Agros diviſit in Italia Beneventi, in Galliam
Colonias deduxit Lugdunum, & Rauricam.

Nec minus eloqvens eſt alterum marmor, qvod extare Baſileæ in campo frumentario ſub imagine Munatii affirmat Claudius Bellieureus in ſuo Lugduno Priſco, manuſcr. fol. 62.

L. Munatio Planc. Civi Romano, viro Conſulari
Et Prætorio, Oratoriqve & Marci Ciceronis diſcipulo
Qvi poſt devictos Rhetos æde Saturni de manubiis
Extructa, non modo Lugdunum, ſed & Rauricam Colonias
Deduxit, qvæ Auguſta fuit appellata ab Octavio
Auguſto tunc rerum potiente. S. P. Q. Baſileenſis
Tametſi Alemanorum traducti ſolum, ſubactis
Ac depulſis Rauricis, amore tamen virtutis qvæ
Etiam in hoſte venerationem meretur, vetuſtiſſimo
Tractus hujus illuſtratori culpa temporum prorſus
Abolitam memoriam poſtliminio revocarunt.
Anno D. M. D. XVIII.

Ita loqvuntur eruditi duo lapides, atqve utinam uterqve vel alteruter dixiſſet annum natalem Lugduni, non eſſet hodieqve controverſus, & vix fluxiſſet ſi ſtaret adhuc in lapide. Gregorius Turonenſis lib. 1. c. 16. Auguſti, inqvit anno decimo nono Lugdunum Galliarum urbem conditam ma-

manifeſte reperimus: Paradin. l.1.c.7. putat conditum an.29.Aug. Imper.& 22. ante ortum Chriſti. Neqve ii duo authores contraria ſentiunt ſi rationem calculi ſpectes; Paradinus numerat annos Auguſti à Triumviratu, qvi cadit in annum urbis conditæ 711. Gregorius vero à pugna actiaca decem annis poſteriore, qvi anni decem ſi addantur annis 19 efficienter anni 29.

Rubyſius l.1.refutat utrumq; qvia annus Auguſti à Triumviratu vigeſimus nonus, & ab actiaca pugna decimus nonus fuit annus urbis conditæ 740.at eo tempore Auguſtus morabatur Lugduni; igitur Lugdunum jam erat conditum: putat ergo Rubyſius Lugdunum conditum anno V.C.711, Auguſti 2. Aulo Hircio, & C.Vibio Panſa Coſs.anno ante Chriſti ortum 41. qvi ex Chronologia Caſſiodori, Baronii, Scaligeri,& Gordoni natus eſt anno V.C.751. conſentit Philippus l'Abbe,& ante illum Sallianus.

Igitur annus natalis Lugduni eſt annus mundi creati 4011. Olymp.184. urbis conditæ 711. Conſulibus Aulo Hircio,& C.Vibio Panſa,Auguſti 2. ante ortum Chriſti 41. aut 42.

Diſſentiunt ab hoc calculo verſus, qvos ex templo S. Juſti exſcripſit Symphorianus Champerius.

Ante Deum natum ſex annis atqve viginti,
Munatius Plancus Lugdunum condidit urbem.

At hic Poeta melior Chriſtianus fuit qvam Chronographus.

Rides Ariſte laudes marmoreas,at ego illas pretioſiores puto qvam laudes verboſas; evaneſcunt verba dum ex lingva fluunt, aer ſunt & ſonus in

aere

aere, in lapide ſunt immortales caracteres: imprimuntur marmori, & pars marmoris fiunt; animant lapidem, & faciunt eloqventem, facit illas lapis ſolidas, & æternas; ſupereſt hodieqve Plancus in marmore vivus, in ſeipſo mortuus, ſuperſtes vivit in Lugduno ſuo, nec ſupereſſet Lugdunum niſi eſſet lapideum.

EPISTOLA SECUNDA.

LUGDUNUM SUB JULIO CÆSARE.

QVæris Alexi, an Julius Cæſar Lugdunum viderit, vidit ſi Lugdunum tunc fuit: an fuerit qværunt multi, & nemo qvæſtionem ſolvit: Ego præter eas rationes qvas alibi attuli, fuiſſe Lugdunum probo argentea ratione deſumpta ex nummo argenteo, qvem exhibent eruditi cum hac epigraphe.

Ant. Imper. IIIvir. R. C. A. XL.

Ex altera parte, Lugduni, cum leonis effigie.

Id eſt Antonius Imperator, Triumvir, Reipublicæ conſtituendæ Aſſium qvadraginta: Ita legit eruditus Petrus de Marca; non benè autem Lipſius legit à populis qvadraginta, neqve enim numi à populis, ſed à Præſidibus cudebantur; nec meliùs alii legunt anno Coloniæ deductæ qvadrageſimo, nec enim poſt qvadraginta annos numi ſub imagine Antonii condi potuere, tunc ſcilicet cum ejus imagines delebantur, aut jam erant deletæ. Valor igitur numi deſignabatur iis literis Aſſium qvadraginta.

Ex eo nummo ſic arguere licet hic nummus cudi ſub imagine Antonii non potuit, niſi eo tempore

pore

pore qvo Triumvir fuit, & Gallias rexit; at is annus fuit 712. nec expectavit homo ambitioſus annum ſecundum, & tertium Imperii ſui: neqve armis Auguſti depulſus à Galliis imaginem, & nummum meruit: Rurſus anno urbis conditæ 711. dicitur Plancus fundaſſe Lugdunum, atqve hæc eſt communis fama, cui tu etiam Superiore Epiſtola credidiſti: At qvæſo Ariſte, an urbs populoſa, & ampla condi intra annum potuit? an deſignari magnitudo urbis? an duci aratrum? an fodi murorum fundamenta? an extrui muri, an palatium & templum, & forum ædificari? an urbs magnifica privilegio Argyrocopii ornari? vix una domus & altera intra biennium abſolvi poteſt: Igitur ante Antonium & Plancum Lugdunum fuit; igitur Plancus reparator non conditor fuit: At ſi Lugdunum ante Plancum fuit, igitur Julius Cæſar illud vidit.

Audio qvid tacitus reſpondeas, fuiſſe Lugdunum ante Plancum, nec tamen à Cæſare viſum; imo vidit Lugdunum Julius, qvi Lugduno transivit ſi fuit: qva enim commodiore via penetrare in Galliam potuit qvam per eam urbem, qvæ oſtium Galliæ erat & Italiæ; cur ſuperatis Alpibus non deſcendit in eam urbem qvæ clavis erat Alpium? Cur illac non transivit Cæſar qva transivit Annibal? qva Brennus qva Senones, qva Arverni in Italiam venere? qværebat novas victorias Cæſar non novas vias; vinci poterat ab ipſis Alpibus ſi alia via tranſiiſſet.

At pergis objicere, cur igitur Lugduni non meminit, ſi Lugdunum vidit? poſſem dicere meminiſſe,

iſſe, dum Ambarros, dum Brannovices, dum Viennam & Tornuſias Turres, & Matiſconem nominat; ſcilicet ille medium non omittit qvi appellat extrema; at earum Gentium, & urbium Lugdunum centrum erat, & meditullium: Addo obviam & validam rationem; eas ferè tantum urbes Cæſar nominat qvas obſedit, aut vicit; eos ferè populos recenſet qvos expertus eſt hoſtes; nec Geographum agit Cæſar in commentariis, nec hiſtoricum Gallicum; ſcribit laudes ſuas non alienas; & enumerat victorias Romanas non urbes Gallicas.

Claudo epiſtolam elogio Cæſaris. Vir magnus Julius Cæſar, major futurus niſi maximus eſſe voluiſſet; ut magnum ſe faceret nullum præter ſe pati potuit magnum; ut ſtatueret authoritatem privatam evertit publicam, ut primus eſſe poſſet, omnes poſtremos eſſe voluit: fecit crudelem ambitio dum fecit Cæſarem? tot hominum millia cecidit ut à cædendis hominibus ſortiri Cæſaris nomen potuerit, poſt cæſam Galliam, cecidit Italiam, & Patriam ipſam; neqve tot homicidiis ſatur poſt exhauſtum hominibus occidentem cogitabat Orientem ut totum orbem cæderet: verùm ulciſcente numine, ipſe ibi cæſus eſt ubi tot Senatores ceciderat; deniqve ut verbo dicam is fuit vir Julius Cæſar de qvo merito dubites, plusne attulerit orbi detrimenti, qvam lucri.

LUGDUNUM SUB MARCO ANTONIO.

DE Marco Antonio hæc à me quæris, Alexi, an Lugduni fuerit, an Leo Lugdunenſis ab eo venerit, an arcem in monte erexerit, an Lugdam legionem inſtituerit, an Turrim annoſam, quæ hodieqve gerit nomen Triumviri, qvalis deniqve vir & Triumvir Antonius fuit.

Probas te ſcientem, Alexi, dum vis ſcire, & doctum dum vis doceri; nec parum es eruditus dum es curioſus: ſcilicet non aliter acqviruntur ſcientiæ qvam dum qværuntur, & penè illas invenit qvi benè qvæſivit. Reſpondeo qvæſtionibus tuis eo ordine qvem tù ipſe notaſti.

Fuiſſe Lugduni Marcum Antonium probat nummus argenteus de qvo ſuperiori Epiſtola, inſcriptus ex una parte Ant. Imp. IIIvir. R.C.A.XL. ex eo enim ſic arguere licet, hic nummus neqve à Planco cuſus eſt, non ſatis Antonii amico, neqve à Lepido, neqve ab Auguſto qvi imagines ſuas impreſſiſſent non alienas; igitur ab Antonio ipſo; neqve alio tempore nummum cudere debuit, qvam dum Lugduni fuit.

Idem nummus ex adverſa parte inſcriptum habebat nomen Lugduni, & effigiem Leonis; amavit Antonius Leones qvos etiam currui ſuo junxit, & vehi à Regibus voluit qvaſi Imperator Regum futurus, an propterea Leonis imaginem nummo impreſſit? an etiam propterea nomen Leonis Lugduno impoſuit? niſi forte hoc inſigne fuit Coloniæ à Planco deductæ; imo niſi

hoc

hoc nomen, & inſigne Lugdunum geſſit diu ante Plancum.

Impoſitum Monti Lugdunenſi propugnaculum probant verba Taciti l. 1. n. 59. & 64. Italicam legionem, Alam Taurinam, & cohortem ſolitis ſibi Hybernis relinqvi placuit: & num. 74. Italicam, eosqve qvæ Lugduni agitabant copias, Senatui miſit; non alibi Lugduni agitabant niſi in monte ut urbem protegerent: neqve in monte erant ſine arce, hanc autem arcem, vel erexit Plancus dum urbem fundavit, vel Antonius dum Lugduni fuit.

Illuſtris eſt appellatio legionis Lugdæ; an hoc nomen à Lugduno traxit, lugda qvaſi Lugdunæa? an lugda qvaſi refulgens, etiam lingva Celtica? an lugda qvaſi lucens lingva Romana? placuiſſe hæc nomina Romanis probat legio fulminatrix de qva Baron. an. C. 176. ſub Marco Aurelio; an deniq; eam legionem Lugduni Marcus Antonius inſtituit, & lugdam à Lugduno appellavit?

Qvænam fuerit turris illa Triumviri collige ex illuſtri Diſticho Sidonii Apollinaris ad Ominatum Arvernum qvem invitat ad epulas natalitias.

Pocula non hic ſunt illuſtria nomine pagi,
Qvem poſuit noſtris ipſe Triumvir agris,

Jacobus Sirmondus illuſtris Sirmondi Scholiaſtes ſic explicat, agris noſtris Lugdunenſibus; ſcilicet Sidonius natus Lugduni dum illic Pater Præfecturam gereret, Lugdunenſem ſe appellat, origine nimirum non gente, Arvernum alioqvi fatis ſe probat ex capite: At qvis ille pagus, & qvinam agri illi? pagum eſſe ſancti Irenæi probat annoſa

 tur-

turris, qvæ hodieqve appellatur, PORTA TRIUM, ita loqvitur vulgus, at eruditi appellant portam Triumviri, ſeu portam Antonii.

Deniqve qvalis fuerit Antonius ex brevi elogio diſce. Qvis audeat laudator eſſe Antonii poſt accuſationem Ciceronis? ſcripſit in eum Philippicas; & fuit Antonius Romanis qvod Philippus Græcis: At qvid dixiſſet Tullius ſi vidiſſet Antonium Dominum Orientis, & fœminam Dominam Antonii! fuit tamen vir fortis Antonius, & penè à Julio Cæſare ſecundus, extincto Magiſtro, & amico ex Triumviris unus, nec potuit pati Lepidum tertium, nec Auguſtum primum; & poterat ipſe eſſe primus, niſi victus à fœmina vir eſſe deſiiſſet, poſtremus hominum, & fœminarum primus.

EPISTOLA QVARTA

LUGDUNUM SUB AUGUSTO.

DE Auguſto hæc qværis, Alexi ſvaviſſime, an Lugdunum viderit? an amaverit? qvænam amoris ſigna Lugduni reliqverit, & qvalis Auguſtus fuerit.

Veniſſe Lugdunum teſtatur Dio lib. 54. Anno urbis conditæ 731. Imperii 27. L. Domitio Ænobarbo, & Cornelio Scipione Coſſ. cauſa itineris ut putat Svetonius fuere motus Gallici, & Germanici; ſcilicet ſecura non erat Italia ſi Gallia nutaret, & fidelem ſperabat orbem terrarum ſi Gallia maneret in fide: adeò æmula erat Gallia Romæ, & Roma Galliæ.

Qvàm valde Lugdunum dilexerit probat commoratio Lugdunenſis, ubi toto triennio fuit, futurus

turus diutiùs niſi Roma revocaſſet; placebat Auguſto ſitus urbis excelſus, & plenus, placebat confluxus duorum fluminum, & per illos ad utrumqve mare facilis curſus; placebat Auguſto centrum Europæ, cor Galliæ, & clavis Italiæ.

Uſus occaſione Auguſtus Svevos, & Sicambros ſolo adventus rumore in fide retinuit; timebatur Auguſtus præſens, amabatur abſens, & timor, & amor, inſtar illi exercitus erant.

Audaciores, Norici, & Rheti ex montibus delapſi in plana camporum prædas impunè agebant hominum, & pecorum; & reverſi in patriam inter Alpes, & rupes tutos ſe ab Auguſto credebant; vicit illos Auguſtus per Tiberium, & Druſum, & ne olim rebelles eſſent aliò traduxit incolas Alpium, & penè ipſas Alpes.

Pacatis undiqve populis vectigalibus modum impoſuit, ut facilem redderet ſervitutem; Licinium qvendam Gallici ærarii Præfectum qvod injuſtè pecunias tota Gallia corraſiſſet correxit qvidem, ſed oblatæ ingentis pecuniæ amore victus pepercit homini, & crimini, & alienam avaritiam fecit ſuam.

Intereà Agrippa contemplatus ſitum urbis, & opportunitatem loci, ex Lugduno qvaſi ex centro partitus eſt vias qvaſi lineas per omnem Galliam, & Europam; ſicqve ut ait Strabo diviſit Lugdunum orbi, & orbem Lugduno.

Ipſe qvoqve Auguſtus Coloniæ Lugdunenſis fines extendit; & novam Provinciam creaturus, decem populos Celticæ ablatos Lugdunenſi Provinciæ attribuit, & ſolidam appellavit; appellare

poterat Auguſtam, adeò illam in deliciis habuit.

Nec minor erga Auguſtum fuit Galliarum & Lugduni amor, ſexaginta Galliarum populi templum illi & aram ad confluentis Araris, & Rhodani erexerunt, ubi ſolennes conventus ſingulis annis agitabant: certaſſe videntur Roma & Gallia utra Auguſtum majoribus honoribus afficeret; vicit deniqve Romam Gallia, illa Auguſtum fecit Cæſarem hæc Deum.

Revocatus Romam Auguſtus abduxit ſecum Tiberium, fratrem autem ejus Druſum Lugduni reliqvit, qvi tot præliis Germanos attrivit, ut inde Germanici cognomen meruerit.

Expectas, Alexi, Elogium Auguſti, paucis dico alienis verbis, & meis Neſcit imperium Romanum qvi neſcit Auguſtum; inchoaverat illud Julius Cæſar; Auguſtus abſolvit; major Patre, vel felicior: doluit Roma cum Principem fecit, gaviſa eſt cum habuit; timebat Dominum in Auguſto, amavit Dominum & Auguſtum: Ille ut amaretur recuſavit nomen Domini, & dum recuſavit obtinuit; ſervire ſub eo didicit Domina Roma; & dum extra ſe imperat aliis, intra ſe ſervit; maluit tamen ſervire uni qvam pluribus; ante Auguſtum tot Dominos habebat qvot Conſules, & Tribunos, ſinguli anni mutabant veteres Dominos, & creabant novos; ſub Auguſto idem Dominus fuit; mutatus eſt modus ſerviendi, emendata eſt non mutata ſervitus.

EPI-

EPISTOLA QVINTA.
LUGDUNUM SUB TIBERIO.

FEcit hunc Auguſtum Livia non Auguſtus, & mores ipſe repræſentavit Matris, non Vitrici; major natu fratre Druſo, minor meritis fuit; invidit illi nomen Germanici, & ne triumpharet Romæ, venientem veneno ſuſtulit: qvid ſperet Roma à fratricida niſi cædes, & exilia? amavit tamen Roma in Tiberio non Tiberium, ſed Auguſtum; & paſſa eſt imperium hominis degeneris, & apud capreas penè in caprum mutati.

Qværis tamen Ariſte, qvalis erga Lugdunum Tiberius fuerit, & qvale erga Tiberium Lugdunum.

Amavit Lugdunum Tiberius, ubi cum Auguſto toto triennio commoratus eſt, ab anno urbis conditæ 737. ad annum 741. & qvò iterum ab Auguſto miſſus rexit Galliam Comatam, incurſiones barbarorum repreſſit, & diſcordias Principum feliciter compoſuit, melior Provinciarum Rector, qvam orbis Imperator.

Evectus ad Imperium meritis alienis non ſuis, brevi oſtendit qvantum malum eſſet malus Princeps; ſucceſſor Auguſti nihil auguſtum habuit niſi nomen, ſeu ſpeciem qvandam virtutis; ſub ea ſpecie diſſimulata flagitia non emendata ingens Auguſti deſiderium excitarunt, & Tiberii odium; nec ulla ex re Auguſtus fulſit illuſtrius qvàm à ſucceſſore Tiberio repræſentante nomen Principis optimi, & vitam oſtendente pesſimi.

Stetit in fide Lugdunum ſub malo Principe, nutante Germania, & gemente Roma; duo exer-

citus alter ſub C. Silio, alter ſub Aulo Cæcinna, malebant Imperatorem Germanicum, Druſi filium, qvam Patruum Tiberium, & erat melior Patruo, & imperio dignior; corrupere conſilia fideles imperio Lugdunenſes, qvibus etiam gratias egit Germanicus de impedito imperio, vix egit Tiberius Germanico, cui tamen debebat, & ſervatum imperium, & qvod amplius erat recuſatum.

Sexennio poſt Julius Florus, & Julius Sacrovir, viri illuſtres, & apud ſuos Principes, pertæſi ſervitutis ignavæ excitaverant penè omnes Galliæ Civitates ad ſpem libertatis, & perſvaſerant poſſe excuti Romanum jugum ſub ignavo Principe, in qvo nihil erat Cæſaris, nec Auguſti: actum erat hac qvoqve vice de Tiberio, & imperio Romano ſi Lugdunum vacillaſſet; trahebat ſecum in Italiam omnes Gallias ſi iviſſet, fugiſſet capreis Tiberius qvi Roma jam fugerat; & poterat hac qvoqve vice capi Roma, ſæpè olim à Gallis capta.

Stetit in fide Lugdunum erga Tiberium etiam ingratum; Aciolus Aviola Legatus excita cohorte qvæ Lugduni præſidium agitabat, Andegavos compoſuit: Varro alter Legatus alias urbes retinuit; victus eſt Florus, & Sacrovir, & cauſa victoriæ Lugdunum fuit, fidele dum ſervavit Romam, infidele dum non ſervavit Galliam.

Claudat Epiſtolam breve Tiberii elogium alienum, & meum.

Avidus imperandi ante imperium,
Imperare neſcivit dum Imperator fuit:
Qvam ſolitudinem non amavit privatus,
Captavit publicus;

Revo-

Revocatus ab exilio ut imperaret,
Imperator miſit imperium in exilium.

EPISTOLA SEXTA
LUGDUNUM SUB CALIGULA.

CAjus Cæſar cognomento Caligula indignus Patre Germanico, Patruo Druſo, Auguſto Proavo, ex materno genere nihil pretioſum habuit præter margaritas, qvas asſvebat Caligis; nihil generoſum præter clypeum qvo exceptus eſt dum inter arma naſcitur: ut Mavors ort⁹, vixit ut Bacchus, generoſior Infans qvam adultus: imperarunt cum illo qvatuor annis omnia ſcelera; corrupturus erat orbem terrarum ſi regnaſſet diutius; poſt conſtupratas Sorores, poſt Matronas nobiles publicæ libidini expoſitas; poſt cæſos Senatores, & Senatũ, Jovem ſe ab inceſtu, Bacchũm ex ingluvie, Martem ſe appellabat ex ſcelere; & truculentior matre erat qvi unum caput populo Romano optabat, ut Romam uno vulnere perimeret: Princeps omnium peſſimus, & qvem natura edidiſſe videtur, ut oſtenderet qvid poſſit ſumma malitia cum ſuprema fortuna.

Qværis tamen ex me Ariſte, qvalis Caligula erga Lugdunum fuerit? an aliqvid amaverit Caligula præter ſcelus incertum eſt, ſi qvam tamen urbem amavit ea Lugdunum fuit; ibi longiores moras qvam alibi traxit: ibi tertium conſulatum accepit vix uno dignus; ibi extincto Tiberio acclamatus eſt Imperator communibus votis, brevi devovendus communibus diris: ibidem edidit miſcellos ludos, & certamen qvoqve græcæ lati-

næqve facundiæ, ait Svetonius, & penè ipſe ad certamen deſcendit: Nec temerè arbitratur Rubyſius inventum hoc certamen à Caligula, & probare id videntur pœnæ victis impoſitæ, delere ſcriptiones lingva, mergi proximo flumine, objurgari ferulis; nimirum eæ pœnæ humiles, & penè ridiculæ caligas ſapiunt non coronas, nec ab alio imponi potuere qvam à Caligula.

Atqve utinam eos tantum ludos Lugduni ediſſet, verùm cum Lugduni teſſeris luderet, & vim auri argentiqve magnam amiſiſſet demandans proximo colluſori vices ſuas, evocata ad ſe arcæ Galliarum Præfecto, juſſit ſibi afferri libros indices cenſus Gallici, tum rediens Hilari vultu, vos verò inqvit paucos denarios luditis, at ego jam coegi ad ſexies millia ſeſtertium, id eſt, ut Budæus æſtimat qvindecim auri milliones.

Hic ludus Lugdunenſis, at longè plura Romæ luſerat, aut decoxerat; ſcilicet vicies ſepties millia ſeſtertium, ſeu ut æſtimat Budæus ſexaginta ſex milliones auri, & qvingvagies mille aureos nummos: collegerat eam vim pecuniæ pluribus annis ex omnibus Provinciis Auguſtus, & Tiberius, anno uno Caligula conſumpſit; nec tamen in publicam rem, ſed in nugas, & bullas, & caligas.

Ut prætexeret aliqvam cauſam, fingebat rebellaſſe Germanias, & Gallias; occurrendum celeriter eſſe, colligendũ exercitũ, nec ſine pecuniis colligi poſſe, hac arte emungebat omnes crumenas; alterã artẽ adhibebat multo pejorem, fingebat perpetrata ſcelera qvæ puniret, aut qvæ pecuniis condonaret: nemo erat expers criminis; crimen erat

eſſe

eſſe divitem, & ſolus pauper innocens erat.

Qvod addo ridiculum eſt, & tamen verum; ne Imperator nihil egiſſe videretur, ducebat exercitum ad Rhenum & Oceanum; bibere è Rheno jubebat, & conchas legere in littore maris, qvas etiã Romam mittebat; & qvaſi de Rhenò & Oceano triumphabat.

Deniqve atrox hominum Dominus ſic eum penè omnes vocabant, dicere illud ſolebat, exarmandos eſſe ſubditos ne rebellarent; tolli arma ſi tollatur crumena; & fideles fore populos ſi fiant pauperes: at mala verba nec principe digna! dicere debuit tunc Regem eſſe divitem, cum Regnum eſt dives; & fideles fore populos ſi ſervitutem liberam ſerviant, non invitam.

EPISTOLA SEPTIMA.
LUGDUNUM SUB CLAUDIO.

Hic Caligulæ Patruus, nepote vix melior fuit, ante imperium ſine fama vixit qvia latuit; in imperio infamis qvia non latuit: in latebris gladium fugiens ſceptrum invenit, qvem cæſum volebat Senatus, miles Cæſarẽ fecit: reveritus eſt ſangvinem Cæſarum etiam in hærede degenere; ſagacis ingenii, ſed timidi, regnare neſcivit; eloqvens ſcriptor, malus Imperator, qvadraginta libris res geſtas avorum ſuorum laudavit, nihil ipſe laudabile habuit; libertus liberti, ſervus uxoris; in Imperio nihil minus habuit qvam Imperium.

Qværis tamen Alexi, qvid Claudius Lugduno debeat, qvid Lugdunum Claudio.

Debet ortum Lugd. ea die in lucem editus, qva die templum Auguſto à ſexaginta populis Gallia-

rum conſecratum eſt: Ita Sveton.l.5. & ne homini tantum credas idem aſſerit Hercules apud Senecam in Apótheoſi Claudii.

Expone propere ſede qva genitus cluas.

Et paulo poſt:

Vidi duobus imminens fluviis jugum,
Qvod Phœbus ortu ſemper obverſo videt,
Ubi Rhodanus ingens amne prærapido fluit,
Arasqve dubitans qvò ſuos curſus agat,
Tacitus qvietis alluit ripas vadis;
Eſtne illa tellus ſpiritus altrix tui?

Addit Petrus de Marca digreſſ. de prim. Lugd. natum anno 33. à condita Colonia à Planco, qvi fuit annus urbis C. ſeptingenteſimus qvadrageſimus qvartus.

Memor Patriæ ſuæ Claudius eam ornavit, & penè alter Coloniæ Lugdunenſis conditor fuit; duplicis generis Coloniæ erant, ait Aſconius, priores erant illæ qvibus dabatur jus Romæ nullis eò deductis Romanis civib⁹, ſive eſſent urbes antiqvæ, ſive de novo conditæ; ſecundæ erant illæ qvæ fiebant deductione Civium Romanorum, qvi Civitatem conſtituebant ſoli, aut veteribus incolis adjuncti: primi generis Coloniam fecerat Plancus ex Viennenſibus profugis, & Lugdunenſibus incolis, deduxit cives Romanos Claudius, & ſecundi generis Coloniam fecit: ſicqve Lugdunum una, & duplex Colonia fuit, & duos penè conditores habuit.

Ne dubites de utroqve hoc jure probarunt utrumqve Lugdunenſes ipſi, dum milites qvi à partibus Vitellii ſteterunt ad excidium Viennæ adhor-

adhortantes,ajebant ſe Coloniam Romanam eſſe, non autem Viennam,ſcilicet hujus ſecundi generis; alioqvi enim Vienna primi generis Colonia erat; eamqve Claudius ipſe in oratione pro Gallis ornatiſſimam,valentiſſimamqve Coloniam appellat; & teſtatur Tacitus vetuſtatem, & dignitatem Coloniæ Viennenſis valuiſſe ne urbs deſtrueretur: At Lugdunenſis Colonia una ſui partę Romana erat, alia Gallica, miſcuerant ſe duæ civitates, & Lugdunum Roma, & Roma Lugdunum erat.

Hanc autem deductionem civium Romanorũ factam eſſe à Claudio non à Munatio Planco probare videtur novũ nomen Lugduni ſub Claudio. C. C. C. Aug. Lugd. id eſt Colonia copia Claudia, Auguſta Lugdunenſis, male enim legunt Paradinus, & Rubyſius trecentos Augures Lugdunenſes; nec benè alii, trecentos Auguſtales Lugdunenſes illuſtratur hæc prima lectio ex aliis ſimilibus C.C. Aug. Agripp. id eſt Colonia Claudia Auguſta Agrippinenſium: C. C. Ulp. Trajana, Aug. Frug. Hadrum. id eſt Colonia Concordia Ulpia Trajana, Auguſta, Frugifera, Hadrumetina.

Cur autem Colonia Lugdunenſis appellaretur copia qværit Scaliger in animadv. ad Euſeb. nec difficilis eſt reſponſio, vocatam eo nomine ut ſignificaretur Emporii Lugdunenſis opulentia, & rerum omnium copioſa affluentia.

Ex eodem amore Claudii in patriam ſuam profecta videntur cætera ornamenta Lugduni Ampitheatrum, termæ publicæ, aqvæductus, qvorum forni-

fornices aliqvot Lateritii à ſexto lapide ducti hodieqve viſuntur, Authoris monimenta ſui, Aqva autem illa publica poſtqvam uſibus Amphitheatri, & Caſtrorum in ſuperiori urbe inſervierat derivabatur ad thermas, & fontes publicos, ac privatos, ut fidem faciunt divergia, caſtella, tubi, & canales ex latere firmo conſtructi; qvæ omnia foſſoribus ſæpe occurrunt in utroqve clivo Foruerii, & Sancti Marcelli, nunc Sancti Sebaſtiani; qvæ etiã probant fuiſſe thermas ad ripam Araris ex calentibus aqvis è monte delapſis; qvæ etiam opinio eſt Petri de Marca in digreſſ. de prim. Lugd

Nec omittendæ res aliæ illuſtres qvas Claudius Lugduni geſſit, qvæ illum acris judicii fuiſſe teſtantur, niſi genio indulgere maluiſſet qvam judicio.

Abnuebat Mater agnoſcere filium qvi aliqvot annis domo exularat; diſceptata utrimqve re, & abeuntibus judicibus in diverſa, juſſit Imperator admitti à muliere vidua ſupplicem reum, vel in filium, vel in ſponſum; tùm hic vero convicta mulier agnovit filium, & cum deeſſent alii teſtes pudor maternus teſtis veritatis & judex fuit.

Druydarum religionem diræ immanitatis & tantùm civibus ſub Auguſto interdictam penitus abolevit; optimatibus Gallis jus adipiſcendorum in urbe honorum petiit in Senatu; & impetravit; nec ingrati erga Claudium Galli beneficium duabus tabulis æreis inciderunt; viſuntur hodieqve eæ tabulæ Lugduni, teſtes Claudii amantis Lugdu num, & Lugduni amantis Claudium.

Claudo

Claudo Epiſtolam qverela ſera, ſed vera; heu cœci Lugdunenſes,& cæteri Galli qvi non intelligerent ornari ſe honoribus Romanis,ut ornate ſervirent; eligebantur in Conſules, ut conſulerent Romæ non patriæ; creabantur Prætores ut jus dicerent Gallis pro Romanis, erant qvæſtores, ut facerent pauperem Galliam, & divitem Romam, fiebant Tribuni ut amarent Galliam in ſeipſam; ſic emebatur libertas Gallica à Romanis; ſic erant Lugdunenſes Domini apud Romanos, & ſervi apud ſuos.

EPISTOLA OCTAVA,
LUGDUNUM SUB NERONE.

HIc initio imperio talis fuit, ut dicere ſoleret Trajanus omnes Principes longè diſtare à Neronis qvinqvennnio; talem reddiderant Buirus Prætorio Præfectus,& præceptor Seneca; nemo meliores magiſtros habuit,nemo pejor diſcipulus fuit: occidit utrumqve ne ſapere ſub tantis exemplis cogeretur; nec pepercit Matri Agrippinæ,qvæ malo omine dixerat, occidat modo imperet: explorari ferro juſſit uterum intra qvem jacuerat: dignus abortu non ortu, qvi totum naturæ pudorem matricidis oculis corruperat.

Hic tamen Nero neminem amans, & exoſus omnibus amavit Lugdunum, & charus Lugduno fuit. Nec ſterilis amor Neronis, ſed liberalis fuit, miſeratus urbem repentino incendio inflammatam qvadringenties ſeſtertium, ſeu ut numerat Budæus millionem aureum dono dedit, & reparator alter Lugduni fuit.

Memor

Memor beneficii Lugdunum ſtetit pro Nerone etiam à Senatu damnato, nec timuit Viennenſes æmulos, nec Galbam imperio inhiantem; retinuit nutans imperium, & penè amiſſum Cæſaribus reſtituit: ante aliqvot annos turbidis in rebus ingentem pecuniæ vim Cæſari obtulerat; reddidit eandem vim pecuniæ Nero, & certamen grati amoris exhibuit: vicit tamen Lugdunum dum prius dedit; reddidit Nero beneficium, dedit Lugdunum non reddidit.

Claudo Epiſtolam, & laudo aliqvid etiam in Nerone; odioſus omnibus Nero uni Lugduno amabilis fuit; reparavit inflammatam urbem, & clariorem ex incendio reddidit; non ingratum Lugdunum ſtetit pro Nerone etiam mortuo: hoc demùm eſt amare generosè; amavit Nero Lugdunum poſt ignes, amavit Lugdunum Neronem poſt cineres.

EPISTOLA NONA.

INCENDIUM LUGDUNI.

Rogas, Alexi, ut deſcribam incendium Lugduni, deſcripſit illud Seneca, & penè vidit; Ego magnum authorem deſcribo, & incendium recito.

Centeſimus, & ſeptimus annus fluxerat ab ortu Lugduni cum incendio periit; creſcebat in dies urbs magna, & tota ſimul una clade decrevit: qvæ ætas ne homini qvidem ſuprema eſt, ea Lugduno extrema fuit.

Improviſum fuit incendium, & ante oppreſſit Lugdunum qvam caveri potuerit; cæteras fere calamitates morbus antecedit, aut motus, prælucet ful-

fulgetra fulmini, tempeſtas prævertit naufragium, & priùs nubes tonat qvam ignis erumpat; Deus ipſe prius iraſcitur qvàm puniat, & timeri vult pœnas, & caveri, propterea præmittit minas ante ſupplicia: Incendium Lugduni fuit ſine minis, & metu: nemo prænuntiavit venturum, venit ante nuntios ſui, & ante occupavit Lugdunum qvam caveri potuerit.

Violentum fuit incendium, qvod nulli parti Lugduni pepercit; multas urbes exuſſit ignis, ſed non totas, nullibi tam vehemens exarſit incendium, ut non aliqvid alteri incendio reliqverit; ſæpè interjectus paries flammam repreſſit, ſæpè aqva extinxit; ſæpè nimia materia ſuffocavit; Lugdunenſibus flammis nihil reſtitit; corripuere totam urbem ſimul, omnis domus materia, omnis materia ſulphur, omne ſaxum pabulum fuit; aqva ipſa mutaſſe naturam viſa eſt, concepere flammas Arar & Rhodanus, periit aqva omnis qvæ ſtetit, & niſi poſteriores aqvæ acceleraſſent fugam, idem erat incendium Lugduni, & utriusqve fluvii.

Repentinum fuit incendium, citius arſit Lugdunum penè qvam dixi; una nox interfuit inter urbem maximam, & nullam; qværebatur mane Lugdunum qvod veſpere oſtenſum erat; mirabantur adventantes hoſpites ibi ſolitudinem eſſe, ubi ſuffocabatur turba; qværebant Lugdunum in Lugduno, hic ajebant templum, hic palatium, hic forum fuit: qvam celeres ſunt rerum ruinæ! una nox ſtravit centum annorum gloriam; intra momentum urbs periit qvæ ſeculum perire viderat.

Luctuoſum fuit incendium, arſit opulenta Civitas, præſidium Italiæ, ornamentum Galliæ, decus Europæ; arſere tot elegantia opera qvæ ſingulas urbes illuſtrare poterant; periere opes qvæ Europam ditaſſent, combuſſit nox una gazas orbis terrarum; ſenſere flammas Lugdunenſes omnes Provinciæ; periere plures urbes in una, & brevi arſura Roma cum Lugduno penè jam arſit.

Deploras incendium Lugduni, Ariſte, & cauſas incendii ſcire velles; fatum accuſat Seneca, omnium inqvit rerum, & urbium, & hominum fata volvuntur; qvidqvid incepit neceſſariò definit: neqve moriendi libertas eſt neqve naſcendi, ſi Deum excipias, qvi nunqvam deſinet, omnia in interitum ruunt, fato impellente, ut celerius ruant; qværis qvæ cauſa Lugdunum incenderit, fatum eſt; qværis cur igne, cur nocte, cur momento periit, ſic in fatis fuit: perdidit Lugdunum hæc neceſſitas, qvæ perdet orbem, omnia mortalium opera mortalitate donata ſunt: ne qvære cauſam, fatum eſt, & neceſſitas, & inde mortalitas.

Inflammavit Lugdunum, ajunt alii, fortuna non fatum; nihil huic Deæ inauſum eſt, idem jus habet in urbes, atqve in homines: omnia ſusdeqve miſcet ſine diſcrimine; idcirco cœca pingitur qvia non aſpicit qvod evertit; pila eſt illi orbis terrarum; & ludus, & ludibrium per damna ire: incendit fortuna Lugdunum, id fecit urbi uni qvod orbi factura eſt: intuere civitates omnes; eas olim omnes caſus evertet; nulli fortuna parcit niſi ſibi; inſidet rotæ, & ſtabilis eſt, & dum omnia movet immobilis eſt.

Nec

Nec fatum ajunt alii, nec fortuna Lugdunum evertit, ſed natura; cecidit Lugdunum qvia caducum erat, nihil ſtabile fecit adhuc natura: neque ipſa ſtabilis eſt; explora illam undeqvaqve, & videbis nulla ſui parte conſtare: qvid firmius eſſe poteſt montibus? & tamen depreſſit aliqvos terræ motus, alios æqvavit, alios ſuſtulit: qvid Sanctius eſſe debuit terræ viſceribus? detexit illa ferrum, violavit flagitium, nulla ſui parte terra jam virgo eſt: nihil obvium ruinæ minus eſſe deberet qvam aqvæ, fugere videntur interitum dum effluunt; hoc qvoqve elementum ſenſit interitum, mutarunt ſæpe alveum fluvii, mare receſſit, & alicubi exaruit, exuſſit ignis Lugdunum, neqve ipſe interitum fugit; periit flamma, qvæ Lugdunum corruperat, & qvo funere urbem abſumpſit, eodem ipſa conſumpta eſt. Scilicet hæc eſt rerum creatarum conditio, qvidqvid natum eſt mori poteſt; cinis erat natura anteqvam fieret, & cinis fiet cum deſinet.

Lugdunum addunt alii, non evertit natura, ſed qvi ſupra naturam eſt præpotens Deus: veniſſe è cœlo hunc ignem probat vis celer & efficax, ferrum illi ſtipula fuit, & marmor palea, victum eſt primum qvidqvid reſtitit, & qvidqvid putabatur æternum momentum fuit; nec fuit naturalis hæc celeritas, citiùs qvam dico omnem urbem flamma corripuit, inflammavit ſimul omnes domos, nullæ arſere primæ, nullæ ultimæ; ſic eunt divina ſine curſu, ſic volant ſine motu; ſic perveniunt ſine tranſitu: ne dubites ſupra naturam fuiſſe hoc incendium, vicit naturam: cur autem è

cœlo hæc flamma venerit, evocavit illam Lugdunum nocens, nemo è cœlo damnatur innocens.

Fallor non punivit Deus malam urbem, ſed voluit facere meliorem: conſumptum eſt flammis Lugdunum ut excitaretur in melius, ſæpè meliori fortunæ locum fecit injuria, multa ceciderunt, ut altius reſurgerent; Timagenes invidens Romæ, ajebat incendia Romæ ob id unum dolori ſibi eſſe, qvod ſciret meliora ſurrectura, qvæ arſiſſent.

His ferè rationibus conſolatur Seneca jacturas amici ſui liberalis Lugdunenſis, cui etiam ut faveret fecit Neronem erga Lugdunum liberalem; contulit Imperator millionem aureum, contulere aſſem ſuum tres Provinciæ Galliæ; reparata eſt Civitas Lugdunenſis, ſurrexit melior ex cinere; & paucos intra annos revixit tam pulchra ut videretur illuſtraſſe Lugdunum flamma non exuſiſſe.

EPISTOLA DECIMA,
LUGDUNUM SUB GALBA.

Hic extraneus ſangvini Cæſarum, ex cæde tamen Neronis Cæſar appellari voluit; ſucceſſit juveni feroci decrepitus ſenex, crudelis, avarus, impurus, pejor Nerone ſi vixiſſet diu: auri Charybdis, gemmarum magnes, voluptatum gurges, ſeptem menſibus inopem fecit orbem terrarum, ut tres libertos divites faceret.

Qværis, Alexi, unde ira Galbæ contra Lugdunum qvod perditum ibat ſi iraſci diu licuiſſet, paucis explico longas iras: Amabat Lugdunum Cæſares,

ſares, & à Cæſaribus amabatur, eò tamen ſceleris venerat Nero Cæſar, ut neqve illum orbis ulteriùs ferre poſſet, nec ſe ipſe jam ferret; defecerat ab eo Julius Vindex Præfectus Galliarum ſangvinis Gallici, & Regii, & poterat ipſe capeſſere imperiũ, niſi illud Galbæ amico in Hiſpaniis tunc degenti offerre maluiſſet: dicebatur Gallus excitaſſe Leonem, & maluiſſe alteri coronam qvàm ſibi: Roma ipſa decreto Senatus declararat Neronem publicum hoſtem, & paſſim omnes libertatem clamabant, aut alterũ Imperatorem; Qvid faceret Lugdunum in eo rerum cardine? ſtetit intrepidum nutante orbe terrarũ, & retinuit pertinacem erga Neronem fidem, priùs arſura iterum qvam ab amicitia receſſura.

Non ita Viennenſes, ſed occaſione uſi addiderunt ſe Galbæ, non tam hoſtes Neronis qvam Lugduni, nec tam addicti ambitioni Galbæ qvam ſuæ; ſcilicet invidebant ſibi invicem duæ potentes Coloniæ, & vicinæ; creſcebat in dies Lugdunum, & Viennæ moleſtum erat decreſcere: iratus Lugdunenſibus Galba qvos amare debuerat mulctavit eos parte agri, vertit in fiſcum reditus, & Viennam in ordine civili primas tenere voluit.

Verùm dedit primas Viennæ qvi primas ſibi retinere non potuit; brevi dabit pœnas Othoni, & Vitellius reſtituet qvod Galba ſuſtulit. ſic volvebatur orbis terrarum, mutabat Dominos Roma, mutabatur Imperator, & imperium rota fortunæ erat.

Claudo Epiſtolam Elogio Galbæ, Imperio di-

 gnus

gnus erat niſi imperaſſet; ſeptem menſium Imperator ſtatim placuit, ſtatim diſplicuit; ſatis illi eſſe debuerat imperium meruiſſe; aut qvibus artibus meruerat adminiſtrare debuit; ante ſceptrum adeò erat diſciplinæ tenax ut ingreſſo in caſtra acclamaretur, diſce miles militare, Galba eſt non Germanicus, poſt imperium tribus libertis regendum dedit orbem terrarum, qvi etiam intra ædes Palatinas pariter habitabant, & vocabantur vulgo tres orbis pædagogi; peperit odium Imperatori hæc ſervitus, cæſus eſt à militibus Othonis, dum ipſe lorica tectus lenire illos ſatagebat, at Galba eſſe deſierat in libertos mutatus.

EPISTOLA XI.

LUGDUNUM SUB OTHONE.

HIc amaſſet Lugdunum ſi imperaſſet diutius, Neronis intimus intimè Nero fuit, iisdem moribus, & amoribus, eadem cum Nerone amabat, eadem oderat; amaſſet igitur Lugdunum, qvod Neroni pretioſum erat; verum Imperator qvatuor menſium deguſtavit imperium magis qvam geſſit; acqviſierat illud per ſcelus, & amiſit; hac qvoqve in parte Neroni ſimilis, bis victor Vitellii, ſemel victus qvartam fortunam experiri noluit, qvamvis urgente exercitu; amarunt illum milites etiam mortuum, pleriqve aſpecto ejus cadavere perire maluerunt qvam militare alteri; ipſe imperii deſperatione, vel tædio oculos ſibi effodit; ne mortem aſpiceret ſenſit illam tamen qvam non vidit, illatis ſibi lethalibus manibus; ut mollius periret, interire voluit proprio ſcelere ne periret

alieno; at deſperatio abjecti eſt animi non erecti; nimirum fregerant Othonem vitia qvæ Neronem corruperant, & nihil eſt voluptate ignavius; obiit anno ætatis 37. ea penè ætate Nero perierat, uterqve ſenectutem non vidit, uterqve in adoleſcentia, otio, & voluptate ſenuerat.

EPISTOLA XII.

LUGDUNUM SUB VITELLIO.

Iratus Galba ſtetiſſe Lugdunum pro Nerone pertinaci fide, ait Tacitus, Lugdunenſium reditus verterat in fiſcum; multus contrà in Vienneſes honor, mutavit rerum vices Vitellius, amavit Lugdunum, & mulctavit Viennam æmulam, ſic volvebatur imperium volvente fortuna, novos amores afferebat novus Imperator, & qvod amabat Galba hoc Vitellius oderat: ſenſere eas vices Lugdunum & Vienna, & ne urbs una invideret alteri æqvalem faciebat utramqve fortuna.

Qværis, Ariſte, unde amor Vitellii erga Lugdunum, & unde erga Viennam odium. Amabat Lugdunum Neronem, & amicos Neronis, & amicus erat Vitellius; ſteterat pro Nerone contra Galbam, Lugdunum pro Vitellio ſtetit; excepit illum euntem in Germaniam, & redeuntem, adjuvit pecuniis, ait Tacitus, & penè illi imperium à militibus emit: non potuit Vitellius amare imperium, & non amare Lugdunum.

Unde autem odium Vitellii in Viennam æqvè promptum eſt dicere; ſteterat Vienna pro Galba contra Neronem, & Lugdunum: amare non potuit Vitellius Viennam qvi oderat Galbam:

auxerunt odium Lugdunenſes dum memores injuriæ Viennenſis, & imminutæ Majeſtatis à Galba, perſvaſerunt Vitellio poſſe ditari exercitum ſpoliis Allobrogum, ituros ſe comites viæ, & duces; eſſe Coloniam Romanam non autem Viennam, perdendam eſſe urbem rebellem, qvæ perdere Vitellium cogitarat.

Miſſus à Vitellio Valens cum exercitu pepercit urbi non crumenis, redempta eſt clades triginta ſeſtertiis, ſeu ut æſtimat Budæus ſeptingentis qvinqvaginta aureis in ſingulos milites, & ſtativis, ac ſtipendiis exercitus Romani qvandiu Romam non iret: Interea Cives exuti ſunt armis ne nocere poſſent, & pecuniis ne nocere vellent: depreſſit animos Viennenſium hæc calamitas, & fecit ut in poſterum amici eſſe Lugdunenſium mallent qvam æmuli.

Claudo Epiſtolam probro Vitellii non elogio: hic Patre ter Conſule natus, & ſæpè ipſe Conſul, ſemper inconſultus fuit, adoleſcentiam ejus ne qvære, Capreis illam cum Nerone, & Othone perdidit; nec alius publicus fuit qvam erat privatus; qvæ ante imperium didicerat hæc imperator exercuit; recuſavit Cæſaris nomen, augurium nominis timens, fuit ipſe tamen Cæſar filii ſui qvem occidit, & cæſus ipſe à novo Cæſare qvod fugerat augurium hoc imlpevit; deniqve octo menſibus graſſatus in Imperio à militibus Veſpaſiani tractus in ſcalas Gemonias, qvibus gradibus ad Imperium aſcenderat, per eosdem miſer deſcendit: auri vorago qvod ex templis extractũ ſcortis prodigebat, projectus in voraginem infamis interiit; atqve

qve hic exitus impuri Imperatoris inter ſordes, in iis vixerat.

EPISTOLA XIII.

LUGDUNUM SUB VESPASIANO.

INfelix ſub hoc Imperatore Lugdunum eſſe non potuit, ſub qvo orbis terrarum felix fuit: Qværis, Ariſte, an Veſpaſianus Lugdunum viderit, & an amaverit: vidit dum ex Italia in Anglia, dum ex Anglia in Italiam rediit; vidit Lugdunum, & amavit; amare imperium non potuit, & non amare Lugdunum, clavem Imperii Gallici, & portam Romani.

Audi qvalis Imperator fuerit. Flavius Veſpaſianus nova arte imperium acqviſivit Imperii fuga; dubitavit diu an admitteret; oblatum recuſavit, admiſſum fortiter, & conſtanter geſſit: cunctantem miles ad Imperium compulit, forte repuliſſet affectantem, adeò verum eſt nullam eſſe ad honores tutiorem viam qvam fugam; nemo imperanti eum honorem invidit qvem ſciret recuſatum; prima illi cura fuit reſtaurare antiqvam Romani nominis gloriam, & magna ipſe pars gloriæ fuit: tricies in Britannia cum hoſte cónflixit; inde in Africam, poſtea in Judæam translatus ubiqve vicit pro imperio, in Judæa etiam pro Deo: Illud in Veſpaſiano Elogio dignum, amavit pacem homo bellicoſus, cui etiam templum excitavit, qvod Jano clauſit: deniqve poſt trophæa belli, & pacis anno absqve uno ſeptuageſimo ſtans obiit, & penè de morte ipſa triumphavit.

EPISTOLA XIV.

LUGDUNUM SUB TITO.

HIc qvoqve Lugdunum amavit, & fortè vidit cum ex Italia in Angliam cum Patre ivit, & dum cum Patre rediit: delicium fuit orbis terrarum, & terrarum orbis illi delicium: nec dubium qvin Lugdunum pars deliciarum fuerit, qvod pars erat delicioſa mundi: Qværis, Ariſte, qvalis ante Imperium Titus, & qvalis Imperator fuerit.

Titus Veſpaſianus ante Imperium dignus Imperio fuit; abſolvit victorias Patrias, & Patrem vicit; uſus eſt illo Deus ut Judæos puniret, expugnavit Hieroſolymam, & faſſus eſt eam victoriam plus habere Dei qvam Titi.

Ante imperium ferox emendavit mores in imperio, & virtutem illic invenit ubi eam pleriqve corrumpunt: Imago Flavii Veſpaſiani æqvavit Patrem fortitudine, & liberalitate ſuperavit; adeò in omnes beneficus, ut amicis aliqvando diceret perdidiſſe ſe eum diem qvo alicui non feciſſet benè: At vox illa auguſtior; auxi numerum civium non imminui; enumeravi genus humanum, nulla eſt miſeria privata qvam non ſublevarim, nulla publica qvam non erexerim; imperavit duobus tantùm annis; adeo caduca ſunt qvæ ſunt eximia, meruerat Titus Imperium Romanum, Titum Roma diutius non meruit.

EPISTOLA XV.

LUGDUNUM SUB DOMITIANO.

HIc Veſpaſiani filius, Titi frater, nihil Patris, & fratris habuit præter fortunam: huic tamen regen-

regendæ impar fuit, homo indomitus, & ſolo nomine Domitianus: qværis tamen qvalis erga Imperium, & qvalis erga Lugdunum fuerit.

Ante imperium, virtutum ſpecie obvelans vitia, Patri ſimilis haberi voluit, adeptus imperium detracta perſona, crudelis, avarus, ſordidus ſimilem ſe Neroni probavit non Patri: nec ſago qvam toga melior à Decebalo Dacorum Rege victus, empta pace de ignavia ſua triumphum egit: ne tamen arma neſcire videretur: primus indixit bellum Chriſtianis, atqve ut ignaviam diſcas, ab iis qvoqve ſuperatus eſt etiam inermibus; deniqve ut haberet qvos cæderet captabat muſcas in palatio, & captas veru transfigebat: dignum enimvero Imperatore certamen pugnare cum muſcis.

Amavit tamen Domitianus Lugdunum qvod vidit, & ubi aliqvandiu ſubſtitit miſſus à Patre in Gallias contra Civilem, Sabinum, & alios Imperii æmulos, at eos ante Domitiani adventum Cerealis domuerat.

Claudo Epiſtolam brevj elogio, Domitianus hoſtis muſcis, muſcas hoſtibus, Lugdunenſibus tamen Apis fuit.

EPISTOLA XVI.

LUGDUNUM SUB NERVA.

OCcejus Nerva cum apud Seqvanos moraretur tyrannidem Domitiani exhorreſcens, & penè fugiens arbitrio legionum, & penè imperio capeſſivit imperium. Qværis Ariſte, qvalis erga Imperium fuerit, & qvalis erga Lugdunum.

Hic

Hic imperare coactus Patrem ſe Patriæ exhibere maluit qvam Imperatorem: afflictas civitates ſtatui meliori reſtituit: puellas & puero egenis parentibus natos ſumptu publico per oppida Italiæ ali juſſit: qvidqvid tributis pœnæ nomine acceſſerat indulgeri voluit; gravem pœnam arbitratus eſſe ſolum ipſum tributum: publicarum injuriarum vindex privatarum arbiter jus omnibus reddens niſi ſibi, nihil divinius eſſe dicebat qvam poſſe parcere, nihil humanius eſſe qvam velle: Deniqve prudentiſſimus ſenex cum Imperii onus grave eſſe ſentiret, adſcivit in partem curarum Ulpium Trajanum, & Cæſarem dixit; neqve ita multò poſt vertente anno exceſſit è vivis, ſecurus ſui in amico, & Imperii in Trajano.

Viderat Lugdunum Nerva dum ad Seqvanos exercitum duceret; vidit dum poſt ſuſceptum apud Seqvanos Imperium Romam redivit; nec dubium eſt qvin Lugdunenſes euntem pecuniis juverint; nec minus certum eſt impoſitas à Galba Lugdunenſibus pœnas à benigno Imperatore condonatas: beneficus erga alios dum pœnas tributorum imminuit, erga Lugdunenſes juſtus dum ſuſtulit.

EPISTOLA XVII.
LUGDUNUM SUB TRAJANO.

Hic qvoqve Lugdunum vidit dum accepto apud Coloniam Agrippinam imperio, Romam repetiit non alia via qvam Lugduno, audi qvalem hæredem Nerva elegerit.

Extra-

Extraneus Nervæ, ut hæres eſſe poſſet adoptatus eſt in filium, ex filio in Auguſtum: nec poterat Nerva conſulere prudentius, & utilius orbi: negaverat ei natura, liberos virtus dedit; & fuit tam bonus Patri & orbi Trajanus ut meruerit appellari optimus: cum enſem Præfecto Prætorii traderet dixiſſe fertur, utere pro me ſi benè egero, contra ſi male: nemo Imperator melius dixit, nemo meliùs egit.

Et fortis fuit Trajanus, & magnificus; audi fortitudinem, in Septemtrione Decebalo victo primus Iſtrum prodigioſa lapidum mole calcabilem reddidit; in Oriente Parthos Cteſiphonte & Seleucia ſpoliavit: Armeniæ Regem Romanis legibus parere coegit; de Indis ſpolia reportavit; & longè latèqve victor Romanum ſe Alexandrum jactavit.

Audi magnificentiam, excitavit Romæ Columnam illam Coloſſo parem inſcriptam rebus ſuis; ſed audi vanitatem humanarum rerum, non ita multo poſt rebellarunt ſubactæ Provinciæ, Parthi impoſitas leges excuſſerunt, Judæi in Palæſtina, Cypro & Aſia qvadringenta, & ſexaginta hominum millia peremerunt; ipſe ab Agarenis repulſus Selinunte in Cilicia aqva intercute, & Apoplexia correptus interiit: Cinis Romam delatus illuſtri pompa de morte triumphavit, & mors de Cinere.

Deniqve ſupereſt Columna Trajani non Trajanus, vivit in ea fama hominis, & ſub illa fama: fabula eſt peperciſſe Chriſtum Trajano, qvi non pepercit Chriſtianis: pepercit Plinius junior, at ve-

at verius Panegyricum Chriſti compoſuit qvam Trajani.

EPISTOLA XVIII. LUGDUNUM SUB ADRIANO.

HIc Lugdunum bis vidit dum Provincias Imperii luſtraret pedes, & recognoſceret orbem terrarum, ut ruinas reſarciret: eam in rem ductabat exercitum non militum, ſed fabrorum, Architectorum, artificum, qvos in cohortes, & legiones diſtribuebat; novum militiæ genus, & ante Adrianum inauditum; aperiebant ſe ultro huic exercitui urbes omnes; & nemo erat qvi non hæc novo militiæ genere vinci vellet.

Hoc exercitu Adrianus in Britannia murum ad 80. paſſuum millia erexit, eodem Antinoem urbem apud Ægyptum, eodem in Judæa ubi olim Solyma erat, Æliam Capitolinam extruxit, impio tamen vocabulo, & auſu ſacrilego; hoc eodem exercitu Pontem Ælium ſubſtruxit apud Seqvanos ad Dittacium oppidum, qvod etiam arce munivit, & Metropolim Provinciæ eſſe voluit; hodieqve vocabulo Gallico, Pontarlier nomine Ælii Adriani meminit; hoc tamen diſcrimen eſt Adriani, & fluvii, fluxit Adrianus & periit, fluit hodieqve exiguus fluvius, & integer vivit.

Id laudabile in Adriano, at qvam multa vitioſa, ingenium varium, multiplex, multiforme, invidum, laſcivum, avidum gloriæ, & ignavum; cum Regibus pace impetrata occultis conditionibus gloriabatur tamen plus ſe otio adeptum eſſe, qvam armis cæteros.

At hæc inanis gloria erat, amabat vir fictus umbras virtutum non virtutes ipſas, adeò intolerabilis domi ut dicere ſoleret Sabina uxor, id unum timuiſſe ſe ne in perniciem orbis terrarum prolem ex tali monſtro ſuſciperet. Deniqve vix tolerabilis ſibi, ipſi ſervabatur à ſuis ne in ſeipſum ſæviret, qvi in multos præſertim Chriſtianos immaniter ſævierat.

Amabat tamen Lugdunum Adrianus, & amabatur à Lugdunenſibus, ejus amoris illuſtre monimentum extabat Lugduni, cujus meminit Tillius in Chron. an. C. 840. & qvod cecidiſſe ait ann. qvi mortem Ludovici Pii ſubſecutus eſt: qvale autem hoc monimentum fuerit diſputant eruditi; ſimile vero eſt Coloſſum fuiſſe, aut pyramidem, aut molem ei ſimilem qvam Antoninus Adriano erexit. Ex eo videas qvàm fidele Lugdunum fuerit Imperatoribus, & qvam fidele ſit Regibus.

EPISTOLA XIX.
LUGDUNUM SUB ANTONINO PIO.

HIc Adriani gener, & filius adoptivus, ſive ex pietate in Patrem & ſocerum, cui etiam viſendam illam molem ſubſtruxit, ſive ex vita multis ſervata; ſive ex amore inhumanum genus qvod liberis carens viſus eſt adoptaſſe in liberorum vicẽ, appellatus eſt pius cognomine ſupra Africanos appetendo ſi pietas fuiſſet vera non vana.

Audi, Ariſte, qva arte rexerit orbem terrarum non ars fuit Imperatoribus adhuc ignota, ſab

Italia

Italia nunqvam, vix unqvam Roma profectus, ubiqve tamen authoritate præſens erat: huic authoritati Pharasmenes Iberiæ Rex conceſſit omnia; hanc authoritatem venerati Indi, Bactriani, Hircani, hoc eſt ipſa barbaries controverſiarum ſuarum arbitrum Antoninum elegere: tantum apud omnes valet virtus & opinio virtutis.

Præfuit imperio annis 23. & diutius præeſſe meruerat; vir usqve adeo mitis ut cum ob inopiæ frumentariæ ſuſpicionem lapidibus impeteretur à Plebe Romana, maluerit rationibus allatis qvam armis ulciſci injuriam; ut mirum ſit hominem natura mitiſſimum ſævire in Chriſtianos potuiſſe: at nimirum homo pluriumDeorum ſtudioſus deſperabat locum inter Deos ſi unicus eſſet Deus.

Decreta ſunt ei ſacrificia, ſacerdotes, & templa: ſed tam hæc omnia falſa fuere qvam falſus ipſe Deus: Numæ à plerisqve collatus eſt, & fuit uterqve ſuperſtitioſus magis qvam pius.

Vix Lugdunum vidit, qvi extra Romam nihil vidit: erudiebatur intereà orbis terrarum ad veram pietatem, & Lugdunum ſub Potino Præſule incipiebat eſſe Chriſtianum.

EPISTOLA XX.
LUGDUNUM SUB MARCO AURELIO, ET LUCIO VERO.

QVæris, Ariſte, qvales Imperatores fuerint, & qvid Lugdunum ab utroqve, vel altero ſit paſſum, paucis evolvo rem ſatis implexam.

MarcusAureliusAntoninus, verus Philoſophus erat ſi ſapientiam Chriſtianam amplecti maluiſſet qvam admirari: adoptaverat illum Antoninus

nus in filium, nimirum ſimilem ſibi, nec facile fuiſſet utrumqve diſtingvere ſi annis perinde ac moribus fuiſſent pares.

Qvam ſimilis fuit Antonino Marcus, tam diſſimilis Lucius fuit; adſcitus tamen eſt in partem imperii, ſed non virtutis: ſcilicet luxu & libidine diffluens vitia Adriani habuit non virtutes Antonini & Marci: ſimulabat tamen Philoſophum ut fratrem falleret, & vivebat Epicurum: geſſit tamen fortia in Oriente contra Parthos, in Septemtrione contra Marcomannos, ut mirum ſit eundem hominem Martem potuiſſe eſſe, & Venerem, atqve in eodem Palatio habitare potuiſſe in duobus fratribus vitium & virtutem.

Extincto Lucio Vero poſt undecim annos ſolus Marcus Aurelius imperium tenuit; verè Philoſophus qvi ab infantia nec vultum gaudio nec mœrore mutavit; expertus eſt tamen proſperam & adverſam fortunam; & oculis iisdem utramq; vidit.

Ex pluribus victoriis unam laudo qvam debet Chriſtianis, intercluſus à Qvadis Aurelius ipſe, & Romanus exercitus, & ſiti, & calore erat periturus: in iis rerum anguſtiis paſſus eſt Legionem Chriſtianam invocare Deum ſuum: nec mora Cœlum coruſcans fulminibus disſipavit Qvados, & aer imbribus defluens refecit ſitim, & calorem temperavit: ab eo eventu legio Ceraunobolos, ſeu fulminatrix appellata eſt, & prærogativa illuſtri principem locum in exercitu obtinuit, aliisqve Legionibus ſemper præivit, & præibat cum illa Deus.

Placet exſcribere verba qvædam reſcripti: conceda-

cedamus inqvit talibus ut ſint Chriſtiani, ne qvæ arma hujus generis contra nos petant: Cenſeo autem neminem qvod Chriſtianus ſit eſſe in crimen, & judicium vocandum; qvod ſi qvis inventus fuerit crimini dare cuipiam qvod Chriſtianus ſit, ſi nihil aliud objectum eſt dimitti volo, eum autem qvi Chriſtianum accuſavit vivum exuri, &c. Hæc autem S C. etiam ſanciri volo; atqve hoc meum edictum in foro D. Trajani proponi ut legi poſſit, curæ autem erit Vetraſio Pollioni Præfecto urbis, ut ad omnes Provincias hæc conſtitutio mittatur; neqve qvisqvam qvi eam exſcribere voluerit prohibeatur.

Qvis credat poſt hoc Chriſtianæ fidei miraculum, poſt reſcriptum honorificum, poſt Senatus-Conſultum, Imperatorem alioqvi natura mitiſſimum, & Philoſophum ſævire potuiſſe in Chriſtianos? permiſit tamen ipſe ſæviri à Præfectis, & ipſe ſævivit edictis, non qvidem publicis, ut ait Tertul. in Apol. ſed privatis, qvale eſt illud de Attalo ad Galliæ Præſidem, ut conſtat ex literis Lugdunenſis, & Viennenſis Eccleſiæ ad Aſianos: ſcilicet obſoleverat ſenſim memoria accepti beneficii, & corrumpebant ejus mentem mali Philoſophi, & tumidus ipſe humana Philoſophia non agnoſcebat divinam: negabat miſer Deum fieri potuiſſe hominem & fecerat ipſe Antoninum Deum.

Tunc vero illuſtres Cœlo Martyres Lugdunum dedit octo, & qvadraginta enumerant Ado, Paradinus, Champerius in tract. de claris Lugdun. lib. 2. & poſt eos Theophilus Raynaudus proleg. 3. indiculi SS. Lugdunenſium: inter qvos Pothinus

Piæ-

Præſul,& Blandina in Ancillæ corpore pluſqvam Domina, fortiusdimicarunt; tunc vero Chriſtus per ſenem, & puellam de profana Philoſophia & Romana fortitudine triumphavit.

At hæc & ſimilia facinora pertinent ad Lugdunum ſacrum, ego hac ultima Epiſtola abſoluto profanum.

HActenus Hiſtoriam veteris Lugduni nova methodo ſcripſi, nec fortasſis ingrata: non ſemper incedendum eſt trita via, gratius eſſe ſolet iter qvod viator facit, qvam qvod invenit, & ſæpè rectiores ſunt ſemitæ; & plerunqve breviores: rogarunt ſæpè viri Lugdunenſes primarii ut totam Lugduni veteris & recentis Hiſtoriam eadem methodo ſcriberem: prohibuerunt duæ rationes ne id facerem, prima fuit, veterum aliqvot familiarum annoſa nobilitas, qvæ dum crevit annis, decrevit divitiis: altera erat, recentium aliqvot familiarum glorioſa nobilitas, ſed junior ætas: placere utrisqve difficile erat, & pronum diſplicere alterutris.

Laborioſos indices utriusqve Lugduni, profani & ſacri, & omnium familiarum ex variis M. S. collegit P. Petrus Bullioud S. I. Lugdunenſis, ex ea familia qvam nemo neſcit qvi Lugdunum novit; Ac vide modeſtiam hominis, maluit vir eruditus indicare materias qvam explicare, propterea laborem ſuum appellare voluit Lugdunenſium rerum indices. Ego ex iis indicibus ſelegiſſe me aliqva libens profiteor, & ne ſim ingratus Authori reſtituo.

LIBER SEPTIMUS
ELOGIA POETICA.

PErtinent ad hunc ſeptimum librum variæ Poeſes prioribus libris aſperſæ, & libro octavo aſpergendæ.

IN LIBRO PRIMO.

Carmen votivum Authoris ad B. Virginem pag. 1. & 2
Sacra Syndon Biſontina. p.30.& 31
Soliloqvium animi Solitarii. p.53.& 54
Paræneſis B. Franciſci Saleſii ad ſuam Genevam. p.61
Hymnus Eccleſiaſticus de S.Ignatio. p.66
Hymnus Eccleſiaſticus de S.Xaverio. p.68.& 69

IN LIBRO SECUNDO.

Umbra Auguſtini Poema Theologicum. p.88

IN LIBRO TERTIO.

Votum pro Ludovico XIV. adhuc Delphino, ut ſit Parenti ſimilis. p.194
Clavæ Herculeæ Symbolicæ, Ecphaſis Poetica. p. 211
Ludovici XIV. ægrotantis Paræneſis ad fratrem. p.214
Votum pro Delphino futuro. p.21[illegible]

Horoſcopus Delphini, ex Parentum aſpectu. p. 219
Mommedii capti Proſopopeia. p. 221
Proſopopeia Dunkerkæ. p. 224

IN LIBRO QVARTO.

Lugduni, & Masſiliæ amabilis pugna de Alphonſo Richelio, Ecgloga ſub nomine Ariſti. p. 261
Votum diuturnæ vitæ, pro Em. Card. Mazarino. p. 287

IN LIBRO QVINTO.

Proſopopeia Bremæ captæ, ad Mareſcallum Creqvium. p. 305
Epiſtola Urbani VIII. ad Toeraſium poſt ſervatam Ræam. p. 308
Carmen votivum poſt interitum fratris. p. 371

SYLVÆ POETICÆ.

SYLVA PRIMA.

ARISTUS PASTOR.

Paſtor Ariſtus erat, cui plebs dilecta bidentum
Arebat langvente ſiti; defecerat humor
Fontibus, & triſti ſolus ſuperabat Ariſto
Sangvinis & lacrymarum humor; poſt vota, precesqve,
Durus adhuc morbi cauſam celabat Apollo;
Optanti ſit Numen amor, morboqve medelam
Suggerit, ut peſtem lacrymis & ſangvine potet,
Et fiat fons ipſe gregi; veneratus amoris
Ingenium, venam ferro ſcrutatur Ariſtus,
Ferreus ipſe ſibi, lacrymisqve, & ſangvine rorans;
Fit duplex ovibus fluvius.
Innixusqve pedo, dextramqve, & vulnera tendens,
Ad potum lacrymante gregem invitabat avena;
Currite lanigenæ pecudes, guſtate fluenta,
Et latices qvos fodit amor, pietasqve recluſit;
Ex oculis undæ rorant, è vulnere ſangvis
Profluit, hic vobis rivus decurrit uterqve,
Impenſis & uterqve meis; ne parcite fonti
Dum ſiſtet ſupplebit amor; felicia venæ
Vulnera, felices lacrymæ, ſi vivat ovile
Paſtoris per damna ſui.
Interea lacrymis pecudes, & ſangvine paſtæ
Explevere ſitim; Paſtor ſæpè ipſe fatiſcens
Paſcebat ſe rore ſuo, potusqve cibusqve
Et conviva ſibi, tandem qvos fecerat ipſe
Clauſit amor latices, ſuffecitqve omnibus unda,
Dum nulla unda fuit.

Se-

Senſerunt gratæ pecudes Paſtoris amorem,
Et memori ſenſu, & ſignis, geſtuqve loqvaci
Paſtorem coluere ſuum: Tu verus Ariſtus
Tu Paſtor Chriſte es; Tu venas corporis omnes
Mutaſti in latices, undisqve & ſangvine rorans
Invitas populos omnes ad fercula de Te,
Et potum de rore tuo. O miracula amoris!
O ſortem felicem hominum! licet omnibus eſſe
Convivas Domini, & ſacræ myſteria menſæ
Impenſis celebrare Dei.

SYLVA SECUNDA.

CARLOMANNUS EX REGE PASTOR.

Rex olim mox Paſtor oves paſcebat Amyntas
Et Regem exutus ſub opaci nube Cuculli
Rector adhuc, & Paſtor erat.
Ecce tibi ſolam à tergo procul ire bidentem
Aſpicit, & cauſam explorans plorare ſubaudit,
Et lacrymis ſine voce loqvi.
Sentit amor lacrymas, penè ipſa ſilentia ſentit,
Et voces ſine voce audit; miſeratus Amyntas
Accurrit, claudaqve videns inſiſtere planta
Aſſidet, & gremio miſeram amplexatus amico
Alloqvitur nutu, ſit amor vocalis utriqve,
Reſpondent, & uterqve ſilet.
Mox plagam attrectans fractæ dedit oſcula plantæ,
Palpavit blandè, lacrymis aſperſit amaris,
Ungventum fuit ille liqvor; tùm fragmine veſtis
Induit, & levibus munivit utrimqve bacillis;
Qvod deerat ſupplevit amor.
Creſcebant umbræ intereà, vergebat horiſon,
Inclinante die, grex ſponte ad ovile redibat;

Adblanditus ovi, cervici imponit Amyntas
Molle onus, & placidæ ſurgens ſub pondere molis,
Hoc cantu ſocias pecudes, ægramqve bidentem,
Et proprium recreabat iter: Nunc inqvit Amyntæ,
Nunc Regem eſſe licet, mutavi inſignia regni,
Nec Regem amiſi, totum hoc ſub pondere regnum eſt:
O onus innocuum! ò facile & tolerabile pondus!
Qvam diſpar moles hominum eſt! Tua ſarcina Chriſte
Hæc fuit impoſitum cervici attollere mundum,
Et gemuit ſub mole Deus: Tu ſarcina nobis
Chriſte levis, legesqve tuæ tractabile pondus,
Victorem vehis ipſe tuum, Tu nobilis Agnus
Qvi tollis peccata hominum; Tu me Agne tuliſti
Et pondus vis eſſe meum. O ſine pondere pondus!
O me felicem cui ſarcina Chriſtus in Agno,
Et Deus eſt Paſtoris onus; ſic ibat Amyntas
Succollans, tolerans qve agnum, videre beatæ
Aligerum mentes Regem in Paſtore latentem,
Spectavit Deus, & riſit ſub vellere Regem,
Et Verbum ſub Rege latens: Ovis ægra ſalutem
Intereà accepit, grates qve rependit Amyntæ,
Et memorem ſemper repræſentavit amorem.

SYLVA TERTIA.

ANDRODI, ET LEONIS AMOR, EX AULO GELLIO.

HÆrebat laceri plantæ defixa Leonis
Spina nocens, ſtrictusqve rubi mucrone gemebat
Difficilis plorare Leo; ſubtile foramen
Febris erat, ſævusqve dolor; ſic lædit acumen!
Nec morbo medicamen erat, qvis enim audeat eſſe.
Langventis medicus, vix tangere tentet Apollo,

Ægro-

Ægrotum medicina timet, vox ipſa timetur,
Et terret plorando Leo.
Fortè ingreſſus erat ſpeluncam Androdus inanem ;
Ignarus quæ tecta hoſpes, quæque antra ſubiret ;
Dum ſedet, ecce Leo veteris redit incola rupis,
Et Regem ſe voce probat, perterritus hoſpes,
Ex antro reſponſa petit, propiusque Leonem
Aſpiciens tripliċi miratur ſiſtere planta ;
Fit triplex ea planta tripus unde omina ſumat ;
Mox ubi ſingultus audit, rorantiaque ora
Aſpicit invitis lacrymis, ex indice morbum
Colligit, & medicum fingens, blandumque ſalutans,
Ut valeat ſine voce rogat, loquiturque figuris ;
Quot loquitur natura modis ! vocalia ſenſit
Signa Leo, caudaque loquens, reddensque ſalutem,
Se primùm proſternit humi, medicumque ſedere
Invitat, laceræque oſtentans vulnera plantæ,
Poſcit opem mutis lacrymis, geſtuque meretur ;
Androdus plantam attrectans, unguesque recurvos.
Quos cicures faciebat amor, tandem indice tactu
Hærentem ſenſit ſpinam, telumque revellens
Expreſſit ſaniem, libavitque oſcula plantæ ;
Et plagam obſignavit amor.

Quis numeret mutas grates, nutusque leonis
Vocales ſine voce? diu fuit hoſpes, & altor,
Et medici conviva ſui ; nec finis amorum
Sylva fuit, captus tandem, & damnatus uterque
Ad pugnam jam promptus erat ; cum utrique recurrit
Sylva, & amor ; primusque Leo veneratus amorem,
Blanditur cauda memori, veſtigia lambit,
Et geſtu loquitur ; nec ſegnior oſcula figit
Androdus, palpat veterem, & reſalutat amicum,

Et Circo ſit ludus amor, Roma ipſa triumphum
Audiit, & flores utriqve hoc carmine ſparſit.
Ecce homo Chirurgus læſi medicusqve leonis;
Ecce leo ſervus Chirurgi & ſervus amoris.

SYLVA QVARTA.
ALEXIS, ET LEONIS AMOR ALLEGORICUS.

Lapſus in obſcuram foveam Leo triſte gemebat,
Et gemitus regalis erat; forte ibat Alexis
Venatum; mixtos gemitus rugitibus audit
Apparetqve etiam plorans Leo.
Attonitus, vivæqve legens veſtigia vocis
Subſtitit, & pronus videt alta in gurgite foſſæ
Captivi ſpeciem Regis, qvi ſupplice cauda,
Vocali capitis nutus, mutaqve palæſtra,
Plus loqvitur qvam verba ſonant, miſeratus Alexis
Promittit qvam neſcit opem.
Omnia luſtranti circum, dum ſingula deſunt
Auxilium ſuggesſit amor; deciſa jacebat
Qvercus humi, hanc humero, & manibus verſare laborat,
Supplet amor vires, tandemqve advolvit uterqve,
Et tamen unus erat.
Devolvensqve monet geſtus clamore Leonem
Excipiat ſylvam labentem, apteqve reponat,
Et pontem ſtruat ipſe ſibi: nec ſegnior ille
Succollat, pontiqve ſubeſt pons ipſe futuro,
Et ſolidum ſibi fundat iter; mox impete facto
Inſiliens, plantis qvercum tranſcendit aduncis,
Et gravis inceſſu patuit Leo; mox ubi terram

Attigit, advolvens corpus, caudaqve, jubisqve,
Supplicibus, Dominum pronus veneratur Alexim,
Libertatem offert, promptumqve ad juſſa Leonem,
Et famulum ſub Rege canem.
Ingenium, ſenſumqve feræ miratus Alexis
Accumbens collo, palpansqve, iterumqve remulcens,
Admiſit famulum, & dominum promiſit amicum.
Jamqve domum omiſſa prædandi mente redibat,
Contentus Rege in prædam, cum Cervus anhelans
Hoſte procul miſſo majorem incautus in hoſtem
Incidit, & Regem agnoſcens, ſubdiqve recuſans
Securum properabat iter; ſed præpete ſaltu
Inſiliens, urgensqve Leo, plantaqve recurva
Suffigens, captumqvè tenens oſtendit Alexi,
Et ſervum facit ex cervo; mox ungve retorqvens
Cervicem, torſit vitam, & ſpiracula vitæ,
Dorſoqve imponens victori imbelle cadaver,
Ibat ovans Rex, & famulus.
Jam villæ vicinus erat, cùm exterrita conjux,
Et pueri exclamant gemini formidine monſtri;
Horrorem dominæ ſenſit Leo, parteqve monſtri
Depoſita, collo, & cauda, geſtuqve loqvaci
Se famulum mutus clamat, fingensqve moloſſum,
Luſit, & horrorem blando correxit amore.
Ne tamen aut catulus tantùm, vel Simius eſſet,
Aſſiduus venatum ibat, prædasqve reportans,
Præda Leo, & prædator erat;
Denıqve poſt aliqvot ſoles armatur Alexis
Ad ſacrum cruciger bellum, cum Gallia miles,
Totusqve eoum veſper migraret in orbem,
Et Reges ſub Rege Deo.
Senſit iter bellumqve Leo, nec voce jubentis,

Nec terrentis heri potuit clamore teneri
Ne veniat comes; hac tantum non parte fidelis
Dum tentat retinere fidem; ne ingratus abiret,
Colloqve & cauda grates undante rependit,
Verbaqve ſupplevit rugitu.
Ventum erat ad Naves, & Navita vela parabat,
Ut videt horrendum navi ſe inferre Leonem,
Qvis nobis hæc audet, ait, producere monſtra,
Monſtrorum ſatis æqvor habet, cur addere monſtris
Monſtra juvat? non hæc portenta expectat Idume,
Portentis jam plena ſuis, petit arma, viroſqve,
Poſcit Eqvos, non indociles ad bella leones:
Exeat è Navi, non eſt hæc ſylva ferarum,
Ipſe homines non monſtra veho, favere qverelis
Turba tremens, cauſamqve metus excedere navi
Communi clamore jubent; nulla inqvit Alexis
Nulla metus cauſa eſt, hæc ſola figura leonis,
Naturam mutavit amor; ſed plura parantem
Dicere, muſſantis vetat indignatio turbæ,
Et vocem navimqve negat.
Opprobrium Domini ſenſit leo, jamqve parabat
Ulciſci, & ſenſim monſtri natura redibat,
Aſpexit, nutuqve iras placavit Alexis,
Eductumqve foras verbis affatur amicis;
Arrecta ſtetit aure leo.
Dividimur tandem, Deus hæc divortia fecit,
Nec decet ulterius Regem ſervire leonem,
En tibi ſylvarum regnum natura redonat,
Donavi qvod ſæpe tibi; nec longius hoſpes
A Patria diſtas, ubicunqve eſt ſylva ſpecusqve
Hic patria eſt, regnumqve tuum; tibi cymba negatur,
Nec digna eſt te Rege ratis; nec plura locutus

Pal-

Palpavit, mulſitqve jubas, atqve oſcula fixit
Ingreſſusqve ratem juſſit retinacula rumpi,
Et mundi interrupit iter.
Qvid non audet amor? qvis amori impervius orbis?
Inveniet ſi deſit iter; fugiebat Alexis,
Ut ſenſit fugiſſe Leo, teſtatus amorem
Rugitu, medias pronum ſe immittit in undas,
Et qværit qvod neſcit iter; primo impete ſaltus,
Moleqve membrorum tractus maris ima petebat,
Ut ſenſit diſcrimen amor, cervice prehenſum
Suſtinuit, plantasqve movens, caudamqve gubernans,
Edocuit qvam ſiccus adhuc neſciverat artem,
Ibat ovans, Regemqve Leo per cærula fingens,
Rugitu terrebat aqvas; videre natantem,
Et timuere maris populi, ſpectavit Alexis
Et lacrymis animos dedit, ille ut ſenſit Alexim
Attollens caput, & cauda ſuper æqvora ludens
Blanditur qva parte poteſt, miſeratus Alexis
Hic inqvit vos tangat amor; ſuccurrite amori
Dum natat, & Domini in famulo defendite vitam,
Non ſolus moriere Leo, tecum ibit Alexis;
Jamqve ibat; movit Nautam certamen amoris;
Vivat uterqve inqvit, digna eſt ea pugna ſalute,
Viciſti moriendo Leo, recreatus Alexis
Porgit utramqve manum, ſocii adjuvere trahentem,
Adjuvit ſeſe ipſe Leo, ſaltuqve ſuperbo
Inſilit in navem, rorantesqve excutit undas,
Et mortem permixtam undis.

Mox cauda, colloqve loqvax, mutaqve figura
Facundus, Dominam navim ſine voce ſalutat,

Et

Et grates qvas neſcit agit.
At toto Dominum geſtu proclamat Alexim,
Palpatusqve manu, & nutu procumbere juſſus
Procidit, exercensqve canem, fingensqve moloſſum,
Simium agens, famulus navis, cuſtosqve, vigilqve,
Et ludus ſub Rege fuit.
Deniqve ſub Domino terras luſtravit eoas,
Sub Domino rediit, plenusqve fidelibus annis,
Occidit, elogio dignus Leo, dignus Alexis.

PROSOPOPEIA.
ANGLIÆ POST RÆANAM INSULAM OBSIDIONE LIBERATAM.

ANglia qvam felix olim! cum ſceptra, crucesqve
Dextra meas diſpar gereret, cum ſacra profanis
Differrent, nec frons eadem vittasqve, apicesqve
Præferret, geminoqve humerus ſudaret in oſtro;
Ex qvo permixtum eſt ſacræ diadema Tiaræ
Cuncta tulit ſublata fides; ſed damna vetuſta
Qvid memoro, gravius præſenti clade fatigor,
Et vereor ne ſint venturæ oſtenta ruinæ.
Illa ego cærulei qvondam regina profundi,
Victrices cujus claſſes, & ſimus Iappon,
Et Sinæ imberbes, orbiqve incognitus orbis
Victus adoravit, timuerunt cætera vinci:
Illa ego poſt toto collectas æqvore prædas,
Vincor Ræanæ fatali in limite terræ,
Ignotosqve orbi portus, & laudis egentes
Ut clade attollam memori, nomenqve decusqve
Et palmas humili ridenda in littore pono;

Et nunc Rea meis illuſtris, & inclyta damnis
Oſtentat probroſa meæ monimenta ruinæ;
Hic limes rerum, & triplex hoc funere regnum
Mergitur, anguſtoqve cadit magna Anglia portu.
At non Villeri non hæc promiſſa dediſti,
Cum tecum abducens delectæ robora pubis,
Et puppes, & ſigna meis ſpirantia Pardis,
Et gazas, & opes, & vectigalia ſecli
Venturi, & ſeris pendenda nepotibus æra,
Lugentemque, patriaqve omnes de laude monentem
Juſſiſti certos Franca de Gente triumphos
Sperare, & noſtris labyrinthum texere in hortis,
Lilia ubi plantis flerent captiva ſub Anglis;
Et nunc tota tibi ſterilisqve, & inutilis æſtas
Exiguæ periit conſumpta in ceſpite terræ,
Qvam propriæ avulſam ſedis radice per auras
Aut rapere, aut vaſtæ potuiſti imponere claſſi,
Vile onus, & terris ſulcandam inferre britannis:
Intereà dum tu lento trahis otia portu,
Obſeſſus turres & mœnia ſubſtruit hoſtis,
Et qvas non patitur contractior inſula moles,
Extendit vacuo vaga propugnacula Olympo,
Et cœlo ſpatium petit, ædificatqve per auras:
Hæc vita obſesſis, dumqve ori fercula deſunt,
Membra labor virtusqve animos ſpe lactat alumna,
At Tibi vix toto pretioſa annona profundo
Convehitur, pigrisqve cibis elementa laborant,
Nec ſatis in ſumptus eſt Anglia; qvæ magis urit
Me cura, & gravius turpis pudor inficit ora;
Nec centum ingentes pinus, nec in æqvore ſylva
Arboribus denſata meis, nec miles, & arma
Anguſtos potuere hoſti defendere portus,

Et

Et clauſas prohibere vias ; pudet acta referre,
Bisdeni exigui lintres, qvos obvia claſſis
Excipere, atqve alvo potuit ſorbere capaci
Exiguam ventris prædam, tamen agmine juncto
Tranſtra per, adverſasqve trabes tenſosqve rudentes,
Per cœli noctisqve umbras, per tela, per enſes,
Per flammas, piceamqve diem, perqve omnia clauſa
Invenere viam, portuqve invecta ſupellex
Fertur in obſeſſas arces ; hæc qvisqvis ô olim
Accipies, nec ficta puta, nec dum æqvora clauſa
Obſeſſosqve audis, & claſſe, & milite portus,
Supplementa famis celeres delata per auras,
Aut cœlo delapſa puta ; qvo credere poſſis
Emeritos, primisqve pares heroibus auſus,
Jurata in proprium teſtor victa Anglia probrum,
Vulneribusqve meis, & certo ſangvine ſigno.

Qvid referam eventus belli ? jam littore victor
Infert ſe terræ Francus, committitur impar
Pugna, cadunt, fugiunt Angli, terraqve mariqve
Vincor, nec numerus prodeſt, nec tela, locusqve,
Qvod potuit faviſſe nocet ; premit arduus hoſtis,
Imminet, incumbit, ferit, & dum plurimus inſtat,
Inſtandi ſpatium totus rapit ; una ſecuris
Ut perhibent, truncos qvinqve à radicibus imis
Subruit, emerita deinceps falx digna ſub umbra
Ceſſare, & ferias illuſtri hoc ducere verbo
Et Meſſi falx una ſatis : qvos deniqve vivos
Non poterat vix jam brevior capit inſula cæſos,
Inqve novo natat Oceano, ſternuntur ubiqve,
Fitqve alter caſus primo, exitiumqve ſeqventi ;
Strata jacent brevibus denſata cadavera glebis,
Nec ſatis in tumulos tellus patet ; æqvora turpes

Reb-

[illegible] ſervant, [illegible]æqve remittunt.
Hæc ego [illegible] vidi, & inania tranſtra,
[illegible] p[illegible] qvas milite plenas
[illegible] rum velorum, hominumqve,
[illegible] Rupella ſtetiſti;
[illegible] tua [illegible]runt, ſed prima peribis,
[illegible] tua [illegible].
Hæc tamen [illegible] eſt, hinc ſi ſ[illegible]at Indus uterqve
[illegible] hominum, ſu[illegible]nnet uterqve
[illegible], & extremo vincit me Francus in orbe.
[illegible]am ego qvid metuo? hæc aliis ridenda
ruina;
[illegible]penda mihi, [illegible] illa beata,
[illegible], qvibus regni virtus præſcripta Britannis,
[illegible] pietas, & ſancta fides [illegible] redibit,
[illegible] armis expulſa fuit; rurſum Anglia Cœlo
[illegible]o, rurſumqve meos [illegible] per hortos
[illegible]bis, veſtro hi flores de ſangvine ſurgent
[illegible] fidei, tua erit, tua gloria Francæ,
[illegible]ce veni, [illegible]qve ulciſcere gentem,
[illegible]modo flagitii [illegible] vindicta, [illegible]
[illegible]iæ ſit pœna fi[illegible]
[illegible]ur, una fides [illegible]

LUDOVICO XIII.
CARMEN PANEGYRICUM,
OB EXPUGNATAM RUPELLAM.

PARS PRIMA.

Apparatus ad Bellum, & factioſi Rebellium Conſilia, hæreſis Rupellæ furit, rebellionem

conſul[illegible]t, in Angliam trajicit, bellum [illegible] de Volcas dum petit. Lugdunum [illegible] Nemauſum turbat, Rupellam redit, [illegible] nuntius Anglus redibit [illegible] tuis.

XANTONICI *Domina* [illegible], *Regina* [illegible] *Rupellæ, Allobrogum prol*[illegible], *&* [illegible] *neva,*

Hæreſis, ut fama vulgante, & [illegible]
Flagitii ſtimulante metu ſibi [illegible]
Senſit & ultrices pœnas. [illegible]
Grande aliqvod moliri [illegible]
eſt
Servetur ſcelere [illegible], *quid* [illegible]
At [illegible], *an* [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] *animum* [illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible] at, prima veneni
[illegible] Miniſtri,
[illegible] addicta ruinæ,
[illegible], virtusqve ſalusqve,
[illegible] tur imagine formæ.
[illegible] m, hic duo pignora lecti
[illegible] inani nomine dicti,
[illegible] xtram lævamqve [illegible] care,
[illegible] o Z[illegible] ſedere,
[illegible] fulcra domus; hæc regia vota
[illegible] ſacros [illegible] exſuſcitet ignes.
[illegible] ait æqual[illegible] fortuna coronas,
[illegible] plex diadema [illegible]; qvi maximus annis
[illegible] Volcarum or[illegible], Albamqve, Nemauſumqve
[illegible] rio regat, & Romæ monimenta vetuſtæ
[illegible] t, ſtatuatqve nov[illegible] myſteria Romæ;
[illegible] fines Aqvilo, terrasqve [illegible] es,
[illegible] riqve, & regnis habeat vicina Britannis,
[illegible] or O[illegible]: Rupellæ Regia Mater
[illegible] am I[illegible], & Capitolia [illegible],
[illegible] Urbi Pap[illegible], & [illegible],
[illegible] alvino cr[illegible]dat, [illegible]
[illegible] mea mens, & ſi p[illegible]
[illegible] l[illegible]at, vobis hæc aur[illegible] fila
[illegible], & triplex propera[illegible]nt diadema [illegible];
[illegible] juncta r[illegible]
[illegible] Roma [illegible],
[illegible] Rex [illegible],
[illegible] vitæ
[illegible], rubr[illegible]
[illegible], totamqve in C[illegible]

Opp[illegible] ſunt arma, [illegible]
R[illegible]ma[illegible] [illegible] tuend[illegible]
P[illegible]; [illegible] calce ſuperb[illegible]
Sub[illegible] ſol[illegible]m, incl[illegible]
Tar[illegible] ſurgent ad bella [illegible];
S[illegible] [illegible]ilis opus eſt, cui p[illegible]
[illegible] Oceanus famul[illegible]s ad juſſa [illegible],
F[illegible] advolvit ad oſti[illegible]
Qu[illegible] laudi Rupellæ times, cui [illegible]
O[illegible]o, latoqve fluunt L[illegible]?
Qua[illegible]e age Rup[illegible] ge[illegible] r[illegible] [illegible] Mater,
O[illegible]o volitet Bo[illegible], ego [illegible]
Ter[illegible]ro, hinc [illegible], [illegible] reviſo.
Hæc ait, & blan[illegible] in[illegible] per membra [illegible]
nam,
I[illegible]remuit Mater, p[illegible] [illegible].
[illegible] mulier, [illegible]
[illegible]ora! [illegible] f[illegible]
[illegible]retis? [illegible]moveret,
Nunc [illegible], nunc bella para[illegible]
In qu[illegible], & vict oria probrum [illegible]
Eia agit[illegible], & R[illegible] vos ſubdite veſtro;
T[illegible] ego pr[illegible] delebo opprobria famæ,
E[illegible] M[illegible], & avitæ laudis [illegible],
T[illegible] ad [illegible] laude.

[illegible],
F[illegible],
Fatal[illegible] gran[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible],

[illegible] *hæc tibi lilia virtus*
[illegible] *illa geruntur,*
[illegible] *L*[illegible] *in p*[illegible]*re fronti,*
[illegible] *v*[illegible]*ſtigia culpæ;*
[illegible] *r*[illegible]*dituri Britannos.*
[illegible] *virtus, mentit*[illegible] *decoros*
[illegible] *barbæque triſt*[illegible]
[illegible] *colloque capillos,*
[illegible] *lumine v*[illegible]*ſtes,*
[illegible] *di*[illegible] *æ mendacia vultus,*
[illegible] *forte recenti,*
[illegible]*s no*[illegible] *pulvere probri*
[illegible] *laceras* [illegible] *carinas,*
[illegible] *Schomber*[illegible]*s, tua f*[illegible]*a ſacta*
[illegible] *præl*[illegible] *certamina Muſæ.*
[illegible]*ollicitum, & m*[illegible]*ntem*[illegible] *opprobria frontis*
[illegible] *ques aggreditur, quid t*[illegible] *Martis*
[illegible]*t? caſu Francus, tu* [illegible]
[illegible] *quod nox h*[illegible] *quod pr*[illegible]
[illegible]*, quod* [illegible] *temerari*[illegible] *error.*
[illegible] *fortuna tua*[illegible] *quod* [illegible]*,*
[illegible]*od per te Alit*[illegible]*bus* [illegible]
[illegible] *bello acciſæ vir*[illegible]*s,* [illegible]
[illegible] *leges, & fœd*[illegible]*ra ſ*[illegible]*,*
[illegible] *ſunt ſigna tui; ſed vic*[illegible]*rit h*[illegible]
[illegible] *viciſſ*[illegible] *eſt Rea exce*[illegible]*ſſe Brit*[illegible]*.*
[illegible] *reditu del*[illegible]*nda*[illegible] *ga eſt, n*[illegible]
[illegible] *allanda tu*[illegible]
[illegible] *ſupplex ad pro*[illegible]
[illegible] *, i*[illegible]
[illegible] *hæc* [illegible]
[illegible] *hortis, &* [illegible]

Reginam a[illegible] *Roſam; r*[illegible]*e* [illegible]
Et veteres regni [illegible]*, & I*[illegible]
Amiſſæ pars m[illegible]*a re*[illegible]
Du[illegible] *Ru*[illegible] *obſes?* [illegible]
S[illegible] [illegible]*ſponte Ro*[illegible]
M[illegible]*, &* [illegible]*ntem* [illegible] *per* [illegible]
I c[illegible]*ler, & p*[illegible] [illegible] *in*[illegible]*,*
Scande arc[illegible] [illegible] *regn*[illegible]

Hæc [illegible]*, &* [illegible]
Sub D[illegible] *captiva R*[illegible]*,* [illegible]
Ad V[illegible] *r*[illegible]*,* [illegible]
Ta[illegible]*m, & ſtygi*[illegible]*,*
Hæ p[illegible]*is cauſa, & gr*[illegible]

C[illegible]*inum p*[illegible]
Herb[illegible] *populo* [illegible]
F[illegible]
A[illegible] *ac*[illegible]*,*
Ib[illegible] *& in*[illegible]*at,*
L[illegible]*uno* [illegible] *morb*[illegible]
S[illegible] *venenum,*
U[illegible] *ores*

O [illegible] *plumbique* [illegible]
[illegible] *manu* [illegible] *piſes, & clau*[illegible]*,*
[illegible]*s, &* [illegible]*a re*[illegible]
[illegible]*nt*[illegible] *&* [illegible]*,*
[illegible] *ru*[illegible]*,*
[illegible]*.*
[illegible]*.*
Cui [illegible]

[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible]

[illegible], & [illegible] commune [illegible] ;
[illegible] Dominum [illegible] cum fratre relictum,
[illegible] turbis ,
[illegible] atque fœdera Regum
[illegible] dam̄na vertere,
[illegible] Coronæ,
[illegible] profanus,
[illegible] querela,
[illegible] in undis,
[illegible] & pleno [illegible] æquore ſceptra.
[illegible],& [illegible]
[illegible] iter terris [illegible] ſalutat
[illegible]es ; [illegible] ſub auris,
[illegible] !
[illegible] cunabula [illegible],
[illegible]ctum, & diris ululatæ vocibus [illegible],
[illegible]ctæ tabulæ & præſenti numine templa
[illegible]a,& vacuis cœnacula plena [illegible].
[illegible] patria quid conjurarit in urbe
[illegible]s,& [illegible] & fœdera conſcia noctis,
[illegible]os Manes ad Sacramenta [illegible]s.
[illegible]s referunt [illegible] ſub auras
[illegible] tota ad partum [illegible],
[illegible] execrante ſ[illegible] Germana
[illegible]s cœtus, ubi Franci funera Regni,
[illegible], & ſacræ jurata incendia Romæ ;
[illegible] ſubſcripſerat a[illegible]r,
[illegible] numerat [illegible] cædes ;
Nunc [illegible], & morbo monſtrum [illegible] laborat.
[illegible] ſtygia [illegible] ad [illegible],
[illegible] medicas artes,& pharmaca longè
[illegible], & Reges ad teſtamenta [illegible]atos,

Non

Non ita poſt Angli cognato nomine Regis
Promiſſam laturus opem legatus [illegible],
Sed dum imprudenti [illegible]
Borbonide [illegible], & [illegible]
Et meliore dolo peregrinum [illegible] Ulyſſem
Et quæ implicuit nodoſa [illegible]
Solvet, & ignotis ænigmata [illegible] figuris.
Dicitur hic [illegible]
Juratamque fidem & [illegible] fœdera Regum
Scripſiſſe [illegible]
Et niſi fata [illegible] Regi [illegible]
Inviſa [illegible] reparare ſalutem,
Sed fide LUDOVICI *[illegible] ultrice [illegible]*
Debenturque tuo [illegible]

PARS SECUNDA.
OBSIDIO RUPELLÆ REGIS MORBUS.

Deiparæ Auxilium, Terreſtris oppugnatio, agger in mari extructus, adventus Spinolæ in caſtra, geminum cum Anglis navale certamen.

R[illegible] ANIS *Anglum interea pulſurus ab oris*
[illegible] Rex ibat iter; cum [illegible]
[illegible]

[illegible] milites putat in crimina ſtringat,
[illegible] tertia palma
[illegible] erit, nunc [illegible] Rupella recuſet,
[illegible] prius, natura præibit
[illegible], [illegible]que [illegible] ſternent.
[illegible], & in cœlum levibus ſe ſuſtulit alis,
[illegible] Oceani, domoque parentum
[illegible] Regina in finibus ora
[illegible] Anglorum laudem, transmiſſa natatu
[illegible], & jacentes per clauſa [illegible] regreſſus,
[illegible] pelago [illegible], atque hoſte Britannos.
Hæc olim cantatis mea præludia Muſæ.
Gallia ſingulis propriis in prælia vires,
[illegible] unde [illegible]que [illegible], pridem orbis uterque,
Et Turca, & [illegible] colerent tua [illegible],
[illegible] pugnæ, quæ palma tuo ſine ſanguine parta?
[illegible] plaga, quæ regio Arctoæ ſub frigore [illegible]
Non armis tentata tuis? te milite nuper
[illegible]ucam Italiæ, terrarum ignobile punctum,
[illegible] domuit gemini victrix Hiſpania mundi:
Per te Reano jacet Anglia littore victa
[illegible] titulo, venit Leopardus ad [illegible],
[illegible] occultas aufugit in [illegible],
[illegible] olim nocuit, nunc profuit Anſer.
Et jam reliquiæ Anglorum, viduataque Claſſe
[illegible], & æquali numerus velorum, hominumque,
[illegible] Gallis, nec [illegible] Anſere tutus.
[illegible] & [illegible]
[illegible] viam, [illegible],
[illegible]
[illegible] Rupella [illegible],
[illegible] fundamenta [illegible] Charybdis,

Nec turres, nec [illegible]
Nec mare, nec gemini duplex [illegible].
Vel ſi communem [illegible] natura [illegible].
Ibo audax contra, Chriſto Duce [illegible]
Hæc ait, [illegible] conclamat ad arma;
Campus erat [illegible] terra præcipius [illegible],
[illegible] palus, ſtagnum fallax, loca lubrica [illegible],
Ante urbem ſuperanda palus [illegible]
Vincendi, et [illegible] t?
Sed qui dum [illegible] Regem [illegible],
Arripuit, jam ſe [illegible]
Explicuit ca[illegible]ne mœnia cinxit,
Jam vultu [illegible] nutu caſtra [illegible],
Imperio [illegible],
Cum d[illegible],
Certat [illegible], [illegible]
Obſequi[illegible] mandata ſequi [illegible]
Imperiis onerae [illegible]
Sublevat, [illegible] coronae.
G[illegible] Manuelem Græcia [illegible].
Qu[illegible] rct, qui divit[illegible]
S[illegible] ferri [illegible], Quid Roma [illegible]
Qu[illegible]
Quid Conſtantinum [illegible] pede [illegible],
E[illegible] major,
[illegible] am [illegible] ſuſtentat [illegible]
[illegible] exemplo [illegible] pondera [illegible]
[illegible] relinquit.
[illegible] oculi [illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible] novam Rupellam arces, nova [illegible] cingunt,
[illegible] mittitur [illegible] linea leucas,
[illegible] hæc zona undantem cohibere furorem;
Sed terræ quid claustra juvant, dum littus apertum
[illegible] aperit captivæ [illegible]; ſecura ſedebat
In portu, [illegible] Anglum Rupella vocabat
Auxilio, certæ promittens lilia prædæ.
Quæ clades me [illegible], ſi ſola reſiſto?
Qua pugna [illegible] ſi non mecum æqvora pugno?
[illegible] vincendo [illegible];
[illegible] gerant, victri[illegible] mihi [illegible] Regni:
[illegible] ſi pugnent, pro[illegible] arma [illegible] orbis;
Naturæ dominæqve artis [illegible] robora valent,
[illegible] vincar, [illegible] pereant elementa neceſſe eſt,
Terrarum qvid clauſtra times, cui regna profundi,
Et gemini pelago proſtant commercia Cœli.

LUDOVICE *tua eſt vincendæ gloria rupis,*
Nobilior tanto victoria ſurget ab hoſte,
[illegible] ceſſeret [illegible] terræ, mox æqvora cedent.
Calliope [illegible] cane formidabile vallum,
Impoſitum Oceano vallum, [illegible]
[illegible] leget, ò homines [illegible], [illegible]
[illegible] es habuere Deos! [illegible] author
[illegible] ſtupet in mediis manibus miracula naſci.
[illegible] credit qvod fundat opus: [illegible] miles
[illegible] in æqvore ridet
[illegible]
[illegible]
Principio [illegible] qvercus
[illegible] Oceano [illegible]
[illegible]
[illegible] in declive trahet, [illegible]

Et lapidum, & [illegible] pondera [illegible],
Hærerent ſylvæ [illegible], [illegible] lacerti.
Hæc facies [illegible]: [illegible]
Ponderibus [illegible], [illegible]
Murus, & ad [illegible] per [illegible]
Reddebat pel[illegible]; [illegible] indignata procella
Auguſtum c[illegible]m, [illegible] & objice [illegible]
Exiliens, [illegible]

Non nocuit [illegible]
Unda ſibi, [illegible]
Incuti ſub[illegible] crudam
Compagem [illegible]
Convectant, [illegible],
Tranſiban[illegible]
Lapſuri, [illegible]
Fecerat, [illegible]

N[illegible] tamen his [illegible],
Quo magis a ripa [illegible],
H[illegible] ter[illegible] exit,
Aere c[illegible] lumine [illegible]
Subje[illegible], [illegible] agmine [illegible]
Tra[illegible], & [illegible] repagula [illegible].

[illegible], & [illegible]
Q[illegible], pelagique [illegible]
[illegible]
Hoc[illegible], [illegible]
[illegible] lapide[illegible], & [illegible]
S[illegible] manibus, naſc[illegible]
E[illegible] viſceribus p[illegible]
[illegible] ſaxa, & [illegible],
[illegible]
[illegible].

[illegible] late ſtetit ardua porticus [illegible];
[illegible] minitans, Angliſqve timorem,
[illegible] Regi, & læſo reverentiam Olympo.
[illegible] ſit hians medio tolerabilis æqvore labes,
[illegible]erar[illegible]t Neptunus: ſcilicet undis
[illegible] faciles prohibere ad mœnia lapſus,
[illegible] elabi poſſet prohibere volebat:
[illegible] undis iter, ut [illegible]ante fragore
[illegible]s urbem n[illegible]ant, ne crede[illegible]
[illegible]ros qva [illegible] pertranſit und[illegible]nos,
[illegible] Deo, & Reg[illegible] rupes, nec vincula recuſa,
[illegible] tu ne fugeres primæ admiſſi pro[illegible],

Hæc alter læti [illegible]bios, virtutis Ib[illegible]æ
[illegible]rnum, externumqve decus, dum Spinola luſtrat,
[illegible] circumductas ambit per mœnia foſſas,
[illegible]ctasqve arces numerat, totaqve corona
[illegible]rorum per tres caſtella interſita leucas,
Nunc inqvit captæ creſcit mihi gloria Bredæ
[illegible] Francis ars noſtra placet; ſed dum æqvore vallum
Structum, obj[illegible], injectaqve [illegible]
[illegible]la videt, nunc [illegible] di[illegible]cas,
[illegible] ſuperare urbes, do[illegible]t æqvora [illegible].

[illegible]s Francorum acies, qvibus imperat idem,
[illegible] exemplo præit, & cum milite Dux eſt:
[illegible] multis laus iſta deeſt! At Tu optime Regum
[illegible] Oce[illegible]tas & [illegible]one,
[illegible] ad [illegible] jam Turc[illegible]na,
[illegible] Perſis [illegible] Or[illegible]
[illegible] or[illegible], jam ſ[illegible]pt[illegible] reqvirit
[illegible], Dominos [illegible]nos:
[illegible] palmæ inſignia carpas,

Cogna-

Cognatos Reges [illegible]
Tunc [illegible] vel Reges [illegible]
Vel du[illegible] p[illegible]
H[illegible]c [illegible], quid [illegible] reliqu[illegible] [illegible]
Vidiſſet? [illegible] qua ponte [illegible]
Diſcedit long[illegible] cand[illegible],
Ut prælucere[illegible] [illegible]dis [illegible],
Impactæque trabes pela[illegible] [illegible]
Præfixæque undis [illegible] triangula ſylvæ.
Parte alia obſi[illegible] [illegible]
Demerſæ pelago na[illegible] rudentes
Oceani la[illegible] m[illegible] obt[illegible], nec deſi[illegible]t [illegible]
Agger, ubi læſi[illegible] [illegible] hiſcit vulnere [illegible],
O domitas pelagi vires! [illegible]
Fœdera, & [illegible]
Q[illegible] cre[illegible] [illegible] h[illegible]ſit [illegible]
Nec va[illegible] [illegible]
Dic[illegible] [illegible] [illegible]
Et d[illegible] [illegible]
Sp[illegible] [illegible] [illegible] ferre [illegible]
Ind[illegible] [illegible] indignante furore
[illegible] [illegible] ventibu[illegible]
[illegible] ſubmittere [illegible],
Et [illegible] famulis a[illegible]
[illegible] E [illegible]
Cr[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]

[illegible] nexusqve rudens commercia rumpens ;
[illegible] pelago validus LODOICE *& mœnia ponis.*
[illegible] poſt[illegible] ſtant ſponte procellæ,
[illegible] ſacro [illegible] horrore librati.

Rex hominum Xerxes Seſto com miſit Abydon,
Europamque Aſiæ, tabulataqve æqvora ſtravit
[illegible], nec mirum hæc [illegible] carinis ;
[illegible] quaritis Caſar per littora ſtagni
[illegible] tabulavit iter ; verum utra poteſtas
[illegible] lior ? ſaxa an [illegible] inferre profundo ?
[illegible] juvenis ſtrato ponte æqvora junxit ;
Sed Tyrium ſemel ignis [illegible] ſuccendit, & unda
[illegible] abripuit ; vincitur omnia Regem
[illegible] Tyri maris irridere procellæ.

Major Alexandro [illegible] Lodoice, & Cæſare major,
[illegible] illis invita ſubeſt, ſpontanea nutus
Obſervant Elementa tuos ; ſed parco triumphos
[illegible] dum pugnas hoſtis, palmamve miniſtrat.

[illegible] enim profugus Regnis Anglus avitis
[illegible] nondum fœda ſe a ſtrage recepit,
Accepta cum [illegible] iterumqve iterumqve
[illegible] optat, Fra[illegible] vulnera dextra ;
Nec tamen in [illegible], [illegible] feſellit
[illegible] fata vocat victa ipſa Britannos ;
Pendent è muris victi vexilla [illegible],
[illegible] crebras Pardis rugire Leones,
[illegible] lepores [illegible] pictâ [illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible] ;
[illegible],
[illegible] victima [illegible] :

Nunc

[illegible] longè [illegible] alios [illegible]
[illegible]us, & [illegible] tenuavit ocellis.
[illegible] q[illegible] Angli vos ca[illegible]
Litt[illegible] [illegible] incendere moles
[illegible] nec ſul[illegible]na [illegible],
N[illegible] flammas [illegible] metuit, qvæ [illegible];
[illegible] longè objeſſis [illegible]
[illegible]ſienſis tant[illegible]m [illegible] vi[illegible]tur eſcis,
[illegible]ſaqve jejunas irritant fercula fauces:
Fallor, captivos aut tandem inviſere fratres,
Aut dare veniſtis mœſtis ſolatia rebus,
Et caſuram urbem vicino aſpergere fletu.
Deniqve ſolemni puduit ſine clade reverti,
Ecce iterum pelago [illegible] claſſemqve [illegible],
Qvæ flammis [illegible] ar[illegible]is [illegible]
Sed Francus non [illegible] erat, [illegible]
Et valle [illegible]ior qvi pugnat [illegible],
Jamqve propinqvabat [illegible]
Si p[illegible] facili ſeſe [illegible] Canali,
Forte fatigato [illegible] vallum,
Littoraqve, & navem [illegible]qve p[illegible]
Et noſte [illegible] omnia ſ[illegible]
Captan[illegible]qve Anglis præbebant otia pœnæ.
[illegible]
Pro [illegible] Elementa [illegible],
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]
[illegible]qve D[illegible] [illegible]

[illegible]

...re..., tu pluſqvam unus, tu multus ubiqve,
... ..ctor, milesqve idem, præſcribis agenda
...ris, idem ignes tormentaqve vulnere certo
D...gis, idem acies terra partiris, & undis,
Idem hoſtem cuiqve aſſignas, & tu omnibus hoſtis
...rtaris qvemqve ad pugnam, dextraqve loqvaci.
Multa doces, & plura facis.
Dic proprio Regi, laudatus nomine miles
...os animos laus illa dedit? Dic alter, & alter
...ſtris qvanti emiſces diſcrimina lethi?
...vanti unum emiſſes Anglum, qvem judice Rege,
Et teſte, audaci mactaſſes fulmine dextra!
Dicendum eſt vel te invito, tu magnus ubiqve,
In teneris etiam cunis Lodoice timendus,
Naſcenti dum terra tremit, palmasqve futuras
Nuntiat, & magnos olim præſaga triumphos;
Dicendum tamen, hoc nunqvam certamine major;
Vidit pugnantem miles Martemqve putavit,
Vidit te orantem miles Numenqve putavit,
Si Numen mortale eſſet; toto orbe volarunt
Hæ voces Lodoice tuæ: Magni arbiter orbis
Hæc fidei niſi cauſa tua eſt, in me omnia tela,
Et vindex Cœli ira tonet; ſed ſi tua cauſa,
Et fidei violatur honor, tibi victima fiat
Anglus, & æterni vindex ſit Francus honoris.
Hæc ait, & ſegnes irritat ad arma Britannos,
Vix etiam ſtimulos & læſæ opprobria famæ
Percipiunt, qvi damna priùs ſupremaqve mundo
Jactabant fata, & faceret ſi incendia lingva
Sat mundi exitio flammæqve picisqve ferebant.
Mutaſti Lodoice vices, Tu fulmen & ignis,
Nil Anglus niſi frigus erat: ſic frigidus ipſe

Fulmineas mittit naves, ſic fulmina Francus
Et naves medius unco defigit in undis:
Sic dum collucet ſolennibus Anglia flammis,
Externo victor Francus lætatur in igne.
Nec graviùs tormenta nocent, dum noſtra verentur,
Citra ictum ſua tela vibrant; ſic vulnera ſolus
Ventus habet, totumqve Anglorum in pulvere bellum
eſt.
Qvam vos diſſimiles veſtris cum navibus Angli!
Proceræ vobis naves, auguſtaqve corda,
At ſimiles, illæ vobiſcum ad prælia tardæ.
Macti animis non hæc vobis inhonora Britanni
Alea Martis erit, memoriqve hoc carmine vivet.
Anglus non potuit ferro reſcindere vallum,
Tentavit violare oculis, promiſerat eſcas,
Oſtendit, viſuqve famem deluſit inani:
Debuit auxiliis obſeſſam ſolvere Rupem,
Dedendæ ſpectator erit, teſtisqve triumphi:
Tardè ad ſubſidium, maturè ad funera venit.

PARS TERTIA.

EXHORTATIO AD RUPELLAM

Ut Regi ſe dedat ejusdem obſtinatio, fames, deditio, Regis ingreſſus in urbem, murorum & aggeris meritum everſio, ruinæ fragor auditur in Italia, Alpes & Suſam aperit, Caſalis obſidionem ſolvit, Romæ oraculum.

INterea qvid tu victos Rupella Britannos
Auxilio imploras? ipſi ad certamina Franci
Invitant, victiqve Angli pugnare recuſant:
Qvid proſint aliis victi ſibi? proſpice damnis

Ne pereas Rupella tuis; vinciqve decorum
Cognatis crede exemplis. Si nomen honeſtum
Prætendis, menſes denos invicta ſtetiſti,
Pauci Anglum domuere dies: ſi tempora captas
Opportuna reis, victis ſuccede Britannis,
Inter lætitias, & feſtæ gaudia pompæ,
Vindictæ dum cauſa deeſt, dum lenit iras
Anglus, & ultoris mollivit vulnera ferri.
Subjectis facilis parcet, cui fulmen in hoſtem
Defuit, & fulmen feſto ſi tempore vibret,
Solemnes fient fulmen ſine vulnere flammæ,
Ne Regi ſtimulos irarum, & tela miniſtra,
Aut juſtæ fulmen fient tua crimina dextræ,
Et telis offenſa ſuis Rupella peribit:
Nunc pacem tibi cuncta rogant, Venetusqve, Li-
gurqve,
Et veniam Roma ipſa petit, fortuna Caſalis
Adjuvat, & Regem invitans ſua vulnera monſtrat;
Ne Regem Rupella tene, nec fœdera pacis
Reſpue, ut Italiæ pacemqve & fœdera reddas:
Qvid libertatem renuis, qvam ſubditus offert
Oceanus, Regiqve tuo ſervire prehenſat?
Deniqve qvid ſperas Rupella? an mutua fratrum
Auxilia, hic Anglos fallaci Aqvilone fefellit,
Hunc Princeps jamjamqve tenet; cœli hic favorem?
Stant omnes pro Rege Dii, ſi qva impia reſtant
Numina, nunc aris etiam ceſſere relictis,
Sit ſatis heu miseræ poſt fata Deosqve ſtet iſſe.
Nec me, inqvit, victusqve Anglus, fatumqve Ca-
ſalis,
Nec Cœlum, nec fata movent, externa ruina eſt
Extra Rupellam qvidqvid perit; integra reſtat

Intra orbem natura meum, cum Pontus, & aer,
Cum deerunt Elementa mihi, tunc demqve vinci
Incipiam, vinci debet poſt omnia virtus;
Hæc qvoqve cum deerint, palmæ ne gloria deſit,
Deſperabo, mihiqve ipſi victoria ſiam.
Deſperare brevi incipies, hæc prima furoris
Argumenta tui, & vacuæ deliria mentis,
Vel rabidi ſunt ſigna animi; jam libera rerum
Rupellæ natura deeſt, jam mœnibus urbis
Incluſa incipiunt ſenſim langvere elementa.
Obſeſſa Bacchus pridem diffugerat urbe,
Pro Baccho Neptunus erat; nunc horrea linqvit
Blanda Ceres, herbasqve fami ſupponit alendæ;
Herbæ ubi deficiunt, ad Martem & prælia nati
Ceduntur pro bobus eqvi; hæc qvoqve victima [illegible]
eſt;
Latrabant vigiles Catuli per aperta domorum,
Fidi etiam pereunt Catuli; nec latro timetur
Dum furto res nulla ſubeſt; qveis nauſea perdix
Et lepus & pingves fuerant faſtidia cervi,
Delicias in mure locant; torretur ad ignem
Infamis cibus, & pretioſo ornatur in auro,
Cunctaqve ſunt meliora cibis: defecerat ignis,
Et qvidqvid flammæ torrent; hinc corpora ſenſim
Deficere, & membris jejunæ areſcere vires:
In peſtem neglecta fames, & funera tranſit,
Aſpectu morbus creſcit, crimenqve putatur
Occurriſſe Patri & Matrem vidiſſe nefaſtum eſt,
Alterius timet alter opem; mors vitaqve certant,
Vita gravis, votumqve mori; nec habetur utrumqve:
Deliciæ jam virus erat; venduntur in auro
Toxica, mors emitur pretio qvo vita carebat,

Jam

Jam nihil ad victum turpe eſt ; placet eſca palato
Quæ viſus qvondam horror erat. Ne ſecula Muſa
Et ſcelus enarra qvod qvi videt omnia Phœbus
Ne videat, timidas olim retraxit habenas,
Et celeres avertit eqvos horrore furentes,
Non caruit funeſta ſuo Rupella Thyeſte,
Nec Progne una fuit, nec tantum matribus unus
Poſt epulas ploratur Itys : projecta jacebant
Interea, nudoqve intecta cadavera Cœlo,
Vicinas circum afflabant fœtoribus auras :
Fiebant monumenta domus, Rupella ſepulcrum,
Nec tamen in tumulos tellus ſatis ampla patebat :
Deerant qvi foſſa celarent corpora terra ;
Et prope jam deerant diræ nova funera peſti.
Qvo zelus Rupella tuus, qvo faſtus abivit ?
Diſce jugum captiva pati, totiesqve ſubacta
Diſce ſemel vinci ; jam de natura reliqvit,
Jam deſunt elementa tibi ; qvid ſola rebellis
Expectas, nec te Regi rerum ultima dedis ?
Ecce jacent nudis intecta cadavera vicis,
Hoc qvoqve qvod ſupereſt media vix parte ſuperſtes
Vivit, & enectis ſentit jam funera membris,
Jam vacuæ cultore domus, & mœnia nuda
Et turres cuſtode vacant ; vix oſtia miles
Defendit, pendent librata è mœnibus urbis
Tormenta, & librator abeſt qvi explodat in hoſtem.
Deniqve fluxerunt horæ, qvas ipſa ſonantis
Incluſas rotulis ſphæræ, invitare Britannum
Miſiſti ad ſociæ connubia Regia ſponſæ.
Cede Deo Rupes, victoriqve oſtia Regi
Pande libens, dum robur adhuc recludere poſtes ,
Si renuis deerunt brevi ad hæc qvoqve munera vires.

Deniqve victorem Rupellæ mœnia Regem
Admittunt: felix lucebat, & omnibus una
Cœlitibus votiva dies, hac luce patentes
Ingrederis LODOICE *fores, non impare greſſu*
Qvò ſuperi incedunt; & tu novus Indiges olim
Stellarum augebis numerum, ſic Numina vivus
Non procul exæqvas, nam te non ira, furorqve,
Non atrox vindicta præit; clementia magnum
Sternit iter, pietas comes eſt, ſemotaqve longe
Juſtitia à tergo ſeqvitur; pompam eſſe putares
Qva patria pietas exul revocatur ad aras.

Vidiſſes ſiccas reptare ex ædibus umbras,
Ut pulchrum aſpiciant Solem, Regemqve ſalutent,
Sed dum ſemineces oculos attollere tentant,
Relliqviasqve animæ collecta in voce fatigant,
Deficiunt, mediisqve animas in vocibus efflant.

Hoc Regis primum imperium, non vincula captis
Addere, non cœcis includere carceris umbris,
Vincla fames, & carcer erat: ſed porgere egenæ
Dona famis; hic ægrè langventem ad munera dextram,
Sublevat, hic laſſus recidit dum aſſurgere tentat;
Ingemuit miles viſu, & pro vindice ferro
Porrexit panem, & victo ſuperatus ab hoſte eſt.

Hæc pietas: almæ debent ſua jura relinqvi
Juſtitiæ. hæc turres, & propugnacula & arces,
Et triplicem muri zonam, ſublimeqve vallum
Suffodere, & lata jubet exæqvare ruina,
Juſſaqve vicinas circum partitur in urbes.
Imperium Regis ſenſit Neptunus, & undas

Sqvam-

Squammoſamque Maris plebem, tumidasque procellas
Advocat, heus inquit, magni molimina valli
Subruere, & regni delere opprobria noſtri
Per Regem licet, & poſitis exire catenis.
Hæc ait, & primus cava fundamenta Tridente
Scrutatur, mox annixi Tritonque, Palæmonque,
Et Glaucus, magnique Phalanx armata profundi,
Impulſam evertunt molem, pontoque canalem
Reſtituunt, vetitisque prius ſpatiantur in undis.

O Regis vocem? & Dominæ miracula linguæ!
Hoc vallum invito captiva quod æquora dorſo
Durarunt, quod nec violenti flamina venti,
Nec pelagi fervor, nec concuſſere procellæ,
Quod conjurati duplex exercitus Angli
Vidit, & adſpectu obriguit; mirabile vallum
Arbitrio Regis ſtetit, & nunc munere functum,
Ad Regis nutum Oceano impellente fatiſcit.

Denique Rupellæ durum ac immobile ſaxum
Corruit, & magnæ Europam fragmenta ruinæ
Implevere; Alpes audito murmure ruptæ
In faciles patuere vias, Evaſius ictu
Audito, hoc inquit, ſtabunt mea mœnia caſu,
Parva nec illudes capto Verruca Caſali;
Suſanni tremuere obices; Roma ipſa fragorem
Excidii, pelagoque Angli fugientia vela
Impellente metu remos, Michaelis ab arce
Vidit & irriſit; macte inquit France, Britannum
Frangeret in triplici ſimilis victoria portu,
Juratumque Petro votiva Britannia naulum

Penderet; I velox Lodoice, *& pace ſtatuta*
Italiæ, devota tibi pete regna per undas,
Ad boream te fata vocant; huc ire vel ultor
Vel victor, vel utervqve potes: qvocunqve ſeqveris
Juſtitia præeunte ibis; tamen ante remota
Heroum qvàm regna petas; compone rebellis
Relliqvias fidei, facilis victoria trunci
Cui cervix Rupella deeſt; jam victa Nemauſus,
Albaqve, Caſtrenſesqve, Gebenniqve ardua mon-
tis,
Rupellæ dum fata timent, vel ſponte patebunt,
Vel claves Rupella dabit; perge optime Regum,
I celer, & ſceptris victor te oſtende futuris,
Inde alias ſectare plagas; tibi magna parantur
Imperia, ut curras nunqvam velocius ibis,
Cui magnum patet orbis iter; dicenda ſuperſunt
Plura mihi; dabitur ſermonis tutior hora,
Cum reducem & pulchri conſperſum pulvere belli
Excipiam, & magni deductum ad limina Petri,
Urbanus *cujus doctis apis attica labris*
Inſidet, & ſancto mel purum emanat ab ore,
Laudibus ornabit, qvæqve olim ſceptra ſecundus
Tradidit, octavus reddet, Solymæqve coronæ
Et Lunam, & Solem, & ſtellas adjunget coas.

Epi-

EPISTOLÆ
TRIUM PERSONARUM DIVINARUM, AD DEIPARAM VIRGINEM, DE INCARNATIONE VERBI PER GABRIELEM ARCHANGELUM.

EPISTOLA PRIMA.
PATRIS ÆTERNI.

Hanc Pater æternus mittit tibi Virgo ſalutem,
Hæc Genitor verbis dat tibi verba meis.
Virgo creatarum pulcherrima linea rerum,
Artificem ſi qva eſt rite ſecuta manum.
Accipe divinus ſanxit qvæ fata Senatus,
Et qvæ fata polus ſanciit, illa proba.
Hæc licet imponant aliis rata fœdera rebus,
Expectant nutus officioſa tuos.
Ex qvo prima parens ſimulati fraudibus angvis.
Illuſa, & vetitæ capta colore dapis.
Pendula furaci tentavit pollice mala,
Fatali tenuit qvot mala prenſa manu!
At dum ſacrilegi preſſit ſub vulnere dentis,
Sub vetita ſenſit qvot mala preſſa dape!
Ut ſi qvis gravidæ transverberet ilia Cervæ,
Qvot populis uno vulnere parca venit!
Prima parens fœta populos geſtabat in alvo,
Tectus in anguſto germine mundus erat.
Illa venenata dum figit arundine pectus,
Qvam ferus gemuit tela recepta nepos!
Poſt ſcelus hoc patrium, nubes qvam denſa malorum

Impluit humanis exitioſa plagis!
Hac aſperſa arbor vitiatæ aſpergine nubis,
Qvid ſi cultori poma maligna tulit?
Qvid ſi corruptis ultro ſuccrevit in agris,
Et febrium & diræ mortis amara ſeges.
Qvis numeret lapſas poſthæc ad tartara prædas?
Empyreæ melius præda futura domus,
Qvin etiam diro eſt natura afflata veneno,
Communemqve ignis ſenſit, & unda luem.
Hinc reus exarſit flammis ultricibus orbis,
Et toto nocuum qværitur orbe caput.
Oceanus ſtagnis terras oppreſſit aqvoſis?
Qvid niſi ſtagnantes hoc ſcelus auxit aqvas.
Aer peſtiferæ ſenſit contagia tabis,
Infecit vacuas qvid niſi culpa plagas.
Excurrit toties undantibus ignis habenis?
Qvid niſi flammantes hoc ſcelus egit eqvos.
Frugiferens homini tellus alimenta negavit?
Frugiferos clauſit qvid niſi culpa ſinus.
Tanti eſt æterni Numen violaſſe Tonantis,
Hæc nocuum vindex verberat ira caput.
Officioſa ſui probrum natura Parentis
Senſit, & authori commodat arma ſuo.
Nunc ſatis irarum eſt, rerum natura qvieſcat,
Ceſſent in pœnas feſſa elementa ſuas.
Hæc tandem ultrices abſiſtat dextera flammas,
Ponat, & attrita cuſpide fulmen hebes.
Nunc ſortem germana ſuam Clementia poſcit,
Ne par obtineat jura minora ſoror.
Ter dena ultrices ſenſerunt ſecula pœnas,
Ultima felici tempora pace fluant.
Empyreas deinceps homo tranſcribatur in ædes,

Empy-

Empyreæ natus ſceptra tenere domus.
Afflicto deinceps homini ſua profit imago;
Inciſa artifici profit imago manu.
Fœmina compenſet, fecit quod fœmina damnum,
Cauſaque ſit vitæ quæ necis anſa fuit,
Hæc eris ò VIRGO, *Matris tu nomina prima*
Emenda, & factis corrige facta tuis.
Ex te dius homo humanæ velamina formæ
Induat, & primi ſarciat acta patris.
Tu radix illius eris, tu ſangvinis author,
Sangvinis, & virgæ flos erit ille tuæ.
Grandis honor tanta fieri te prole parentem,
Unum hominis dici germen, idemqve Dei.
Grandis honos qvem vix ventura intelliget ætas,
Sola ſciet docta clarior arte fides.
Mater eris, prolesqve Dei, paritura parentem,
Virgo virum, Patrem Mater, alumna Deum,
Hæc immortalis ſanxit decreta Senatus,
Arbitrium expectant, nunc tamen illa tuum.

EPISTOLA SECUNDA.
VERBI ÆTERNI AD BEATAM VIRGINEM.

ILle tibi æternam Virgo dat habere ſalutem,
Cujus ab arbitrio ſtat ſua cuiqve ſalus.
Hæc Patris æterni Verbum tibi patria verba,
Et Perſonarum nuntiat acta trium.
Sic Superis placitum, humanam reparare ruinam,
Et ſimul offenſi jus reparare Dei.
Huic inſtaurandæ paci res nulla creata
Par erat, & ſolus par erat ipſe Deus.

Huic ego conſilio dixi me ſponte paratum,
Et Perſonarum vox fuit una trium.
Ergo placet ſuperas retinere, & linqvere ſedes,
Et luteas hoſpes magnus adire caſas,
Humanæ latitare placet ſub imagine formæ,
Subqve viro æternum diſſimulare Deum.
Tum pretio redimam mortalia nomina digno,
Iratumqve homini conciliabo Deum.
Sed dum mortali petitur mihi Mater in orbe,
In tantam placuit ſors tua Virgo vicem.
Ingenium, moresqve tui, pietasqve, pudorqve,
Et magis hoc uno nomine Virgo places.
Si naſci Numen naſci de Virgine debet,
Et Virgo hoc partu debuit eſſe parens.
Sors ergo ſi tanta placet, ſi nomina Matris,
Si magni pateris Numinis eſſe Parens,
Accipe divini veneranda arbitria pacti,
Arbitrium expectant qvæ tamen ipſa tuum.
Exiguam magnus deſcendam habitator in ædem,
Ut lateam anguſtus debuit eſſe ſinus.
Hic mihi mortalis diſtingvam membra figuræ,
Materiem Virgo, Spiritus addes opus.
Illic nona Deum latitantem luna videbit,
Celari ſimili vellet & ipſa ſinu.
Hic ego turgenti fœtus geſtabor in alvo,
Sarcina vectricis non oneroſa meæ.
Illic exiguo Titan decurret in orbe,
Sol ego, tu ſolis lucidus orbis eris.
Illic rorifluo ſuccreſcet littore gemma,
Gemma ego, tu gemmæ littus, & æqvor eris,
Illic irriguo ſurget flos pulcher in horto,
Flos ego, tu floris gemmeus hortus eris.

Ang[illegible]

Auguſto claudes gremio qvo clauditur orbis,
Major erit magno virginis orbe ſinus.
Aſt ubi luna ſuos novies iteraverit ortus,
Hoſpes virgineo gratus abibo lare.
Regia Solis erit qva ſol habitavit in æde,
Templum erit æterni qva fuit aula Dei.
At cum vitales tandem deducta ſub auras,
Cœperit humanum paſcere vita diem.
His ego molliculis Matri aſſentabor ocellis,
E qvibus aurifluus manat in aſtra nitor:
His ego maternis affigam baſia labris,
Purpureæ creſcet ſub qvibus umbra roſæ.
Hic ego virgineas infans reptabo per ulnas,
Inqve tuo figam cœlica ſigna ſinu,
Tu mihi lactenteſq; rorabis ad ubere ſuccos,
Qvi nitida ambroſiis roribus aſtra beo.
Tu mihi debilibus figes veſtigia plantis,
A qvo habet emenſum ſtelliger orbis iter.
Tu mihi vocalis diſtingves verba loqvelæ,
Unde habet argutos ales uterqve ſonos.
Mox ubi maturis ætas adoleverit annis,
Ætas in nutus obſeqvioſa tuos.
Tu mihi præſtandi diſtingves penſa laboris:
Ipſe feram dociles ad tua juſſa manus.
Sed cum robuſtos ætas firmaverit annos,
Hæc erit Altori dextra operoſa ſuo.
Fabriles habilis tractabit dextra dolabras,
Dextera qvæ magnos eſt fabricata polos.
Sæpe mihi volucres ſinuabitur orbis in orbes,
Unde ſuis currunt noxqve dieſqve rotis.
In nova deciſas aptabo ſedilia ſylvas;
Unde ſedent propriis fixa elementa locis.

Sæpe

Sæpe arbor juſſos ultro ingenioſa figuras
Induet, artificem devenerata manum.
Has operas ò qvisqvis emes ſi nomina noſſes
Artificis, fieret qvam tibi dives opus!
Tandem ubi ter denos ætas æqvaverit annos,
Tunc me nobilius ſollicitabit onus.
Tunc curanda ſalus hominum: tunc legibus orbis,
Lex Evangelii eſt adjicienda mei.
Hæc emendabit veterum juſſa aſpera legum,
Et facile impoſitum gratia reddet onus.
Ne legem detrectet homo, legem ipſe ſubibo,
Ut comitetur homo prævius ibo Deus.
Ne ſit egena fides addam miracula dictis,
Et fidei mundus teſtis & obſes erit.
Has ego per curas hominum inſtaurabo ſalutem,
E qvibus in Matrem non levis ibit honos.
Hæc tamen ut per me rerum miracula fiant,
Arbitrium expecto Virgo pudica tuum.

EPISTOLA TERTIA.
SPIRITUS SANCTI AD BEATAM VIRGINEM.

Scripta tibi ex illo defertur Epiſtola Virgo,
Qvi digitus dextræ eſt, ipſaqve dextra Dei,
Si facilis magnæ admittis connubia ſortis,
Si ſponſa & magni vis Nurus eſſe Dei.
Virgo illibati ne damna verere pudoris,
Et Virgo & ſponſo Virgine Mater eris.
Qvid metuis ne purus amat qvæ lilia ſponſus;
Lilia dum carpit, polluat illa Deus.
Aſpicis ut purum ſubeat ſpecularia lumen,
Nec ſpeculare tamen dum ſubit, afflat iter.

Cernis

Cernis ut aerios tractus qvæ permeat aura,
Terrenos eadem permeat aura ſinus.
Et nos ſubtili penetramus corpora ſenſu,
Nec penetrata tamen corpora vulnus habent,
Spiritus eſt, puraqve Deus ſubtilior aura,
Maternum ingrediens non violabit iter.
Qvid metuis ne qvem Deus affectavit honorem,
Et qvam delegit polluat ipſe nivem.
Ipſe ſuperveniam ſupremi altisſima virtus,
Ipſeqve virgineos umbra fovebo ſatus,
Ex te ſumentur magni vitalia partus
Semina, divinum Spiritus addet opus.
Ut dum mollis Apes per florida ſerta vagatur,
Hoc amat, hoc lingva lingit, id ore legit.
Hoc liqvido ſtipat diſtentas nectare cellas;
Hoc cudit ſapidos ingenioſa favos.
Hic tu eris ambroſiis gemmaſcens floribus hortus,
Hos ego per flores regia paſcar apis.
Hic ego ſertorum calyces prædabor apertos,
Et carnem ex pura carne parabo Deo.
Formam ego, tu magni præbebis ſemina partus,
Mater eris, dicar nec tamen ipſe parens.
Atqve ut ne dubites artis qvæ gloria noſtræ,
Et qvid in æternum dextera posſit opus.
Aſpice diviſas rerum toto orbe figuras,
Authori varia ſurget ab arte decus.
Aſpice nocturnis Cæli laqvearia flammis
Ardere, has flammas ſubdidit iſte calor.
Aſpice conſtanti volui fixa aſtra rotatu,
Cæleſtes animat Spiritus iſte rotas.
Aſpice perflatum ſpirantibus aera ventis,
Hæc tumidos inflat vis animoſa notos.

Aſpice

Aſpice fœcundo terræ turgentia partu
Viſcera, maternos hæc alit aura ſatus.
Æqvorei certo ſpumant libramine fluctus?
A me habet alternas mobilis unda vices.
Orbis adhuc informis erat, ſuper alta ferebar,
In faciles æqvans humida regna vias.
Sqvamoſi ludunt per cærula marmora piſces,
In ſuam, & humanam gens populoſa dapem.
Fertilis hæc à me manavit in æqvora virtus,
Incuba dum ſalſis vis erat iſta vadis.
Aſpice cœleſti turgentes ſemine conchas,
Concha omnis turget ſemine fœta meo.
Roribus empyreus fœcunda implebere Virgo,
Ros ego, tu puro germine mater eris.
Tu magni genitrix Nati, tu filia Patris,
Tu ſponſor, ipſe tui ſponſor honoris ero.
Tu domus, ipſe tuæ fiet Deus incola mentis,
Tu templum, templi ſpiritus hoſpes erit:
Navis eris ſuperæ vectans commercia gazæ,
Ipſe tuæ fiam mobilis aura rati.
Lumen ero ut rutilum vultum ſplendeſcat in aurum,
Pectus ut in flammas ardeat, ignis ero.
Munus ero, ut ſponſam donis cœleſtibus ornem,
Ut toto repleam Numine, Numen ero.
Collige per totum qvidqvid diviſimus orbem,
Ut Mater fias, fiet id omne tuum.
Hæc ſunt empyrei Virgo decreta Senatus,
Expectant nutus, & tamen illa tuos.

NA-

NATURÆ MUNUS CHRISTO NATO.

ELEGIA.

MAgne Puer neu te patrios liqviſſe penates,
Neu pigeat noſtros hoſpes adiſſe lares.
Accipe qvæ manuum munus Natura ſuarum
Dona parat, meritis non tamen æqva tuis.
Hæc ſi naſcenti Eoum cunabula Regum
Non dedit, & phrygiæ vaſa ſuperba domus.
Fecerunt inopina tui miracula partus,
Et ſubitus tanta de novitate ſtupor.
Illa Deum ut nudis vidit vagire ſub antris,
Plorat, ait, nudo ſub Jovis axe Deus:
Mox numen mirata Dei, ne vilia ferret,
Nil tulit, hinc tectis, & lare Chriſte cares.
Qvod potuit Reges feſtina accerſit eoos,
Ite ait, en magni prævia ſtella Dei.
Dicite, Natura hæc Regum præludia mittit,
Dum parat Authori munera digna ſuo.
Dum Reges, dum ſtella volant, natura magiſtras
Divinum in munus colligit apta manus.
Veſtis erat, tenuis decidua vellera lini
Materies, pretium majus ab arte fuit.
Textilis hæc imas ſignabat ſyrmatis oras,
Littera, Tu Regum ſangvis alumnus eris.
Qvis numeret doctu diſtinctas arte figuras,
Regia qvot modicum ſceptra volumen habet!
Nunc ite, & latis famam protendite terris,
Qvam tenuis Regum prædia lymbus habet.
Ne tamen has cingi Reges ægreſcite zona,
Hæc eadem immenſum continet ora Deum.

Hoc tenui in lymbo ſceptris erat omnibus ordo,
O ſi hic Regnorum finibus ordo foret!
Primus honos Aqvilæ, hæc qvamvis Regina volucrum,
Captiva hac ſemper gaudeat eſſe toga.
Hic Conſtantinus medias vexilla per auras
Aſpicit, & rutilis verba legenda notis.
Conſtantine ferum Martem Chriſto auſpice muta,
Qvale ſit hoc Numen ſi petis aſtra probant.
Qvis procul ille Cruci collum ſupponit anhelum?
Qvam male fert durum purpura mollis onus!
Protinus ut Regem excuſſit vix pondera ſentit;
I Princeps, Chriſtus ſub cruce talis erat.
At qvænam hæc gravium ſeries numeroſa Regentum?
Inſigne eſt ſpirans auſter, alauda volans.
Horum intra fines Titan oriturqve, caditqve,
Parva erat, & major fiet, & una domus.
Parte alia Cælo flores, & balſama ſudant,
Qvale erit hoc Regnum cui decus aſtra pluunt?
Roribus his collum mitis ſuppone Si. amber,
Non aliis ſimilis Regibus unda pluit.
Qvin etiam Francis edet miracula Cælum,
Et medicam Regum ſentiet orbis opem,
Saracene qvid hæc corrumpere lilia tentas?
Martellæ huic hydræ malleus eſſe potes.
Aſt hi Jeſſæus important lilia campis,
Debuit hæc tali creſcere planta ſolo.
I Peluſiacas felix Lodoice per undas,
Qvod prima hæc neqveunt vela, ſecunda dabunt.
Hæc qvoqve ſi pereunt, fieri Rex orbis eoi
Non potes, hoc fieri ſanctus in orbe potes.
Qvin tuus his olim plantas decerpet in hortis
Sangvis, & hæc ſceptris ſerviet ora tuis.

Longa

Longa qvidem vota, at ſaltem tunc fiet Idume
Gallica, cum totus Gallicus orbis erit.
Francigenos juxta flores flos Anglicus halat,
Si foret æternus qvam pretioſus erat!
Ha ſpine, ha tribuli! forſan volventibus annis
Reſtituent puras lilia mixta roſas.
Hanc Chriſto Infanti veſtem natura parabat,
Regia dona qvidem, non tamen æqva Deo.
Induet hanc exors annis puerilibus Infans,
Divinisqve humeris Regia dona feret.
Felices illis humeris incumbere Reges?
Qveis humeris Cœlum nititur, æthra ſedet.

HUNGARIA
AD PRINCIPES CHRISTIANOS.

AGitur res veſtra, PRINCIPES CHRISTIANI, dum agitur mea; commune periculum eſt, & communis cauſa; nec liberi eſſe poteſtis me captiva, nec felices me miſera, ibit ad vos per me fortuna mea, & calamitas qvæ me opprimet, hæc vos premet.

Videte qvò me redegerit Turcarum immanitas, ego illa qvondam Europæ pars non ignobilis, centum enumerans urbes, vix numerans opes, tot populos olim recenſens qvot hodie cives, tot propugnacula, & arces, qvot hodie ædes: Ego illa plurium Provinciarum Regina, vix ſum paucarum urbium Domina.

Evertit ex urbibus meis aliqva Turca, ſpoliavit alias mœnibus, omnes Civibus; imminuta ſum parte optima mei; hæc qvoqve pars qvæ ſupereſt, aut eſt montana, & patria avium magis qvam

hominum; aut plana, ſed inculta; reliqvas urbes meas obſidet hoſtis aut fames, brevi dedendas, & penè jam captas.

Qvod miſerabilius eſt, ego illa fidei Chriſtianæ ſemper propugnatrix, & ſæpè victrix, ego qvæ centum exercitus, & decies centena hominum millia devovi pro fide: Ego qvæ tot milites victores & victos Religionis Martyres dedi vel teſtes: Ego poſt tot victorias & jacturas ſervire Mahometi cogor, aut mori: nec mori timeo pene jam mortua, nec captiva eſſe penè jam capta; unum illud doleo licere mihi miſeram eſſe, nec licere eſſe Chriſtianam: Ero tamen utraqve, & miſera dum ſerviam, & Chriſtiana dum vivam; & volo ſangvinem meum fidei meæ vel martyrem eſſe vel teſtem.

Hactenùs repreſſi hoſtem communem qvamdiu licuit; pugnavi diu ſola, & vici qvamdiu integra fui; exhauſerunt me tandem victoriæ meæ, & jacturæ; nec vincere jam poſſum, nec pene pugnare? Hactenus fui repagulum hoſtibus clauſum, dum vinci non potui, ſi vincor oſtium ero Turcis apertum, & vobis impervium.

Moveat vos, PRINCIPES CHRISTIANI, aſpectus calamitatis meæ, & periculum veſtræ, hoſtis eſt Turca publicus nec tantùm meus; per me Germaniam cogitat, & Europam: Dominum ſe Principum appellat, & Regum; nec patitur æqvales ſibi Dominos nec minores; nec fratribus ſuis parcit, nec liberis niſi uni, huic qvoqve non parceret ſi cum Patre regnare vellet: percurrite orbem terrarum qvem occupat, carent Provinciæ Principibus,

bus, & Regna Regibus: nemo eſt Dominus niſi unus, neqve ille eſt Dominus, ſed immanis tyrannus.

At Te imprimis movere debet calamitas mea, ALEXANDER SANCTISSIME, Paſtor es ovilis Catholici, ergo pars aliqva fui, olim beata, nunc miſera; Pater es orbis Chriſtiani, & filios habes Reges, & Principes; hortare illos verbo, & exemplo coge; claves geris & gladium Petri, utraqve poteſtas juvare me poteſt; partiri orbem Chriſtianum meditatur Turca, partire Turcicum; recuperari poteſt qvod noſtrum olim fuit, & Chriſtianus exercitus victor erit ſi præeat Alexander.

Vinci poteſt hoſtis communis ſi impugnetur communibus auxiliis: reſtiti ego diu ſola, & vinci vix potui; reſtitit Turcarum viribus Creta pars orbis exigua: Major eſt Turcarum fama qvam gloria; vinci poſſunt ab omnibus, ſæpè à ſingulis victi, plures cum Turca erunt, plures nobiſcum pugnabunt; timetur ab iis Turca qvibus ignotus eſt; ceſſat timeri dum poteſt agnoſci; ſi vincatur timor, penè jam victus eſt.

Adeſte Principes Chriſtiani, & vincite: Hæc ego ad vos ante vincula ſi adjuvatis, inter funera niſi ſuccurritis.

PROTREPTICUM LYRICUM AD FRANCOS.

AD arma Franci, jam lituus ſonat
Ad arma; Turcæ finibus Hungaris
Inſtant, Saracenæqve turmæ
Sileſios populantur agros.
Occurrit ingens Auſtriadum Domus,
Juratus hoſtis Serinius Comes
Opponit armatas phalanges,
Ipſe phalanx, aciesqve magna eſt.
Armantur omnes Imperii Duces,
Armisqve pugnant auxiliaribus,
Orbisqve communi Tyranno
Publicus eſt inimicus orbis.
Danus, Polonus, Moſcus, & Incola
Poli Svecus ſuppetias ferunt.
Timentqve vicinam procellam,
Et Boream Boreæ minantem.
Iber mètallis militat Indicis,
Et dum Cohortes deſtinat aureas,
Inermis armatusqve pugnat,
Et ſine milite bella tractat.
Romæ Senatus nobilis æmulus,
Dum Roma Regum nobilis æmula
Orbem gubernabat togata,
Et toga militiam regebat.
Senatus armis imperium juvat,
Turcasqve nobis aſſerit impares,
Qvos Creta pars orbis minuta,
Et Venetæ pepulere vires.

At Francę fatum Turca timet tuum
Falſus Prophetes vidit, & horruit,
Et vana ſemper verba fatus,
Fata ſemel meliora dixit,
I Francę palmas collige debitas,
Caſurus olim Turba tibi cadat,
Et tu futurus Rector orbis
Imperii retine ruinas.
Romanus orbis Chriſticolæ Pater
Ad arma gentes Chriſticolas vocat,
Verboqve, & exemplo ſpadens
Clave Petri, gladioqve pugnat.

PROTREPTICUM HEROICUM, AD GALLOS.

GAllia cognoſce antiqvas in prælia vires,
Et vires agnoſce novas; fuit orbis uterqve
Gallicus, & qvondam vult orbis Gallicus eſſe,
Et ſaltem tunc talis erit, cum deſinet orbis,
Ne dubites, fatum eſt qvod Sol formidat eous,
Et fatum qvod Luna timet.
Non memoro partos olim toto orbe triumphos,
Lilia ubiqve vigent, & Francus ubiqve ſuperſtes
Regnat adhuc in flore ſuo, germenqve timetur
Floris, & illuſtres orituri ex germine Reges.
Dic alma heroum Mater, genitrixqve Deorum,
Victores qvoties ſpectaſti Græcia Gallos,
Et penè es venerata Deos? illi hoſtibus hoſtes,
Et placidi placidis Reges domuere rebelles,
Et domitis mediæ partem tribuere coronæ,

Et partem tribuere ſibi; commune duobus
Servat adhuc populis Gallorum Græcia nomen.
Miſcuerat cunctis victrix ſe Gallia regnis,
Et Regum Rex Gallus erat; nemo arma movere,
Nemo adverſantem ſperabat vincere Regem
Si Gallus protector erat; vel milite Gallo
Vel Duce Mars belli leges, pacisqve ferebat;
Hic erat armati timor, hæc reverentia Galli.

Deſine vana tuos attollere Græcia Reges,
Et Tu Troja tuos, Gallis ſuus Hector, & Ajax,
Et ſuus Æneas fuit, & gentilis Achilles,
Alcides verus noſter, nec fabula noſtra eſt.
Non hic finitimas Gallis interrogo Gentes
Germanos, Anglos, Danos, Svecosqve, Polonosqve,
Armatos qvoties Gallos ad regna vocarunt,
Et ne hoſtes ſceptri fierent, fecere Patronos;
Nunc etiam montes, poſitæqve in montibus Arces
Noſtri aliqvid ſermonis habent, & voce paterna
Antiqvos reverentur Avos.
Dic Tu Roma potens qvoties te Gallia vicit,
Et qvoties ſola venientis territa fama,
Clauſiſti timidos intra tua mœnia Cives:
At qvoties foſſas, & propugnacula Gallus
Tranſiliit ſaltu generoſo, & penè volatu;
Corruerant ædesqve tuæ Turresqve ſuperbæ,
Et celſæ Capitoli arces, niſi territus Anſer
Clangeret, & capta Gallos revocaret ab urbe.
Non Alpes Pœnus, nec fuſum effregit acetum,
Perrupit Gallus ferro, & victoria triplex
Ad Trebiam & Cannas Traſimenumqve Padumqve
Debetur Gallorum animis, non fraudibus Afri,

Hæc

Hæc Galli ante fidem, majora egere fideles,
Pugnavere Deo Franci, & miracula Francis:
E cœlo venit labarum, pluit aurea flamma,
Sacra Ampulla pluit, Regesqve hoc flumine tincti
Hæredis dextræ tactu miracula patrant:
Et dum immortales Strumas & vulnera ſanant,
Naturæ ſunt penè Dii.

Audiit hæc viditqve orbis, cœpitqve timeri,
Francorum virtus, hodieqve, & ſimus Iappon,
Et Sina, & Braſilus, naſcentisqve incola Solis
Audita à Proavis reverentur nomina Franci,
Ignotosqve timent, & adorant penè timorem.

Nec licet ignoti vana eſt reverentia Franci,
Ille plagas olim victor penetravit eoas,
Et Nilum & rubras Erythræi marmoris undas,
Et ſteriles Arabum montes & littora Tygris,
Et qvos Euphrates medios interfluit agros,
Et poterat victor naſcentem inviſere Solem,
Regiaqve eois intexere lilia palmis;

At Francus ſacra impulſus pietate petebat
Regna Deo non regna ſibi; nec inania vota
Victorem fecere Deum; Sydonqve, Tyrusqve,
Berythus, & qvondam Libani Regina Damaſcus,
Azotus, Gaza, & palmarum mater Idume,
Et Solymæ turres, & templum, Arceſqve Syonis
Reginam agnovere Crucem; Franciqve fideles
Supplevere vices Chriſti, commiſſaqve ſceptra
Proreges geſſere Dei. Sacramqve coronam
Nunc etiam gererent, niſi Græcus fraude pelasga
Promiſſos aditus, & pacta alimenta negaſſet,
Ejurans juransqve fidem. Nec pœna ſceleſtum

 Deſe-

Deſeruit, Francus fraudes ulturus, ademptum
Ignavæ genti imperium collegit eoum
Et centum ſoles victo regnavit in orbe;
Et regnaret adhuc, niſi pravæ crimina gentis,
Mutaſſent Dominos Dominis, Turcasqve tyrannos
Ad meritas gentis culpas, pœnasqve vocaſſent.
Hos qvoqve mulctabit Francus volventibus annis,
Et lunam ereptam Turcis Orientiaqve aſtra,
Naſcentemqve reget Solem Rex orbis eoi,
Et Prorex erit ipſe Dei.
Hoc fatum Mahomet vidit, falſusqve Prophetes
Vera ſemel dixit; timet hæc oracula Turca,
Et credit fata eſſe Dei; metuendaqve qvondam
Jam metuit, nondumqve hoſtes jam prævidet hoſtes
Vincendusqve olim noſtris jam vincitur armis.
Gallia cognoſces antiqvas in prælia vires,
Et vires agnoſce novas; te oracula Divum
Ad bellum per bella vocant; ſi Gallica ſigna,
Si labarum præeat, ſi ſplendeat aurea flamma.,
Cupcta ſeqvi te regna volent, tecum ibit Iberus,
Et tecum partes eoi dividet orbis,
Partem Anglus, partemqve ſuam Germanus habebit,
Partem alii Reges; ſatis integer orbis honorum,
Terrarum ſatis orbis habet.
Ergo Chriſtiadæ hoſtiles componite rixas,
Unus Turca hoſtis, bellumqve ſit omnibus unum;
Illum illum veſtra arma petant; ſi mutua bella
Illum impugnaſſent nulla eſſet perfida Mecha,
Et nullus Mahomet, Deus omnibus unicus eſſet,
Una fides, Chriſtusqve unus.
At vos Francigenæ primos hæc gloria ſpectat,

Qvod petitur veſtrum eſt, nec vos niſi patria ſceptra
Qværitis, & manibus qvondam tractata paternis;
IpſeDeus Proavos ad regna eoa vocavit,
Ivere, & ſparſas divino ſangvine terras.
Ipſi etiam ſparſere ſuo, fuit orbis eous
Gallicus, & titulis vobis debetur avitis.
Ite Patrum hæredes, qvò vos oracula Divum
Et qvo fata vocant; tulit olim lilia Gaza,
Et Tyrus, & Sidon, & nunc qvoqve lilia monſtrat;
Ite, & victores patrios decerpite flores.
At lacrymis res digna pius, Crux ara ſalutis,
Crux hodie captiva gemit, manibusqve profanis
Tangitur, & Chriſti Domini vitale ſepulcrum
Clauditur, & ſolis Deus eſt venalis ocellis.
Ite pii Franci, libertatemqve ſepulcro,
Ec Dominæ donate Cruci, Turcisqve ſubactis
Penè redemptores humanæ eſtote ſalutis,
Ultoresqve DEI.

LI-

LIBER OCTAVUS

MISCELLANEA.

APpello Miſcellanea, Inſcriptiones, Emblemata, Symbola, Elogia, Anagrammata, Epitaphia, qvæ ſeptem ſuperioribus libris inſerere non licuit: An autem earum rerum ars aliqva certa tradi poſſit, neqve affirmo, nec nego: fortaſſis res tota ex ingenio magis qvam ex conſilio, & magis ab experientia pendet qvam ex certa doctrina: Seligo tamen ex multis præceptiones aliqvas partim ab aliis traditas, partim recens inventas: ſi cui forte eæ minus placebunt, agat ille ſine arte, ſed videat an ille ſit qvi magna poſſit ſuo marte.

INSCRIPTIONES.

INſcriptio eſt explicatio alicujus rei, vel paucis verbis per modum lemmatis; vel pluribus, ſed propriis non allegoricis; ea ſi conciſo & acuto ſtylo conſtet vix ab elogio differt.

PRIMI GENERIS INSCRIPTIONES.

Eæ ſunt qvaſi lemmata rerum, & Epigraphæ appellari ſolent; ex innumeris exemplis pauca habe. Res facilis eſt, & ferè ſine arte.

Pro foribus Domus.

Hoſpitium hîc, alibi patria.

Pro umbra horologii Solaris.

Favet umbra diei.

Pro

Pro ſtylo horologii.

Immotus circuit orbem.

Pro camino.

Flammarum carcer apertus.

Pro imagine Neronis.

Adhuc in imagine ſævit.

Pro cane picto.

Adhuc latrare videtur.

Pro eqvo bellicoſo depicto.

Audax procul olfacit arma.

INSCRIPTIONES SECUNDI GENERIS.

EÆ ab emblemate, & ſymbolo differunt, qvia propriis verbis res exponunt, & carent allegoria, & carere imagine, ac pictura poſſunt. Hujus generis ſunt Inſcriptiones ſeqventes.

INSCRIPTIONES SOLITUDINIS.

Sur le Portail de la Maiſon:

Ite curæ hæc vacua ſolitudo eſt,
Nemo hîc habitat niſi ſolus,
Et vos non eſtis ſolæ.

Pour une Sale.

Hæc aula, & vacua ſemper, & plena ſemper eſt;
Implet eam Solitarius animus,
Et multitudinem facit etiam dum eſt ſolus.

Pour une Chapelle.

Docet ſolitudinis pretium Deus,
Ubiqve ſolus eſt qvia ubiqve eſt unus.
Nec Trinitas impedit ſolitudinem,
Qvia non excludit unitatem.

Pour

Pour vne Cheminee.

Facimus igni viam ut in patriam tendat,
Et nobis hic mundus eſt hoſpitium eſt, alibi patria,
Seqvamur eam viam qvam flammis facimus.

Pour vn Eſtude.

Hic licet hoſpitem ſui eſſe,
Hic animus apud ſe habitat domeſticus ſui,
Alibi abſens à ſe, alieni magis qvam ſui juris eſt.

Pour vne Bibliotheque.

Hîc vivunt homines ſuperſtites ſibi,
Hîc loqvuntur, & tacent,
Hîc audiuntur, & ſilent,
Hîc interrogantur, & muti reſpondent.

Pour vn Iardin.

Imaginem vitæ cernis dum hortum aſpicis,
Flores, & homines pari naſcuntur, & intereunt modo;
Hoc unum intereſt, expectatur flos plantæ,
Sæpe homini florere non licet.

Pour vn Pourmenoir.

Magnum hæc vita lyceum eſt,
Omnes peripatetici ſumus.

Pour des Fontaines.

Amant ſolitudinem fontes, qvia illic innocentes fluunt;
Derivantur in urbem inviti, qvia illic nocentes fiunt.
Inqvinantur ſceleribus dum ſcelera abluunt,
Extra urbem Nymphæ, ſæpe intra urbem ſunt Veneres.

Pour vn Bois.

Pulchrum eſt cum arboribus loqvi,
Reſpondent ſylvæ qvod neſciunt,
Canunt aves qvod non intelligunt,
Loqvitur nemo, & multorum colloqvium eſt.

Pour

Pour vne Grotte.

Fecit hic natura qvod ars non faceret,
Fulcit mons ruinam qvam deberet opprimere,
Rimas claudit aqva qvas alibi faceret,
Everteret ars opera ſua ſi ſic extrueret.

Pour vne Echo.

Adeò ſolitaria eſt Echo ut nonniſi in ſpeluncis degat,
Adeo pudica, ut nullum aſpiciat à nullo viſa,
Adeò modeſta ut nunqvam audeat loqvi prima,
Adeò erudita ut omnes lingvas intelligat,
Didicit qvidqvid ſemel audivit,
Toties parata reſpondere,
Qvoties paratus es dicere.

Pour vn Pan.

Oſtentat honores ſuos Pavo dum alas explicat,
Penè exhibet cœlum dum ſe evolvit in gyrum,
Mox rotam contrahit dum pedes aſpicit;
Hæc illi ſolitudinis cauſa eſt, pudor ſui,
Solem fugit qvem geſtat in cauda.

Pour vne Montre au Soleil, & à la Lune.

Illuſtria ſolitudinis ſymbola ſunt Sol, & Luna,
Neqve hic eſſet Sol, niſi eſſet ſolus,
Neqve hæc eſſet Luna, niſi eſſet una.

Pour des heures au Soleil.

Adeò ſolitaria ſunt horæ, ut nulla fluat niſi ſola,
Adeò amicæ ut nulla alteri invideat,
Adeò fideles ut nulla alteram fallat,
Adeo veloces ut nulla ullibi ſiſtat,
Fluxit pars horæ dum aſpicis,
Tu qvoqve dum aſpexiſti, fluxiſti.

Pour vn Hermitage.

Hic extra mundum habito civis mundi,

Hic

Hîc auſpicor æternitatem intra tempus,
Hîc vivo Deo judice & me teſte:
Ille ſatis publicus eſt qvem Deus videt.

Penſee de l'Eternité.

Præceſſit omne tempus æternitas, & ſeqvetur,
Stabit aliqvando qvidqvid nunc fluit,
Veniet aliqvando tempus extra omne tempus.
Hoc tempus erit æternitas.

Penſee de la Mort.

Ars artium eſt ſcire mori,
Pendet ab hac arte æternitas,
Reparabilis eſt error cæterarum artium,
Nemo moriendo bis errat.

Penſee de l'exiſtence de Dieu.

Nemo intelligens qvid ſit Deus negat Deum,
Deus eſt id qvo nihil eſt melius,
Non eſſet id qvod eſt optimum, niſi eſſet.

Penſee de l'Amour de Dieu.

Unum hoc Cœlitum negotium eſt amare Deum,
Hoc qvoqve negotium Dei eſt amare ſeipſum
O homo dum amas Deum penè ſis Deus!

Penſee de la Vierge.

Proximè accedit ad Deum Mater Dei;
Attingit fines divinitatis Dei affinis,
Deus nihil intra ſe videt Deo nobilius,
Nihil extra ſe videt Matre majus.

PORTICUS CUM INSCRIPTIONIBUS
Et Imaginibus Virorum ſcientia Illuſtrium qui
ſeceſſum ſolitudinis amarunt.

Cicero in Tuſculano.

D*Idicit in ſolitudine Tullius qvod è Roſtris dixit,*
Et pri

Et prius Orator Tuſculanus fuit qvam Romanus.

Varro in Caſſinano.

Varronem Romanorum doctiſſimum effecit ſolitudo,
Didicit è re ruſtica qvod de politica ſcripſit.

Seneca in Nomentano & Albano.

Dictavit Epiſtolas Senecæ ſolitudo,
Beneficium ſolitudinis eſt qvod de beneficiis ſcripſit.

Demoſthenes in Hypogæo.

Ad murmur Torrentis Demoſthenes pronuntiare didicit,
Qvod torrens Eloqventiæ fuerit, hoc debet torrenti.

Plinius ſenior in Miſinano.

Huic ſe in ſolitudine oſtenderit penè omnis natura,
Periit dum flammas explorat, qvas natura celabat.

Plinius ſecundus in Lauretino.

Hic Orator, hic Conſul, hic Proconſul,
Malebat in ſolitudine ſecundus eſſe, qvam in urbe primus.

Lepidus ad aqvas lepidas.

Multatus tertia orbis parte Triumvir Lepidus,
Ajebat regnaſſe ſe alibi tertium, in ſolitudine primum.

Caſſiodorus in Ravennano.

Hîc poſt Miniſterium Regis, & ſecreta Regni,
Laudabat ſilentium Regni, & arcana ſolitudinis.

Silius in Tumulo Virgilii.

Silius intra ſepulcrum hauſit ſpiritum Virgilii.
Solitudo penè tumulus eſt, & Poetas facit.

Petra in fonte Vaucluſio.

Claudit intra ſe theſauros fontium vallis clauſa,
Dum apud ſe Petrarcham habuit, Oceanum clauſit.

Alciatus in Ticinano.

Alciatus in ſolitudine emblemata ſcribit,
Ipſe ſolitudinis doctum emblema fuit.

Cujacius in Villa Bituricenſi.

Cujacius in ſolitudine leges ſic explicat, ut penè condat,

Hodie doctrina fori, diſciplina eſt ſolitudinis.

Boetius in Ravennano.

Conſolatur Boetium in ſolitudine Philoſophia,

Ipſe Philoſophiam conſolari potuit.

Polus Cardinalis in Maguſano.

Polus cadentis Angliæ Cardo, & polus,

Stetit in ſolitudine dum Anglia cecidit.

Salvagnius Boeſſius in Voræo.

Qvod Orator, qvod Poeta, qvod eruditus, hoc debet ſolitudini,

In urbe Rationum Regiarum, Ruri Præſes Muſarum eſt.

INSCRIPTIONES TERTII GENERIS PER MODUM ELOGII.

INSCRIPTIO CAPITIS D. JOANNIS BAPTISTÆ.

Inter humana capita nullum caput hoc majus fuit?
Minor eſt Joanne qvisqvis non eſt homine major;
Ille ſolus major eſt, qvi eſt Deus homo.
Nullum caput vocalius, nullum taciturnius fuit;
Anteqvam Patrem haberet indixit Patri ſilentium;
Reddidit lingvam Patri, dum vix habuit.
Intra uterum Matris vocale, & mutum,
Expreſſit motu qvod ore non potuit,
Exultavit, & lucem qvam non videt oſtendit,
Nondum exire poteſt, & Præcurſorem agit.

Nem

Nemo citiùs locutus eſt, nemo tardiùs.
Ex utero Matris Verbum ſalutavit in utero Virginis,
Ne ſalutaret homines in Eremum ſeceſſit,
Illic triginta annis tacendo loqvi didicit.
Nemo diutius tacuit, nemo poſt ſilentium plura dixit;
Echo omnium Prophetarum qvidqvid dixere repetiit;
Verbum VERBI *qvale eſſet Verbum explicuit.*
Eheu donatum eſt hoc caput puellæ ſaltatrici.
Mavult mater adultera caput inimicum qvam regnum,
Et ſaltationis pretium eſt Caput regio dignum.
Nec mora præfertur in diſco inter pocula caput ſobrium,
Natale convivium funeſta cæde corrumpitur,
Oſtenditur ſangvis convivis, & penè bibitur.
Aſpice hoc caput Rex impie qvod te aſpicit,
Cerne oculos exanimes, & adhuc flagitii tui teſtes,
Audi ſilentium lingvæ, & flagellum luxuriæ:
Os illud eſt cujus ſententiam ferre non poteras, neqve adhuc potes;
Hæc lingva eſt qvam arguentẽ timebas, & adhuc times:
Obtruncaſti caput innocens, & vocale feciſti,
Seqvetur te hoc caput exulem, ut ubiqve te damnet,
Hodieqve Lugduni ſepulcrum duorum amantium,
Accuſat inceſtum Herodis & Herodiadis;
Et homicidium Joannis.

CAPUT DIVI PETRI INVERSUM IN CRUCE.

INverſum eſt hoc Petri caput, & rectum,
Jacere ſic debuit, ut rectà cœlum aſpiceret,
Nunqvam rectiùs aſpexit qvam dum ſic vidit.

 Puto

Puto ſic aſpexerat dum Chriſto ita reſpondit,
Tu es Chriſtus Filius Dei vivi.
Non revelaverat hæc verba Caro, & Sangvis;
Audierat Patrem revelantem, & repetiit:
Petra erat, & Petrus eſſe meruit;
Penè naufragium in mari fecit, dum aliter aſpicit;
Invertit caput ad Chriſtum, & evaſit;
Nec fugiſſet ex horto, nec negaſſet in palatio,
Si ſic aſpexiſſet,
Nemo peccaret in cœlum ſi ſic aſpiceret.
Prædixerat hunc ſitum Chriſtus dum his verbis admonuit;
Cingebas te, & ambulabas ubi volebas,
Extendes manus tuas, cinget te alius, & ducet quo non vis,
Nolebat duci, cum Roma exivit, & crucem timuit;
Voluit cum admonitus fugæ, ad Crucem rediit.
Inverſus affigi Cruci voluit, ne poſſet aufugere;
Inverſus, ut à terra iter ad Cœlum faceret,
Inverſus, ne præter Deum & Cœlum aliud cerneret,
Inverſus, ut pendentem è Cruce Magiſtrum aſpiceret,
Inverſus, indignum ſe ratus qvi rectus penderet.
I Petre nunqvam rectius ambulaſti qvam capite;
Scilicet itur ad Cœlum affectibus magis qvam pedibus:
Evolare rectus in Cœlum Simon Magus tentavit, & corruit;
Tentavit inverſus Simon Petrus, & rectà ivit.

CAPUT DIVI PAULI PRÆCISUM.

Dicat elogium hujus Capitis os Chryſoſtomi:
Nulla lingva laudare Paulum poteſt, niſi ſit au-

Ha

Hoc caput humanæ Sapientiæ domicilium eſt, & divinæ;
Infudit ſe utraqve huic capiti, ut illud impleret.
Hoc caput altius terris, raptum eſt ad tertium Cœlum,
Hic vultus Angelis permixtus, penè Angelus fuit:
Hi oculi viderunt Chriſtum ut hominem, & penè ut DEUM.
Hæ aures audierunt arcana verba qvæ non licet homini loqvi;
Dixit illa tamen hoc caput dum neſcire ſe dixit.
Hoc caput redux ad terras, & terris majus
Proclamat ubiqve qvod in Cœlo didicerat:
Exivit in omnem terram hujus capitis ſonus;
Et verba ultra mundum perlata ibant ad Deum;
Nimirum eò redibant unde deſcenderant.
Qvid agis impie Nero dum hoc caput abſcindis?
Occidiſti in Seneca Magiſtrum urbis, in Paulo orbis:
Pati tales Magiſtros diſcipulus malus non potuit.
At loqvitur præciſum caput Epiſtolis; dum non licet verbis,
Et calamo vocali iterum dicit, qvæ ſcripſit,
Probat Romanis latere in rebus creatis Deum, & patere;
Probat Corinthiis fidem grandibus factis conſtare, non verbis;
Docet Galatas, minus ſapere illos, qvi nimis ſapiunt,
Laudat Epheſios, ut laudabiles reddat,
Appellat Philippenſes coronam ſuam, & penè animam,
Probat Coloſſenſibus fidem debere eſſe Coloſſum immobilem
Theſſalonicenſibus oſtendit palmam, & hortatur ut vincant;
Facit Timotheum ſimilem ſibi, ut faciat filium,

Vult Paulum eſſe Titum, ut Titus ſit Paulus,
Ut Philemoni commendet Oneſimum, commendat Paulum,
Oſtendit Hebræis ex umbris veteris Teſtamenti, dies novi.
Intereà rorat hoc caput lacte non ſangvine,
Perfudit hic liqvor carnifices, & fecit Martyres,
Manant lacte Epiſtolæ Pauli,
Et orbis totus vivit hoc lacte.

DE EMBLEMATE.

ARtem Emblematis, & præceptiones tradidere multi: hæc pauca accipe. Emblema picturis, & verbis conſtat plerumqve, & totum corpus allegoricum eſt, aliud oſtentans, & aliud adumbrans; admittit plures figuras humanas, & divinas, easqve integras; & plura carmina, & verba allegoriam explicantia: Et pati poteſt lemma aliqvod aut Epigramma, qvod adumbratam perſonam appellet, eiqve emblema applicet; atqve hæc apodoſis qvamvis extranea emblemati, juvat tamen lectorem ne emblema qvod videt ænigma putet.

Ex iis vides Emblema differre ab Inſcriptione, qvæ picturam neceſſariò non reqvirit, atqve a ſymbolo qvod nec figuras humanas integras, nec plura carmina, nec integrum admittit, ſed imminutum.

Exemplis emblematum pleni ſunt libri: ante aliqvot annos vita Eminentiſſimi Cardinalis Richelii adumbrata eſt qvatuordecim Emblematis ex illuſtrioribus fabulis deſumptis; pendet ex limbo ab una parte explicatio Emblematis uno Hemiſti-

chio

chio, ab altera parte applicatio, altero Hemiſtichio: atqve iis qvatuordecim imaginibus grandis voluminis ornatur elegans Porticus Richeliana, ab iis Emblematis dicta. Extat hodieqve Pariſiis in æde magnifica.

PRIMUM EMBLEMA.

La France malade, & ſuppliante deuant les Dieux.

Cæleſtem poſco ægra manum,
Dignum peto Rege Miniſtrum.

SECUNDUM EMBLEMA.

Le Miniſtre d'Eſtat.

La conduite du Chariot de la lumiere confiee à Apollon.

Deus eſt auriga Diei,
Alter terris debetur Apollo.

TERTIUM EMBLEMA.

L'Admirauté.

Le Mariage de Tethys auec Pelee.

Nubit mortali invita marito.
Tethys majori Gallica nubit.

QVARTUM EMBLEMA.

La guerre des Princes.

Les Titans revoltez contre les Dieux.

Et belli cauſa eſt Deitas,
Placavit Titanum iras.

QVINTUM EMBLEMA.

L'Isle de Ré ſecourue.

Niobe, & ſes enfans percez de fleſches par Apollon.

Ut Matrem ulciſcatur Apollo,
Niobe Anglia, Gallia Rea eſt.

SEXTUM EMBLEMA.

La Rochelle priſe.

Le Serpent Python tue par Apollon.

Perit in Pythone venenum,
Plus habuit Rupella veneni.

SEPTIMUM EMBLEMA.

L'Hereſie domptee

L'Hydre à ſept teſtes tuee par Hercule.

Plures moriuntur in una,
Fœcundior hæreſis hydra.

OCTAVUM EMBLEMA.

Les Alliez ſecourus.

Le Roy Phinee deliure des Harpies par Zethes, & Calais.

Miſer inter fercula Phineus,
Volucres Europa timebat.

NONUM EMBLEMA.

Un Prince deſpouille.

Marſias eſcorché par Apollon prouoqve, &c.

Pellem detraxit Apollo,
Hac multi ſub pelle latent.

DECIMUM EMBLEMA.

Les Princes d'Allemagne contre, &c.

Les Heros de Grece ſous Agamemnon contre Priam, & Troy.

Heroes Agamemnone Rege,
Ne Troja antiqva reſurgat.

UNDECIMUM EMBLEMA.

Trois victoires.

Geryon à trois corps vaincu trois fois par Hercule.

Ter letho ſternendus erat,
Nunc fabula vera eſt.

DUO-

DUODECIMUM EMBLEMA.

La paix deſeignee.

L'Amour tirant le monde du Chaos.

Unit amor dum dividit orbem,
Pax præſtat qvod præſtat amor.

DECIMUMTERTIUM EMBLEMA.

Le Reglement de l'Eſtat.

Mercure dictant les deſtinees aux Parqves.

Mercurius parcis oracula dictat,
Habet per Te ſua Gallia fata.

DECIMUMQVARTUM EMBLEMA.

Les actions & les recompenſes.

La Force & la Juſtice.

Hæc facit heroes,
Heroum hæc facta coronat.

DE SYMBOLIS, GALLICE DEVISES.

EX VARIIS ARTIS SYMBOLICÆ PRÆCEPTIS HÆC VIDENTUR ESSE PRÆCIPUA.

I.

SYmbolum pictura, & lemmate conſtat, ſeu ut loqvitur vulgus corpore, & anima.

II.

Pictura ut plurimùm ſimplex eſſe debet non compoſita, ne emblema eſſe videatur, aut ænigma.

III.

Erudita eſſe debet, non cuiqve obvia, neqve tamen adeò tecta ut interprete egeat.

IV.

Corpus humanum integrum pictura eſſe non

 poteſt,

poteſt, pars corporis, oculus, cor, manus tolerari poteſt.

V.

Lemma Hemiſtichium eſſe debet non verſus integer, deſumi poteſt à Poeta aliqvo, vel de novo cudi.

VI.

Et pictura, & lemma ita allegorica eſſe debent, ut neqve perſonam nominent cujus ſunt ſigna, neqve ſe appellent invicem.

VII.

Totum opus adeò nativum eſſe debet ut ipſo ferè aſpectu rem deſignet, & ſine interprete.

VIII.

Additur aliqvando Symbolo Epigramma, ut illud explicet, atqve hæc explicatio aliqvando plus ingenii qvam Symbolum habet, & ſæpè plus laudis, extraneum eſt tamen hoc Epigramma, & Symbolum ſupponit magis qvam facit: Ex eo tamen dividunt aliqvi ſymbola in nuda, & explicata, nuda vocant, qvæ picturam habent, & lemma; explicata ea ſunt qvibus additur Epigramma.

Exempla Symboli ſuperioribus libris ſparſa, qvia brevia ſunt revoco in hunc locum, & aliqva addo.

Ex libro primo Elogia ſolemnitatum Beatæ Virginis, nuda, & non explicata.

I.

SUR LA CONCEPTION.

Une perle conceue dans ſa Nacre.

Intra uterum jam pura ſui.

II.

SUR LA NATIVITE.

L'Halcion faiſant ſon Nyd parmy les tempeſtes.

Pacem afferet undis.

III.

LA VIERGE DANS LE TEMPLE AVEC SES COMPAGNES.

Des Abeilles dans leurs Ruches.

Mella parant, ceramqve aris.

IV.

SAINT JOSEPH MARIE AVEC LA VIERGE.

Le Roy des Abeilles marie, & Vierge.

Fide non corpore conjux.

V.

L'ANNONCIATION A LA VIERGE.

Une Echo dans vn Rocher.

Soli ſum pervia Verbo.

VI.

SUR LA VISITATION.

Deux Palmes s'entre-baiſans de leurs cymes.

Blando ſeſe ore ſalutant.

VII.

SUR LA NATIVITE DU SAVVEUR.

Une Aigle ayant enfanté vn Aiglon.

Lætatur genuiſſe parem.

VIII.

VIERGE APRES L'ENFANTEMENT.

Un Soleil penetrant vn Cryſtal.

Pervadit nec lædit iter.

SUR

IX.

SUR LA PURIFICATION.

Les macules du Soleil ſont des Eſtoiles.

Ex maculis facit aſtra ſuis.

X.

JESUS TRENTE ANS AVEC LA VIERGE.

La Lune pleine ſous le Soleil.

Totum ſi poſſet haberet.

XI.

LA VIERGE AU PIED DE LA CROIX.

Une Lune en Eclypſe.

Moriendis ſyderis umbra.

XII.

LA VIERGE DANS LE SEPULCRE PRESERVEE, &c.

Le Roy des Abeilles ſur ſa Ruche.

Sua Regna tuetur.

XIII.

L'ASSOMPTION DE LA VIERGE.

Une Nacre deſpouillee de ſes perles.

Exuviis debetur honos.

XIV.

LA VIERGE DANS LE CIEL.

Le ſigne de la Vierge entre le Lyon, & la Balance.

Cœleſtes temperat iras,

XV.

LA DEVOTION A LA SAINTE VIERGE.

L'Eſtoile Polaire.

Qui me non aſpicit errat.

DE JANSENII DOCTRINA.

TRIA SYMBOLA EXPLICATA.

I.

JANSENIUS CORRUPTOR AUGUSTINI.

Echo.

Reddens non integra verba.

EPIGRAMMA.

F*Allitur, & fallit* reddens non integra verba,
Echo reflexi ſaucia imago ſoni,
Paſtor Ypræ ſenſum fallens, & verba Magiſtri,
Echo eſt, hæc læſos reddit, & iſte ſonos.

II.

JANSENIUS TEGIT SE NOMINE AUGUSTINI.

Annulus Gygis.

Nemo ſatis ſub luce latet.

EPIGRAMMA.

NEmo ſatis ſub luce latet, *gemmam objice ſoli,*
Qvi vult eſſe gigas, cernitur eſſe Gyges.
Paſtor Ypræ magno fruſtra ſe nomine celat,
Tolle Auguſtinum noctua non Aqvila eſt.

III.

JANSENIUS PSEUDO AUGUSTINUS.

Aqvila adulterinam prolem præcipitem agens.

Hæredem negat eſſe ſuum.

EPIGRAMMA.

HÆredem negat eſſe ſuum *qvi lumina Solis,*
Fixo oculo, & firmo non bibit ore diem.
Magni Auguſtini non eſt Janſenius hæres,
Romanum pavido non tulit ore diem.

SYM-

SYMBOLA AULÆIS, ET VESTIBUS APPINGI SOLITA IN INAUGURATIONE REGIA.

I.

Clava Herculis.

Et belli, & teſſera pacis.

EPIGRAMMA.

EX *olea hæc clava eſt*, belliqve, & teſſera pacis,
Palladis eſt arbor, Pallas utriqve favet,

II.

Sol pingens Parelia, & delens.

Qvos pinxit delere poteſt.

EPIGRAMMA.

QVos pinxit delere poteſt, *hæc regia laus eſt,*
Poſſe ſibi ſimiles pingere, nolle pares.

III.

Sol Alo coronatus.

Me nubila victa coronant.

EPIGRAMMA.

INſidiata mibi me nubila victa coronant,
Hoſtis erat qvi nunc eſt diadema vapor.

TROIS DEVISES SUR LA MALADIE DU ROY LOVIS XIV.

I.

Un Lys mourant ſur ſon oignon.

Impediunt nec regna mori.

EPIGRAMMA.

S*uppoſitum calcat moriens flos Regius orbem,*
Nec *ſorem* Impediunt, *ſubdita* regna mori,

Ne

Nec te orbis, nec Te ſceptrum Lodoice juvabat,
Ipſe etiam morti ſubditus orbis erit.

II.

L'œillet de Virgile langviſſant.

Nec jam mater alit tellus.

VIRGILIUS.

QValem Virgineo demeſſum pollice florem,
Seu mollis violæ, ſeu langventis hyacinthi,
Cui neqve fulgor adhuc, nec dum ſua forma receſſit;
Nec jam Mater alit tellus, *viresqve miniſtrat,*
Talis eras Lodoice, tua hæc langventis imago eſt.

III.

Une Eſtoile qvi ſemble tomber.

Fruſtra caſura timetur.

EPIGRAMMA.

F*ixa eſt, &* fruſtra *cœlo* caſura timetur,
Stat globus, & firmo eſt inſita ſtella globo.
Tu qvoqve caſurus fruſtra Lodoice timeris,
Fixus es, & fato eſt Gallia fixa tuo.

DEVISES SUR LA REINE DE SVEDE.

I.

La Gerbe de Svede.

Terræ retinacula ſolvit.

EPIGRAMMA.

H*Ærebat,* terræ*qve ſeges* retinacula ſolvit,
Nec Te terra triplex, nec diadema tenet.

II.

Une Nacre deſpouillee de ſes Perles.

Exuviis ſuus hæret honos.

EPIGRAMMA.

EXuviis ſuis hæret honos, *& dives, & orba eſt,*
Et gerit amiſſum nunc qvoqve teſta decus.

III.

Un Lys deſpouille de ſes feuilles.

Adhuc in ſtipite regnat.

EPIGRAMMA.

E*Xcuſſit flores &* adhuc in ſtipite regnat,
Qvod ſupereſt, ſceptrum floribus eſſe poteſt,

IV.

Un Lys ſur ſon oygnon.

Subjectum poſſidet orbem.

EPIGRAMMA.

SUbjectum *non impoſitum flos* posſidet orbem,
Calcas regali ſubdita ſceptra pede.

V.

L'Eſtoile Polaire attirant l'Aimant.

Vis arcana trahit.

EPIGRAMMA.

VIs arcana trahit, *tacitumqve inſpirat amorem,*
Et tu ſponte trahis proxima regna polo,

TROIS DEVISES SUR UN MINISTRE.

D'ESTAT SECRET EN SES CONSEILS.

Le Nil, duquel on ne ſcait pas la ſource.

Parte ſui meliore latet.

EPIGRAMMA.

PArte ſui meliore latet, *miracula Nili,*
Naſcitur, & nondum Patria prima patet,
Et tu pa[illegible] tui non vis meliore videri,
Facta patent orbi publica, cauſa latet.

II. V

II.

Une Grenade à demy ouverte.

Nobiliora latent.

EPIGRAMMA.

Q*Vot grana oſtentat, tot ſydera punica Malus;*
Sydera ſub granis nobiliora latent.
Magna licet de Te pateant, majora teguntur,
Dum te aperis, intus nobiliora tegis.

III.

Un ver à ſoye.

Ars pretioſa latet.

EPIGRAMMA.

ARs pretioſa latet *qva bombix viſcera volunt,*
Deqve ſuo textor ſerica fila neat.
Ars pretioſa latet qva tu hoſti retia texis,
Et pacem, & nobis ſerica fila facis.

TROIS DEVISES SUR UN GRAND MINISTRE D'ESTAT VICTORIEUX DE L'ENVIE.

I.

Un Soleil faiſant des grandes ombres en ſon leuer;

Spargit longas dum naſcitur umbras,

EPIGRAMMA.

S*Ol oriens longas* ſpargit dum naſcitur umbras,
Invidiam qvivis nobilis ortus habet.

II.

Le Soleil ne faiſant qvaſi plº d'ombre en ſon Auge.

Umbras vix ſpargit in Auge.

EPIGRAMMA.

P*Rovectus ſublime* umbras vix ſpargit in Auge,
Nec Te audet, nec te livor adire poteſt.

III.

Une Eſtoile qui ſemble tomber.

Dum radiat cecidiſſe putant.

EPIGRAMMA.

DUm radiat cecidiſſe putant, *ſcintillat imago*
Syderis, & ſydus creditur umbra cadens.
Tu quoque fulgebas dum te cecidiſſe putabant,
Interea ſi quid decidit, umbra fuit.

TROIS DEVISES SUR L'ESCUSSON. D'UN MINISTRE D'ESTAT.

I.

Une hache Romaine droite.

Nullæ inflexere procellæ.

EPIGRAMMA.

ROmanos faſces nullæ inflexere procellæ,
Non Aquilo, & quidquid flaminis auſter habet.
Hoc animi eſt emblema tui, ſtetit integra virtus,
Et dum mutaret Gallia, Roma ſtetit.

II.

Une hache Romaine eleuee ſous une bande.

Ne noceat ſublime micat

EPIGRAMMA.

NE noceat ſublime micat *Romana ſecuris;*
Et timet ulciſci, dum violare poteſt.
Fruſtra illam retinet ſublimis faſcia rectam,
Sponte ſua ut poſſet parcere recta foret.

III.

Trois Eſtoiles.

Prudentia triplex.

EPIGRAMMA.

U*Na aliis, innata tibi eſt* prudentia triplex,
Et tota hæc virtus eſt Maſarine tua.
Præluces Regno, & Regi, fideiqve, Miniſter,
Unica ſtella aliis, eſt tibi ſtella triplex.

DEUX DEVISES SUR L'AMOUR MESLE DE CRAINTE,

Amari, & timeri.

I.

Le confluent du Rhoſne avec la Saone.

Miſcentur in unum.

EPIGRAMMA.

L*Entus Arar, Rhodanusq; celer* miſcentur in unum,
Ille amor, hic timor eſt, lentus hic, ille celer.

IV.

Un ſep de vigne en Provence percant le corps d'vn Olivier.

Mixtus utriqve ſapor.

EPIGRAMMA.

N*Aſcitur ex Baccho Pallas, de Pallade Bacchus;*
Hæc amor, hic timor eſt, mixtus utriq; ſapor.

DEVISES SUR LA VIE PRIVEE, ET PUBLIQVE D'UN MINISTRE D'ESTAT.

I.

Les fontaines de Paris.

Qvod bibimus de rure venit.

EPIGRAMMA.

QVod bibimus de rure venit, *poſtqvã alluit urbẽ,*
Mobilis ad patrios unda recurrit agros.
Tu qvoqve poſt Aulam, & fiſcum, & myſteria regni,
Unde novus redeas, ad nova rura redis.

II.

La Nauire de la ville de Paris.

Reditura perambulat orbem.

EPIGRAMMA.

UT *gazas referat*, reditura perambulat orbem,
Et qvas collegit, dividit orbis opes.
Regius eſt Navis fiſcus, Tu Navita fiſci;
Dividit allatas te duce Navis opes.

III.

La Seine.

Exit nec deſerit urbem.

EPIGRAMMA.

QVam *properare vides* exit nec deſerit urbem,
Et fluit, & ſemper mobilis unda manet.
Tu qvoqve Meudonum repetis, nec deſeris urbem,
Et procul, & præſens nobile flumen ades.

IV.

Un Compas.

Centro pes alter adhæret.

EPIGRAMMA.

PEs *alter graditur* centro pes alter adhæret.
Ni foret immotus non numeraret iter.
Tu qvoqve terrarum fines Legatus obiſti;
Et centrum, & ſemper circulus Aula tibi eſt.

DEVISES SUR LE DECEZ D'UN JEUNE ENFANT DE MAISON.

Hemerocallis.

Una dies.

EPIGRAMMA.

UNa dies *naſci videt, & videt una perire,*
Fallor vix obiit, cui neqve vita fuit.

AU

AUTRES DIVERSES DEVISES.

Une Aigle couvrant juſtement ſon nid de ſes ailes.

Par ædibus hoſpes.

EPIGRAMMA.

Content en ſa fortune.

Æ*Qvales nido pennæ*, par ædibus hoſpes.
Fortuna major, nec minor eſto tua.

Des Perles dans leur Nacre.

Amant pretioſa latere.

EPIGRAMMA.

Amour de la ſolitude.

M*Aterni nollent uteri prodire latebris,*
Ni tonitru impreſſo rumperet igne ſinum.
Vilia qvæqve patent, ſed amant pretioſa latere,
Qvæ gemma eſt, floccus ni latuiſſet erat.

Une plante de Muguet.

Ineſt qvid ſvave cucullis.

EPIGRAMMA.

Pour un Religieux.

I*Ntus ineſt qvid ſvave, & ineſt* qvid ſvave cucullis,
Svave eſt qvod nubes relligioſa tegit.

Un Sep de vigne lie.

Creſcit per vincula virtus.

EPIGRAMMA.

Q*Va reptaret humi* creſcit per vincula virtus,
Dum petitur probris per probra creſcit honos.

Une pierre pretieuſe nommee Triophtalmos.

Tria lumina, & unum.

EPIGRAMMA.

La Trinitè.

U*Nica ter gemma eſt, & ſunt* tria lumina, & unum;
Ter Deus eſt, neqveunt tres tamen eſſe Dii,

Les Planetes à l'entour du Soleil.

Non licet eſſe pares.

EPIGRAMMA.

Les Grands.

C*Ognatis qvamvis radiis, & luce coruſcent,*
Eſſe licet ſimiles, non licet eſſe pares.

DE ELOGIO.

ELogium eſt ſuccus, & qvaſi Spiritus, anima, & qvaſi eſſentia panegyrici: ſpiritum appellant Chymici eſſentiam à ſingulis rebus beneficio ignis, & artis eductam, animam floris, ſuccum liqvoris, ſpiritum auri, mentem Metalli: addunt qvintam eſſentiam eſſe, eſſentiam eſſentiæ, florem floris, liqvorem liqvoris, aurum auri, metallum metalli. Qvod Chymicis eſt aurum auri, hoc Elogiſtis Elogium eſt, Panegyricus panegyrici.

Qvò nobilius eſt hoc ſcribendi genus eò eſt difficilius, nec faciles præceptiones habet; & forte ad Elogium plus confert natura qvam doctrina, & plus indolis habet hoc ſcribendi genus qvam artis.

Tria in Elogio diſtingvi poſſunt, dictum ſeu acumen, dictio, & dicendi modus, ſeu flexus.

Dictum ſubtile eſſe debet non obtuſum; illuſtre non vulgare, ſingulare non commune, natum ex reipſa non aliunde qvæſitum; ſæpè hoc acumen natura ſuggerit, doctrina acuit, experientia perficit; Interdum eſt cogitatio prima, aliqvando decima; ſæpè ſponte naſcitur, aliqvando qværitur; interdum difficile invenitur; ſæpe

eſt

eſt naturæ partus, interdum induſtriæ, aliqvando fortunæ.

Dictio elogii pura eſſe debet non fucata, nativa non violenta, clara non ambigua; verba nec Africam ſapere debent ne ſint aſpera, nec Aſiam ne ſint mollia, nec Athenas ne ſint fœminea; Romana eſſe debent ut ſint maſcula, & robuſta.

Modus dicendi, ſeu flexus eſt myſterium Elogii, ſecretum artis, ars artificis: dicit hic flexus ordinem verborum, aptitudinem dictionis, ſitum acuminis, qvem ſitum ſi mutaveris, elogium evertiſti.

Elogiorum duo ſunt qvaſi genera, unum ſingularibus lineis conſtat alterum periodis.

In primo illo genere, ſingulæ lineæ debent proponere, & concludere, debent eſſe res ipſa & ratio rei, debent inferre, & inferri, antecedere, & ſeqvi; debent eſſe Epigramma unius carminis, diſcurſus unius propoſitionis, debent eſſe propoſitionem probans, & res ipſa probata.

In altero elogii genere periodus ſententiis conſtare debet non vacuis verbis, ſingula membra acumina ſunt inter ſe connexa, & ſe invicem augentia, creſcit ſecundum ex primo, augetur ſecundum à tertio; ex omnibus ſententiis qvaſi ex totidem gemmis exſurgit periodus qvaſi pantarba, multiplex gemma, & unica.

Elogiorum exemplis plani ſunt ſuperiores libri; adde aliqva primi generis, & ſecundi.

CAPUT ALEXANDRI MAGNI.

GErit hoc caput intra ſe mundum, nec tamen eſt plenum;
Qværit plures mundos extra unum.
Et poſt victa omnia qværit adhuc qvod vincat,
Timuerat infans ne haberet qvod vinceret,
Vidit Patrem victorem, & invidit,
Flevit, & lacrymæ infantis orbem terruere;
Poſt victum orbem penè iterum flevit,
Doluit poſt omnia nihil ſupereſſe vincendum.
O hominem avarum! qvi poſt Darii divitias adhuc eſt pauper;
O ambitioſum! cui nec natura ſatis eſt, nec fortuna,
Adeptus nomen Magni majus aliqvid ambit,
Solus ſine æmulo clarus, vult eſſe clarior;
Major fortuna ſua, vult eſſe ſe major,
Et ne æmulo careat fit æmulus ſui.
Infelix Alexander extra ſe victor, intra ſe victus,
Extra ſe Dominus, intra ſe ſervus;
Imperat aliis, & ſervit ſibi,
Servit amori, & iræ impotens ſui.
Scilicet id egerat victoriis ſuis,
Ut cætera haberet in poteſtate non ſeipſum;
Et foris victor, domi eſſet captivus.

CAPUT JULII CÆSARIS.

HOc caput aut æqvale eſt alteri, aut eſt majus;
Utriqve capiti mundus unus non ſufficit.
Julius Cæſar Alexandro poſterior fuit non minor:
Aut æqvales invicem erant ſi ſimul vixiſſent,
Aut dubia eſſet utriusqve victoria;

Alexander generoſior, Cæſar aſtutior fuit;
Fefellit Gallos, vincendus niſi fefelliſſet;
Armavit Galliam in ſeipſam, & Galliam vicit per Galliam;
Et Romam qvoqve vicit per Romam,
Et Cnejum magnum per Cnejum.
Magni omnino viri Alexander, & Cæſar,
Majores futuri niſi voluiſſent eſſe maximi;
Ne æmulos haberent neuter potuit pati magnum:
Ut ſtatuerent authoritatem privatam, everterunt publicam.
Ut primi eſſent, omnes voluerunt eſſe poſtremos.
At ſævior Alexandro Julius Cæſar,
Tot hominũ millia cecidit, ut inde Cæſar appellari poſſit,
Poſt cæſam Galliam cecidit Italiam, & Patriam ipſam,
Neqve tot homicidiis ſatur,
Poſt cæſum Occidentem cogitabat Orientem,
Cæſurus orbem terrarum, ut ubiqve Cæſar eſſet,
Deniqve ibi cæſus eſt, ubi Senatum ceciderat,
An cum detrimento orbis, an cum lucro, non liqvet.

CAPUT CICERONIS.

Adhuc eloqventiam ſpirat hoc caput,
Lingva caret, & adhuc loqvitur,
Præcidit lingvam Fulvia non eloqventiam,
Adhuc vox eſt ſuperſtes poſt animam.
Erras Fulvia dum ſolam lingvam vocalem putas,
Totum Ciceronis caput eloqvens eſt,
Et frons, & oculi lingvam habent, qva te accuſent,
Vidit hoc caput è roſtris Antonius, & timuit;
Timeret Catilina ſi adhuc viveret,
Vidit populus Romanus, & loqvi credidit.

Pungit hæc lingva Fulvia, dum illam pungis,
Sentis ejus vulnera, nec illa te ſentit,
Olim contra Antonium Philippicam,
Nunc contra te Olympicam dicit.
Adhuc loqvitur hoc caput etiam mutum,
Adhuc roſtra ejus eloqventia perſonant;
Adhuc ejus verbis Roma loqvitur,
Adhuc ejus judiciis forum ſapit,
Hoc caput Ciceronis eſt, & lingva mundi.

ELOGIA SECUNDI GENERIS.

ELOGIUM SANCTÆ CATHARINÆ.

Ex illis verbis Pſalm. 44. Proximæ ejus afferentur tibi, Euthymius Catharinam proximam dicit.

CATHARINA proxima Deiparæ oſtenſa eſt Verbo dum Matrem eligeret penè eligenda niſi Maria electa eſſet, qvæ tamen mater eſſe non potuit, ſponſa fuit: ſubharravit eam Chriſtus annulo, & ſponſam fecit.

Proxima qvoqve eſt Deiparæ titulo puritatis, audi qvot titulis pura eſt, ne dubites proximam eſſe.

Primum argumentum puritatis eſt titulus nominis, appellatur pura dum appellatur Catharina: ſæpè magnarum rerum argumenta ſunt nomina.

Alterum argumentum eſt neglectus imperii: puritatem ſic amavit ut eam ſceptris prætulerit; ut Virgo eſſet, imperatrix eſſe noluit.

Tertium puritatis argumentum eſt Columba, hæc Catharinam diu in vinculis aluit, Columba

na

una Columbam alteram: ne qvære qvo cibo,ex ſucco acris: nec alio alimento ali debuit Virgo cœleſtis.

Qvartum argumentum eſt ſepulcrum: tumulata eſt manibus Angelicis, & ipſa penè Angelus fuit: ne qvære ubi Catharina ſepulta ſit, ignoratur hodieqve locus ſepulcri: ſcilicet penè verſa in ſpiritum, qvod terræ mandaretur vix habuit.

Non ſatis dixi,& Virgo,&Mater Catharina fuit; ut Matrem ſcias dum occideretur lac dedit; eo lacte, Imperatricem, & Porphyrium, & Philoſophos aluit; ſcilicet qvos fecerat Chriſtianos, alumnos habere debuit.

Mater qvoqve ſcientiarum tot filios habet qvot eruditos: Pallas Chriſtianam emendavit profanam, ex Philoſophia Theologiam fecit; ex arcanis naturæ collegit myſteria gratiæ; ex rebus creatis præmiſſas fecit, & Deum collegit ex opere.

Deniqve ad rotam damnata armatam ſuppliciis, ex rota currum fecit in qvo pugnavit, & vicit; hoc curru evecta victrix ad ſuperos ivit; Illic proxima eſt Deiparæ, Princeps Reginæ.

ILLUSTRISSIMI ET REVERENDISSIMI DOMINI

DOMINI PETRI SCARRON,

Eccleſiæ Gratianopolitanæ, Præſulis, & Principis pluſqvam octogenarii.

ELOGIUM ÆTATIS.

QValis eſt ætas tua, PRÆSUL ET PRINCEPS? neqve hyems eſt qvia habet plurimũ veris, neq; autumnus

autumnus qvia habet aliqvid hyemis, ætas eſt multarum ætatum, & tamen unica.

Antiqviſſimus Senatorum Pariſienſium, annoſiſſimus omnium Præſulum, vidiſti hunc mundum juvenem, & vides ſenem, nec juvenis ipſe, nec ſenex; vidiſti annos antiqvos, & vides novos: vidiſti duas ætates, & illæ viderunt te, vidiſti interire per partes, & integer es: vidiſti eodem vultu qvali nunc vides; mutaſti octoginta annos, nec illi mutarunt te.

Pinxit te olim pictor qvalem nunc pingeret: idem eſt tabellæ vultus, & tuus: unum eſt diſcrimen imaginis, & prototypi: ſenex eſt imago tui, nec tu ſenex: decoloravit illum tempus, nec decoloravit te, contraxit aliqvas rugas qvibus tu cares.

Dicitur Neſtor vidiſſe tres ætates, & ter vixiſſe, heros heroum, & Senex ſenum, ſemel homo, & ter ſapiens fuit: fluebat ex ejus ore mel qvaſi ex ape, apis attica erat, & Philemela Pylia.

Fabula erat Neſtor, & tu hiſtoria es; Senator Senatorum, & Præſul Præſulum, ſuperas Neſtoris vitam, & ſapientiam; una in illo Sapientia erat, in te eſt plurima; unilingvis erat, & tu trilingvis es; crederet te atticum Agamemnon, ſi te audiret; credidit te Ciceronem Roma dum te audivit; audivit te ſæpe Aula, & te legit; & nunc dum ad Reges, & Principes ſcribis, mellea eſt oratio tua, & tu apis es Gallica.

Deniqve nihil in te ſenile eſt niſi ſapientia, hæc tamen ita antiqva eſt ut ſit etiam nova.

Gratulamur tibi antiqvos annos, & optamus novos

novos ; vidiſti duo ſecula, optamus tertium ; unũ eſt qvod timemus ne te optet æternitas,hanc optamus tibi ſed poſt plurima ſecula.

NOBILISSIMIS ET ILLUSTRISSIMIS DOMINIS

DD. PRÆSIDIBUS ET CONSILIARIIS.

SENATUS DELPHINATENSIS.

SUPPLEX LIBELLUS.

CArere templo non debet Collegium qvod eſt Chriſtianum; habuere qvondam delubra Muſæ dum erant profanæ; habere altaria debent dum ſunt ſacræ; & habere Gratianopoli debent in urbe gratiarum; ingrata urbs eſſet niſi gratiæ Muſas adjuvarent, & ſunt ſorores.

Extabat ante paucos annos in Collegio templum, ſed ligneum; aſſutæ abietibus abietes exſtruebant Deo ædem, ſed ſylveſtrem; amabat tamen ligneam domum faber Chriſtus, & cui ultra ſtellas eſt empyreum palatium, habitare dignabatur intra abietes,& coli ſe patiebatur inter arbores.

Exedit tandem ligneas ædes vetuſtas, corrupit pluvia,ſuccuſſit tempeſtas,evertit ruina, ſcilicet patebat omnibus injuriis fragilis ſtructura; penetrabat illam frigus, inflammabat æſtus, laxabat humiditas, diſſuebat ſiccitas, nemo intra illam tutus erat niſi ſolus Deus; corruit tandem debile ædificium,impune tamen,& citra vitæ jacturam; nimirum nocere non poteſt domus, intra qvam habitat DEUS.

Orbatæ ſacris ædibus Muſæ adorare coguntur in ſa-

in ſacello non ſuo; habitat Muſarum DEUS in conductitia domo, inqvilinus eſt alieni hoſpitii, & caret loco, per qvem factus eſt omnis locus: qvodqve opprobrio ſimile eſt, adeò exigua eſt ædes, & anguſta, ut excludat cultores qvos invitat, nec ſufficit precibus publicis qvæ vix eſt ſatis privatis.

Exhauſerunt ſe Muſæ ut novum templum Deo extruerent, expenderunt omnem aſſem ſuum, & penè obolum; nec puduit nobiles puellas, emendicare æs alienum poſt exhauſtum ſuum: ſed illud qvoqve nunc exhauſtum eſt, nec licet amplius Muſis eſſe mendicis; erubeſcunt ne erubeſcant, timent ne timeantur; nec tamen carere templo poſſunt nec DEO.

Intereà abſiſtere cœptis coguntur egenæ virgines, ſed invitæ: pendent opera interrupta, minæqve murorum ingentes, eductaqve machina cœlo; obvia eſt injuriis aeris pars ſeminuda templi, pluit, fulgurat, tonat intra ædem Dei; tutus intra ædes ſuas homo habitat, patet opprobriis temporum templum Dei, & penè ipſe Deus.

At hoc dedecus qvoddam eſt urbis veſtræ; cur inqviunt advenæ omnes abrumpitur opus publicum, & divinum; eſſet hoc decus Gratianopolis novæ: habet ſua templa urbs antiqva, carere templo non debet Gratianopolis nova: tres nobiles vici in hac novæ urbis parte triangulum efficiunt, eſſet hæc ædes trium linearum nobile centrum; hæc dicunt advenæ omnes, idem dicunt cives: at eæ ſunt voces, & verba, mallem ſaxa eſſe; & marmora.

Qvid faciant inopes Muſæ qvò eant niſi ad vi-

Illustrissimi Præsides, et Senatores? vos extruendi templi conſilium approbaſtis, & penè juſſiſtis: vos auxilii nobilis ſpem feciſtis: decreti vim habent verba veſtra, nec lædi ab aliis debent, nec à vobis: implorant ſupplices Muſæ fidem qvā dediſtis; pars eſt Juſtitiæ ſtare promiſſis: Deus ipſe liberalis dum promittit, juſtus eſt dum promiſſa reddit, & vos liberales, & juſti ſuppletis Deum, & penè dii eſtis.

Humillimæ, & addictiſſimæ Muſæ Collegii Gratianopolitani, Anno Domini 1664.

DE ELOGIIS GALLICIS.

QVæſierunt ex me aliqvi an etiam lingva Gallica ſcribi Elogia poſſint; difficultatem facit genius lingvæ nativus, & purus, & qvi ſimilis indoli gentis, nec patitur nexus qvi adſtringant libertatem lingvæ, nec acumina, qvæ lædant puritatem; fortaſſis tamen etiam in hac lingva ſcribi acutum aliqvid poteſt; propono elogia aliqva Gallica, qvæ ſi diſplicebunt lectori, omittat illa, ſi placeant legat: pati illa poteſt hic octavus liber qvi miſcellanea continet.

ELOGE DES LARMES.

QU'eſt-ce qu'une larme? ſi c'eſt une goutte d'eau, comment eſt-elle ſi precieuſe? Si elle eſt ſi precieuſe, n'eſt-ce pas une perle? Si c'eſt une perle, d'où vient qu'elle eſt fonduë? Si c'eſt

Si c'eſt un cryſtal, qui la congele, qui la diſſout ? Si c'eſt une vapeur, qui l'eleue, & qui la fait deſcendre ? Si c'eſt du ſang, comment n'eſt-il pas rouge ? Si c'eſt une liqueur differente de l'eau, quelle eſt ſa fontaine, & ſa ſource ?

Les larmes ont leur premiere naiſſance dans le cœur, il eſt leur pere, & elles ſont ſes filles, il s'ouure pour les conceuoir, il ſe ferme pour les enfanter, l'amour les concoit, la douleur les enfante ; de ſang elles paſſent en eſprit, d'eſprit en vapeur, de vapeur en eau ; l'amour, & la douleur font tous ces changemens ; c'eſt pour cela qu'elles ſont chaudes, parce qu'elles ſont affectueuſes, & elles ſont ſaltes parce qu'elles ſont ameres.

Le cœur eſt le pere des larmes, & le cerueau leur mere : Il faut le concours de cex deux parties pour leur production : l'imagination dans le cerueau connoiſt le mal, l'appetit dans le cœur le reſſent, & ſe ſerre ; en ſe fermant il enuoye des eſprits au cerueau meſſagers de ſa douleur, & teſmoins de ſa paſſion ; ces eſprits ſe refroidiſſent dans le cerueau comme dans un alambic, & deuiennent des larmes, le cerueau leur ayant donne la vie les enuoye dans les yeux pour y receuoir la lumiere.

Le cœur, & le cerueau ſont les parens des larmes, les yeux ſont leurs nourriſſes ; ils les recoiuent dans leurs veines ; ils les esleuent dans leur ſein ; il ſont les mammelles de ce lait, les nacres de ces perles, les minieres de ce cryſtal, les ſources de ces eaux, le treſor de cet argent liquide.

Les larmes ſont pretieuſes en terme de nature : elles recoiuent l'eſtre du cœur, la vie du cerveau, la lu-

la lumiere des yeux; elles naiſſent de la joye,& de la douleur; elles ſont chaudes,& froides, ameres, & douces; elles ſont les filles de deux paſſions, & elles en ſont les meres; elles naiſſent de l'amour, & elles le font naiſtre; elles viennent de la douleur, & elles la produiſent; elles pleurent, & elles font pleurer; elles ſont muettes,& eloquentes; elles meuuent,& elles ſont eſmeues.

Les larmes ſont nobles en terme de nature,elles le ſont bien plus en terme de mœurs; toutes les vertus aiment les larmes, & elles ſcauent toutes pleurer: la Foy pleure de ne voir pas encore ce qu'elle croit: l'Eſperance ſoupire apres ce qu'elle ſouhaite: la Charite pleure de joye,la Penitence de douleur, l'Humilité pleure ſon neant: la Religion offre un ſacrifice de larmes: la Force donne des larmes de ſang: la Iuſtice pleure, & fait pleurer: la Prudence regle les larmes,toutes les vertus pleurent ſur les vices qui leur ſont oppoſez.

Ie n'ay pas aſſez dit, Dieu meſme aime les larmes, & ne pouuant pleurer en qualite de Dieu, il s'eſt fait homme pour apprendre à pleureur: La Vierge à ſouuent pleuré, on compte ſept de ſes douleurs, on ne peut pas compter ſes larmes. Tous les Saints ont donné des larmes: les Martyrs des larmes de ſang, les Vierges des larmes de lait, les Confeſſeurs des larmes de zele, & de penitence: les Anges de paix pleurent dans l' Eſcriture: ſi les Demons euſſent pleure ils ſeroient encore Angés: & ſi les pecheurs euſſent voulu

donner des larmes, il n'y auroit point d'Enfer ny damnez.

ELOGE DU GRAIN.

IL n'eſt rien dans la nature plus petit qu'un grain, il n'eſt rien de plus grand, il n'eſt rien de plus vil, & rien de plus precieux; il n'eſt rien qui ait moins d'apparence, & plus d'effet; le grain eſt un treſor caché, un miracle ruſtique, un prodige familier, un ſecret connu & caché, ut myſtere de la nature.

Laboureurs quand vous ſemez vos grains, vous ſemez des miracles, & vous n'y penſez pas: quand vous cultiuez la terre, vous cultiuez des prodiges: quand vous moiſſonnez vous cueillez des merveilles: voſtre condicition eſt miraculeuſe, & vous l'eſtimiez baſſe, & raualee, vous vous trompiez.

Voulez-vous voir la grandeur, & l'excellence du grain: le Sauueur dans l'Euangile dit, que le Royaume du Ciel eſt ſemblable à un grain: Il faut que le grain ſoit bien grand pour egaler le Ciel: C'eſt trop peu dire, le Sauueur luy meſme ſe compare à un grain; il eſt tombé dans le ſein d'une terre Vierge, comme un germe de vie; il en eſt ſorti comme un eſpy fecond, il a eſte mortifie, & moulu en ſa Paſſion pour ſe changer en pain de vie: Ce n'eſt pas encore aſſez, le Sauueur dit que ſon Pere eſt un Laboureur, il a ſemé au dedans de ſoy ſon Verbe comme un beau grain, & au dehors toutes les creatures: Laboureurs voſtre ſcr-

ture

tune eſt plus noble que vous ne penſiez pas. Dieu eſt un Laboureur.

C'eſt la grandeur du grain par comparaiſon, voulez vous voir ſa grandeur en luy meſme : Ce petit grain paroiſt ſec, & il eſt bien fertile : il paroiſt mort & il cache la vie : mais s'il cache la vie ? comment eſt-il mort ? & s'il eſt mort, comment a il la vie ? Il eſt mort en ſoy, il vit par un germe de vie qu'il à chez ſoy : Il paroiſt pauure, il cache chez ſoy un treſor, cent grains ſont cachez en ſon ſein : Il eſt un, & il eſt pluſieurs, il eſt grain, il ſera eſpy, il a chez ſoy le principe de ſes grandeurs, il eſt grand en ſes productions eſtant petit en ſoy.

Mais ce qui eſt merueileux, il faut que ce grain meure en ſoy pour donner la vie, & s'il ne mouroit pas il ne ſeroit pas un principe de vie : Merueille il faut que la vie naiſſe de la mort, il faut que ce grain tombe pour ſe relever, il faut qu'il ſe cache pour paroiſtre, il faut qu'il meure pour reſſuſciter : Heureuſe mort, puis qu'elle donne la vie ! heureux grain de perdre un eſtre pour en recouurer pluſieurs, de ceſſer d'eſtre grain pour deuenir eſpy, de mourir une fois pour viure autant de fois qu'il produira de grains.

Le grain eſt merveilleux : il n'eſt pas moins utile, puis qu'il nous nourrit, & nous donne la vie ; le grain deuient farine, cette farine eſt changee en pain, ce pain ſe change en chair, & il devient une partie de moymeſme : Ie dois ma vie à ce grain, ma chair eſt formeé de ces grains, & ie ſuis tout composè de grains.

O homme apprens les obligations que tu as à ce grain, tu ne peux pas le meſpriſer ſans meſpriſer ta vie ; tu ne ſcaurois t'aimer ſans aimer cequi te donne la vie ; ce grain meurt pour te faire viure, tu dois ta vie à ſa mort ; tu ne ſcaurois luy vouloir mal, ſans te hair toy meſme.

Mais ie ne ſcay ce que ie dois plus admirer en ce grain, ou ſon malheur en ces changemens, ou le bonheur de ſa fortune parmy ſes infortunes: pour eſtre changé en farine il faut qu'il ſoit moulu, pour eſtrē change en pain il faut qu'il ſoit paiſtri, pour eſtre change en chair il faut qu'il ſoit maſche, & digere : Mais ces ſouffrances ſont bien recompenſees, il deuient chair, il deuient homme, & ayant eſte ſans ame quand il eſtoit grain, ayant veſcu en plante quand il eſtoit eſpy, il vit d'une ame raiſonnable eſtant change en homme.

Pour comble de ſon bonheur il entre dans les greniers de l'Eternite, *triticum autem congregate in horreum meum*, apres tant de morts il deuient immortel, apres tant de corruptions il eſt incorruptible, du grenier de la terre il entre dans le grenier du Ciel, il eſt compte parmy les richeſſes du Paradis, & apres auoir ſeruy à la table des hommes, il ſert à la table de Dieu.

ELOGE DE L'EAU ET DU VIN.

IL ſemble que l'eau eſt bien plus excellente que le vin, elle eſt un noble Element, & le vin n'eſt qu'un mixte, elle eſt une maiſtreſſe piece de la nature, & le vin n'en eſt qu'un adioint : ſans

l'eau

l'eau il ny auroit point de monde, & il ſeroit plus ſage ſans le vin.

Bien dauantage, Dieu produiſant les eſpeces des creatures dans les ſix premiers iours de la naiſſance du monde, s'oublia de produire le vin; cela veut dire que le vin n'eſt pas une eſpece beaucoup parfaite, ou beaucoup neceſſaire; Dieu regarda au ſixieſme iour ſon ouurage, & il vid que tout ce qu'il auoit fait eſtoit bon, il ne vid point de vin, le mond en ſon premier age s'eſt bien paſſé de vin, & il ne s'eſt pas pu paſſer d'eau.

C'eſt la nobleſſe de l'eau dans la comparaiſon du vin: voulez-vous voir ſa nobleſſe en elle-meſme; l'eau eſt trop noble pour eſtre toute ſous la Lune, l'Eſcriture dit qu'il y a des eaux ſur les Cieux: les eaux au commencement occupoient tout le monde, les Cieux en ont eſté formez, & ils en retiennent encore l'azur, & la couleur, elles ſont demeurees ſur les Eſtoiles, comme en un lieu digne de leur nobleſſe: Dieu fit un Firmament au milieu des eaux pour les ſeparer, non pas pour les exclurre: Les autres Elemens n'ont qu'une place dans la nature, l'eau eſt ſi noble qu'elle eſt ſous le Ciel, & deſſus; elle occupe deux places, elle fait quaſi deux Elemens, & elle a fait quaſi toute la Nature en ſon commencement.

Ce que l'Eſcriture adiouſte eſt encore plus illuſtre, *Spiritus Domini ferebatur ſuper aqvas*, il faut que l'eau ſoit bien forte pour ſouſtenir un Dieu. Cet Eſprit diuin eſtoit porté ſur les eaux il y eſtoit comme dans un Siege pour y loger, comme dans un Throne pour y regner, comme dans un Char de

gloire pour y triompher: Il y eſtoit comme un vent pour les remuer, comme un zephire pour les creſper, comme un eſprit pour les vendre fecondes, il y eſtoit come un Architecte y deſſeignant les parties du monde: C'eſt trop peu, comme les diſpoſant à l'eſtat de la Grace, comme les preparant pour ſervir de matiere au plus noble des Sacremens.

Et c'eſt icy la grande louange des eaux, elles ſont la matiere du Bapteſme: Elles ſont ſi pures qu'elles lauent les impuretez du peche, elles ſont ſi ſaintes, qu'elles produiſent la ſainteté, elles ſont les meres de la grace, & des Vertus: C'eſt un grand honneur aux eaux ee loger ſur les Cieux, & parmy les Eſtoiles: mais c'eſt bien plus, eſtre ſur toute la Nature en produiſant la Grace.

Voila les eloges de l'eau: Apres tout, le vin eſt bien plus noble; il eſt un mixte, & l'eau un Element, & c'eſt en cela meſme qu'il eſt plus noble: il aſſemble en ſoy toutes les qualitez de tous les Elemens pour eſtre un abrége de ce qu'ils ont de plus parfait; le vin eſt coulant comme l'eau; il eſt ſubtil comme l'air, il eſt ardent comme le feu, il eſt fort comme la terre.

Dieu ne produiſit pas le vin au commencement du monde, ce premier age n'en avoit pas beſoin, ou il n'en eſtoit pas capable: Il falloit un Noe pour l'inventer, & il ſurmonta ſon Autheur; il faut que le vin ſoit bien fort, il ſurmonte le Reparateur du monde: Noe avoit reſiſte à un deluge d'eau, il eſt vaincu par un peu de vin.

Ie ne

Ie ne m'eſtonne pas ſi les trois courtiſans du Roy Aſſuere mirent le vin au rang des choſes les plus fortes: Il y en eut un qui prefera la verite, mais le vin eſt plus fort que la verite meſme; il la cache, il la noye, il l'eveille, il la fait reuiure: Bien plus, le vin eſt l'inventeur des ſciences, qui ſont les filles ou les meres de la verite.

Mais la plus grande louange du vin ſe doit prendre du Sauuer: Le vin a l'honneur d'eſtre changé en Sang ſacrifice de la Meſſe, & de faire une partie de la vie d'un Homme-Dieu: Le Sang du Sauuer prend les liures du vin, la couleur, le gouſt, & la ſaueur, l'eau a bien quelque part au Sacrifice, mais on meſle peu; & ce peu n'eſt qu'une matiere moins principale du Sacrifice; auſſi elle repreſence les foibleſſes de l'homme, & le vin la divinite du Sauueur.

Enfin à la Nopce de Cana l'eau eſt changee en vin, & non pas le vin en eau; Or le changement ne ſe fait pas en une choſe moindre, autrement ce ne ſeroit pas un miracle, mais une corruption: Le vin eſt le premier des miracles du Sauueur, & il ſera le dernier; il abbreuuera les bienheureux, il fera les delices du Paradis, & il ſera ſerui à la table de DIEU.

ELOGE DU RIEN.

Il n'eſt preſq; rien en la Nature plus difficile que le Rien: Il eſt difficile à expliquer, il eſt difficile à connoiſtre, il eſt difficile à faire, il eſt difficile à louer, & cependant il eſt bien louable, puis qu'il ſert à preuuer l'exiſtence de Dieu.

Le Rien eſt difficile à expliquer; pour l'expliquer il faut dire que c'eſt une negation de ce qui eſt; dire cela c'eſt dire quelque choſe: Il faut donc dire quelque choſe pour dire rien: Il faut expliquer ce qui eſt, pour dire ce qui n'eſt pas: il faut des paroles qui ſignifient pour ne ſignifier rien: Il ſemble qu'il vaudroit mieux ſe taire pour expliquer le rien, mais ſi on ſe taiſoit on ne l'expliqueroit pas; il faut donc parler pour dire le rien, & c'eſt ce qui eſt difficile.

Le Rien eſt difficile à expliquer, parce qu'il eſt difficile à connoiſtre: Voulez-vous voir la difficulte: on demande en Theologie ſi Dieu connoiſt le rien: s'il le connoiſt, il eſt donc intelligible: s'il eſt intelligible, il a donc les proprietez de l'eſtre: s'il a les proprietez de l'eſtre, il eſt donc quelque choſe, il n'eſt donc pas un rien: Et certes s'il eſt connu de Dieu, il eſt donc repreſente dans l'Eſſence de Dieu comme dans un miroir, elle eſt donc le miroir du rien: & cependant elle eſt le miroir des eſtres.

Le Rien eſt difficile à connoiſtre, il eſt bien plus difficile à faire: Ceux-la meſmes qui dient que Dieu peut connoiſtre le rien, dient que Dieu ne le ſcauroit faire: s'il le faiſoit il feroit un ouurage da Dieu; ſi c'eſtoit un ouurage il feroit quelque choſe: & ſi c'eſtoit quelque choſe, ce ne feroit donc pas un rien, *Omnia per ipſum facta ſunt, & ſine ipſo factum eſt nihil*, il a fait toutes choſes? il n'a pas fait le rien, auſſi le rien n'eſt pas un effet, c'eſt un defaut, il ne faut pas agir pour le faire, il faut faillir.

De là

De là il ſuit que le Rien eſt difficile à louer, l'objet de la louange eſt la bonte, ou la beaute, le Rien n'a ny l'une ny l'autre: s'il eſtoit bon ou beau, il ſeroit donc un eſtre, il ne ſeroit donc pas un non-eſtre, il ne ſeroit donc pas vn rien: Et s'il eſt la negation de l'eſtre, il n'eſt donc pas louable: l'eſtre eſt louable, donc le non-eſtre ne l'eſt pas.

Non obſtant tout cela le Rien eſt louable, puis qu'il ſert de matiere à Dieu pour operer; s'il n'y auoit point de rien, Dieu ne ſeroit pas Createur; creer c'eſt extraire quelque choſe du rien: le rien eſt le terme de depart d'ou le monde eſt ſorti, & il eſt le terme d'abord où la nature retomberoit, ſi elle n'eſtoit ſouſtenue des doigts de Dieu. Enfin la Theologie ſe ſert du rien pour preuuer l'Exiſtence de Dieu: il y a des creatures, elles ne ſe ſont pas produites elles-meſmes, elles viennent du rien; il y a donc un Dieu qui les a tirees du rien.

ELOGE DE LA VOLONTE.

La volonte eſt une puiſſance aueugle, & clairuoyante; elle ne voit rien, & elle voit tout; elle ne voit rien auec ſes lumieres, elle voit tout auec les lumieres d'autruy. L'entendement eſt ſon flambeau, il va deuant, & elle ſuit, ou pluſtoſt elle ſuit, & elle va la premiere: elle conduit & eſt conduite: elle recoit les ordres, elle les donne; elle recoit la lumiere, elle gouuerne le flambeau.

La Volonte eſt une puiſſance libre, elle veut, & elle ne veut pas: elle veut, parce qu'elle veut; elle ne veut pas, parce qu'elle ne veut pas; elle eſt la

raiſon de ſon vouloir, & de ſon non-vouloir ; elle en eſt la ſource, & le principe ; elle ſuſpend ſon action, elle la pouſſe; elle doñe ſon conſentement, elle le refuſe : elle choiſit entre deux contraires ſans contrariete, dans la contradiction ſans contredit : Et c'eſt en cecy que conſiſte ſa liberte, choiſit le bien ou le mal, le meilleur ou le pire, la vie ou la mort, l'actiõ ou le repos; choiſit ſans contrainte, agir ſans violence : eſtre maiſtreſſe de ſon action, & de ſa ceſſation, agit n'agiſſant pas; exercet ſa liberte ſans rien faire; eſtre auſſi libre dans le repos que dans ſe le trauail, dans l'action que dans la ceſſation.

La Volonte eſt une puiſſance ſi forte qu'elle ne peut pas eſtre forcee : elle eſt libre dans la captiuite, desliee parmy les fers, hors de priſon, dans la priſon : Dieu meſme ne la peut pas contraindre, il peut bien luy desnier ſon concours, ſans lequel elle n'agira pas : il ne peut pas faire auec ſon concours qu'elle veuille ce qu'elle ne veut pas, ou qu'elle ne veuille pas ce qu'elle veut : il faut qu'elle veuille ce qu'elle veut, autrement il y auroit de la contradiction, ſon vouloir ſeroit ſon non-vouloir, elle voudroit ce qu'elle ne veut pas, & elle ne voudroit pas ce qu'elle veut.

La Volonte eſt une puiſſance imperieuſe : elle commande aux ſens exterieurs d'un empire domeſtique, elle commande aux autres puiſſances d'un empire politique : elle applique les autres puiſſances, & elle les retire; elle commande leurs actions, & elles les ſuſpend, & non contente de commander aux autres, elle commande à elle-meſme ;

meſme; elle eſt ſa maiſtreſſe, & ſa ſeruante, ſa ſuperieure, & ſa ſujette; elle donne la loy, & elle la recoit; elle eſt emperiere, au dehors, & Reine eu dedans.

La Volonte eſt le ſubjet des paſſions, mais non pas la ſujette: ſi les paſſions ſont des vents, elle les peut appaiſer; ſi elles ſont des orages, elle les peut calmer: ſi elles ſont des feux, elle les peut eſteindre; l'amour eſt violent, elle le peut regler; la haine eſt farouche, elle le peut appriuoiſer: le deſir va viſte, elle le peut arreſter; la fuite arreſte, elle la peut pouſſer: la ioye ouure, elle la peut reſſerrer; la douleur abbat, elle la peut releuer: l eſperance flatte, elle la peut detromper; le deſeſpoir tue, elle le peut animer: la cholere emporte, elle la peut addoucir, l'audace enleue, elle la peut retenir.

Cette Volonte eſt ſi noble que Dieu la traite auec quelque ſorte d honneur: Il en eſt amoureux, parce qu'il la fait belle: il la reſpecte, parce qu'il la fait puiſſance: il ne la veut pas forcer, parce qu'il la fait libre: Il la pourſuit auec ſes graces, il la careſſe par ſes preſens, il la flatte per ſes careſſes: il l'aime comme un preſent de ſa bonte, il la regarde comme une image de ſa liberte, il l'eſtime comme un chef d'œuure de ſa puiſſance, il eſpie de ſes inclinations, il obſerue ſes affections, il la preuient de ſes graces pour la faire venir, il coopere auec elle pour la faire operer, il continue pour la faire perſeuerer, il la laiſſe agir librement pour la faire meriter; il la laiſſe meriter pour la recompenſer.

ELOGE

LE ſcauant Cuſanus en un beau Dialogue de la Diuinite, appelle Dieu d'un beau nom, *Deus eſt ipſum poſſeſt :* ce mot ſemble barbare, & il eſt bien myſterieux, il veut dire que Dieu eſt tout ce qu'il peut eſtre, il a tout ce qu'il peut auoir, id eſt auſſi riche qu'il le peut eſtre, il ne peut pas eſtre rendu plus grand, il ne peut pas ſe faire plus grand luy meſme, il peut tout ce qui eſt poſſible, il ne peut pas pouuoir dauantage : il eſt tout acte, & tout pouuoir, il eſt la puiſſance meſme, *eſt ipſum poſſeſt :*

Dieu eſt un acte pur, *Deus eſt actus purus*, il eſt ce qu'on peut conceuoir de meilleur, il eſt le ſur-Eſtre, la ſur-Bonte, la ſur-Sageſſe, la ſur-Puiſſance : Il eſt la purete meſme de l'eſtre, la purete du bien, & la purete des perfections : il exclud par ſa purete toute ſorce de puiſſance objective, il n'a jamais eſte poſſible, il a touſiours eſte, il n'a iamais eu la privation de ce qu'il a : Il exclud toute ſorte de puiſſance receptiue, il n'a jamais rien receu de perſonne, & il n'a rien receu de ſoy : Il eſt neceſſairement ce qu'il eſt, il a eſſentiellement ce qu'il a. Il eſt un acte pur en terme de nature : il eſt la purete meſme en terme de mœurs.

Deus eſt ens per eſſentiam. Ce ne ſont pas deux mots ny deux penſees; l'Eſſence de Dieu eſt ſon exiſtence, & ſon exiſtence eſt ſon eſſence : cette eſſence ne precede pas l'eſtre, autrement en ce premier ſigne d'anteceſſion elle ſeroit posſible, elle ne ſeroit donc pas un acte pur, & puis en ce premier ſigne elle ne pourroit pas agir, parce que

l'agir ſuppoſe l'eſtre : Il eſt donc toute eſſence, & tout eſtre, & ille appelle cela ſon nom : *Ego ſum qui ſum.* Je ſuis celuy qui ſuis, ie ſuis l'eſtre meſme, mon eſſence eſt mon eſtre, & mon exiſtence mon eſſence.

Deus eſt puriſſimum ſimplex, dit ſaint Bernard ; Dieu eſt la purete de la ſimplicite : cette ſimplicite de Dieu exclud toute ſorte de compoſitions, Dieu n'eſt pas compoſe de matiere, & de forme, ces deux parties ſont imparfaites, elles feroient vn Dieu imparfait : il n'eſt pas compoſe de nature, & de ſuppos, & encore qu'il y ait trois ſubſiſtances en Dieu, elles ſont identifiees auec l'eſſence, autrement comme il y a trois Perſonnes il y auroit trois Dieux : il n'eſt pas compoſe de ſubſtance, & d'accidens, les accidens ſuppoſent la ſubſtance : Or ce qui ſuppoſe Dieu n'eſt pas Dieu : Il n'eſt pas compoſe d'acte, & de puiſſance, il eſt un acte pur : Il n'eſt pas compoſe d'eſſence, & de proprietez, ſes attributs appartiennent à ſon eſſence, & ſon eſſence eſt formellement ſes proprietez : Il n'y a point de diſtinction actuelle dans tout ce qui eſt abſolu en Dieu : Il y a bien une diſtinction virtuelle, mais en cela meſme qu'elle eſt virtuelle, elle eſt une meſme realite auec Dieu. Il y a une diſtinction actuelle entre les Perſonnes, mais les perſonalitez ſont identifiees auec la nature, il y a trois ſuppos en Dieu, & il n'y a pas trois Dieux.

Deus eſt centrum, & corona entium : Il eſt le fondement, & la baſe des eſtres, au deſſous de Dieu il n'y a rien qui ne ſoit ſouſtenu de Dieu ; Il eſt les ſom-

ſommet des eſtres, il n'y a rien pardeſſus Dieu: Il eſt la longueur, & la latitude des eſtres, il n'y a rien au delà de Dieu: Il eſt au deſſous des eſtres pour les ſupporter, au deſſus pour les gouuerner, à l'entour pour les enuironner, au dedans pour les animer, au dehors pour les couronner.

Deus eſt ens à ſe, Dieu eſt un eſtre de ſoy-meſme, un eſtre premier, primitif, independant: Dieu n'a point receu ſon eſtre d'ailleurs, il ne l'a pas receu de ſoy-meſme, il ne le doit à perſonne, il ne le doit pas à ſoy, il eſt independant de tout autre, il ne depend pas de luymeſme: il à fait toutes choſes, il ne s'eſt pas fait luy meſme; il eſt la fontaine de ſa fontaine, le fleuue de ſon fleuue, l'ocean de ſon ocean, la ſource de ſa ſource: Il eſt independant, il eſt l'independance meſme, & cette independance eſt la difference de Dieu: Qu'eſt-ce que Dieu? un eſtre independant, un eſtre de ſoymeſme.

DE ANAGRAMMATE.

NEgant pleriqve dari ſcientiam Anagrammatis, & totum hoc negotium laborem non artem, & fortuitam appellant non doctrinam: ſcilicet nihil aliud eſſe volunt Anagramma, niſi ruinam nominis unius, atq; ex hac rùina ortum alterius; at dari non ſolent præcepta ruinæ, ſed ſtructuræ, & nos ædificamus ex arte non deſtruimus.

Maluntalii dàri artem Anagrammatis, cujus etiam præceptiones aliqvas tradunt: Ego rem facilem attingo magis qvam explico.

I.

In Anagrammate ita debet inverti nomen mutatum

tatum ut nulla ſyllaba maneat integra in nomine mutante; alioqvi imminutum Anagramma erit, non integrum.

II.

Tot debent eſſe literæ mutantis nominis qvot mutati, neqve hac in re licentia qværenda eſt. Ne ars alioqvi facilis cuilibet ingenio ſit obvia.

III.

Nomen mutans explicare debet naturam nominis mutari, aut ſingularem aliqvam ejus affectionem, alioqvi nomen alienum erit non proprium.

IV.

Nomen mutatum unicum eſſe debet aut alterum, mutant tamen aliqvi plura ſimul vocabula, atqve ex ea nominum ruina eliciunt ſenſum aliqvem unum: at hoc ſæpe hyperbatum eſt, ſæpe fortunæ magis negotium qvam doctrinæ.

V.

In Anagrammate diphthongus per diæceſin ſeparari poteſt, & per ſynæreſin duæ vocales in diphthongum poſſunt coaleſcere.

VI.

Addi poteſt Epigramma Anagrammati, ut illud explicet, vel illuſtret: Et ſæpè plus ingenii habebit Epigramma, plus Anagramma negotii.

ANAGRAMMA.

Euchariſtiæ Sacramentum.

Chara Ceres mutata in Jeſum.

EPIGRAMMA.

Ne dubites vivum pani ſuccedere corpus,
Mutari cererem nominat ipſa Ceres.

ANA

ANAGRAMMA.

Maſarini.

Ars animi.

EPIGRAMMA.

Sponte ſua mentes hominum, non arte reguntur,
Hæc tamen ars paucis cognita, nota tibi eſt,

DE EPITAPHIO.

Epitaphia ab Elogiis materia diſtant, & ſæpe forma, nomen ipſum materiam adſtringit ad luctum, & formam ipſam lugubrem facit.

Qvadruplicis ferè generis diſtingvi poſſunt.

Primum genus purè hiſtoricum, nomen defuncti, patriam, Parentes, officia, & annos ætatis declarat magis qvàm laudat: talia ferè erant antiqva Epitaphia, qvibus pleni ſunt ſepulcrales tractatus. Et nos libro ſexto hujus operis aliqva inſeruimus pag. 476.

P. M.
M. OPPI. Placidi.
Har. Prim. de LX.
Cui locum ſepultu.
Ordo Sanctiſſim. Lugd. dedit.

Tale eſt illud Reginæ Amalaſunthæ apud Caſſiodor.

Caſta vixit.
Lanam fecit.
Domum ſervavit.
Qvam multis laus iſta deeſt.

Secundum genus admiſcet ſententiam aliqvam Ethicam, & acutam.

STA

STA VIATOR ET LEGE.

Fui non ſum
Es, non eris
Sylvius Palladius.
Qvi
Ut moriens viveret,
Vixit ut moriturus.
Abi,
Diſce mori, & vivere.

Tertium genus & ænigmaticum eſt: tale eſt qvod ſeqvitur.

Hoc eſt ſepulcrum
Intus Cadaver non habens,
Hoc eſt Cadaver
Sepulcrum extra non habens,
Sed
Cadaver idem eſt ac ſepulcrum ſibi.

Qvartum genus vix ab Elogiô differt niſi forte materia, qvæ in luctum deſinit, & vocari ſolet Elogium lugubre: talibus Epitaphiis plenus eſt liber qvintus hujus operis, attexo tria Gratianopoli edita ann. 1664.

STA VIATOR, ET LUGE.

Hic jacet Vir magnus publicis lacrymis dignus,
Nemo illum novit, qvi illum non luxerit;
Tota hominis indoles erat, bonum eſſe;
Nemo hominem rogavit cui benè non fecerit,
Sæpè ipſe qvæſivit cui faceret bene.
Homo opulentus & Præſes,
Ita hominem diviſit & Præſidem,

Tota hominis vita beneficentia,
Tota Præſidis Juſtitia fuit.
Quæris hominis nomen, jam audiſti,
Præſes erat dignitate, & oris ſpecie,
Dixiſſes ex ſolo aſpectu Præſidem eſſe.
Penè morbum, & mortem terruit, dum aſpexit,
Mortem ipſe dum ſenſit, non timuit,
Ruri morbo tentatus valedixit deliciis ſuis,
Atque ut erat lepidus penè verſibus luſit.
Reportatus domum, rogavit filium, ut id præſtaret Patri,
Quod ipſe præſtiterat moribundo Parenti,
Nec ille deſeruit morientem, & penè ſequi voluit.
Clauſit paternos oculos, & penè ſuos,
Relictus eſt ſuperſtes, ne totus Pater interiret.

ABI VIATOR.

Supereſt parvus cinis ex magno Præſide,
Et tu olim cinis eris, & minor cinere.

STA VIATOR ET LEGE.

ARs artium eſt ſcire mori,
Pauci ſcimus quod omnes facimus.
Sciebat hanc artem D. GUILIELMUS DE SAUTEREAU,
In Senatu Delphinatus nobilis Conſiliarius,
Semel moriturus, ſæpè per partes obierat,
Obiit media parte ſui cum uxorem amiſit.
Alteram vitæ partem varii abſceſſus corruperunt.
Naſcebatur unus ex altero, & ſinguli mortes tranſ-
Per eas mortes vir ſapiens ediſcebat mori;
Nemo pluries mortuus eſt, nemo melius ſemel.
Quæris qualis fuerit vita ante tot mortes,

Cogita virum æqvalem purpuræ, & majorem, talis fuit.

Qui neqve juſtitiam vendidit, neqve emit, talis fuit;

Qui favorem non timuit, & qvem favor timebat, talis fuit,

Qui Cæſarem Cæſari, & Deo reddidit Deum, talis fuit.

Talem æſtimavit Aula, & judicem non ſemel elegit;

Talis Aulico Regio Lugduni jus dixit,

Talis jus dixiſſet Regi ipſi.

Tali tamen mors ſevera jus dixit,

Et dicet tibi.

ABI VIATOR ET DISCE MORI.

Timendum eſt errare ſemel, ubi nemo bis errat.

STA VIATOR.

Tangit te hæc jactura qvæ eſt publica.

HIc jacet D. I. DE VICELIEU,
Regiarum cauſarum generalis Patronus.
Arbitratus ſe eſſe Regis Advocatum, & Regni,
Temperabat Regia jura publicis, & publica Regiis;
Nec publica tantum jura defendit, ſed privata,
Neminem accuſavit niſi nocentem,
Sæpè etiam excuſavit nocentes,
Ut poſſet excuſare reddebat innocentes:
Eloqventiam hominis probant multa qvæ ſcripſit,
Nulla eſt materia qvæ eruditum non fecerit,
Nulla eſt qvam ipſe non erudierit:
Faciebant omnes ſcientiæ eloqventem,
Ipſe omnes ſcientias faciebat eloqventes.
Nec humana tantum ſcivit, ſed divina,
Idem Orator humanus, & penè Theologus,
Ratus injurias divinas eſſe Regias,

Utrasqve accuſavit Advocatus Regis, & Dei.
Ut poſſet accuſare ſcelera, ipſe purus ſceleris fuit,
Nemo appellavit injuſtum etiam dum ſeverus fuit.
Sola mors accuſavit lenitatis, qvod ſæpe morti pepercit,
At hæc ingrata crudelitas eſt,
Parcere homini debuit, qvi ſæpè morti pepercerat.
Decepta tamen mors eſt, invenit immortalem dum peremit,
Scilicet exhauſta carne, ſola mente vivebat,
Atque hæc immortalis, non interivit, ſed exiit,
Et cœlo aſſveta, qvo ire conſveverat, eo ivit.
ABI VIATOR, & *futurus æternus,*
Inchoa æternitatem intra tempus.

MISCELLANEA SUNT, QVÆ SEQVUNTUR,
EPITAPHIA, VEL ELOGIA.

ADAMUS.

HIc ſine Patre, & Pater omnium;
Hic natus non genitus,
Hic vir anteqvam Infans,
Hic coævus mundo & ſenior,
Anno mundi primo, annos terdenos habuit,
Conjugem nactus ex ſe natam,
Ab illa decepta ipſe deceptus,
Uterqve malum ex malo didicit.
Fecerat eruditos Deus & ſcientes bonum,
Fecit ignaros dæmon dum docuit malum.
O ſi Eva non audiiſſet ſerpentem!
O ſi Adamus non audiſſet uxorem!
Uterqve felix feciſſet nos felices,

At tamen

At uxor virum, vir uxorem,
Uterqve nos perdidit.
Feciſſet immortales arbor vitæ,
Feciſſet mortales arbor ſcientiæ,
Miſeram fecit poſteritatem miſer pater.
Jacet intra hunc tumulum,
Qvi tumulo carere poterat,
Ante hominem pulvis, & cinis,
Poſt hominem pulvis, & cinis eſt.

A B E L.

Audi Viator, hoc ſepulcrum clamoſum eſt.
Vocem habet ſangvis effuſus,
Abel mortuus adhuc vocalis eſt,
Paſtor erat ovium, & ovis paſtorum,
Lacte pecudum veſcens non carne,
Nutricius Gregis ſui, & Alumnus,
Collactaneus erat virtute, & indole,
Sed audi pietatem Paſtoris,
Pulcherrimas qvasqve oves eligebat in victimam,
Et ovantes oves ſponte victimæ erant,
Pius Paſtor oves reddebat penè pias.
Placebant Cœlo victimæ Abelis non Caini,
Nimirum iſte victimarum vitia offerebat non victimas,
Tabeſcens invidia fratrem virtutis victimam fecit,
Et ſe victimam ſceleris ſui.
Nec mora vindex conſcientia, & carnifex culpa,
Terrent ſceleratum, & ipſe ſe terret,
Neqve ultra ſe ferens reus & judex,
Ibi & alibi, ubiqve & nullibi,
Apud ſe, & extra ſe erat.
Deniqve exoſus omnibus, & ſibi,

Primus inferos fundavit, & incoluit,
Abel ingreſſurus Cœlum cum patebit,
Limbum incolit ſuburbium Cœli.

N O E M U S.

ADES VIATOR.

ET ruente mundo, ſub Noemo ne metue.
Hic primæ ætatis ultimus, & ſecundæ primus,
Suppoſuit ſe cadenti mundo,
Et dum retinere totum non potuit, partem ſervavit.
Hoc tempore eò impuritatis mundus venerat,
Ut niſi diluvio purgari non poſſet.
Centum annis Noe præco irati Dei,
Ex arca quaſi ex tripode prophetabat minas,
Deriſa eſt ab impiis arca, & faber arcæ.
Deſperata ſalute omnium providit ſaluti paucorum,
Spes mundi ad octo animas redactæ erant,
Incluſit Noemus eas reliquias nec mundum arcam implevit.
Interea tuere imbribus Cœlum ut terras obrueret,
Brevi cœleſtes aquæ additæ noſtris geminum mare fceere,
Brevi omnia Elementa pontus,
Et tota natura chaos antiquum fuit.
Brevi interiit quidquid erat extra arcam.
Sola arca ſine velis, & remis
Ibat ſecura ſupra oceanum, & penè ſupra mundum.
Denique ſuffocatis ſceleribus placatus Deus,
Inivit fœdus cum Noemo de Aquis non de flammis,
Noemus vir duarum ætatum,
Vidit mori mundum unum, & naſci alterum,
Ipſe reparator mundi, & penè ſui

Ex arca quaſi ex altera matre,
Subſtituit novum mundum, & penè genuit :

Abi Viator.

Et ne timeas flammas, time undas.

ABRAHAMUS.

Scribat Elogium Abrahami Magnus Orator Ambroſius,
Et laudari meretur vir magnus verbis melleis,
Vir plane magnus Abrahamus, & nemo ante illum major ;
Eum Philoſophia votis ſuis æqvare non potuit,
Minus eſt qvod illa finxit qvam qvod iſte geſſit ;
Prævenit factis dicta ſapientum,
Et qvod illi dixerunt, ille geſſit ;
Exire juſſus ex Chaldæa cui ſydera Deus erant,
Exivit, & ſecutus Authorem ſiderum Deum,
Nec ſine mercede, cui Deus ipſe merces fuit.
Tres aliqvando vidit, & unum adoravit,
Tres erant atqve ex tribus unus,
Olim erat Abrahami Nepos, & avus.
Extendit nomen Abrahami Deus,
Et unde creſceret, adjecit de ſuo.
Auctus filio, & juſſus immolare ſpes ſuas,
Credens ſupra fidem, & ſperans ultra ſpem,
Cæca obedientia, & oculata,
Id parabat facere qvod facturus erat Deus.
Invidit homini hoc privilegium Deus,
Prohibuit ne id faceret, qvod erat ipſe facturus ;
Reſervaverat ſibi hunc honorem Pater æternus,
Patrem eſſe & unigenitum immolare.
Nec minus fortis Abrahamus qvam pius fuit.

Ex trecentis vernaculis collegit exercitum & Reges
vicit,
Quod fecere trecenti Spartani minus fuit;
Agnovit in Abrahamo Deum Rex Salem & decimas
obtulit.
Habuit & ſinum Abrahamus & Pater & Mater ſui,
Excipiebat hoc ſinu juſtos, & amicos Dei,
Excepit ſeipſum Pater, & proles ſui,
Aperuit eum ſinum Chriſtus, & mutavit in Cœlum.

ISAACUS.

PONE GENU VIATOR, ET NE PONE.

Imperatur victima in monte Moria & prohibetur,
Prohibetur ſacrificium & peragitur:
Latet ſub uno Sacerdote Sacerdos alter,
Latet ſub una victima victima altera.
Sacrificium facit qui prohibet,
Immolat filium, qui filium immolari vetat.

AUDI MYSTERIUM.

Jam montem Abrahamus conſcendit, & Iſaacus
Ille gladium ferens, iſte lignum;
Jam ara poſita eſt, & ſupra aram ſtat victima,
Jam ſtringitur gladius, jam cervix nudatur,
Jam ſacrificio flamma prælucet,
Jam inter labra victimæ eſt anima,
Jam nihil deeſt morti niſi mors ipſa.
Ecce tibi revocat imperium Deus,
Et gladium Abrahamus,
Compenſatur tamen voluntas Abrahami,
Et votum ſacrificii ſacrificium eſt:
Iterum fit Pater Abrahamus,
Iterum Iſaacus naſcitur.

Falleris Viator, audi iterum.
Fit ſacrificium in Monte Moria,
Moritur Agnus, & ſub Agno Deus,
Facit Deus qvod prohibet fieri ab homine,
Immolat non Iſaacum, ſed filium,
Deus Sacerdos, & homo Deus victima eſt,
Abi Viator, & adora.

JACOB.

INtra uterum matris luctantur gemelli,
Et duobus liberis mater una non ſufficit,
Nondum nati de natis jam diſputant,
Exit ſecundus Jacob, brevi primus futurus,
Emit privilegium vili eſca, & frater vendidit.
Benedictionem qvoqve myſterio acqviſivit, non mendacio,
Exciderat Majoratu frater, cum illum vendidit,
Victor fratris, auſus eſt luctari cum Deo,
Et penè æqvalis æmulus, nec victor, nec victus,
Miſſionem ab æmulo accepit, & dedit.
Ipſe etiam hominis ſomnus myſterium fuit,
Scalam vidit utraqve parte attingentem Deum,
Impoſitus erat faſtigio Deus, & baſi ſuppoſitus,
Medii Angeli, à Deo aſcendebant ad Deum,
Ibat cum Angelis Jacob, & penè Angelus erat.
Paſtor inter oves, & ovis inter Paſtores,
Fecit locupletem Labanum, & ſe divitem,
Deceptus in Lia amavit tamen uxorem & frudem,
In Rachele conjugium amavit, & myſterium.
Duodecim liberorum, & totidem populorum Pater fuit:
Bis mortuus in duobus dum illis caruit,

Bis revixit dum illos invenit:
Deniqve moriturus diviſit filiis terram adhuc non ſuam,
Scripſit teſtamentum futurarum rerum myſterium,
Vidit fines temporis, & limites æternitatis,
Vidit Nepotes futuros, & inter illos Nepotem Deum

MOSES.

HIc ut homo natus penè vixit ut Deus,
Naturæ filius, alumnus providentiæ fuit,
Hæc expoſito inter aqvas navis fuit, & navita,
Hæc adoptavit in Regium infantem, & penè in Regem,
Hæc abduxit ex Aula, & in Aulam reduxit.
Hæc paſtorem ovium fecit, ut faceret paſtorem hominum,
Audi paſtoris fortunam plusqvam humanam.
Vidit ardentem rubum inter ignes integrum,
Audivit ex rubo loqventem Deum, & penè vidit:
Ex Paſtore Legatus Dei, & Deus Pharaonis,
Ut Regem vinceret, muſcas & ranas milites fecit,
Afflictum decem plagis, neqve adhuc victum,
Oppreſſit toto mari non ultra vincendum.
Ne qvis de naufragio dubitet, adhuc auditur m[illegible] rotarum,
Ex ea morientium cæde appellari potuit mare rubrum,
Nec minus miraculum eſt mare in duodecim vias diviſum
Fecit hoc virga thaumaturga, qvod ſceptra non [illegible]
At qvis eam columnam ducebat, qvæ ducebat exercitum?
Qvis decolorabat faciem unam, qvis illuſtrabat alteram?
Qvis imperabat ut iret, qvis jubebat ut ſiſteret?
Qvadraginta annis millionis hominum, qvaſi ovium paſtor fuit,
Mittebat Cælum manna qvo famem aleret,
Fundebat aqvas petra qvibus ſitim extingveret,

Sing

Suggerebat natura delicias qvibus recrearet,
Nemo tot annis veſtem mutavit, nemo corrupit.
Ad tonantem Deum vocatus inter tonitrua,
Legem accepit ſcriptam digito Dei, & ſcribi vidit,
Poſt hæc colloqvia rediit ex Deo qvaſi Deus,
Creditus eſt latere intra hominem Deus, & videri.
Deniqve poſt tot miracula, miraculo obiit,
Nemo teſtis obitus, nemo ſepulcri conſcius fuit,
Solus ille morientem vidit, qvi mori juſſit.

SAMSON.

HErculi coætaneus verus Hercules fuit;
Qvæ in illo fabula, in hoc fuere miracula.
Primus Samſonis labor fuit leo;
Os cadaveris alvearium, putredo mel fuit;
Ænigma erat ſi fœmina tacere ſciviſſet.
Ex trecentis vulpeculis collegit fugacem exercitum,
Fugiebant timidæ illigatas faces,
Inflammabant qvidqvid fugere non poterat,
Poſt exuſtas ſegetes excuſſerunt ſeipſas.
Mandibula aſelli Samſoni clava fuit;
Hac clava mactabat exercitum hoſtium,
Et timidi animalis particula leones terrebat.
Funes qvibus ligabatur ſæpè diſſolvit, aut rupit,
Incluſus intra urbem capi non potuit,
Revulſas urbis portas exportavit in montem,
Et potenit montem ipſum importare in urbem.
Major Samſonis labor fuere fœminæ;
Dalila illi Deianira & Omphale fuit,
Plus aliqvid Dalila potuit,
Totondit crines, & vires, & virum fœminam fecit.
Excæcatus ab hoſtibus egit ludionem in circo,

Aſinum

Aſinum in piſtrino, Cyclopem in Veneris templo,
Reſtitutis crinibus, & viribus,
Succusſis columnis evertit Veneris ædem & Venerem,
Et fortior cæcus qvam oculatus,
Vicit dum vincitur, & triumphavit dum moritur.
Et ne ſepulcro careret,
Inter ſua trophæa eſt conditus.

DAVID.

HIc ex minimo maximus,
A lana ad purpuram, à caula ad Aulam,
Major purpura, & Aula fuit:
Infans cum urſis qvaſi cum agnis,
Cum leonibus luſit qvaſi cum ovibus.
Goliatum gigantem jactu lapidis fudit,
Et funda rempublicam, & regnum fundavit.
Creavit hæc victoria gloriam Davidi, & invidiam,
Sæpè illum Saul occidere voluit,
Sæpe imperavit occidi;
Sæpè ibi pepercit David, etiam dum ulciſci potuit,
Reveritus in Saule Regem, etiam hoſtem.
Hæc lenitas Davidi ſceptrum peperit, Sauli abſtulit,
Amavit hanc lenitatem Jonathas etiam nocentem filius
Optavit Davidem in regno primum, & ſe ſecundum,
Fortisſimus Regum finitimos Regis vectigales fecit,
Nemo ſæpius pugnavit, nemo ſæpius vicit;
Viciſſet Alexandrum ſi cum Davide pugnaſſet.
Felix David ſi poſt victa omnia amorem viciſſet,
Vicit eum ſemel fæmina, & ſemel vanitas,
Bis peccavit, bis eum Deus punivit;
Prima parentis pœna puer Abſalon fuit,
Abſalon dignus regno niſi regnare voluiſſet,

A[illegible]

Amavit eum Pater, etiam hoſtem,
Parcere illi voluit, etiam rebelli,
Flevit, qvod mortuo condonare non poſſet:
Alterum crimen Davidis triplex flagellum correxit,
Ex tribus peſtem elegit qva poſſet perire:
Vir magnus David ſemel reus, bis pœnitens,
Bis peccavit, bis reum Deus correxit,
Nemo nobilius flevit,
Nemo nobilius Dei laudes cecinit,
Adhuc canuntur laudes qvas David cecinit:
Vir amabilis David, & ſecundum cor Dei;
Nemo altius ivit, nemo Deo propior fuit,
Vir ſecundum cor Dei, & penè à Deo ſecundus.

SALOMON.

HIc ſenex in Infante, Infans in ſene fuit,
Sapientiſſimus hominum & dementiſſimus.
Optavit ſapientiam infans, & ſtatim à voto obtinuit
Accepit illam, non acqviſivit.
Nondum diſcipulus, & jam eruditus,
Omnia ſcivit, & nihil didicit.
Oraculum Regum, Echo Reginarum,
Id omne ſcivit, qvod qværi potuit,
Plura docuit, qvam Regina qvæſivit.
Felix Salomon, ſi vitia neſciviſſet,
Dementavit ſapientiſſimum amor inſanus,
Vir omnium uxorum, omnes amavit qvas vidit,
Nec Dominus uxorum, ſed ſervus,
Ut ſerviret deſideriis ſervivit idolis;
Dum ſapuit templum erexit Deo compendium cœli,
Et palatium ſibi, compendium mundi,
Cum deſipuit templa erexit idolis:

Deni-

Deniqve ulciſcente Deo, & miſerante,
Egere cœpit inter opes,
Pacem amiſit in pace,
Invitatus ad pœnitentiam, non tamen coactus:
An reſipuerit adhuc incertum eſt,
Illud certum diu ſapuiſſe,
Diu deliraſſe.
Ex tot gregibus mulierum,
Unicum filium reliqvit gregarium,
Qvis neget amorem mulierum cœcum eſſe,
Excœcavit ſapientiſſimum hominum.

PALLIUM ELIÆ.

HOc *Pallium Propheticum eſt non Philoſophicum,*
Latet ſub illo ſapientia ſacra non profana,
Apparent res futuræ qvaſi jam factæ.
Hoc pallio Elias cœlum obnubebat, ne plueret,
Hoc pallio Solem obumbrabat, ne luceret,
Hoc pallio aperiebat diem, & claudebat.
Hoc pallium ſagum Eliæ fuit qvo militaret,
Paludamentum qvo Regibus imperaret.
Hoc pallium navis Eliæ fuit qva Jordanem tranſiret,
Currus fuit qvo Cœlum conſcenderet.
Adhærebat huic pallio geminus Eliæ ſpiritus,
Donavit utrumqve Eliſæo cum pallium dedit.
Et nunc ibi eſt Elias ubi pallio non eget,
Candidatus æternitatis, nondum tamen æternus
Neqve intra tempus eſt, neqve extra tempus,
Neqve intra mundum, neqve ultra,
Medius inter Cœlum, & mundum,
Reſervatur ruinæ mundi,
Pugnaturus pro Chriſto contra Antichriſtum,
Deniqve morietur hominum ultimus,

Ipſe

Reſurget æternus cum ceſſabit tempus,
Palliatus gloria, qvam conſervabit æternitas.

JONAS IN VENTRE CETI.

QValis audacia hujus hominis?
Ut naufragium fugiat naufragium facit,
Ne tempeſtati ſuccumbat, tempeſtati ſuccumbit,
Projicitur è navi in alteram navim,
Aperit os Cetus, & naufragum excipit,
Fit navis homini uterus Ceti.
O rem miraculo majorem!
Jonas extra portum, in portu,
Extra mare, & in mari eſt:
Jonas inter naufragia ſalvus;
Inter pericula tutus,
Liber in carcere,
Redivivus in funere.
Jonas intra uterum belluæ,
Penè iterum concipitur,
Penè iterum naſcitur,
Bis homo, bis Jonas,
Concipitur ſine Patre,
Naſcitur ſine Matre,
Fallor Cetus ſit Jonæ Pater, & Mater,
At qvid agit Jonas intra belluam?
Illic hoſpitium habet ubi habitet,
Illic templum ubi oret,
Illic nec famem patitur intra famem,
Nec ſitim intra ſalſedinem,
Puto delatus ad portum,
Invitus reliqvit Ceti hoſpitium.

FINIS.

ARGUMENTA LIBRORUM.

IN PRIMO LIBRO. ELOGIA SACRA.

Carmen votivum Authoris. pag. 1

Vita, & Elogia B. Virginis. 2. a [illegible]

Selecta Patrum, Elogia de excellentia B. Virginis. [illegible]

Decem Elogia ejusdem B. Virginis. [illegible]

In illud, beatam me dicent, &c. Inductiones D. Bernardi. [illegible]

Deviſes ſur les ſolemnitez de la Vierge. [illegible]

Elogium Poeticum ſacræ Syndonis. [illegible]

Elogia Dei, & perfectionum divinarum. 34. a [illegible]

Decem Elogia breviora. [illegible]

Divi Brunonis, Elogium. [illegible]

Soliloqvium Poeticum. [illegible]

B. Petri Luxemburgii, Elogium. [illegible]

B. Salvatoris de Horta, Elogium. [illegible]

B. Franciſci Saleſii, Elogium, [illegible]

Parænesis Poetica ejusdem ad Genevam. [illegible]

S. Ignatii, Elogium. [illegible]

S. Xaverii, Elogium. [illegible]

Hymnus de S. Ignatio. [illegible]

Hymnus de S. Xaverio. [illegible]

Caput S. Joannis Baptiſtæ. [illegible]

Caput Divi Pauli. 72

Caput Divi Petri. [illegible]

IN LIBRO SECUNDO. ELOGIA THEOLOGICA, ET PHILOSOPHICA,

Dedicatio libri. 74

D. Auguſtini Elogium. 75

Al[illegible]

Alberti Magni, Elogium. 77
S. Thomæ, Elogium. 79
S. Bonaventuræ, Elogium. 80
Joannis Scoti Elogium. 82
Roberti Bellarmini Elogium. 84
Ludovici Molinæ Elogium. 86
Umbra Auguſtini Poema Theologicum 88 ad 96
Trois Deviſes ſur L'Auteur de La Nouvelle Doctrine. 97
Caput Senecæ. 122
Philoſophia Senecæ in Epitomem redacta. 120. ad 130
Ludus Philoſophicus de Univerſali. 130
Ludus ſecundus Relatio. 132
Ludus tertius de Punctis. 135
Ludus qvartus Continuum. 138
Ludus qvintus Infinitum. 140
Ludus ſextus Muſica. 142
Ludus ſeptimus Anima. 145
Ludus octavus Libertas. 148
Ludus nonus Cordis miracula. 150
Ludus decimus Oculus. 152
Ludus undecimus Species. 155
Ludus duodecimus, de duobus Dominis, 157. & ſeqq.
Præfatio de Conſcientia. 165. & ſeqq.

IN LIBRO TERTIO.
ELOGIA REGIA.

Vita, & Elogia Ludovici XIII. 175. ad 192
Ludovici XIV. Elogium Genethliacum. 193
Votum pro Delphino. 194
Educatio Regia. 196. ad 210
Deviſes Royales au Sacre du Roy. 211
Ecphraſis Poetica de clava Herculis. ibid.
Trois deviſes ſur la maladie du Roy. 213

Vu *Ludo-*

Ludovici XIV. Ægrotantis Paraneſis ad Fratrem. 214
Ludovico XIV. Soteria. 2[illegible]
Votum pro Delphino futuro. 21[illegible]
Horoſcopus Delphini ex parentum aſpectu. 219
Mommedii capti Proſopopeia. 221
Deviſe ſur le meſme ſujet. 223
Arauſio capta, Elogium, ibid.
Proſopopeia Dunkerkæ. 224
Reginæ Sveciæ, Elogium. 226
Deviſes ſur la meſme. 228
Henrici Borbonii Principis Condæi Epitaphium. 2[illegible]9
Iter Germanicum Anguyeni Ducis. 23[illegible]
Atrebatum captum. 2[illegible]
Atrebatum ſervatum. 2[illegible]4
Caſale ter ſervatum 2[illegible]6

IN LIBRO QVARTO.

ELOGIA EMINENTIA.

Armando Richelio Cardinali Epiſtola ſapientiæ. 2[illegible]8
Eidem Academiæ. 2[illegible]
Eidem Fidelitas. 2[illegible]0
Myſterium Politicum. 2[illegible]3
Judicium Europæ de morbo Cardinalis. 247
Teſtamentum Chriſtianum. 2[illegible]9
Teſtamentum Politicum. 253
Epitaphium Sorbonicum Card. 2[illegible]8
Alphonſii Richelii, Elogium. 2[illegible]
Eidem Ecgloga. 2[illegible]
Ars animi Cardinali Mazarino. [illegible]
Eidem nova Politica. 2[illegible]
Au meſme, trois deviſes ſur le meſme ſujet. 2[illegible]7
Eidem victori invidiæ. 2[illegible]
Deviſes ſur l'envie. [illegible]

Im. A 0

Imago vitæ eidem. 271
Eſtoile tombante, deviſe. 273
Eidem Myſterium pacis. ibid.
Eidem futura poſt pacem. 277
Eidem Mazarino ægrotanti. 281.
Eidem votum diuturnæ vitæ. 287
Trois deviſes ſur les Armes du meſme. 288
Pauli Mancinii Epitaph. 289
Cardinali de la Rochefoucault, nuncupatio Philoſophiæ. 290
Eidem Epiſtola liberalitatis. 291
Innocentii Decimi Elogium. 294

IN LIBRO QVINTO.
ELOGIA ILLUSTRIA.

ILluſtriſſimo D. Petro Segvier, Elogium Gentilitium. 298
Illuſtriſſimo D. Carolo de Creqvi Epitaphium. 303
Eidem Proſopopeia Bremæ. 305
Mareſcalli Toeraſii, Epitaph. 306
Ad eundem Epiſtola Urbani VIII. 308
Caroli de Neufuille D. d'Halincourt, Elogium funebre. 309
Caroli de Neufuille Archiepiſcopi Elogium Politicum. 313
Eidem Symbola. 316
Eidem annus novus. ibid.
D. Abeli de Servient, Imago vitæ. 319
Eidem vita privata, & publica. 324
Eidem Symbola. 326
Eidem qveſtio Politica. 328
D. Arthi de Lyonne, Epitaph. 330
D. Nicolai de Balleul, Epitaphium. 332

D. Nicolai de Meſgrigny, Epitaphium. 333
D. P. le Goux de la Berchere, Epitaphium. 335
D. Renati de Voyer d'Argenſon, Epitaphium. 3[illegible]
D. Joſephi du Bernet, Epitaphium. 3[illegible]
D. Lud. Girard, Epitaph. 339
D. Talon, Advoc. Gener. Epitaphium. 340
D. Henrici de la Vieuuille, Epitaphium. 342
D. Franc. Vautier, Epitaph. 344
Duorum amantium tumulus, 346
D. Jacob. Moyron ſolitudo. 348
D. de Chaſteauneuf Elogium funebre, 349
D. de Caheuſac, Epitaph. 351
D. Philipp. de Torſi de la Tour, Epitaphium. 352
DD. de Bourlon tumulus. 354
D. Gaſtonis de Ranty. 355
D. Nicolai de Boeſſat. 356
D. Juliani de Brodeau. 357
D. Franc. Fouqvet, Epitaph. 358
D. d'Ancier. 359
D. Baronis de Courſan. 361
D. Carolæ Damaſcenæ de Corſan. 362
D. Ant. de Gilbertes, Epitaphium. 363
D. Gab. de Gadagne Comitiſſæ de Cheurieres. 36[illegible]
Antonii l'Abbe, Epitaphium. 369
De eodem Carmen funebre. 37[illegible]

IN LIBRO SEXTO.

ELOGIA HISTORICA.

DEdicatio Conſulibus Lugdunenſibus. [illegible]
Novum Hiſtoriæ genus Lectori. ibid.
D. de Neufuille, Mareſcallo de Villeroy, 37[illegible]
Diſſertatio I. de ortu Lugd. 376

Diſſer-

Diſſertatio I. de ortu Lugd. 376
Diſſertatio II. de ſitu antiqvo Lugd. 387
Diſſertatio III. de itinere Annibalis. 403
Dedicat. ad D. Dionyſ. de la Berchere. ibid.
Elogium Annibalis. 406
Diſſertatio IV. Lugdunum ſuperius. 422
Diſſertatio V. Lugdunum inferius. 427
Diſſertatio VI. Emporium Lugdunenſe. 433
Diſſertatio VII. Argyrocopium Lugdun. 436
Diſſertatio VIII. Athenæum. 439
Diſſertatio IX. Athenæum Græcum 447
Diſſertatio X. Athenæum Romanum. 451
Diſſertatio XI. An Lugdunum Colonia Romana. 457
Diſſertatio XII. An Lugdunum Colonia Viennenſium. 460
Diſſertatio XIII. An Lugdunum Colonia Græcorum. 462
Diſſertatio XIV. Religio Gallorum ante Plancum. 467
Diſſertatio XV. Dignitates veterum Lugdun. 472
Diſſertatio XVI. An Præfectus Galliarum ſederit Lugduni. 480
Diſſertatio XVII. De rebus fortiter geſtis à Lugd. 488
Diſſertatio XIIX. Veterum Lugd. lingva. 492
Diſſertatio XIX. Nomina Lugduni. 495
Diſſertatio XX. Arar qvalis fluvius. 501
Diſſertatio XXI. de Rhodano. 504
Epiſtola I Lugdunum ſub Planco. 507
Epiſtola II. Lugdun. ſub Julio Cæſare. 511
Epiſtola III Lugd. ſub Marco Antonio. 514
Epiſtola IV. Lugdun. ſub Auguſto. 516
Epiſtola V. Lugd. ſub Tiberio. 519
Epiſtola VI. Lugd. ſub Caligula. 521
Epiſtola VII. Lugd. ſub Claudio. 523

Epiſtola VIII. Lugd. ſub Nerone. 527
Epiſtola IX, Incendium Lugduni. 528
Epiſtola X. Lugd. ſub Galba. 532
Epiſtola XI. Lugd. ſub Othone. 534
Epiſtola XII Lugd. ſub Vitellio. 535
Epiſtola XIII. Lugd. ſub Veſpaſiano. 537
Epiſtola XIV. Lugd. ſub Tito. 538
Epiſtola XV. Lugd. ſub Domitiano. ibid.
Epiſtola XVI. Lugd. ſub Nerva. 539
Epiſtola XVII. Lugd. ſub Trajano. 540
Epiſtola XVIII. Lugd. ſub Adriano. 542
Epiſtola XIX. Lugd. ſub Antonino Pio. 543
Epiſtola XX. Lugd. ſub Aurelio, & L. Vero. 544

IN LIBRO SEPTIMO.
ELOGIA POETICA.

Variæ Poeſes ſparſæ ſuperioribus libris 548
Sylva I. Ariſtus. 550
Sylva II. Amyntas. 551
Sylva III. Androdus. 552
Sylva IV. Alexis. 554
Proſopopeia Angliæ, poſt Ream ſervatam. 558
Panegyricus de Rupella capta. 561
Pars I. ibid.
Pars II. 568
Pars III. 578
Epiſtola Patris æterni ad B. Virg. 585
Epiſtola Verbi æterni ad B. Virg. 587
Epiſtola Spiritus Sancti. [illegible]
Elegia naturæ ad Chriſtum Infantem. 59[illegible]
Hungaria ad Principes Chriſtianos. 5[illegible]
Protrepticum Lyricum [illegible]
Protrepticum Heroicum. [illegible]

IN

IN LIBRO OCTAVO.

MISCELLANEA.

INſcriptiones primi generis. 604
Inſcriptiones ſecundi generis 605
Inſcriptiones tertii generis. 610
De Emblemate. 614
Artis Symbolicæ præcepta. 617
Symbola varia cum exemplis & Epigrammatibus. 622
Elogiorum præcepta. 630
Caput Alexandri Magni. 632
Caput Julii Cæſaris. ibid.
Caput Ciceronis. 633
Elogium D. Catharinæ. 634
Elogium ætatis Petri Scarron. 635
Supplex libellus. 637
Eloge des larmes. 639
Eloge du grain. 642
Eloge de l'eau, & du vin. 644
Eloge du Rien. 647
Eloge de la volonte. 649
Eloge de Dieu. 652
De Anagrammate. 655
Epitaphii præcepta. 656
Epitaphium D. de Pourroy. 658
Epitaphium D. de Santereau. ibid.
Epitaphium D. de Vicelieu. 659
Adami Elogium. 660
Abelis Elogium. 661
Noemi Elogium. 662
Abrahami Elogium. 663
Iſaaci Elogium. 664

Jacobi

Jacobi Elogium. 665
Moſis Elogium. 666
Samſonis Elogium. 667
Davidis Elogium. 668
Salomonis Elogium. 669
Pallium Eliæ. 670
Jonæ Elogium. ibid.

SOLITUDO.

D. *Brunonis Elogium.* 51
D. *Soliloqvium animi Solitarii.* 53
Vita privata. 324
Deuiſes ſur ce ſujet. 326
An ſolitarius animus ſit ſolus. 328
Tumulus duorum amantium. 346
Moyronii ſeceſſus. 348
Inſcriptiones ſolitudinis. 605
Viri amantis ſolitudinem. 615
Porticus Richeliana. 608
Caput D. Joannis Baptiſtæ. 610
Caput D. Petri. 611
Caput D. Pauli. 612
Capud Alexandri. 632
Caput Cæſaris. ibid.
Caput Ciceronis. 633
Caput Senecæ. 122

FINIS.

VA 1
151 7231

~~123. D.~~
116.
B
121.